

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 68 / ročník 2013 – I. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 68.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2014

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 68, ročník 2013. – I. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2014, 568 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
ISBN 978-80-7400-557-2 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2014

Vydání první

Sazba: SV studio

Tisk: PB tisk a. s.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2014

ISBN 978-80-7400-557-2 (C. H. Beck. Praha)

ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nález

Č. 1	K právnímu úkonu učiněnému v tísni K restituci nemovitého majetku	25
Č. 2	K přímé volbě prezidenta republiky	37
Č. 3	K určování výše bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním bytového prostoru bez právního důvodu K odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu	69
Č. 4	K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu	75
Č. 5	K návrhu na zrušení ustanovení článku XXIV bodů 4 a 5 záko- na č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů	89
Č. 6	K návrhu na vyslovení protiústavnosti některých ustanovení zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb.	103
Č. 7	K zastavení odvolacího řízení pro nezaplacení soudního po- platku	129
Č. 8	K podmínkám vyloučení aplikace protiústavního zákona	141
Č. 9	K právu na zákonného soudce ve vztahu k rozhodčímu řízení ..	153
Č. 10	K rozhodování soudu o náhradě nákladů občanského soudní- ho řízení K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu	159
Č. 11	K procesním právům znalce v postavení účastníka pro určitý úsek řízení	169
Č. 12	Ke lhůtě pro podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu	177
Č. 13	K návrhu na zrušení části § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní	191
Č. 14	K rozhodování soudu o náhradě škody na zdraví	201
Č. 15	K náhradě nákladů dovolacího řízení	219
Č. 16	K neúčinnosti uložení písemnosti při doručování v občanském soudním řízení	223
Č. 17	K rozhodování o výši přiměřeného zadostiučinění za nemajet- kovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem	229
Č. 18	K rovnosti účastníků občanskoprávního vztahu	243
Č. 19	K náhradě nákladů řízení státu zastoupenému advokátem	251
Č. 20	K promlčení trestního stíhání a přerušení běhu promlčecí doby	259
Č. 21	K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými ná- mitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí	265

OBSAH

Č. 22	K ústavně konformní interpretaci právního předpisu K podmínkám přeměny práva trvalého užívání pozemku na vlastnické právo	271
Č. 23	K přepjatému formalismu při posuzování náležitosti exekutor- ského zápisu	281
Č. 24	K rozhodování obecných soudů o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce	289
Č. 25	K požadavkům předvídatelnosti soudního rozhodování a práv- ní jistoty	295
Č. 26	K porušení práva na svobodnou volbu povolání	301
Č. 27	K závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu K náhradě hotových výdajů soudního exekutora v případě dob- rovolného plnění povinným	313
Č. 28	K rozhodování obecných soudů o nákladech řízení	319
Č. 29	K ústavně konformní interpretaci právních norem	325
Č. 30	K vracení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby	331
Č. 31	K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	335
Č. 32	K odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným roz- hodnutím nebo nesprávným úředním postupem v souvislosti s trestním stíháním	343
Č. 33	K osvobození právníků osob od soudního poplatku	351
Č. 34	K zásadě předvídatelnosti soudního rozhodnutí a k rozhod- ování o odměně ustanoveného zástupce	361
Č. 35	K právu na soudní ochranu	369
Č. 36	K interpretaci obsahu právního úkonu K platnosti nájemní smlouvy	373
Č. 37	K posuzování nároku na náhradu nemateriální újmy způsobe- né nezákonným vězněním	379
Č. 38	K podmínkám odnětí a přikázání věci jinému senátu v trest- ním řízení	391
Č. 39	K rozhodčím doložkám ve spotřebitelských smlouvách	405
Č. 40	K rozhodování soudu bez nařízení jednání v občanském soud- ním řízení	413
Č. 41	K rozpornosti výroku rozsudku a jeho odůvodnění	419
Č. 42	K nabytí vlastnického práva vydržením K ochraně dobré víry	425
Č. 43	K ústavní zásadě ochrany rodiny K vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem	433
Č. 44	K právu na zákonného soudce ve vztahu k rozhodčímu řízení ..	443
Č. 45	K náhradě nákladů řízení statutárním město zastoupenému advokátem	449

OBSAH

Č. 46	K moderačnímu právu soudu při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení.....	455
Č. 47	K rozhodování obecných soudů o náhradě nákladů řízení ve sporech o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem.....	461
Č. 48	K povinnosti soudů řádně odůvodnit příkaz k prohlídce jiných prostor.....	467

II. Usnesení

Č. 1	K podmínkám domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii.....	475
Č. 2	K rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii.....	485
Č. 3	K aktivní legitimaci stěžovatelů v řízení o ústavní stížnosti K legitimnímu očekávání oprávněných osob na vydání náhradních pozemků Pozemkovým fondem České republiky.....	515
Č. 4	K rozhodování o ústavní žalobě Senátu Parlamentu České republiky proti prezidentu republiky.....	521
Č. 5	K přípustnosti dovolání po novele občanského soudního řádu K přípustnosti ústavní stížnosti.....	541
	Systematický rejstřík nálezů.....	548
	Systematický rejstřík uveřejněných usnesení.....	550
	Věcný rejstřík.....	552

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady
č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)
N. č. 46
  - čl. 1 – N. č. 6 až 8, 10, 11, 15, 18, 20, 26, 27, 32, 48
usn. č. 2
  - čl. 2 – N. č. 2, 6, 27, 34
usn. č. 2, 4
  - čl. 4 – N. č. 8, 12, 14, 32, 41, 42
usn. č. 2, 5
  - čl. 9 – N. č. 2, 8
usn. č. 2
  - čl. 10 – N. č. 4, 6, 37
  - čl. 10a – usn. č. 4
  - čl. 25 – N. č. 2
  - čl. 26 – N. č. 2
  - čl. 39 – usn. č. 4
  - čl. 41 – N. č. 6
  - čl. 44 – N. č. 6
  - čl. 54 – usn. č. 4
  - čl. 55 – usn. č. 4
  - čl. 56 – N. č. 2
  - čl. 57 – usn. č. 4
  - čl. 61 – usn. č. 4
  - čl. 62 – usn. č. 2
  - čl. 63 – usn. č. 2
  - čl. 65 – usn. č. 4
  - čl. 81 – N. č. 19, 22, 29, 33, 34, 39, 40, 44
  - čl. 83 – N. č. 1, 4, 7, 10, 11, 15, 19, 27, 32 až 37, 39 až 42, 44, 45
usn. č. 1
  - čl. 85 – N. č. 15
  - čl. 87 – N. č. 1, 7, 8, 10 až 12, 15, 19, 27, 28, 33, 35, 39, 41, 42, 44, 45
usn. č. 1 až 4
  - čl. 88 – N. č. 6
  - čl. 89 – N. č. 8, 25, 27, 34
  - čl. 90 – N. č. 4, 7 až 11, 14, 22, 29, 34, 36, 38, 40 až 44
  - čl. 91 – N. č. 19, 33, 39
  - čl. 95 – N. č. 4 až 6, 9, 13, 32
  - čl. 96 – N. č. 11, 36
  - čl. 112 – N. č. 26

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

2. **Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)**
  - čl. 1 – N. č. 2, 8, 26, 37
  - čl. 2 – N. č. 4, 6, 8, 23, 27, 35
    - usn. č. 2
  - čl. 3 – N. č. 2, 8, 26, 33
  - čl. 4 – N. č. 5, 8, 12, 26, 31, 36
  - čl. 6 – N. č. 14
  - čl. 7 – N. č. 4, 48
  - čl. 8 – N. č. 4, 48
  - čl. 10 – N. č. 17
  - čl. 11 – N. č. 1, 3, 5, 12, 14 až 17, 22, 24, 25, 28, 30 až 32, 40 až 42, 44, 45
    - usn. č. 2
  - čl. 12 – N. č. 48
    - usn. č. 1
  - čl. 18 – N. č. 2
  - čl. 21 – N. č. 2
  - čl. 22 – N. č. 2
  - čl. 26 – N. č. 11, 26, 32, 36
    - usn. č. 1
  - čl. 28 – N. č. 11
  - čl. 29 – N. č. 13
  - čl. 31 – N. č. 13
  - čl. 32 – N. č. 43
  - čl. 36 – N. č. 1 až 4, 7 až 21, 23 až 48
    - usn. č. 1 až 3, 5
  - čl. 37 – N. č. 9, 11, 12, 18, 19, 33, 37
    - usn. č. 1
  - čl. 38 – N. č. 4, 8, 9, 11, 16, 32, 35, 36, 38, 40, 44
    - usn. č. 2
  - čl. 40 – N. č. 4, 18, 32
    - usn. č. 1
  - čl. 41 – N. č. 5, 11
3. **Ústavní zákon Federálního shromáždění č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky, ve znění pozdějších předpisů**
  - N. č. 26

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

4. Ústavní zákon Parlamentu České republiky č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny
usn. č. 2
5. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)
čl. 2 – N. č. 26
čl. 7 – N. č. 4
čl. 26 – N. č. 8, 26
6. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)
čl. 2 – N. č. 26
čl. 6 – N. č. 26
7. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
N. č. 12
čl. 1 – N. č. 4
čl. 2 – N. č. 2
usn. č. 2
čl. 3 – N. č. 2, 4
usn. č. 2
čl. 4 – N. č. 2
čl. 5 – N. č. 37
čl. 6 – N. č. 1, 2, 4, 7, 8, 17, 18, 21, 24, 26, 28, 30, 31, 35 až 37, 39, 41, 42, 47, 48
usn. č. 1, 2
čl. 7 – usn. č. 1, 2
čl. 8 – N. č. 2, 17
usn. č. 2
čl. 10 – N. č. 2
čl. 13 – N. č. 4

Dodatkový protokol
čl. 1 – N. č. 2, 5, 8, 17, 30, 34
usn. č. 2
čl. 3 – N. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

8. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.)
čl. 3 - N. č. 4
9. Úmluva o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.)
N. č. 4
10. Evropská úmluva o vydávání (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 549/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
N. č. 4
11. Evropská sociální charta (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 14/2000 Sb. m. s.)
čl. 1 - N. č. 26
12. Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 80/2012 Sb. m. s.)
usn. č. 4
13. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
N. č. 48
14. Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb.)
usn. č. 2
15. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1 až 48
usn. č. 1 až 5
16. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 9, 12, 14, 18, 19, 22, 29, 32, 36, 37, 41, 44
usn. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

17. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
N. č. 14
18. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1, 7, 8, 10 až 12, 14 až 17, 19, 21, 22, 27, 29, 31 až 34, 37, 39 až 43, 45 až 47
usn. č. 2, 3, 5
19. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 6, 13, 45
20. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 21, 29
21. Zákon Parlamentu České republiky č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 22
22. Zákon Národního shromáždění č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 12
usn. č. 5
23. Zákon Národního shromáždění č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 22
24. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 20, 37, 38
usn. č. 1

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

25. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 38
usn. č. 1, 4
26. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 4, 18, 20, 32, 35, 38
usn. č. 1, 4
27. Zákon Parlamentu České republiky č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 25, 45
28. Zákon Federálního shromáždění č. 85/1990 Sb., o právu petičním
N. č. 2
29. Zákon Parlamentu České republiky č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2
30. Zákon Parlamentu České republiky č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2
32. Zákon Parlamentu České republiky č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů
N. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

33. Zákon Parlamentu České republiky č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)
N. č. 2
usn. č. 4
34. Zákon Parlamentu České republiky č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 2
35. Zákon Parlamentu České republiky č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
36. Zákon Parlamentu České republiky č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
usn. č. 4
37. Zákon České národní rady č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
38. Zákon Parlamentu České republiky č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26
39. Zákon Parlamentu České republiky č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, ve znění zákona č. 220/2011 Sb.
N. č. 1
40. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 37
41. Zákon Federálního shromáždění č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 10, 42

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

42. Zákon Parlamentu České republiky č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945
N. č. 37
43. Zákon Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1
usn. č. 3
44. Zákon Parlamentu České republiky č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 8
45. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 14, 43
46. Zákon Národního shromáždění č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 14
47. Zákon Parlamentu České republiky č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 14
48. Zákon Parlamentu České republiky č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 31
49. Zákon Parlamentu České republiky č. 113/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- pozdějších předpisů, zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
N. č. 26
50. Zákon České národní rady č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
51. Zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 7
52. Zákon Parlamentu České republiky č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
53. Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 7, 30
54. Zákon České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6, 25
55. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 17, 23, 27
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 46

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

57. Zákon Parlamentu České republiky č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11
58. Zákon Národního shromáždění č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11
59. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 9, 39, 44
60. Zákon Federálního shromáždění č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem
N. č. 26, 37
61. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 17, 26, 32, 34, 37, 40, 47
62. Zákon Parlamentu České republiky č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 43
63. Zákon Parlamentu České republiky č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 19
64. Zákon Parlamentu České republiky č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 16

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

65. Zákon Parlamentu České republiky č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 4
66. Zákon Parlamentu České republiky č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 47
67. Zákon Parlamentu České republiky č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 18, 28
68. Zákon Parlamentu České republiky č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 43
69. Zákon Parlamentu České republiky č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2
70. Zákon Parlamentu České republiky č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 3
71. Zákon Parlamentu České republiky č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů
N. č. 1
usn. č. 3
72. Zákon Parlamentu České republiky č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

73. Zákon Parlamentu České republiky č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů
N. č. 5
74. Zákon Parlamentu České republiky č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 5
75. Zákon Parlamentu České republiky č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 14, 43
76. Zákon Parlamentu České republiky č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 13
77. Zákon Parlamentu České republiky č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
78. Zákon Parlamentu České republiky č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6
79. Vládní nařízení č. 55/1954 Sb., o chráněné oblasti Pražského hradu
usn. č. 2
80. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 294/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o volbě prezidenta republiky
N. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

81. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 34, 45
82. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 28, 34, 45
83. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11
84. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 27
85. Vyhláška Ministerstva financí č. 176/1993 Sb., o nájemném z bytu a úhradě za plnění poskytovaná s užíváním bytu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3
86. Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 14
87. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 393/2006 Sb., o zdravotní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26

I. Nálezzy

Č. 1

**K právnímu úkonu učiněnému v tísní
K restituci nemovitého majetku**

Komunistický režim v době, kdy matka stěžovatele vzala zpět žádost o restituci a souhlasila s odevzdáním pozůstalosti státu, nejenže nevytvářel pro svobodná rozhodnutí příznivé podmínky a lidé různých společenských postavení trpěli vyhocenou atmosférou, ale sama matka stěžovatele, jenž byl v té době v útlém dětském věku, byla ženou exponovanou a právě v její bezprostřední blízkosti si pachatelé justičních zločinů vybírali své oběti. Za takových okolností je pochopitelné, aby i osoba inteligentní, s bohatou životní zkušeností, jež se předtím ani později nenechala zvíkat žádnými důsledky projevů své vůle a přesvědčení, ve strachu o svoji osobu a své dítě učinila ve vztahu k majetku takové právní úkony, které by jinak nebyla provedla. Ústavní soud proto presumuje, a to závazně i ve vztahu k soudům obecným, že v tomto konkrétním případě matka stěžovatele učinila zkoumané právní úkony ve stavu tísně; současně však má na paměti, že v době, kdy oba právní úkony učinila, se mohla do jisté míry opírat o své postavení ve vládnoucí hierarchii, a proto je nutné dát dostatečný procesní prostor ostatním účastníkům řízení, aby mohli uvedenou domněnku vyvrátit, v důsledku čehož by byl stav tísně pojmově vyloučen [analogicky viz náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 515/01 ze dne 3. 6. 2003 (N 79/30 SbNU 233), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]; za tímto účelem jsou příslušné osoby veřejného práva (zejména archivy, ministerstva, ústavy apod.) povinny poskytnout vedlejším účastníkům náležitou pomoc.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Musila a soudců Vladimíra Kůrky a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) - ze dne 4. ledna 2013 sp. zn. III. ÚS 1043/10 ve věci ústavní stížnosti PhDr. Michala Čarkta, zastoupeného JUDr. Vladimírem Jablonským, advokátem, se sídlem v Praze 1, 28. října 1001/3, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. listopadu 2008, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně vydaný v řízení o určení vlastnictví k nemovitostem, a proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1539/2009-404 ze dne 3. prosince 2009, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a 1. Státního pozemkového úřadu, se sídlem v Praze 3, Husinecká 1024/11a, 2. Stavotherm, spol. s r. o., se sídlem v Havlíčkově Brodě, Žiž-

kova 1666, IČ: 15059065, 3. města Havlíčkův Brod, se sídlem Městského úřadu v Havlíčkově Brodě, Havlíčkovo nám. 57, 4. Českých drah, a. s., se sídlem v Praze 1, Nábřeží L. Svobody 1222, IČ: 70994226, 5. Státního statku Jeneč, státního podniku v likvidaci, se sídlem v Jenči, Karlovarská 7, IČ: 00016918, 6. Okresního stavebního bytového družstva Havlíčkův Brod, se sídlem v Havlíčkově Brodě, Jihlavská 564, IČ: 00044121, 7. České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem organizační složky v Praze 2, Rašínovo nábřeží 390/42, IČ: 69797111, s adresou pro doručování: územní pracoviště v Hradci Králové, Horova 180, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Výroky II až V rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. listopadu 2008 a usnesením Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1539/2009-404 ze dne 3. prosince 2009 bylo zasaženo do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II až V rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. listopadu 2008 a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1539/2009-404 ze dne 3. prosince 2009 se proto ruší.

III. Návrh na zrušení výroku I rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. listopadu 2008 se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Návrhem došlým ve lhůtě stanovené ustanovením § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), splňujícím i další formální podmínky [ustanovení § 30 odst. 1, § 34, § 72 odst. 1 písm. a), odst. 6 zákona o Ústavním soudu], byla dne 12. dubna 2010 Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost proti shora citovaným rozhodnutím.

2. Stěžovatel spatřoval porušení svých základních práv, zejména práva vlastnit majetek a práva na jeho ochranu, jakož i práva na spravedlivý proces dle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, v tom, že obecné soudy v řízení o žalobě ve věci, o níž bylo rozhodnuto jiným orgánem (o určení vlastnického práva), nedostatečně přihlédly ke všem skutečnostem rozhodným pro posouzení oprávněnosti vzneseného nároku. Stěžovatel se domníval, že odvolací soud měl při konečném projednání věci, v němž byl zjišťován skutkový stav, dospět k závěru, že matka stěžovatele

odmítla dědictví po své matce v tísní, její postoje v této věci měly být ovlivněny politickou perzekucí či v důsledku postupu porušujícího obecně uznávaná lidská práva a svobody. Stěžovatel ohledně tvrzené tísně, v jejímž důsledku měla jeho matka dědictví po své matce odmítnout, poukázal na domněnku, že „[K]aždému vzdělanému občanu České republiky je nepochybně znám způsob jednání komunistického režimu s jeho odpůrci z řad opozice i z řad vlastních.“, v tomto směru se má jednat o notoriety, kterou netřeba dokazovat. S ohledem na vztah komunistického režimu k soukromému vlastnictví nebylo přípustné, aby jeho matka jako funkcionář Komunistické strany Československa měla soukromý majetek většího rozsahu, případně aby takový majetek nějakým způsobem vůbec nabyla. Stěžovatelova matka, paní Gertruda Sekaninová-Čakrtová, podle stěžovatele unikla stranickým čistkám, ačkoliv podle historiků přesně zapadala do šablony skrytých třídních nepřátel, před kterými varovali „sovětští poradci“ té doby (byla Židovka, buržoazního původu, vzdělaná). Jako taková měla být pod stálým tlakem aparátu Komunistické strany Československa. To, že její chování a odmítnutí dědictví bylo učiněno v tísní, mělo být ve všech těchto souvislostech jasné. V té době podle stěžovatele každý občan Československa činil jakýkoliv právní úkon v tísní, neboť vždy musel mít na paměti především svoje osobní bezpečí a bezpečí svojí rodiny. Tím spíše v takové tísní a v obavě o bezpečí musel být při rozhodování o vzdání se dědictví člen Komunistické strany Československa, kterému „hrozilo“ nabytí významného majetku. Krajskému soudu dále vytkl, že v odůvodnění rozhodnutí zmínil fakt, že ve správním a soudním spisu není zřejmý jakýkoliv nátlak, kvůli kterému by se matka stěžovatele vzdala dědictví; dle dobového přístupu, mínil stěžovatel, se do žádných listin přímé či nepřímé pohružky nezapisovaly. Obecné soudy naopak měly dovodit tíseň z kontextu doby, v níž k odmítnutí dědictví došlo. Nejvyššímu soudu pak stěžovatel vytkl, že nepřihlédl k účelu a smyslu restitučních předpisů, nesprávně je vyložil a aplikoval. Z uvedených důvodů navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

II. Rozhodný obsah napadených rozhodnutí a soudního spisu

3. Jako skutečnost obecně známou je třeba zmínit, že matka stěžovatele JUDr. Gertruda Sekaninová-Čakrtová, rozená Stiasna (1908–1986), byla česká a československá právnička, politička a diplomatka, později též disidentka a signatářka Charty 77. V roce 1932 vstoupila do Komunistické strany Československa, úspěšně zakončila studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a začala pracovat jako koncipientka v advokátní kanceláři právníka dr. Ivana Sekaniny, kterého si v roce 1935 vzala. V roce 1938 složila advokátní zkoušky a začala se věnovat advokátní praxi; její manžel dr. Ivan Sekanina se jako obhájce účastnil procesů s komunistickými předáky nejen v Československu, ale i v zahraničí. V letech 1933–34 byl před-

ním činitelem v mezinárodním hnutí za záchranu Georgi Dimitrova v tzv. lipském procesu (původně měl obhajovat spoluobžalovaného Ernsta Torglera). Jako všeobecně známý antifašista byl dr. Ivan Sekanina dne 16. března 1939, den po německé okupaci Československa, zatčen a v roce 1940 popraven. JUDr. Gertruda Sekaninová musela v říjnu 1942 kvůli svému židovskému původu nastoupit do transportu do terezínského ghetta. Z Terezína byla v roce 1944 deportována do Osvětimi, hrůzného osudu svých příbuzných však zůstala ušetřena a věznění v koncentračních táborech přežila. Po válce pracovala na Ministerstvu zahraničních věcí. Ve dnech 28. až 31. 3. 1946 ji sjezd KSČ zvolil za členku ústředního výboru Komunistické strany Československa. V roce 1949 se stala první náměstkyní ministra zahraničních věcí Vladimíra Clementise, který byl dne 28. 1. 1951 zatčen a ve vykonstruovaném procesu, zahájeném dne 21. 11. 1952, odsouzen a spolu s dalšími obžalovanými v procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského popraven. Mezi tyto další obžalované patřil i kolega JUDr. Gertrudy Sekaninové, náměstek ministra zahraničních věcí Vavro Hajdů, který byl zatčen dne 2. 4. 1951 a odsouzen k trestu doživotí. Veřejnosti byli obžalováni vylicení jako dávní nepřátelé KSČ a československého lidu, jako sionističtí, buržoazně nacionalističtí zrádci a agenti západních zpravodajských centrál. V celém obvinění se výrazně odrážela antisemitská stránka procesu. U 11 ze 14 obžalovaných bylo uvedeno, že jsou židovského původu. V roce 1955 byl JUDr. Gertrudě Sekaninové-Čakrtové udělen Řád republiky. V roce 1957 však neunikla vyšetřování a obvinění, z funkce na Ministerstvu zahraničních věcí byla odvolána a posléze vedla právní a legislativní úsek Ministerstva školství. Ve volbách v roce 1964 se vrátila do politiky jako poslankyně Národního shromáždění. V této funkci mimo jiné podpořila návrh zákona vylučujícího promlčení válečných zločinů spáchaných během druhé světové války; během pražského jara podpořila zrušení cenzury a po sovětské okupaci Československa hlasovala jako jedna ze čtyř poslanců Národního shromáždění (spolu s Boženou Fukovou, Františkem Kriegelem a Františkem Vodsloněm) proti smlouvě o dočasném pobytu sovětských vojsk a současně navrhovala přijetí usnesení Národního shromáždění, kterým by byla vláda ČSSR vyzvána k jednání o jejich úplném stažení z československého území. Kvůli těmto postojům byla spolu s dalšími poslanci zbavena poslaneckého mandátu a vyloučena z komunistické strany. Zbytek svého života zasvětila práci v disentu, mimo jiné podepsala Chartu 77 a angažovala se ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných.

4. Ústavní soud si vyžádal soudní spis. Z něj se podává, že se stěžovatel žalobou proti rozhodnutí vydanému ve správním řízení – rozhodnutí Ministerstva zemědělství, Pozemkového úřadu v Havlíčkově Brodě, č. j. PÚ 9683/01-Tu-B ze dne 8. 11. 2004 (dle části páté o. s. ř.) domáhal určení, že je

vlastníkem ideálního podílu 4/5 ve vztahu k celku obsáhlého souboru nemovitostí, zapsaných v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Vysočinu, Katastrální pracoviště Havlíčkův Brod, katastrální území Havlíčkův Brod, blíže specifikovaných na č. l. 180 až 182 spisového materiálu. Svůj nárok opíral o listiny dokládající, že jeho babička Alžběta Stiasná tyto nemovitosti vlastnila, avšak podle výměru Ústředního úřadu pro židovské vystěhovalce v Praze č. j. K. N. 70.907/603 AAc ze dne 9. 6. 1942 bylo vloženo vlastnické právo pro Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu. Alžběta Stiasná byla dnem 20. 4. 1945 prohlášena za mrtvou. Dcera Alžběty Stiasné (JUDr. Gertruda Sekaninová-Čakrtová) proti vystěhovaleckému fondu podala dne 16. 6. 1949 restituční žádost. Tuto žádost vzala zpět vzápětí poté, co proces s tzv. spikleneckým centrem Rudolfa Slánského skončil 11 popravami a 4 tresty doživotí nevinných obětí převážně židovského původu, kteří byli vesměs z okruhu jejich blízkých spolupracovníků (např. V. Clementis, ministr zahraničí, V. Hajdů, náměstek ministra zahraničí, a další). Teprve v tomto okamžiku souhlasila, aby pozůstalost byla odezdána jako odúmrtí státu (podle protokolu ze dne 2. 10. 1952 ze spisu Okresního soudu civilního v Praze sp. zn. 1 D 141/55, č. l. 158). Podle příkazní listiny Státního notářství II v Praze 1 sp. zn. 1 D 141/55 ze dne 16. 11. 1955 (právní moci nabyla dne 2. 12. 1955) pozůstalost po Alžbětě Stiasné přešla na stát jako odúmrtí.

5. Nalézací soud ve svém rozsudku č. j. 11 C 4/2005-179 ze dne 8. 6. 2006 shledal, že uvedené nemovitosti (spoluvlastnický podíl) „nepřešly na stát některým ze způsobů taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) až u) zákona č. 229/1991 Sb., nýbrž přešly na stát jako odúmrtí. Tento způsob převodu nemovitostí do vlastnictví státu tedy nespadá mezi restituční tituly.“. Stěžovatel proti meritornímu výroku podal odvolání s odůvodněním, že se soud prvního stupně nezabýval tvrzením o přecházení pozůstalosti státu a zpětvzetí restituční žádosti pod politickým nátlakem v době nesvobody. Odvolací soud napadený výrok potvrdil svým rozsudkem č. j. 30 Co 13/2006-254 ze dne 11. 5. 2007 s tím, že mu bylo z úřední činnosti známo, že matce stěžovatele v době, kdy zastávala stranické a státní funkce, byly „nepochybně vlastní úkony směřující k tomu, aby nezískala s ohledem na svůj světový názor soukromé vlastnictví, jehož potlačování jako jednoho z programových cílů strany jí bylo vlastní. Její vztah k majetku po matce rozhodně nevyplýval z tísně, která by byla vyvolána tlakem zvnějšku, ale z jejího politického přesvědčení a postoje.“. Nejvyšší soud k dovolání stěžovatele tento rozsudek svým rozhodnutím č. j. 28 Cdo 1885/2008-333 ze dne 9. 7. 2008 zrušil, neboť odvolací soud nemožnil stěžovateli, aby se s uvedenými skutečnostmi mohl seznámit, vyjádřit se k nim a případně mohl předložit důkaz je vyvracející, neboť jestliže na skutečnostech známých z úřední činnosti odvolací soud založil své rozhodnu-

tí, pak měl v odůvodnění vyložit, ze které úřední činnosti či postupu jsou mu takové skutečnosti známy, jak se o nich dozvěděl a jsou-li skutečně známé všem členům senátu, jednal-li a rozhodoval-li soud v této podobě.

6. Odvolací soud nařídil ústní jednání, na kterém zástupce stěžovatele předložil dopis národního podniku Synthesia adresovaný Ministerstvu těžkého průmyslu ze dne 18. 5. 1951 a přečetl jeho rozhodnou část; k dotazu člena senátu sdělil, že „pokud je mu známo, nemá ani sám žalobce osobní povědomost o tehdejší situaci dr. Sekaninové, a to ani z jejího vyprávění či z rodinného prostředí obecně. K okolnostem, za jakých dr. Sekaninová ukončila své působení ve funkci náměstkyně ministra zahraničních věcí, se zástupce žalobce vyjádřit neumí. Odkázal pouze obecně na postoje dr. Sekaninové v období roku 1968.“. Odvolací soud svým rozsudkem č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. 11. 2008 napadený výrok nalézacího soudu potvrdil. V odůvodnění uvedl, že i odmítnutí dědictví v tísni a jeho přechod do vlastnictví státu je typickým příkladem restitučního titulu. Při posouzení tvrzené tísně vycházel z listin týkajících se zpětvzetí restituční žádosti a odmítnutí dědictví, jakož i z obsahu dopisu, který předložil zástupce stěžovatele, přičemž po podrobném rozboru došel k závěru, že ani jedna z listin neprokazuje tvrzený stav tísně, stěžovateli se tak nepodařilo prokázat naplnění příslušných zákonných podmínek, a proto rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání, které odůvodnil tak, jak později učinil u ústavní stížnosti (viz bod 2 shora). Nejvyšší soud svým usnesením dovolání odmítl, neboť shledal, že „(...) i v řízeních, jejichž předmětem je ‚restituční nárok‘ (jak je tomu i v daném případě) platí stejná procesní pravidla jako v jiných soukromoprávních sporech, a tedy i pravidla o procesních právech a povinnostech účastníků řízení. Mezi základní povinnosti účastníků, které jsou projevem procesní zásady občanského soudního řízení, patří zejména tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti (povinnost tvrzení) a ohledně těchto skutečností předkládat relevantní důkazy (povinnost důkazní), což vyplývá z § 101 odst. 1 písm. a) a b) o. s. ř. Není-li stanoveno jinak (např. § 120 odst. 2 o. s. ř. či § 133a o. s. ř.), tíží povinnost prokázat tvrzení vždy toho účastníka řízení, který tyto skutečnosti tvrdí. Proto i v daném případě, který se z této zásady nevymyká, platí, že tvrdil-li žalobce existenci tísně na straně JUDr. Gertrudy Sekaninové-Čákrtové při činění určitých právních úkonů, měl i povinnost toto svoje tvrzení prokázat.“.

III. Rekapitulace vyjádření ostatních účastníků řízení

7. Ústavní soud vyzval účastníka řízení, Krajský soud v Hradci Králové, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil. Ten stručně poukázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí s tím, že závěrečný návrh neučinil. Vyslovl však souhlas s upuštěním od ústního jednání.

8. Ústavní soud vyzval účastníka řízení Nejvyšší soud, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil. Ten rovněž poukázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí a učinil jej součástí argumentace proti ústavní stížnosti a dále uvedl, že stěžovatel v podstatě jen reprodukuje argumentaci již uplatněnou před obecnými soudy, které se s ní vypořádaly. K závěru o (ne)přípustnosti dovolání zdůraznil, že dovolání spočívalo na tvrzení, že napadené rozhodnutí vycházelo ze skutkového zjištění, jež nemá podle obsahu spisu oporu v provedeném dokazování; v tomto směru dovolacímu soudu nezbylo než poukázat na důsledky plynoucí z povinnosti tvrzení účastníka a dostatečně zjištěný skutkový stav, který vzal odvolací soud za základ svého rozhodnutí. Stran výroku o náhradě nákladů řízení poukázal na povahu tohoto výroku a důsledek, že nejde o výrok ve věci samé, tudíž nebylo lze dovodit připustnost dovolání proti těmto výrokům odvolacího soudu. Shrnul, že k odmítnutí dovolání tak došlo při respektování platné úpravy připustnosti dovolání. Závěrečný návrh učiněn nebyl. Nejvyšší soud však vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

9. Ústavní soud vyzval vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Česká republika - Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových se ztotožnila s napadenými rozhodnutími a zdůraznila, že stěžovatel svá tvrzení neprokázal; navrhla, aby Ústavní soud stížnost odmítl, a pro případ, že tak neučiní, souhlasila s upuštěním od ústního jednání. Pozemkový fond České republiky se svého postavení vedlejšího účastníka vzdal. České dráhy, a. s., zdůraznily, že stížnost nepřináší žádnou novou argumentaci, a to ani po stránce tvrzení, ani po stránce důkazní. Zastaly názor, že samotné členství matky stěžovatele v KSČ, doplněné o vysokou funkci ve státní správě, i s odstupem času neumožňuje uzavřít, že tím byla naplněna politická perzekuce a porušování obecně uznávaných lidských práv. Domnívaly se dále, že odmítnutí rozsáhlého majetku matkou stěžovatele bylo učiněno v důsledku racionální úvahy z důvodu jejího vytížení, společenského postavení, absence cizí pomoci s obhospodařováním a správou majetku, jakož i v důsledku jejího politického přesvědčení. Úmysl stěžovatele dosíci uspokojení majetkových zájmů glosovaly výrokem Tita Flavia Vespasiána „*pecunia non olet*“ [pozn. Ústavního soudu: „peníze nepáchnou“ (císař Vespasiánus k synovi, kritizujícímu ho za zavedení daně z veřejných záchodků)]. Uzavřely, že nelze rehabilitovat jedny komunisty před druhými, neboť v preambuli zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, se jasně uvádí, že vedení i členové KSČ jsou odpovědní za způsob vlády v naší zemi v letech 1948-1989. Navrhly, aby Ústavní soud stížnost odmítl. Okresní stavební bytové družstvo Havlíčkův Brod se ztotožnilo s napadenými rozhodnutími, rozvedlo, že i v restitučním řízení musí účastník unést důkazní břemeno, což se nestalo, stížnost pouze opakuje rétoriku stěžovatele v řízeních před

obecnými soudy; odmítlo stanovisko stěžovatele, že každý právní úkon v rozhodné době byl učiněn v tísní. Na závěr navrhlo, aby Ústavní soud stížnost odmítl a pro případ, že tak neučiní, souhlasilo s upuštěním od ústního jednání. Společnost Stavotherm, spol. s r. o., toliko sdělila, že již není vlastníkem předmětné nemovitosti. Město Havlíčkův Brod se stížností vyjádřilo nesouhlas a ztotožnilo se s rozhodnutím Pozemkového úřadu v Havlíčkově Brodě č. j. PÚ 9683/01-Tu-B ze dne 8. 11. 2004; navrhlo, aby Ústavní soud stížnost odmítl, a pro případ, že tak neučiní, souhlasilo s upuštěním od ústního jednání. Státní statek Jeneč se ve stanovené lhůtě nevyjádřil. V souladu s danými poučeními Ústavní soud uzavírá, že ze strany obecných soudů a vedlejších účastníků řízení byly dány souhlasy s upuštěním od ústního jednání.

10. Stěžovatel využil svého práva a k výzvě Ústavního soudu zhodnotil vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení tak, že se s jejich postojem neztotožnil, a zopakoval svoji argumentaci uvedenou v ústavní stížnosti. Vyslovil nesouhlas s upuštěním od ústního jednání s tím, že a priori považuje za nesprávné, aby se předem vzdával svého práva na ústní projednání věci.

11. Protože zákonem č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, vyhlášeným dne 19. 12. 2012, účinným již od 1. 1. 2013, došlo podle ustanovení § 22 odst. 1 ke vstupu České republiky do všech práv a povinností Pozemkového fondu České republiky [tj. 1. vedlejšího účastníka], včetně práv a povinností z pracovních právních vztahů a ze správních nebo soudních řízení, jejichž účastníkem byl Pozemkový fond České republiky, a podle věty poslední zmíněného ustanovení „K výkonu těchto práv a povinností je příslušný Státní pozemkový úřad“, reflektoval Ústavní soud tuto zákonem určenou změnu v osobě vedlejšího účastníka, aniž by o ní rozhodoval usnesením.

12. Protože Ústavní soud neshledal, že by od ústního jednání bylo možné očekávat další objasnění věci, ústní jednání nenařídil (ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu ve znění od 1. 1. 2013 a sdělení Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, na neskončená řízení před Ústavním soudem zahájená před 1. lednem 2013, publikované pod č. 469/2012 Sb.).

IV. Východiska

13. Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je výlučně ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Přestože je součástí soudní moci, pojednané v hlavě čtvrté Ústavy, je vyčleněn ze soustavy obecných soudů, a není jim proto ani nadřízen. Ústavní soud zásadně není povolán ani k přezkumu správnosti

aplikace podústavního práva, a může tak činit pouze tehdy, jestliže současně shledá porušení některých ústavních kautel. Jak Ústavní soud judikoval, „základní práva a svobody v oblasti podústavního práva působí jako regulativní ideje, protože na ně obsahově navazují komplexy norem tohoto práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá porušení základního práva a svobody.“ [viz náleží sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)].

14. Relevantní deficit stanovených záruk spravedlivého procesu může obecně nastat tehdy, dojde-li kupř. k závažným porušením kogentních ustanovení zákona upravujících řízení před soudy, bezdůvodnému odchýlení od konstantní judikatury, excesivnímu pominutí úhelných prvků hmotného práva apod. Ústavní soud není možno považovat za „superrevizní“ instanci v systému všeobecného soudnictví. Stěžovatel ve svém návrhu de facto žádá přehodnocení zjištěného skutkového stavu, čímž staví Ústavní soud do role, jež mu z hlediska ústavního vymezení jeho kompetencí nepřísluší.

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Byť ústavní stížnost neslouží k tomu, aby Ústavní soud nově zjišťoval skutkový stav, je nutné zmínit ustanovení § 81 zákona o Ústavním soudu, podle kterého Ústavní soud není vázán skutkovým zjištěním učiněným v předchozích řízeních.

17. Podle názoru Ústavního soudu se odvolací soud sice s předloženými důkazy vypořádal, neboť hodnotil jak dobové listiny ze soudního a správního spisu, tak obsah dopisu předloženého zástupcem stěžovatele, avšak nesprávně pojednal o stavu tísňe, jak o tomto jevu a nutnosti výkladu tohoto pojmu v restitučním zákonodárství judikoval Ústavní soud.

18. Ústavní soud musí ve svých úvahách vzít zřetel na svoji předchozí judikaturu, v níž dovodil, že pojem tísňe (v rámci restitučních předpisů) je potřeba „interpretovat v širších souvislostech, tedy i v souvislosti s politickým nátlakem, spojeným s obdobím let 1948–1989. Politický nátlak nelze zde chápat jen jako jednorázový akt, ale rovněž jako dlouhodobý proces, jehož výsledkem bylo to, že fyzická osoba, jako vlastník věci, učinila ve vztahu k ní právní úkon, který by v právním státě jinak neučinila.“ [viz náleží sp. zn. IV. ÚS 101/96 ze dne 26. 6. 1996 (N 55/5 SbNU 425), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>] s tím, že „objektivní existenci tísňe a nápadně nevýhodných podmínek v době právního úkonu je třeba posuzovat vždy konkrétně podle okolností daného případu. Pro aplikaci obou uvedených pojmů je třeba respektovat restituční charakter obou zákonů (zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému

zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů) spolu se specifickými rysy perzekuce a postupu porušujícího obecně uznaná lidská práva a svobody zejména v tom, že nikdo nesmí být svévolně zbaven majetku. Restituční zákon je třeba vzhledem k historickým i faktickým podmínkám chápat jako *lex specialis*, kterým stát vrací majetek fyzickým osobám – vlastníkům či jejich právním nástupcům, jimž byl majetek odňat zásahem státu, i když jen jako částečné odčinění křivd, které utrpěli; nejen ustanovení, ale i koncepci příslušných restitučních předpisů, je nutno jako specifickým respektovat.“ [viz nálezn sp. zn. I. ÚS 141/98 ze dne 7. 10. 1998 (N 116/12 SbNU 149), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>], a protože se jedná „o stav svobody projevu vůle, jehož omezení, resp. podmínění netkví pouze ve vnitřních příčinách jednatelce osoby, nýbrž a převážně v příčinách vnějších“ je nutno „každý případ posuzovat individuálně s přihlédnutím k času, místu a podmínkám jednatelce osoby“ [viz nálezn sp. zn. II. ÚS 375/99 ze dne 2. 2. 2000 (N 16/17 SbNU 115), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

19. Ústavní soud se shoduje s Nejvyšším soudem v tom, že tísni se ve smyslu restitučních předpisů rozumí „objektivní hospodářský nebo sociální, někdy i psychologický stav (např. rozrušení, obavy o blízkou osobu apod.), jenž takovým způsobem a s takovou závažností doléhá na osobu uzavírající smlouvu, že ji omezuje ve svobodě rozhodování natolik, že učiní právní úkon, jenž by jinak neučinila“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 998/99 ze dne 7. 6. 2000, sp. zn. 28 Cdo 2367/99 ze dne 8. 8. 2000 nebo sp. zn. 28 Cdo 966/2007 ze dne 13. 12. 2007, vše dostupné na <http://www.usoud.cz>).

20. Komunistický režim v době, kdy JUDr. Gertruda Sekaninová-Čákrtoová vzala zpět žádost o restituci a souhlasila s odevzdáním pozůstalosti státu, nejenže nevytvářel pro svobodná rozhodnutí příznivé podmínky a lidé různých společenských postavení trpěli vyhrcovanou atmosférou, ale sama matka stěžovatele, jenž byl v té době v útlém dětském věku, byla ženou exponovanou a právě v její bezprostřední blízkosti si pachatelé justičních zločinů vybírali své oběti. Za takových okolností je pochopitelné, aby i osoba inteligentní, s bohatou životní zkušeností, jež se předtím ani později nenechala zviklat možnými důsledky projevů své vůle a přesvědčení, ve strachu o svoji osobu a své dítě učinila ve vztahu k majetku takové právní úkony, které by jinak nebyla provedla. Ústavní soud proto presumuje, a to závazně i ve vztahu k soudům obecným, že v tomto konkrétním případě matka stěžovatele učinila zkoumané právní úkony ve stavu tísně; současně však má na paměti, že v době, kdy oba právní úkony učinila, se mohla do jisté míry opírat o své postavení ve vládnoucí hierarchii, a proto je nutné dát dostatečný procesní prostor ostatním účastníkům řízení, aby mohli uvedenou domněnku vyvrátit, a stav tísně tak byl pojmově vyloučen [analo-

III. ÚS 1043/10

č. 1

gicky viz nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 515/01 ze dne 3. 6. 2003 (N 79/30 SbNU 233), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]; za tímto účelem jsou příslušné osoby veřejného práva (zejména archivy, ministerstva, ústavy apod.) povinny poskytnout vedlejším účastníkům náležitou pomoc.

V. Závěr a akcesoria

21. Ústavní soud z důvodů shora vymezených ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy vyhověl, a proto dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl nálezem tak, jak je ve výrocích I a II uvedeno.

22. Ústavní soud naopak neshledal důvod ke zrušení výroku I rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 Co 8/2008-361 ze dne 25. listopadu 2008, neboť ten je výsledkem procesní aktivity stěžovatele (jím učiněného zpětvzetí návrhu), čímž pojmově nemohlo být zasaženo do jeho základních práv a svobod, a proto v této části ústavní stížnost dle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 2

K přímé volbě prezidenta republiky

Existencí lhůt, jimiž je vázáno uplatnění procesních prostředků, a jejich vztahem k právu na přístup k soudu se Ústavní soud ve své judikatuře zabýval již mnohokrát, přičemž konstatoval, že lhůta sama o sobě nemůže být protiústavní; její protiústavnost lze posuzovat až v širším kontextu, resp. v její komunikaci s jinými aspekty, které k uplatnění lhůty přistupují. V daném případě je nepochybně oním kontextem to, že zákonná lhůta dvou dnů je konstruována u prostředku ochrany, který se týká registrace kandidáta ve volbách. Tento prostředek ochrany je proto stěžejí srovnatelný s jinými typy prostředků ochrany ve správním soudnictví, jak to činil stěžovatel, ale toliko s obdobnými prostředky, které se týkají registrace ve volbách.

Ustanovení čl. 6 Úmluvy na tzv. volební věci, včetně řízení o registraci kandidáta, nedopadá. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva nejen že neplyne požadavek na přiměřený přístup k národnímu soudu ve volebních věcech, ale Úmluva vlastně v těchto věcech ani nevyžaduje soudní přezkum jako takový. V systému Úmluvy se ochraň věleb věnuje toliko čl. 3 Dodatkového protokolu, avšak ani ten nedopadá na volby hlavy státu, ale pouze zákonodárných sborů.

Vyžadování 50 000 podpisů podporovatelů v souladu s ustanovením Ústavy považuje Ústavní soud z hlediska práva stěžovatele na přístup k volené funkci za přiměřené. Toto množství vychází z úvahy ústavodárce, v níž je nepochybně reflektována skutečnost, že ústavní systém České republiky je založen na systému zastupitelské demokracie (čl. 2 odst. 1 Ústavy) a parlamentní formy vlády, a na tom nic nemění ani zavedení přímé volby prezidenta. Konkrétní počet petentů je pak odrazem úvahy o tom, kde leží hranice dostatečné podpory kandidáta jako projevu serióznosti jeho kandidatury.

Není věcí veřejné moci, aby a priori zajišťovala zachování důvěry občanů k tomu, kdo shromažďuje a dále nakládá s jejich osobními údaji. Ostatně již to může signalizovat, jakou důvěru ten který kandidát a osoby shromažďující jeho jménem podporu kandidatuře ve veřejnosti požívají. Schopnost či neschopnost osob shromažďujících osobní údaje poskytnout občanům dostatečnou záruku, že nedojde k jejich zneužití, nelze přičítat veřejné moci či dokonce na základě nedostatku důvěry konstruovat porušení práva kandidáta na přístup k volené funkci.

Ten, kdo se uchází o účast ve volbě prezidenta a souhlasí se svou kandidaturou, nese negativní důsledky v případě, že předložená kandidátní listina a příložená petice vykazují chyby a vady. Veřejnoprávní „sankce“ v podobě neregistrace, kterou nelze chápat v přísném slova

smyslu právní odpovědnosti, přirozeně nemůže stíhat nikoho jiného než kandidáta.

Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), obsahuje mezeru, která by mohla být hodnocena jako protiústavní, pokud neukládá ověření skutečného, nezaměnitelného a individualizovaného projevu vůle petenta, tj. ověření pravosti jeho podpisu. Je-li účelem petice zjištění relevantní podpory a serióznosti kandidatury, nelze je realizovat toliko způsobem, z něhož není zřejmé, zda petent uvedl skutečně svoje vlastní údaje a k nim připojil svůj vlastnoruční podpis, či zda neuvedl údaje svých rodinných příslušníků či dalších osob, jejichž osobní údaje v rozsahu požadovaném zákonem o volbě prezidenta republiky zná.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a soudců Stanislava Balíka, Vlasty Formánkové, Pavla Hollándera, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Dagmar Lastovecké, Jiřího Muchy, Jana Musila, Jiřího Nykodýma, Miloslava Výborného a Michaely Židlické ze dne 7. ledna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 27/12 ve věci ústavní stížnosti Tomia Okamury, zastoupeného JUDr. Klárou A. Samkovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Praha 2, Španělská 6, proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 23. listopadu 2012 č. j. MV-123865-12/VS-2012, kterým byla odmítnuta stěžovatelova kandidátní listina pro volbu prezidenta republiky, a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13. prosince 2012 č. j. Vol 11/2012-36, jímž byl zamítnut stěžovatelův návrh na vydání rozhodnutí o povinnosti registrovat jeho kandidátní listinu, spojené s návrhem na zrušení čl. 56 odst. 5 ve slovech „nejméně 50 000“ Ústavy České republiky, ve znění ústavního zákona č. 71/2012 Sb., dále § 25 a 26 a § 65 odst. 1 ve slovech „do 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí“ zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), a vyhlášky č. 294/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o volbě prezidenta republiky, návrhem na vydání rozhodnutí o odložení vykonatelnosti rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky ze dne 1. 10. 2012 o vyhlášení volby prezidenta republiky, uveřejněného pod č. 322/2012 Sb., a návrhem na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu, za účastníky řízení.

Výrok

- I. Ústavní stížnost se zamítá.
- II. Návrhy spojené s ústavní stížností se odmítají.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 27. prosince 2012, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu porušení svých ústavně zaručených práv podle čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 18, čl. 21 odst. 1 a 4 a čl. 22 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“) a ústavního principu dle čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Současně navrhl zrušení čl. 56 odst. 5 Ústavy, ve znění ústavního zákona č. 71/2012 Sb., ve slovech „nejméně 50 000“, dále § 25 a 26 a § 65 odst. 1 ve slovech „do 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí“ zákona č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), a vyhlášky č. 294/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o volbě prezidenta republiky.

2. Dne 6. listopadu 2012 byla navrhujícím občanem a zároveň zmocněncem Stanislavem Brunčíkem podána kandidátní listina stěžovatele pro volbu prezidenta republiky ve dnech 11. a 12. ledna 2013, k níž byla připojena petice s 8 612 podpisovými archy obsahujícími 63 530 záznamů. V řízení o registraci zjišťovalo Ministerstvo vnitra (dále též „ministerstvo“) postupem podle § 25 odst. 4 až 6 zákona o volbě prezidenta republiky počet občanů oprávněných volit prezidenta republiky, jež podepsali příloženou petici. Z uvedeného celkového počtu uznalo za validní, tedy za umožňující identifikovat požadované údaje o podepsaných osobách a jejich vlastnoruční podpis, záznamy v případě 61 966 podepsaných občanů. Při ověřování správnosti údajů na vzorku 8 500 podepsaných občanů ministerstvo nezapočítalo 1 574 z nich, neboť jejich údaje nebylo možné ověřit. Protože tím ale zjistilo chybovost u 19,353 % podepsaných občanů, provedlo kontrolu na dalším vzorku, při které z 8 500 podepsaných občanů neověřilo 1 951. Zjištěná chybovost ve druhém kontrolním vzorku tak činila 22,953 %. Podle § 25 odst. 6 zákona o volbě prezidenta republiky proto ministerstvo následně z celkového počtu 61 966 podepsaných občanů odečetlo počet procentuálně odpovídající součtu chybovosti v obou vzorcích (42,306 %), čímž dospělo k číslu 35 751, jež je nižší než zákonem požadovaných 50 000 podpisů. Z tohoto důvodu svým rozhodnutím ze dne 23. listopadu 2012 č. j. MV-123865-12/VS-2012 tuto kandidátní listinu podle § 26 odst. 2 písm. d) zákona o volbě prezidenta republiky odmítlo.

3. Stěžovatel se s důvody odmítnutí své kandidátní listiny neztotožnil a podle § 65 odst. 1 zákona o volbě prezidenta republiky ve spojení s § 89 odst. 2 soudního řádu správního se domáhal vydání rozhodnutí o povinnosti Ministerstva vnitra registrovat jeho kandidátní listinu. Nejvyšší správní soud jeho návrh usnesením ze dne 13. prosince 2012 č. j. Vol 11/2012-36 jako nedůvodný zamítl. Namátkovou kontrolu správnosti podpisů podle § 25 odst. 5 a 6 zákona o volbě prezidenta republiky považoval za souladnou s ústavním požadavkem 50 000 podpisů na petici a akceptoval ji jako jedno z možných řešení, které neodráží skutečný počet podpisů méně, než kdyby bylo vyžadováno ověřování správnosti údajů nebo dokonce autenticity u každého jednotlivého podpisu. Může jít navíc o řešení, jež je ve srovnání s posledně uvedenými variantami přesvědčivější, neboť při nezměněném časovém limitu pro kontrolu petice, jehož změna by s ohledem na Ústavou stanovené lhůty ani nebyla možná, by zvyšující se počet kontrolovaných údajů zákonitě vedl k vyšší chybovosti petice. Zároveň se jím nevytváří další překážky pro vstup do politické soutěže nad rámec požadavku zmíněného přímo Ústavou. Toto řešení totiž není s to určit všechny duplicity (opakované podpisy stejného občana) v rámci celé petice, ale jen v rámci kontrolovaného vzorku maximálně 17 000 podpisů, v důsledku čehož bude takto určená průměrná chybovost jednotlivé kandidáty pravidelně zvýhodňovat, nikoliv znevýhodňovat ve srovnání se skutečným stavem. Nejvyšší správní soud poukázal i na to, že náátková kontrola správnosti údajů je obvyklá v řadě zemí Evropské unie a ve Spojených státech amerických.

4. Z odůvodnění napadeného usnesení dále vyplývá, že Nejvyšší správní soud nepřisvědčil tvrzení stěžovatele o protiústavnosti lhůty 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí, ve které se podle § 65 odst. 1 zákona o volbě prezidenta republiky mohl domáhat ochrany u soudu. Tato lhůta, která je s ohledem na zákonnou fikci doručení třetím dnem od vyvěšení na úřední desce Ministerstva vnitra (§ 26 odst. 3 zákona o volbě prezidenta republiky) fakticky pětidenní, je pravidlem u všech volebních zákonů. Stejně jako v případě krátké lhůty pro rozhodnutí soudu je přitom jejím smyslem nevyvolávat po neúměrně dlouhou dobu pochybnosti o zákonnosti průběhu voleb, stejně jako co nejdříve vymezit konečný okruh kandidátů. V této souvislosti poukázal na právní závěry vyslovené v kontextu voleb do Senátu v nálezu ze dne 29. října 1996 sp. zn. III. ÚS 275/96 (N 110/6 SbNU 293). Dvouměsíční lhůta k podání žaloby k soudu podle § 72 soudního řádu správního, jejíž aplikace se dovolával stěžovatel, by se přitom s tímto účelem zcela míjela.

5. Ve vztahu k metodice zpracování náhodných vzorků uplatnil stěžovatel pouze jedinou konkrétní námitku, jež směřovala proti tomu, že algoritmus pseudonáhodného výběru kontrolních vzorků vedl k testování po celých arších, nikoliv po jednotlivých podpisech. Nejvyšší správní soud

sice připustil, že v obecné rovině se tento postup může projevit v míře chybovosti ve prospěch i neprospěch kandidáta, tuto skutečnost však nelze přeceňovat. Podstatné je, zda je v této souvislosti zachována ona náhodnost, která má vyloučit manipulaci s výsledky kontroly např. zařazením na první pohled podezřelých údajů ke kontrole, nebo naopak jejich vyloučením z kontroly. Tato náhodnost ovšem nebyla konkrétními námitkami zpochybněna. Ministerstvo vnitra, jak je patrné i z jeho napadeného rozhodnutí, použilo konkrétní algoritmus pro pseudonáhodný výběr vzorků a věrohodně popsalo postup označení jednotlivých petičních archů způsobem znemožňujícím manipulaci s těmito archy. Z § 25 odst. 5 a 6 zákona o volbě prezidenta republiky přitom podle Nejvyššího správního soudu bez dalšího neplyne, že by takovýto algoritmus nemohl být použit k výběru celých archů. Tento postup umožňuje akceptovat i fakt, že ve stěžovatelově případě se kontrola týkala až 27,42%, tedy více než čtvrtiny všech podpisů, a že jednotlivé kontrolované archy neobsahují excesivní počet podpisů. Předložených 8 612 podpisových archů, obsahujících 63 530 záznamů, představuje v průměru něco málo více než sedm podpisů na jeden arch. Ostatní námitky stěžovatele týkající se matematického postupu ministerstva ve své obecnosti nijak nezpochybnily jeho transparentní a podrobně zdokumentovaný postup. Z tohoto důvodu nebyl dán ani důvod ustanovit za účelem jejich vypořádání znalce.

6. Nejvyšší správní soud shledal v postupu Ministerstva vnitra porušení § 25 odst. 6 zákona o volbě prezidenta republiky, protože sečetlo chybovost z obou kontrolovaných vzorků petice podporující prezidentskou kandidaturu stěžovatele a o takto zjištěnou míru chybovosti snížilo počet podpisů pod předmětnou peticí. Správně mělo naopak upřednostnit výklad lépe odpovídající smyslu uvedeného ustanovení a chybovost obou vzorků zprůměrovat. Počet 61 966 podpisů měl být proto snížen o 21,153% na 48 859 podpisů, nicméně ani tento počet by neodpovídal ústavnímu požadavku 50 000 podpisů, které jsou nutné k podpoře jeho prezidentské kandidatury. Pokud jde o námitku odlišné chybovosti prvního a druhého vzorku (rozdíl 3,6 %), stěžovatel se pouze obecně odvolával na statisticky překvapivou situaci či nevěrohodnost pro statisticky vzdělanou veřejnost, aniž by námitky dokázal konkretizovat. V této souvislosti Nejvyšší správní soud opětovně zdůraznil, že neměl pochybnosti o korektnosti označení jednotlivých archů ani o jejich výběru ke kontrole na základě určitého algoritmu. Za důvod vyšší chybovosti označil opakovaný výskyt údajů stejných petentů, který se více projeví právě při kontrole druhého vzorku.

7. Skutečnost, že se zákonodárce rozhodl ověřit projev vůle petentů nepřímo, pouze kontrolou identifikačních údajů, které o sobě uvedli, považuje Nejvyšší správní soud za vstřícný krok usnadňující kandidaturu z řad občanů. Adresa trvalého pobytu, jejíž uvedení u jednotlivých petentů poža-

duje zákon, představuje údaj standardně vyžadovaný při komunikaci s orgány státu, jenž umožňuje identifikaci občana a jehož správnost může být ze strany Ministerstva vnitra relativně snadno ověřena. Zároveň jde o údaj, který je méně citlivým než nezaměnitelné rodné číslo, přičemž v tomto smyslu lze předpokládat i vyšší ochotu ze strany petentů podepsat petici, pokud bude vyžadován právě tento údaj. Výklad zvolený ministerstvem, na jehož základě byli petenti vyřazováni z důvodu chyby v adrese, soud neshledal rozporným s čl. 21 odst. 1 a 4 a čl. 22 Listiny.

8. Za důvodnou nakonec nebyla shledána ani poslední skupina námitek stěžovatele, podle nichž zákon o volbě prezidenta republiky a prováděcí vyhláška k němu ukládají nesplnitelnou povinnost, protože kandidát na prezidenta nemůže nijak ověřit pravost údajů uváděných v petici ani zabránit uvádění nepravdivých údajů. Nejvyšší správní soud připomněl usnesení ze dne 15. října 1996 sp. zn. I. ÚS 271/96 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), ze kterého lze dovodit přičitatelnost vad a nedostatků v petici kandidátovi na veřejnou funkci. Podle jeho názoru je na každém kandidátovi, zda bude na základě jejich dobrovolné spolupráce ověřovat identitu petentů, třeba i za cenu obtížnějšího získávání podpisů, nebo zda na takové ověřování se všemi riziky z tohoto vyplývajícími rezignuje. V případě stěžovatele byla navíc chybovost petice řádově větší než chybovost údajů petic většiny ostatních kandidátů. K názoru stěžovatele, který hodnotil množství potřebných podpisů jako excesivní, Nejvyšší správní soud uvedl, že není oprávněn přezkoumávat ústavodárcem stanovený požadavek 50 dnů podpisů vyjádřený v čl. 56 odst. 5 Ústavy. Zavedení přímé volby prezidenta republiky a stanovení minimálního počtu podporovatelů občanských kandidátů na prezidenta republiky podle jeho názoru nemohlo zasáhnout do materiálního jádra Ústavy ve smyslu jejího čl. 9 odst. 2. Tento důsledek by nakonec nemohlo mít ani v případě, kdyby ústavodárce občanské kandidáty vůbec nepřipustil.

II. Argumentace stěžovatele

9. Ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, kterým byla odmítnuta kandidátní listina stěžovatele pro volbu prezidenta republiky ve dnech 11. a 12. ledna 2013, a následně přijatému usnesení Nejvyššího správního soudu, kterým byl zamítnut návrh stěžovatele na vydání rozhodnutí o povinnosti registrovat jeho kandidátní listinu.

10. Stěžovatel v první části své argumentace namítá krátkost lhůty dvou dnů, kterou měl k tomu, aby se ve smyslu § 65 odst. 1 zákona o volbě prezidenta republiky domáhal ochrany u soudu podle zvláštního právního předpisu. Zákon pro tento případ stanoví lhůtu, která svou délkou údajně nemá v českém právním řádu obdoby, přičemž tak činí právě ve vztahu k procesnímu prostředku, který není ničím jiným než žalobou proti roz-

hodnutí správního orgánu a který by za předpokladu, že by se na něj vztahovala obecná úprava podle § 72 soudního řádu správního, bylo možné podat až ve lhůtě dvou měsíců. Zjevně nepřiměřený rozdíl mezi délkou uvedených lhůt fakticky zamezuje nebo dokonce popírá právo stěžovatele na přístup k soudu, jakož i jeho možnost přezkumu rozhodnutí orgánu státní správy soudem. Zároveň znemožňuje naplnění ústavně zaručených práv přímé volby prezidenta. Na podporu své argumentace stěžovatel poukazuje na obecné právní závěry obsažené v bodu 18 nálezu ze dne 20. června 2012 sp. zn. IV. ÚS 1167/11 (N 123/65 SbNU 597), v němž se Ústavní soud zabýval otázkou práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

11. Na těchto závěrech by nemohlo nic změnit ani to, pokud by uvedená lhůta byla fakticky o tři dny delší, jak dle stěžovatele na základě argumentace, která zcela popírá smysl ustanovení o doručování a o procesních úkonech, dovedil Nejvyšší správní soud. V tomto směru dokládá krátkost lhůty i absurdní konstatování uvedeného soudu, že stěžovatel zpochybnil metodiku zpracování náhodných vzorků pouze obecně, ačkoliv je zřejmé, že ani pět dnů nebylo postačujících pro matematickou analýzu způsobu zpracování těchto vzorků. Upozorňuje ale i na odlišné stanovisko soudců Nejvyššího správního soudu Josefa Baxy, Radana Malíka a Jana Passera k napadenému usnesení, v němž si tito soudci sami stěžují na časovou tíseň v důsledku čtrnáctidenní lhůty, kterou měli k prostudování a vynešení svého rozhodnutí. Stěžovatel nakonec nesouhlasí s tím, že mu Nejvyšší správní soud vytkl podání návrhu den před uplynutím předmětné lhůty, ačkoliv tato skutečnost v žádném případě nemůže jít k jeho tíži. Ze všech těchto důvodů vyslovuje závěr, že napadeným usnesením bylo porušeno jeho právo na přístup k soudu. Nesoulad s tímto právem je zároveň důvodem, pro který se domáhá zrušení § 65 odst. 1 zákona o volbě prezidenta republiky ve slovech „do 2 pracovních dnů od doručení rozhodnutí“.

12. Vedle této lhůty namítá stěžovatel i krátkost lhůty pro sběr podpisů. Má za to, že podpisy získané před nabytím účinnosti zákona o volbě prezidenta republiky jsou neplatné. Lhůta pro získání těchto podpisů proto tvořila pouhých 37 dnů představujících období od 1. října 2012, tedy dne účinnosti tohoto zákona, do 6. listopadu 2012, kdy měly být kandidátní listiny odevzdány.

13. V další části své ústavní stížnosti se stěžovatel zabýval požadavkem, aby návrh kandidáta na prezidenta republiky, který předloží kterýkoliv občan České republiky, podpořila petice podepsaná nejméně 50 000 občany oprávněnými volit prezidenta republiky. Jeho zakotvení v čl. 56 odst. 5 Ústavy, ve znění ústavního zákona č. 71/2012 Sb., považuje za změnu podstatných náležitostí demokratického právního státu, která je podle čl. 9 odst. 2 Ústavy nepřípustná. Stěžovatel vyslovuje v obecné rovině pochyb-

nosti ohledně samotného oprávnění poslanců a senátorů navrhovat kandidáta na prezidenta republiky v přímé volbě. Jejich oprávnění má totiž povahu určitého „předvýběru“ kandidátů a dochází jim ke kombinování přímé a nepřímé účasti občanů na správě věci veřejných, což neodpovídá čl. 21 odst. 1 Listiny, který předpokládá, že se uplatní buď jedna, nebo druhá z těchto forem (tzv. exklusivní disjunkce). Polemizuje i se závěrem obsaženým v odlišném stanovisku k napadenému usnesení, podle něhož „volení zástupci legitimizují navrženého kandidáta nejen svým vlastním hlasem, ale v symbolické rovině i hlasem svých voličů“. Ve vztahu k požadavku 50 000 podpisů dále namítá, že nepřiměřeným způsobem omezuje aktivní a pasivní volební právo občanů. Nejde jen o to, že jde o počet, který je ve srovnání s okolními zeměmi (Slovensko, Rakousko) výrazně vysoký. V rozporu s čl. 3 odst. 1 Listiny jim dochází i k nerovnosti mezi kandidáty navrženými občany a kandidáty navrženými poslanci nebo senátory, u nichž je mnohem jednodušší jak sběr podpisů, včetně finanční zátěže související s jeho organizací, tak i zkontrolování jejich pravosti. Tuto nerovnost dokládá i odůvodnění napadeného usnesení, které rozlišuje mezi privilegovanými a neprivegovanými kandidáty. Stanovením předmětné podmínky tak mělo dojít k porušení čl. 1, čl. 3 odst. 1 a čl. 21 odst. 1 a 4 Listiny, jakož i porušení čl. 9 odst. 2 Ústavy, což je důvodem, pro který se stěžovatel domáhá i zrušení čl. 56 odst. 5 Ústavy, ve znění ústavního zákona č. 71/2012 Sb., ve slovech „nejméně 50 000“.

14. Možnosti stěžovatele ucházet se o úřad prezidenta republiky se podle jeho názoru (alespoň nepřímě) dotýká i absence povinností směřujících k ochraně osobních údajů uváděných na podpisových arších (datum narození, bydliště). Tento stav působí porušení jeho práva na přístup k volebním a jiným veřejným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny, neboť s ohledem na možnost zneužití uvedla řada osob své údaje raději nesprávně. Stěžovatel spatřuje problém i v povaze petice, která je nezbytnou podmínkou kandidatury nezávislého „občanského“ kandidáta. Na rozdíl od petičního práva ve smyslu čl. 18 odst. 1 Listiny se v případě petice podle čl. 56 odst. 5 Ústavy jedná spíše o „antipetici“, u níž je samostatný a iniciativní projev petenta nahrazen nutností kandidáta žádat svoje eventuální podporovatele o vyjádření jejich vůle. K iniciování takovéto petice tak nejenže nedochází „zdola“, nýbrž se uskutečňuje v časově značně omezeném prostoru, což je rovněž změna oproti peticím podle zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním, (dále též jen „petiční zákon“). Stěžovatel zároveň upozorňuje na skutečnost, že zákon o volbě prezidenta republiky začal být účinný až 1. října 2012, a tedy až k tomuto datu začalo být účinné i jeho ustanovení § 25 odst. 3, podle něhož petent uvádí své trvalé bydliště, a nikoliv pouze bydliště, jak je tomu podle petičního zákona. Z těchto důvodů namítá rovněž porušení petičního práva podle čl. 18 odst. 1 Listiny, které je touto právní úpravou obcházeno.

15. Pokud jde o samotný zákon o volbě prezidenta republiky, stěžovatel je přesvědčen o rozporu jeho ustanovení § 25 a 26 s čl. 56 Ústavy, ve znění ústavního zákona č. 71/2012 Sb., a čl. 21 odst. 4 a čl. 22 Listiny. Ve své argumentaci se vrací k pochybení ministerstva, které při zjišťování celkového počtu občanů podepsaných na petici podle § 25 odst. 5 a 6 zákona o volbě prezidenta republiky sečetlo chybovost jednotlivých kontrolních vzorků podpisů z petičních archů, ačkoliv je mělo zprůměrovat. Tím ztratily orgány státní moci elementární důvěru stěžovatele v jejich schopnost vypořádat se se zadaným úkolem, na což bezvýsledně upozorňoval již v řízení před Nejvyšším správním soudem. Stěžovatel dále zpochybňuje metodu výběru kontrolních vzorků, neboť náhodný výběr jednotlivých podpisů byl prováděn po celých náhodně vybraných arších. Důsledkem této metody bylo, že získané vzorky mají nedefinované rozdělení chybovosti a z nich vyplývající statistická data nejsou zpracovatelná. Jedná se o zcela nevhodnou a matematicky nesprávnou metodiku zpracování, která navíc umožňuje, aby správní orgán do tohoto vzorku zahrnul nějaké extra podvržené archy, a tím ovlivnil výsledek kontroly. Zdůrazňuje, že bylo povinností ministerstva, aby náhodný výběr zpracovalo „matematicky konformním“ způsobem. Při správně zadaných údajích a skutečně náhodném vzorku by byl druhý kontrolní vzorek zbytečný, neboť jeho chybovost by musela být stejná. Ministerstvo však takovýto způsob zpracování zjevně nezajistilo, o čemž nakonec svědčí i odlišná chybovost ve druhém kontrolním vzorku, která byla oproti prvnímu kontrolnímu vzorku výrazně vyšší nejen u stěžovatele (+3,6 %), nýbrž též u dalších kandidátů, konkrétně u Jany Bobošíkové (+3,835 %), Vladimíra Dlouhého (+2,118 %), Jana Fischera (+1,506 %) a Miloše Zemana (+0,6 %). Právě v důsledku této chybovosti, kterou podle stěžovatele nelze věrohodně vysvětlit, přitom došlo k zásadnímu zkreslení zjištěného celkového počtu platných hlasů.

16. V souvislosti s uvedenými nedostatky poukazuje stěžovatel i na to, že § 25 odst. 5 a 6 zákona o volbě prezidenta republiky připouští různé výklady, které mohou vést k odlišnému hodnocení toho, zda stěžovatel splnil podmínku dostatečné podpory petentů. Jde především o hranici 3 %, od níž se odvíjí postup při zjišťování celkového počtu podepsaných občanů. Zákon výslovně nestanoví, zda se odvíjí od velikosti vzorku, nebo zahrnuje počet podpisů na celé petici. V prvním případě může zjištění jediné chyby vést k odečtení nebo neodečtení tisíců podpisů, neboť zatímco v případě zjištění 254 nebo méně chyb v kontrolním vzorku dojde pouze k odečtení jejich počtu od celkového počtu podpisů (resp. k odečtení počtu zjištěných chybných údajů v obou kontrolních vzorcích), v případě zjištění 255 nebo více chyb (ve druhém kontrolním vzorku) bude z tohoto celkového počtu odečten počet podpisů odpovídající procentnímu zjištění průměrné chybovosti v obou vzorcích. Již samotnou tuto skutečnost označuje stěžovatel

za neakceptovatelnou z ústavního hlediska. Druhou možností výkladu je, že zákonodárce měl na mysli 3% ze všech podpisů na celé petici, což by při 60 000 podpisech znamenalo 1 800 chyb (místo 255 chyb ze vzorku 8 500 podpisů). V případě tohoto výkladu, jenž lze s ohledem na nejasnost formulace upřednostnit jako výklad ve prospěch kandidátů, by stěžovatel u druhého kontrolního vzorku již měl dostatečný počet hlasů a jeho registraci by nic nestálo v cestě.

17. Nesprávnost matematických metod, které byly uplatněny při nakládání s petičními archy a způsobu jejich počítání, stěžovatel dokládá i poukazem na matematické rozbory, jež jsou součástí článků předkládaných jako přílohy ústavní stížnosti. V obecné rovině dále uvádí, že považuje za naprosto nepřijatelné, aby bylo o jeho ústavních právech rozhodováno na základě nějakého „dopočítávání“ způsobem, o kterém nelze bezpečně říci, zda Ministerstvo vnitra postupovalo vůči stěžovateli korektně, zda nemanipulovalo s předloženými archy tak, jak to naznačují některé výpočty, a jakým způsobem a co bylo vlastně kontrolováno. Problémy spojené s tzv. „ověřováním údajů“ proběhly způsobem, který je daleko za hranicí důstojnosti, jejíž dodržování musí být u tak zásadní věci, jako je volba prezidenta, požadováno. Stěžovatel proto konstatuje, že uvedenými postupy při ověřování petice předložené k podpoře jeho kandidatury bylo porušeno jeho právo na přístup k voleným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny. Tím byla zároveň znemožněna soutěž politických sil v demokratické společnosti podle čl. 22 Listiny.

18. Stěžovatel nemohl nijak ovlivnit fakt, že některé osoby na jeho petičních arších se nepodařilo ztotožnit, což vedlo k jejich chybovosti. Přesto jde tato skutečnost k jeho tíži a je mu přičítána zodpovědnost za činnost třetích osob – petentů, která navíc jde zcela jednoznačně proti jeho vlastním zájmům. Zákonná úprava jej přitom nikterak nechrání před tím, aby na něm byly páchany podvody nebo aby se sám stal obětí nekalých praktik a nekalé soutěže ze strany těch politických sil, které si nepřejí, aby zastával funkci, na kterou kandiduje. O tom, že v jeho případě k takovému jednání pravděpodobně došlo, svědčí i to, že má nepoměrně vysoký počet podpisových archů, kde jsou všechny údaje špatné. Motiv takového jednání přitom spatřuje v tom, že se ještě před oznámením své kandidatury umísťoval v průzkumech veřejného mínění před stranickými kandidáty. Stěžovatel upozorňuje i na to, že § 25 a 26 zákona o volbě prezidenta republiky umožňují formálně splnit zákonem stanovené náležitosti petice, aniž by bylo možné zjistit nebo dokonce postihnout ty kandidáty, kteří by se zachovali nečestně a kteří by využili veřejně přístupných databází obyvatel, kde jsou též údaje požadované pro úplnost petice (např. výpis z katastru nemovitostí či obchodního rejstříku). Stačí, aby k těmto údajům přidali nepravé podpisy, jejichž autentičnost nemá ani Ministerstvo vnitra, ani Nejvyšší

správní soud možnost ověřit. Státním orgánům totiž přísluší ověřovat toliko pravost totožnosti údajných podporovatelů, nikoliv však i jejich projev vůle. Nedostatek při ověřování spatřuje stěžovatel i v tom, že Ministerstvo vnitra nezkoumá, zda v mezidobí, tedy po podpisu petice, nedošlo u jednotlivých podporovatelů k přestěhování nebo změně trvalého bydliště, případně ke změně příjmení. Podle Nejvyššího správního soudu mělo být až 90 % chyb v adrese. Do tohoto čísla se mohly promítnout i nedostatky v registrech obyvatel.

19. Jakákoliv namátkovost či nahodilost je v rozporu s principem právní jistoty a předvídatelnosti jakéhokoliv rozhodnutí státní moci. Při současném znění čl. 56 Ústavy a prováděcího zákona o volbě prezidenta republiky je podle stěžovatele zřejmé, že stát zcela selhal při tvorbě právního rámce volby prezidenta, neboť na jednu stranu připustil faktickou privatizaci státní moci, když dal právo sbírat podpisy za nekontrolovatelných podmínek přímo jednotlivým kandidátům, na druhou stranu však nastolil jejich právem chráněnou nerovnost a umožnil, aby byly proti nim cíleně zneužívány petice. V důsledku všech těchto pochybení jsou na jakéhokoliv kandidáta kladeny mnohem větší nároky, neboť fakticky potřebuje podstatně více podpisů od svých podporovatelů, než je Ústavou stanovený počet 50 000. Stěžovatel je přesvědčen, že pokud na základě zákonné normy není možno jednoznačně určit, zda došlo k naplnění ústavní podmínky 50 000 podporovatelů, pak tento rozpor signalizuje porušení práva stěžovatele na přístup k voleným funkcím a nesmí jít k jeho tíži.

20. Závěrem své argumentace stěžovatel zpochybňuje nepodjatost Nejvyššího správního soudu, konkrétně jeho soudce Vojtěcha Šimíčka, který měl ve sdělovacích prostředcích uvést, že petiční archy stěžovatele byly neplatné, neboť byly psány jednou rukou. Je třeba dodat, že stěžovatel v této souvislosti konkrétně odkazuje na část rozhovoru publikovaného dne 14. prosince 2012 na portálu Novinky.cz, přístupného na <http://www.novinky.cz/domaci/287765-u-okamury-byly-smyslne-a-sepsane-jednou-rukou-cele-archy-popsal-soudce-nss.html>, v němž tento soudce doslovně uvedl: „Zejména u pana Okamury byla chybovost taková, že celé archy byly smyšlené, sepsané jednou rukou.“. Toto vyjádření je podle stěžovatele nepravdivé, neboť žádný zákon nezakazuje, aby údaje v petičních archích byly psány stejnou rukou, jako patří petentovi, a nic nespovídá o tom, že by právě petiční archy, které vyplňovali dobrovolníci sbírající podpisy na základě údajů diktovaných petenty, byly falešné. Stěžovatel se tím v očích čtenářů dostal do postavení podvodníka.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

21. Ústavní soud podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb., zaslal předmětnou stíž-

nost k vyjádření účastníkům řízení, tedy Ministerstvu vnitra a Nejvyššímu správnímu soudu.

III.A Vyjádření Ministerstva vnitra

22. Ministerstvo vnitra, zastoupené ředitelem odboru Václavem Henychem, nejprve zrekapitulovalo řízení o registraci kandidátní listiny stěžovatele. Poté se vyslovilo k problematice platnosti a účinnosti zákona o volbě prezidenta republiky. Ustanovení § 75 tohoto zákona mělo podle ministerstva za cíl zajistit řádnou přípravu na volbu prezidenta republiky jak pro volební orgány, tak pro jednotlivé kandidáty. S ohledem na právní úpravu (ustanovení § 35 zákona o volbě prezidenta republiky) ministerstvo nezpochybňovalo sběr podpisů podporujících kandidaturu jednotlivých kandidátů navrhovaných občany v době po platnosti právní úpravy, avšak před její účinností. V rámci kontroly bylo proto toliko ověřováno, zda osoba nezemřela dříve, než nabyl platnosti předmětný ústavní zákon. Ministerstvo dále uvedlo, že vzor petice uveřejnilo s dostatečným předstihem a stejně tak poskytlo pokyny pro zpracování podpisového archu. Pokyny obsahovaly požadavek na čitelnost vyplňovaných údajů, vysvětlení, co je třeba rozumět adresou místa trvalého pobytu voliče a doporučený způsob uvádění data narození. Zároveň upozorňovalo na to, že své údaje musí volič stvrdit vlastnoručním podpisem.

23. K námitce stěžovatele ohledně krátkosti lhůty pro domáhání se ochrany proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny u příslušného soudu odkázalo ministerstvo na ustanovení § 65 zákona o volbě prezidenta republiky a na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 330/02 ze dne 31. 5. 2002 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Upozornilo též na obdobnou úpravu ve volebních zákonech. K problematice provázanosti ústavního zákona č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, a ochrany osobních údajů ministerstvo odkázalo na další volební zákony, které stanoví analogické náležitosti přihlášek k registraci nezávislých kandidátů, přičemž zákon o volbě prezidenta republiky s ohledem na snahu více respektovat obavu voličů z poskytnutí osobních údajů nahradil požadavek na uvádění rodného čísla jako dostatečným údajem datem narození. Pokud jde o provázanost předmětného zákona a práva petičního, Ministerstvo vnitra poukázalo na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 1996 sp. zn. Ovs 35/96/Ha, z něhož také vyšlo.

24. Ministerstvo vnitra dále uvedlo, že součástí smlouvy se společností Hewlett-Packard, s. r. o., byl metodický pokyn ke kontrole petic. Na jeho základě probíhal postupný pseudonáhodný výběr kontrolního vzorku podle algoritmu lineárního kongruentního generátoru LCG. Proto nelze ministerstvu vytýkat, že by postupovalo v rozporu se znalostmi lege artis ma-

tematických a statistických věd a že by nepřizvalo odborníky z dané oblasti. Metoda výběru kontrolního vzorku zcela vylučuje, aby Ministerstvo vnitra záměrně do kontrolního vzorku zařadilo podvržené archy. Výběr přitom probíhal podle čísel, která byla petičním archům přidělena v procesu jejich elektronického zpracování. Ta se liší od čísel, kterými archy označili kandidáti či jejich zmocněnci. Během procesu vytváření obrazů archů skenováním, jejich validace a zařazování do databáze byl obrazu archu přiřazen jednoznačný kód v úplné rostoucí posloupnosti pro každého kandidáta. Pro výběr archů pomocí lineárního kongruentního generátoru pak musel být použit kód obrazů archů. Podle generované posloupnosti byly vybírány archy s kódem o jedničku vyšším, než je generovaná hodnota. Použití elektronických obrazů archů přineslo do generování posloupnosti archů pro výběr vzorku ještě další korekci, a to díky faktu, že již nebyly dále zpracovány obrazy nevalidních petičních archů. Generátor náhodné posloupnosti pak musel vycházet nikoliv z počtu převzatých archů, ale z počtu obrazů reprezentujících validní archy. Stěžovatel ve své stížnosti nevedl ani jeden konkrétní argument, kterým by zpochybnil způsob výběru kontrolních vzorků. Pokud je Ministerstvu vnitra vytýkáno, že kontrolní vzorky zpracovalo matematicky vadným způsobem, tak toto upozornilo, že ani použití prostého průměru mezi oběma kontrolními vzorky by nevedlo ke správnému výsledku reflektujícímu chybovost v celé petici. Vedle kontroly osob vůči registrům obyvatel byly kontrolovány i duplicity, které zprůměrovat nelze. I podle přepočtu užitého Nejvyšším správním soudem stěžovatelů chybělo 1 141 podpisů k požadovaným 50 000. Ministerstvo dále nepovažovalo za relevantní ani stěžovatelův argument zpochybňující kontrolu petic v návaznosti na statisticky nepravděpodobné zjištění větší chybovosti ve druhém kontrolním vzorku, neboť u dvou kandidátů byla chybovost ve druhém chybovém vzorku naopak nižší. K námitce stěžovatele, že může nastat situace, kdy jeden chybný záznam rozhoduje, zda dojde či nedojde k nezapočítání takového počtu občanů podepsaných na petici, který procentuálně odpovídá chybovosti v obou kontrolních vzorcích, Ministerstvo vnitra uvedlo, že chybovost u stěžovatele značně přesáhla hraniční počet. Navíc v českém právním řádu existuje velké množství předpisů, které vážou nároky či povinnosti na dosažení určité hranice. Ministerstvo vnitra odmítlo též argument, podle něhož se 3% chybovost nevztahuje ke kontrolnímu vzorku, ale k celkovému počtu podpisů na petici. K námitce, že ministerstvo nezapočítávalo záznamy z důvodu chybné adresy, ministerstvo odkázalo na znění ustanovení § 25 odst. 5 zákona o volbě prezidenta republiky. Postupovalo-li by ministerstvo jinak, porušilo by znění zákona i zásadu legality. Ministerstvo na tomto místě odkázalo na judikaturu Ústavního soudu. Při ověřování správnosti údajů na petici se snažilo ztožnit s údaji v evidenci obyvatel maximum podepsaných občanů podporu-

jších kandidaturu určitého kandidáta. Pokud jde o příjmení nebo adresu trvalého pobytu, byl akceptován i takový záznam, kdy údaje uvedené na archu odpovídaly údajům z historie zkoumané osoby v evidenci obyvatel, maximálně však do roku 2011. Co se týče nespolehlivosti centrálního registru obyvatelstva, ministerstvo poznamenává, že ověřování osoby na základě záznamu vybraného v kontrolním vzorku bylo realizováno ztotožněním údajů oproti informačnímu systému evidence obyvatel a základnímu registru obyvatel. Byť chyby v registrech není možno vyloučit, stěžít lze najít jiný spolehlivější registr umožňující kontrolu petic.

III.B Vyjádření Nejvyššího správního soudu

25. Nejvyšší správní soud, zastoupený předsedou senátu Vojtěchem Šimíčkem, ve svém vyjádření konstatoval, že značná část použité stížnostní argumentace nemá žádnou logiku s ohledem na uplatněný procesní prostředek. Návrh na zrušení aplikovaného právního předpisu je možné jakožto akcesorický návrh k ústavní stížnosti uplatnit jen vůči takovým ustanovením právních předpisů, jejichž aplikace se negativně projevuje v právní sféře stěžovatele. Pokud např. stěžovatel argumentoval tím (bod III), že se ustanovení § 75 zákona o volbě prezidenta republiky vztahuje pouze na úkony státní správy, a nikoliv na sběr podpisů petentů, domáhá se výkladu a aplikace daného zákonného ustanovení v neprospěch kandidátů, kteří pro svoji kandidaturu uplatňovali i podpisy sebrané před nabytím účinnosti citovaného zákona. Obdobně to platí pro argumentaci „faktickým nedemokratickým cenzem“ či diskriminací (s. 12) a stejně tak argumentace kritizující absenci kontroly pravosti projevu vůle podporujícího občana není něčím, co by mohlo stěžovateli v tomto typu řízení jakkoliv prospět. Pokud stěžovatel setrvale tvrdil, že počet jím předložených podpisů překročil požadovaný minimální počet 50 000, nemá jeho tvrzení (s. 5), že mu bylo znemožněno sehnat podporu 50 000 podpisů, faktickou oporu.

26. Nejvyšší správní soud se dále zabýval stěžovatelovou námitkou, že lhůta dvou pracovních dnů k podání opravného prostředku k Nejvyššímu správnímu soudu pro odmítnutí kandidátní listiny je nepřiměřené krátká. Stěžovatelova argumentace stran porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy je s ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva zcela nepřipadná, neboť se uváděný článek na tento typ řízení vůbec nevztahuje. Stěžovatel se naopak přístupu k soudu domohl a jeho návrh byl meritorně projednán. Navíc ani podaná ústavní stížnost nepředkládá relevantní tvrzení či argumenty, které již nebyly alespoň ve zcela obecné rovině uplatněny v řízení před Nejvyšším správním soudem. V dalším lze odkázat na body 37–42 napadeného usnesení Nejvyššího správního soudu. Stěžovatel rovněž mylně uvádí, že předmětná lhůta dvou pracovních dnů nemá v českém právním řádu obdobu (viz ustanovení všech volebních kodexů), ba naopak ji lze po-

važovat v tomto typu řízení za obvyklou. Nejvyšší správní soud rovněž n souhlasil s tvrzením stěžovatele na str. 7, že ani jedny ze zmíněných voleb (tj. volby do Parlamentu České republiky, do Evropského parlamentu, zastupitelstev krajů či zastupitelstev obcí) nejsou vázány na podporu kandidáta petenty tak, jako je to v případě volby prezidenta. Postačí odkázat na přílohu k zákonu č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, v níž jsou stanoveny minimální počty podpisů na peticích u nezávislých kandidátů a jejich sdružení. Požadovaný počet 7% se počítá jen z počtu obyvatel obce, takže např. v Praze to dělá 89 916 podpisů.

27. Nejvyšší správní soud dále uvedl, že stěžovateli nic nebránilo kdykoliv v průběhu řízení před Nejvyšším správním soudem konkretizovat některá jeho velmi obecná tvrzení. K de facto pěti dnům pro podání návrhu tak přistupují dva týdny. Přístup Nejvyššího správního soudu je v této věci vždy velmi vstřícný (viz jeho rozsudek ze dne 24. 8. 2010 č. j. 4 As 3/2008-78). Argument stěžovatele, že v disentaním stanovisku je zmíněno to, že disentuující soudci měli zanedbatelný prostor pro seznámení se s finální podobou názoru většiny, se mýjí i s podstatou argumentace menšiny soudu. Nejvyšší správní soud dále upozornil, že krátké lhůty pro podání návrhu nejsou před správními soudy žádnou výjimkou. Nyní projednávaná věc navíc není souměřitelná s kauzou projednávanou Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 16/12 [nález sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.)] – protiústavnost třídní lhůty pro podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Proto Nejvyšší správní soud uzavřel, že lhůta pro podání návrhu není v tomto případě nepřiměřená ani zákonodárcem svévolně stanovená ani nezaložila ústavně neakceptovatelnou nerovnost dvou skupin subjektů. Stěžovatel měl pro formulaci a případnou následnou konkretizaci svých námitek celkem 19 dnů. Je na zvážení Ústavního soudu, zda jsou argumenty stěžovatele v konkrétní rovině uplatněné poprvé teprve v ústavní stížnosti.

28. Nejvyšší správní soud se dále zabýval námitkou porušení materiálního jádra ústavního pořádku. Pro to, že by měl být protiústavní čl. 56 odst. 5 Ústavy, nepředkládá stěžovatel žádné argumenty, přičemž přehlídí, že v této otázce panovala mezi soudci Nejvyššího správního soudu jednoduše shoda. Česká ústavní úprava zůstává v rámci vymezeném na straně jedné státy, které kladou na kandidaturu požadavky mírnější, vyjádřené relativně menším počtem požadovaných podpisů podporujících kandidáty, na straně druhé státy, které kladou požadavky přísnější, když kandidaturu podpořenou přímo občany nepřipouštějí vůbec. Navrhuje-li stěžovatel též zrušení ustanovení § 25 a 26 zákona č. 275/2012 Sb., nelze přehlédnout, že by to vedlo k zachování přímé volby bez existence úpravy, na jejímž základe by Ministerstvo vnitra provedlo registraci jakékoli kandidátní listiny.

29. Argumentuje-li stěžovatel rizikem zneužití osobních údajů petentů, Nejvyšší správní soud pro srovnání odkázal na petice podporující kandidáty ve volbách do Senátu, kde je uváděn i nezaměnitelnější, a tedy citlivější údaj rodného čísla. Není zřejmé, z čeho stěžovatel dovozuje riziko zneužití za situace, kdy se na nakládání s osobními údaji petentů bezpochyby vztahuje zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“).

30. Pokud stěžovatel namítal porušení práva petičního, tak Nejvyšší správní soud odkázal na bod 28 napadeného usnesení odkazující na usnesení ve věci Jiřího Kesnera. Porušení čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod stěžovatel podle názoru Nejvyššího správního soudu vůbec nespécifikuje. K tvrzenému porušení čl. 8 je třeba uvést, že identifikace osob podepisujících petici nejen jménem a příjmením, ale také trvalým bydlištěm a datem narození či rodným číslem je jako vhodný nástroj pro zmenšení zaměnitelnosti petentů použita též ve volebních zákonech obsahujících úpravu podpory kandidátů peticí. Navíc námitka stěžovatele nesměřuje k porušení jeho ústavně zaručeného práva. Namítá-li stěžovatel porušení zákazu diskriminace, Nejvyšší správní soud upozornil na to, že např. zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyžaduje po kandidujících subjektech složení příspěvku na volební náklady, resp. volební kauce. Pokud stěžovatel brojí proti fakticky vzniklým nákladům spojeným s tímto požadavkem podpory, je třeba připomenout, že je především na taktice kandidátů, jak si opatří podpisy. K porušení čl. 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě nemohlo vůbec dojít, protože jej Česká republika neratifikovala. Ani k porušení čl. 3 Úmluvy zjevně nemohlo dojít, neboť sběr podpisů před nákupními centry se obecně míjí s jakýmkoliv vymezením „ponižujícího zacházení“.

31. K námitkám stran způsobu provádění kontroly vzorků podpisů Nejvyšší správní soud odkázal na body 43–51 svého usnesení. Pokud stěžovatel konkretizoval své námitky odkazy na články na internetu, je porušením subsidiarity ústavní stížnosti, pokud tyto argumenty vznášá teprve až v ústavní stížnosti, když některé z nich existovaly ještě před podáním návrhu Nejvyššímu správnímu soudu. Domnívá-li se stěžovatel, že mohl být předmětem páchání cílených podvodů (str. 21–22), jedná se o pouhou spekulaci. Navíc bylo věcí stěžovatel, aby zorganizoval sběr podpisů tak, aby chybovost minimalizoval. Navíc se stěžovatel zcela bezpředmětně věnuje chybě v otázce sčítání, která již byla v řízení před Nejvyšším správním soudem odstraněna.

32. Zpochybňoval-li stěžovatel nepodjatost předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka, tak tento větou „zejména u pana Okamury byla chybovost taková,

že celé archy byly smyšlené, sepsané jednou rukou“ stěžovatele neoznačil za podvodníka, z ničeho neobvinil, nezakreslil skutečnost a ani nikterak zásadně nevybočil z argumentace obsažené v předmětném usnesení, a proto z toho nelze dovozovat jakékoliv důvodné pochybnosti o nepodjatosti jmenovaného soudce.

33. Proto Nejvyšší správní soud navrhl odmítnout stížnost jako zjevně neopodstatněnou, případně jako nedůvodnou zamítnout.

III.C Replika stěžovatele spojená s doplněním a upřesněním návrhu na vydání předběžného opatření a návrh na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu

34. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků stěžovateli a umožnil mu, aby se k nim vyjádřil. Stěžovatel se ve svém vyjádření vyslovil k přiměřenosti lhůty stanovené soudcem zpravodajem pro vyjádření a dále upřesnil svůj návrh na vydání předběžného opatření tak, že navrhl odložení vykonatelnosti rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky.

35. Stěžovatel namítal, že stanovení 24hodinové lhůty pro vypracování a doručení replik Ústavnímu soudu je samo o sobě zcela protiústavním požadavkem. Upozornil na to, že časový stres v žádném případě nezavinil, a proto je zcela nedůvodné, aby jeho právo bylo kráceno. Jak naléhavost věci, tak žádost o přednostní projednání není důvodem pro zbytečné procesní právo. Určení jednodenní lhůty k replice je pouhým formálním zachováním práva bez skutečného jeho obsahu. Danou lhůtou podle jeho názoru došlo k faktickému znemožnění přístupu k soudu.

36. K vyjádření Nejvyššího správního soudu stěžovatel uvedl, že je formalistické a svaluje veškerou vinu a zodpovědnost na stěžovatele, a to v rozsahu a v oblastech, na něž nemohl mít žádný vliv. Jako celek je nelze hodnotit jinak než jako vypjatý právní fundamentalismus jsoucí v rozporu s účelem práva. Velká část argumentace Nejvyššího správního soudu je založena na tezi, že „značná část použité argumentace nemá žádnou logiku s ohledem na uplatněný opravný prostředek“. Stěžovatel naproti tomu setrval na svém názoru, že konkrétní ustanovení napadených zákonů jej poškozují osobně. Stěžovatel tak setrval na svém výkladu ustanovení § 75 zákona o volbě prezidenta republiky, jenž Nejvyšší správní soud považoval za nelogický (bod 25), neboť pokud je zákon fakticky obcházen jak kandidáty, tak státními orgány, není možné dojít ke spravedlivému posouzení věci a k naplnění zákona. Stěžovatel dále zpochybnil argumentaci Nejvyššího správního soudu ohledně nelogičnosti tvrzení stěžovatele o nemožnosti dosáhnout požadované hranice 50 000 podpisů (bod 25 in fine), jelikož nebyl nadán sebemenší možností kontroly těchto podpisů. Odmítl

i argumentaci Nejvyššího správního soudu, že se čl. 6 Úmluvy na volební věci nevztahuje (bod 26), neboť v jeho případě jde o úkony, které se svým rozsahem zcela vymykají tomu, co je pod volební právo obvykle podřazováno. Stěžovatel rozporoval i argumentaci Nejvyššího správního soudu stran přijatelnosti lhůty pro podání opravného prostředku (bod 26), neboť žádá z těchto lhůt není obdobná dvoudenní lhůtě, a navíc jde o zcela jiný druh řízení. Za zcela absurdní považuje stěžovatel i výtku (bod 27), že nevyužil celých 15 dnů doby rozhodování Nejvyššího správního soudu ke konkrétní argumentaci. Odmítá též argument subsidiarity ústavní stížnosti (argumenty vznášené až poprvé před Ústavním soudem – bod 31) a kontruje úvahou, zda vůbec podání k Nejvyššímu správnímu soudu bylo možno považovat za účinný nástroj právní ochrany stěžovatele.

37. Stěžovatel považuje za zcela nepřipadnou argumentaci Nejvyššího správního soudu, z níž vyplývá, že stěžovatel má být rád, že je vůbec dovoleno nějakým způsobem občanům kandidáty navrhopvat, neboť v řadě zemí tomu tak není. Spor je podle něj o ústavně konformní a relevantní podmínky, jež by měly platit, když už se zákonodárce rozhodl dát občanům možnost kandidáty navrhopvat. Jestliže by Ústavní soud vyhověl návrhu stěžovatele a vypustil by slova „nejméně 50 000“ a zrušil by ustanovení § 25 a 26 zákona č. 275/2012 Sb., bude odpovědností zákonodárce, aby se vypořádal se vzniklou situací, přičemž stěžovateli nemůže být přičítáno k tíži, že by takto nebyla přímá volba zachována (bod 28). Nejvyšší správní soud dále vůbec neodůvodnil, že se na nakládání s osobními údaji petentů vztahuje zákon o ochraně osobních údajů (bod 29). Namítané porušení čl. 10 Úmluvy má podle stěžovatele přímý dopad na vlastní práva stěžovatele a nelze je oddělit (bod 30). Stěžovatel nesouhlasil ani s argumentem Nejvyššího správního soudu, že citlivé údaje jsou na peticích použity i v dalších zákonech (bod 29), neboť nejde o srovnatelné situace. Odmítl též tvrzení Nejvyššího správního soudu, že volba taktiky na opatření podpisů je na kandidátech (bod 30). Zákon podle jeho názoru zcela ignoruje elementární znalosti z oboru sociologie a psychologie a odtržen od reality všedního dne je i Nejvyšší správní soud. Podle stěžovatele podpisová kampaň, jak byla nastavena legislativním procesem, nebyla možností, danou občanům, aby svobodně rozhodli o podpoře toho kterého kandidáta, ale byla v podstatě honem na podpůrce. Jedinou možností jejího vedení bylo faktické podbízení se osobám, kterým byla nabízena možnost vyjádřit stěžovateli podporu, ovšem fakticky pod časovým nátlakem. Stěžovatel není překvapen ani tím, že soudce V. Šimíček svou podjatost odmítá (bod 32). Připomíná, že přes svou žádost o poskytnutí informací dosud stěžovatel nedostal možnost nahlédnout do svých archů a zkontrolovat je. Řada dobrovolníků si od petentů nechávala nadiktovat nacionále, neboť ke sběru docházelo za naprosto nedůstojných podmínek. Je proto velice pravděpodobné, že

archy psané jednou rukou byly archy pravdivé. Výroky soudce Šimíčka, svazující dvě spolu nesouvisející informace, stěžovatele významně poškodily v očích veřejnosti. Stěžovatel proto uzavřel, že se podle jeho názoru z Nejvyššího správního soudu stala advokátní kancelář zastupující Ministerstvo vnitra, a proto se s jeho vyjádřením neztotožnil.

38. K vyjádření Ministerstva vnitra stěžovatel uvedl, že je z velké části vystaveno na tautologických argumentech, na ústavní rozměr stížnosti zcela rezignuje. Podle stěžovatele ministerstvo svými odkazy na ustanovení § 75 a 35 zákona o volbě prezidenta republiky fakticky podporuje názor stěžovatele, že propagace a agitace, která je v zásadě možná po celou dobu i mimo období voleb, je právním úkonem, který se vztahuje k účinnosti zákona. Stěžovatel trvá na tom, že před vyhlášením volby rozhodnutím předsedy Senátu neměly být podpisy sbírány a jedná se o neúčinné právní akty. Technická nemožnost vyloučení podpisů, k nimž došlo před účinností právní úpravy, dosvědčuje jen chaotičnost zákonné úpravy volby prezidenta. Těžko lze též podle stěžovatele srovnávat volby do Senátu s volbou prezidenta republiky, pokud se Ministerstvo vnitra dovolává institutu volby nezávislého kandidáta do Senátu. I když došlo k nahrazení rodného čísla datem narození, obavy z poskytování osobních údajů nepominuly ani s touto změnou. Stěžovatel upozornil, že ke znaleckému posudku prof. Ing. Vladimíra Smejkal, CSc., LL.M., vnesla řada odborníků vážné výhrady. Stěžovatel dále zpochybnil tvrzení ministerstva, že měl možnost sám některý z archů vyřadit, pokud se mu jevil zjevně falšovaný. Rozporoval též způsob rozřídění dodaných petičních archů, když s nimi ministerstvo manipulovalo neznámým způsobem a pak v nich hledalo chybovost. Problém vidí i v tom, že ministerstvo uvádí, že byla kontrolována duplicita podpisů, přičemž tyto není možno zprůměrovat. Stěžovatel zpochybnil i odkaz ministerstva na zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, neboť takto se odchýlilo zcela od účelu svého podání.

39. Stěžovatel dále svůj návrh doplnil návrhem na vydání předběžného opatření. Ústavní soud by měl vydat ve formě předběžného opatření usnesení, kterým se vykonatelnost rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky Milana Štěcha ze dne 1. října 2012 o vyhlášení volby prezidenta republiky s konáním ve dnech 11. a 12. ledna 2013, publikovaného ve Sbírce zákonů pod č. 322/2012 Sb., odkládá.

40. Dne 4. 1. 2013 rozhodl Ústavní soud usnesením č. j. Pl. ÚS 27/12-150 o odmítnutí návrhu stěžovatele na odložení vykonatelnosti rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky ze dne 1. 10. 2012 o vyhlášení volby prezidenta republiky, uveřejněného pod č. 322/2012 Sb.

41. Dne 7. 1. 2013 obdržel Ústavní soud další návrh stěžovatele, tentokrát na odložení vykonatelnosti rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne

23. 11. 2012 č. j. MV-123865-12/VS-2012 a rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2012 č. j. Vol 11/2012-36. V něm stěžovatel polemizuje s předchozím procesním usnesením Ústavního soudu, o němž konstatuje, že je šikanózní, hypertrofovaně formalistické a nezhojitelně poškozující práva stěžovatele. Stěžovatel se domnívá, že Ústavní soud nesprávně kvalifikoval rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky za individuální právní akt, podle stěžovatele jde naopak o normativní právní akt. Podle stěžovatele však i navzdory usnesení Ústavního soudu ze 4. 1. 2013 není dosud postaveno najisto, zda jeho kandidátní listina byla či nebyla ústavně konformním způsobem vyloučena z registrace, a proto se domáhá odkladného účinku napadených rozhodnutí, jimiž bylo rozhodnuto o jeho neregistraci.

42. Stěžovatel je přesvědčen, že odložení vykonatelnosti nebude v rozporu s důležitým veřejným zájmem, neboť sice na jedné straně existuje zájem na tom, aby volba proběhla včas, avšak na druhé straně je zásadním způsobem ohrožena demokratičnost voleb, neboť akutně hrozí vyloučení kandidáta, jemuž bylo zabráněno účastnit se volby. Hrozí přitom porušení nejen pasivního volebního práva stěžovatele, ale též aktivního volebního práva nikoliv nepodstatné části občanů. Stěžovatel proto navrhl, aby Ústavní soud s ohledem na to odložil vykonatelnost ústavní stížnosti napadených rozhodnutí, a současně s tím uvedl, že s ohledem na složitost a novost této materie hodlá do konce řádné dvouměsíční lhůty stanovené k podání ústavní stížnosti návrh doplňovat.

IV. Vlastní posouzení

43. Ústavní soud podanou ústavní stížnost, jakož i akcesorické návrhy projednal v plénu, neboť rozhodnutím ze dne 30. 10. 2012 č. Org. 49/12 o atraceování působnosti, uveřejněným pod č. 364/2012 Sb., si plénum Ústavního soudu dle § 11 odst. 2 písm. k) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhradilo rozhodovat mimo jiné o ústavních stížnostech směřujících proti rozhodnutí správního soudu ve věcech registrace, jde-li o volby do Parlamentu nebo o volbu prezidenta republiky.

44. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. S ohledem na znění § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění jeho novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., účinné od 1. 1. 2013, se již proto nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, po-

kračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení pléna ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, na neskončená řízení před Ústavním soudem zahájená před 1. lednem 2013, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze znění napadených rozhodnutí a z písemných vyjádření stěžovatele a účastníků řízení.

45. Ústavní soud nejprve konstatoval, že ústavní stížnost směřující proti rozhodnutí Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu byla podána včas, oprávněnou osobou a byla přípustná. Po zvážení námitek uplatněných stěžovatelem v ústavní stížnosti, jakož i v replice k vyjádřením účastníků řízení však dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

46. Ústavní soud musí na úvod připomenout, že není volebním soudem a že mu nepřísluší postup a rozhodnutí Ministerstva vnitra přezkoumávat z pohledu dodržení běžné zákonnosti a v hloubce a rozsahu, jak má činit Nejvyšší správní soud. Ústavní soud celou věc v řízení o ústavní stížnosti nazírá optikou ochrany stěžovatelových ústavně zaručených základních práv a svobod.

47. Ačkoliv samotnou ústavní stížnost a od ní se odvíjející akcesorické návrhy nepovažuje Ústavní soud za příliš logicky strukturované (v ústavní stížnosti se prolíná argumentace namítající neústavnost Ústavy a zákona o volbě prezidenta republiky s argumentací namítající porušení ústavně zaručených práv stěžovatele toliko při aplikaci zákona ze strany Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu), přesto se této struktury podržel též ve formulování odůvodnění tak, aby došlo k vypořádání skutečně všech námitek uplatněných stěžovatelem.

48. Stěžovatel začíná svou ústavní stížnost polemikou s celkovou délkou lhůt, které byly v „procesu“ registrace kandidáta k dispozici, a především s tím, že zákonodárce v časové tísní přistoupil k formulaci § 75 zákona o volbě prezidenta republiky, podle něhož se zachovávaly úkony spojené s volbou prezidenta učiněné před nabytím účinnosti zákona. Stěžovatel dovozuje, že toto ustanovení mohlo být aplikováno toliko na úkony státní správy, nikoliv občanů vyjadřujících podporu kandidátům. Ústavní soud tuto námitku nesdílí a má za to, že ve své podstatě směřuje proti zájmům stěžovatele a ostatních kandidátů. Lze připustit, že legislativní úprava přímé volby prezidenta byla zákonodárcem poté, co Parlament České republiky přijal ústavní zákon č. 71/2012 Sb., kterým byla do ústavního pořádku České republiky zavedena změna volby prezidenta republiky, schvalována v chvatu. Je však zřejmé, že jak všichni občané, tak rovněž potenciální kandidáti si od nabytí platnosti ústavního zákona, tj. od 12. 3. 2012, museli být

vědomi toho, že příští očekávaná volba prezidenta proběhne již podle nové právní úpravy, a ostatně to dokládá také postup řady podporovatelů a kandidátů, kteří započali se sběrem petic ještě před přijetím zákona o volbě prezidenta republiky. V tomto směru je třeba krok zákonodárce interpretovat zcela opačně, než jak to činí stěžovatel, totiž jako krok vstřícný vůči občanům a kandidátům, kteří započali se sběrem petic ještě před účinností zákona o volbě prezidenta republiky. Tento krok byl tedy učiněn naopak ve směru ochrany práva občanů navrhopat a podporovat kandidaturu a rovněž i ochrany pasivního volebního práva navrhovaného kandidáta. Ostatně skutečnost, že kandidátní listinu podalo relativně velké množství osob podporovaných peticí občanů, včetně podpory stěžovatele, svědčí o tom, že celkové nastavení lhůt nebylo nereálné a jako protiústavní by je bylo možné hodnotit pouze v případě, kdyby bylo způsobitelné možnost kandidatury prostřednictvím petice, podporované předepsaným počtem občanů s aktivním volebním právem, eliminovat. Ústavní soud proto neshledal, že by v této skutečnosti bylo lze spatřovat porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

49. Podobný argument stěžovatel vznesl také ke konstrukci lhůty k podání opravného prostředku proti rozhodnutí Ministerstva vnitra k Nejvyššímu správnímu soudu s tím, že z nepřiměřeně krátké lhůty dovozuje porušení svého práva na přístup k soudu. Rovněž zde Ústavní soud nepovažuje námitku za důvodnou a v posuzovaném případě za relevantní, když stěžovatel svůj opravný prostředek uplatnil v rámci této lhůty včas.

50. Existenci lhůt, jimiž je vázáno uplatnění procesních prostředků, a jejich vztahem k právu na přístup k soudu se Ústavní soud ve své judikatuře zabýval již mnohokrát, přičemž konstatoval, že lhůta sama o sobě nemůže být protiústavní; její protiústavnost lze posuzovat až v širším kontextu, resp. v její komunikaci s jinými aspekty, které k uplatnění lhůty přistupují (srov. naposledy nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012). V daném případě je nepochybně oním kontextem to, že zákonná lhůta dvou dnů je konstruována u prostředku ochrany, který se týká registrace kandidáta ve volbách. Tento prostředek ochrany je proto těžší srovnatelný s jinými typy prostředků ochrany ve správním soudnictví, jak to činil stěžovatel, ale toliko s obdobnými prostředky, které se týkají registrace ve volbách. Nejvyšší správní soud v tomto směru ve svém vyjádření zcela validně uvedl, že obdobná lhůta je stanovena v komunálních volbách (§ 59 odst. 2 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů) a dokonce přísnější je stanovena pro všechny ostatní volby (§ 86 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, § 56 zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, § 52 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů). Ústav-

ní soud k tomu dodává, že předmětem tohoto řízení je posuzování tvrzeného zásahu do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele a samotnou ústavností uvedené lhůty z hlediska její přiměřenosti by se na základě návrhu stěžovatele mohl zabývat výlučně v samostatném řízení podle § 78 zákona o Ústavním soudu, pokud by shledal příčinnou souvislost mezi aplikací této lhůty a napadeným rozhodnutím orgánu veřejné moci.

51. Pokud jde o aplikaci této lhůty na případ stěžovatele, což je ostatně jediná skutečnost, kterou Ústavní soud může ve vazbě na potenciální porušení práva stěžovatele na přístup k soudu v řízení o ústavní stížnosti sledovat, nelze přehlédnout, že zákonná lhůta dvou pracovních dnů byla v důsledku zákonné fikce doručení prodloužena na pět dnů od okamžiku, kdy se stěžovatel mohl s rozhodnutím Ministerstva vnitra seznámit. Stěžovatel navíc tuto lhůtu stihl a v ústavní stížnosti netvrdí, že by krátkost této lhůty měla mít nějaký negativní vliv na kvalitu argumentace předestřené Nejvyššímu správnímu soudu. Pokud by tomu tak bylo, pak Ústavní soud sdílí přesvědčení Nejvyššího správního soudu, uvedené v jeho vyjádření k ústavní stížnosti, že stěžovateli a jeho právní zástupkyni nic nebránilo tomu, aby v průběhu řízení před Nejvyšším správním soudem uplatněné námítky doplňovali a argumentaci zpřesňovali. Ostatně tímto způsobem postupoval stěžovatel v řízení před Ústavním soudem, kdy opakovaně provedl změnu či doplnění původního návrhu.

52. Ústavní soud proto neshledal, že by lhůta stanovená pro uplatnění opravného prostředku k Nejvyššímu správnímu soudu vedla k porušení stěžovatelova práva na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Ústavní soud zde úmyslně nezmiňuje čl. 6 Úmluvy, jehož porušení namítal stěžovatel, neboť i zde sdílí přesvědčení Nejvyššího správního soudu o tom, že čl. 6 Úmluvy na tzv. volební věci, včetně řízení o registraci kandidáta, nedopadá. Jinak řečeno, z judikatury Evropského soudu pro lidská práva nejen že neplyne požadavek na přiměřený přístup k národnímu soudu ve volebních věcech, ale Úmluva vlastně v těchto věcech ani nevyžaduje soudní přezkum jako takový (srov. kap. „Non-applicability of Article 6“ in Harris, D., O’Boyle, M., Warbrick, C. Law of the European Convention on Human Rights. Oxford : Oxford University Press, 2009, str. 732). Pro úplnost Ústavní soud dodává, že v systému Úmluvy se ochraně voleb věnuje toliko čl. 3 Dodatkového protokolu, avšak ani ten nedopadá na volby hlavy státu, ale pouze zákonodárných sborů (srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Praha : C. H. Beck, 2012, str. 1329; nebo Pospíšil, I., Preclík, P. Mezinárodní rozměr voleb: mezinárodní monitoring a přezkumy voleb. In Volby – svátek demokracie, nebo pletich? Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2012).

53. Stěžovatel dále zpochybnil skutečnost, že v rámci registrace jeho kandidátní listiny bylo požadováno doložení 50 000 podpisů, jak ostatně

vyžaduje samotná Ústava v čl. 56 odst. 5. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud neshledal důvody k zahájení řízení o zrušení zákona či jeho jednotlivých ustanovení, může zde toliko konstatovat, že vyžadování 50 000 podpisů podporovatelů v souladu s uváděným ustanovením Ústavy považuje z hlediska práva stěžovatele na přístup k volené funkci za přiměřené. Toto množství vychází z úvahy ústavodárce, v níž je nepochybně reflektována skutečnost, že ústavní systém České republiky je založen na systému zastupitelské demokracie (čl. 2 odst. 1 Ústavy) a parlamentní formy vlády, a na tom nic nemění ani zavedení přímé volby prezidenta. Konkrétní počet petentů je pak odrazem úvahy o tom, kde leží hranice dostatečné podpory kandidáta jako projevu serióznosti jeho kandidatury. Také s touto námitkou stěžovatele se dle Ústavního soudu vypořádal již Nejvyšší správní soud v napadeném rozhodnutí (bod 70 a násl. usnesení). Z toho důvodu nelze akceptovat ani námitku stěžovatele týkající se jeho diskriminace ve srovnání s kandidáty navrženými skupinou poslanců či senátorů, neboť relevance jejich podpory pro kandidaturu vyplývá z mandátu poslanců a senátorů, kteří sami byli zvoleni určitým počtem voličů. Rovněž v tom se zračí princip parlamentní formy vlády, která je navzdory zavedení přímé volby prezidenta zachována. Stěžovatel pak ani netvrdil, že by byl diskriminován ve vztahu k ostatním kandidátům podporovaným občany. V tomto směru totiž bylo postavení všech případných kandidátů shodné a bylo pouze na jejich vlastním rozhodnutí, zda vyčkají iniciativy a aktivity občanů ve shánění podporovatelů (a v tomto směru je třeba odmítnout interpretaci stěžovatele, že takový postup vlastně zákon nepředpokládá, neboť samostatný a iniciativní projev petenta podle zákona o volbě prezidenta republiky odpadá) nebo zda se iniciativy chopí sami a zorganizují dobrovolnický sběr či v krajní variantě si na sběr podpisů najmou profesionální agenturu. Pokud se proto stěžovatel cítí diskriminován z důvodu majetku, není z jeho stížnosti příliš zřejmé, jak se jeho majetkové postavení mělo odrazit ve sběru podpisů petentů. Pokud na sběr podpisů vynaložil ze svého majetku nějaké finanční prostředky, bylo to čistě jeho vlastní rozhodnutí související se zvoleným postupem při sběru podpisů. Stěžovatelem zvolený postup však ještě sám o sobě neznamená, že zákon o volbě prezidenta republiky vylučuje postup opačný, tj. iniciativu ze strany navrhujících občanů, kteří podpisy soustřeďují dobrovolnický. Ostatně takový postup evidentně také stěžovatel považuje za ideální, byť jej sám zřejmě nezvolil.

54. Pokud jde o námitku porušením čl. 3 Úmluvy, není z ústavní stížnosti zřejmé, v čem konkrétně se v napadených rozhodnutích Ministerstvo vnitra a Nejvyšší správní soud dopustily na stěžovateli ponižujícího a nelidského zacházení, případně až mučení, kterážto jednání jsou citovaným ustanovením Úmluvy zakázána. Ústavní soud proto nejprve vážil, zda s ohledem na absurdnost takového tvrzení nešlo ze strany stěžovatele,

resp. jeho právního zástupce spíše o omyl v psaní a překlep v označení čísla článku Úmluvy. V normativním okolí tohoto článku se však v Úmluvě vyskytují toliko ustanovení o právu na život a (čl. 2) a zákazu nucených prací (čl. 4), která jsou zřejmě k dané věci obdobně relevantní či ještě méně relevantní. Vzhledem k tomu, že stěžovatel tuto námitku zopakoval také ve své replice, přikročil nakonec Ústavní soud k jejímu vypořádání. Pokud stěžovatel považuje za nelidské a ponižující zacházení vlastní shromažďování podpisů podporovatelů, je třeba předně uvést, že k této aktivitě nebyl státní mocí nikterak nucen. Sám stěžovatel tuto námitku nijak nekonkretizoval a Ústavní soud ani neshledal, že by realizace petičního práva a občanské iniciativy v podobě sběru podpisů podporovatelů kandidáta mohla či měla nabývat podoby nelidského a ponižujícího zacházení. Ostatně ze stížnosti není ani příliš zřejmé, zda subjektem tvrzeného porušení čl. 3 Úmluvy měl být stěžovatel jakožto kandidát, nebo občané soustředující jeho podporu.

55. Ústavní soud nepovažuje za opodstatněné ani námitky stěžovatele týkající se rizika zneužití osobních údajů při sběru podpisů na petičních arších. Především skutečnost, že zákon o volbě prezidenta republiky danou otázkou neupravuje, neznamená, že osoby nakládající s údaji na petičích nejsou vázány povinnostmi dle obecného zákona o ochraně osobních údajů, který se uplatní v případě, neexistuje-li právní úprava speciální. V tomto směru není ani nezbytné, jak se domnívá stěžovatel, aby zákon o volbě prezidenta republiky obsahoval na zákon o ochraně osobních údajů explicitní odkaz. Pokud se stěžovatel domnívá, že absence explicitního odkazu v zákoně o volbě prezidenta republiky, případně explicitní úpravy odrazovala potenciální petenty k uvedení skutečnosti odpovídajících osobních údajů, přirozeně stěžovateli, resp. osobám, které soustředily podpisy petentů, nic nebránilo, aby sami poskytovali petentům ujištění, že při nakládání s jejich osobními údaji nedojde k jakémukoliv zneužití v rozporu se zákonem o ochraně osobních údajů. Není však věcí veřejné moci, aby a priori zajišťovala zachování důvěry občanů k tomu, kdo shromažďuje a dále nakládá s jejich osobními údaji. Ostatně již to může signalizovat, jakou důvěru ten který kandidát a osoby shromažďující jeho jménem podporu kandidatuře ve veřejnosti požívají. Schopnost či neschopnost osob shromažďujících osobní údaje poskytnout občanům dostatečnou záruku, že nedojde k jejich zneužití, nelze přičítat veřejné moci či dokonce na základě nedostatku důvěry konstruovat porušení práva kandidáta na přístup k volené funkci. Lze současně pochybovat o tom, že by samotná existence speciální úpravy ochrany osobních údajů v zákoně o volbě prezidenta republiky ovlivnila motivaci občanů petici podpořit. Uvádění osobních údajů na petici k podpoře kandidáta není navíc nikterak neobvyklé – § 61 odst. 2 písm. d) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, dokonce vyžaduje k pod-

poře kandidáta uvedení rodného čísla, jako mnohem citlivějšího údaje, než je adresa trvalého pobytu a datum narození.

56. Pokud jde o námitku týkající se porušení petičního práva, bylo již uvedeno, že zákon o volbě prezidenta republiky nebrání občanům, aby sami iniciovali shromažďování podporovatelů kandidáta. Pokud stěžovatel zvolil jiný způsob shromažďování petentů a podpisů petičních archů, šlo o jeho osobní volbu, která však nedokládá, že by došlo k porušení petičního práva, resp. pokud došlo k postupu, který se vymyká tradičnímu chápání petičního práva, byl tento postup zvolen samotným stěžovatelem. Z ústavní stížnosti pak není zřejmé, jak se toto případné porušení mělo projevit při rozhodování Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu o neregistraci stěžovatele. Rozdíl mezi pojetím petice dle zákona o volbě prezidenta republiky a dle zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním, pak vložil ústavně konformně již Nejvyšší správní soud a Ústavní soud tento výklad aproboval například v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 26/12 ze dne 4. 1. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Zásah do petičního práva stěžovatele je vyloučen i z toho důvodu, že toto právo nerealizoval stěžovatel, nýbrž občané, kteří jeho kandidaturu podporovali.

57. Poukazuje-li stěžovatel na skutečnost, že zákon petiční hovoří o bydlišti, zatímco zákon o volbě prezidenta republiky o adrese trvalého bydliště, a dovozuje z toho, že podpisy soustředěné na petičích do 1. 10. 2012 mohly obsahovat pouze bydliště, neboť do účinnosti zákona o volbě prezidenta republiky mohli občané legitimně vycházet ze zákona petičního, pak je třeba uvést, že zákon o volbě prezidenta republiky nabyl platnosti již dne 22. 8. 2012 a již od tohoto data bylo zřejmé, jaké náležitosti petice zákon vyžaduje. Tuto námitku by tak mohli vznášet případně pouze ti kandidáti, kteří započali se shromažďováním podpory před tímto datem, a i v jejich případě je otázkou, zda úspěšně. Také oni si museli být vědomi toho, že relevantním údajem bude adresa trvalého pobytu a že kontrola správnosti těchto údajů bude probíhat formou ztotožnění s centrální evidencí obyvatel.

58. Samostatný komplex námitek stěžovatele se váže k aplikaci § 25 a 26 zákona o volbě prezidenta republiky, byť v ústavní stížnosti jsou tyto námitky nepatřičně nadepsány jako „rozbor ‚prováděcího‘ zákona o přímé volbě prezidenta č. 275/2012 Sb. a jeho protiústavnost“. Ve skutečnosti však námitky polemizují s výkladem a aplikací zákona při kontrole petičních archů; stěžovatel například znovu opakuje svůj nesouhlas s matematickým výpočtem zjištěné chybovosti ze strany Ministerstva vnitra, byť tuto chybu již v napadeném rozhodnutí odstranil Nejvyšší správní soud. Ústavní soud předně uvádí, že obecnou otázkou zvolené statistické induktivní metody kontrolování petic na vybraných vzorcích se zabýval v napadeném usnesení již Nejvyšší správní soud, a to velmi zevrubně v bodech 30 až 34,

v nichž dovodil, že tato statistická metoda je legitimním způsobem kontroly správnosti údajů uvedených v peticích, která je navíc v takových případech obvyklá v Evropě i ve světě (bod 33 usnesení). V tomto směru nemá Ústavní soud důvodu nad rozsah tohoto odůvodnění cokoliv doplňovat nebo jej jakkoliv korigovat.

59. Nejvyšší správní soud se dle názoru Ústavního soudu přesvědčivě vypořádal i s další argumentací, kterou stěžovatel v ústavní stížnosti toliko zopakoval, ať už jde o vybírání vzorků po celých petičních arších či námitku vyšší chybovosti ve druhém vzorku. Odůvodnění Nejvyššího správního soudu považuje Ústavní soud i v této části za uspokojivý a s hodnocením (obsaženým v bodech 45–48 a bodu 56 usnesení) se ztotožňuje. Jako novum stěžovatel v řízení před Ústavním soudem vznesl argument opírající se o odkazy na veřejně dostupné články, podle nichž byly Ministerstvem vnitra petiční archy před jejich počítačovým zpracováním přečíslovány, což v kombinaci s randomizací vzorků po celých arších vyvolává u stěžovatele rovněž pochybnosti. K tomu je třeba předně uvést, že tuto skutečnost stěžovatel nerozporoval v řízení před Nejvyšším správním soudem, ale vznesl ji teprve až v ústavní stížnosti, která je založena na zásadě subsidiarity. Svým procesním postupem tak stěžovatel v podstatě znemožnil, aby se s touto skutečností vypořádal a z pohledu dodržení zákonnosti ji přezkoumal volební soud. Jak bylo nesčetněkrát uvedeno, funkcí Ústavního soudu není ochrana zákonnosti, nýbrž ústavnosti, v tomto případě ústavně zaručeného základního práva na přístup k volené funkci. Ústavní soud k tomu přesto uvádí, že na postupu ministerstva neshledal nic, co by naznačovalo porušení práv stěžovatele. Ústavní soud vychází z toho, že k přečíslování petičních archů, k němuž se Ministerstvo vnitra ve vyjádření k ústavní stížnosti přihlásilo, došlo při elektronickém zpracování archů, resp. jako důsledek elektronického zpracování a stěžovatel nepředložil nic, co by nasvědčovalo svévolnému zásahu ze strany ministerstva, například svévolným očíslováním archů s větší chybovostí. Ostatně takový postup by zřejmě nebyl ani v silách ministerstva, neboť by předpokládal, že se jeho zaměstnanci předem důkladně seznámili s obsahem archů a předem by ověřovali, který z nich obsahuje správné a který méně správné údaje. Takovou zlovolnou manipulaci lze vzhledem k tomu, jak časově náročná byla kontrola toliko vybraných vzorků, v podstatě vyloučit. Pokud k tomu stěžovatel dále uvádí, že daný postup znamenal, že Ministerstvo vnitra mohlo vytáhnout „jednou extra podvržené archy“ a podruhé „spíše ty poctivé“, pak nelze než reagovat tak, že takový randomizační postup by byl naopak z pohledu stěžovatele ještě ideálnější, neboť by zachovával poměr vadných a správných archů. Formulace užitá stěžovatelem však navozuje otázku, zda tím stěžovatel sám nepřipouští a nepřiznává existenci „extra podvržených archů“. Pokud by si byl stěžovatel či jeho zmocněnec skutečně vědom toho, že určitě

archy jsou podvržené, pak je mohl z celého souboru petice vybrat ještě v okamžiku jejich kontroly při předávání ministerstvu. Zřejmě však jejich vizuální kontrola takovou enormní chybovost neodhalila a lze stěžít dovozovat, že by ji před vlastní kontrolou odhalilo ministerstvo samo, a nota bene s úmyslem stěžovatele poškodit archy nějak specificky a podle svého vlastního klíče řadilo.

60. Stěžovatel v ústavní stížnosti současně zpochybnil nepodjatost (nestrannost) soudce Vojtěcha Šimíčka. Jeho podjatost dovozuje z vyjádření pro tisk o tom, že některé archy byly v případě stěžovatele vyplněny tzv. jednou rukou, tedy jednou osobou. Zřejmě nevádí vyplnění údajů, ale až skutečnost, pokud by rovněž všechny podpisy byly vyplněny jednou rukou. Je pravda, že Nejvyšší správní soud v tomto směru neprováděl žádné dokazování a tento důvod ovšem nebyl uveden ani v odůvodnění napadeného usnesení, které tedy na něm nebylo založeno. Ústavní soud proto neměl důvod tuto skutečnost a námitku stěžovatele přezkoumávat a hodnotit, pokud jde o tvrzený zásah do stěžovatelových ústavně zaručených práv. Nevídá však ani důvod k tomu, aby s prohlášením jmenovaného soudce pro média byly spojovány důvody pro zpochybnění jeho nepodjatosti. Daný výrok soudce Šimíček pronesl až po vynesení rozhodnutí a nelze z něj samotného dovozovat (negativní) poměr k věci nebo účastníkům, který by zakládal podjatost soudce při vlastním rozhodování.

61. Konečně liché jsou též stěžovatelovy námitky týkající se neodpovědnosti kandidáta za správnost předložené petice a toho, že v rámci kontroly není ověřována autenticita (pravost) podpisů. Přirozeně ten, kdo se uchází o účast ve volbě prezidenta a souhlasí se svou kandidaturou, nese negativní důsledky v případě, že předložená kandidátní listina a přiložená petice vykazují chyby a vady. Veřejnoprávní „sankce“ v podobě neregistrace, kterou nelze chápat v přísném slova smyslu právní odpovědnosti, přirozeně nemůže stíhat nikoho jiného než kandidáta (srov. obdobně usnesení sp. zn. I. ÚS 271/96 ze dne 15. 10. 1996). Pokud jde o zpochybnění autenticity podpisů, vnesl ji stěžovatel ve zcela konkrétní rovině s odkazem na tvrzení jednoho z podporovatelů o tom, že dle svých zjištění byl podepsán rovněž na petičním archu podporujícím kandidaturu jiného kandidáta, přičemž tento arch petent údajně nikdy nepodepsal. Toto tvrzení však podle Ústavního soudu nemůže zpochybnit to, že by nezkoumání pravosti podpisů petentů ze strany Ministerstva vnitra vedlo k neregistraci stěžovatele. Toto tvrzení je tak potenciálně způsobilé zpochybnit autenticitu záznamu na archu jiného kandidáta, nikoliv stěžovatele. Opačný výklad by vedl k závěru, že uplatněným argumentem se stěžovatel snaží tvrdit, že je pravděpodobné, že i v jeho arších se vyskytují podobné neautentické podpisy, což by však bylo pro podporu jeho kandidatury kontraproduktivní. Tento argument není proto způsobilý zpochybnit napadená rozhodnutí,

neboť míří na to, co ministerstvo (navíc u jiného kandidáta) nezkoumalo, nikoliv naopak zkoumalo. Zkoumání pravosti podpisů v jednotlivých vzorcích nad rozsah kontroly správnosti údajů by totiž v případě stěžovatele (a nejen jeho) mohlo vést ke zjištění ještě větší chybovosti. Postup zvolený Ministerstvem vnitra v souladu se zákonem o volbě prezidenta republiky je tak vlastně z tohoto úhlu pohledu pro stěžovatele příznivější, než čeho se zřejmě tímto argumentem domáhá. Proto ani zde Ústavní soud neshledal uplatněnou námitku jako opodstatněnou.

62. Ústavní soud považuje za nutné se vyjádřit i k některým dalším aspektům vyvstalým v řízení o ústavní stížnosti. Předně odmítá tvrzení stěžovatele vznesené v replice zaslané k vyjádření účastníků řízení, totiž že Ústavní soud stanovením jednodenní lhůty k uplatnění repliky zkrátil stěžovatelova práva jednat před soudem a porušil právo na spravedlivý proces. Lze připustit, že lhůta jednoho dne se vymyká standardním lhůtám běžně stanovovaným soudci zpravodaji v řízeních o ústavních stížnostech. Důvodem pro takový postup však byla naléhavost věci, na kterou ostatně upozorňoval ve svých návrzích sám stěžovatel. Je třeba si uvědomit, že součástí ústavní stížnosti byly i návrhy stěžovatele na vydání předběžného opatření, resp. odklad vykonatelnosti, o kterých bylo třeba rozhodnout urychleně, a Ústavní soud tak učinil v řádu několika hodin poté, co obdržel stěžovatelovu repliku. Dokladem toho, že postup Ústavního soudu byl přiměřený, je také skutečnost, že toto rozhodnutí ve věci samé přijal v několika dnech po doručení repliky. Ústavní soud tak měl k promptnímu jednání nejen stěžovatele a ostatní účastníky řízení, ale rovněž sám návrhům stěžovatele věnoval urychlenou a intenzivní pozornost.

63. Ostatně požadavek na rychlost řízení byl také důvodem, proč Ústavní soud nemohl zohlednit výhradu stěžovatele učiněnou v podání ze dne 7. 1. 2013 o tom, že hodlá dále ústavní stížnost doplňovat. Před tím, než Ústavní soud přikročil k jejímu meritornímu posouzení, přirozeně vážil, zda upřednostnit návrh stěžovatele uplatněný společně s ústavní stížností na přednostní projednání věci, nebo naopak, zda zohlednit onu později učiněnou výhradu. Tyto dvě žádosti, resp. prohlášení stěžovatele jsou totiž vzájemně kontradiktorní, čehož si snad musel být stěžovatel velmi dobře vědom. Pokud stěžovatel v tomto pozdějším podání žehral na to, že nebylo postaveno najisto, zda jeho kandidátní listina nebyla registrována ústavně konformním způsobem, a proto žádal odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí, dal Ústavní soud přednost právě rychlosti řízení a odstranění stěžovatelem naříkané nejistoty, a to ještě před zahájením hlasování voličů v přímé volbě prezidenta republiky. Stejným způsobem přistupoval Ústavní soud k obdobným návrhům i v minulosti, zmínit lze například postup v řízení sp. zn. III. ÚS 275/96 (viz výše), v němž rozhodoval o ústavní stížnosti proti rozhodnutím o neregistraci stěžovatele jako kandidáta pro

volby do Senátu Parlamentu České republiky, což byla v té době rovněž materie zcela nová a podobně složitá. V nálezu ze dne 29. 10. 1996 sp. zn. III. ÚS 275/96 (N 110/6 SbNU 293), mimo jiné přijatém do tří týdnů od podání ústavní stížnosti, Ústavní soud zdůraznil, že je „nejen z ústavněprávních hledisek nanejvýš potřebné a žádoucí, aby volby do Senátu Parlamentu České republiky proběhly bez věcných i časových komplikací“. Jak je již uvedeno shora, Ústavní soud měl nyní v okamžiku svého meritorního rozhodování za to, že dosavadní průběh řízení dostatečně osvětluje věc samu a k dalšímu protahování řízení a vyčkávání na potenciální podání stěžovatele neshledal důvod. Ostatně, i kdyby mohl Ústavní soud vyhovět návrhu stěžovatele na odklad vykonatelnosti rozhodnutí Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu, podmínky jeho účasti na volbě prezidenta republiky by tak jako tak – pro nedostatek pozitivního rozhodnutí o jeho registraci – splněny nebyly.

64. Lze tedy uzavřít, že Ústavní soud v napadených rozhodnutích porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv neshledal. Z předchozích dílčích závěrů se současně podává, že ustanovení ústavního a prováděcího zákona, jež stěžovatel namítal jakožto protiústavní, se buď objektivně jeho základních práv dotknout nemohla, nebo nebyla v jeho neprospěch aplikována.

65. Stěžovatel především pomíjí, že jím zahájené řízení je řízením o ústavní stížnosti proti rozhodnutím soudu a správního orgánu, v němž protiústavnost těmito orgány aplikovaného právního předpisu má relevance jen tehdy, mohla-li mít průmět do jimi vedeného řízení a dosaženého výsledku, a to specificky tak, že odstranění vydaných rozhodnutí Ústavním soudem by bylo způsobilé založit právní základ pro taková následná (jejich) rozhodnutí, jež budou již nejen ústavně konformní, nýbrž – což je zde podstatné – i stěžovateli příznivější. Jen tehdy lze uvažovat o splnění podmínky vyslovené v ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu pro otevření tzv. konkrétní kontroly norem; zde však – jak bylo dovozeno – tato podmínka splněna není. Povaha tzv. *actionis popularis*, o níž stěžovatel jako o charakteristice svého podání též uvažuje (*sic!*), byt' „*sui generis*“ (viz oddíl VIII bod 1 ústavní stížnosti), takový úsudek implikuje bez dalšího.

66. I kdyby stěžovatelem tvrzené „protiústavnosti“ byly zjištěny, důsledkem navrhované derogace by nemohlo být zlepšení právního postavení stěžovatele; ústavní stížnost by se tak stala toliko „nosičem“, který by sice případně umožnil Ústavnímu soudu ochránit objektivní ústavní principy, avšak s nulovým (spíše negativním) dopadem do jeho subjektivních práv, jakož i dalších kandidátů, kteří dosud postupovali v důvěře v ústavnost zákona o volbě prezidenta republiky (zde s dopadem negativním bezesporu).

67. Jelikož se Ústavní soud za dané procesní situace nezabýval (nemohl zabývat) stěžovatelem napadenými ustanoveními ústavního či provádě-

děcího zákona, může jen formou tzv. obiter dicti přičinit alespoň jednu poznámku, která reflektuje pochybnosti rovněž významné části odborné veřejnosti, jež se odvíjejí především od stávajícího nedostatku ověření skutečné vůle konkrétního petenta. Jinak řečeno, je zřejmé, že zákon o volbě prezidenta republiky obsahuje mezeru, která by mohla být hodnocena jako protiústavní, pokud neukládá ověření skutečného, nezaměnitelného a individualizovaného projevu vůle petenta, tj. ověření pravosti jeho podpisu. Je-li účelem petice zjištění relevantní podpory a serióznosti kandidatury, nelze je realizovat toliko způsobem, z něhož není zřejmé, zda petent uvedl skutečně svoje vlastní údaje a k nim připojil svůj vlastnoruční podpis, či zda neuvedl údaje svých rodinných příslušníků či dalších osob, jejichž osobní údaje v rozsahu požadovaném zákonem o volbě prezidenta republiky zná. Jak již bylo uvedeno, tato skutečnost však neměla vliv na práva a povinnosti stěžovatele v procesu registrace jeho kandidátní listiny, neboť aplikace tohoto požadavku by, jak je uvedeno shora, postavení stěžovatele a případně i všech ostatních kandidátů naopak nepochybně ještě zhoršila.

68. Ústavní soud je přesvědčen, že zákonodárce v nejbližší budoucnosti tento nedostatek zákona o volbě prezidenta republiky odstraní a tuto mezeru zaplní tak, aby bylo zajištěno ověřování autenticity projevu vůle petenta, ať už *a priori* při vlastním sběru podpisů, nebo *ex post* při kontrole kandidátní listiny. Má přitom i možnost jako ústavodárce změnit též znění Ústavy a snížit požadovaný počet podporovatelů.

69. Ústavní soud uzavírá, že v napadených rozhodnutích Ministerstva vnitra a Nejvyššího správního soudu neshledal porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv, a s ohledem na to jeho ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

70. Pokud jde o další návrhy stěžovatele spojené s ústavní stížností, ty Ústavní soud s ohledem na to, že neshledal porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv, odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Rovněž tak učinil i ve vztahu k dalším procesním návrhům, o nichž dosud nebylo v řízení rozhodnuto samostatně, neboť dle již ustálené judikatury Ústavního soudu sdílejí osud spolu s ústavní stížností.

Č. 3

**K určování výše bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním bytového prostoru bez právního důvodu
K odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu**

Neposkytnutí přesvědčivého odůvodnění rozhodnutí, jež nereflektuje právní názor již dříve v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu prezen-
tovaný, představuje porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces
ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely
Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpra-
vodaj) - ze dne 7. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 1752/12 o ústavní stížnosti
1. Ing. Petra Heyduška a 2. Veroniky Dyer-Hykové, obou zastoupených
Mgr. Stanislavem Němcem, advokátem, se sídlem Vinohradská 32, 120 00
Praha, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2012 č. j. 28 Cdo
4236/2010-551 vydanému v řízení o vydání bezdůvodného obohacení vznik-
lého užíváním bytového prostoru bez platné nájemní smlouvy, za účasti
Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a 1. Miroslava Ferkla a 2. Hany
Richterové, obou zastoupených JUDr. Markem Nespalou, advokátem, se
sídlem Vyšehradská 21, 128 00 Praha 2, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2012 č. j. 28 Cdo 4236/2010-
551 se ruší, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý
proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění**I.**

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelé s tvrzením o poruše-
ní svých práv ústavně zaručených v čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svo-
bod (dále jen „Listina“) domáhali zrušení shora označeného rozsudku Nej-
vyššího soudu vydaného v řízení o vydání bezdůvodného obohacení.

II.

2. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 17 C
210/98 vyplynulo, že stěžovatelé se domáhali vydání bezdůvodného oboha-

cení za období od 1. 12. 1996 do 31. 12. 2006, které u žalovaného Miroslava Ferkla vyčíslili částkou 450 202 Kč a u žalované Hany Richtrové částkou 247 158 Kč. Předmětem sporu bylo užívání prostoru pod střechou domu, který žalovaní na konci sedmdesátých let (při výstavbě svých družstevních bytů) zabrali a vytvořili v něm obyvatelný prostor spojený pod uzamčením s jejich byty. Nálezací soud rozhodoval ve věci opakovaně a poté, vázán právním názorem soudu druhého stupně, žalobě vyhověl jen co do výše 185 700 Kč u prvního žalovaného a co do výše 125 075 Kč u druhého žalovaného; ve zbytku žalobu zamítl. Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, mimo jiné i s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2003/2008. Podle obecných soudů byl rozhodný bytový charakter užívaných prostor, a proto při určení výše bezdůvodného obohacení vyšly z výše nájemného stanoveného pro byty s regulovaným nájemným v daném místě a čase. Dovolání stěžovatelů Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným rozsudkem zamítl s odkazem na podrobné odůvodnění odvolacího soudu a s tím, že neměl důvod věc posoudit po právní stránce odlišně. Odkaz na právní závěry obsažené v označeném rozsudku označil za zcela případný a odpovídající skutkovému stavu, jak byl v této věci zjištěn.

3. Stěžovatelé právnímu názoru obecných soudů oponovali a zdůraznili, že vedlejší účastníci (v řízení před obecnými soudy v postavení žalovaných) nejsou a nikdy nebyli nájemci bytu s tzv. regulovaným nájemným. Namítli, že se Nejvyšší soud s jejich námitkami řádně nevypořádal a při svém rozhodování nesledoval – a to bez vysvětlení – svoji vlastní judikaturu. Stěžovatelé též nesouhlasili s přiznáním příslušenství bezdůvodného obohacení až od května 2007 (ode dne následujícího po doručení podání posledního přípustěného rozšíření žaloby), a nikoliv již od února 1998, kdy žalované vyzvali k plnění, či od okamžiku, kdy jim byla doručena žaloba.

4. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 9. 7. 2012 konstatoval, že stěžovatelé v podstatě reprodukují argumentaci již uplatněnou v řízení před obecnými soudy, aniž by podali zřetelný a přesvědčivý závěr, v čem mělo dojít ke zkrácení jejich práv chráněných Listinou. Ve věci samé Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku a požádal, aby toto bylo považováno za součást jeho vyjádření. Poněkud nekonzistentně dodal, že „k odmítnutí dovolání došlo v důsledku respektování platné úpravy přípustnosti dovolání“.

5. Vedlejší účastníci ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 16. 11. 2012 označili napadený rozsudek Nejvyššího soudu za věcně správný a úplný, v souladu s jeho dosavadní rozhodovací praxí a ve vztahu k rozhodnutí o výši přiznané peněžní hodnoty i řádně odůvodněný. Vedlejší účastníci připomněli, že předmětné prostory užívali od konce 70. let minulého století v dobré víře a podle toho je také zhodnotili. Půdní prostory neměly vlastní

vstup, vlastní vodovod a nebyly ani zkolaudované, takže za takové prostory „v daném místě a čase“ by stěžovatelé nemohli účtovat ničeho, natož tržní nájemné. Vedlejší účastníci navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako neopodstatněnou.

6. V replice ze dne 3. 12. 2012 stěžovatelé reagovali na vyjádření vedlejších účastníků a na svém tvrzení o nedostatečném odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu setrvali. Odkaz soudu na právní závěry obsažené v rozhodnutí, o které se opíral, označili za nedostatečný a napadený rozsudek za nepřezkoumatelný. Absenci jakékoliv protiargumentace dovolacího soudu k jejich námitkám považovali za závažný nedostatek, neboť rozhodnutí o výši bezdůvodného obohacení vycházelo z právního názoru dovolacího soudu, jímž byl soud prvního stupně vázán, a s ohledem na zásadu dvojinstančnosti soudního řízení měl být přezkoumán další soudní instancí – Nejvyšším soudem v dovolacím řízení. Proto i když dovolací soud neshledal jejich námitky důvodnými, bylo jeho povinností rozvést, z jakého důvodu nemohly obstát. Stěžovatelé chápou, že judikatura může být měněna nebo doplňována, nicméně změna rozhodovací praxe nejvyšší soudní instance by měla být výjimečná, důkladně odůvodněná a přesvědčivě vysvětlená.

III.

7. Podle ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť neočekával od ústního jednání další objasnění věci (k tomu srov. též sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12, publikované pod č. 469/2012 Sb.).

IV.

8. Ústavní soud ověřil, že formálně bezvadnou ústavní stížnost podaly včas osoby oprávněné a řádně zastoupené. K jejímu projednání je Ústavní soud příslušný a zároveň jde o návrh přípustný. Po přezkoumání napadeného rozsudku z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V.

9. V řízení před obecnými soudy bylo postaveno najisto, že přestavěné půdní prostory užívané vedlejšími účastníky jako součást jejich bytů, je třeba považovat za bytové prostory. Při úvaze o výši bezdůvodného obohacení Městský soud v Praze zaujal názor, že je třeba ji odvíjet od výše regulovaného nájemného stanoveného pro byty s regulovaným nájemným v daném místě a čase (č. l. 321 verte). Po zjištění, že předmětné prostory byly užívány bez platné nájemní smlouvy, Městský soud v Praze svůj názor dále rozvedl

a opřel o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 2009 sp. zn. 28 Cdo 2003/2008 (č. l. 512), což Nejvyšší soud výslovně označil za zcela případné (č. l. 553).

10. Vzhledem k námitce stěžovatelů o neodůvodněném odklonu Nejvyššího soudu od své vlastní rozhodovací praxe, zaměřil se Ústavní soud na rozhodovací důvody rozsudku sp. zn. 28 Cdo 2003/2008. Zjistil, že jím bylo rozhodnuto v řízení, kde spor byl o nájemné za nebytové prostory; v citovaném rozsudku soud výslovně uvedl, že „výši bezdůvodného obohacení je třeba posuzovat v tomto případě ... z hlediska úhrady, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase za užívání obdobného objektu, tedy tržnímu nájemnému“. Citovaný rozsudek obsahuje odkazy na dřívější rozsudky Nejvyššího soudu (ze dne 29. 8. 2000 č. j. 26 Cdo 84/99-152 a ze dne 30. 5. 2006 sp. zn. 33 Odo 394/2004), stvrzující správnost výše bezdůvodného obohacení odvozené od nájemného za užívání obdobného objektu obvyklého v daném místě a čase, kdy nájemné z nebytových prostor již nebylo regulováno, tedy od tržního nájemného.

11. Ústavní soud tak nepovažuje v projednávané věci odkaz Městského soudu v Praze potvrzený soudem Nejvyšším za odklon od rozhodovací praxe, neboť rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2003/2008, bylo rozhodováno o vydání bezdůvodného obohacení nikoliv za užívání bytových prostor, ale prostor nebytových, a to ve výši odvozované nikoliv od regulovaného nájemného, ale od tržního nájemného. Je tedy patrné, že namísto odklonu od uvedeného rozhodnutí jde o nepřipadnou (nepřílehaovou) citaci judikatury k projednávané věci se pro skutkovou mimoběžnost nevztahující. Uvedené však samo o sobě ke kasaci napadeného rozsudku nepostačuje.

12. V projednávané věci bylo stěžejním skutkové zjištění obecných soudů, že vedlejší účastníci užívali předmětné (bytové) prostory bez platné nájemní smlouvy, resp. bez právního titulu, což znamená, že majetkovým vyjádřením jejich prospěchu je peněžitá částka, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase za užívání obdobného bytu (věci), kterou by nájemce byl povinen plnit podle platné nájemní smlouvy.

13. Problematiky obvykle vynakládané částky za užívání obdobných (bytových) prostor se dotkl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 33 Cdo Odo 394/2004 (publ. in Právní rozhledy č. 21/2006, str. 795), ve kterém potvrdil jako správné stanovení tržního nájemného za užívání domu (s bytovou jednotkou) a přilehlých pozemků bez platné nájemní smlouvy a k výši bezdůvodného obohacení formou peněžité náhrady mimo jiné výslovně uvedl: „... má-li plnění představující neoprávněně získaný majetkový prospěch nehmotnou povahu a nelze je proto fyzicky vydat, musí být poskytnuta náhrada rovnající se peněžitému ocenění takového nehmotného obohacení. V judikatuře soudů se ustálil názor, že byl-li získán prospěch užíváním cizí věci bez

právního důvodu, je majetkovým vyjádřením tohoto prospěchu peněžítá částka odpovídající částkám obvykle vynakládaným v daném místě a čase na užívání takové věci zpravidla formou nájmu. Náhrada se tudíž poměruje s obvyklou hladinou nájemného. Pokud by v období, za které je vydání bezdůvodného obohacení požadováno, bylo nájemné regulováno cenovým předpisem, a účastníci případné nájemné smlouvy by tedy nebyli oprávněni sjednat nájemné vyšší, by nebylo možno požadovat peněžitou náhradu podle § 458 odst. 1 obč. zák. v částce vyšší, než připouští cenový předpis. ... V daném případě je požadováno vydání bezdůvodného obohacení za období od 28. 4. 1999 do 28. 5. 2003, tedy za období, v němž pro nově uzavírané nájemní smlouvy na byty již nebylo nájemné regulováno cenovým předpisem.“

14. Shora uvedený právní závěr Ústavní soud zcela respektuje a konstatuje, že jeho závěry dopadají i na projednávanou věc. Vedlejší účastníci rovněž užívali bytové prostory (představující část bytu) bez platné nájemní smlouvy a stěžovatelé žádali vydání bezdůvodného obohacení za období, ve kterém již cenová regulace neplatila pro byty, o nichž se sjednávala nájemní smlouva s novým nájemcem [srov. ustanovení § 2 odst. 2 písm. b) části věty před středníkem vyhlášky Ministerstva financí č. 176/1993 Sb., o nájemném z bytu a úhradě za plnění poskytovaná s užíváním bytu, ve znění vyhlášky č. 30/1995 Sb.].

15. Obecné soudy odůvodnily svůj náhled na nutnost vztáhnout na předmětné bytové prostory cenovou regulaci tím, že kdyby v případě vedlejších účastníků nešlo o byty z družstevní výstavby, s ohledem na datum vzniku nájmu bytu by na ně dopadala právní úprava regulovaného nájemného. Taková úvaha však postrádá racionální jádro, protože žádná nájemní smlouva s vedlejšími účastníky uzavřena nebyla. Judikoval-li Nejvyšší soud v řadě svých rozhodnutí, že výši majetkového prospěchu určí soud podle nájemného za užívání srovnatelných prostor v daném místě a čase, bylo namístě, aby projednávanou věc posoudil ve všech souvislostech, tj. včetně úvahy, zda za srovnatelné prostory bylo vůbec možné v daném místě, ale i čase (od 1. 12. 1996 do 31. 12. 2006) požadovat i neregulované nájemné.

16. Neposkytnutí přesvědčivého odůvodnění rozhodnutí, jež nereflextuje právní názor již dříve v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu prezentovaný, představovalo podle hodnocení Ústavního soudu porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, umocněné i tím, že Nejvyšší soud dostatečně zřetelně nevyložil důvody svého postupu a rozhodnutí ani ve vyjádření k ústavní stížnosti.

17. Pokud šlo o námitku stěžovatelů týkající se příslušenství bezdůvodného obohacení přiznaného od jiného data, než požadovali, Ústavní soud ji neshledal z hlediska dotčení ústavních kautel za relevantní. Má za to, že dovolací soud poskytl stěžovatelům dostatečnou argumentaci, kterou není důvodu nerespektovat.

IV. ÚS 1752/12

č. 3

18. Z výše vyložených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadený rozsudek podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 4

K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu

Pro posouzení ústavní stížnosti bylo podstatné zodpovězení otázky, zda by s určitou mírou pravděpodobnosti relevantně existující porušování základních práv a svobod v Gruzii na poli základních práv a svobod v justici a vězeňství mohlo stěžovatele postihnout. Po přezkoumání napadeného rozhodnutí ministra spravedlnosti České republiky, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Gruzie, z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, s ohledem na aktuálně zjištěné skutečnosti a po zvážení všech okolností případu Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného - ze dne 8. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 1755/12 ve věci ústavní stížnosti G. K., zastoupeného Mgr. Přemyslem Hoke, advokátem se sídlem Praha 4, Doudlebská 1046/8, proti rozhodnutí ministra spravedlnosti České republiky ze dne 30. dubna 2012 sp. zn. 381/2010-MOT-T/102 o vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Gruzie spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a s návrhem na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, za účasti Ministerstva spravedlnosti České republiky jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozhodnutí ministra spravedlnosti České republiky ze dne 30. dubna 2012 sp. zn. 381/2010-MOT-T/102 se ruší, neboť jím bylo porušeno ustanovení čl. 3 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

II. Návrhy na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a na uložení povinnosti Městskému soudu v Praze a Vrchnímu soudu v Praze obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby se odmítají.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 11. května 2012 a posléze opakovaně doplňovanou, se stěžovatel podle ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí a uložení povinnosti Městskému soudu v Praze a Vrchnímu soudu v Praze obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby. Stěžovatel má za to, že napadeným rozhodnutím a jemu předcházejícími řízeními byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva podle čl. 10, 90 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), čl. 2 odst. 2, čl. 7 odst. 2, čl. 8 odst. 1, 2 a 5, čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 1, 3, 6 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (vyhlášeného pod č. 120/1976 Sb.) a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhlášené pod č. 143/1988 Sb., dále jen „Úmluva proti mučení“), jakož i závazky vyplývající z ženevské Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (vyhlášené pod č. 208/1993 Sb.). Stěžovatel ústavní stížnost spojil s návrhem na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, neboť má za to, že napadené ustanovení vede k jeho neoprávněnému a nespravedlivému držení ve vazbě.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti navrhol odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí podle ustanovení § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu a rovněž požádal o přednostní projednání věci ve smyslu ustanovení § 39 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud usnesením ze dne 17. května 2012 sp. zn. IV. ÚS 1755/12 návrhu stěžovatele vyhověl a vykonatelnost napadeného rozhodnutí odložil do pravomocného rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti. Ústavní soud pak věc projednal přednostně mimo pořadí.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že napadené rozhodnutí je v zásadním rozporu se základními ústavními principy platného práva České republiky, jakož i se souvisejícími mezinárodními smlouvami, majícími přednost před zákonem. Po celou dobu vydávacího řízení totiž tvrdí, že v dožadující se zemi jeho vydání se zcela evidentně porušují lidská práva, kdy situace se od doby rozhodování obecných soudů nezlepšila, nejsou zde dány dostatečné záruky spravedlivého procesu a existuje důvodná obava, že by v dožadující zemi nebyla respektována lidská práva, zejména čl. 3 a 6

Úmluva a čl. 3 Úmluvy proti mučení. Stěžovatel s odkazem na informace podané většinou mezinárodních monitorovacích orgánů má za to, že podmínky ve věznicích v Gruzii jsou mimořádně bezútěšné, v řadě případů s trvalými důsledky na zdraví vězňených osob. Napadené rozhodnutí proto považuje za právně vadný, nezákonný a nespravedlivý akt. Stěžovatel rovněž upozornil na probíhající azylové řízení, neboť dne 6. prosince 2011 podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v České republice. Protože mezinárodní ochrana nebyla stěžovateli rozhodnutím Ministerstva vnitra České republiky ze dne 22. května 2012 č. j. OAM-38/LE-P12-ZA14-2012 udělena, stěžovatel proti tomuto rozhodnutí podal dne 26. června 2012 žalobu k Městskému soudu v Praze. Dále stěžovatel navrhoval provedení řady důkazů a na podporu svých tvrzení pak odkázal na náleze Ústavního soudu vydaný pod sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195) ve věci extradice do Gruzie, na náleze sp. zn. I. ÚS 752/02 ze dne 15. 4. 2003 (N 54/30 SbNU 65), ve kterém se jednalo o kolizi závazku smluvní strany vydávat osoby, proti kterým vedou příslušné orgány dožadující se strany trestní stíhání pro trestný čin, a závazku respektovat mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, a zejména poukazoval na náleze vydaný pod sp. zn. II. ÚS 670/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 150/66 SbNU 269) ve věci vydání občana Gruzie k trestnímu stíhání do Gruzie. Stěžovatel argumentuje i zprávami a spisovým materiálem některých vládních a nevládních orgánů a organizací zabývajících se ochranou lidských práv, z nichž vyvozuje, že dodržení lidských práv v Gruzii v případě vydání občana nelze rozhodně zaručit – s tím, že tyto podklady má Ústavní soud k dispozici ve spise vedeném pod sp. zn. II. ÚS 670/12.

II. Rekapitulace průběhu řízení

4. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. Nt 423/2012 (dále jen „soudní spis“).

5. Ze soudního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatel od 10. března 2010, kdy přicestoval do České republiky, do 9. května 2012 vykonával předběžnou vazbu a od 10. května 2012 do současné doby se nachází ve vydávací vazbě podle § 400b trestního řádu ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Úřad nejvyššího státního zástupce Ministerstva spravedlnosti Gruzie požádal dopisem doručeným Ministerstvu spravedlnosti České republiky dne 25. března 2010 o vydání stěžovatele, státního občana Ukrajiny, k trestnímu stíhání pro trestné činy příslušnosti ke zločincům organizujícím podsvětí podle čl. 223 § 2 a vydírání podle čl. 18 § 2 a), c) trestního zákoníku Gruzie. Pokud jde o průběh vydávacího řízení, ve věci opakovaně rozhodovaly jak Městský soud v Praze a Vrchní soud v Praze, tak i Nejvyšší soud a Ústavní soud.

6. Městský soud v Praze naposledy rozhodl usnesením ze dne 26. července 2011 č. j. Nt 423/2012-721 tak, že podle § 397 odst. 1 trestního řádu

z důvodu uvedeného v § 393 písm. n) trestního řádu vydání stěžovatele do Gruzie přípustné není a stěžovatele podle § 397 odst. 2 trestního řádu propustil z předběžné vazby na svobodu.

7. Na základě stížnosti, kterou podal státní zástupce, Vrchní soud v Praze rozhodnutí městského soudu v obou výrocích zrušil a rozhodl usnesením ze dne 8. září 2011 č. j. 14 To 150/2011-761 tak, že vydání stěžovatele do Gruzie je přípustné pro skutek spočívající v tom, že v postavení zločince organizujícího podsvětí s využitím svého vedoucího postavení se měl dopustit trestných činů vydírání podle čl. 181 § 2 a), c) trestního zákoníku Gruzie a příslušnosti ke zločincům organizujícím podsvětí podle čl. 223 § 2 trestního zákoníku Gruzie.

8. Stěžovatel citované rozhodnutí Vrchního soudu v Praze napadl ústavní stížností, kterou Ústavní soud usnesením ze dne 27. října 2011 sp. zn. III. ÚS 2816/11 (dostupným stejně jako všechna další v nálezů citovaná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>) odmítl jako zjevně neopodstatněnou s tím, že shodně s Vrchním soudem v Praze považoval z hlediska přípustnosti vydání stěžovatele za rozhodující, že Gruzie není státem, v němž by k porušování lidských práv docházelo ve větším měřítku či soustavně, s podporou úředních orgánů veřejné moci, a že gruzínské orgány jsou odhodlány přísně postihovat porušování práv obviněných a vězněných osob ze strany policie. Ústavní soud rovněž za zásadní považoval konkrétní záruky, jež byly gruzínskými orgány poskytnuty české straně ohledně osoby stěžovatele a možnosti české strany dodržení těchto podmínek v budoucnu ověřit. Vydané usnesení nicméně nebrání Ústavnímu soudu v rámci nyní podané ústavní stížnosti znovu ověřit, zda v konkrétním případě stěžovatele existují důvody, pro které by v případě vydání hrozilo stěžovateli porušení jeho základních lidských práv a svobod v oblasti justice a vězeňství.

9. Ministr spravedlnosti České republiky (dále též jen „ministr spravedlnosti“) podal v trestní věci vydání stěžovatele do ciziny opravný prostředek dle § 397 odst. 3 trestního řádu k Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud usnesením ze dne 16. prosince 2011 č. j. 11 Tcu 160/2011-18 napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 8. září 2011 č. j. 14 To 150/2011-761 nezrušil, ale doplnil je o chybějící výrok, konkrétně že není přípustné vydání stěžovatele do Gruzie pro trestný čin příslušnosti ke zločincům organizujícím podsvětí (vor v zakoně) podle článku 223 § 2 trestního zákoníku Gruzie, pro skutek, kterého se měl jako vedoucí osoba zločinecké skupiny aktivně účastnit nejméně od prosince 2005 do 10. října 2009 z Ukrajiny, vedení nebo ovládání aktivity kriminálních kruhů, což je skupina lidí žijících podle pravidel jimi přijatých a uznávaných, jejichž účelem je získat prospěch pro ně samé nebo pro jiné prostřednictvím hrozeb, zastrašováním, nátlakem, pravidlem mlčení, řešením sporů kriminálním způsobem, získá-

váním mladých lidí a pácháním zločinů nebo nabádáním jiných k pácháním zločinů. Toto rozhodnutí Nejvyššího soudu stěžovatel ústavní stížností nenapadl.

10. Ministr spravedlnosti pak rozhodnutím napadeným ústavní stížností:

1. povolil vydání stěžovatele do Gruzie k trestnímu stíhání podle zatýkáčského rozkazu Městského soudu v Tbilisi ze dne 9. ledna 2010 č. 10a/106, a to pro spáchání trestného činu vydírání podle čl. 181 § 2 a), c) trestního zákoníku Gruzie, který měl být spáchán v době od 11. října 2009 do konce prosince 2009;

2. nepovolil vydání stěžovatele do Gruzie k trestnímu stíhání podle zatýkáčského rozkazu Městského soudu v Tbilisi ze dne 9. ledna 2010 č. 10a/106, a to pro trestný čin příslušnosti ke zločincům organizujícím podsvětí podle čl. 223 § 2 trestního zákoníku Gruzie, který měl být spáchán v době od prosince 2005 do 10. října 2009.

11. V soudním spise je dále založeno:

- usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. ledna 2012 č. j. Nt 423/2010-776, kterým byl zamítnut návrh stěžovatele na povolení obnovy řízení,
- usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. května 2012 sp. zn. Nt 423/2012, kterým se předběžná vazba stěžovatele mění na vazbu vydávací,
- návrh stěžovatele na obnovu extradičního řízení ze dne 3. června 2012,
- usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. července 2012 č. j. 14 To 109/2012-936, kterým se stížnost stěžovatele proti rozhodnutí o nepovolení obnovy řízení zamítá,
- usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. července 2012 č. j. Nt 423/2010-941, kterým byla zamítnuta žádost stěžovatele na propuštění z vydávací vazby na svobodu,
- usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. srpna 2012 č. j. 14 To 131/2012-951, kterým vrchní soud zamítl stížnost stěžovatele proti rozhodnutí městského soudu o zamítnutí žádosti stěžovatele na propuštění z vydávací vazby na svobodu. Toto rozhodnutí nebylo dosud stěžovateli doručeno.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

12. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření ministra spravedlnosti České republiky a vyjádření Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

13. Ministr spravedlnosti ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 6. září 2012 uvedl, že v průběhu extradičního řízení byly podrobně posuzovány podklady shromážděné za účelem posouzení otázky, zda vydání stěžovatele není v rozporu s mezinárodními závazky České republiky v oblas-

ti ochrany lidských práv a základních svobod, které jsou ve vnitrostátním právu vyjádřeny v ustanovení § 393 písm. k) a l) trestního řádu, tedy zda neexistuje důvodná obava, že by trestní řízení v dožadujícím státě neodpovídalo zásadám čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) nebo by vazba či trest nebyly vykonávány v souladu s požadavky čl. 3 Úmluvy proti mučení.

14. Co se týče upozornění stěžovatele na dosud probíhající azylové řízení, ministr spravedlnosti uvedl, že podle trestního řádu i judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu, jakož i Evropského soudu pro lidská práva je nutno otázky ochrany před porušováním lidských práv a soulad vydání se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv v oblasti ochrany základních lidských práv a svobod posoudit již v extradičním řízení, což obecné soudy i Ministerstvo spravedlnosti České republiky provedly podrobným zkoumáním otázek existence případných důvodných obav z porušení lidských práv v případě vydání stěžovatele do Gruzie, jak ukládají ustanovení čl. 3 odst. 1 a 2 Úmluvy proti mučení, jakož i § 393 písm. k) a l) trestního řádu, a to na základě důkazů provedených soudy obou stupňů. Postup Městského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze shledal v tomto směru dostatečný také Nejvyšší soud. Dodatečné posouzení důsledků žádosti stěžovatele o mezinárodní ochranu pro extradiční řízení, která byla podána až po pravomocném rozhodnutí Vrchního soudu v Praze o přípustnosti vydání, provedlo Ministerstvo spravedlnosti České republiky před rozhodnutím ministra spravedlnosti o povolení vydání a dospělo k závěru, že podání žádosti stěžovatele o mezinárodní ochranu v České republice jeho vydání do Gruzie nebrání. K tomu Ministerstvo vnitřní České republiky vydalo dne 22. května 2012 správné rozhodnutí č. j. OAM-38/LE-P12-ZA14-2012, kterým mezinárodní ochrana stěžovatele udělena nebyla. Ministr spravedlnosti v této souvislosti upozornil, že v daném případě není s realizací vydání stěžovatele vyčkáváno na výsledek azylového řízení. Ministerstvo spravedlnosti České republiky již dopisem ze dne 15. května 2012 vyzvalo gruzínskou stranu k převzetí stěžovatele (v zákonem stanovené tříměsíční lhůtě). K přerušení sjednávání data a dalších podrobností realizace vydání došlo až v důsledku rozhodnutí Ústavního soudu o odkladu vykonatelnosti rozhodnutí o povolení vydání. Z tohoto důvodu lhůta tří měsíců podle ustanovení § 400b odst. 4 trestního řádu dosud neuplynula, neboť stěžovatel v době, kdy byl vzat do vydávací vazby, resp. kdy bylo rozhodnuto o přeměně vazby předběžné na vazbu vydávací (10. května 2012), se již nacházel v postavení žadatele o udělení mezinárodní ochrany podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, (nejpozději od 6. prosince 2011), a došlo tedy ke stavění běhu této lhůty podle § 400b odst. 5 trestního řádu, které dosud trvá.

15. Pokud jde o napadenou protiústavnost ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu z důvodu absence výslovného časového omezení vydávací

vazby, po dobu, po kterou se na osobu, o jejíž vydání jde, hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany podle zákona o azylu, ministr spravedlnosti ve svém vyjádření poukázal na skutečnost, že samotná ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, a nikoli proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. května 2012 sp. zn. Nt 423/2012, kterým bylo rozhodnuto o přeměně vazby předběžné na vazbu vydávací, a nesměřuje ani proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. července 2012 sp. zn. Nt 423/2012, kterým byla zamítnuta žádost stěžovatele o propuštění z předběžné vazby. K tomu předmětem ústavní stížnosti je údajná protiústavnost rozhodnutí o povolení vydání stěžovatele, které je projevem uplatnění § 399 odst. 1 trestního řádu, nikoli ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu.

16. Pokud stěžovatel argumentuje nálezelem Ústavního soudu vydaným pod sp. zn. I. ÚS 2462/10 (viz výše), kterým bylo zrušeno rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání i rozhodnutí Krajského soudu v Brně o přípustnosti vydání do Gruzie, přičemž Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí mj. uvedl, že v případě kolize závazků České republiky ze smluv extradičních se závazky ze smluv o ochraně lidských práv musí závazky ze smluv o ochraně lidských práv převážit, tento závěr Ústavního soudu ministr spravedlnosti nepochybně, nelze z něj však dovozovat, že by azylové řízení mělo mít automatickou přednost. Naopak toto rozhodnutí podporuje interpretaci, že i v extradičním řízení je nutno posuzovat závazky ze smluv o ochraně lidských práv. Tak tomu bylo i v případě stěžovatele, přesto však nebyla shledána kolize mezi závazky vyplývajícími z Evropské úmluvy o vydávání (vyhlášené pod č. 549/1992 Sb.) a z úmluv o ochraně lidských práv. V neposlední řadě ministr spravedlnosti připomněl, že Ústavní soud ve skutečnosti v případě nálezu vydaného pod sp. zn. I. ÚS 2462/10 nezrušil napadené usnesení krajského soudu z důvodu neskončeného azylového řízení, nýbrž z důvodu nedostatečnosti dokazování před krajským soudem.

17. K námitkám stěžovatele vzneseným k jeho označení jako „vra v zakoně“ ministr spravedlnosti uvedl, že dává stěžovateli za pravdu, že takový pojem trestní právo České republiky nezná, stěžovatel však pomíjí, že posuzování oboustranné trestnosti se týká skutku, a nikoli jeho právní kvalifikace podle práva dožadujícího státu. K tomu vydání pro trestnou činnost, kterou gruzínská strana označila jako trestný čin účasti na zločinném spolčení v období od prosince 2005 do 10. října 2009, pak povoleno nebylo, protože jednání stěžovatele v tomto období, jak je popsaly gruzínské orgány, nezaplnilo znaky žádného trestného činu podle práva České republiky.

18. Ministr spravedlnosti se rovněž vyjádřil k zamítnutí návrhu na obnovu řízení o přípustnosti vydání, kterou stěžovatel podal podle § 277 trest-

ního řádu, s tím, že se ztotožňuje s názorem Městského soudu v Praze, že návrh na obnovu řízení o přípustnosti vydání přípustný není a že analogie, na kterou stěžovatel ve svém návrhu odkazuje, není namístě.

19. Závěrem svého vyjádření ministr spravedlnosti uvedl, že v rámci řízení a ani v rozhodnutí ve věci vydání stěžovatele do Gruzie nedošlo k stěžovatelem vytýkanému ani jinému porušení ústavního pořádku ani k porušení jiných právních předpisů České republiky či mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Proto ministr spravedlnosti navrhl, aby ústavní stížnost stěžovatele byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná a návrh na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu byl odmítnut jako nepřipustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu. Pro případ, že tomuto návrhu nebude vyhověno, vyslovil ministr spravedlnosti souhlas s upuštěním od případného ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu a navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost a návrh na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu jako nedůvodné zamítl.

20. Dne 1. listopadu 2012 bylo Ústavnímu soudu doručeno vyjádření Ministerstva zahraničních věcí České republiky, které pro hodnocení informací o předmětné situaci v Gruzii nevládními organizacemi odkázalo na Human Rights Watch World Report 2012: Georgia a Amnesty International Annual Report 2012. Obecně pak Ministerstvo zahraničních věcí České republiky shrnulo, že pokud jde o podmínky trestního řízení a respektování práva na spravedlivý proces, zprávy mezinárodních organizací, navzdory pomalu se lepšící situaci, zmiňují téměř vždy nepatřičné vměšování exekutivy do soudní moci a vytváření prostředí beztrestnosti. Podle zpráv monitorovacích orgánů soudy v mnohých případech jen formálně potvrzují rozhodnutí učiněná předtím prokurátory. Kritizovaná je i nedostatečná kvalifikace soudců, mj. v oblasti ochrany lidských práv, jakož i systém výběru soudců, který je náchylný ke korupci. Podmínky ve věznicích jsou podle většiny mezinárodních monitorovacích orgánů mimořádně bezútěšné, v řadě případů s trvalými důsledky na zdraví vězňených osob.

21. Ústavní soud doručil citovaná vyjádření ministra spravedlnosti a Ministerstva zahraničních věcí České republiky stěžovateli k podání repliky. Stěžovatel v podané replice ze dne 26. října 2012 a v jejím doplnění ze dne 24. listopadu 2012 uvedl, že celé obvinění vůči jeho osobě v Gruzii považuje za zcela uměle vytvořené gruzínskými mocenskými orgány na politickou objednávku. Nikdy nebyl „vorem v zakoně“ a nikdy nevydíral rektora Gruzínské národní univerzity. Stěžovatel upozornil, že je od 6. prosince 2011 žadatelem o azyl a z důvodu neudělení mezinárodní ochrany rozhodnutím ze dne 22. května 2012 podal v zákonné lhůtě správní žalobu. Stěžovatel má za to, že ministr spravedlnosti se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti opírá o značně zastaralé informace a všechny navíc hodnotí v neprospekch stěžovatele a v kontextu vyhovět závazku vyplývajícímu z mno-

hostranné mezinárodní dohody (Evropské úmluvy o vydávání). Tento postup považuje za velmi rozporuplný a především alibistický. K tomu stěžovatel odkázal na rozhodnutí Ústavního soudu vydaná pod sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. 3. 2008 (N 58/48 SbNU 857), I. ÚS 50/03 ze dne 13. 6. 2006 (N 120/41 SbNU 499), Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.), I. ÚS 2443/08 ze dne 29. 12. 2009 (N 259/55 SbNU 499), I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367), III. ÚS 534/06 ze dne 3. 1. 2007 (N 1/44 SbNU 3) a IV. ÚS 353/12 ze dne 10. 10. 2012 (N 171/67 SbNU 97).

IV. Rozhodování bez ústního jednání

22. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s připomenutím sdělení Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb. na neskončená řízení před Ústavním soudem zahájená před 1. lednem 2013, publikovaného pod č. 469/2012 Sb., Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska k ústavní stížnosti

23. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci může jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Jedná se o případy, v nichž Ústavní soud posuzuje, zda orgány veřejné moci v dané věci ústavně souladně posoudily konkurenci norem podústavního práva sledujících určitý ústavně chráněný účel či konkurenci interpretačních alternativ jedné konkrétní normy, nebo o otázku, zda neaplikovaly podústavní právo svévolně [srov. kupř. náleze ze dne 30. června 2004 sp. zn. III. ÚS 321/03 (N 90/33 SbNU 371), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Jinými slovy, jednou z podmínek zásahu Ústavního soudu do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci a do aplikace podústavního práva je vedle nerespektování kogentní normy také nerespektování záruky spravedlivého procesu obsažené v Listině a Úmluvě.

24. Podle ustanovení § 393 písm. k) trestního řádu je vydání osoby do cizího státu nepřipustné, jestliže je důvodná obava, že by trestní řízení v dožadujícím státě neodpovídalo zásadám čl. 3 a 6 Úmluvy, anebo trest odnětí svobody uložený nebo předpokládaný v dožadujícím státě by nebyl vykonán v souladu s požadavky článku 3 této Úmluvy; podle písmene l) té-

hož ustanovení vydání osoby do cizího státu je nepřipustné, je-li důvodná obava, že vyžádaná osoba by v dožadujícím státě byla vystavena pronásledování z důvodu svého původu, rasy, náboženství, příslušnosti k určité národnosti nebo jiné skupině, státního občanství nebo pro své politické názory, nebo že by se zhoršilo její postavení v trestním řízení anebo při výkonu trestu odnětí svobody.

25. Ustanovení čl. 3 Úmluvy stanoví, že nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu, a v čl. 6 Úmluvy je zakotveno právo na spravedlivý proces. V čl. 3 odst. 1 Úmluvy proti mučení se pak smluvní strany zavázaly, že nevpoví, nevrátí či nevydájí osobu jinému státu, jsou-li vážné důvody se domnívat, že by jí v něm hrozilo nebezpečí mučení. V odstavci 2 téhož třetího článku Úmluvy proti mučení je uvedeno, že pro účely stanovení toho, zda existují takové důvody, vezmou příslušné orgány v úvahu veškeré související okolnosti, včetně, v odůvodněných případech, existence trvalého hrubého, zřejmého nebo masového porušování lidských práv v daném státě.

26. Ústavní soud v nálezu ze dne 5. září 2012 sp. zn. II. ÚS 670/12, bodu 26, na který stěžovatel odkazuje, ohledně případné kolize závazků z mezinárodních smluv s ústavněprávními kautelami ochrany základních práv a svobod konstatoval, že ochrana základních práv musí vždy převážít. Vydání není přípustné, pokud by jeho provedení kolidovalo s ústavními předpisy a se závazky z mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a základních svobod. Přitom výčet okolností působících nepřipustnost vydání do ciziny uvedený v zákoně nelze považovat za vyčerpávající, a proto musí být zvažovány i další okolnosti, které by vydání mohly bránit, protože celá řada okolností bránících vydání osoby může být podřazena pod pojem rozporu s veřejným pořádkem, čímž se tradičně rozumí základní principy státního zřízení České republiky, ať už jsou vyjádřeny v ústavních předpisech a zákonech, nebo mají povahu obecných principů právního řádu v pozitivním právu nevyjádřených. To protože vydání osoby do ciziny k trestnímu stíhání či výkonu trestu znamená zpravidla velmi razantní zásah do práv takové osoby a jejich poměrů a jeho přípustnost nemůže být posuzována bez uplatnění zásady přiměřenosti.

27. Ústavní soud v nálezu ze dne 3. dubna 2012 sp. zn. IV. ÚS 28/12 (N 72/65 SbNU 17), bodu 31, uvedl, že při výkladu Listiny a Úmluvy musí být brán ohled na jejich zvláštní povahu jako záruk lidských práv a základních svobod, což vyžaduje, aby jejich ustanovení byla vykládána a aplikována tak, aby se jednalo o záruky skutečné a účinné. Navíc každý výklad Listiny a Úmluvy musí být souladný s jejich „obecným duchem“ jako nástrojů určených k udržování a podpoře ideálů a hodnot demokratické společnosti.

28. Ve vztahu k čl. 3 Úmluvy, resp. čl. 3 Úmluvy proti mučení pak Ústavní soud zdůraznil, že mu nepřisluší konstatovat faktické porušování

zákazu mučení, nelidského a ponižujícího zacházení či trestání v cizozemských věznicích, ale je třeba zkoumat, zda jsou podstatné důvody domnívat se, že porušení tohoto zákazu v případě vydání hrozí (viz výše citovaný náleze sp. zn. I. ÚS 752/02).

29. V nálezu ze dne 10. října 2012 sp. zn. IV. ÚS 353/12, bodu 20, Ústavní soud ve vztahu k vyčerpání opravných prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje, uvedl, že rozhodnutí ministra spravedlnosti není *stricto sensu* rozhodnutím o opravném prostředku, který stěžovateli právní řád k ochraně jeho práv poskytuje; jinými slovy, nejde o řízení, které by bylo stěžovateli k dispozici.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

30. Pro posouzení ústavní stížnosti je podstatné zodpovězení otázky, zda by s určitou mírou pravděpodobnosti relevantně existující porušování základních práv a svobod v Gruzii na poli základních práv a svobod v justici a vězeňství mohlo stěžovatele postihnout.

31. Touto otázkou se aktuálně Ústavní soud zabýval v již zmiňovaném řízení vedeném pod sp. zn. II. ÚS 670/12, jež mimo jiné směřovalo i proti rozhodnutí ministra spravedlnosti, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Gruzie. Ústavní soud zde dovedl, že ústavní stížnost je důvodná, neboť v řízení bylo dostatečně prokázáno, že existují podstatné důvody obávat se, že stěžovateli v případě vydání hrozí porušování základních práv v oblasti justice a vězeňství (bod 38).

32. Ústavní soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, s ohledem na aktuálně zjištěné skutečnosti, zejména s přihlédnutím k závěrům uvedeným v nálezu sp. zn. II. ÚS 670/12, též s přihlédnutím k obsahu vyjádření Ministerstva zahraničních věcí České republiky ze dne 31. října 2012, dle jehož obsahu podmínky ve věznicích v Gruzii jsou podle většiny mezinárodních monitorovacích orgánů mimořádně bezútěšné, v řadě případů s trvalými důsledky na zdraví vězňených osob, po zvážení všech okolností případu konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

33. V řízení bylo dostatečným způsobem prokázáno, že existují podstatné důvody obávat se, že stěžovateli v případě vydání hrozí porušování základních práv v oblasti justice a vězeňství uvedených v čl. 3 a 6 Úmluvy a v čl. 3 Úmluvy proti mučení. Ministr spravedlnosti dle názoru Ústavního soudu nedostatečně zvážil míru případných negativních dopadů v případě vydání stěžovatele do Gruzie, a je proto třeba, aby znovu učinil spolehlivé závěr, zda by s určitou mírou pravděpodobnosti relevantně existující porušování základních práv a svobod v Gruzii v oblasti justice a vězeňství mohlo stěžovatele postihnout.

34. Pokud jde o návrhy stěžovatele na doplnění dokazování, nebylo pro posouzení ústavnosti napadeného rozhodnutí provádění důkazů Ústavním soudem třeba. O povolení vydání stěžovatele totiž nerozhoduje Ústavní soud, nýbrž ministr spravedlnosti podle ustanovení § 399 trestního řádu. Ústavní soud se ze stejného důvodu nezabýval ani dalšími námitkami stěžovatele v ústavní stížnosti vznesenými, neboť tyto je třeba aktuálně posoudit ve vydávacím řízení.

35. Návrh stěžovatele, konkrétně aby Ústavní soud uložil povinnost Městskému soudu v Praze a Vrchnímu soudu v Praze obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby, se pak vymyká striktně kasační pravomoci Ústavního soudu, navíc za situace, kdy žádné rozhodnutí Městského soudu v Praze ani Vrchního soudu v Praze nebylo předmětnou ústavní stížností napadeno. Proto je v této části ústavní stížnost nutno odmítnout jako část návrhu, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

36. Stěžovatel ústavní stížnost spojil i s návrhem na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu, neboť má za to, že napadené ustanovení vede k jeho neoprávněnému a nespravedlivému držení ve vazbě. Napadené ustanovení, kterým je upravena vydávací vazba a provedení vydání, zní: „Doba, po kterou se na osobu, o jejíž vydání jde, hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany podle jiného právního předpisu⁴⁾ (pozn.: zákon č. 325/1999 Sb., o azylu), se nezapočítává do lhůty uvedené v odstavci 4.“ V § 400b odst. 4 trestního řádu je pak stanoveno, že vydávací vazba může trvat nejdéle tři měsíce.

37. Podle ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu může spolu s ústavní stížností být podán návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu anebo jejich jednotlivých ustanovení, jejichž uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, jestliže podle tvrzení stěžovatele jsou v rozporu s ústavním zákonem, popřípadě se zákonem, jedná-li se o jiný právní předpis. K tomu, aby mohl stěžovatel zpochybnit ústavnost jakéhokoliv ustanovení zákona, je tedy nezbytná jeho nevyhnutelná aplikace na daný případ. Tak tomu však v projednávané věci není. Ústavní soud v této části souhlasí s argumentací uvedenou ve vyjádření ministra spravedlnosti (bod 15) s tím, že ústavní stížnost směřuje toliko proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání stěžovatele dle § 399 odst. 1 trestního řádu. Ministr spravedlnosti přitom tak může učinit jen tehdy, jestliže soud podle § 397 trestního řádu pravomocně rozhodl, že vydání je přípustné. Za situace, kdy ústavní stížností není napadeno usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. května 2012 sp. zn. Nt 423/2012, kterým bylo rozhodnuto o přeměně vazby předběžné na vazbu vydávací, ani usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. července 2012 sp. zn. Nt

IV. ÚS 1755/12

č. 4

423/2012, kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z předběžné vazby, lze mít za to, že napadené ustanovení nebylo v posuzované věci aplikováno.

38. Návrh na zrušení ustanovení § 400b odst. 5 trestního řádu, podaný podle ustanovení § 64 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, nesplňuje tedy uvedenou podmínku přímé aplikace napadeného ustanovení dle § 74 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud proto tento návrh odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

39. Z důvodů výše uvedených pak Ústavní soud ústavní stížnosti v části, v níž napadá rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 30. dubna 2012 sp. zn. 381/2010-MOT-T/102, podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 5

K návrhu na zrušení ustanovení článku XXIV bodů 4 a 5 zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů

Není správný názor navrhovatele, že právní úprava obsažená v bodech 4 a 5 článku XXIV přechodných ustanovení zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, je výrazem nepřipustné retroaktivity.

K otázce nepřipustné retroaktivity se Ústavní soud vyjadřoval v řadě svých rozhodnutí [např. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ze dne 15. 5. 2012 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.), nálezn sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)]. V souvislosti s vymezením rozdílu mezi pravou a nepravou retroaktivitou Ústavní soud uvedl, že „obecně v případech časového střetu staré a nové právní normy platí nepravá retroaktivita, tj. od účinnosti nové právní normy se i právní vztahy vzniklé podle zrušené právní normy řídí právní normou novou. Vznik právních vztahů existujících před nabytím účinnosti nové právní normy, právní nároky, které z těchto vztahů vznikly, jakož i vykonané právní úkony se řídí zrušenou právní normou ...“.

V posuzovaném případě přechodná (intertemporální) ustanovení nového právního předpisu řeší kontinuitu, resp. přetrvávání práva či právních vztahů vzniklých dřívější právní normou před nabytím účinnosti nové právní normy. Tato intertemporální ustanovení v závislosti na povaze upravovaných vztahů ponechávají nabytá práva či právní vztahy buď v režimu staré právní úpravy, nebo naopak na ně aplikují novou právní úpravu, a to zpravidla pod sankcí zániku práva, resp. právního vztahu. Ústavní soud dospěl k závěru, že v projednávané věci jde o retroaktivitu nepravou. V posuzovaném případě tato nepravá retroaktivita nepředstavuje protiústavní zásah do právní jistoty a do nabytých práv.

Ústavní soud se ve svých nálezech většinou vyjadřuje zdrženlivě k realizaci sociálních práv zakotvených v hlavě čtvrté Listiny, neboť si je vědom toho, že rozsah sociálních práv (mezi něž patří též poskytování rodičovského příspěvku) je limitován možnostmi státního rozpočtu podloženými výsledky hospodaření státu. Teprve v rámci těchto možností se uplatní limity dané příslušnými články Listiny upravujícími sociální práva. Posouzení otázky účelnosti a vhodnosti zákonné úpravy v této oblasti Ústavní soud ponechává v pravomoci zákonodárce, do jehož činnosti Ústavní soud kromě případů zjištěné neústavnosti zasahovat nemůže. Jde totiž o otázky svou podstatou politické. Pojmovým znakem sociálních práv je skutečnost, že nemají bezpodmínečnou povahu a je možné se jich domáhat pouze v mezích platných zákonů (čl. 41 Listiny). Tato absence přímé vymahatelnosti se projevuje v nutnosti jejich

zákonného vymezení, které je pak současně i podmínkou konkrétní realizace jednotlivých sociálních práv.

I když ustanovení čl. 41 odst. 1 Listiny umožňuje zákonodárci stanovit konkrétní podmínky realizace sociálních práv, jejich zákonné vymezení nesmí být v rozporu s ústavními principy, jinak řečeno, zákony, které je upravují, nesmí ústavně zaručená sociální práva zcela popřít či je anulovat. Stejně jako v případě základních práv a svobod přímo vyžaditelných na základě Listiny musí i v případě sociálních práv zákonodárce respektovat pravidlo uvedené v čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. V posuzovaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že zákonodárce tyto zásady dodržel.

V nové právní úpravě rodičovského příspěvku je realizován úmysl zákonodárce zamezit souběžnému poskytování peněžité pomoci v mateřství matce a poskytování rodičovského příspěvku otci dítěte. Tato úprava, byť znamená pokles dřívější úrovně, je z ústavněprávního hlediska obhajitelná; lze akceptovat tezi, že dávky státní sociální podpory nastupují teprve, pokud životní situaci jednotlivce nelze řešit poskytováním dávek z prvního pilíře pojistného systému, jehož součástí je též nemocenské pojištění, které má v zásadě přednost před dávkami sociálního zabezpečení poskytovanými ze stejného důvodu.

Výpadek příjmů spojených s porodem dítěte způsobený novou úpravou alespoň z části pokrývá rodičovský příspěvek jako dávka státní sociální podpory. Na tuto dávku má rodič nárok bez ohledu na to, jestli dříve pobíral dávky nemocenského pojištění spojené s mateřstvím nebo porodem.

Ústavní soud shrnuje, že jakkoli došlo přijetím napadených ustanovení v některých případech ke snížení dříve dosažené úrovně sociálních práv, nešlo o takový zásah, který by ve svém důsledku porušil jejich podstatu a smysl.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Vlasty Formánkové, Pavla Holländera, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jiřího Muchy, Jana Musíla (soudce zpravodaj), Jiřího Nykodýma, Miloslava Výborného a Michaely Židlické ze dne 9. ledna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 31/09 ve věci návrhu Krajského soudu v Brně na zrušení ustanovení článku XXIV bodů 4 a 5 zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, za účasti 1. Krajského soudu v Brně, 2. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a 3. Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 42/2013 Sb.).

Výrok

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. V návrhu doručeném Ústavnímu soudu dne 12. 10. 2009 Krajský soud v Brně podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a podle článku 95 odst. 2 Ústavy České republiky navrhl zrušení ustanovení článku XXIV bodů 4 a 5 zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Za Krajský soud v Brně návrh podala samosoudkyně krajského soudu JUDr. Jarmila Ďásková.

2. Předmětný návrh byl podán v souvislosti s řízením vedeným u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 57 Ca 14/2009 o správní žalobě žalobkyně Mgr. L. S. Z. (dále jen „žalobkyně“) proti žalovanému Krajskému úřadu Jihočeského kraje, odboru sociálních věcí. Žalobou je napadeno rozhodnutí krajského úřadu ze dne 1. 12. 2008 č. j. JMK 155130/2008, sp. zn. S-JMK 51819/2008/OSV-Pr, kterým bylo zamítnuto odvolání žalobkyně proti rozhodnutí Úřadu práce Brno-město, odboru státní sociální podpory, ze dne 17. 4. 2008 č. j. 1388/8/BME/3, jímž byla přiznána dávka státní sociální podpory – rodičovského příspěvku ve výši 7 600 Kč měsíčně ode dne 1. 1. 2008.

3. Žalobkyně napadla rozhodnutí žalovaného krajského úřadu ze dne 1. 12. 2008 za situace, v níž jí, jako matce nezletilé dcery H. S., byl vyměřen rodičovský příspěvek podle ustanovení § 30 odst. 1 písm. b) a d) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Posuzování tohoto nároku na rodičovský příspěvek podle novelizovaného znění zákona č. 117/1995 Sb. je důsledkem znění čl. XXIV bodů 4 a 5 zákona č. 261/2007 Sb.

4. Nová úprava nároku na rodičovský příspěvek a stanovení jeho výše podle čl. XXIV bodů 4 a 5 zákona č. 261/2007 Sb. je podle názoru žalobkyně ve vztahu k příjemcům rodičovského příspěvku na již narozené děti v rozporu s ústavně zaručenými právy a svobodami. Nová právní úprava prý obsahuje prvky nepřipustné retroaktivity, je porušením zásady legitimního očekávání a právní jistoty a je diskriminační.

5. V návrhu krajského soudu jsou citovány námitky žalobkyně, které krajský soud považuje za logické a ztotožňuje se jak s jejich obsahem, tak i s jejich formulací. Proto krajský soud v návrhu shrnuje ústavně relevantní argumenty žalobkyně, jež přejímá i ve svém návrhu.

6. Navrhovatel zejména poukazuje na retroaktivitu nové právní úpravy, kterou spatřuje v tom, že změna zákona měla zásadní vliv na způsob

vzniku nároku i na vyšší dávky. Nové znění zákona totiž zavádí režimy různé délky vyplácení rodičovského příspěvku a v závislosti na délce také různou výši rodičovského příspěvku, přičemž obojí je spojeno s existencí nároku na peněžitou pomoc v mateřství. Změny zákona tak přímo dopadají na podmínky vzniku nároku rodiče na rodičovský příspěvek, což lze považovat za nezákonný zásah státní moci do jednou již nabytých práv [k tomu navrhovatel odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)].

7. Porušením zásady legitimitního očekávání a právní jistoty je údajně nelogické a nesystémové navázání dávky státní sociální podpory na nemo-censké pojištění, které je však plněním dobrovolným. Do doby účinnosti novely zákona takové propojení neexistovalo a žalobkyně nemohla důvodně očekávat, že v budoucnu k takovému propojení dojde a bude se navíc zpětně vztahovat na již vzniklé vztahy a nabytá práva. Takový postup je podle názoru navrhovatele v rozporu se závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 215/94 ze dne 8. 6. 1995 (N 30/3 SbNU 227).

8. Nová právní úprava je podle navrhovatele i diskriminační. Ani důvodová zpráva k zákonu o stabilizaci veřejných rozpočtů neuvádí, z jakého důvodu jsou rodiče dětí, kteří mají nárok na rodičovský příspěvek ke dni 1. 1. 2008, rozděleni do nerovných tří skupin: Zatímco dvěma ze tří skupin rodičů je určena výše dávky pevnou částkou, pro třetí skupinu platí režim znění zákona č. 117/1995 Sb. Nové posouzení vzniku nároku na rodičovský příspěvek podle jiných kritérií, než byla ta, která existovala v době narození dítěte, je diskriminační proto, že v důsledku nových podmínek zavedených novelizovaným zněním zákona dochází k finanční ztrátě oprávněného rodiče.

II. Posouzení přípustnosti návrhu

9. Ústavní soud konstatuje, že návrh byl podán oprávněným subjektem v souladu s § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a že jde o návrh přípustný (§ 66 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.). Návrh splňuje formální náležitosti návrhu na zrušení zákona.

III. Rekapitulace vyjádření účastníků řízení a oslovených orgánů státní správy

10. Ústavní soud si vyžádal ve smyslu ustanovení § 69 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyjádření k návrhu od obou komor Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vyjádření ministra práce a sociálních věcí.

11. Ve vyjádření Poslanecké sněmovny podepsaném jeho předsedkyní Miroslavou Němcovou se uvádí, že návrh zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů byl v rámci prvního čtení Poslaneckou sněmovnou přikázán

k projednání výboru pro sociální politiku, výboru pro zdravotnictví a rozpočtovému výboru, přičemž výbor pro sociální politiku a rozpočtový výbor přijaly usnesení, ve kterém doporučily návrh zákona zamítnout. Po podrobné rozpravě byla k návrhu zákona ve druhé rozpravě přijata řada pozměňujících návrhů, které se však netýkaly napadeného ustanovení. Návrh zákona ve znění přijatých pozměňovacích návrhů byl Poslaneckou sněmovnou dne 21. 8. 2007 schválen počtem hlasů pro 101, proti 99 z přítomných 200 poslanců. Závěrem vyjádřila předsedkyně Poslanecké sněmovny přesvědčení, že přijatý zákon č. 261/2007 Sb., který obsahuje napadená ustanovení, je v souladu s Ústavou České republiky.

12. Předseda Senátu Milan Štěch ve svém vyjádření zdůraznil, že jde o přechodná ustanovení, v nichž je upraven postup ohledně poskytování rodičovského příspěvku po novelizaci zákona o státní sociální podpoře provedené zákonem č. 261/2007 Sb. zavedením tzv. třírychlostního rodičovského příspěvku.

13. Předseda Senátu dále odkázal na obsah vyjádření, které zaslal Ústavnímu soudu v souvislosti s třemi návrhy skupiny poslanců a senátorů, které směřovaly proti jiným přechodným ustanovením zákona, jimiž se Ústavní soud zabýval již krátce po jeho přijetí (jde o řízení vedená Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 24/07, sp. zn. Pl. ÚS 1/08 a sp. zn. Pl. ÚS 2/08). Protože tedy jde o zákon, k němuž se Senát již vyjadřoval, odkazuje tímto na vyjádření Senátu k řízení vedenému pod sp. zn. Pl. ÚS 24/07 a nepovažuje za nutné k němu cokoli dodávat, neboť Senát na schůzi Senátu přijal usnesení, v němž projevil vůli se návrhem zákona nezabývat.

14. Závěrem předseda Senátu rovněž poukázal na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 2/08 ze dne 23. 4. 2008 (N 73/49 SbNU 85; 166/2008 Sb.), který se zabýval problematikou sociálního zabezpečení z hlediska ústavněprávního posouzení změn týkajících se podmínek nároku a výše některých dávek státního sociálního zabezpečení, tedy i v oblasti změn dávek státní sociální podpory. Připomněl, že v souvislosti s námitkou nesplnění „legitimního očekávání“ Ústavní soud dospěl k názoru, že jeho uplatnění není v oblasti sociálních práv „zcela namístě“. V souvislosti s podaným návrhem považoval předseda Senátu za vhodné poukázat na rozdílné názory, které se v oblasti změn při poskytování rodičovského příspěvku vyskytují v rozhodovací praxi soudů. Například závažný argument údajně protiústavní retroaktivity byl řešen v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 3 Ads 111/2010-44 v souvislosti s kasační stížností týkající se přiznání rodičovského příspěvku podle právní úpravy provedené zákonem č. 261/2007 Sb. V citovaném rozsudku dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že v posuzované věci jde o nepravou retroaktivitu a dotčená právní úprava v tomto ohledu plně dostála teoretickým a judikatorním požadavkům.

15. Ústavní soud k podanému návrhu obdržel rovněž vyjádření ministra práce a sociálních věcí Dr. Ing. Jaromíra Drábka, který především opouje námitkám vedlejší účastnice o změnách podmínek vzniku nároku na dávku a zdůrazňuje, že ke změnám dochází toliko ve způsobech čerpání rodičovského příspěvku a stanovení jeho výše. Zavedení „vícerychlostní struktury“ čerpání dávky ve třech výměrách stanovených v pevných částkách (zvýšené, základní a snížené) umožňuje rodiči, aby při zvážení konkrétních okolností sám zvolil pro něj optimální variantu.

16. K napadeným přechodným ustanovením zákona č. 261/2007 Sb. ministr uvedl, že jsou nezbytná nejen pro jednotnou právní úpravu předmetné problematiky, ale i pro zachování zásady rovnosti mezi rodiči čerpajícími rodičovský příspěvek. Jelikož nová právní úprava ruší dosavadní právní úpravu rodičovského příspěvku a rodiče, kteří pobírali rodičovský příspěvek podle dřívější právní úpravy, nemohou zvolit způsob čerpání nároku na rodičovský příspěvek podle nové právní úpravy, pokud dítě již dosáhlo takového věku, s nímž již zákon volbu nároku nespojuje, bylo nezbytné pro tyto případy zavést pravidlo určující výši rodičovského příspěvku tak, aby byla zachována rovnost mezi rodiči pobírajícími rodičovský příspěvek vyměřený podle různých právních režimů.

17. Ve svém vyjádření ministr nesouhlasí s tvrzením navrhovatele, že změny zavedené zákonem č. 261/2007 Sb. se dotkly přímo podmínek vzniku nároku na rodičovský příspěvek, neboť tato dávka byla a je spojována jen s jedinou právní skutečností, kterou je péče o dítě. Na tuto dávku má rodič právo bez ohledu na to, jestli dříve pobíral dávky nemocenského pojištění spojené s mateřstvím nebo porodem. Určujícím kritériem pro pobírání rodičovského příspěvku je vedle časového limitu osobní celodenní a řádná péče rodiče o dítě, a to po celý kalendářní měsíc. Koncepce vzniku nároku na rodičovský příspěvek a stanovení jeho výše jsou tak založeny na nepřímém úměrném vztahu mezi výší rodičovského příspěvku a dobou pobírání.

18. Výše zmíněná vyjádření předsedkyně Poslanecké sněmovny, předsedy Senátu Parlamentu České republiky a ministra práce a sociálních věcí byla zaslána k eventuální replice navrhovateli. Krajský soud v Brně připísem ze dne 4. 1. 2013 sdělil, že setrvává na své argumentaci obsažené v návrhu.

IV. Upuštění od ústního jednání

19. Po shora rekapitulaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů navrhovatele a účastníků řízení. S ohledem na znění § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění jeho novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb.,

účinné od 1. 1. 2013, rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení pléna ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 57 Ca 14/2009 a z písemných vyjádření navrhovatele a účastníků řízení.

V. Ústavní konformita legislativního procesu

20. Legislativní proces přijetí zákona č. 261/2007 Sb. byl Ústavním soudem shledán ústavně konformním již v nálezu ze dne 31. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 24/07 (N 26/48 SbNU 303; 88/2008 Sb.), proto se jím v nynějším řízení nebylo třeba zabývat.

VI. Díkce napadených ustanovení

21. Napadená ustanovení zákona č. 261/2007 Sb. znějí:

„Čl. XXIV

Přechodná ustanovení

4. Rodičovský příspěvek poskytovaný podle zvláštních předpisů, ve znění účinném do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, náleží od 1. ledna 2008

- a) v základní výměře do 3 let věku dítěte, jestliže nejmladší dítě v rodině zakládající nárok na rodičovský příspěvek před 1. lednem 2008 dosáhlo 21 měsíců věku, a po dosažení 3 let věku tohoto dítěte náleží rodičovský příspěvek ve snížené výměře do 4 let věku dítěte,
- b) ve snížené výměře do 4 let věku dítěte, jestliže nejmladší dítě v rodině zakládající nárok na rodičovský příspěvek po 31. prosinci 2007 dosáhlo 3 let věku před 1. lednem 2008.

5. O nároku na rodičovský příspěvek podle čl. XXIII, jde-li o nárok na rodičovský příspěvek, který náležel ke dni 31. prosince 2007 podle zvláštních právních předpisů, ve znění účinném do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, rozhodne úřad státní sociální podpory na základě žádosti o rodičovský příspěvek podané tomuto úřadu.“

VII. Právní hodnocení Ústavního soudu

22. Návrh není, pokud jde o tvrzenou protiústavnost obsahu napadených ustanovení, důvodný.

VIIa/ Shrnutí obsahových změn, jež napadená ustanovení vyvolávají

23. Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, kterým byl ke dni 31. 12. 2007 novelizován též zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální

podpoře, ve znění pozdějších předpisů, byl součástí rozsáhlých změn v sociální oblasti, jimiž zákonodárce sledoval cíl snížit sociální výdaje, mj. též ve vyplácení porodného a rodičovského příspěvku. Těmito opatřeními, podle vládou předložené důvodové zprávy, mělo být zabráněno prohlubování veřejného dluhu a zvyšování schodku státního rozpočtu České republiky.

24. Nová právní úprava zakotvená v novelizovaných ustanoveních § 32 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb. zavádí mj. program tzv. vícerychlostní struktury čerpání rodičovského příspěvku, a to ve třech výměrách stanovených v pevných částkách:

- zvýšená výměra (1,5násobek základní výměry) činí částku 11 400 Kč,
- základní výměra činí částku 7 600 Kč,
- snížená výměra (polovina základní výměry) činí částku 3 800 Kč.

25. Rodič si podle této nové úpravy může zvolit:

- rychlejší čerpání rodičovského příspěvku – po peněžitě pomoci v mateřství, peněžitě pomoci nebo nemocenském poskytovaném v souvislosti s porodem (všechny tyto tři dávky jsou dále označovány též jen zkratkou „PPM“) náleží rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře do 24 měsíců věku dítěte;
- „klasické“ čerpání rodičovského příspěvku – po PPM náleží rodičovský příspěvek v základní výměře do 36 měsíců věku dítěte;
- pomalejší čerpání rodičovského příspěvku – po PPM nebo od narození dítěte náleží rodičovský příspěvek v základní výměře do 18 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře do 48 měsíců věku dítěte.

26. Volba doby pobírání rodičovského příspěvku a jeho výše a výše PPM se vztahuje vždy k nejmladšímu dítěti v rodině. Vybraná možnost čerpání je nezměnitelná a nejde uplatňovat zpětně (a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku). Rodič, který nemá nárok na PPM, automaticky pobírá rodičovský příspěvek od narození dítěte v režimu pomalejšího čerpání dávky. O rychlejší čerpání může požádat rodič, pokud výše jeho PPM dosahuje alespoň 380 Kč za kalendářní den a pokud učinil rozhodnutí pro rychlejší čerpání rodičovského příspěvku nejpozději při dosažení 22 (31) týdnů života dítěte. V takovém případě náleží rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře (tj. 11 400 Kč). V ostatních případech se rodič musí v 18 měsících věku dítěte rozhodnout pro „klasické“ nebo pomalejší čerpání rodičovského příspěvku.

27. U zdravotně postižených dětí je v nové právní úpravě zachován nárok na rodičovský příspěvek do 7 let věku dítěte v základní výměře.

28. Nová právní úprava nároku na rodičovský příspěvek tak rodiči, který pečuje o malé dítě, má umožnit, aby se snáze rozhodl, jestli a po jakou dobu bude rodičovský příspěvek pobírat a také v jaké výši mu bude tato dávka poskytována. Tím se má umožnit, aby rodič mohl lépe sladit své

rodičovské povinnosti a profesní roli v závislosti na konkrétní situaci v rodině.

29. Základní podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je osobní celodenní a řádná péče rodiče o nejmladší dítě v rodině. Při splnění této podmínky náleží nárok na rodičovský příspěvek v několika variantách s možností výběru jedné z nich podle volby rodiče.

30. Podmínky nároku na rodičovský příspěvek jsou upraveny v ustanovení § 30 zákona č. 117/1995 Sb. a výše rodičovského příspěvku v ustanovení § 32 téhož zákona.

31. Předchozí právní úprava rodičovského příspěvku (před novelizací provedenou zákonem č. 261/2007 Sb.) byla oproti nynější úpravě rozdílná zejména v těchto otázkách:

- rodičovský příspěvek se dříve poskytoval rodiči, který pečuje po celý kalendářní měsíc alespoň o jedno dítě ve věku do 4 let, nebo do 7 let, jde-li o dítě těžce zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené;
- náležela-li rodiči peněžité pomoc v mateřství (peněžité pomoc nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem), vyplácel se rodičovský příspěvek jen, byl-li vyšší než tato peněžité pomoc, a to ve výši rozdílů;
- výše rodičovského příspěvku byla odvozena od průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře a činila 40 % této mzdy;
- nesledovalo se, je-li rodič výdělečně činný;
- dítě zakládající nárok na dávku mohlo být umístěno v jeslích nebo jiném předškolním zařízení jen po omezenou dobu;
- rodině se poskytoval (tak jako podle nyní platné právní úpravy) jen jeden rodičovský příspěvek (jen jednomu z rodičů), i když v ní rodiče pečují o více dětí příslušného věku;
- náležel-li dítěti, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, příspěvek na péči, náležel rodičovský příspěvek v poloviční výši.

32. Je třeba konstatovat, že podmínky pro způsoby čerpání rodičovského příspěvku a pro jeho výměru nově zavedené v důsledku přechodných ustanovení zákona č. 261/2007 Sb. napadených projednávaným návrhem vedou za určitých jejich konstelací k tomu, že u některých příjemců rodičovského příspěvku dochází, oproti stavu před novelizací, k poklesu vyplácené finanční částky. To ostatně přiznává i shora citované vyjádření ministra práce a sociálních věcí, v němž se uvádí, že novelizovanou úpravou došlo k „jistému omezení v oblasti sociálního zabezpečení“. Ministr se však domnívá, že „tato omezení nedosahují takové intenzity, která by byla v rozporu s ústavní úpravou obsaženou v Listině základních práv a svobod (dále jen ‚Listina‘), natož pak, že by realizace dotčených sociálních práv byla popřena“.

VIIb/Posouzení ústavněprávních námitek obsažených v návrhu

33. Ústavní soud v souvislosti s návrhem Krajského soudu v Brně především konstatuje, že souladem zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, s ústavním pořádkem České republiky a mezinárodními smlouvami se v řadě aspektů zabýval již v několika svých nálezech [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 23/09 ze dne 15. 5. 2012 (N 101/65 SbNU 345; 245/2012 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 54/10 ze dne 24. 4. 2012 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 1/08 ze dne 20. 5. 2008 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 2/08 ze dne 23. 4. 2008 (N 73/49 SbNU 85; 166/2008 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 24/07 ze dne 31. 1. 2008 (N 26/48 SbNU 303; 88/2008 Sb.)].

34. Proto se v nynějším řízení Ústavní soud zabýval již jen těmi ústavněprávními otázkami, které uvedl navrhovatel ve svém návrhu a které odrážejí i námitky žalobkyně uplatněné v předchozím správním a soudním řízení.

VIIba/Námitka nepřijatelné retroaktivity a nezákonného zásahu státní moci do již jednou nabytých práv

35. Podle názoru navrhovatele je právní úprava obsažená v bodech 4 a 5 článku XXIV přechodných ustanovení zákona č. 261/2007 Sb. výrazem nepřijatelné retroaktivity, neboť se změna zákona nedotkla jen výše dávek, ale nejdříve přímo způsobu vzniku nároku. Zpětné působení citovaného zákona navrhovatel ilustruje na podmínkách platných do doby před účinností citovaného zákona.

36. K otázce nepřijatelné retroaktivity se Ústavní soud vyjadřoval v řadě svých rozhodnutí [např. nález ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 17/11 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.), nález ze dne 4. 2. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 21/96 (viz výše)]. V posledně uvedeném nálezu Ústavní soud konstatoval obecně zákaz pravé retroaktivity právních norem; tento zákaz pravé retroaktivity patří k základním principům vymežujícím kategorii právního státu. Z tohoto zákazu pravé retroaktivity existují jen striktně omezené výjimky. V souvislosti s vymezením rozdílů mezi pravou a nepravou retroaktivitou Ústavní soud uvedl, že „obecně v případech časového střetu staré a nové právní normy platí nepravá retroaktivita, tj. od účinnosti nové právní normy se i právní vztahy vzniklé podle zrušené právní normy řídí právní normou novou. Vznik právních vztahů existujících před nabytím účinnosti nové právní normy, právní nároky, které z těchto vztahů vznikly, jakož i vykonané právní úkony se řídí zrušenou právní normou (důsledkem opačné interpretace střetu právních norem by byla pravá retroaktivita)“.

37. V posuzovaném případě přechodná (intertemporální) ustanovení nového právního předpisu řeší kontinuitu, resp. přetrvávání práva či právních vztahů vzniklých dřívější právní normou před nabytím účinnosti nové právní normy. Tato intertemporální ustanovení v závislosti na povaze upra-

vovaných vztahů ponechávají nabytá práva či právní vztahy buď v režimu staré právní úpravy, nebo naopak na ně aplikují novou právní úpravu, a to zpravidla pod sankcí zániku práva, resp. právního vztahu. Ústavní soud dospěl k závěru, že v projednávané věci jde o retroaktivitu nepravou (ke shodnému závěru dospěl i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 13. 1. 2011 č. j. 3 Ads 111/2010-44). Podrobná argumentace k takovému závěru je stejná, jaká je obsažena v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ze dne 15. 5. 2012 (viz výše); lze proto na ni z důvodu stručnosti odkázat. V posuzovaném případě tato nepravá retroaktivita nepředstavuje protiústavní zášah do právní jistoty a do nabytých práv.

VIIIb/ Porušení zásady legitimního očekávání

38. Pojem legitimního očekávání lze v dané věci spojit s otázkou přípustnosti nepravé retroaktivity, neboť jeho relevantní podstatou je majetkový zájem, který spadá dle svého obsahu pod ochranu čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod upravujících právo každého pokojně užívat svůj majetek [srovnej blíže nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (N 132/58 SbNU 3; 242/2010 Sb.) a nálezy ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 17/11]. Podle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva je pojem „majetek“ obsažený v uvedeném článku Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod třeba vykládat tak, že má autonomní obsah, který není omezen na vlastnictví hmotného jmění a nezávisí na formální kvalifikaci vnitrostátního práva (rozsudek ze dne 22. 6. 2004 ve věci stížnosti č. 31443/96 – *Broniowski proti Polsku*, § 129).

39. Ústavní soud se ve svých nálezech většinou vyjadřuje zdrženlivě k realizaci sociálních práv zakotvených v hlavě čtvrté Listiny, neboť si je vědom toho, že rozsah sociálních práv (mezi něž patří též poskytování rodičovského příspěvku) je limitován možnostmi státního rozpočtu podloženými výsledky hospodaření státu. Teprve v rámci těchto možností se uplatní limity dané příslušnými články Listiny upravujícími sociální práva. Posouzení otázky účelnosti a vhodnosti zákonné úpravy v této oblasti Ústavní soud ponechává v pravomoci zákonodárce, do jehož činnosti Ústavní soud kromě případů zjištěné neústavnosti zasahovat nemůže. Jde totiž o otázky svou podstatou politické. Pojmovým znakem sociálních práv je skutečnost, že nemají bezpodmínečnou povahu a je možné se jich domáhat pouze v mezích platných zákonů (čl. 41 Listiny). Tato absence přímé vymahatelnosti se projevuje v nutnosti jejich zákonného vymezení, které je pak současně i podmínkou konkrétní realizace jednotlivých sociálních práv [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 8/07 ze dne 23. 3. 2010 (N 61/56 SbNU 653; 135/2010 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 2/08 ze dne 23. 4. 2008 (N 73/49 SbNU 85; 166/2008 Sb.)].

40. I když ustanovení čl. 41 odst. 1 Listiny umožňuje zákonodárci stanovit konkrétní podmínky realizace sociálních práv, jejich zákonné vymezení nesmí být v rozporu s ústavními principy, jinak řečeno, zákony, které je upravují, nesmí ústavně zaručená sociální práva zcela popřít či je anulovat. Stejně jako v případě základních práv a svobod přímo vymahatelných na základě Listiny musí i v případě sociálních práv zákonodárce respektovat pravidlo uvedené v čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. V posuzovaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že zákonodárce tyto zásady dodržel.

41. Ústavní soud nesouhlasí s navrhovatelem, že by nová právní úprava rodičovského příspěvku představovala změnu podmínek vzniku nároku na tuto dávku. Obsahem změn je především čerpání rodičovského příspěvku v návaznosti na jeho výši. Smyslem takové úpravy je i participace rozhodování oprávněného rodiče na volbě doby, způsobu a výše čerpání této dávky. Napadená intertemporální ustanovení sledují racionálně zdůvodnitelný cíl, totiž zavést pravidla pro určení výše rodičovského příspěvku pro ty rodiče, kteří rodičovský příspěvek dosud pobírali podle právních předpisů účinných před 1. 1. 2008 a nemohli by provést volbu nároku na rodičovský příspěvek podle nové právní úpravy z důvodu dosažení věku dítěte, s nímž již zákon volbu nároku nespojuje. Existence těchto pravidel je i v zájmu dodržení zásady rovnosti mezi rodiči pobírajícími rodičovský příspěvek vypočtený podle rozdílných právních úprav.

VIIIb/ Námitka nepřipustné diskriminace

42. Právní úprava rodičovského příspěvku před účinností zákona č. 261/2007 Sb. neumožňovala souběh dávek nemocenského pojištění (peněžité pomoc v mateřství, peněžité pomoc nebo nemocenské poskytnuté v souvislosti s porodem) a rodičovského příspěvku, a to v době ode dne narození dítěte. I nová právní úprava tento souběh dávek částečně vylučuje, neboť připouští pobírání rodičovského příspěvku vedle peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského poskytnutého v souvislosti s porodem toliko ve výši rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a mezi dávkami nemocenského pojištění. Obdobně jako v dříve platné právní úpravě je tak realizován úmysl zákonodárce zamezit souběžnému poskytování peněžité pomoci v mateřství matce a poskytování rodičovského příspěvku otci dítěte. Tato úprava, byť znamená pokles dřívější úrovně, je z ústavněprávního hlediska obhajitelná; lze akceptovat tezi, že dávky státní sociální podpory nastupují teprve, pokud životní situaci jednotlivce nelze řešit poskytováním dávek z prvního pilíře pojistného systému, jehož součástí je též nemocenské pojištění, které má v zásadě přednost před dávkami sociálního zabezpečení poskytovanými ze stejného důvodu.

43. Výpadek příjmů spojených s porodem dítěte způsobený novou úpravou alespoň z části pokrývá rodičovský příspěvek jako dávka státní sociální podpory. Na tuto dávku má rodič nárok bez ohledu na to, jestli dříve pobíral dávky nemocenského pojištění spojené s mateřstvím nebo porodem. Vznik nároku na rodičovský příspěvek nebyl a ani nyní není vázán na existenci nároku na peněžitou pomoc v mateřství, neboť vzniká i za situace, v níž osoba nárok na peněžitou pomoc v mateřství neměla.

44. Nelze přitakat navrhovatelově názoru, že novou právní úpravou rodičovského příspěvku a způsobu jeho čerpání jsou některé skupiny rodičů diskriminovány. Zákon č. 261/2007 Sb. stanovil podmínky pro určení výše rodičovského příspěvku tak, aby jak rodiče, kterým se narodí dítě po 1. 1. 2008, tak i rodiče, kterým se dítě narodilo před tímto datem, měli nárok na stejnou výši rodičovského příspěvku za předpokladu, že splní podmínky pro přiznání rodičovského příspěvku v konkrétní výši.

45. Ústavní soud shrnuje, že jakkoli došlo přijetím napadených ustanovení v některých případech ke snížení dříve dosažené úrovně sociálních práv, nešlo ze shora uvedených důvodů o takový zásah, který by ve svém důsledku porušil jejich podstatu a smysl.

46. S ohledem na výše uvedené důvody Ústavní soud návrh Krajského soudu v Brně podle ustanovení § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

Č. 6

K návrhu na vyslovení protiústavnosti některých ustanovení zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb.

Při projednávání návrhu zákona č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2011 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, byla jak Poslaneckou sněmovnou, tak i Senátem Parlamentu České republiky dodržena ústavně stanovená pravidla zákonodárního procesu, konkrétně postup zákonodárního procesu upravený zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů, i čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 41 a čl. 44 odst. 1 Ústavy včetně čl. 2 odst. 2 Listiny. K tomu ustanovení § 60 odst. 2 písm. e) zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, deklaruje, že návrhem podávaným k projednávání věci je i návrh pozměňovací. Proto by eventuální konstatování protiústavnosti napadených ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění zákona č. 183/2010 Sb., před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb., ve svých důsledcích znamenalo zásadní a zároveň překvapivou změnu judikatury.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Vlasty Formánkové, Pavla Holländera, Ivany Janů, Vladimíra Kúrky, Jiřího Muchy, Jana Musila, Jiřího Nykodýma, Miloslava Výborného a Michaely Židlické ze dne 9. ledna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/12 ve věci návrhu Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky Pardubice na konstatování protiústavnosti ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění zákona č. 183/2010 Sb., před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb., in eventum aby Ústavní soud deklaratorním výrokem konstatoval protiústavnost částí třetí zákona č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře

sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nálezkem byl vyhlášen pod č. 39/2013 Sb.).

Výrok

Návrh na konstatování protiústavnosti ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění zákona č. 183/2010 Sb., před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb., in eventum aby Ústavní soud deklaratorním výrokem konstatoval protiústavnost části třetí zákona č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Návrhem, který byl Ústavnímu soudu doručen dne 2. února 2012, se Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „navrhovatel“) s poukazem na ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhal konstatování protiústavnosti ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění zákona č. 183/2010 Sb., před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb., in eventum protiústavnosti částí třetí zákona č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona

č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

2. Podle tvrzení navrhovatele má být napadených ustanovení použito při řešení věci vedené navrhovatelem pod sp. zn. 52 Af 9/2011, ve které se žalobkyně gate seven, a. s., (dále též jen „žalobkyně“) domáhá soudního přezkumu rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje (dále též jen „krajský úřad“) ze dne 10. května 2011 č. j. KrÚ 37795/2011.

3. Dle obsahu podaného návrhu žalobkyně dne 30. září 2010 zaplatila místní poplatek za výherní hrací přístroj nebo jiné technické zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu ve výši 1 630 Kč. Žalobkyně pak dne 15. února 2011 podala k Městskému úřadu Moravská Třebová (dále jen „správce poplatku“) žádost o vrácení vratitelného přeplatku dle ustanovení § 155 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, neboť dle jejího názoru nelze místní poplatek za „jiné technické herní zařízení“ vůbec stanovit a vybírat. Správce poplatku vydal dne 14. března 2011 pod č. j. MUMT 6942/2011/OMM3 rozhodnutí, ve kterém uvedl, že žádosti nelze vyhovět, jelikož byl poplatek odveden v souladu s obecně závaznou vyhláškou města Moravská Třebová č. 2/2010 o místním poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení a v současné době eviduje na osobním daňovém účtu nedoplatek ve výši 84 560 Kč. Na základě odvolání podaného žalobkyní Krajský úřad Pardubického kraje rozhodnutím ze dne 10. května 2011 č. j. KrÚ 37795/2011 podané odvolání zamítl a napadené rozhodnutí potvrdil. Krajský úřad dovodil, že předmětem místního poplatku se stává každý Ministerstvem financí povolený koncový terminál (IVT), který je pomocí dalších dílčích komponent systému napojen na centrální jednotku, a je tudíž ve spojení s touto jednotkou schopen realizovat hru od samého počátku do jejího konce. Místní poplatek se v případě tohoto technického zařízení vybírá na každém koncovém místě tohoto systému (IVT), tedy na místě, kde se hráč sázkové hry účastní. Obecně lze tedy shrnout, že předmětem místního poplatku jsou veškerá technická herní zařízení ve výše uvedeném smyslu, která kumulativně splňují i druhou podmínku uvedenou v § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o místních poplatcích“), tj. jsou zároveň povolována Ministerstvem financí.

4. Jak vyplývá z uvedených rozhodnutí obou správních orgánů ve správním řízení, v němž byla obě rozhodnutí vydána, postupovaly oba správní orgány podle zákona č. 183/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 115/2011 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon

č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Tímto zákonem č. 183/2010 Sb., a to v části třetí, byla provedena změna ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb. ve znění účinném v době vydání správních rozhodnutí a byl nově zaveden poplatek za jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu.

5. Navrhovatel tvrdí, že předmětem správního řízení, v němž byla obě rozhodnutí správních orgánů vydána, je rozhodování právě o tomto poplatku za jiná technická herní zařízení, a proto se musel zabývat i námitkou žalobkyně týkající se neústavnosti napadené právní úpravy.

6. Navrhovatel je toho názoru, že ustanovení zákona, kterých má být při řešení věci použito [konkrétně ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění právní úpravy obsažené v části třetí zákona č. 183/2010 Sb., účinné od 16. června 2010 do 31. prosince 2011], jsou v rozporu s ústavním pořádkem, neboť novela zákona č. 565/1990 Sb. provedená zákonem č. 183/2010 Sb., jíž byl poplatek za jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu zaveden, nebyla přijata ústavně konformním způsobem.

7. Navrhovatel uvedl, že Senát Parlamentu České republiky v roce 2010 projednával jako senátní tisk č. 259 návrh zákona, kterým se měl změnit zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o podpoře sportu“) a zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. Původní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, byl jako sněmovní tisk č. 756 předložen Poslanecké sněmovně dne 27. února 2009 skupinou poslanců Poslanecké sněmovny (konkrétně poslanci Jiřím Paroubkem, Karlem Šplichalem, Davidem Rathem a Františkem Bublanem). Jak vyplývá z důvodové zprávy, předloženou novelou měla být zrušena ustanovení § 7a až 7f zákona o podpoře sportu, která do něj byla vložena v souvislosti s přijetím zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. V rámci prvního čtení (dne 29. září 2009) návrh zákona projednal výbor pro bezpečnost, který doporučil schválit návrh zákona ve znění přijatých pozměňovacích návrhů. Došlo

ke změně jednotlivých dotčených ustanovení, a bylo tedy upuštěno od původního záměru tato ustanovení zcela zrušit. V rámci druhého čtení (dne 11. 3. 2010) navrhl poslanec Vladimír Šoltys změnit název zákona, a to na „Zákon, kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů“, a zároveň zrušit v zákoně č. 290/2002 Sb. v ustanovení § 15 odst. 4 věty druhé a třetí. Pozměňovací návrh pak měli i poslanci Jiří Čepelka a Karel Šplíchal. Návrh zákona byl Poslaneckou sněmovnou schválen ve znění výše uvedených pozměňovacích návrhů dne 19. března 2010. Finálním obsahem tohoto poměrně stručného návrhu po projití Poslaneckou sněmovnou bylo, de facto:

- a) stanovení povinnosti vlastníka nebo provozovatele sportovního zařízení pro zajištění bezpečnosti osob a majetku v tomto sportovním zařízení a za tím účelem možná spolupráce s Policií České republiky;
- b) vypuštění povinnosti nabídnout nepotřebné nemovitosti občanských sdružení působících v oblasti tělovýchovy a sportu (v rámci desetileté lhůty od jejich nabytí) bezúplatně a přednostně do vlastnictví státu.

8. Senátu byl návrh doručen dne 29. března 2010. Senát návrh dne 23. dubna 2010 na své 18. schůzi projednal a dne 27. dubna 2010 vrátil ve změněné podobě zpět Poslanecké sněmovně. Ta o vráceném návrhu hlasovala dne 18. května 2010 na své 79. schůzi a zákon přijala. Prezident České republiky pak zákon podepsal dne 2. června 2010. Zákon vyšel ve Sbírce zákonů v částce 64 pod č. 183/2010 Sb. a účinnosti nabyl ke dni 16. června 2010.

9. Senát v rámci projednání návrhu zákona dne 23. dubna 2010 (z podnětu senátora Kubery) k němu svým usnesením č. 487 bez důvodové zprávy a dokonce bez předchozí rozpravy připojil pozměňovací návrh. Obsahem tohoto pozměňovacího návrhu byla úprava nadpisu návrhu zákona a vložení nové části třetí za část druhou návrhu zákona. Tato nová část třetí se týkala změny zákona o místních poplatcích, konkrétně úpravy v ustanoveních § 1 písm. g) a § 10a odst. 1, 2 a 3 zákona o místních poplatcích, a spočívala v tom, že ustanovení § 1 zákona o místních poplatcích stanoví taxativní výčet místních poplatků, které mohou obce vybírat. Celkem se jedná o devět druhů místních poplatků (např. poplatek ze psů, poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt, poplatek z ubytovací kapacity, poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst apod.).

10. Původní text ustanovení § 1 písm. g) zákona o místních poplatcích před novelou provedenou zákonem č. 183/2010 Sb. zní: „g) poplatek za provozovaný výherní hrací přístroj,“. Nové znění ustanovení § 1 písm. g) zákona o místních poplatcích zní: „g) poplatek za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu¹⁵⁾“.

11. Původní text ustanovení § 10a zákona o místních poplatcích před novelou provedenou zákonem č. 183/2010 Sb. zní: „(1) Poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj podléhá každý povolený hrací přístroj.¹⁵⁾ Obec není povinna poskytnout osvobození od tohoto poplatku. (2) Poplatek za výherní hrací přístroj platí jeho provozovatel. (3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj na tři měsíce činí od 1 000 Kč do 5 000 Kč.“. Nové znění ustanovení § 10a zákona o místních poplatcích zní: „(1) Poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podléhá každý povolený hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí. Obec není povinna poskytnout osvobození od tohoto poplatku. (2) Poplatek za výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí platí jeho provozovatel. (3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí na tři měsíce činí od 1 000 Kč do 5 000 Kč.“.

12. Podle původní i nové právní úpravy zůstal obsah indexu 15) a poznámky pod čarou totožný a znamená odkaz na zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o loteriích“).

13. Ze stenozáznamu pořízeného dne 23. dubna 2010 z jednání Senátu vyplývá, jakým způsobem senátor Jaroslav Kubera seznámil Senát se svým pozměňovacím návrhem k novele zákona o podpoře sportu: „... nebudu mluvit o tomto zákonu, s tím žádný problém nemám, ale chtěl bych avizovat pozměňovací návrh. Jistě víte, že příští týden sem dojde novela zákona o loteriích, sázkách a jiných hrách. Jsme v tíživé situaci s tím, že je obava, že kdybychom zákon teď vrátili, nebude možné z časových důvodů ho projednat. Proto jsem se rozhodl předložit pozměňovací návrh k tomuto zákonu. Dopředu hlásím odpůrcům přílepeků, že se nejedná o pravý přílepek, který jsme schválili včera v zákonu o pedagogických pracovnících, ale je tzv. nepravý přílepek. Pravý by to byl v případě, kdybychom se ho snažili připojit k zákonu o zahrádkářích pod dojmem, že sázení je jako sázení, ale tak tomu není. Tento zákon je o podpoře sportu a velmi souvisí s loteriemi a se sázkami, protože část výtěžků je používána na podporu sportu.“.

14. Své obavy o tom, že se v daném případě skutečně jedná o přílepek pravý, následně vyslovil poslanec Jiří Čepelka (viz stenoprotokol ze

79. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze dne 18. května 2010): „... Mě velmi mrzí, že v Senátu se podařilo k tomu zákonu, který je jinak čistý, v podstatě doplnit přílepek, který doopravdy podle mě může vést k tomu, pokud se prezident rozhodne a nějakým způsobem ho zpochybní, vrátí tento zákon, že nebude mít o něm již kdo jednat ...“. Na obranu svého pozměňovacího návrhu k novele zákona o podpoře sportu vystoupil před Poslaneckou sněmovnou opět senátor Kubera, který znovu zopakoval, že jeho původním záměrem bylo přiřadit přílepek k návrhu zákona o zahrádkářské činnosti a úpravě některých podmínek jejího provozování (zahrádkářský zákon) viz citaci ze stejného stenoprotokolu: „My jsme původně chtěli ten přílepek dát k zákonu, který jste právě před chvílí schválili. Vycházeli jsme z toho, že sázení jako sázení. (Veselost v sále.) Ať je to sázení na automaty nebo sázení rostlinek ... Proč jsme se rozhodli to dát k zákonu o sportu? Za prvé, on už přílepek obsahoval a přílepek byl od vás, takzvaný přílepek pravý, který jste tam přivtělili. My jsme tam přivtělili takzvaný přílepek nepravý, protože zákon úzce souvisí se sportem. Víte dobře, to není jenom stát, kdo podporuje sport, ale obce zejména sport mládeže podporují v míře velmi výrazné a samozřejmě i ony jsou teď v situaci, kdy nemají dostatek prostředků. Tento zákon nedělá nic jiného, než že sjednocuje poplatek u normálních hracích automatů s poplatkem u videoterminálů bez ohledu na to, že na videoterminály dává licenci Ministerstvo financí. Nic jiného v tom zákoně není. Peníze jdou přímo do obcí a jdou přímo do obcí, kde jsou také problémy s automaty a videoterminály. ... Takže já vás prosím o podporu tohoto zákona, který nic neriskuje. Pokud někdo má nějaké právní rozbor, my jsme tam ošetřili i všechny další triplexy, kvartlexy a další automaty, které v budoucnu přijdou, o kterých teď ještě ani nevíme, co technici vymyslí.“

15. Jak vyplývá ze shora uvedeného, dle názoru navrhovatele pozměňovací návrh senátora Kubery nepozměňoval projednávaný návrh změny zákona o podpoře sportu, nýbrž se týkal zásadně odlišného předmětu návrhu. Navrhovatel v této souvislosti poukázal na náleznou pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), ve kterém Ústavní soud projednával ústavnost legislativních přílepků (tzv. jezdců).

16. Navrhovatel má za to, že pozměňovací návrh senátora Kubery nepozměňoval projednávanou právní úpravu zákona o podpoře sportu a ani právní předpisy se zákonem o podpoře sportu jakkoli související. Obsah a účel novely zákona o podpoře sportu a novely zákona o místních poplatcích spolu dle tvrzení navrhovatele přímo nesusouvisely, navíc rozhodně ne úzce, jak tento vzájemný vztah ve své judikatuře vymezil Ústavní soud. Dokonce se ani nikterak netýkal sportovní problematiky. Z uvedeného vyplývá, že se pozměňovací návrh senátora Kubery netýkal téhož předmětu ná-

vrhu, který byl právě v legislativním procesu projednáván. Jak vyplývá ze stenozáznamu ze dne 23. dubna 2010, senátor Kubera sám prohlašuje, že s navrženým textem novely zákona o podpoře sportu „nemá žádný problém“. V takovém případě však k němu vůbec neměl navrhnout jakékoli pozměňovací návrhy. Rovněž z jeho dalších vyjádření (obsažených jak ve stenozáznamu ze dne 23. dubna 2010, tak ve stenoprotokolu ze dne 18. května 2010) vyplývá, že v podstatě pouze účelově hledal vhodnou projednávanou legislativní úpravu (zákon o zahrádkářích, zákon o podpoře sportu), ke které by svůj záměr na změnu zákona o místních poplatcích mohl připojit, neboť sám nebyl oprávněn k předložení návrhu zákona. Daným způsobem tak obešel klasickou zákonodárnou iniciativu ve smyslu čl. 41 odst. 1 a 2 Ústavy, a sice že návrh zákona se zásadně předkládá Poslanecké sněmovně (nikoli Senátu) a že návrh může podat toliko celý Senát, nikoli však jeden senátor.

17. Navrhovatel nesouhlasí ani s tvrzenou další, dle jeho názoru nedoloženou argumentací přednesenou senátorem Kuberou před Poslaneckou sněmovnou. Dle pravidla stanoveného v čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) je stát omezen pravidly, jež sám stanovil, a z toho plyne, že zákonodárce je povinen dodržovat při přijímání zákonů určitá legislativní pravidla. Navrhovatel tvrdí, že zákonodárce by neměl podporovat „neblahou praxi přilepků“, pokud senátor Kubera ve svém vyjádření vyhodnocuje, že se jedná o „nepravý přílepek, neboť zákon úzce souvisí se sportem“, znovu připomíná, z čeho vlastně jeho pozměňovací návrh sestával. Proto dle závěru navrhovatele nelze než uzavřít, že se sportem naprosto a nikterak nesouvisí. Týká se toliko provozovatelů loterií a jiných podobných her a zavedení možnosti dalšího finančního odvodu z tohoto provozu, tentokrát do rozpočtu obcí. Spojitost se sportem či sportovní činností zde nalézt nelze. Z toho, co senátor Kubera uvedl před Senátem a před Poslaneckou sněmovnou, je navíc zřejmé, že onu jím viděnou spojitost s podporou sportu spatřuje pokaždé v něčem jiném. Dne 23. dubna 2010 před Senátem uvedl, že zákon o podpoře sportu velmi souvisí s loterieriemi a sázkami, protože část výtěžků je používána na podporu sportu. Projednávaná novela zákona o podpoře sportu však neměla s finanční podporou sportovní činnosti nic společného a stejně tak ani k ní připojený pozměňovací návrh. Je sice pravda, že podle zákona o loteriích jsou provozovatelé loterií a jiných podobných her povinni odvádět část výtěžku z provozu těchto her na veřejně prospěšné činnosti a mezi tyto činnosti spadá i činnost sportovní (zejména sport praktikovaný dětmi a mládeží), nicméně i kdyby tuto argumentaci navrhovatel přijal (což rozhodně nečiní, protože s ní nesouhlasí), musí vyhodnotit, že pozměňovací návrh se úpravy zákona o loteriích a odvodu části výtěžku netýká, když toliko upravuje zákon o místních poplatcích a možnost obcí uplatnit výběr

nového druhu místního poplatku. Dne 18. května 2010 pak senátor Kubera v projevu před Poslaneckou sněmovnou nalézá spojitost jím navržené úpravy s podporou sportu v něčem jiném – tentokrát v tom, že nejenom stát podporuje sport, ale také ve velmi výrazné míře obce. Ovšem otázka, jak obce v takovém případě s prostředky získanými z odvodu místních poplatků naloží, je nerozhodná; každopádně je na podporu sportu vůbec použit nemusí, neboť v platných právních předpisech taková podmínka stanovena není.

18. V daném případě tak došlo dle navrhovatele k účelovému obejití institutu zákonodárné iniciativy podle čl. 41 Ústavy a k porušení práva vlády vyjádřit se k návrhu zákona ve smyslu čl. 44 Ústavy. Je to totiž Poslanecká sněmovna, která se zabývá návrhy zákonů vždy jako první v pořadí z obou komor. Pozměňovací návrh senátora Kubery byl takovým samostatným návrhem a jako takový měl být předložen Poslanecké sněmovně, a ne Senátu (ovšem nikoli jediným senátorem) a také měl obsahovat důvodovou zprávu řešící předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované úpravy, zejm. nároky na státní rozpočet, rozpočty krajů a obcí a zhodnocení souladu návrhu s mezinárodními smlouvami dle čl. 10 Ústavy a s ústavním pořádkem České republiky. Absence důvodové zprávy v tomto případě je dle tvrzení navrhovatele obzvláště citelná.

19. Ze shora uvedeného je dle tvrzení navrhovatele zřejmé, že se obsah a účel projednávané úpravy zákona o podpoře sportu odlišují od navržené úpravy zákona o místních poplatcích a dokonce od obsahu a účelu zákona o místních poplatcích celkově natolik, že spolu nikterak nesouvisí. Takový postup je však pro adresáty právní normy zcela neočekávaný. Přitom materiálně nazíraný právní stát vyžaduje, aby zákon byl co do formy i obsahu předvídatelným konzistentním pramenem práva.

20. Navrhovatel tedy dospěl k závěru, že právní úprava obsažená v napadených ustanoveních přijatá shora popsanou novelou zákona o podpoře sportu č. 183/2010 Sb. byla v rozporu s ústavním pořádkem. Ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona o místních poplatcích byla sice s účinností od 1. ledna 2012 zrušena zákonem č. 458/2011 Sb., o změně zákonů související se zřízením jednoho inkasního místa a dalších změnách daňových a pojistných zákonů, avšak tato právní úprava platila v době vydání žalovaného rozhodnutí vydaného orgánem veřejné moci a soud v tomto soudním řízení k ní musí přihlídnout, neboť podle § 75 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, při přezkoumání rozhodnutí správního orgánu vychází soud ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu. Podle usnesení Ústavního soudu ze dne 9. února 2011 sp. zn. Pl. ÚS 1/10 (dostupného na <http://nalus.usoud.cz>), pokud má obecný soud, který se obrátil na Ústavní soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, v řízení aplikovat právní předpis ve znění před jeho změnou, připouští se možnost, aby Ústav-

ní soud ve věci rozhodl akademickým, deklaratorním výrokem konstatujícím protiústavnost již zrušeného zákonného ustanovení, přičemž tento postup dopadá na případy, ve kterých je tímto adresátem veřejná moc.

21. Navrhovatel tedy nenamítá obsahový nesoulad napadených zákonných ustanovení s ústavním pořádkem, ale podal návrh, aby Ústavní soud deklaratorním výrokem konstatoval protiústavnost napadených ustanovení ve znění zákona č. 183/2010 Sb. před novelizací provedenou zákonem č. 458/2011 Sb. z důvodu, že nebyla přijata ústavně konformním způsobem, kterým bylo porušeno ustanovení čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny.

II. Rekapitulace podstatných částí vyjádření účastníků řízení

22. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 a § 69 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) doručil předmětný návrh Poslanecké sněmovně a Senátu.

23. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření ze dne 24. února 2012 uvedla, že dle jejího názoru zákon č. 183/2010 Sb. byl Poslaneckou sněmovnou přijat ústavně konformním způsobem.

24. Senát ve svém vyjádření ze dne 24. února 2012 uvedl, že zákon č. 183/2010 Sb. byl Senátu Poslaneckou sněmovnou postoupen jako návrh zákona dne 29. března 2010 a organizační výbor Senátu jej jako senátní tisk č. 259 (7. funkční období) určil k projednání výboru pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, který doporučil plénu Senátu schválit tento senátní tisk ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Plénum Senátu projednalo návrh zákona obsažený v senátním tisku č. 259 na své 18. schůzi dne 23. dubna 2010. Doporučení výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice schválit návrh zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou bylo zamítnuto, když pro něj při kvoru 27 hlasovalo pouze 5 zákonodárců horní komory. Jelikož již v rámci obecné rozpravy byly predikovány pozměňovací návrhy, předsedající schůze otevřel podrobnou rozpravu, v rámci které byl podán návrh na rozšíření návrhu zákona o část třetí - novelizaci zákona o místních poplatcích, který se promítl též do samotného názvu zákona. Navrhovatel těchto pozměňovacích návrhů odůvodnil jejich přijetí jak po stránce věcné, tak z hlediska jejich ústavní konformity co do způsobu jejich přijetí. Po krátké rozpravě, která se mimo jiné dotkla i procesní stránky věci, byly pozměňovací návrhy v hlasování č. 72 schváleny (z přítomných 53 senátorů 47 hlasovalo pro, proti nikdo, 6 senátorů se zdrželo). V následném hlasování za přítomnosti téhož počtu senátorů se 51 z nich vyslovilo pro vrácení návrhu zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy (proti nebyl nikdo, 2 senátoři se zdrželi). Poslanecká sněmovna schválila návrh zákona ve znění vráceném Senátem

a předmětný zákon obsahující mimo jiné novelu zákona o místních poplatcích byl uveřejněn ve Sbírce zákonů pod č. 183/2010 Sb. Jak vyplývá z výše nastíněného plenárního zasedání Senátu, byly pozměňovací návrhy týkající se změny zákona o místních poplatcích diskutovány mimo jiné, resp. především z pohledu jejich souladu s ústavně předepsaným způsobem jejich přijímání. Nejen navrhovatel těchto pozměňovacích návrhů, ale i sám zpravodaj výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice nevnímalí návrhy jako „pravý přílepek“. Zpravodaj v této souvislosti dokonce upozornil na již problematické spojení materie „majetek tělovýchovných jednot“ s materií „bezpečnost na stadionech“ – tedy na podobu návrhu zákona jak byl Senátu postoupen Poslaneckou sněmovnou. Senát se výrazně většinou ztotožnil se závěry navrhovatele pozměňovacích návrhů, že materie postoupeného zákona s podanými návrhy souvisí. Jeho přesvědčení, že návrh zákona, včetně přijatých pozměňovacích návrhů, je schvalován v ústavně konformním legislativním procesu, bylo vyjádřeno i v závěrečném hlasování o návrhu vrátit návrh zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, kdy proti takovému návrhu nebyl ani jeden senátor.

25. Senát ve svém vyjádření dále upozorňuje na skutečnost, že novela zákona č. 565/1990 Sb. není jedinou novelou v uvedeném zákoně přijatou. Obsahem zákona č. 183/2010 Sb. jsou novely ještě dalších tří zákonů. V této souvislosti se proto nabízí zcela nepochybně relevantní otázka, zda je možné v rámci deklaratorního výroku konstatovat porušení ústavně předepsaného způsobu přijetí pouze některých ustanovení zákona č. 183/2010 Sb., resp. jedné z novel v něm obsažených – novely zákona o místních poplatcích – nikoliv „celého“ zákona. Vždyť zákon č. 183/2010 Sb. byl přijat v rámci jedné legislativní procedury a hlasováno bylo o něm jak v Senátu, tak v Poslanecké sněmovně po jeho vrácení Senátem jedním konečným hlasováním. Pro úplnost Senát doplňuje, že předmětná ustanovení zákona o místních poplatcích je třeba citovat ve znění zákona č. 305/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a kterým se mění zákon České národní rady č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, kterým byla tato ustanovení do zákona o místních poplatcích včleněna, a § 10a navíc ve znění zákona č. 149/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění zákona č. 70/1994 Sb., a o změně a doplnění dalších zákonů, a že tato ustanovení byla platně, byť neúčinně, novelizována zákonem č. 300/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a nikoliv jen zákonem č. 458/2011 Sb. Dále je třeba dle názoru Senátu upo-

zornit, že ustanovení části třetí zákona č. 183/2010 Sb. se nedotkla všech ostatních dosud (rozuměj do dne 15. června 2010) platných částí ustanovení § 1 písm. g) a § 10a zákona o místních poplatcích, přesněji řečeno se částečně dotkla jen § 10a odst. 1 [došlo ke zrušení slova „přístroj.“¹⁵⁾ a k jeho náhradě slovy „přístroj nebo jiné technické zařízení“, v ostatních případech se za slovo „přístroj“ vložila slova „nebo“], a že navrhovatel nijak hmotněprávně ani procesně v návrhu proti nezměněným dosavadním částem těchto ustanovení neargumentuje (tj. částem vět týkajících se výherních hracích přístrojů), a lze mít vážné pochybnosti, zda takto nedotčených částí ustanovení by se mělo eventuální vyslovení protiústavnosti týkat. Argumentuje-li navrhovatel procesním pochybením Parlamentu České republiky a odkazuje-li na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (viz výše), zdá se návrh na vyslovení protiústavnosti § 1 písm. g) a § 10a zákona č. 565/1990 Sb., ve znění zákonů č. 305/1997 Sb., č. 149/1998 Sb. a č. 183/2010 Sb., tedy ve znění účinném ke dni 31. prosince 2011, i tak nepřipadný. Ve výše uvedených souvislostech je možno dle názoru Senátu též poukázat na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/07 ze dne 31. 1. 2008 (N 26/48 SbNU 303; 88/2008 Sb.) v daňové části sub X, ve kterém se Ústavní soud rovněž zabýval problematikou neústavnosti legislativního procesu při přijímání pozměňovacích návrhů a návrh na zrušení zamítl, neboť nepovažoval přijaté pozměňovací návrhy za nesouvisející s danou problematikou. Je možno učinit závěr, že nelze zcela mechanicky odkazovat na dřívější rozhodnutí Ústavního soudu tak, jak to činí navrhovatel ve své argumentaci. Právě rozhodnutí Ústavního soudu v případě zákona č. 260/2006 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, (pozn. red.: správně patrně zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů) je dokladem toho, že každý takový případ má svá specifika a ojedinělý charakter a je namístě ho posuzovat ze všech aspektů a že ne vždy lze ve zdánlivě shodných případech dospět ke stejnému závěru. Na závěr svého vyjádření Senát upozornil, že toto vyjádření zaslal s vědomím, že je zcela na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost způsobu přijetí napadeného zákona.

26. Navrhovatel repliku k doručeným vyjádřením účastníků řízení nepodal.

III. Vyjádření *amicorum curiae*

27. Ústavnímu soudu bylo dne 9. března 2012 doručeno podání SPELOS, zájmového sdružení právnických osob, a dne 17. července 2012 podání Unie herního průmyslu ČR, o. s., označená jako vyjádření *amicorum curiae*. Ústavní soud k uvedeným podáním konstatuje, že oba subjekty nejsou účastníky ani vedlejšími účastníky řízení ve smyslu § 28 a 69 zákona o Ústavním soudu a jejich vyjádření si Ústavní soud nevyžádal. Proto Ústavní soud nemohl k těmto vyjádřením přihlídnout.

IV. Upuštění od ústního jednání

28. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů navrhovatele a účastníků řízení, přičemž ani účastníci řízení netrvali na ústním jednání. S ohledem na znění § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění jeho novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., účinné od 1. 1. 2013, se přitom již ani nemusel účastníků dotazovat, zda s upuštěním od ústního jednání souhlasí. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení pléna ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb.

V. Díkce ustanovení napadeného právního předpisu a jeho historie

29. Ustanovení § 1 písm. g) a § 10a byla do zákona o místních poplatcích včleněna zákonem č. 305/1997 Sb. s účinností od 1. ledna 1998 a zněla takto:

§ 1

Obce mohou vybírat tyto místní poplatky (dále jen „poplatky“):

g) poplatek za provozovaný výherní hrací přístroj.

§ 10a

(1) Poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj podléhá každý povolený hrací přístroj.¹⁵⁾ Obec není povinna poskytnout osvobození od tohoto poplatku.

(2) Poplatek za výherní hrací přístroj platí jeho provozovatel.

(3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj na tři měsíce činí od 5 000 Kč do 20 000 Kč.

30. Zákonem č. 149/1998 Sb. s účinností od 1. září 1998 bylo změněno ustanovení § 10a odst. 3 tak, že znělo:

(3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj na tři měsíce činí od 1 000 Kč do 5 000 Kč.

31. Zákonem č. 183/2010 Sb. byla s účinností od 16. června 2010 provedena tato změna:

1. V § 1 písm. g) slovo „přístroj“ bylo nahrazeno slovy „přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu¹⁶⁾“.

2. V § 10a odst. 1, 2 a 3 za slovo „přístroj“ byla vložena slova „nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí“.

Napadená ustanovení zákona o místních poplatcích ve znění zákona č. 183/2010 Sb. tedy zněla:

§ 1

Obce mohou vybírat tyto místní poplatky (dále jen „poplatky“):

g) poplatek za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu¹⁹⁾,

§ 10a

(1) Poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podléhá každý povolený hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí. Obec není povinna poskytnout osvobození od tohoto poplatku.

(2) Poplatek za výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí platí jeho provozovatel.

(3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj nebo jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí na tři měsíce činí od 1 000 Kč do 5 000 Kč.

32. Zákonem č. 300/2011 Sb. byla napadená ustanovení s účinností od 14. října 2011 novelizována, takže nově zněla:

§ 1

Obce mohou vybírat tyto místní poplatky (dále jen „poplatky“):

g) poplatek za provozovaný výherní hrací přístroj, koncový interaktivní videoloterní terminál a herní místo lokálního herního systému,

§ 10a

(1) Poplatku za provozovaný výherní hrací přístroj podléhá každý povolený hrací přístroj definovaný v § 2 písm. e) zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o loteriích“), (dále jen „výherní hrací přístroj“), každý koncový interaktivní videoloterní terminál definovaný v § 2 písm. l) zákona o loteriích (dále jen „koncový interaktivní videoloterní terminál“) a každé herní místo lokálního herního systému definovaného v § 2 písm. n) zákona o loteriích (dále jen „herní místo lokálního herního systému“). Obec není povinna poskytnout osvobození od tohoto poplatku.

(2) Poplatek za výherní hrací přístroj, koncový interaktivní videoloterní terminál a herní místo lokálního herního systému platí jeho provozovatel.

(3) Sazba poplatku za každý výherní hrací přístroj, každý koncový interaktivní videoloterní terminál a každé herní místo lokálního herního systému na tři měsíce činí od 1 000 Kč do 5 000 Kč.

33. Zákonem č. 458/2011 Sb. s účinností od 1. ledna 2012 pak byla obě napadená ustanovení zrušena.

VI. Podmínky aktivní legitimace navrhovatele

34. Ze spisu navrhovatele vedeného pod sp. zn. 52 Af 9/2011 Ústavní soud ověřil, že žalobou podanou dne 18. července 2011 se žalobkyně gate seven, a. s., domáhá zrušení rozhodnutí vydaných ve správním řízení v souvislosti s její žádostí o vrácení tvrzeného přeplatku místního poplatku zaplaceného dne 30. září 2010 za provozovaný výherní hrací přístroj nebo jiné technické zařízení povolené Ministerstvem financí v částce 1 630 Kč dle zákona o loteriích, a to podle § 155 daňového řádu.

35. Žalobkyně základní vadu rozhodnutí správce poplatku spatřuje v tom, že správní orgán, přestože mu byl uhrazen místní poplatek za „jiné technické herní zařízení povolené Ministerstvem financí podle jiného právního předpisu“, ačkoli jej dle zákona o místních poplatcích ve spojení se zákonem o loteriích nelze vůbec stanovit a vybírat, částku zaplacenou na místním poplatku ani na žádost žalobkyně nevrátil a o žádosti navíc v rozporu s procesním ustanovením rozhodl tak, že ji zamítl. Z důvodu žalobkyní tvrzeného porušení pravidel stanovených zákonem v legislativní proceduře způsobeného dle názoru žalobkyně tím, že novela zákona o místních poplatcích provedená zákonem č. 183/2010 Sb. byla přijata v rozporu s předepsanou procedurou, tedy protiústavním způsobem, žalobkyně navrhla, aby navrhovatel podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu podal k Ústavnímu soudu návrh na zrušení napadených ustanovení. Navrhovatel pak převzal do svého návrhu adresovanému Ústavnímu soudu argumentaci žalobkyně formou doslovného popisu žaloby.

36. Podle čl. 88 odst. 1 Ústavy zákon stanoví, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení, a další pravidla o řízení před Ústavním soudem. Současně čl. 88 odst. 2 Ústavy stanoví, že soudci Ústavního soudu jsou vázáni ústavním pořádkem a zákonem podle čl. 88 odst. 1 Ústavy, tj. zákonem o Ústavním soudu. Procesní podmínkou aktivní legitimace obecného soudu dle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu je taková pozice zákona, příp. jeho jednotlivého ustanovení, jehož zrušení je navrhováno, k předmětu kmenového řízení, jež zakládá pro posouzení věci ze strany obecného soudu rozhodovací důvody. Lze uzavřít, že navrhovatel je k podání návrhu aktivně legitimován, neboť návrh souvisí s jeho rozhodovací činností.

VII. Posouzení důvodnosti zastavení řízení dle § 66 zákona o Ústavním soudu

37. Podle ustanovení § 66 odst. 1 zákona o Ústavním soudu návrh je nepřijatelný, jestliže zákon, jiný právní předpis nebo jejich jednotlivá ustanovení, jejichž zrušení je navrhováno, pozbyly před doručením návrhu Ústavnímu soudu platnosti. Zákon o Ústavním soudu, jak plyne z povahy věci, umožňuje řízení o kontrole norem pouze u platných právních předpisů. V posuzované věci byla napadená ustanovení zákonem č. 300/2011 Sb. s účinností od 14. října 2011 novelizována a zákonem č. 458/2011 Sb. s účinností od 1. ledna 2012 zrušena.

38. V daném případě navrhovatel má použít při svém rozhodování i podané žalobě napadená ustanovení, která jsou však již neplatná, avšak s tvrzeným přesahem účinnosti. Ústavní soud se již k otázce možnosti přezkumu právních předpisů, které pozbyly platnosti (§ 66 a 67 zákona o Ústavním soudu), ve své judikatuře opakovaně vyslovil. Obecně tuto možnost připustil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 ze dne 10. 1. 2001 (N 5/21 SbNU 29; 78/2001 Sb.), kde konstatoval, že „Soudec obecného soudu je při rozhodování vázán zákonem a posuzuje soulad jiného právního předpisu se zákonem. Dojde-li však k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito (tedy nikoli pouze v té době platný, ale také v té době již neplatný, avšak ještě aplikovatelný zákon), je v rozporu s ústavním zákonem, je povinen předložit věc Ústavnímu soudu (čl. 95 odst. 2 Ústavy). Z tohoto ustanovení Ústavní soud dovodil svou povinnost o návrhu rozhodnout.“ Toto pravidlo později zpřesnila rozhodnutí vydaná pod sp. zn. Pl. ÚS 42/03 ze dne 28. 3. 2006 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 38/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 14/09 ze dne 25. 10. 2011 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.), usnesení sp. zn. Pl. ÚS 1/10 ze dne 9. 2. 2011 či náleze sp. zn. Pl. ÚS 23/11 ze dne 24. 4. 2012 (N 86/65 SbNU 161; 234/2012 Sb.), dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>, tak, že ústavnost zrušeného či změněného zákona přezkoumá Ústavní soud za podmínky, že adresátem tvrzeného důvodu protiústavnosti je veřejná moc, a nikoliv subjekt soukromého práva. V případě vertikálních vztahů (mezi jednotlivcem a státem, resp. obcí) je třeba dát přednost ochraně základních práv před právní jistotou a důvěrou v právo; v případě těchto vztahů dal Ústavní soud tedy najevo, že vyslovení neústavnosti bude mít dopad i na práva založená na základě neústavního právního předpisu.

39. Napadená ustanovení upravují právní vztah, ve kterém adresátem tvrzené protiústavnosti je veřejná moc, a nikoliv subjekt soukromého práva. Pro uvedené jsou v rozhodované věci splněny podmínky pro řízení o konkrétní kontrole norem dle čl. 95 odst. 2 Ústavy ve smyslu právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v citovaných nálezech, a není tudíž dán důvod k zastavení předmětného řízení dle § 66 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VIII. Ústavní konformita legislativního procesu

40. Ústavní soud posoudil návrh a z níže uvedených důvodů dovodil, že k vyslovení protiústavnosti napadených ustanovení zákona o místních poplatcích není důvod.

41. Ústavní soud se s ohledem na argumentaci vznesenou navrhovatelem zabýval otázkou, zda zákon č. 183/2010 Sb. byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem (§ 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.).

42. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, byl Poslanecké sněmovně předložen dne 27. února 2009 skupinou poslanců jako tisk 756/0 a navrhovateli byli poslanec Jiří Paroubek, poslanec Karel Šplíchal, poslanec David Rath a poslanec František Bublan. Novela zákona o místních poplatcích nebyla součástí původního návrhu předloženého Poslanecké sněmovně.

43. Návrh zákona byl poslancům rozeslán jako tisk 756/0 a bylo navrženo sněmovně projednání návrhu zákona tak, aby sněmovna s ním mohla vyslovit souhlas již v prvním čtení (§ 90 odst. 2 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění zákona č. 47/2000 Sb.). Dále byl návrh zákona zaslán vládě k vyjádření stanoviska. Vláda zaslala Poslanecké sněmovně dne 1. dubna 2009 stanovisko, které bylo rozesláno poslancům jako tisk 756/1.

44. V Poslanecké sněmovně proběhlo první čtení dne 29. září 2009 na 62. schůzi; Poslanecká sněmovna nesouhlasila s projednáváním tak, aby mohla s návrhem zákona vyslovit souhlas již v prvním čtení. Projednávání zákona pokračovalo dne 29. září 2009 na 62. schůzi a návrh zákona byl příkázán k projednání výborům (usnesení č. 1402). Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu projednal návrh zákona a vydal dne 23. listopadu 2009 usnesení doručené poslancům jako tisk 756/2 (přerušuje projednávání). Výbor pro bezpečnost projednal návrh zákona a vydal dne 25. listopadu 2009 usnesení doručené poslancům jako tisk 756/3 (přerušuje projednávání). Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu projednal návrh zákona a vydal dne 21. ledna 2010 usnesení doručené poslancům jako tisk 756/4 (přerušuje projednávání). Výbor pro bezpečnost projednal návrh zákona a vydal dne 26. ledna 2010 usnesení doručené poslancům jako tisk 756/5 (pozměňovací návrhy). Druhé čtení se uskuteč-

nilo dne 11. března 2010, kdy na 75. schůzi prošel návrh zákona obecnou i podrobnou rozpravou, podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk 756/6, který byl rozeslán dne 12. března 2010 v 10:00 hodin. Třetí čtení se uskutečnilo dne 19. března 2010 na 75. schůzi. Návrh zákona byl Poslaneckou sněmovnou schválen (hlasování č. 313, usnesení č. 1645).

45. Poslanecká sněmovna postoupila zákon dne 29. března 2010 Senátu jako tisk 259/0. Organizační výbor dne 31. března 2010 stanovil garančním výborem výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, který návrh projednal dne 13. dubna 2010 a přijal usnesení č. 107, které bylo rozdáno jako tisk 259/1 (schvaluje). Návrh zákona byl Senátem projednán dne 23. dubna 2010 na 18. schůzi Senátu. Senát návrh vrátil Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy (usnesení č. 487). Součástí pozměňovacích návrhů byl i návrh na změnu zákona o místních poplatcích.

46. Návrh zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu, byl rozeslán poslancům dne 28. dubna 2010 jako tisk 756/7. Dokument Senátu byl Poslanecké sněmovně doručen a dále byl rozeslán dne 28. dubna poslancům jako tisk 756/8. O návrhu zákona vráceném Senátem bylo Poslaneckou sněmovnou hlasováno dne 18. května 2010 na 79. schůzi. Poslanecká sněmovna zákon přijala ve znění schváleném Senátem (hlasování č. 18, usnesení č. 1685).

47. Prezident republiky návrh zákona podepsal dne 2. června 2010 a zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 16. června 2010 v částce 64 pod číslem 183/2010 Sb.

48. Navrhovatel se v podaném návrhu domáhá konstatování protústavnosti napadených ustanovení z důvodu, že novela zákona o místních poplatcích provedená zákonem č. 183/2010 Sb. nebyla přijata ústavně konformním způsobem. Porušení Ústavou daného postupu spatřuje ve skutečnosti, že část třetí zákona č. 183/2010 Sb., obsahující novelu zákona o místních poplatcích, byla včleněna do návrhu zákona až v průběhu legislativního procesu při projednávání v plénu Senátu. Navrhovatel považuje tuto část zákona č. 183/2010 Sb. za nesouvisející s ostatními částmi Poslaneckou sněmovnou postoupeného návrhu zákona s odkazem na předešlé rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.). Dále navrhovatel zpochybňuje dodržení legislativních pravidel, přičemž namítá, že návrh „přílepku“ podal pouze jeden senátor, a nikoliv celý Senát.

49. Ústavní soud v řadě svých nálezů dotýkajících se kontroly rozhodování orgánů veřejné moci opakovaně vložil zásady, pro které – mimo jiné též z hledisek znaků právního státu – je respekt k procesním (procedurálním) pravidlům nezbytný; stručně poznamenáno: ustálená rozhodovací praxe Ústavního soudu dovodila, že jen v procesně bezchybném procesu (ústavně souladném řízení) lze dospět k zákonnému a ústavně souladné-

mu výsledku (rozhodnutí), a proto procesní čistotě rozhodovacího procesu (řízení) je nezbytné věnovat zvýšenou pozornost a poskytnout jí důraznou ochranu.

50. Ústavní konformitou legislativního procesu se Ústavní soud pak zabýval zejména ve svých nálezech vydaných pod sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 24/07 ze dne 31. 1. 2008 (N 26/48 SbNU 303; 88/2008 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (N 207/59 SbNU 3; 294/2010 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 5/02 ze dne 2. 10. 2002 (N 117/28 SbNU 25; 476/2002 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 23/04 ze dne 14. 7. 2005 (N 137/38 SbNU 9; 331/2005) a v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 10/09 ze dne 24. 1. 2012, dostupném na <http://nalus.usoud.cz>.

51. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 Ústavní soud konstatoval, že posouzení způsobu, jakým byla napadená ustanovení zákona navržena, projednána a schválena, je součástí hodnocení toho, zda byl takový zákon přijat ústavně předepsaným způsobem (§ 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.). Podle názoru Ústavního soudu (k tomu náleží sp. zn. Pl. ÚS 77/06) může vybočení z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům nabýt povahy překročení intenzity daného návrhu anebo přesahu extenze předmětu vymezeného návrhem zákona. Tento požadavek úzkého vztahu nebo bezprostřední souvislosti obsahu a účelu návrhu a pozměňovacího návrhu k němu je součástí základů parlamentní techniky a reglementového práva. Vnáší do projednávání zákonů a parlamentní procedury vůbec potřebný řád. Každý stát a v jeho rámci často každá sněmovna zákonodárského sboru však hledá vlastní prostředky, jak zajistit, aby tento požadavek byl dodržen, popř. stanoví speciální pravidla pro vybočení z jejich mezí (např. zvýšenou kvalifikovanou většinu, podporu určitého počtu dalších poslanců, vyjádření nebo souhlas předkladatele, nové projednání návrhu). Stejně tak se liší v jednotlivých státech intenzita soudního přezkumu dodržení těchto pravidel. K této problematice proto neexistuje univerzální stanovisko. Právo podávat pozměňovací návrhy je součástí ústavně souladné tvorby vůle parlamentem demokratického státu. Pozměňovací návrh je však svou povahou návrhem akcesorickým k návrhu, který byl podán v podobě ústavodárné iniciativy podle čl. 41 Ústavy. Proto § 63 odst. 1 bod 5 písm. a) jednacího řádu Poslanecké sněmovny požaduje, aby se jím vypouštěly, rozšiřovaly nebo měnily některé části „původního návrhu“. Základem parlamentního projednání je tento původní návrh, ke kterému se vyjadřuje vláda podle čl. 44 odst. 1 Ústavy, výbory, jimž návrh zákona nebyl přikázán, nebo jednotliví poslanci podle § 91 odst. 4 jednacího řádu Poslanecké sněmovny. Pokud tomu tak není, může tím dojít podle Ústavního soudu k porušení dělby moci. Má to důsledky pro principy tvorby souladného, přehledného

a předvídatelného práva, které Ústavní soud již dříve spojil s atributy demokratického právního státu. Dále tím může dojít k obcházení institutu zákonodárné iniciativy podle čl. 41 Ústavy a porušení práva vlády vyjádřit se k návrhu zákona podle čl. 44 Ústavy.

52. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06, kterého se navrhovatel dovolává, Ústavní soud ve vztahu k legislativním „přílepkům“ (jezdcům) a jejich ústavnosti v bodech 51 a 52 judikoval, že vybočení z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům může nabýt povahy překročení intenzity daného návrhu anebo povahy extenzivního překročení předmětu vymezeného návrhem zákona. První případ bývá U. S. doktrínou označován jako tzv. legislativní jezdcí („legislative riders“), jejichž používání je v USA často a vzrušeně diskutováno, nicméně je považováno sice za nežádoucí, avšak ústavně konformní formu pozměňovacích návrhů. Od tohoto prvního případu je však nutné odlišit druhý případ, nazývaný „wild riders“ (tzv. divocí jezdcí). V tomto případě jde o překračování kritérií testu uplatňovaného na základě tzv. germaneness rule, tj. pravidla úzkého vztahu. Jinými slovy, jde o testování otázky, zda v konkrétním případě jde o řádný pozměňovací návrh anebo o návrh, pro který se v českém prostředí vžil označení tzv. „přílepek“. V tomto případě se technikou pozměňovacího návrhu k návrhu zákona připojí úprava zcela jiného zákona, s legislativní předlohou nesouvisejícího. Ústavně konformní výklad ustanovení, jež upravují právo podávat pozměňovací návrhy k projednávanému návrhu zákona, vyžaduje, aby pozměňovací návrh skutečně toliko pozměňoval předkládanou právní úpravu, tzn. v souladu s požadavky tzv. pravidla úzkého vztahu, podle kterého se pozměňovací návrh musí týkat téhož předmětu návrhu, který je v legislativním procesu právě projednáván, by daný pozměňovací návrh neměl vybočit z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům v podobě extenzivního překročení předmětu projednávaného návrhu zákona.

53. Ústavní soud se v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/07 v souvislosti s již dříve vydaným nálezem sp. zn. Pl. ÚS 21/01 ze dne 12. 2. 2002 (N 14/25 SbNU 97; 95/2002 Sb.) vyslovil i k ústavnosti tzv. „sběrných novel“. Konstatoval, že „praxe, kdy jedním zákonem je současně novelizováno několik různých zákonů, je v legislativní praxi relativně častá ... tato praxe je v zásadě ústavně konformní, leč pouze tehdy, jestliže novelizované zákony vzájemně meritorně souvisí.“. Nicméně i v tomto případě uvedená výtka nepředstavovala derogační důvod, nýbrž toliko *obiter dictum*. Ústavní soud v tomto nálezu též konstatoval, že podstatné změny právního řádu v oblasti veřejného i soukromého práva jsou nevyhnutelnou součástí společenského vývoje a je v dispozici demokratického zákonodárce určovat přitom strukturu práva a vymezovat předmět právní regulace jednotlivými zákony – v tom rámci rovněž zvážit míru uskutečnění podstatných změn určitého segmen-

tu právního řádu zčásti provedením novelizace platných zákonů a zčásti přijetím nové zákonné úpravy.

54. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (N 207/59 SbNU 3; 294/2010 Sb.) se Ústavní soud vyjádřil k ústavnosti tzv. komplexních pozměňovacích návrhů tak, že legislativní praxe v podobě tzv. komplexních pozměňovacích návrhů není v rozporu s ústavně stanovenými pravidly legislativního procesu, neboť je to stále subjekt legislativní iniciativy, který disponuje návrhem jako celkem. Ústavní soud připomněl, že na základě komplexního pozměňovacího návrhu byly schváleny i dvě samotné klíčové součásti ústavního pořádku, tj. uvozovací zákon k Listině základních práv a svobod v roce 1991 a Ústava v roce 1992. Institut komplexních pozměňovacích návrhů není zákonem o jednacím řádu Poslanecké sněmovny upraven, jedná se toliko o institut parlamentní praxe, který se však pohybuje v mezích ústavního pořádku. V bodu 39 citovaného nálezu pak Ústavní soud uvedl, že není úkolem a kompetencí Ústavního soudu, aby zkoumal všechny detaily a postupy při přijímání zákonů, pokud to neodporuje ústavním pravidlům zákonodárského procesu (srov. výše citovaný nálezu sp. zn. Pl. ÚS 23/04). Neshledal to ani v případě komplexního pozměňovacího návrhu, který při svém jednání použil Senát [nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/02 ze dne 4. 6. 2003 (N 82/30 SbNU 263; 207/2003 Sb.)].

55. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/02 ze dne 2. 10. 2002 (N 117/28 SbNU 25; 476/2002 Sb.) Ústavní soud uvedl, že v parlamentní demokracii politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním; podmínky, které za kautel Ústavou výslovně vyjádřených zajišťují ústavní legitimitu a legalitu přijatého rozhodnutí a které relevantní většiny v průběhu zákonodárského procesu vytvářejí, jsou ovšem rozličné a téměř vždy se upínají nejen k materii, která je předmětem jednání a následného rozhodnutí, ale samy jsou při vzniku zejména většiny ad hoc ovlivněny také daným časem, resp. okolnostmi, které z něj plynou. Takto ustavené většiny pro přijetí rozhodnutí (schválení návrhu zákona) relevantní jsou (mohou být) ovšem proměnlivé, a to nezřídka natolik, že ve zmíněných souvislostech v průběhu času svou početní relevanci mohou (mohly by) ztratit a stát se menšinou, která by však byla vystavena nebezpečí zvratu dříve přijatého rozhodnutí. Ochrana takto vzniklých většin, přesněji jejich dříve přijatých rozhodnutí, je proto nezbytná nejen z hlediska stálosti právních aktů, ale představuje, jako důsledek dosažené shody v daném čase (kompromisní politické vůle), také jednu ze záruk ústavnosti, která vylučuje z rozhodovací síly svůli, pro niž v něm přirozeně není místa.

56. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 23/04, ve kterém byla řešena problematika oprav v textu zákona po jeho schválení v Poslanecké sněmovně, Ústavní soud v části III uvedl, že proces přijímání zákonů je v České republice svěřen jedinému orgánu zákonodárné moci, kterým je Parlament tvořený dvě-

ma komorami. Přijetí zákona je však mnohohrstevný a komplikovaný proces, který je jen zčásti upraven ústavními předpisy. Ústavní soud v citovaném nálezu rovněž dovodil, že úkolem Ústavního soudu není interpretovat výsledky hlasování o jednotlivých pozměňovacích návrzích a jejich důsledcích pro koncepci návrhu zákona jako celku ve vazbě na jiná ustanovení takového návrhu a pravidla legislativní techniky. Jeho úkolem je výklad ústavního textu ve vztahu k zákonům vyhlášeným ve Sbírce zákonů. Způsob, jak k přijetí a vyhlášení zákona došlo, je podroben kognicí Ústavního soudu pouze v rámci, který ústavní pořádek vytýčuje. Předmětem přezkumné činnosti Ústavního soudu je proto schválený text zákona, zápisy z jednání sněmoven slouží jako hlavní důkazní prostředek při hodnocení jedné složky z tripartice hodnocení, tj. dodržení ústavně předepsaného způsobu přijetí zákona.

57. V usnesení sp. zn. Pl. ÚS 10/09 v bodu 71 Ústavní soud připomenul, že problematikou přípustného rozsahu pozměňovacích návrhů předkládaných v rámci legislativního procesu k projednávaným návrhům zákonů se již ve své judikatuře zabýval, a to zejména pak ve svých nálezech sp. zn. Pl. ÚS 77/06 a sp. zn. Pl. ÚS 56/05. Ústavní soud zastává názor, že v čl. 1 odst. 1 Ústavy, který Českou republiku výslovně označuje jako demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana, je obsažen normativní princip demokratického právního státu. Z toho plyne, že zákonodárce nemůže postupovat libovolně, ale je při své činnosti procedurálními pravidly legislativního procesu vázán. Adresáři právních norem mají nepochybně právo legitimně očekávat, že případná omezení jejich základních práv provedená zákonem jsou výsledkem diskurzu vedeného napříč politickým spektrem, v němž všichni zúčastnění dostali příležitost se s projednávanou materií podrobně seznámit a informovaně se k ní vyjádřit. Proto vystupují do popředí procedury zajišťující jednak slyšení stranám, jednak formální kvalitu zákonodárného díla. V bodu 72 pak Ústavní soud uvedl, že právo podávat k návrhům zákonů během parlamentní rozpravy pozměňovací návrhy se odvozuje z práva zákonodárné iniciativy, nicméně není s ní totožné, neboť je přirozeně omezeno sférou vyhrazenou právě realizaci práva zákonodárné iniciativy. Již z potřeby odlišení zákonodárné iniciativy a pozměňovacího návrhu, a to kvůli dodržení zvýšených ústavních nároků na prvně jmenovanou, lze dovodit, že pozměňovací návrh by měl skutečně toliko pozměňovat předkládanou právní úpravu, tedy neměl by ji ani zásadně měnit, ani zásadně rozšiřovat, a tím méně by se měl pohybovat mimo předmět zákonodárné iniciativy, resp. návrhu zákona. Vybočení z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům může mít povahu překročení intenzity daného návrhu, které je považováno sice za nežádoucí, avšak stále ústavně konformní formu pozměňovacích návrhů, anebo povahu extenzivního překročení předmětu vymezeného návr-

hem zákona, které představuje porušení tzv. pravidla úzkého vztahu a tím i vystoupení z mezí ústavnosti. V rámci přezkumu Ústavním soudem je nutno posoudit, zda daný pozměňovací návrh skutečně byl pozměňovacím návrhem v materiálním smyslu, tj. zda nešlo o nepřipustnou extenzi při výkladu toho, co pozměňovací návrh jest. Při tom Ústavní soud hodnotí, zda existuje úzký vztah mezi obsahem a účelem původního návrhu zákona a obsahem a účelem posuzovaného pozměňovacího návrhu.

58. V předmětné věci Ústavní soud na základě písemných podkladů přiložených navrhovatelem k návrhu ze sněmovního tisku Senátu č. 259 ověřil, že Senát po projednání návrhu, kterým se mění zákon o podpoře sportu a další zákony, svým usnesením č. 487 v hlasování z 18. schůze dne 23. dubna 2010 rozhodl o vrácení návrhu zákona Poslanecké sněmovně ve znění přijatých pozměňovacích návrhů uvedených v příloze tohoto usnesení a pověřil senátory Marcela Chládku a Jaroslava Kubera odůvodněním usnesení Senátu na schůzi Poslanecké sněmovny. Dne 27. dubna 2010 pak vrátil Senát návrh zákona ve změněné podobě do Poslanecké sněmovny k dokončení legislativního procesu. O návrhu zákona vráceném Senátem bylo v Poslanecké sněmovně hlasováno dne 18. května 2010 na 79. schůzi a zákon byl přijat. Pro Ústavní soud jsou v daném případě závazným kritériem hodnocení pouze ústavně vymezená pravidla zákonodárné procedury. Po posouzení obsahu a účelu jak původního návrhu zákona, tak i předmětného pozměňovacího návrhu i po posouzení ústavnosti zákonodárného procesu dospěl Ústavní soud k závěru, že obsahy i účely obou zkoumaných předmětů se zásadně neliší, a lze uzavřít, že předmětný pozměňovací návrh nevybočil z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům.

59. Ústavní soud neshledal důvodnou ani další námitku navrhovatele, že návrh pozměňovacího návrhu podal pouze jeden senátor, a nikoliv celý Senát. Potvrzuje to nejen výše zmíněné usnesení Senátu č. 487 ze dne 23. dubna 2010, ale i stenozáznam Senátu z projednávání návrhu zákona, kterým se mění zákon o podpoře sportu a další zákony, ve kterém je uvedeno, že tento návrh zákona obdrželi senátoři jako tisk 259, zpravodaj výboru byl senátor Marcel Chládek, který senátory seznámil se zpravodajskou zprávou. V obecné rozpravě pak vystoupili tři senátoři, kteří se zabývali predikovaným pozměňovacím návrhem, a to Jaroslav Kubera, Petr Vícha a Soňa Paukrtová. Poté Senát hlasoval o celém návrhu zákona včetně pozměňovacího návrhu a vrácení návrhu zákona Poslanecké sněmovně ve znění přijatého pozměňovacího návrhu. Pozměňovací návrh byl tedy projednán zcela v souladu s legislativními pravidly Senátu.

60. Ve světle uvedených skutečností je nepochybné, že při projednávání návrhu zákona č. 183/2010 Sb. byla jak Poslaneckou sněmovnou, tak i Senátem dodržena ústavně stanovená pravidla zákonodárného procesu,

konkrétně postup zákonodárného procesu upravený zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů, i čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 41 a čl. 44 odst. 1 Ústavy včetně čl. 2 odst. 2 Listiny. V této souvislosti je třeba poukázat na ustanovení § 60 odst. 2 písm. e) zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, který deklaruje, že návrhem podávaným k projednávání věci je i návrh pozměňovací. Vazba zákona o podpoře sportu a pozměňovacího návrhu, kterým se mění zákon o místních poplatcích, je pak dána ustanovením § 6 písm. d) zákona o podpoře sportu, které obcím ukládá úkol zabezpečit finanční podporu sportu ze svého rozpočtu. Proto nelze než odkázat na slova senátora Jaroslava Kubery, který seznámil Senát s pozměňovacím návrhem a mimo jiné uvedl, že: „... zákon je o podpoře sportu a velmi souvisí s loteriemi a se sázkami, protože část výtěžků je používána na podporu sportu“. Zde je namístě rovněž zdůraznit, že pozměňovací návrhy týkající se změny zákona o místních poplatcích byly v Senátu diskutovány, a to zejména z pohledu jejich souladu s ústavně předepsaným způsobem jejich přijímání.

61. Pokud pak navrhovatel argumentuje závěry učiněnými Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06, je třeba upozornit na skutečnost, že v případě nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 se skupina Senátorů domáhala zrušení části druhé, a to čl. II a III zákona č. 443/2006, kterým se mění zákon č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku České republiky a o působnosti Ministerstva financí při privatizaci majetku České republiky (zákon o zrušení Fondu národního majetku), a zákon č. 319/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 považoval za rozhodující při posuzování legislativní procedury přijetí napadených ustanovení posoudit otázku, zda návrh poslance M. Doktora označený jako pozměňovací návrh a zpracovaný do sněmovního tisku č. 1222/3 jím skutečně v materiálním smyslu byl či zda vybočil z omezeného prostoru vyhrazeného pozměňovacím návrhům (bod 66). Po posouzení obsahu a účelu jak původního návrhu zákona, tak i předmětného pozměňovacího návrhu dospěl Ústavní soud k závěru, že obsahy a účely obou zkoumaných předmětů se zásadně lišily a že tak šlo jen o tzv. pozměňovací návrh, který jím mohl být snad jen ve smyslu formálním, nikoli však ve smyslu materiálním (bod 69). V nyní posuzované věci se jedná o odlišnou situaci, neboť takovýto závěr učiněn nebyl. Lze proto uzavřít, že v předloženém případě se o protiústavní přílepek ve smyslu judikatury Ústavního soudu ani o situaci obdobnou nejedná.

62. Ústavní soud k námitce Senátu uvedené v jeho vyjádření k návrhu (srov. bod 25), ve které upozorňuje na skutečnost, že novela zákona č. 565/1990 Sb. není jedinou novelou v uvedeném zákoně přijatou, konstatuje, že nelze než s touto výtkou souhlasit, neboť zákon č. 183/2010 Sb. byl

přijat v rámci jedné legislativní procedury a hlasováno bylo o něm jak v Senátu, tak v Poslanecké sněmovně po jeho vrácení Senátem jedním konečným hlasováním. Proto by případný deklaratorní výrok o porušení ústavně předepsaného způsobu přijetí pouze některých ustanovení zákona č. 183/2010 Sb., resp. jedné z novel v něm obsažených – novely zákona o místních poplatcích – mohl mít za podmínky, kdy by byla shledána protiústavnost legislativního procesu, dopad i na konstatování protiústavnosti celého zákona.

63. Procedurální pochybení vztahující se k napadeným ustanovením, která jsou navrhovatelem spatřována v absenci úzkého vztahu pozměňovacích návrhů s předmětem navrhovaného zákona, v překročení zákonného rámce pro podávání legislativně-technických návrhů a ve skutečnosti, že pozměňovací návrh senátora Kubery byl samostatným návrhem a jako takový měl být předložen Poslanecké sněmovně, a nikoli Senátu, tedy shledáno nebylo. Proto by eventuální konstatování protiústavnosti napadených ustanovení ve svých důsledcích znamenalo zásadní a zároveň překvapivou změnu judikatury.

64. Vycházejí ze všech uvedených důvodů, Ústavní soud konstatuje, že v posuzované věci navrhovatelem vznesenou argumentaci nelze hodnotit ve smyslu k derogaci směřujícího porušení ústavní konformity legislativního procesu, a proto návrh jako nedůvodný podle ustanovení § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 7

K zastavení odvolacího řízení pro nezaplacení soudního poplatku

Ručně psané pokyny soudce kanceláři (referáty) nemohou suplovat vůli soudu skutečně projevenou navenek. Obecný soud tím, že pochybil při vyhotovení a doručení výzvy (usnesení) k zaplacení soudního poplatku za žádost stěžovatele o poskytnutí splátkového kalendáře na uhrazení soudního poplatku za odvolací řízení, zkrátil stěžovatele na jeho právu v přístupu k odvolacímu soudu, když zastavil odvolací řízení, ačkoliv pro takový postup zjevně nebyly splněny podmínky. Toto pochybení vedlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka - ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 2313/08 ve věci ústavní stížnosti Patrika Fromelia, zastoupeného Mgr. Martinem Šmukem, advokátem se sídlem Miličova 12, 702 00 Ostrava - Moravská Ostrava, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 57 Co 290/2008-355 ze dne 11. června 2008, usnesení Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-341 ze dne 24. dubna 2008 a usnesení Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-306 ze dne 20. listopadu 2007, jimiž bylo zastaveno řízení o stěžovatelově odvolání proti rozsudku prvního stupně z důvodu nezaplacení soudního poplatku, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Ostravě jako účastníků řízení a Moniky Gryčové, zastoupené Mgr. Dagmar Cenknarovou, advokátkou se sídlem Slezské nám. 14, Bílovec, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 57 Co 290/2008-355 ze dne 11. června 2008, usnesení Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-341 ze dne 24. dubna 2008 a usnesení Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-306 ze dne 20. listopadu 2007 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, jimiž mělo dojít k porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že zásah do jeho práv spočívá v tom, že obecnými soudy bylo zastaveno řízení o odvolání stěžovatele proti rozsudku soudu prvního stupně z důvodu nezaplacení soudního poplatku, přestože soudní poplatek řádně zaplatil. Jádrem sporu je okolnost, že stěžovatel zaplatil na vyměřený soudní poplatek nejprve první dílčí částku a posléze doplatil přesně zbytek. V mezidobí však prý soud započítal část první platby na jeho jinou poplatkovou povinnost, aniž by však stěžovatele k zaplacení tohoto jiného poplatku vyzval nebo ho jinak uvědomil. V důsledku toho stěžovatelem v dobré víře doplacený nedoplatek poplatku již nestačil pokrýt zůstatek vyměřeného poplatku a stěžovatelovo odvolací řízení bylo proto zastaveno.

3. Stěžovatel spatřuje porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny v tom, že nesprávným rozhodnutím obecných soudů obou stupňů týkajícím se otázky řádného zaplacení soudního poplatku a zastavení odvolacího řízení byla stěžovateli odňata možnost jednat před soudem ve věci samé. Napadeným usnesením na č. l. 355 prý odvolací soud rozhodoval o odvolání stěžovatele k odstranění procesněprávního pochybení před soudem prvního stupně (nezrušení rozhodnutí na č. l. 306), přičemž jeho obsahem je dle stěžovatele skutkově nesprávný závěr odvolacího soudu o tom, zda byly splněny zákonem stanovené předpoklady pro zastavení odvolacího řízení soudem prvního stupně.

4. Stěžovatel má za to, že soud prvního stupně nesprávně posoudil prvotní částečnou platbu stěžovatele ze dne 26. 9. 2007 ve výši 2 x 200 Kč jako platbu poplatku za „žádost o zaplacení poplatku z odvolání ve splátkách“, resp. jako přeplatek tohoto poplatku. Ve skutečnosti však prý stěžovatel takto uhradil část soudního poplatku z podaného odvolání v celkové výši 400 Kč. S vědomím této úhrady posléze stěžovatel dle svých slov doplatil dne 10. 12. 2007 zůstatek ve výši 15 600 Kč, tedy celkem 16 000 Kč. Stěžovatel prý neměl žádnou vědomost o tom, že by mu byl soudem vyměřen jakýkoliv další poplatek z podané žádosti o povolení splátek a zejména neměl žádnou vědomost o tom, že část z již uhrazeného soudního poplatku z odvolání byla soudem posléze na tento jiný poplatek započítána. Stěžovatel prý jednal v dobré víře, že část soudního poplatku ve výši 400 Kč má již uhrazenou, proto posléze uhradil na účet soudu toliko částku 15 600 Kč.

5. Stěžovatel dále v ústavní stížnosti podotkl, že odvolací soud v rozhodnutí na č. I. 355 shora uvedenou argumentaci stěžovatele neuznal, přičemž uvedl, že částka 200 Kč musela být zcela jistě spotřebována na poplatky z návrhu na povolení splátek, neboť bylo povinností stěžovatele zaplatit poplatek z návrhu dříve, než bude soud o návrhu rozhodovat, a současně stěžovatel měl vědět o vyměřeném poplatku 200 Kč, neboť výzva k zaplacení 200 Kč byla stěžovateli doručena dne 29. 8. 2007. Stěžovatel považuje shora uvedené závěry odvolacího soudu (ve shodě se závěry soudu prvního stupně) za nesprávné. Okolnost, že soud přistoupil k rozhodování o návrhu stěžovatele na povolení splátek, prý nemůže být samo o sobě důkazem, že poplatek za tento návrh musel být uhrazen. Soud dle něj takto zpětně interpretuje okolnosti, které v době rozhodování nebyly zřejmé. Stěžovatel prý nevěděl, že má uhradit poplatek 200 Kč ze své žádosti, neboť k jeho úhradě prý nebyl soudem vyzván. Důvod, pro který stěžovatel nejprve uhradil na účet soudu 2 x 200 Kč, byl obsah výzvy Okresního soudu v Ostravě ze dne 23. 8. 2007, ze které stěžovatel v ústavní stížnosti cituje, přičemž z ní nic takového nevyplývá, což stěžovatel následně dokresluje skutečností, které dle něj vyplývají z příslušného spisového materiálu.

6. Stěžovatel v této spojitosti poznamenal, že postup soudu, který výlučně na podkladě vlastní úvahy započítal část již zaplaceného soudního poplatku z odvolání na jinou poplatkovou povinnost a posléze vyhodnotil doplatek zůstatku soudního poplatku z odvolání jako nedostačující, je nesprávný, čímž soud odňal stěžovateli možnost jednat před soudem v odvolacím řízení, tedy rovněž porušil jeho právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Ze skutkového stavu věci je prý zřejmé, že stěžovatel netrpěl nedostatkem vůle zaplatit poplatek ze svého odvolání a ani se stěžovatel zaplacení nijak nevyhýbal. Bylo by prý v rozporu se zásadou spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků soudního řízení ve smyslu § 1 občanského soudního řádu, jestliže případná nejistota ohledně identifikace platby pouhých 200 Kč by byla interpretována v neprospěch účastníka řízení, a měla tak za následek zastavení řízení ve věci samé pro částku 602 804,50 Kč.

7. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

II.

8. Ústavní soud si k projednání věci postupně vyžádal spisy Okresního soudu v Ostravě, a to a) sp. zn. 59 C 182/2004, b) sp. zn. 59 C 367/2008 a c) sp. zn. 59 C 35/2011, z nichž, jakož i obsahu napadených rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

9. Stěžovatel dne 20. 6. 2007 podal odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-221 ze dne 14. 3. 2007, neuhradil však

současně s tímto odvolacím návrhem soudní poplatek za odvolací řízení [č. l. 293 spisu shora uvedeného pod písmenem a)]. Okresní soud jej proto přípisem (výzvou) nejprve ze dne 17. 7. 2007 (č. l. 294), posléze (z neznámých důvodů) i ze dne 6. 8. 2007 (č. l. 298) vyzval, aby ve lhůtě tří dnů zaplatil soudní poplatek za odvolací řízení ve výši 16 000 Kč s poučením, že jinak soud odvolací řízení zastaví. Tento přípis byl právnímu zástupci stěžovatele doručen dne 14. 8. 2007 (viz doručenkou připojenou na druhé straně listu 298). Dne 17. 8. 2007 byla Okresnímu soudu v Ostravě doručena žádost stěžovatele o poskytnutí splátkového kalendáře na uhrazení soudního poplatku za odvolací řízení proti výše citovanému rozsudku stejného soudu, datovaná dnem 16. 8. 2007 a téhož dne předaná k poštovní přepravě (č. l. 299 a k němu připojená obálka doporučené písemnosti). Z č. l. 300 je patrný pokyn (psaný, soudě dle rukopisu, patrně soudkyní JUDr. Darinou Dvořákovou) kanceláři příslušného pracoviště senátu, aby byl stěžovatel vyzván k zaplacení soudního poplatku ve výši 200 Kč za zmíněnou žádost o zaplacení poplatku za odvolací řízení ve splátkách (částečně je ovšem rukopis nečitelný). Pokyn je datován dnem 23. 8. 2007, přičemž k doručení této výzvy došlo dne 29. 8. 2007 (viz údaje na doručence připojené na zadní straně listu 300).

10. Okresní soud následně, dne 29. 10. 2007, rozhodl o žádosti stěžovatele o zaplacení poplatku za odvolací řízení ve splátkách v postavení správce daně ve smyslu § 1 odst. 4 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, tak, že ji zamítl, aniž ji odůvodnil, a sice s poukazem na ustanovení § 32 odst. 3 téhož předpisu (č. l. 304). Nato pak v záhlaví tohoto nálezu označeným usnesením ze dne 20. 11. 2007 Okresní soud v Ostravě rozhodl o zastavení řízení o odvolání stěžovatele podaného proti rozsudku Okresního soudu v Ostravě č. j. 59 C 182/2004-221 ze dne 14. 3. 2007 (č. l. 306). Dalším usnesením ze dne 15. 2. 2008 č. j. 59 C 182/2004-315 Okresní soud v Ostravě rozhodl o vrácení stěžovateli a) soudního poplatku ve výši 200 Kč a b) soudního poplatku ve výši 15 600 Kč (č. l. 315). V odůvodnění posledně citovaného usnesení soud uvedl, že stěžovatel nezaplatil soudní poplatek z odvolání podaného proti zmíněnému rozsudku Okresního soudu v Ostravě ve výši 16 000 Kč, a proto soud odvolací řízení zastavil. Současně soud konstatoval, že sice dne 10. 12. 2007 (tj. před skončením odvolací lhůty proti usnesení o zastavení řízení) stěžovatel zaplatil soudní poplatek ve výši 15 600 Kč, avšak dle názoru soudu zaplatil méně, než činila vyměřená poplatková povinnost ve výši 16 000 Kč, a proto nebyly splněny podmínky dle ustanovení § 9 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, pro zrušení shora citovaného usnesení o zastavení řízení ze dne 20. 11. 2007.

11. Proti rozhodnutí okresního soudu o vrácení soudních poplatků podal stěžovatel dne 6. 3. 2008 odvolání, žádaje však současně, aby i usnesení o zastavení odvolacího řízení (č. l. 306) bylo zrušeno, neboť fakticky zaplatil celý vyměřený soudní poplatek ve výši 16 000 Kč ve lhůtě předvídané ustanovením § 9 odst. 7 zákona o soudních poplatcích. V záhlaví tohoto nálezu uvedeným usnesením ze dne 24. 4. 2008 pak Okresní soud v Ostravě zamítl návrh na zrušení rozhodnutí o zastavení odvolacího řízení se stejnými argumenty, které již uvedl v usnesení o vrácení soudních poplatků. K odvolání stěžovatele ze dne 12. 5. 2008 proti tomuto usnesení Krajský soud v Ostravě výše citovaným usnesením ze dne 11. 6. 2008 potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně. Obdobně odvolací soud usnesením na č. l. 350 potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně o vrácení soudního poplatku. Argumentace je přitom v obou jeho rozhodnutích identická s tou, kterou použil ve svých usneseních již soud okresní.

12. Proti v záhlaví tohoto nálezu označeným usnesením obecných soudů podal stěžovatel, souběžně s ústavní stížností, též žalobu pro zmatečnost, přičemž současně navrhl, aby soud rozhodl o odkladu vykonatelnosti výše citovaného rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 14. 3. 2007. Žaloba pro zmatečnost byla vedena u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 59 C 367/2008. Dne 8. 7. 2010 rozhodl Krajský soud v Ostravě usnesením č. j. 57 Co 290/2008-39 o žalobě pro zmatečnost směřující proti napadenému usnesení téhož soudu č. j. 57 Co 290/2008-355 tak, že ji zamítl, když shledal, že žaloba pro zmatečnost není přípustná, neboť se v případě rozporovaného usnesení nejedná ani o rozhodnutí ve věci samé, ani o rozhodnutí, kterým by bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo odvolací řízení zastaveno, a proto nebylo možno žalobu meritorně projednat. Následně pak Krajský soud v Ostravě rozhodl o vyloučení řízení o žalobě pro zmatečnost proti zbylým dvěma usnesením okresního soudu k samostatnému projednání a rozhodnutí [srov. č. l. 42 spisu shora uvedeného pod písm. b)].

13. Proti rozhodnutí krajského soudu o zamítnutí žaloby pro zmatečnost podal stěžovatel odvolání k Vrchnímu soudu v Olomouci, který však usnesením č. j. 14 Cmo 283/2010-51 ze dne 30. září 2010 napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě potvrdil, když dospěl shodně jako soud prvního stupně k závěru o tom, že žaloba pro zmatečnost je nepřípustná.

14. Okresní soud v Ostravě poté, co řízení o žalobě pro zmatečnost proti zbylým jeho dvěma usnesením bylo vyloučeno uvedeným rozhodnutím krajského soudu k samostatnému projednání a rozhodnutí, vedl toto řízení pod sp. zn. 59 C 35/2011. Usnesením č. j. 59 C 35/2011-32 ze dne 28. 8. 2012 Okresní soud v Ostravě zamítl žalobu pro zmatečnost s odůvodněním, že žaloba pro zmatečnost proti napadeným usnesením není přípustná, neboť těmito usneseními nerozhodoval okresní soud ve věci samé.

III.

15. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Krajský soud v Ostravě a Okresní soud v Ostravě jako účastníky a Ing. Moniku Gryčovou jako vedlejší účastníci řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti ve lhůtě dvaceti dnů. Krajský soud v Ostravě prostřednictvím předsedkyně senátu 57 Co ve své zprávě ze dne 10. 5. 2011 uvedl, že svého práva vyjádřit se k označené ústavní stížnosti nevyužívá. Okresní soud se k ústavní stížnosti vůbec nevyjádřil.

16. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 15. 5. 2011 uvedla, že je na zvážení soudu, zda uhrazení soudního poplatku ve splátkách povolí či nepovolí. V tomto směru není dle názoru vedlejší účastnice možno pokládat nepovolení splátek za porušení základního práva, neboť je na posouzení toho kterého soudu, zda jsou dle jeho uvážení dány důvody pro takový postup. Spočívá-li takové rozhodování na úvaze soudu, nelze přý v tomto směru tyto úvahy soudu přezkoumávat u Ústavního soudu. Dále vedlejší účastnice v reakci na tvrzení stěžovatele o tom, že mu nebylo známo, že za žádost o povolení splátek je nutno uhradit soudní poplatek, zdůraznila, že dle obecné zásady právní *ignorantia iuris non excusat* nelze opomenutí či neznalost účastníka narovnat odkazem na ústavně zaručené základní právo. V závěru svého vyjádření proto navrhla, aby Ústavní soud podanou ústavní stížnost zamítl.

17. Ústavní soud následně zaslal vyjádření vedlejší účastnice k replice stěžovatel, jenž se však v poskytnuté desetidenní lhůtě nevyjádřil.

18. Ústavní soud si od účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení rovněž vyžádal souhlas s upuštěním od ústního jednání dle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, neboť od ústního jednání neočekával další objasnění věci. Krajský soud v Ostravě udělil ve vzpomínané zprávě ze dne 10. 5. 2011 souhlas výslovný. Vedlejší účastnice tak učinila ve svém podání ze dne 26. 11. 2012. Okresní soud v Ostravě a stěžovatel se nevyjádřili, a proto prostřednictvím § 63 zákona o Ústavním soudu nastal stav předvídaný v § 101 odst. 4 občanského soudního řádu. Za této situace tedy Ústavní soud ústní jednání nenařídil.

IV.

19. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního sys-

tému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

21. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálež Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomoci svěřené těmto orgánům právě realizují. Stej-

né požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí a úkony soudu prováděné vůči účastníkům řízení.

22. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že Okresní soud v Ostravě vážně pochybil při jednom ze svých procesních úkonů směřujících vůči stěžovateli, a tím jej zkrátil na jeho právu v přístupu k odvolacímu soudu, když zastavil odvolací řízení, ačkoliv pro takový postup zjevně nebyly splněny podmínky. Toto pochybení, níže rozvedené, vedlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

23. Okresní soud v Ostravě pochybil při vyhotovení a doručení výzvy (usnesení) k zaplacení soudního poplatku za žádost stěžovatele o poskytnutí splátkového kalendáře na uhrazení soudního poplatku za odvolací řízení, datované dnem 23. 8. 2007. Jak již bylo vyloženo v rámci rekapitulace dosavadního průběhu soudního řízení v bodě 9 tohoto nálezu, na č. l. 300 spisu výše označeného sub písm. a) se nachází pokyn (psaný, soudě dle rukopisu, patrně soudkyní JUDr. Darinou Dvořákovou) kanceláři příslušného pracoviště senátu, aby byl stěžovatel vyzván k zaplacení soudního poplatku ve výši 200 Kč za zmíněnou žádost o zaplacení poplatku za odvolací řízení ve splátkách. Podrobnější informace, které by z tohoto pokynu vyplynuly, však nejsou seznatelné, jelikož se v rukopisném textu vyskytují různé vsuvky a škrtnání, částečně je pak písmo nečitelné, což však není pro posouzení vlastního pochybení v zásadě rozhodné či podstatné, ale spíše ukazuje na celkový charakter Ústavním soudem vytýkané procesní vady. Pokyn je datován dnem 23. 8. 2007, přičemž k doručení této výzvy došlo dne 29. 8. 2007 (viz údaje na doručence připojené na zadní straně listu 300).

24. Samotná výzva však není ve spise založena, na kterýžto nedostatek již upozornil sám stěžovatel v ústavní stížnosti (viz str. 5 bod 18 sub 2 ústavní stížnosti). Na tomto místě je Ústavní soud nucen Okresnímu soudu v Ostravě vytknout způsob vedení soudního spisu, kdy natolik důležité procesní úkony směřující vůči účastníkům řízení nejsou v soudním spise vůbec evidovány. Ručně psané pokyny soudce kanceláři (referáty) nemohou suplovat vůli soudu skutečně projevenou navenek. Způsob a forma vedení soudního spisu jsou obsaženy v instrukci Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org. ze dne 3. 12. 2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn. I v rozhodné době, tedy k 23. 8. 2007, v ustanovení § 164 předmětné instrukce stálo, že všechny písemnosti vztahující se k téže věci tvoří spis. Je

nemyslitelné, aby takové procesní úkony soudu, s nimiž jsou spojeny zákonem předvídané a vážné následky pro účastníky řízení, v posuzované věci zastavení odvolacího řízení, ve spise scházely. Přitom řádné vedení spisového materiálu není jen otázkou „kancelářských formalit“, záležitostí vcelku podružnou, nýbrž je jedním z předpokladů a záruk spravedlivého procesu. Nedbalé vedení spisu [absence i dalších přípisů (č. l. 294, 298), včetně obálek použitých pro jejich doručení účastníkům (č. l. 300), přepisování čísel listů, mnohdy nečitelné referáty apod., jako je tomu ve spisu 59 C 182/2004] se totiž může negativně projevit nejen na přehlednosti řízení, ale též na jeho řádném a procesně bezvadném a v posledku též i spravedlivém průběhu. Ústavní soud proto v této spojitosti apeluje na všechny orgány veřejné moci, které mají povinnost vést spisy o právních věcech, aby postupovaly s řádnou péčí a dbaly o to, aby byl spisový materiál kompletní. Neúplnost spisu může kupříkladu způsobit, že odvolací soud některou pro odvolací řízení významnou skutečnost buď přehlédne, a svým rozhodnutím tak zkrátí jednoho z účastníků na jeho právech, k čemuž došlo i v nyní projednávaném případě, anebo bude složité zjišťovat, jaký úkon byl kdy za řízení učiněn. I pro Ústavní soud představuje snaha o rekonstrukci jednotlivých úkonů soudu i stěžovatele za účelem poměření stížnostních námitek s argumentací dalších účastníků řízení takřka „detektivní“ šetření.

25. Stěžovatel nicméně předložil fotokopii přípisu soudu ze dne 23. 8. 2007 v příloze k ústavní stížnosti. Tato fotokopie se shoduje s tou, kterou stěžovatel předložil rovněž v řízení o žalobě pro zmatečnost (viz č. l. 7 spisu 59 C 367/2008). Ústavní soud přitom nemá důvod pochybovat o její věrohodnosti, když z této listiny stěžovatel doslovně citoval i v podané žalobě pro zmatečnost. Z této přílohy Ústavní soud zjistil, že stěžovatel byl formou usnesení vyzván, aby ve lhůtě 3 dnů od doručení tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek za žalobu, který činí podle položky 31 písm. a) sazebníku soudních poplatků 16 000 Kč ve splátkách povolených po 200 Kč měsíčně, a to s odkazem na žádost o zaplacení soudního poplatku ve splátkách. Pro úhradu této částky byly stanoveny příslušné údaje k platbě, zejména byl přidělen variabilní symbol za účelem snadné identifikace příchozí platby na účet okresního soudu. Stěžovatel byl poučen, že nebude-li soudní poplatek zaplacen v uvedené lhůtě, bude řízení před soudem zastaveno. Toto usnesení dále postrádá číslo jednací, když je na něm (nesprávně) uvedena toliko spisová značka. Z právě uvedeného je dobře patrná chybná argumentace okresního i krajského soudu. Odhlédne-li se od skutečnosti, že samotné usnesení je vnitřně logicky rozporné, neboť sotva si lze představit splnění povinnosti uhradit soudní poplatek ve výši 16 000 Kč po měsíčních dvousetkorunových splátkách ve lhůtě 3 dnů, vyplývá z něj řada závěrů podstatných pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti.

26. Prvním důležitým závěrem je, že stěžovatel okamžikem doručení uvedeného usnesení (tj. dnem 29. 8. 2007) nabyl legitimního přesvědčení o tom, že jeho žádost o poskytnutí splátkového kalendáře na uhrazení soudního poplatku za odvolací řízení ze dne 16. 8. 2007 byla (resp. musela být) vyřízena kladně, to jest, že mu bylo povoleno splatit soudní poplatky za odvolací řízení ve splátkách (srov. výslovnou formulaci „ve splátkách povolených“, jakož i odkaz na jeho žádost uvedený v kulatých závorkách). V rozporu s tím je pak pozdější rozhodnutí předsedkyně Okresního soudu v Ostravě ze dne 29. 10. 2007, kterým byla žádost stěžovatele formálně zamítnuta. Druhý, ještě důležitější závěr spočívá v tom, že stěžovatel vůbec nebyl vyzván k zaplacení soudního poplatku za vzpomínanou žádost o poskytnutí splátkového kalendáře, když o tom v usnesení z 23. 8. 2007 není jedině zmínky. Okresní soud tak nemohl argumentovat tím, že stěžovatel byl touto písemností vyrozuměn o tom, že je povinen uhradit soudní poplatky za žádost ve výši 200 Kč, byť by tomu nasvědčoval ručně psaný referát soudkyně na č. l. 300 spisu 59 C 182/2004. Lhostejno přitom, proč se skutečně vypravená a stěžovateli doručená písemnost soudu diametrálně rozchází s tímto pokynem soudkyně, poněvadž rozhodující je to, jak se úkon soudu směřující vůči účastníkovi skutečně (reálně) navenek projevil. Pochybení vyšších soudních úředníků, justičních čekatelů, administrativních pracovníků soudu či jiných pověřených osob, jakož i případné nedostatky v jejich práci přirozeně nelze klást k tíži účastníkům řízení. Konečně třetí zásadní závěr tkví v tom, že okresní soud nemohl vyhodnotit platbu provedenou stěžovatelem dne 26. 9. 2007 jako úhradu za jeho žádost o poskytnutí splátkového kalendáře, když stěžovatel označil tyto platby přesně tím variabilním symbolem, který mu byl určen v usnesení z 23. 8. 2007 (srov. č. l. 326), tedy variabilním symbolem pro splátku vlastního soudního poplatku za odvolací řízení.

27. Ústavní soud však nemohl ponechat bez povšimnutí ani argumentaci Krajského soudu v Ostravě rozhodujícího o odvolání proti zamítnutí návrhu stěžovatele na zrušení usnesení soudu prvního stupně o zastavení odvolacího řízení. Krajský soud na č. l. 352 (a shodně i na č. l. 357) tvrdí, že částka 1 x 200 Kč, jejíž platba byla provedena dne 26. 9. 2007 a připsána na účet soudu následujícího dne, musela směřovat na zaplacení soudního poplatku z návrhu na povolení splátek, když stěžovateli byla dne 29. 8. 2007 doručena výzva k zaplacení soudního poplatku za žádost o poskytnutí splátek. Krajský soud totiž zcela pominul, že i kdyby byla bývala taková výzva (namísto obsahu skutečně doručeného usnesení ze dne 23. 8. 2007) stěžovateli opravdu doručena, nebylo by mohlo dojít ke konzumaci jedné ze dvou dvousetkorunových plateb na tuto žádost, protože v mezidobí od 29. 8. 2007 (doručení usnesení) do 27. 9. 2007 (připsání platby na účet soudu) by byla bezpečně uplynula třídní pariční lhůta pro zaplacení

dvousetkorunového soudního poplatku za onu žádost, a stěžovatel by tak nebyl platil včas, což by se bylo musilo promítnout v zastavení řízení o této žádosti a vrácení soudního poplatku v souladu s ustanovením § 9 odst. 1 za přiměřené aplikace § 9 odst. 8 zákona o soudních poplatcích, podle kterého se návrh stane neúčinným, i když poplatník později (tj. po marném uplynutí lhůty) poplatek zaplatí. Za takové situace by ovšem bývalo bylo třeba pozdě zaplacený poplatek vrátit stěžovateli, nikoli jej spotřebovat.

28. Argumentace krajského soudu je krom toho velmi formalistická a nedůsledná. Odvolací soud uvádí, že stěžovatel označil platbu slovy „soudní poplatek z návrhu“, a právě z toho je dle něj zřejmé, že se jedná o platbu stran žádosti o poskytnutí splátkového kalendáře. Termín „návrh“ je však natolik širokým pojmem, že z něj nelze vůbec usuzovat na to, že se jedná o identifikaci předmětné žádosti o hrazení soudního poplatku za odvolací řízení ve splátkách, když stejně tak se mohlo jednat o samotný odvolací návrh, a to obzvláště za situace, kdy stěžovatel ve vztahu k tomuto svěmu podání ze dne 17. 8. 2007 termín „návrh“ vůbec nepoužívá. Rozhodujícím je proto variabilní symbol platby a skutečný obsah výzvy (usnesení) ze dne 23. 8. 2007.

29. Ústavní soud ve své judikatuře již dříve akcentoval, že nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci nemohou jít k tíži těch, kteří se na soud obrazejí jako na ochránce svých základních práv a svobod [viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 167/98 ze dne 13. 10. 1999 (N 139/16 SbNU 45)]. Stěžovateli je tak třeba přisvědčit v tom, že přehlížením skutečného obsahu soudní písemnosti ze dne 23. 8. 2007, způsobeným vadným postupem Okresního soudu v Ostravě a následně i chybnou argumentací Krajského soudu v Ostravě, byl stěžovatel zkrácen na svých procesních oprávněních. Jelikož se stěžovateli stručnou a výstižnou ústavní stížností podařilo úspěšně zpochybnit ústavní konformitu rozhodnutí obecných soudů, Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a přistoupil ke zrušení stěžovaných soudních rozhodnutí.

Č. 8

K podmínkám vyloučení aplikace protiústavního zákona

V případech horizontálního působení základních práv a svobod je nutné vztáhnout na tyto případy princip ochrany důvěry v právo ve vztahu k třetím osobám, neboť neomezená aplikace, která by vedla k posouzení v minulosti nastalých právních skutečností prostřednictvím pozdější ústavně konformní právní úpravy, by u nich založila pravou retroaktivitu, a tedy rozpor s principem právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy.

Obecné soudy tím, že přihlédly k tomu, že ustanovení § 36 odst. 2 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, které mělo být použito při právním posouzení věci, bylo Ústavním soudem posléze shledáno protiústavním, byť bylo zrušeno až poté, co na jeho základě vznikly nové právní vztahy, vybočily při svém rozhodování z ústavních mezí, resp. bylo porušeno právo druhé stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka - ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 1882/09 ve věci ústavních stížností 1. společnosti BUREZ, s. r. o., IČ 25421131, se sídlem Karlovarská 60, Klášterec nad Ohří, zastoupené JUDr. Milanem Novákem, advokátem se sídlem Dukelská 15, Hradec Králové, 2. Hany Novotné, zastoupené Mgr. Ladislavem Malečkem, advokátem se sídlem Nerudova 22, Litoměřice, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 5169/2009-326 ze dne 18. ledna 2011, rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 12 Co 840/2007-275 ze dne 29. dubna 2009 a rozsudku Okresního soudu v Chomutově č. j. 7 C 336/2003-201 ze dne 28. května 2007, jimiž bylo mimo jiné rozhodnuto o neplatnosti nedobrovolné dražby, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Chomutově jako účastníků řízení a Ing. Pavla Krále, zastoupeného JUDr. Vladimírem Davidem, advokátem se sídlem Mírové nám. 48, Louny, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 5169/2009-326 ze dne 18. ledna 2011 a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 12 Co 840/2007-275 ze dne 29. dubna 2009 v části, v níž byl potvrzen rozsudek

okresního soudu ve výrocích I, IV a VII, a ve výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení se ruší.

Ve zbytku se ústavní stížnosti odmítají.

Odůvodnění

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 17. července 2009 a doplněnou podáním ze dne 9. března 2011 se první stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž měly být porušeny zásady ochrany důvěry v zákon a zákazu retroaktivity a tím právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy. První stěžovatelka vyslovila přesvědčení, že argumentace obsažená v napadených rozhodnutích soudu prvního stupně i soudu odvolacího je neústavní, neboť jí došlo k porušení zásady zákazu retroaktivity. Soudy totiž přiznaly nálezu Ústavního soudu, kterým bylo zrušeno ustanovení § 36 odst. 2 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o veřejných dražbách“), účinky ex tunc, a tím porušily princip právní jistoty stěžovatelky. Odvolací soud nadto vydal své rozhodnutí i přesto, že stěžovatelka v odvolání poukázala na náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1777/07 ze dne 18. 12. 2007 (N 228/47 SbNU 983) a celý text tohoto nálezu soudu zaslala. Jeho postupem tak došlo i k porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. V doplnění ústavní stížnosti první stěžovatelka napadla i v mezidobí vydané usnesení Nejvyššího soudu, v němž se dovolací soud ztotožnil s argumentací krajského soudu. Jeho rozhodnutí tak trpí stejným ústavněprávním deficitem. Dále poukázala na stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 ze dne 14. prosince 2010 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.).

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 29. března 2011, se druhá stěžovatelka rovněž domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo zasaženo do jejího ústavně zaručeného práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 90 Ústavy České republiky ve spojení s Listinou a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Poukázala na skutečnost, že jako účastník dražby učinila v den jejího konání nejvyšší podání, stala se vlastníkem sporné nemovitosti a jejího příslušenství a byla také řádně zapsána jako vlastník do katastru nemovitostí. Dle jejího názoru nemůže žádný zákon „vyladit“ její vlastnické právo na základě dřívější právní normy. Zrušení zákona nebo jiného právního předpisu nezpůsobuje jeho zpětné zrušení. Retroaktivní účinek dle ustanovení § 71 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v žádném případě nepostihuje existenci právních vzta-

hů již vzniklých na základě pravomocného rozhodnutí nebo úkonů. Tím, že obecné soudy ohledně druhé stěžovatelky aplikovaly zrušené ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách a nepřiznaly účinky nedobrovolné dražby, porušily ochranu vlastnického práva této stěžovatelky. Obecné soudy neposoudily, zda veřejná dražba nedobrovolná byla učiněna v souladu se zákonem o veřejných dražbách či zda udělením příklepu byl porušen zákon. Zrušení ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách není dle názoru druhé stěžovatelky důvodem neplatnosti nedobrovolné dražby. Přiznáním účinků ex tunc nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 47/04 ze dne 8. 3. 2005 (N 47/36 SbNU 495; 181/2005 Sb.), zrušujícího ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách, došlo dle mínění druhé stěžovatelky k zásahu do jejich ústavně zaručených základních práv a svobod.

Usnesením Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1882/09 ze dne 9. října 2012 (dostupným na <http://nalus.usoud.cz>) byly obě ústavní stížnosti spojeny ke společnému řízení.

K ústavní stížnosti se na žádost Ústavního soudu vyjádřili účastníci řízení.

Okresní soud v Chomutově uvedl, že při rozhodování věci vycházel z nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 181/2005 Sb. [nález sp. zn. Pl. ÚS 47/04 ze dne 8. 3. 2005 (N 47/36 SbNU 495; 181/2005 Sb.)], kterým bylo zrušeno ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách, a odkázal na odůvodnění svého rozsudku. Dalšími tvrzeními důvody neplatnosti veřejné dražby se proto nezabýval. Dále uvedl, že se ztotožňuje s názorem první stěžovatelky, že zrušení uvedeného ustanovení zákona nemá automaticky za následek vyslovení neplatnosti všech veřejných dražeb, které byly podle něj provedeny. Dle jeho názoru zůstávají nedotčeny dražby, jejichž platnost nebyla ve stanovených lhůtách napadena, a dražby, jejichž provedením nebylo zasaženo do práv osob namítajících neplatnost dražby takovou intenzitou, jež by odůvodňovala zrušení příslušného rozhodnutí v řízení o ústavní stížnosti. O takovou situaci by se jednalo např. tehdy, kdy by neplatnost dražby namítal navrhovatel dražby (v dané věci první stěžovatelka), jejíž postavení se postupem podle § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách nezhoršilo, ale naopak zlepšilo. O to však v dané věci nejde, neboť neplatnosti dražby se domáhaly osoby, které byly ustanovením § 36 odst. 2 znevýhodněny oproti jiným osobám v obdobném postavení, u kterých ke vzniku jejich závazku došlo později. Právě uvedené nerovnoprávné postavení přitom vedlo Ústavní soud k závěru o neslučitelnosti § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách s principy právního státu a dalšími ústavními právy. Za takové situace neshledal soud způsob, jak aplikovat dané ustanovení ústavně konformně. Má za to, že jeho rozsudek není ani v rozporu s nálezem sp. zn. IV. ÚS 1777/07, neboť způsobem, který je v nálezě výtčen,

nepostupoval. Závěrem vyslovil názor, že svým postupem žádná ústavní práva neporušil, a navrhl ústavní stížnost zamítnout.

Krajský soud v Ústí nad Labem zcela odkázal na skutkové a právní závěry obsažené v odůvodnění napadeného rozsudku a uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

Nejvyšší soud poukázal na to, že pro posouzení platnosti napadené veřejné nedobrovolné dražby bylo určující posouzení otázky, jaké právní následky má skutečnost, že ustanovení zákona, které bylo podkladem pro veřejnou nedobrovolnou dražbu, bylo v průběhu řízení před soudy zrušeno jako protiústavní. Odkázal na svou judikaturu, podle níž je veřejná nedobrovolná dražba provedená podle § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách neplatná, i když proběhla před účinností zrušujícího nálezu (viz sp. zn. 21 Cdo 27/2005), a dále zopakoval argumentaci, která je obsažena v napadeném usnesení o odmítnutí dovolání, přičemž setrval na svém názoru, že ačkoli ke zrušení zákona nebo jeho ustanovení dochází s účinky „do budoucna“, je určující, že stav protiústavnosti tu byl i v době vzniku, změny nebo zániku soukromoprávního vztahu. Připomněl, že časovou působnost nálezu nelze zaměňovat s retroaktivitou právních předpisů. Nález Ústavního soudu není zákonodárným či jiným legislativním aktem a již z toho důvodu nelze hovořit o jeho pravé či nepravé retroaktivitě. To, že nálezem Ústavního soudu dochází ke zrušení ustanovení zákona do budoucna, vyplývá z povahy věci, a nemůže odpovídat na otázku, jaký vliv má zrušení právního předpisu na právní vztahy, které na jeho základě vznikly, zanikly nebo se změnily. Za nepřijatelný označil názor, že zrušení zákona nemá v probíhajícím soudním řízení žádné právní následky, což by znamenalo, že zrušení zákona by v rámci občanského soudního řízení mohlo mít význam jen tehdy, pokud by mělo konstitutivní povahu, a že by se při rozhodování jen deklaratorní povahy nemohlo prosadit. Stejně tak považoval Nejvyšší soud za nepřijatelné, že by bylo možné zohlednit rozpor s ústavním pořádkem jen v jediném soudním řízení. Vyslovil přesvědčení, že soudy nemohou při řešení věci použít zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení, jestliže byly Ústavním soudem shledány protiústavními, a že je nadále použitelná judikatura obecných soudů, podle níž je i dovolací soud povinen v dovolacím řízení přihlídnout k tomu, že ustanovení zákona, které při řešení věci použil odvolací soud, shledal Ústavní soud později protiústavním, aniž by bylo rozhodné také to, zda takové ustanovení bylo Ústavním soudem s účinky do budoucna také zrušeno. Na uvedenou problematiku je třeba pohlížet nikoli principem retroaktivity, ale především z pohledu zásady rovnosti před zákonem. Zásadu „ochrany důvěry v zákon“ nelze stavět proti požadavkům na ústavnost zákonů a jejich jednotlivých ustanovení. Vzhledem k uvedenému navrhl ústavní stížnost zamítnout.

Vedlejší účastník řízení Ing. Pavel Král ve svém vyjádření uvedl, že s námitkami se náležitým způsobem vypořádaly ve svých rozhodnutích již obecné soudy. Navrhl proto ústavní stížnost odmítnout.

Z obsahu spisu Okresního soudu v Chomutově sp. zn. 7 C 336/2003 bylo zjištěno následující:

Žalobci Ing. Petr Vít a Ing. Pavel Král se žalobami domáhali určení neplatnosti veřejné nedobrovolné dražby „malé vodní elektrárny“ (v žalobách specifikované), provedené k návrhu první stěžovatelky coby zástavního věřitele. Okresní soud v Chomutově napadeným rozsudkem určil ve vztahu mezi žalobcem Ing. Petrem Vítem a první stěžovatelkou coby žalovanou č. 1 a dalšími žalovanými, JUDr. Janem Strážovským (dražebníkem) a druhou stěžovatelkou coby vydražitelkou, že veřejná dražba nedobrovolná provedená dne 5. září 2003 v restauraci U Kohouta v Chomutově, jejímž předmětem byla malá vodní elektrárna (specifikovaná ve výroku rozsudku), je ohledně spoluvlastnického podílu Ing. Petra Víta na předmětu dražby ve výši jedné ideální poloviny neplatná (viz výrok I), stejně tak určil o neplatnosti uvedené dražby ve vztahu mezi žalobcem Ing. Pavlem Králem a stěžovatelkou a dalšími žalovanými ohledně spoluvlastnického podílu Ing. Pavla Krále na předmětu dražby ve výši jedné ideální poloviny (viz výrok IV). Ve zbytku žaloby zamítl (viz výroky II, III, V a VI) a výrokem VII rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

O odvolání žalobců a obou stěžovatelek rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem druhým napadeným rozsudkem tak, že rozsudek okresního soudu v napadené části ve výrocích I, II, III, IV a VII potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala druhá stěžovatelka dovolání, v němž namítala, že byl porušen zákaz nedotknutelnosti právních vztahů vzniklých na základě zákona. S jejím dovoláním se ztotožnila i první stěžovatelka, která zdůraznila, že došlo k porušení zákazu retroaktivity. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání odmítl a rozhodl, že dovolatelka spolu s JUDr. Janem Strážovským a první stěžovatelkou (kteří tvoří s dovolatelkou nerozlučné společenství na straně žalované) jsou povinni zaplatit žalobci Ing. Pavlu Královi náklady dovolacího řízení společně a nerozdílně; jinak žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mj. zjištěno, že první stěžovatelka uzavřela dne 26. května 2003 se žalovaným JUDr. Janem Strážovským jako dražebníkem smlouvu o provedení nedobrovolné dražby za účelem uspokojení své pohledávky za žalovanou V.K.B. – malé vodní elektrárny, s. r. o., ze smlouvy o úvěru ze dne 10. 7. 1002, zajištěné zástavním právem na předmětné malé vodní elektrárně, vzniklým na základě

smlouvy o zřízení zástavního práva ze dne 19. července 1992. Dražba byla provedena podle ustanovení § 36 odst. 2 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, dne 5. září 2003, přičemž předmět dražby vydražila druhá stěžovatelka. Oba žalobci napadli ve smyslu ustanovení § 48 odst. 3 zákona o veřejných dražbách platnost této dražby žalobami. V průběhu soudního řízení bylo ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách nálezem Ústavního soudu ze dne 8. března 2005 sp. zn. Pl. ÚS 47/04 (N 47/36 SbNU 495; 181/2005 Sb.) zrušeno dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů, tj. dnem 10. května 2005. Za této situace se soudy všech stupňů zabývaly posouzením otázky, jaké právní následky má skutečnost, že ustanovení zákona, které bylo podkladem pro veřejnou nedobrovolnou dražbu provedenou dne 5. září 2003, bylo v průběhu řízení před soudy jako protiústavní zrušeno. Uvedenou právní otázku vyřešily se závěrem, podle kterého je veřejná nedobrovolná dražba provedená podle ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách ve smyslu ustanovení § 48 odst. 3 tohoto zákona neplatná, i když proběhla před vydáním nálezu Ústavního soudu, jímž bylo ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách zrušeno.

Po zvážení stížnostních námitek a obsahu napadených rozhodnutí dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost druhé stěžovatelky je důvodná.

K účinkům derogačního nálezu se Ústavní soud v minulosti vyjádřil opakovaně [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 31/96 ze dne 9. 4. 1997 (N 41/7 SbNU 279), nález sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (viz výše)], přičemž konstatoval, že zrušení zákona nebo jiného právního předpisu podle čl. 87 odst. 1 písm. a), b) Ústavy nezpůsobuje jeho zpětné zrušení. K pozbytí platnosti dochází až k datu vykonatelnosti nálezu. Právní předpis, k jehož zrušení existuje důvod spočívající v rozporu s ústavním pořádkem, tedy nepozbývá platnosti ipso facto, nýbrž až na základě rozhodnutí Ústavního soudu, a tedy během své platnosti působí vznik, změnu a zánik práv a povinností. Účinek *ex nunc* však nevylučuje, že právě aplikace protiústavního právního předpisu mohla vést k zásahu do základního práva nebo svobody jednotlivce. Samotná skutečnost, že zákon, jenž má být aplikovaný orgánem veřejné moci, byl nálezem zrušen, ale takovýto zásah bez dalšího nepředstavuje, což vyplývá i z oprávnění odložit vykonatelnost nálezu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy. Smyslem takového odkladu je právě další aplikace příslušného právního předpisu, o jehož zrušení již ale bylo souběžně rozhodnuto.

Byl-li zákon zrušen pro rozpor s ústavním pořádkem, nepřestává být ve vztahu k právním skutečnostem nastalým během jeho platnosti aplikovatelným právem. Tento závěr ale neplatí bezvýhradně. K prvnímu prolovení dochází v souvislosti s ústavně garantovanými základními právy a svobodami. Jejich ochrana se neomezuje pouze na pravomoc Ústavního soudu rozhodovat o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d)

Ústavy, nýbrž je podle čl. 4 Ústavy svěřena celé soudní moci. Ustanovení čl. 4 odst. 2 Listiny upravuje v obecné rovině pravomoc zákonodárce omezit základní práva a svobody, přičemž pro tato omezení stanoví jak v obecné rovině (čl. 1 až 4 Listiny), tak v souvislosti s jednotlivými základními právy materiální předpoklady. Ústavní garance základních práv a svobod, jež je vyjádřena v příslušných člancích ústavního pořádku, není v případě paralelní platnosti protiústavního zákona derogována. Neznamená ale bez dalšího ani jeho neaplikovatelnost. Orgány veřejné moci mohou neaplikovat zákon až v případě, že Ústavní soud konstatuje ve svém nálezu, že příslušný zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, a aplikace zákona by v konkrétní věci znamenala porušení ústavně garantovaného základního práva jednotlivce. Musí se tedy jednat o zásah do ústavně garantovaných základních práv jednotlivce takové intenzity, jenž by odůvodňoval zrušení příslušného rozhodnutí v řízení o ústavní stížnosti. Řízení o ústavní stížnosti by totiž ztratilo svůj význam, pokud by v případě, že Ústavní soud dospěje k závěru o porušení ústavně garantovaného základního práva stěžovatele v důsledku aplikace protiústavního zákona, orgány veřejné moci tento zákon opětovně aplikovaly a způsobily tím znova zásah do základních práv a svobod. S ohledem na čl. 89 odst. 2 Ústavy a ve vztahu k obecným soudům na čl. 4 Ústavy tedy musí příslušný orgán reflektovat důvody zrušujícího nálezu [viz nálezh sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)] a zrušený právní předpis aplikovat pouze tehdy, nedojde-li jeho aplikace k porušení základních práv a svobod.

Druhou výjimku představuje ustanovení § 71 zákona o Ústavním soudu, jež stanoví určitý retroaktivní účinek ve vztahu k možnosti vykonávat práva a povinnosti podle rozhodnutí, která byla vydána na základě zrušeného právního předpisu. Toto ustanovení dopadá na ty skutečnosti, kdy již došlo ke vzniku určitého právního vztahu nebo k vydání určitého rozhodnutí. Ustanovení § 71 přitom nerozlišuje, zda důvod protiústavnosti spočíval v rozporu se základními právy nebo svobodami nebo v rozporu s jakoukoli jinou právní normou ústavního pořádku. Ustanovení § 71 zákona o Ústavním soudu v obecné rovině výslovně stanovuje nedotknutelnost pravomocných rozhodnutí vydaných na základě zrušeného právního předpisu, jakož i práv a povinností z právních vztahů vzniklých na základě zákona. Zvláštní úprava se podle odstavce 1 uvedeného ustanovení vztahuje na rozhodnutí v trestních věcech. Ustanovení § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se vztahuje na jakákoli jiná rozhodnutí, přičemž automaticky zakládá překážku výkonu práv a povinností podle tohoto ustanovení. Retroaktivní účinek tedy v žádném případě nepostihuje existenci právních vztahů vzniklých na základě pravomocného rozhodnutí nebo úkonu. Tyto právní vztahy dále existují, nelze se ale dále domoci právní ochrany práv a povinností z nich vyplývajících, což má důsledky především z hlediska

případného výkonu rozhodnutí. Účelem ustanovení § 71 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu je částečné odstranění důsledků porušení ústavního pořádku. Uvedená ustanovení ale nelze vykládat bez toho, aby byly reflektovány nosné důvody příslušného derogačního nálezu. Samotná skutečnost, že došlo ke zrušení zákona nálezem Ústavního soudu, ještě neznamená, že tento důvod lze vztáhnout i na rozhodnutí, ve kterém byl zrušený právní předpis aplikován [nález sp. zn. I. ÚS 102/2000 ze dne 27. 11. 2001 (N 179/24 SbNU 335), nález sp. zn. I. ÚS 738/2000 ze dne 27. 11. 2001 (N 180/24 SbNU 343), nález sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305)]. V případech, kdy dochází se zrušením právního předpisu i ke zrušení právních norem, jež samy o sobě nejsou v rozporu s ústavním pořádkem, nebo kdy absence protiústavní právní normy by vedla k ještě většímu zásahu do ústavním pořádkem chráněných hodnot, nelze akceptovat mechanický přístup, jehož výsledkem by byl retroaktivní zásah i v těch případech, v nichž by samotné rozhodnutí obstálo v řízení o ústavních stížnostech.

Samotnou podstatu ústavní stížnosti druhé stěžovatelky (vydražitelky předmětu nedobrovolné dražby), tj. otázku, zda zrušení ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách nálezem Ústavního soudu ze dne 8. března 2005 sp. zn. Pl. ÚS 47/04 (N 47/36 SbNU 495; 181/2005 Sb.) je důvodem neplatnosti nedobrovolné dražby provedené před účinností uvedeného derogačního nálezu, Ústavní soud v minulosti již řešil na základě ústavní stížnosti jiného vydražitele v nálezu ze dne 18. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983).

V uvedeném nálezu Ústavní soud vyšel z nosných důvodů nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/04, podle nichž je ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách v rozporu s čl. 1 Ústavy, čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny i čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, neboť zakládá rozdílný právní režim pro pohledávky zajištěné zástavním právem v době před účinností zákona o veřejných dražbách a pro pohledávky zajištěné zástavním právem až po nabytí účinnosti uvedeného zákona, čímž dochází k znevýhodnění jedné skupiny dlužníků, aniž by zákonodárce sledoval legitimní cíl takové úpravy a aniž by takový nerovný přístup byl založen na objektivních a rozumných důvodech. Ústavní soud dále konstatoval, že uvedené nosné důvody nezpochybňují v případě nedobrovolných dražeb podle ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách existenci soudní ochrany jako takové, nýbrž neodůvodněnost rozdílné právní úpravy, kdy následnost soudní kontroly ve vztahu k uvedeným nedobrovolným dražbám představuje určité její oslabení. Ústavní soud ve svém derogačním nálezu tedy nijak nezpochybnil institut nedobrovolné dražby jako takové ani samotné nabytí vlastnického práva nabyvatelem příslušné věci k okamžiku dražebního příklepu. Samotný právní vztah, jenž byl veřejnou dražbou založen, tedy nebyl uvedenými zá-

věry nijak dotčen. Obecné soudy tak byly v řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti dražby podle § 48 odst. 5 zákona o veřejných dražbách povinny v souladu s § 36 odst. 2 tohoto zákona, ve znění před jeho zrušením, posoudit, zda navrhovatel provedení nedobrovolné dražby byl skutečně oprávněn učinit tento návrh, a v případě nedodržení těchto podmínek poskytnout vyhlášením neplatnosti ochranu právům vlastníků zastavených nemovitostí. Ústavní soud v uvedeném nálezu tedy v žádném případě nepochybnil již zmíněné příklepem nabyté vlastnické právo vydražitele na základě nedobrovolné dražby, byly-li splněny podmínky podle zákona o veřejných dražbách v době nedobrovolné dražby.

V citovaném nálezu Ústavní soud dále zdůraznil, že ani v případě, že by v dané věci bylo vydáno pravomocné rozhodnutí, by nebylo možné vztáhnout na nabytí vlastnického práva překážku výkonu práv a povinností podle § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Pokud by totiž takové rozhodnutí potvrzovalo zákonnost nedobrovolné dražby, pouze by konstatovalo existenci vlastnického práva nového vlastníka, přičemž k samotnému nabytí vlastnického práva již muselo dojít k okamžiku udělení příklepu. Ustanovení § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu přitom nelze vykládat tak, že by znemožnilo jakýkoli výkon oprávnění plynoucího z práva vlastnického. Nemožnost výkonu práva nebo povinnosti by mohla postihnout pouze přesně specifikované právo nebo povinnost, která by byla předmětem příslušného rozhodnutí, případně nárok na převod vlastnického práva, což ale předmětem řízení nebylo. Na nabytí vlastnického práva tedy bylo třeba vztáhnout § 71 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, podle něhož zůstávají práva a povinnosti z právního vztahu nedotčena.

Ústavní soud konečně poukázal na skutečnost, že ustanovením § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách nedošlo ke změně obsahu právního vztahu, jenž vznikl na základě smlouvy o zřízení zástavního práva. Obsahem zástavního práva je i právo zástavního věřitele domoci se uspokojení své pohledávky prodejem zástavy, přičemž jednou z možností je dosažení zpeněžení ve veřejné dražbě. Samotná skutečnost, že zákonodárce považoval za vhodné stanovit pro některé případy právních vztahů ze zástavní smlouvy zvláštní procesní režim pro soudní ochranu práv jejich účastníků, se nijak nepromítá do práv a povinností tvořících obsah zástavního práva, mezi které patří nejen výše zmíněné právo zástavního věřitele, nýbrž i povinnost vlastníků zastavené věci strpět zánik vlastnického práva k jejich věci. Tato skutečnost se pak promítá v rovině právního vztahu z nedobrovolné dražby, jehož subjektem byl i stěžovatel (coby vydražitel). Stěžovatel měl právo předpokládat, že budou-li splněny zákonné podmínky dražby a on se stane vydražitelem předmětné věci, přičemž nebude dán zákonem předvídaný důvod neplatnosti nedobrovolné dražby, stane se vlastníkem vydražené věci.

Ústavní soud v uvedeném nálezu dále konstatoval, že součástí zásady právního státu, která nachází své normativní vyjádření v čl. 1 odst. 1 Ústavy, je princip právní jistoty, jehož komponenty tvoří i zásada ochrany důvěry v zákon, jakož i zásada zákazu retroaktivity. Lze-li z ústavního pořádku dovodit určitý omezený retroaktivní účinek v případě, že právní předpis, který má být v dané věci aplikován, je v rozporu s ústavním pořádkem, nedochází tím automaticky k vyloučení výše uvedených komponentů principu právní jistoty v právních vztazích, v nichž některý z účastníků mohl být dotčen na svém ústavně garantovaném základním právu aplikací zrušeného právního předpisu.

Ústavní soud konečně vyšel ze závěrů nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.) ve znění opravného usnesení ze dne 3. dubna 2007, že v případech horizontálního působení základních práv a svobod je nutné vztáhnout na tyto případy princip ochrany důvěry v právo ve vztahu k třetím osobám, neboť neomezená aplikace, která by vedla k posouzení v minulosti nastalých právních skutečností prostřednictvím pozdější ústavně konformní právní úpravy, by u nich založila pravou retroaktivitu, a tedy rozpor s principem právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Za jediný možný případ průlomu zákazu zpětné účinnosti právní normy v řízení o kontrole norem u horizontálního působení základních práv a svobod lze označit ochranu hodnot, jež spadají do rámce materiálního jádra Ústavy dle jejího čl. 9 odst. 2. Uvedené závěry vztáhl i na právní vztah mezi subjekty nedobrovolné dražby a uzavřel, že obecné soudy tím, že posoudily splnění podmínek pro platnost nedobrovolné dražby podle právní úpravy po zrušení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách, tedy jako kdyby uvedené ustanovení v době podání návrhu na nedobrovolnou dražbu neexistovalo, vybočily při svém rozhodování z uvedených kautel.

V nyní projednávané věci Ústavní soud neshledal důvod k odklonu od výše uvedených závěrů. I v tomto případě obecné soudy tím, že přihlédly k tomu, že ustanovení § 36 odst. 2 zákona o veřejných dražbách, kterého mělo být použito při právním posouzení věci, bylo Ústavním soudem posléze shledáno protiústavním, byť bylo zrušeno až poté, co na jeho základě vznikly nové právní vztahy, vybočily při svém rozhodování z ústavního mezí. Pokud totiž v dané věci došlo mezi příslušnými účastníky k uzavření zástavní smlouvy a následně k provedení nedobrovolné dražby, která měla za následek nabytí vlastnického práva druhou stěžovatelkou s účinkem, který ve vztahu k uspokojení pohledávky první stěžovatelky coby zástavního věřitele představuje naplnění účelu zástavního práva, je zřejmé, že se v dané věci důvod průlomu spočívající v ochraně hodnot chráněných podle čl. 9 odst. 2 Ústavy nemůže uplatnit.

Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ústí nad Labem bylo

porušeno právo druhé stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto její ústavní stížnosti vyhověl a obě napadená rozhodnutí v uvedeném rozsahu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Vzhledem k tomu, že napadená rozhodnutí byla zrušena i ve vztahu k ostatním žalovaným, kteří tvoří s druhou stěžovatelkou nerozlučné společenství na straně žalované (viz ustanovení § 91 odst. 2 o. s. ř.), Ústavní soud považoval za nadbytečné vyjadřovat se k opodstatněnosti ústavní stížnosti první stěžovatelky.

Ačkoli Ústavní soud shledal, že vadné je také odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, nepřikročil k jeho zrušení, a to s přihlédnutím k uplatňovanému principu sebeomezení, neboť zjištěné vady lze napravit v řízení před odvolacím soudem [obdobně nález sp. zn. II. ÚS 535/03 ze dne 6. 9. 2006 (N 157/42 SbNU 287)]. Z tohoto důvodu byly ústavní stížnosti v rozsahu návrhu na kasaci rozsudku okresního soudu odmítnuty. Stejně byly odmítnuty stížnosti, pokud napadaly rozsudek odvolacího soudu i v části, v níž byl potvrzen rozsudek okresního soudu ve výrocích II a III, jimiž byla žaloba částečně zamítnuta. Stěžovatelky, jejichž práva nemohla být uvedenými výroky porušena, ostatně proti nim ani žádné výhrady nevznášely.

Č. 9

K právu na zákonného soudce ve vztahu k rozhodčímu řízení

Právo na zákonného soudce zaručené čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod lze přiměřeně vztáhnout i na řízení rozhodčí. Ústavní soud zdůrazňuje požadavek na konkretizaci a individualizaci výběru rozhodce proto, že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu. Není-li tedy rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného - ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 3779/11 ve věci ústavní stížnosti Rudolfa Hlaváčka, za účasti manželky stěžovatele Marie Hlaváčkové, obou zastoupených JUDr. Juditou Jakubčíkovou, advokátkou se sídlem v Klatovech, Krameriova 139, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. října 2011 č. j. 14 Co 436/2011-91, proti usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 26. dubna 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-30 a proti usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 9. března 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-22 o nařízení exekuce a udělení pověření k jejímu provedení pro 6 800,82 Kč, za účasti Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město jako účastníků řízení a společnosti PPF B1 B. V., se sídlem Strawinskylaan 933, WRC TWR B 1077XX Amsterdam, Nizozemí, zastoupené JUDr. Vladimírem Muzikářem, advokátem se sídlem v Brně, Havlíčkova 13, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. října 2011 č. j. 14 Co 436/2011-91 se ruší, neboť postupem předcházejícím jeho vydání došlo k porušení práv stěžovatele zaručených v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Ve zbyvajících částí se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel se svou včas podanou ústavní stížností domáhá s odvoláním na porušení práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu, zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, jakož i pro porušení čl. 90 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky, zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Jak uvádí stěžovatel v ústavní stížnosti, podala PPF B1 B. V., soukromá společnost s ručením omezeným, založená dle právních předpisů Nizozemského království, jako oprávněná (vedlejší účastnice) k Okresnímu soudu Plzeň-město návrh na nařízení exekuce pro vymožení peněžité částky 6 800,82 Kč s příslušenstvím a na udělení pověření k jejímu provedení. Okresní soud Plzeň-město usnesením ze dne 9. března 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-22 nařídil exekuci, přičemž ve výroku I k ní uvedl „... podle vykonatelného rozhodnutí sp. zn. V2009/00656, které vydal rozhodce JUDr. Michaela Lang Rozhodnutí sp. H/2007/05058, které vydal rozhodce JUDr. Michaela Lang dne 8. 2. 2008 dne 30. 12. 2009 pro zaplacení ...“. Proti tomuto usnesení s takto zmatečným označením vykonatelného rozhodnutí podal stěžovatel i jeho manželka včas odvolání, ve kterém navrhovali, aby odvolací soud napadené usnesení soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil. Usnesením ze dne 26. dubna 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-30 Okresní soud Plzeň-město vydal opravné usnesení, ve kterém opravil označení vykonatelného rozhodnutí „... podle vykonatelného rozhodnutí sp. zn. V2009/00656, které vydal rozhodce JUDr. Michaela Lang dne 30. 12. 2009 pro zaplacení ...“ s tím, že ke zmatečnosti došlo písarskou chybou. I proti tomuto opravnému usnesení podal stěžovatel i jeho manželka včas odvolání, ve kterém rovněž navrhovali, aby odvolací soud napadené usnesení soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil. K oběma podaným odvoláním stěžovatele a jeho manželky Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 3. října 2011 č. j. 14 Co 436/2011-91 usnesení soudu prvního stupně ze dne 9. března 2011 ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 26. dubna 2011 potvrdil.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti podrobně rozvádí průběh exekučního řízení z hlediska postupu vedlejší účastnice, obecných soudů a pověřého soudního exekutora JUDr. Karla Urbana Exekutorského úřadu Brno-město a poukazuje na jejich pochybení. Předně uvádí, že se soudy prvního ani druhého stupně nezabývaly jeho námitkou, že společnost PPF B1 B. V., založená dle právních předpisů Nizozemského království, nemůže na území České republiky vystupovat a jednat prostřednictvím právního zástupce na základě jemu udělené plné moci. Okresním soudem Plzeň-město vydané usnesení ze dne 9. března 2011 bylo v důsledku zmatečného označení

vykonatelného rozhodnutí chaotické a nevykonatelné a následně vydané opravné usnesení navíc ani nebylo stěžovateli doručováno do vlastních rukou, nýbrž zasláno na doručenkou a vhozeno do poštovní schránky. Stěžovatel proto považuje obě tato usnesení Okresního soudu Plzeň-město za nepřezkoumatelná. Stěžovatel dále vyslovuje názor, že opravným usnesením byla jemu a jeho manželce odebrána možnost, aby o jejich odvoláních mohl odvolací soud vůbec rozhodnout. Odvolací soud neprojednal jeho věc bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti, takže mu nebyla dána možnost se bránit, a soud nepostupoval zákonným způsobem, když celý případ o nařízení exekuce rozdělil na dvě části a rozhodl tak odděleně o stěžovatelových odvoláních a pak pod jinou spisovou značkou o částečném zastavení exekuce. V době vydání opravného usnesení Okresního soudu Plzeň-město již navíc stěžovatel na základě výzvy pověřeného Exekutorského úřadu Brno-město fakticky všechny své závazky dne 8. 4. 2011 uhradil, na což v odvolání proti opravnému usnesení upozornil. Na tuto skutečnost mělo být ze strany ostatních zúčastněných na exekuci, včetně obecných soudů, reagováno. Ze všech těchto důvodů stěžovatel v závěru ústavní stížnosti navrhuje, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů pro zásah do jeho základních práv zrušil.

4. Přípisem ze dne 16. 1. 2012 vznesla právní zástupkyně jménem stěžovatele námitku podjatosti JUDr. Vlasty Formánkové jako bývalé kolegyně soudkyně Krajského soudu v Plzni JUDr. Aleny Polednové, která rozhodovala o odvolání v dané věci sp. zn. 14 Co 436/2011. Zároveň uvedla, že stěžovatel má za to, že i JUDr. Michaela Židlická, která byla podle rozvrhu práce Ústavního soudu ustanovena soudcem zpravodajem, by neměla v daném případě současně působit, resp. rozhodovat v senátu, který by měl o věci rozhodnout.

II.

5. K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud připojil exekuční spis Okresního soudu Plzeň-město sp. zn. 77 EXE 23/2011 a rozhodčí spis sp. zn. V2009/00656 a vyžádal si k ústavní stížnosti vyjádření Krajského soudu v Plzni, Okresního soudu Plzeň-město a vedlejší účastnice.

6. Ze spisu Okresního soudu Plzeň-město sp. zn. 77 EXE 23/2011 a rozhodčího spisu sp. zn. V2009/00656 Ústavní soud zjistil, že předmětná pohledávka vznikla na základě úvěrové smlouvy o revolvingovém úvěru ze dne 5. 5. 2003 č. 5305018810 uzavřené mezi stěžovatelem a obchodní společností Home Credit Finance, a. s. Později byla tato pohledávka právním nástupcem obchodní společnosti Home Credit Finance, a. s., postoupena žalující straně (vedlejší účastnici), která ji uplatnila v rozhodčím řízení. Rozhodčí nález k nesplněné části pohledávky stěžovatele vydal rozhodce (JUDr. Michaela Lang), jenž byl pro dané rozhodčí řízení jmenován na základě roz-

hodčí doložky sjednané v úvěrové smlouvě v hlavě 9 § 15 rozhodnutím představenstva Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s. Dle uvedeného ustanovení hlavy 9 § 15 úvěrové smlouvy: „Veškeré spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností v rozhodčím řízení jedním rozhodcem jmenovaným Správcem, kterého jmenuje a odvolává představenstvo Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s., ze Seznamu rozhodců vedených Společností pro rozhodčí řízení, a. s., se sídlem Sokolská třída 60, Praha 2, podle jednacího řádu Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s.“ Na základě rozhodčího nálezu podala vedlejší účastnice návrh na nařízení exekuce, o němž v souladu s návrhem rozhodly ústavní stížností napadenými rozhodnutími Okresní soud Plzeň-město a Krajský soud v Plzni.

III.

7. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 6. 6. 2012 pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 3. října 2011 č. j. 14 Co 436/2011-91 a vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

8. Vedlejší účastnice v právním zastoupení v obsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 26. 6. 2012 zrekapitulovala vývoj vzniku předmětné pohledávky a dovedla správnost nařízení exekuce obecnými soudy, neboť stěžovatel neuhradil na nákladech předcházejícího řízení částku, k níž byl podán návrh na nařízení exekuce. Pro nařízení exekuce byly splněny rozhodné skutečnosti - vykonatelný rozhodčí náleze a povinný do dne podání návrhu na nařízení exekuce nesplnil v plné výši povinnosti stanovené mu rozhodčím nálezem. Vzhledem k tomu, že stěžovatel po podání návrhu na nařízení exekuce uhradil část pohledávky, navrhla vedlejší účastnice pro tuto částku částečné zastavení exekuce. S ohledem na shora uvedené vyslovuje vedlejší účastnice přesvědčení, že rozhodnutí odvolacího soudu bylo správné, a navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost v plném rozsahu zamítl. Současně souhlasí, aby ve věci bylo upuštěno od ústního jednání.

9. Stěžovatel v replice ze dne 20. 9. 2012 k vyjádření vedlejší účastnice uvádí, že je jen opakovaním argumentace uplatňované vedlejší účastnicí v řízení před obecnými soudy, aniž by relevantním způsobem vyvrátila tvrzení stěžovatele. Stěžovatel proto v plném rozsahu odkazuje na obsah podané ústavní stížnosti a trvá na zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí obecných soudů. Současně souhlasí s upuštěním od ústního jednání.

10. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud měl za to, že od jednání nelze očekávat další objasnění věci, upustil v předmětné věci od ústního jednání ve smyslu ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

IV.

11. Po přezkoumání napadených usnesení Okresního soudu Plzeň-město, Krajského soudu v Plzni a připojených spisových materiálů z hlediska porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud se shoduje s Krajským soudem v Plzni v závěru, že k nařízení exekuce je třeba, aby oprávněný prokázal, že má vůči povinnému právo přiznané exekučním titulem, a tvrdil, že povinný povinnost stanovenou exekučním titulem dobrovolně nesplnil. Nesouhlasí však s postupem Krajského soudu v Plzni při posuzování otázky, zda předmětný rozhodčí nález byl způsobilým exekučním titulem.

13. Podle Ústavního soudu nevylučuje zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, aby otázka (nedostatku) pravomocí rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení. Podle judikatury Nejvyššího soudu (usnesení sp. zn. 20 Cdo 2227/2011 ze dne 28. 7. 2011) takový závěr platí i bez zřetele k tomu, že stěžovatel v řízení před Krajským soudem v Plzni nedostatek pravomocí rozhodce v rozhodčím řízení nenamítl.

14. V projednávané věci rozhodce svoji pravomoc rozhodnout spor opíral o rozhodčí doložku sjednanou v úvěrové smlouvě o revolvingovém úvěru obchodní společností Home Credit Finance, a. s. Ujednání o rozhodčí doložce (srov. bod 6 tohoto nálezu) však neodpovídalo požadavkům kladeným judikaturou obecných soudů na rozhodčí doložky, neboť neumožňovalo transparentní výběr rozhodce. V tomto směru lze odkázat na usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011 (dostupné na <http://www.nsoud.cz>), jímž došlo ke sjednocení rozhodovací praxe obecných soudů v otázce náležitostí a platnosti rozhodčích smluv bez přímého určení *ad hoc* rozhodce. Podle tohoto usnesení Nejvyššího soudu „Neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na ‚rozhodčí řád‘ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák.“ Stejně nahlíží na transparentní výběr rozhodce i nálezová judikatura Ústavního soudu verifikující náhled Nejvyššího soudu [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), sp. zn. I. ÚS 871/11 ze dne 17. 1. 2012 (N 15/64 SbNU 155), sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 71/65 SbNU 9), všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

15. Ústavní soud dává ve své rozhodovací praxi najevo, že základní zásady řízení platí i v řízení před rozhodci a že právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny) lze přiměřeně vztáhnout i na rozhodčí řízení. Požadavek na konkretizaci a individualizaci výběru rozhodce zdůrazňuje proto,

že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011, dostupný na <http://nalus.usoud.cz>). Není-li tedy rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování.

16. Krajský soud v Plzni tedy pochybil, pokud se nezabýval otázkou pravomoci rozhodce spor rozhodnout. Ústavní soud veden zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů usoudil, že pro nápravu zásahu do ústavně garantovaných práv stěžovatele postačí zrušit pouze rozhodnutí odvolacího soudu, který při novém projednání opravného prostředku (odvolání) stěžovatele posoudí, zda rozhodce jmenovaný představenstvem podle jednacích řádů Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s., která není stálým rozhodčím soudem, disponoval pravomocí spor rozhodnout.

17. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napařeným usnesením Krajského soudu v Plzni bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu v tomto rozsahu vyhověl a usnesení Krajského soudu v Plzni podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní stížnost v části směřující proti usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 9. března 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-22 a ze dne 26. dubna 2011 č. j. 77 EXE 23/2011-30 odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona. S ohledem na výše učiněný závěr se již Ústavní soud nezabýval dalšími stěžovateli v ústavní stížnosti uváděnými námitkami.

18. Vznesenou námitkou podjatosti se po vyjádření soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické zabýval III. senát Ústavního soudu a v usnesení ze dne 23. 2. 2012 vyslovil, že uvedené soudkyně nejsou z projednávání a rozhodování věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 3779/11 vyloučeny.

Č. 10

**K rozhodování soudu o náhradě nákladů občanského soudního řízení
K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu**

Stanoví-li soud znalece k posouzení výše ušlého zisku, není možné, aby poté tentýž soud tvrdil, že jeho rozhodnutí v této otázce na znaleckém posudku vlastně nezáviselo, a to obzvláště za situace, kdy o závěry znaleckého posudku tento soud opřel své výsledné rozhodnutí, tedy výši ušlého zisku z něj zcela převzal, neboť takový postup pak vede ve svých důsledcích k porušení práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 793/12 ve znění opravného usnesení ze dne 26. listopadu 2013 ve věci ústavní stížnosti Martina Kukusíka, zastoupeného advokátem JUDr. Petrem Cardou, se sídlem Pod Věží 121/3, 568 02 Svitavy, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 17 Co 582/2010-222 ze dne 15. listopadu 2011, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 23 C 107/2005-205 ze dne 14. června 2010, jímž bylo rozhodnuto o výši nároku na náhradu škody a o nákladech řízení, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 2 a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 17 Co 582/2010-222 ze dne 15. listopadu 2011 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 23 C 107/2005-205 ze dne 14. června 2010 ve výrocích VII a IX se ve vztahu ke stěžovateli ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností, jež splňuje formální náležitosti § 34, 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, a to usnesení Městského soudu v Praze ve vý-

roku I a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ve výrocích VII a IX o náhradě nákladů řízení, jimiž mělo být zasaženo do jeho základního práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), přičemž obecné soudy současně porušily svou povinnost poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům ve smyslu čl. 90 Ústavy České republiky.

2. V odůvodnění své ústavní stížnosti stěžovatel stručně zrekapituloval průběh řízení před obecnými soudy, které rozhodly nejprve o existenci nároku na náhradu škody žalobců (jímž byl v původním řízení i stěžovatel), která jim byla způsobena v důsledku vzniku průtahů řízení, konkrétně nesprávným úředním postupem Okresního soudu v Hradci Králové při rozhodování o nárocích dle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Meziúmním rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 bylo dne 22. dubna 2008 rozhodnuto, že žaloba je co do základu v plném rozsahu po právu, načež ve shora uvedeném rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 14. června 2010 bylo rozhodnuto o výši nároku a o nákladech řízení, kdy výše celkové škody byla odhadnuta na základě znaleckého posudku. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti vyjádřil přesvědčení, že obvodní soud při rozhodování o nákladech řízení pochybil v důsledku svévolné aplikace ustanovení regulujícího nákladové poměry, resp. neaplikování konkrétního ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“), jež umožňuje soudu přiznat náhradu nákladů řízení v plné míře i pro případy, že účastník měl ve věci pouze částečný úspěch mimo jiné za předpokladu, že rozhodnutí soudu o výši plnění záviselo na znaleckém posudku. Rozhodnutí obvodního soudu tak v důsledku neaplikování předmetného ustanovení, které prý postrádá náležitě odůvodnění, k jeho názoru vykazuje známky libovůle, jež je s to zasáhnout do jeho výše uvedeného základního práva. Stěžovatel odkázal v této souvislosti na konstantní judikaturu Ústavního soudu [zejména nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 804/08 ze dne 7. září 2011 (N 152/62 SbNU 333) a nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 881/07 ze dne 28. července 2009 (N 168/54 SbNU 151)]. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud zrušil rozhodnutí Městského soudu v Praze ve věci samé a rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 2 v nákladových výrocích pod body VII a IX.

II.

3. Ústavní soud si k posouzení ústavní stížnosti vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 vedený pod sp. zn. 23 C 107/2005, z něhož byly zjištěny následující skutečnosti.

4. V záhlaví označeným rozhodnutím bylo Obvodním soudem pro Prahu 2 rozhodnuto o žalobě, již se žalobci domáhali náhrady majetkové újmy vzniknuvší v důsledku nepřiměřené délky řízení vedeného u Okresní

ho soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 5 C 105/92, v němž navrhovatelé vůči žalovanému družstvu VKUS Hradec Králové, jakožto povinnému, uplatňovali nárok na vydání nemovitostí, a sice domu č. p. XX na parcele č. X1, domu č. p. XX na parcele č. X2 a pozemků parc. č. X1, X2 a X4, vše v obci a katastrálním území Hradec Králové. V důsledku soudem způsobených průtahů měli být žalobci zkráceni o celkovou částku 2 333 333 Kč, která měla sestávat z výše nájemného za pronájem nebytových prostor předmětných nemovitostí v období od 1. srpna 2002 do 30. listopadu 2003. Z tohoto titulu se v původním řízení stěžovatel domáhal náhrady škody ve výši 64 814,80 Kč, která na něj po rozpočítání celkové částky na všechny žalobce připadla. Při jednání konaném dne 3. 6. 2010 vzali žalobci žalobu částečně zpět, stěžovatel v rozsahu 9 064,80 Kč. Soud prvního stupně v důsledku tohoto částečného zpětvzetí žaloby řízení v uvedeném rozsahu podle § 96 odst. 1 a 3 o. s. ř. zastavil (výrok I), ohledně částky 432 500 Kč, a to v rozsahu spoluvlastnických podílů každého ze žalobců, vycházejze přitom ze znaleckého posudku České znalecké, a. s., žalobu zamítl (výrok II) a každému ze žalobců přiznal ve výrocích III až VI specifikované částky.

5. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně, a sice co do výroků VII a VIII o nákladech řízení ve vzájemném vztahu mezi účastníky a výroku IX o nákladech řízení přiznaných státu, podali žalobci (včetně stěžovatele) včasné odvolání. Odvolatelé soudu prvního stupně v rámci svých odvolacích námitek vytýkali, že v rozhodnutí o nákladech řízení namísto § 142 odst. 3 o. s. ř., který stanovuje soudu možnost přiznat náklady řízení v plném rozsahu, závislí-li výše plnění na znaleckém posudku, jak je tomu dle odvolatelů v předmětné věci, neodůvodněně aplikoval chybné ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř.

6. Městský soud v Praze jako soud odvolací v mezích podaných odvolání rozporované rozhodnutí včetně řízení předcházejícího jeho vyhlášení přezkoumal, a aniž by za tímto účelem nařizoval jednání, v intencích § 206, 212 a 212a o. s. ř. dospěl k závěru o nedůvodnosti odvolacích námitek. Městský soud neshledal žádné z namítaných pochybení soudu prvního stupně a poukázal na zásadu úspěchu ve věci doplněnou zásadou zavinění, promítající se v ustanoveních § 142 odst. 1 a § 146 odst. 2 o. s. ř., podle nichž náhrada nákladů řízení zatěžuje v daném sporu neúspěšnou stranu, případně účastníka, v důsledku jehož zavinění muselo být řízení zastaveno. Odvolací soud dovodil správnost aplikace § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. ze strany soudu nalézacího, jímž se konstruuje povinnost uhradit náklady řízení tomu, kdo zavinil zastavení řízení. V prolnutí s ustanovením § 142 odst. 2 o. s. ř. pak k názoru odvolacího soudu došlo s ohledem na částečný úspěch žalobců ve věci v prvoinstančním rozhodnutí ke správnému určení poměru neúspěchu stran v rozhodnuté věci a vyčíslení výše nákladů k uhrazení žalované žalobci.

III.

7. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky a vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

8. Podle vyjádření Městského soudu v Praze ze dne 7. června 2012 k porušení ústavních předpisů a Listinou zaručených práv stěžovatele nedošlo, a tudíž považuje předmětnou ústavní stížnost za nedůvodnou. Jako soud odvolací se odkázal na dle jeho názoru dostačující argumentaci, jež obsahuje odůvodnění napadeného usnesení. S odkazem na výše uvedené Městský soud navrhl, aby byla ústavní stížnost v případě meritorního rozhodování jako nedůvodná zamítnuta.

9. Obvodní soud pro Prahu 2 ve svém vyjádření ze dne 24. července 2012 uvedl, že neaplikování předmětného ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. bylo zcela opodstatněno skutečností, že nebyla splněna podmínka závislosti rozhodnutí o výši peněžitého plnění na znaleckém posudku. Soud prvního stupně odkázal na komentované znění citovaného ustanovení, které umožňuje přiznat plnou náhradu nákladů řízení i pro případ, že účastník řízení nebyl úspěšný v plné výši požadovaného nároku z důvodu, že tuto výši na počátku sporu přesně neznal a ani znát objektivně nemohl. Obvodní soud usoudil, že projednávanou věc nelze chápat v těchto relacích, jelikož výše ušlého zisku je na rozdíl od určení výše bolestného a ztížení společenského uplatnění ve sporech o náhradu škody na zdraví skutečností objektivně zjistitelnou, tudíž ji nelze označit za závislou na výčíslení znaleckým posudkem. Obvodní soud rovněž neshledává příležitou argumentaci přesahem do restitučního zákonodárství, jelikož v předmětném řízení restituční předpisy nebyly použity.

10. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti v poskytnuté lhůtě nevyjádřil, a proto s ním Ústavní soud dále jako s vedlejším účastníkem nejednal.

11. Ústavní soud následně zaslal vyjádření účastníků k replice stěžovateli, který ve svém podání ze dne 7. prosince 2012 zopakoval, že žalovaná strana nemohla předem přesnou výši újmy, zahrnutou do původní žaloby, zajistit, neboť ta je určena soudním znalcem, jmenovaným až v průběhu procesu žaloby. Žalovaná strana pro urychlení „již tak časově náročného soudního procesu s nižší výši majetkové újmy, stanovenou jmenovaným soudním znalcem, souhlasila“. Souhlas byl však dle stěžovatele interpretován Obvodním soudem pro Prahu 2 jako „částečné zpětvzetí žaloby v řízení“, tedy jako procesní zavinění na zastavení řízení. Stěžovatel vydvihl, že se cestou ústavní stížnosti snaží upozornit na skutečnost, že žalobci jsou sankcionováni za dobrý úmysl přistoupit na nižší odhadnutou výši újmy za účelem urychlení procesu. Tato skutečnost jim dle jeho názoru je nakonec vyčtena a „ironicky posloužila soudu k rozhodnutí o údajném pozastavení procesu“. V závěru svého vyjádření vyjádřil stěžovatel

naději, že „Ústavní soud celou věc přehodnotí a rozhodne v prospěch žalobců“.

IV.

12. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud v prvé řadě považuje za nutné konstatovat, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj., dostupné – stejně jako všechna další rozhodnutí v tomto nálezu uvedená – též na <http://nalus.usoud.cz>].

14. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které

právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturuji právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomocí svěřené těmto orgánům práve realizují. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

15. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozím odstavci, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí obecných soudů v otázce náhrady nákladů bylo založeno na ústavně nekonformním výkladu jednoduchého práva, konkrétně ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, jakož i na absenci náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí.

16. K naplnění jednoho z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavku „spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchovy k zachování zákonů ... k úctě k právům jiných osob“ obsaženého v § 1 o. s. ř., je z hlediska imperativu ústavněprávních limitů spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny zcela nezbytné, aby výsledek rozhodovací činnosti obecných soudů nejen odpovídal zákonu v meritu věci, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k procesním normám odpovídalo kardinálním kritériím „stanoveného postupu“ [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 89/6 SbNU 151)]. Povinnost obecných soudů plynoucí z díkce ustanovení § 157 odst. 1 o. s. ř., a sice řádně odůvodnit svá rozhodnutí, jest jedním z principů představujících neopominutelnou součást pojmu právního státu, jejíž konkretizace zakotvená v § 157 odst. 2 o. s. ř. má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost činnosti soudních orgánů, a zamezit tak otevření cesty k potenciální libovůli v procesu jejich rozhodování.

17. Výjma zákonných požadavků určitosti, srozumitelnosti a přesvědčivého vyložení skutkových a právních okolností předmětného sporu, jak požaduje § 157 odst. 2 o. s. ř., je obecným soudům v souladu s ustanovením

§ 132 téhož zákona uložena rovněž povinnost vypořádat se se všemi právně relevantními tvrzeními účastníků, jestliže mají k projednávané věci určitý, specifický vztah. Obecné soudy tak mají povinnost nejen objasnit nosné důvody svého rozhodnutí, ale zejména se racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními účastníků řízení. Tento postulát nabývá na významu obzvláště v případech, kdy účastníky vznesená námitka zaujímá v daném řízení klíčové postavení. Jestliže obecné soudy nerespektovaly uvedený předpoklad ústavně konformního průběhu řízení, došlo k zatížení jejich rozhodnutí neakceptovatelnou vadou, jež zakládá zásah do základního práva na spravedlivý proces. K témuž závěru se uchýlil Ústavní soud kupř. ve svém rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 563/03 ze dne 12. května 2004 (N 71/33 SbNU 209), jakož i rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. září 2005 (N 171/38 SbNU 367).

18. Ačkoli Ústavní soud již v minulosti dospěl k akceptaci implicitní odpovědi na přesně formulované námitky účastníků řízení, je nutno reflektovat individuální kontextuální poměry, jež si vyžadují takovou míru přesnosti a šíře reakce na konkrétní námitku, kterou povaha předmětné věci připouští [kupř. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. března 2012 (N 61/64 SbNU 723)]. Odvolací soud při námitce, jež je rovněž předmětem této ústavní stížnosti, tento postup zjevně nerespektoval. S ohledem na významnost a dosah uplatněné námitky v odvolacím návrhu co do náležitého obsahu odůvodnění napadeného rozhodnutí neobstojí pouhý odkaz na ustanovení, jež bylo dle jeho právního názoru soudem prvního stupně aplikováno oprávněně, přičemž vypořádání se s odvolací námitkou absentuje. Nadto Ústavní soud z pohledu naznačených kautel již ve své rozhodovací praxi deklaroval, že se „v podstatě jedná o věc principu – v této rovině se zobrazuje atribut právního státu zakazující libovůli; případy ignorování věcných námitek účastníků řízení zatěžují rozhodnutí soudů nepřezkoumatelností, a tím v rovině potenciality libovůli umožňují“ [viz náleží sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. října 2006 (N 175/43 SbNU 17)].

19. Jestliže tedy odvolací soud v předmětném odůvodnění rozhodnutí bral zřetel výlučně na skutečnost částečného úspěchu ve věci, přičemž aplikací tohoto regulativu s absencí jakéhokoli zdůvodnění pouze potvrdil, a dále se již nezabýval stěžejní odvolací námitkou explicitně směřující proti nepoužití § 142 odst. 3 o. s. ř., vykazuje napadené rozhodnutí odvolacího soudu vážný nedostatek v odůvodnění jeho rozhodnutí, který nabývá ústavněprávní roviny a vyžaduje si ingerenci Ústavního soudu.

20. V neposlední řadě Ústavní soud považuje za nutné vyslovit se k ústavní konformitě interpretace předmětného ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. Obvodní soud ve svém vyjádření argumentuje dosti restriktivně pojatým výkladem zákonodárcem užitého sousloví „záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku“, jenž v náhledu komentovaného tex-

tu předpisu připouští přiznání plné náhrady nákladů pouze „měl-li účastník co do základu věci plný úspěch a neúspěch se projevil jen ve výši plnění, a to právě a jen proto, že ji na počátku sporu přesně neznal (nemohl znát) a že z tohoto důvodu musela být stanovena pomocí znaleckého posudku“ (viz Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 977). Bez důvodných pochybností lze souhlasit s vyloučením aplikace ustanovení na okruh případů, kdy je potřebné provést znalecký posudek k prokázání základu uplatňovaného žalobního nároku (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 1975 sp. zn. 5 Cz 11/75). Problematickou však Ústavní soud shledává otázku výkladu normativního předpokladu závislosti rozhodnutí soudu na určitých skutečnostech. V rámci projednávané věci obecné soudy nabyly přesvědčení, že pro účely subsumpce relevantních skutkových zjištění pod rozsah úpravy vymezené v § 142 odst. 3 o. s. ř. by musel k vyčíslení uplatňovaného nároku být zřetelný prvek nezbytnosti odborného posouzení, jako je tomu například při určení výše bolestného a ztížení společenského uplatnění, kdežto náhradu za ztrátu na výděлку posoudil obvodní soud jako objektivně určitelnou skutečnost, pro jejíž určení není s ohledem na známost vstupních údajů provedení znaleckého posudku zcela nepostradatelné. Ústavní soud však aplikovaný sylogismus považuje za příliš restriktivní a s uvážením možných důsledků oslabení předvídatelnosti výkladu jej shledává neakceptovatelným.

21. Ústavní soud nemohl přehlédnout podstatnou skutečnost, totiž že soud prvního stupně nejprve rozhodl mezitímním rozsudkem o základu žaloby, teprve poté ustanovil znalce za účelem stanovení výše ušlého zisku. Stanoví-li však soud znalec k posouzení výše ušlého zisku, což byl v posuzovaném případě hlavním úkolem znalce (viz č. l. 132 příslušného soudního spisu), není možné, aby poté tentýž soud tvrdil, že jeho rozhodnutí v této otázce na znaleckém posudku vlastně nezáviselo, a to obzvlášť za situace, kdy o závěry znaleckého posudku tento soud opřel své výsledné rozhodnutí, tedy výši ušlého zisku z něj zcela převzal. Ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 92/08 ze dne 25. února 2009 (N 36/52 SbNU 367) dal Ústavní soud zřetelně najevo, že ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. je nutno rozumět tak, že se uplatní v těch případech, kdy výše žalovaného plnění závisela na znaleckém posudku nebo úvaze soudu. To však v projednávané věci splněno nebylo, neboť nalézací soud vyšel plně ze zásady úspěchu ve věci, přestože k posouzení výše ušlého výnosu ustanovil znalce, jemuž tento úkol na prvním místě uložil a z jehož práce následně i vycházel.

22. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil ke zrušení stěžovaných soudních rozhodnutí v rozsahu, který je uveden ve výroku. V případě napadeného usnesení Městského soudu v Praze bylo

II. ÚS 793/12

č. 10

třeba zrušit rozhodnutí jako celek, ačkoliv se stěžovatel domáhal kasace toliko prvního výroku ve věci samé, poněvadž rozhodnutí obsahující toliko výrok o náhradě nákladů odvolacího řízení jako výrok závislý přirozeně nemůže v takové podobě existovat.

Č. 11

K procesním právům znalce v postavení účastníka pro určitý úsek řízení

Ačkoliv znalci, podobně jako zapisovatelé či tlumočníci, sice nejsou ani účastníky řízení, ani vedlejšími účastníky řízení, nýbrž „pouze“ osobami zúčastněnými na řízení, nelze přehlížet či dokonce upírat ta práva, jimiž jsou tyto subjekty civilního procesu nadány.

Disponuje-li pak znalec právem na podání odvolání proti rozhodnutí o znalečném, musí být vybaven stejnými procesními právy, jaká zákon přiznává účastníkům, aby nebyl v odvolacím řízení oproti účastníkům znevýhodněn (čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 3367/12 ve znění opravného usnesení ze dne 31. ledna 2013 ve věci ústavní stížnosti PhDr. Jiřího Závory, Ph.D., zastoupeného Mgr. Bohdanou Novákovou, advokátkou se sídlem Mánesova 19, 120 00 Praha 2, proti usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 9 Cmo 445/2011-79 ze dne 18. června 2012, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že bylo stěžovateli jakožto ustanovenému znalci přiznáno nižší znalečné, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 9 Cmo 445/2011-79 ze dne 18. června 2012 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 26, 28 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že v jeho případě došlo v rámci rozhodování Vrchního soudu v Praze jako odvolacího soudu

o podaném odvolání vedlejšího účastníka, žalované, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, kterým tento soud přiznal stěžovateli jako soudem ustanovenému znalci znalečné v jím fakturované výši, k porušení práva na spravedlivý proces tím, že vrchní soud rozhodl o ponížení odměny stěžovatele bez toho, aby si vyžádal vyjádření stěžovatele k podanému odvolání, přičemž o rozhodnutí soudu se dozvěděl teprve v okamžiku jeho doručení. Tím mu vrchní soud odejmul možnost výši svého uplatňovaného nároku na znalečné obhájit či odůvodnit.

3. Stěžovatel má dále za to, že i samotné rozhodnutí o ponížení jeho odměny není dostatečně odůvodněno, neboť vrchní soud toliko konstatoval, že se zřetelem k poznatkům o obvyklé míře časové i odborné náročnosti pro zodpovězení zadaných úkolů (posouzení pravosti podpisu jednoho pisatele na jedné listině) představuje účelně vynaložený čas na vyhotovení předmětného posudku 38 hodin znalecké práce včetně administrativních úkonů.

4. Stěžovatel se domnívá, že rozhodnutí ve věci znalečného jsou v činnosti soudů považována za okrajová, protože v porovnání s rozhodováním ve věci samé má stanovení znalečného menší význam. To prý ale neznamená, že by v takovém případě soud měl rezignovat na stanovené postupy a vydání rozhodnutí založeného na přesvědčivých argumentech a precizním zajištění podkladů pro jeho přiznání. Znalec přitom dle stěžovatele nemá možnost se svobodně rozhodnout, že za stanovených podmínek práci nepřijme, přičemž o ponížení odměny je informován až ex post. Soudy by prý měly k rozhodování o stanovení znalečného přistupovat s větší pečlivostí, současně by měly znalci, kterého se dle stěžovatele vedle účastníků řízení rozhodování v tomto směru rovněž týká, dát možnost se k vyúčtování odměny vyjádřit a doložit oprávněnost svého nároku, je-li tento zpochybněn. Odnětím možnosti se vyjádřit, jakož i vydáním nepřesvědčivého rozhodnutí prý soud zasáhl do práva na spravedlivý proces, jakož i práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Odvolací soud dle stěžovatele vydal rozhodnutí překvapivé, nepodléhající přezkumu, čímž porušil zásadu dvojinstančního rozhodování.

5. Stěžovatel dále v ústavní stížnosti podotkl, že byť částka 5 340 Kč není ani z obecného hlediska, ani z pohledu jeho samotného významná, přesto žádá Ústavní soud, aby rozhodnutí Vrchního soudu v Praze přezkoumal. Pokud znalecká činnost má být pro znalce hlavním příjmem, spravedlivou odměnou za poctivě vykonanou práci, potřebuje prý i do budoucna vědět, zda k otázce stanovení znalečného mohou soudy přistupovat s mírou volného uvážení, resp. rozhodovací libovůle, či zda jsou stanovena pravidla, na která se znalec může spolehnout.

6. Stěžovatel rovněž Ústavnímu soudu ponechal ke zvážení možnost zrušení § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlu-

močnicích, ve znění pozdějších předpisů, neboť v ní uvedená sazba, platná od 1. 1. 2003, prý neodpovídá současným poměrům, a je tak v rozporu s Listinou základních práv a svobod zaručeným právem na (spravedlivou) odměnu za vykonanou práci.

7. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze zrušil.

II.

8. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Krajského soudu v Ústí nad Labem vedený pod sp. zn. 24 Cm 243/2011, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

9. V dané právní věci Krajský soud v Ústí nad Labem jako soud prvního stupně k námitce žalované proti směnečnému a platebnímu rozkazu stran pravosti jejího podpisu na sporné směnce usnesením č. j. 24 Cm 243/2011-15 ze dne 20. 7. 2011 ustanovil stěžovatele jako znalce z oboru kriminalistika, odvětví kriminalistika, specializace expertiza ručního písma, přičemž mu uložil, aby podal znalecký posudek písemně ve třech vyhotoveních, a to ve lhůtě 3 měsíců. Stěžovatel zadání soudu vyhověl a dne 20. 10. 2011 předložil soudu znalecký posudek vedený pod pořadovým číslem 6/6/2011 znaleckého deníku se závěrem, že se jedná o pravý podpis žalované. Spolu s ním předložil vyúčtování, kterým za 52 hodin práce účtuje znalečně v celkové výši 16 080 Kč včetně daně z přidané hodnoty. Krajský soud následně rozhodl usnesením č. j. 24 Cm 243/2011-73 ze dne 4. listopadu 2011, kterým znalci přiznal znalečně v jím požadované výši. Usnesení soud s přihlédnutím k § 169 odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) neodůvodnil.

10. Proti poslední uvedenému usnesení nalézacího soudu podala žalovaná odvolání k Vrchnímu soudu v Praze. Namítla, že z pohledu zadaného znaleckého úkolu ve věci o zaplacení částky 10 885 se vyúčtování znalce ve výši 16 080 jeví jako nepřiměřené. Na zkoumání jediného sporného podpisu vynaložil znalec dle jejích slov „naprosto neúměrný počet hodin“, což žalovaná ve svém odvolacím návrhu dále podrobněji rozvedla. Navrhla, aby vrchní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

11. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací, aniž ve věci nařídil jednání, rozhodl shora označeným usnesením tak, že odvoláním dotčené usnesení krajského soudu změnil a znalci přiznal znalečně v celkové výši 10 740 Kč včetně daně z přidané hodnoty, přičemž ponížil celkovou dobu strávenou vypracováním znaleckého posudku na 38 hodin. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že „se zřetelem k poznatkům o obvyklé míře časové i odborné náročnosti pro zodpovězení zadaných úkolů – posouzení pravosti podpisu jednoho pisatele na jedné listině (zde směnce) dospěl (soud – pozn.

Ústavního soudu) k závěru, že účelně vynaloženým časem na vyhotovení předmětného posudku je 38 hodin znalecké práce včetně prací administrativní povahy v rozsahu jak uvedeno ve výroku tohoto usnesení.“

III.

12. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Vrchní soud v Praze jako účastníka a Martina Drahotu a Petru Stejskalovou jako vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti ve lhůtě dvaceti dnů. Vedlejší účastníci však této možnosti nevyužili. Z toho důvodu Ústavní soud s vedlejšími účastníky již dále nejednal.

13. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 3. října 2012 uvedl, že vycházel ze zjištění, že předmětem znaleckého zkoumání byla pravost jednoho podpisu žalované na sporné směnce, přihlédl rovněž k výši znaleckého přiznávajícího soudy znalcům z daného oboru ve srovnatelných případech, neboť požadované odborné posouzení se ani po skutkové stránce nevymykalo běžné náročnosti znaleckého zkoumání. Jelikož výše znaleckého požadovaná stěžovatelem byla v rozporu s uvedenými hledisky, rozhodl prý v souladu s platnou právní úpravou výše znaleckých odměn (zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 37/1967 Sb.). Odvolací soud uzavřel, že právo stěžovatele na odměnu za podaný posudek (znalecké) porušeno nebylo (ve smyslu ustanovení § 139 odst. 2 o. s. ř.). Ústavní soud následně zaslal vyjádření účastníka k replice stěžovatele, který ve svém podání, došlém Ústavnímu soudu 12. prosince 2012, setrval na své argumentaci předestřené již v ústavní stížnosti a odmítl závěry vyslovené Vrchním soudem v Praze.

IV.

14. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidentní kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy

obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

16. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiku, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomocí svěřené těmto orgánům práve realizují. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

17. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí Vrchního soudu v Praze v otázce přiznání znalečného stěžovateli bylo pro něj překvapivé, přičemž postupem jmenovaného soudu došlo k porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny tím, že odvolací soud rozhodoval o nároku stěžovatele bez jeho účasti v odvolacím řízení.

18. Na prvním místě pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že ačkoliv znalci, podobně jako zapisovatelé či tlumočníci, sice nejsou ani účastníky řízení, ani vedlejšími účastníky řízení, nýbrž „pouze“ osobami zúčastněnými na řízení, nelze přehlížet či dokonce upírat ta práva, jimiž jsou tyto subjekty civilního procesu nadány. Ustanovení § 139 odst. 2 o. s. ř. stanoví, že byl-li podán znalecký posudek nebo proveden tlumočnický úkon, vzniká znalci nebo tlumočnickovi právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu (znalečné a tlumočné). Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, společně s prováděcím předpisem, vyhláškou č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, pak stanoví, komu a v jaké výši se znalečné vyplácí. Zákonodárce v § 139 odst. 4 o. s. ř. dále určil, že o právu znalce na znalečné rozhoduje předseda senátu [popřípadě vyšší soudní úředník v souladu s § 10 odst. 3 písm. k) zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů] s tím, že o výši znalečného rozhodne bez zbytečného odkladu po podání znaleckého posudku. Znalečné je pak dle téhož ustanovení nutno vyplatit nejpozději do 2 měsíců od právní moci usnesení o přiznání znalečného, přičemž odměnu a náhradu hotových výdajů je třeba uhradit bez zbytečného odkladu po jejich přiznání, nejpozději do 30 dnů (§ 19 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb.). Z nastíněného přehledu zákonné úpravy znalečného, jak ji zachycuje jednoduché právo, jednoznačně plyne, že se jedná o subjektivní právo znalce na odměnu za provedenou práci, rozhodování o němž je svěřeno orgánu veřejné moci – obecnému soudu.

19. Proti usnesení soudu prvního stupně o znalečném je přípustné odvolání (§ 202 o. s. ř. a contrario), o němž rozhoduje soud vyššího stupně. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny pak zaručuje každému právo na to, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Tyto ústavní imperativy však v posuzované věci splněny nebyly. Jelikož je rozhodování o zákonném právu znalce svěřeno soudu, musí mít znalec možnost svůj nárok na znalečné hájit, vyjádřit se k němu,

neboť jde, řečeno slovy Listiny základních práv a svobod, o „jeho věc“, tedy o záležitost, která se ho bezprostředně dotýká, přičemž o této věci rozhoduje soud, který může do práva na znalečné druhdy i citelně zasáhnout, což se pak může negativně projevit na samotné realizaci nároku. Je tudíž namístě přiznat též znalci právo na odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně o znalečném, neboť jinak by se jednalo o porušení čl. 36 odst. 2 Listiny. Disponuje-li pak znalec právem na podání odvolání proti takovému rozhodnutí, musí být vybaven stejnými procesními právy, jaká zákon přiznává účastníkům, aby nebyl v odvolacím řízení oproti účastníkům znevýhodněn (čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny).

20. V projednávané věci Vrchní soud v Praze rozhodující o právu znalce na znalečné pochybil, pakliže stěžovateli nezaslal stejnopis odvolacího návrhu účastníka (žalovaného), aby se k němu mohl vyjádřit. O právu stěžovatele rozhodl bez jeho účasti [z urgencye stěžovatele ohledně proplacení znalečného přiznaného soudem prvního stupně (č. l. 85) je zřejmé, že stěžovatel o podaném odvolání vůbec nevěděl], čímž mu odepřel možnost zpochybnit argumenty odvolatelky a hájit svůj nárok na znalečné ve vyšší potvrzené krajským soudem. Rozhodnutí soudu druhého stupně se tak nutně stalo pro stěžovatele překvapivým, neboť oprávněně očekával proplacení přiznaného znalečného podle usnesení nalézacího soudu ze dne 4. listopadu 2011.

21. Pokud jde o další námitky stěžovatele, jimi se Ústavní soud nezabýval, poněvadž jednak vlastní rozhodování o znalečném a jeho vyšší příslušší toliko obecným soudům, jednak stěžovatelem tvrzené vady mají beztak svůj původ ve skutečnosti, že odvolací řízení proběhlo bez účasti stěžovatele na něm, a jejich přezkum by tudíž byl nadbytečný. Ústavní soud nicméně v souvislosti s projednáváním ústavní stížnosti nemohl přesvědčivě dospět k závěru o protiústavnosti § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb., jak jej k tomu stěžovatel pobídl, neboť ústavní konformitu tohoto ustanovení není možno hodnotit toliko v intencích doby, po kterou výše odměn zůstává neupravena (nezvýšena), jak je o tom přesvědčen stěžovatel. Nelze totiž opomenout, že práv uvedených v čl. 26 odst. 3 a čl. 28 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů (a na jejich základě vydaných podzákonných normativních právních aktů), které toto ustanovení provádějí (čl. 41 odst. 1 Listiny). To ve výsledku znamená, že k jejich porušení by ze strany toho kterého právotvůrce mohlo dojít jen v důsledku takové právní úpravy, která by je zcela negovala, anebo by jejich smysl výrazným způsobem popřela, kupříkladu stanovením odměn v extrémně nepřiměřené výši. O takový případ se ovšem u ustanovení § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb. nejedná.

22. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny a přistoupil ke zrušení stěžovaného soudního rozhodnutí.

Č. 12

Ke lhůtě pro podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu

Ústavní soud ve své judikatuře vymežil tři základní hlediska, na jejichž bázi posuzuje konformitu té které právním předpisem stanovené lhůty – tedy zda ji normotvůrce nestanovil svévolně, zda není nepřiměřená a zda neznevýhodňuje některou skupinu subjektů ve srovnání s jinou v možnosti uplatnění práva v důsledku dodatečné změny podmínek.

Třídenní námitková lhůta ve smyslu § 175 o. s. ř. byla nepřiměřená, neboť směnka je uplatňována i mezi subjekty (spotřebiteli), jež zásadně nejsou v rovném postavení a které nemohou – a ani to nelze od nich spravedlivě očekávat – vnímat směnečný vztah v celé jeho šíři a reflektovat tak případná rizika z něj plynoucí.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Jana Musila – ze dne 14. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 376/11 ve věci ústavní stížnosti Kamily Šafářové, zastoupené JUDr. Jiřím Bílkem, advokátem se sídlem Karlovo náměstí 5, Praha 2, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 o ponechání směnečného platebního rozkazu Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 v platnosti, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a společnosti GORASAN COMPANY LIMITED, Theklas Lysioti 35, EAGLE STAR HOUSE, 6th floor, P. C. 3030, Limassol, Cyprus, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zásada rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu stěžovatelky

Včas a řádně podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá, aby Ústavní soud zrušil nálezem rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. listopadu 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112. S návrhem na zrušení uvedeného rozsudku se domáhala rovněž zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“), a to zejména z následujících důvodů:

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 17. června 2010 č. j. 37Cm 419/2009-84 zrušil směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009. Proti tomuto rozsudku podal žalobce, společnost GORASAN COMPANY LIMITED, Theklas Lysioti 35, EAGLE STAR HOUSE, 6th floor, P. C. 3030, Limassol, Cyprus, (v řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky vedlejší účastník – dále též jen „žalobce“) odvolání. V odvolacím řízení Vrchní soud v Praze změnil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci tak, že směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 ponechal v platnosti. Podle názoru stěžovatelky Vrchní soud v Praze v uvedeném rozsudku rozhodl především v rozporu s ustanovením § 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v rozporu s ustanoveními § 1, 2, 120, 134 o. s. ř., v rozporu s čl. 11, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a tím porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces. Vrchní soud v Praze v tomto případě (ale nejen v tomto případě) totiž směnečné spory podle stěžovatelky nerozhoduje nestranně a vykládá zákon (především § 120 a 134 o. s. ř.) úmyslně zcela chybně, v rozporu se smyslem zákona, v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu a v rozporu s obecně pojímanými zásadami morálky, spravedlnosti a v rozporu s dobrými mravy.

Směnečné spory podle stěžovatelky soudí v České republice jen určité senáty, které se na tuto problematiku specializují a řídí se výhradně zákonem č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon směnečný a šekový“) a § 175 o. s. ř. a žádné jiné části občanského zákoníku, občanského soudního řádu ani jiné předpisy včetně Ústavy, Listiny a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pro ně neexistují.

K dokreslení okolností právě projednávaného případu pak stěžovatelka zejména uvádí, že přibližně v roce 2002 poskytovala společnost FAST FINANCE, s. r. o., drobné půjčky velkému počtu klientů. Půjčky byly podle smlouvy spláceny tak, že pracovník poskytovatele půjčky si každý týden chodil pro splátky. V průběhu splácení však poskytovatel půjček přestal

pro splátky docházet a poslal klientům dopis se sdělením, že se rozhodl změnit způsob splácení tak, že klienti budou posílat peníze měsíčně složenkou. Přestože klient se změnou smlouvy nesouhlasil, poskytovatel přestal pro splátky docházet, a tak přivedl dlužníka do prodlení. Po určité době věřitel podal návrh na vydání platebního rozkazu na zaplacení dlužné částky včetně úroků. Protože dlužníci (klienti) většinou nemají žádné právnícké ani ekonomické vzdělání, neuměli se bránit a nakonec vše zaplatili, většinou včetně nákladů exekuce. Po skončení exekuce, kdy jim exekutor potvrdil, že celý dluh byl uhrazen, pokládali tuto záležitost za skončenou a většinu písemností v této věci si již neschovali. Společnost FAST FINANCE, s. r. o., počkala několik let (v jejichž průběhu indosovala směnky na žalobce) a poté bylo podáno několik tisíc směnečných žalob. Naprostá většina žalovaných vůbec neví, o co jde a není schopna adekvátně reagovat a do směnečných námitek napíše jen to, že půjčku i s příslušenstvím splatila a že nic nedluží. Částku okolo 10 000 Kč si totiž podle stěžovatelky většinou nepůjčují bohatí a vzdělaní lidé. Pokud si někdo půjčí částku 10 000 Kč, nemívá svého advokáta ani dostatečné znalosti práva. Po doručení směnečného platebního rozkazu má přitom 3 dny na to, aby si advokát obstaral a současně aby mu zaplatil několik tisíc korun jako zálohu. I když se to některým žalovaným podaří, nastane další problém. Půjčky byly poskytovány v roce 2002, žaloby byly podávány v letech 2008–2009. Po tolika letech žalovaní většinou už nemají potřebné doklady ani si přesně nepamatují, jak celá věc probíhala; advokát tedy nemá potřebné podklady pro vypracování relevantních námitek – navíc mu na to většinou zbývá jen jeden až dva dny. Soudy pak podle stěžovatelky vydávají rozsudky, v nichž ponechávají směnečný platební rozkaz v platnosti s tím, že konstatují přísnost směnečného řízení a rigiditu zákona. Pokud už se soud prvního stupně věci zabýval a směnečný platební rozkaz zrušil, žalobce se odvolal a vrchní soud vždy rozsudek krajského soudu změnil tak, že se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti.

V této souvislosti je podle stěžovatelky příznačné stanovisko JUDr. Zdeňka Kovaříka (soudce Vrchního soudu v Praze a předního odborníka na směnečné právo v České republice) např. v článku K dokazování o pravosti podpisu směnky. Právní rozhledy, 2010, č. 8, s. 267–272, kde tento autor podle stěžovatelky zásadně preferuje majitele cenného papíru, tedy směnky.

Nadto je třeba si podle stěžovatelky uvědomit, že směnečné právo, jak ho prezentuje zákon směnečný a šekový, bylo formulováno ve druhé polovině 19. století a od té doby nedoznalo významnějších změn. Odráží tak realitu 19. století, kdy byly směnky používány jen v poměrně úzkém okruhu osob, které se většinou znaly přímo nebo prostřednictvím společných známých. Dnes se užívání smének mimo užití v obchodních vztazích

rozšířilo i na používání především blankosměnek různými nebankovními osobami, mnohdy pochybnými až podvodnými, kdy jsou blankosměnky užívány k získání různých neoprávněných či podvodných zisků a soudy svým přepjatým formalismem jim k tomu pomáhají.

V souladu s těmito obecnými souvislostmi je pak podle stěžovatelky zřejmé, že remitent a žalobce postupují ve shodě a k indosaci směnek – to znamená i směnky, kde je jako dlužník uvedena stěžovatelka – došlo jen proto, aby se žalobce vyhnul kauzálním námitkám, případně i proto, aby se vyhnul placení daní (proto zřejmě převedl směnky na kyperskou společnost).

Stěžovatelka se domnívá, že soudy by měly rozhodovat nestranně a ne hájit zájmy vlastníků cenných papírů, zvláště v případě, že se jedná zcela zjevně o nemorální, možná i úmyslně podvodné jednání žalobce a jeho právního předchůdce. To ostatně dokládá postup žalobce i v případě stěžovatelky. Remitent nikdy nevznesl žádný nárok na zaplacení smluvní pokuty ani žádný jiný nárok. Neměl dokonce vůči stěžovatelce žádnou splatnou pohledávku, a nebyl proto oprávněn zajišťovací blankosměnku doplnit. Přesto blankosměnku doplnil a indosoval na žalobce. O této skutečnosti nikdo stěžovatelku neinformoval, směnka jí nebyla předložena ani při splatnosti, takže o její existenci neměla ponětí. V této situaci pak žalobce podal žalobu a soud vydal směnečný platební rozkaz. Zatímco žalobce měl na přípravu žaloby, jakož i celého postupu několik let, stěžovatelka má tři dny na to, aby podala proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky; k později podaným námitkám soud nepřihlíží. Protože stěžovatelka předmětnou blankosměnku nepodepsala, nevěděla vůbec, o co jde, a během tří dnů musela uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá. Tím je nepochybně porušena rovnost účastníků v řízení. Proto je podle jejího názoru potřeba zrušit § 175 o. s. ř. a směnečné řízení podřídít obecnému řízení, aby žalovaný měl možnost se řádně bránit uplatnění směnečného nároku.

Porušení zákona spatřuje stěžovatelka konečně ve snaze soudu přenést důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na ni. Už soud prvního stupně po ní požadoval označení důkazů pro prokázání pravosti podpisu na směnce a následně složení zálohy na náklady znaleckého posudku, byť nakonec směnečný platební rozkaz zrušil, neboť dospěl k názoru, že žalobce neprokázal pravost podpisu stěžovatelky na směnce. S takovýmto závěrem však nesouhlasil odvolací (vrchní) soud a změnil rozhodnutí nalézacího soudu v tom směru, že ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti. Neztotožnil se totiž – zjednodušeně řečeno – s právním názorem nalézacího soudu v tom, že pokud soudem ustanovený znalec z oboru písmoznaectví ve znaleckém posudku uzavřel, že stěžovatelka s vysokou mírou pravděpodobnosti předmětnou směnku podepsala, pak takovýto závěr

znalce je pouze pravděpodobnostní (ve srovnání se závěrem kategoričným), a proto nebylo podle krajského soudu postaveno najisto, že by podpis na směnce byl právě podpisem stěžovatelky.

Proto stěžovatelka v ústavní stížnosti v neposlední řadě napadá i zmíněný závěr znaleckého posudku, vychází-li posudek z toho, že stěžovatelka směnku s velkou mírou pravděpodobnosti podepsala. Posudek je podle stěžovatelky nekvalitní a pochybný. Stěžovatelka však proti němu podle svého tvrzení v řízení před obecnými soudy nebrojila, neboť posudek byl pro ni přes řadu vad vyhovující a stěžovatelka nechtěla proces komplikovat požadavkem revizního znaleckého posudku. Stěžovatelka k tomu dodává, že žádný ze znalce zkoumaných znaků v rámci jejího podpisu není pro její podpis typický, což v ústavní stížnosti podrobně rozebírá. Nadto, pokud vrchní soud chtěl ze znaleckého posudku vyvodit zcela opačný závěr než soud prvního stupně, měl na to stěžovatelku podle jejího názoru upozornit a dát jí možnost se k této změně vyjádřit. Protože tak vrchní soud neučinil, dopustil se vůči stěžovatelce překvapivého rozhodnutí.

Ze všech výše uvedených důvodů tedy stěžovatelka Ústavnímu soudu navrhuje, aby vydal nález, kterým rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. listopadu 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 zrušuje, a rovněž navrhuje, aby ve smyslu § 64, resp. § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), přijal nález, kterým zruší ustanovení § 175 o. s. ř.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem a jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

Ústavní soud si vyžádal spisovou dokumentaci a vyzval (vedlejšího) účastníka řízení i soud prvního stupně, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti spojené s návrhem na zrušení napadeného ustanovení.

Z vyžádaného spisového materiálu Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci evidovaného pod sp. zn. 37 Cm 419/2009 zjistil, že směnečným platebním rozkazem č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 uložil Krajský soud v Ostravě stěžovatelce povinnost uhradit žalobci směnečný peníz ve výši 30 751 Kč spolu s šestiprocentním ročním úrokem od 9. 4. 2008 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 103 Kč a na náhradě nákladů řízení částku ve výši 16 880,50 Kč.

Proti předmětnému směnečnému platebnímu rozkazu podala stěžovatelka včasné námitky (tyto námitky vznesla sama, bez pomoci právního zástupce). Uváděla, že nikdy nevyplnila ani nepodepsala blankosměnku na směnečnou sumu 30 751 Kč. Uvedená směnka je podle stěžovatelky podvodem už jen z důvodu falešného podpisu. Stěžovatelka nepopírala uzavření smlouvy o půjčce se společností FAST FINANCE, s. r. o., ovšem bez jakéhokoli podpisu předložené blankosměnky. Půjčku nadto stále

spláci. V rámci námitek stěžovatelka současně žádala, aby řízení ve věci bylo z důvodu jejího trvalého bydliště ve V. postoupeno místně příslušnému soudu v Liberci.

Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 4 Nd 305/2009-34 ze dne 18. 9. 2009 byla projednávaná věc přikázána k projednání a rozhodnutí Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočce v Liberci.

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozhodl svým rozsudkem ze dne 17. 6. 2010 č. j. 37Cm 419/2009-84 tak, že zrušil směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 (výrok I). Dále zavázal žalobce zaplatit stěžovatelce do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku na náhradě nákladů námitkového řízení částku ve výši 23 445,80 Kč k rukám JUDr. Jiřího Bílka, advokáta se sídlem Jeremenkova 102a, Praha 4 (výrok II). Konečně stanovil, že žalobce je povinen zaplatit do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku České republice – Krajskému soudu v Ústí nad Labem na náhradě nákladů řízení částku ve výši 2 870 Kč (výrok III).

V řízení, z něhož vzešel právě citovaný rozsudek krajského soudu, byly přitom námitky stěžovatelky (žalované) projednávány v rámci ústních jednání dne 10. 12. 2009 a posléze při odročeném ústním jednání dne 17. 6. 2010, k němuž byl opakovaně předvoláván žalobce; ten se však ani jednoho z těchto jednání nezúčastnil a odročení jednání nežádal (srov. čísla listů 42, 79). Za této situace pak krajský soud s přihlédnutím k dikci ustanovení § 101 odst. 3 o. s. ř. vycházel ve vztahu k žalobním tvrzením pouze z obsahu spisu a nemohl žalobce poučit při ústním jednání ve smyslu § 118a odst. 3 o. s. ř. o povinnosti označit důkazy k prokázání jeho tvrzení.

K věci samé pak krajský soud v obsáhlém odůvodnění zejména uvedl, že stěžovatelka ve svých námitkách vymezila v podstatě jediný projednatelný námitkový okruh, v němž popírala pravost svého podpisu na předložené směnce. Vzhledem k důkaznímu návrhu stěžovatelky na vypracování znaleckého posudku z oboru písmoznalectví, který uplatnila v rámci ústního jednání dne 10. 12. 2009, soud ustanovil znalcem z oboru písmoznalectví soudního znalce PhDr. Milana Nouzovského (srov. číslo listu 48), a to za účelem určení, zda podpis vystavkyne na směnce je pravým podpisem stěžovatelky. Ze závěrů znaleckého posudku (srov. čísla listů 59–66) přitom soud zjistil, že sporný podpis na originále předmětné směnky je s velkou pravděpodobností podpisem stěžovatelky. Přesto však shledal námitku stěžovatelky rozporující pravost podpisu směnky důvodnou.

Soud zdůraznil, že řízení o zaplacení směnečné pohledávky je řízením sporným, v rámci něhož jsou účastníci povinni tvrdit pro rozhodnutí ve věci všechny významné skutečnosti (povinnost tvrzení) a současně plnit důkazní povinnost, tedy označovat důkazy k prokázání svých tvrzení. Součástí návrhu žalobce je v této souvislosti i tvrzení o vystavení směnky stěžo-

vatelkou. Žalobce tedy podle krajského soudu nese důkazní břemeno o tom, že směnku předkládanou v řízení podepsala právě stěžovatelka. Pokud k tomuto svému tvrzení předkládal žalobce pouze směnku, na níž pravost podpisu byla stěžovatelkou zpochybněna, nese důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na směnce. V případě tzv. soukromých listin (což jsou podle krajského soudu i směnky), tedy všech ostatních listin vyjma listin označených v ustanovení § 134 o. s. ř. jako veřejné, nese důkaz o pravosti právě osoba, která uvedenou listinu v řízení předkládá (pro soukromé listiny tedy na rozdíl od veřejných neplatí vyvratitelná domněnka pravdivosti a správnosti, není-li prokázán opak).

Z právě uvedeného pak krajský soud v rámci okolností konkrétního případu dovedl, že žalobní tvrzení žalobce o vystavení směnky v sobě logicky zahrnuje i tvrzení o pravosti podpisu stěžovatelky, coby výstavně směnky. Za situace, kdy žalobce jako první v řízení toto břemeno tvrzení uplatňuje již v žalobě, nese v plném rozsahu ohledně tohoto tvrzení břemeno důkazní, které se pouhým rozporováním pravosti podpisu na stěžovatelku nepřesouvá. Ohledně tohoto závěru krajský soud rovněž odkázal na závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu z 21. 12. 2009 sp. zn. 29 Cdo 3478/2007 (dostupném na stránkách Nejvyššího soudu <http://www.n soud.cz>). V souladu s výše uvedeným pak krajský soud konstatoval, že v řízení nebylo jednoznačně prokázáno a postaveno najisto, že by podpis na směnce byl právě podpisem stěžovatelky, přičemž takový závěr podle krajského soudu neumožňuje učinit ani závěr znaleckého posudku, který byl vysloven toliko ve stupni pravděpodobnosti, nikoliv jako kategorický. Písmoznaleckým zkoumáním lze totiž podle soudu vyslovit i kategorický závěr, stavící mimo jakoukoliv pochybnost to, zda zkoumaný podpis je či není pravým, spontánním podpisem určité osoby. Kategorický závěr přitom v právě projednávané věci znalec nevyslovil podle krajského soudu i přesto, že ve svém posudku konstatoval dostatek kvalitního srovnávacího materiálu.

Proto krajský soud uzavřel, že v řízení nebylo prokázáno, že by podpis na směnce, při vznesené námitce nepravosti podpisu směnky zpochybňující pravost a pravdivost směnky coby soukromé listiny, byl s jistotou pravým podpisem stěžovatelky. Za této situace pak soud shledal námitku stěžovatelky jako zcela důvodnou a napadený směnečný platební rozkaz vzhledem k této skutečnosti za použití ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. v plném rozsahu zrušil.

Pokud stěžovatelka podle krajského soudu dále ve svých námitkách poukázovala na skutečnost, že uzavřela se společností FAST FINANCE, s. r. o., blíže nespecifikovanou smlouvu o půjčce bez jakéhokoliv podepsání předložené blankosměnky, pak soud takové námitkové tvrzení hodnotil jako neurčité a neprojednatelné, neboť z uvedené námitky nebyla podle

krajského soudu vůbec zřejmá polemika s předloženou směnkou. Za této situace, kdy žalovaná v námitkách popírala pravost podpisu na předložené směnce, je ze zbytku námitek zřejmé, že fakticky netvrdila konkrétní funkci směnky (ať platební či zajišťovací), k případné bližší nespecifikované smlouvě o půjčce uzavřené se společností FAST FINANCE, s. r. o., tedy subjektem navíc odlišným od žalobce, taktéž ani netvrdila a nekonkretizovala obsah kauzálního vztahu. Takto koncipovanou námitku tedy krajský soud hodnotil jako zcela neurčitou a neprojednatelnou, neboť z uvedené námitky podle soudu není zřejmé, co by vůbec mělo být předmětem řízení o takové námitce. Pro úplnost krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí ještě uvedl, že pokud ze strany právního zástupce stěžovatelky byly v rámci ústního jednání ve věci dne 10. 12. 2009 vzneseny další námitky, pak krajský soud k uvedeným námitkám nepřihlížel s ohledem na ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř., protože uvedené námitky byly vzneseny po uplynutí zákonné třídenní lhůty pro podání námitek.

K odvolání žalobce rozhodl Vrchní soud v Praze svým rozsudkem ze dne 11. 11. 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 tak, že změnil prvostupňový rozsudek, přičemž směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 ponechal v platnosti (výrok I). Výrokem II určil stěžovatelce povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů 17 380 Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám právního zástupce žalobce. Výrokem III konečně stěžovatelku zavázal zaplatit České republice, Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobožce v Liberci, na náhradu nákladů řízení 2 870 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

V odůvodnění svého měnicího rozhodnutí vrchní soud nejprve konstatoval, že krajský soud v počáteční fázi řízení postupoval v souladu s dosavadní judikaturou, která stála na tezi, že důkazní břemeno k veškerým podaným námitkám, včetně námitek nepravosti podpisu, tíží žalované (zde tedy stěžovatelku). V duchu této judikatury krajský soud při jednání dne 10. prosince 2009 postupem podle § 118a odst. 3 o. s. ř. vyzval stěžovatelku (žalovanou) k označení důkazů k prokázání tvrzení, že směnku nepodepsala. Z obsahu spisu je podle vrchního soudu zřejmé, že žalobce ve svém procesním postupu, resp. právním názoru, vycházel z dosavadní ustálené judikatury. Nelze mu tedy podle vrchního soudu vytýkat, že s ohledem na vývoj, který mohl na základě předchozích zkušeností očekávat, se nedostavil k jednání. Podle vrchního soudu je jistě možné kategoricky konstatovat, zda podpis na směnce je nebo není pravý. Ovšem kategorické závěry ve smyslu vyslovení pravosti podpisu se u renomovaných znalců podle vrchního soudu prakticky nevyskytují. Krajský soud přitom evidentně nevyšel z jím zmiňovaného posudku jako celku. Hodnocení soudu prvního stupně lze především vytknout, že samotný znalecký posudek považuje

na jednu stranu za konzistentní a znalec podle krajského soudu logicky a přesvědčivě odůvodnil svůj závěr, ovšem na druhou stranu krajský soud znalecký posudek nepovažoval za důkaz průkazný, byť zde šlo o jen nepatrný stupeň nepravděpodobnosti pravosti podpisu stěžovatelky. Odvolací soud tedy nesdílí názor soudu prvního stupně, že se žalovaná (stěžovatelka) vznesenou námitkou nepravosti podpisu ubránila povinností uloženými jí směnečným platebním rozkazem, neboť podpis na směnce je s vysokou mírou pravděpodobnosti jejím podpisem. Co se ovšem týká ostatních námitek stěžovatelky, ty byly podle vrchního soudu krajským soudem správně posouzeny jako neurčité, resp. opožděné, tedy ve svém důsledku neprojednatelné a pojmově nezpůsobilé zvrátit povinnost plnit ze směnečného platebního rozkazu.

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil k ústavní stížnosti dne 12. 4. 2011 tak, že zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, neboť je podle něho zřejmé, že ústavní stížnost stěžovatelky brojí jak formálně, tak argumentačně toliko proti rozhodnutí vrchního soudu.

Vrchní soud v Praze (jako účastník řízení) se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil dne 24. 10. 2011 tak, že rovněž zcela odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí. Podle něj základní lidská práva a svobody stěžovatelky porušeny nebyly, nadto vrchní soud podle svého názoru v právě posuzovaném případě akceptoval judikaturu Nejvyššího soudu týkající se důkazního břemene ve směnečných sporech, byť se s ní odborně neztotožňuje. S případným upuštěním od ústního jednání podle zákona o Ústavním soudu vyjádřil souhlas.

Vedlejší účastník se i přes výzvu Ústavního soudu z 29. 12. 2011 k ústavní stížnosti a případnému upuštění od ústního jednání podle zákona o Ústavním soudu nevyjádřil.

Stěžovatelka se i přes výzvu Ústavního soudu z 2. 11. 2011 rovněž k možnému upuštění od ústního jednání nevyjádřila, přičemž práva repliky nevyužila.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

Jak již bylo zmíněno výše, s ústavní stížností byl spojen rovněž návrh na zrušení § 175 o. s. ř. Usnesením ze dne 2. 5. 2012 č. j. IV. ÚS 376/11-23 byl návrh stěžovatelky na zrušení napadeného ustanovení občanského soudního řádu postoupen k rozhodnutí plénu Ústavního soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy.

Plénum Ústavního soudu nálezem sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 117; 369/2012 Sb.) rozhodlo tak, že: „I. Ustanovení § 175 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se ve slovech ‚do tří dnů‘ a ve slovech ‚v téže lhůtě‘ ruší uply-

nutím dne 30. dubna 2013. II. Ve zbylých částech se návrh na zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, odmítá.“

V odůvodnění nálezu pléna Ústavního soudu se pak mimo jiné uvádí, že Ústavní soud ve své judikatuře vymezil tři základní hlediska, na jejichž bázi posuzuje konformitu té které právním předpisem stanovené lhůty; tedy 1. zda taková lhůta neznevýhodňuje některou skupinu subjektů ve srovnání s jinou v možnosti uplatnění práva v důsledku dodatečné změny podmínek, 2. zda normotvůrce lhůtu nestanovil svévolně a 3. zda není nepřiměřená.

Co se tedy týká prvního hlediska, tedy posouzení toho, zda námitková lhůta ve smyslu § 175 o. s. ř. – v níž má žalovaný (směnečný dlužník) zaplatit požadovanou částku a náklady řízení nebo podat námitky uvádějící vše, co proti platebnímu rozkazu namítá – neznemožňuje určité skupině subjektů uplatnit své právo v důsledku dodatečné změny podmínek, pak tato otázka podle pléna Ústavního soudu vzhledem k charakteru předmětné lhůty nepřipadá v úvahu, neboť tato lhůta žádnou změnu podmínek formálně ani fakticky neznamenala.

Předmětná námitková lhůta rovněž nebyla podle pléna Ústavního soudu stanovena svévolně; vycházela z historické kontinuity souladné s předchozí právní úpravou mající svůj původ ještě v 19. století. Nadto v době vzniku občanského soudního řádu byla směnka používána ve srovnání s dneškem zcela okrajově, a to zásadně jen významnými mocenskými a ekonomickými entitami – u nich proto nebylo důvodu uvažovat v relaci tří dnů o nepřiměřenosti. To ovšem neplatí pro dnešní realitu tržního hospodářství, kdy je směnka uplatňována i mezi subjekty, jež zásadně nejsou v rovném postavení a které nemohou – aniž by bylo spravedlivé to od nich očekávat – vnímat směnečný vztah v celé jeho šíři a reflektovat tak případná rizika pro ně z něj plynoucí. Je-li smyslem lhůty omezení entropie a snížení nejistoty v právních vztazích, například při uplatňování práv, pak na druhou stranu ale zmíněné omezení uplatnění práv například prostřednictvím zákonodárcem stanovené lhůty nesmí vést k jejich popření, resp. k jejich vyprázdnění, zvláště jde-li o základní práva a svobody (srovnej čl. 4 odst. 4 Listiny). Lhůta ve smyslu § 175 o. s. ř. přitom podle pléna Ústavního soudu vlivem vývoje společenských poměrů nepřipustně (v rozporu právě s čl. 4 odst. 4 Listiny) omezuje možnost směnečných dlužníků bránit svá práva před soudem, a tím ve směnečných vztazích vytváří ničím neodůvodněnou nerovnost mezi směnečnými dlužníky a směnečnými věřiteli ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny. Jak směnečný věřitel, tak směnečný dlužník přitom musí mít zajištěnou reálnou možnost uplatnit svá práva před soudem. Proto Ústavní soud rozhodl podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, že se ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř. ve slovech „do tří dnů“ a ve slovech „v téže lhůtě“ ruší uplynutím dne

30. dubna 2013. V ostatních částech návrh na zrušení § 175 občanského soudního řádu odmítl jako zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s ustanovením § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu]. Zdůraznil ale zároveň, že stanovení delší námitkové lhůty zákonodárcem – k čemuž mu dal odkladem vykonatelnosti výroku I nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/12 prostor – je toliko prostředkem, který je s to vnést do směnečných vztahů jen dílčí rovnováhu, a rozhodně by změna v podobě prodloužení námitkové lhůty neměla být vnímána jako řešení dostatečné a definitivní.

Za této situace pak IV. senát Ústavního soudu rozhodl usnesením ze dne 28. 11. 2012 č. j. IV. ÚS 376/11-27 o pokračování v řízení o ústavní stížnosti. Ústavní soud rovněž rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013, neboť od tohoto jednání nelze podle Ústavního soudu očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o právě projednávané stížnosti žádné dokazování neprováděl. Dále uzavřel, že ústavní stížnost stěžovatelky proti v záhlaví citovanému rozhodnutí Ústavního soudu je důvodná.

Jakkoliv Ústavní soud v řízení o akcesorickém návrhu na zrušení právního předpisu podle § 74 a § 64 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu nerozhoduje o vlastní ústavní stížnosti, s níž byl akcesorický návrh na zrušení právního předpisu spojen, je zřejmé, že v tomto řízení o takzvané incidenční konkrétní kontrole norem mají skutkové okolnosti, o které se ústavní stížnost opírá, zásadní roli, neboť vymezují situaci tvrzené protiústavnosti aplikace napadených ustanovení zákona, přičemž tvrzenou protiústavností je stížena již sama zákonná úprava. Dospěl-li Ústavní soud v řízení o kontrole norem k závěru o rozporu napadeného ustanovení zákona (resp. jeho částí) s ústavně zaručenými základními právy a svobodami (jakož i s ústavněprávními principy), pravidelně se toto zjištění projeví v závěru, že důsledkem aplikace takového ustanovení zákona (jeho částí) je porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody konkrétní osoby. Taková situace nastala i v právě projednávané věci.

Při posuzování důvodnosti ústavní stížnosti přitom vycházel IV. senát Ústavního soudu právě z výše stručně rekapitulovaných závěrů plenárního nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/12. Přihlédl tedy přirozeně k tomu, že to byla právě stěžovatelka, kdo inicioval řízení o kontrole norem (to ve spojitosti s ústavně stížnostním žádáním domáhajícím se zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí vrchního soudu), a že byla v tomto řízení úspěšná, neboť – jak vidno – plénum Ústavního soudu právě v souvislosti se skutkovými okolnostmi stěžovatelčina případu dospělo mimo jiné k závěru, že třídní lhůta určená zákonodárcem k podání směnečných námitek je zvláště ve vztahu ke spotřebitelům jako směnečným dlužníkům – což je přesně případ stěžovatelky – nepřiměřená, a proto tuto lhůtu zrušil, byť s odkladem vykonatelnosti.

V judikatuře Ústavního soudu se lze přitom setkat s případy – srovněj k tomu například nálezy Ústavního soudu z 27. 11. 2001 sp. zn. I. ÚS 102/2000 (N 179/24 SbNU 335) – kdy příslušný senát Ústavního soudu v kontextu plenárního řízení o kontrole norem vyvolaného postupem podle § 74 zákona o Ústavním soudu nastíní řešení pro následné řízení před orgánem veřejné moci tak (je-li to tedy z povahy věci možné), aby v dané konkrétní věci byla naplněna subjektivní funkce řízení před Ústavním soudem, tedy aby byla naplněna funkce ochrany ústavně zaručených základních práv (svobod) stěžovatelů, a to i přes případný odklad vykonatelnosti derogačního výroku nálezu pléna Ústavního soudu. Proto se tedy Ústavní soud pravidelně ve své náleзовé judikatuře mj. vyjadřuje k aplikaci právních předpisů (resp. jejich částí), jež byly v řízení o kontrole norem zrušeny, ale v souladu s obecně platnými pravidly teorie práva se na určité společenské vztahy stále použijí; srov. k tomu teze uvedené v nálezu ze dne 29. 6. 2004 sp. zn. III. ÚS 569/03 (N 87/33 SbNU 339). Právě citovaný nálezy přitom myšlenkově inklinuje k řešení zakotvenému v čl. 140 odst. 4 a 7 Ústavy Rakouské republiky [Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG), publikováno pod BGBl. Nr. 1/1930, ve znění pozdějších předpisů], v souladu s nímž „[Ústavním soudním dvorem] zrušený zákon i nadále dopadá na právní vztahy, jež nastaly [před vyhlášením zrušujícího rozhodnutí Ústavního soudního dvora]; výjimkou ... [je však situace], kdy Ústavní soudní dvůr v souladu s čl. 140 odst. 7 B-VG vysloví, že jím zrušený zákon nebude dopadat jak na věc jsoucí podnětem k řízení o kontrole norem [tzv. Anlassfall], tak dokonce na právní vztahy [nastalé před vyhlášením zrušujícího rozhodnutí; v originále „dass ein von ihm aufgehobenes G – über den Anlassfall hinaus – auch für frühere Sachverhalte nicht mehr anzuwenden ist“]. Takovýto výrok se pak vztahuje i na věci doposud nerozhodnuté“ (po úpravě citováno a parafrázováno podle Mayer, H. Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: B-VG, F-VG, Grundrechte, Verfassungsgerichtsbarkeit, Verwaltungsgerichtsbarkeit: Kurzkomentar. 4. Aufl. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, zejm. s. 487). Lze tedy učinit dílčí závěr, že východiska shora citované náleзовé judikatury nejsou ani z komparativního hlediska ojedinělá (byť samozřejmě argument komparace má zásadně toliko interpretační význam), což ostatně podporují i doktrinární závěry vztahující se k situaci, kdy Ústavní soud dovodí porušení základních práv (svobod) jednotlivce nesprávnou aplikací procesního předpisu (srov. přiměřeně Wagnerová, E. a kol. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha : ASPI, 2007, s. 291 a násl.).

Ústavní soud konečně také pravidelně ve své náleзовé judikatuře vychází z toho, že hodnocení ústavnosti činnosti orgánu veřejné moci se skládá z několika komponent [srov. například nálezy Ústavního soudu z 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)], přičemž první je právě

posouzení ústavnosti aplikovaného právního předpisu (což vyplývá z § 68 zákona o Ústavním soudu). V případě – jako je tomu i v právě projednávané věci – v němž je nosným důvodem zásahu orgánu veřejné moci norma jednoduchého práva, kterou pro její rozpor s ústavním pořádkem Ústavní soud již zrušil, nezbyvá než konstatovat, že ústavní stížností napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze trpí mimo jiné vadou spočívající v protíústavnosti relevantního jednoduchého práva vytyčanou nálezem sp. zn. Pl. ÚS 16/12. Byť to sice nebyl Vrchní soud v Praze, který vydával směnečný platební rozkaz zavazující stěžovatelku do tří dnů zaplatit požadovanou částku a náklady řízení (nepodá-li v téže lhůtě námitky), nezbavovalo ho to povinnosti naplnit ústavněprávní imperativ ochrany základních práv a svobod ve smyslu čl. 4 Ústavy. Základní práva a svobody jsou přitom právě díky citovanému článku pod ochranou soudní moci jako celku, protože nadto je třeba rozumět, že se nejedná toliko o subjektivní práva a svobody, ale že jde rovněž i o ústavní právo v objektivním slova smyslu v celé jeho šíři (srov. k tomu Jan Filip in Bahýlová, L. a kol. Ústava České republiky: komentář. Praha : Linde, 2010, s. 74 a násl.).

V souladu s výše naznačeným tedy shledal IV. senát Ústavního soudu jako ústavně konformním řešením v právě projednávané věci algoritmus – poměřuje přitom vedle sebe zejména nutnost ochrany základních práv a svobod stěžovatelky v intencích specifikovaných v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/12 a povinnost zachovat i ve vztahu ke společnosti GORASAN COMPANY LIMITED (tedy v tomto případě ke směnečnému věřiteli) princip právní jistoty a princip ochrany nabytých práv, při respektování principu dělby moci – kdy po tomto zrušujícím nálezu Ústavního soudu budou v řízení před obecnými soudy (popř. před obecným soudem) posuzovány jako včasné všechny námitky ve smyslu § 175 o. s. ř., které stěžovatelka uplatnila v řízení před soudem prvního stupně do skončení prvního jednání ve věci ve smyslu § 118b odst. 1 o. s. ř. Aplikaci právě této lhůty přitom Ústavní soud shledává přiměřenou, neboť právní úprava obsažená v § 118b odst. 1 o. s. ř. je tím zákonným regulativem, jenž se ve směnečných (šekových) sporech aplikuje, nepřistoupí-li soud, ať již z jakéhokoliv důvodu, k vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu ve smyslu § 175 o. s. ř. Záleží pak zcela na posouzení vrchním soudem, zda ve věci rozhodne v intencích tohoto nálezu sám, ať už podle § 219 o. s. ř. (resp. podle § 220 o. s. ř.) anebo zda bude postupovat podle § 219a o. s. ř.

Z výše uvedených důvodů proto Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou a ústavní stížností napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, v záhlaví citované, zrušil podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jím bylo porušeno zejména základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces.

Vzhledem k těmto skutečnostem pak již Ústavní soud nepovažoval za nutné vyjadřovat se k námitkám stěžovatelky vztahujícím se ke znaleckému posudku z oboru písmoznalectví, resp. k tomu, zda znalcem učiněný závěr o vysoké míře pravděpodobnosti pravosti podpisu stěžovatelky na směnce je z ústavněprávního hlediska ve vztahu k provedenému dokazování akceptovatelný.

Ústavní soud se rovněž v odůvodnění svého rozhodnutí šířeji nezabýval námitkou stěžovatelky, že v její věci rozhodující krajský soud nesprávně aplikoval závěry shora citovaného rozsudku Nejvyššího soudu z 21. 12. 2009 sp. zn. 29 Cdo 3478/2007, čímž v rozporu s tímto rozhodnutím – s nímž se Ústavní soud zcela ztotožňuje – na ni přenesl důkazní břemeno ve vztahu k prokázání pravosti podpisu na předmětné směnce. Byť totiž lze připustit, že se krajský soud stěžovatelkou zmíněného pochybení skutečně dopustil a ve věci rozhodující vrchní soud toto jeho pochybení v podstatě nereflekoval ani v rámci odůvodnění svého rozhodnutí, z odůvodnění nálezu pléna Ústavního soudu je patrná nutnost vyvážit postavení směnečného dlužníka a směnečného věřitele, tedy primárně umožnit stěžovatelce bránit se proti nárokům plynoucím ze směnečného platebního rozkazu co možná nejširším spektrem námitek. To, jak bude naloženo se zmíněným písmoznaleckým posudkem, je v první řadě věci posouzení ze strany vrchního soudu a vzhledem k nosným důvodům citovaného plenárního rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 16/12 se tato otázka nejvíce týká právě pro tuto chvíli, zejména z ústavněprávního pohledu, určující.

Č. 13

K návrhu na zrušení části § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Úkony správního orgánu, jejichž vydání závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob, jsou ze soudního přezkoumání vyloučeny, ledaže by samy o sobě znamenaly právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti nebo ledaže by šlo o úkony dotýkající se základních práv zaručených Listinou základních práv a svobod.

Úkon, jímž správní orgán rozhoduje o otázce (ne)uznání osoby za osobu zdravotně znevýhodněnou, sám o sobě neznamená žádnou z právních překážek uvedených v ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s., avšak bez pochyb se dotýká základních práv posuzované osoby, protože je jeho vyloučení ze soudního přezkumu protiústavní.

Nález

pléna Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jiří Mucha, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský, Miloslav Výborný a Michaela Židlická ze dne 15. ledna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 15/12, ve věci návrhu Nejvyššího správního soudu podaného podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve slovech „zdravotního stavu osob nebo“, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 82/2013 Sb.).

Výrok

I. Návrh na zrušení ustanovení § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve slovech „zdravotního stavu osob nebo“ se zamítá.

II. Rozhodnutí o odvolání proti neuznání za osobu zdravotně znevýhodněnou ve smyslu § 67 odst. 2 písm. c) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, není vyloučeno ze soudního přezkumu podle ustanovení § 70 písm. d) soudního řádu správního.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 11. 5. 2012 doručen návrh rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu (dále též jen „navrhovatel“) na zrušení ustanovení § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve slovech „zdravotního stavu osob nebo“ (dále též jen „napadené ustanovení“).

2. Navrhovatel tento návrh podal poté, co v souvislosti se svou rozhodovací činností (věc sp. zn. 6 Ads 109/2009) v souladu s ustanovením čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem.

II. Průběh řízení před správními orgány a správními soudy

3. Na žádost Vladimíry Pickové bylo zahájeno správní řízení, jehož předmětem bylo posouzení, zda je jmenovaná osobou zdravotně znevýhodněnou ve smyslu § 67 odst. 2 písm. c) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění účinném do 31. 12. 2011, (dále jen „zákon o zaměstnanosti“). Úřad práce v Olomouci svým rozhodnutím ze dne 10. 9. 2007 č. j. SR/2007/61-OL vyslovil, že žadatelka takovou osobou není. Odvolání Vladimíry Pickové proti tomuto rozhodnutí bylo zamítnuto rozhodnutím Ministerstva práce a sociálních věcí (dále též jen „ministerstvo“) ze dne 20. 3. 2008 č. j. 2007/62310-33.

4. Rozsudkem ze dne 6. února 2009 č. j. 2 Cad 59/2008-30 Městský soud v Praze k žalobě Vladimíry Pickové rozhodnutí ministerstva zrušil, neboť dospěl k závěru, že posudek posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí vypracovaný k posouzení zdravotního stavu žalobkyně v rámci odvolacího řízení byl neúplný a nepřesvědčivý a navíc byl zpracován komisí v nesprávném složení. Tímto zrušujícím rozsudkem zavázal Městský soud v Praze žalovaný správní orgán k vypracování doplňujícího posudku a k novému rozhodnutí ve věci. Proti tomuto rozsudku podalo žalované ministerstvo kasační stížnost, v níž namítalo, že posudek posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 29. 2. 2008 vytykávanými vadami netrpí.

5. Šestý senát Nejvyššího správního soudu se v rámci řízení o podané kasační stížnosti zabýval otázkou, zda rozhodnutí o přiznání statusu osoby zdravotně znevýhodněné vůbec podléhá soudnímu přezkumu. Dospěl přitom k závěru, že čtvrtý senát téhož soudu ve svém rozsudku ze dne 17. 2. 2010 č. j. 4 Ads 168/2009-86 přezkum rozhodnutí o přiznání statusu osoby zdravotně znevýhodněné vyloučil s odkazem na ustanovení § 70 písm. d) soudního řádu správního (dále též jen „s. ř. s.“). Jelikož se s tímto právním názorem šestý senát Nejvyššího správního soudu neztotožnil, předložil věc podle § 17 s. ř. s. rozšířenému senátu. Podle právního názoru

šestého senátu Nejvyššího správního soudu rozhodování o uznání osoby za osobu zdravotně znevýhodněnou podle ustanovení § 67 zákona o zaměstnanosti ze soudního přezkumu vyloučeno být nemůže. Toto rozhodování totiž zasahuje do práva podle ustanovení čl. 29 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a proto je soudní přezkum rozhodnutí garantován podle ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny (byť by i formálně byla splněna podmínka pro výluky podle napadeného ustanovení). Kromě toho šestý senát Nejvyššího správního soudu vyjádřil přesvědčení, že rozhodnutí o neuznání za osobu zdravotně znevýhodněnou (či rozhodnutí odvolací) vytváří překážku pro výkon povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti.

6. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu naproti tomu konstatoval, že rozhodnutí o neuznání za osobu zdravotně znevýhodněnou samo o sobě překážku pro výkon povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti nevytváří. Přitakal však šestému senátu Nejvyššího správního soudu v tom, že toto rozhodování zasahuje do práva přiznaného „předpisy ústavního pořádku a mezinárodními smlouvami“, protože je vyloučení jeho soudního přezkoumávání ústavně zapovězeno. Z tohoto důvodu se rozšířený senát Nejvyššího správního soudu obrátil na Ústavní soud s návrhem na zrušení napadeného ustanovení.

III. Rekapitulace návrhu

7. Svůj návrh na zrušení napadeného ustanovení odůvodnil rozšířený senát Nejvyššího správního soudu – jak už shora naznačeno – tím, že rozhodování o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou zasahuje do základních práv garantovaných ustanovením čl. 29 Listiny. Ustanovení § 67 zákona o zaměstnanosti, na jehož základě rozhodování o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou probíhá, je totiž dle navrhovatele realizací ustanovení čl. 29 odst. 1 a 2 Listiny zakotvujícího mimo jiné právo osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci, na zvláštní pracovní podmínky, na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání. Proto navrhovatel usoudil, že se jedná o rozhodnutí dotýkající se základních práv a svobod podle Listiny, jehož přezkum nemůže být zákonem vyloučen s ohledem na ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny. Navrhovatel v této souvislosti uvedl, že z hlediska ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny není rozhodné, zda a v které hlavě Listiny je dotčené základní právo zakotveno, což podložil i odkazy na judikaturu Ústavního soudu.

8. Navrhovatel rovněž – vědom si doktríny přednosti ústavně konformní interpretace před derogací zákonného ustanovení – konstatoval, že ústavně konformní výklad napadeného ustanovení nepovažuje za možný. V tomto kontextu odmítl na základě připojené podrobné argumentace i názor šestého senátu Nejvyššího správního soudu, podle něhož rozhod-

nutí o neuznání za osobu zdravotně znevýhodněnou (či rozhodnutí odvolací) vytváří překážku pro výkon povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti.

9. K nápravě protiústavního stavu však dle navrhovatele není třeba rušit celé ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s., nýbrž postačí toliko jeho zrušení ve slovech „zdravotního stavu osob nebo“. Takový derogační výrok totiž bude postačovat k tomu, aby rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí dotýkající se základních práv Vladimíry Pickové mohlo být přezkoumáno.

IV. Vyjádření účastníků řízení

10. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) ve vyjádření k návrhu ze dne 20. července 2012, podepsaném předsedkyní sněmovny Miroslavou Němcovou, uvedla, že návrh soudního řádu správního předložila Poslanecké sněmovně vláda České republiky dne 1. října 2001. Vládní návrh zákona byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk č. 1080 dne 4. října 2001 ve III. volebním období. Poslanecká sněmovna projednala vládní návrh soudního řádu správního v prvním čtení dne 25. října 2001 a přikázala jej k projednání ústavně právnímu výboru, který jej dne 29. ledna 2002 projednal a vydal usnesení, jež bylo publikováno jako sněmovní tisk č. 1080/1. Poslanecká sněmovna projednávala návrh soudního řádu správního ve druhém čtení ve dnech 30. ledna 2002 a 8. února 2002. Pozměňovací návrhy k návrhu zákona byly zpracovány a publikovány pod číslem sněmovního tisku 1080/2. Ve třetím čtení dne 15. února 2002 bylo přijato usnesení, jímž Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s vládním návrhem soudního řádu správního ve znění schválených pozměňovacích návrhů. Napadené ustanovení soudního řádu správního nebylo přitom pozměňovacími návrhy schválenými Poslaneckou sněmovnou ve třetím čtení obsahově dotčeno. Poslanecká sněmovna postoupila návrh zákona Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“) dne 25. února 2002. Senát s návrhem zákona vyslovil dne 22. března 2002 (správně 21. března, pozn. Ústavního soudu) souhlas. Zákon byl dne 26. března 2002 doručen prezidentu republiky, který jej dne 28. března 2002 podepsal. Dne 17. dubna 2012 byl zákon vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 150/2002 Sb.

11. Senát ve vyjádření k návrhu ze dne 13. července 2012, podepsaném předsedou Senátu Milanem Štěchem, uvedl, že návrh soudního řádu správního byl Senátu doručen dne 25. února 2002 a v senátní evidenci 3. funkčního období mu bylo přiřazeno číslo tisku 223. Ústavně-právní výbor i výbor pro územní rozvoj doporučily Senátu schválit návrh zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Dne 21. března 2002 Senát na 15. schůzi 3. funkčního období schválil návrh zákona ve znění po-

soupeném Poslaneckou sněmovnou. Senát ve svém podání k Ústavnímu soudu vyjádřil přesvědčení, že postupoval v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

12. Pokud se týče meritorního posouzení návrhu, konstatoval Senát, že v rámci projednávání kodexu nebyla jednotlivá potenciálně kontroverzní ustanovení detailně diskutována a že rozhodnutí o souladu napadeného ustanovení s ústavním pořádkem je zcela na Ústavním soudu.

13. Vyjádření vlády a veřejného ochránce práv vyžádána nebyla (srov. sdělení Ústavního soudu Org. 72/12 ze dne 18. prosince 2012, bod 3, publikováno pod č. 469/2012 Sb.)

V. Upuštění od ústního jednání

14. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, pročež od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) – srov. též sdělení citované shora v bodu 13.

VI. Díkce napadeného ustanovení

15. Ustanovení § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, zní (napadená část ustanovení zvýrazněna):

§ 70

Kompetenční vyluky

Ze soudního přezkoumání jsou vyloučeny úkony správního orgánu

(...)

d) jejichž vydání závisí výlučně na posouzení **zdravotního stavu osob nebo** technického stavu věci, pokud sama o sobě neznamenaají právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti, nestanoví-li zvláštní zákon jinak

(...).

VII. Posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání návrhu a aktivní legitimace navrhovatele

16. Ústavní soud především musel zvážit, zda jsou naplněny procesní podmínky pro projednání podaného návrhu; v tomto kontextu se zaměřil prvotně na otázku, zda byl rozšířený senát Nejvyššího správního soudu k podání návrhu aktivně legitimován.

17. Podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy, dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu k projednání. Tuto úpravu dále rozvádí ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle kterého návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení je oprávněn podat též soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy.

18. Ústavní soud konstatuje, že aktivní legitimace rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu k projednání věci (a tudíž i k podání návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy) může být založena pouze tehdy, byla-li mu věc postoupena v souladu s ustanovením § 17 s. ř. s. Z vyžádaného spisu sp. zn. 6 Ads 109/2009 Ústavní soud zjistil, že věc byla rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu postoupena šestým senátem téhož soudu. Nebylo přitom žádných pochyb o skutečnosti, že napadené ustanovení, resp. jeho výklad, mělo pro rozhodnutí ve věci samé klíčový význam. Postupující senát v předkládacím usnesení primárně žádal, aby rozhodnutí, kterým nebyl přiznán status osoby se zdravotním znevýhodněním, bylo považováno za rozhodnutí znamenající překážku pro výkon povolání či zaměstnání ve smyslu ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s.; nedomáhal se tedy toho, aby rozšířený senát podal návrh na zrušení tohoto ustanovení či jeho části (což by ostatně s ohledem na ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy mohl učinit sám bez konzultace s rozšířeným senátem). Podstatná část argumentace obsažená v předkládací zprávě se však upínala ke zpochybnění ústavní konformity takového výkladu napadeného ustanovení, podle něhož by předmětné rozhodnutí nebylo soudně přezkoumatelné.

19. Za situace, v níž rozšířený senát výklad nabízený šestým senátem Nejvyššího správního soudu nepřijal, bylo tak vysoce pravděpodobné, že by šestý senát po případném vrácení věci sám Ústavnímu soudu návrh na zrušení předmětného ustanovení podal. Pokud by Ústavní soud trval na tom, že v takovém případě nemůže rozšířený senát návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy podat, šlo by o projev přepjatého formalismu, ve svém důsledku toliko prodlužujícího řízení před soudy (je nutno mít na zřeteli, že se v projednávané věci jedná o konkrétní kontrolu normy a samo řízení před správními soudy trvá již několik let).

20. Ze všech shora uvedených důvodů proto Ústavní soud dospěl k závěru, že rozšířený senát Nejvyššího správního soudu, pakliže dospěl k závěrům v návrhu vyloženým, byl aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení napadeného ustanovení.

VIII. Přezkum procedury přijetí přezkoumávaného zákonného ustanovení

21. Ústavní soud, jak mu ukládá ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, následně zkoumal, zda bylo napadené ustanovení přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Vyšel přitom z dále citovaných těsnopiseckých zpráv a z vyjádření obou komor Parlamentu.

22. Z těsnopisecké zprávy ze 46. schůze Poslanecké sněmovny konané dne 15. února 2002 Ústavní soud zjistil, že zákon č. 150/2002 Sb. předložený vládou (tisk č. 1080) byl přijat Poslaneckou sněmovnou v třetím čtení

v hlasování č. 589, přičemž ze 157 přítomných poslanců pro návrh hlasovali 103 poslanci a proti návrhu 44 poslanci.

23. Z těšnopisecké zprávy z 15. schůze Senátu konané dne 21. března 2002 vyplývá, že návrh zákona byl Senátu postoupen dne 25. února 2002. Na 15. schůzi Senátu byl dne 21. 3. 2002 návrh zákona schválen ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou (usnesení Senátu č. 326); v hlasování č. 94 se z 65 přítomných senátorů vyslovili pro návrh 52 senátoři a proti návrhu 1 senátor.

24. Dne 26. března 2002 byl zákon doručen prezidentu republiky; ten jej dne 28. března téhož roku podepsal.

25. Dne 17. dubna 2002 byl zákon vyhlášen v částce 61 Sbírký zákonů pod číslem 150/2002 Sb.

26. Ústavní soud konstatoval, že zákon č. 150/2002 Sb., jehož je napadené ustanovení součástí, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

IX. Meritorní přezkum návrhu

27. Po posouzení ústavnosti procedury přijetí napadeného zákona se Ústavní soud zaměřil na jeho věcný soulad s ústavním pořádkem.

28. Ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s. v rozsahu, v němž bylo napadené, podle výkladu zastávaného rozšířeným senátem Nejvyššího správního soudu vylučuje soudní přezkum rozhodnutí o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou podle § 67 odst. 2 písm. c) zákona o zaměstnanosti. Jedná se totiž o rozhodnutí, které splňuje podmínky napadeného ustanovení, neboť vydání je závislé výhradně na posouzení zdravotního stavu, a zároveň se nejedná o rozhodnutí, které by samo o sobě představovalo právní překážku pro výkon povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti. Jinými slovy, rozhodování o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou se dotýká právní sféry jednotlivce, resp. jeho veřejných subjektivních práv (v opačném případě by se ani o rozhodnutí ve smyslu § 65 s. ř. s. nejednalo), avšak dobrodiní soudního přezkumu je dotčeno osobě upřeno.

29. Podle ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny může být sice soudní přezkum rozhodnutí orgánu veřejné správy vyloučen (čl. 36 odst. 2 Listiny, věta první *in fine*), z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny (čl. 36 odst. 2 věta druhá Listiny). Pojem „základních práv a svobod podle Listiny“ ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny byl přítom v judikatuře Ústavního soudu již dříve vyložen tak, že dopadá i na práva zakotvená v hlavě čtvrté Listiny (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 11/2000 ze dne 12. 7. 2001, N 113/23 SbNU 105; 322/2001 Sb.). Pokud by tudíž Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutí o (ne)uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou

podle § 67 odst. 2 písm. c) zákona o zaměstnanosti se dotýká některého ze základních práv podle Listiny, bylo by vyloučení jeho soudního přezkumu nutno považovat za protiústavní.

30. Ústavní soud se ztotožňuje s právním názorem navrhovatele, podle něhož je ustanovení § 67 zákona o zaměstnanosti, na jehož základě rozhodování o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou probíhá, zákonnou realizací čl. 29 odst. 1 a 2 Listiny zakotvujících mimo jiné právo osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci, na zvláštní pracovní podmínky, na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání. V tomto směru je argumentace navrhovatele přílehlavá stejně jako názory implicitně, resp. explicitně vyjádřené v rozsudku Městského soudu v Praze či i v usnesení 6. senátu Nejvyššího správního soudu (citovány shora v bodech 4 a 5). Nelze zde ani přehlédnout, že v řízení, z něhož derogační názor vzešel, o neexistenci výluky nepochyboval nejen žalovaný z rozhodujících soudů, ale ani Ministerstvo práce a sociálních věcí, podávající proti rozsudku Městského soudu v Praze kasační stížnost, neboť ta byla opřena o zcela jinou argumentační linii.

31. Rozhodnutí o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou předurčuje, zda se osoba zdravotně postižená, jež je zvláštním nositelem ústavně garantovaných práv ve smyslu čl. 29 Listiny, fakticky domůže zvýšené ochrany vyjádřené konkrétními opatřeními v rovině podústavního práva (např. v oblasti pracovní rehabilitace), resp. zda bude za nositele základního práva pro účely prováděcích zákonů považována. Negativní rozhodnutí v této věci tudíž dotčenou osobu může o ústavně garantovanou ochranu připravit.

32. Rozhodnutí o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou se dle Ústavního soudu dotýká i práva na ochranu zdraví dle čl. 31 Listiny, avšak ustanovení čl. 29 odst. 1 je v oblasti postavení osob zdravotně postižených v pracovněprávních vztazích možno považovat za *lex specialis* k ustanovení čl. 31 Listiny (srov. i Wintř, J. Komentář k čl. 29, in Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 620 a 621).

33. Z uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutí o (ne)uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou (resp. rozhodnutí o odvolání proti němu) je rozhodnutím týkajícím se základního práva podle Listiny ve smyslu jejího ustanovení čl. 36 odst. 2, pročež vyloučení tohoto rozhodnutí ze soudního přezkumu bylo by protiústavní.

34. Ústavní soud se dále zaměřil na posouzení otázky, zda konkluze takto vyjádřená (bod 33) musí nutně vést k derogaci napadeného ustanovení. Zde uzavřel, že napadené zákonné ustanovení (týkající se - budiž znovu připomenuto - jen přezkoumávání zdravotního stavu) není protiústavní v celé své šíři (jako takové bylo koneckonců po celé desetiletí bez větších pochybností aplikováno), nýbrž „pouze“ působí protiústavně při vztažení

na (některá) specifická rozhodnutí dotýkající se základních práv; k tomu došlo ve věci projednávané Nejvyšším správním soudem a předtím Městským soudem v Praze.

35. Ústavní soud nemá námitek proti právnímu názoru navrhovatele, podle něhož negativní rozhodnutí ve věci uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou samo o sobě nezakládá právní překážku k výkonu povolání či zaměstnání; Ústavní soud přitakává navrhovateli i v tom, že opačný výklad napadeného ustanovení nebyl by vhodným řešením nastíněného protiústavního stavu. Správně totiž navrhovatel postřehl, že takovým výkladem by sice protiústavní dopad vyluky soudního přezkumu byl odstraněn, avšak to jen za cenu výkladu dotčeného zákonného ustanovení *contra legem*; uchýlit se k této možnosti je přijatelné jen naprosto výjimečně, a to ještě pouze za situace, že jinak protiústavnost vyřešit nelze. Bude dále vysvětleno, že to není případ nyní projednávaný.

36. Přes uvedené Ústavní soud konstatuje, že napadené ustanovení nejenže lze, ale je přímo nutno interpretovat tak, že v něm zakotvená vyluka, byť v mnohých jiných případech opodstatněná, nesmí dopadat s ohledem na ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny na taková rozhodnutí, která se dotýkají základních práv Listinou garantovaných. Tato interpretace neargumentuje tedy s nepřiléhavým (srov. bod 35) odkazem na samo ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s., nýbrž výkladem konkrétního pojmu užitého v napadeném ustanovení doplňuje pravidlem plynoucím z předpisu vyšší právní síly (k tomu srov. nález sp. zn. IV. ÚS 1554/08 ze dne 15. 1. 2009, N 12/52 SbNU 121, bod 24). Výsledkem uvedené interpretace napadeného zákonného ustanovení je závěr vyjádřitelný takto:

Úkony správního orgánu, jejichž vydání závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob, jsou ze soudního přezkoumání vyloučeny,
- ledaže by samy o sobě znamenaly právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti,
- nebo ledaže by šlo o úkony dotýkající se základních práv zaručených Listinou.

37. Úkon, jímž správní orgán rozhoduje o otázce (ne)uznání osoby za osobu zdravotně znevýhodněnou, je přitom právě tím úkonem, jenž sám o sobě neznamená žádnou z právních překážek uvedených v ustanovení § 70 písm. d) s. ř. s., avšak bez pochyb se dotýká základních práv posuzované osoby.

38. Pro uvedené Ústavní soud návrh na derogaci přezkoumávaného zákonného ustanovení zamítl, současně však z důvodu nastolení právní jistoty připojil interpretativní nálezkový výrok zaručující (nejen pro případ navrhovatelem řešený) ústavně nezpochybnitelné právo na přezkum rozhodnutí, o němž správně navrhovatel usoudil, že se dotýká ústavně zaručených základních práv jednotlivce.

39. V tomto kontextu rovněž Ústavní soud doplňuje, že pokud by v projednávané věci upřednostnil derogaci před shora nastíněným řešením, otevřela by se tím možnost přezkumu celé řady lékařských posudků (resp. přesněji řečeno rozhodnutí z nich odvozených), které se základních práv jednotlivce nedotýkají; k takovému přístupu se Ústavní soud vyjádřil velmi rezervovaně (byť nepřímo) již ve své dřívější judikatuře (srov. nálezh sp. zn. Pl. ÚS 11/08 ze dne 23. 9. 2008, N 155/50 SbNU 365, zejm. bod 35).

40. Ústavní soud zdůrazňuje, že uvedené samo o sobě nijak nepředjímá, v jakém rozsahu bude soudní přezkum rozhodnutí závisejícího na odborném posouzení zdravotního stavu prováděn; lze přirozeně předpokládat, že soudní přezkum v této věci bude sloužit toliko k eliminaci excesů, popřípadě dohledu nad zákonností rozhodnutí a procesu, který vydání rozhodnutí předcházela (včetně způsobu zjišťování zdravotního stavu posuzované osoby), nikoliv však k odborné polemice se skutkovými závěry obsaženými v rozhodnutí, resp. v lékařském posudku, o něž bylo toto rozhodnutí opřeno.

X. Závěr

41. Ústavní soud tedy shrnuje, že rozhodnutí o uznání za osobu zdravotně znevýhodněnou a rozhodnutí o odvolání proti němu jsou rozhodnutími týkajícími se základního práva podle Listiny ve smyslu jejího ustanovení čl. 36 odst. 2, pročež je vyloučení těchto rozhodnutí ze soudního přezkumu protiústavní. S ohledem na zásadu přednosti ústavně konformní interpretace před derogací však Ústavní soud návrh na zrušení napadeného ustanovení zamítl podle ustanovení § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Zamítavý výrok ovšem doplnil výrokem interpretativním, zavazujícím správní soudy poskytnout dobrodiní soudního přezkumu osobám brojícím správní žalobou proti rozhodnutí o odvolání proti neuznání za osobu zdravotně znevýhodněnou ve smyslu § 67 odst. 2 písm. c) zákona o zaměstnanosti.

Č. 14

K rozhodování soudu o náhradě škody na zdraví

Zákonodárce – jak je zřejmé – se v otázce náhrady škody spočívající v poškození zdraví rozhodl poskytnout zaměstnanci náhradu škody v širším rozsahu, než je tomu ve vztazích podléhajících toliko obecné občanskoprávní úpravě.

Takové rozlišení lze i podle Ústavního soudu v obecné rovině akceptovat, neboť pracovní právo se z občanského práva vydělilo mimo jiné proto, aby mohlo lépe chránit zaměstnance ve vztahu k zaměstnavateli (srovnej k tomu Galvas, M. a kol. Pracovní právo. 2. doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 27 a násl. ISBN 80-210-3558-7); na druhou stranu však nelze nevidět, že institut odpovědnosti za škodu (jakožto svým způsobem sankční mechanismus) je vlastní nejen pracovnímu právu. S určitým zjednodušením lze zvláště v oblasti soukromoprávních disciplín podle Ústavního soudu akcentovat tezi, že odpovědnost lze chápat jako sekundární povinnost toho, kdo porušil jemu adresovaný závazek něco konat, něco dát, něčeho se zdržet (nekonat) nebo něco strpět. Odpovědnostní vztah tak existuje namísto původního právního vztahu (srovnej k tomu Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3. doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 346 a násl. ISBN 80-210-2793-2). Nadto, byť subjekty podléhající úpravě občanského zákoníku nejsou navzájem ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti (jako je tomu v některých jiných odvětvích právního řádu), přece jen nejsou bez výjimky ve zcela rovném postavení; tu lze uvést například ustanovení § 421a občanského zákoníku předpokládající objektivní odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi majícími původ v poruše přístroje nebo jiné věci (v právě projednávaném případě podáním anestetika) použitými při plnění závazku, a to bez ohledu na to, zda došlo k porušení stanovené povinnosti nebo zda je přítomno zavinění odpovědné osoby.

Lze tedy učinit podle názoru Ústavního soudu dílčí závěr, že odpovědnostní princip je imanentní součástí jak práva občanského, tak práva pracovního a oba tyto subsystémy rozlišují situace, kdy na jeden ze subjektů konkrétního vztahu klade právní předpis větší rozsah povinností (a z toho plynoucí odpovědnosti) než na druhý, a to mimo jiné z důvodu větší ochrany tohoto druhého subjektu.

Ústavní soud odkázal na závěry doktríny i judikatury (srovnej k tomu též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, sešit 7/2007, pod publikačním číslem R 68/2007, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010),

z nichž lze dovozovat, že pod náklady spojené s léčením je možné pořídit i následnou péči o poškozeného, například po ukončení hospitalizace, je-li tato vedena snahou o zlepšení jeho zdravotního stavu. Jak plyne přímo z usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 312/2010 taková ošetrovatelská péče o těžce postiženého člověka může probíhat i v řádu let. Nejvyšší soud v citovaných rozhodnutích aproboval rovněž postup, v souladu s nímž se má za přiměřené vycházet při ocenění ošetrovatelské péče o příbuzného (za použití úvahy soudu ve smyslu § 136 o. s. ř.) z odměny přiznávané pracovníkům poskytujícím pečovatelskou službu podle vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Podle Nejvyššího soudu nárok na náhradu účelných nákladů spojených s léčením, třebaže vzniká podle § 449 odst. 3 občanského zákoníku přímo těm, kdo náklady vynaložili (tedy pečujícími), je přímo součástí celkového nároku poškozeného na náhradu škody na zdraví vůči škůdci. Jestliže přitom škůdce za škodu odpovídá v plném rozsahu (poznámka: což ostatně platí i ve stěžovatelově případě), pak jeho povinnost k náhradě škody může být snížena jedině z důvodů zvláštního zřetele hodných ve smyslu § 450 občanského zákoníku. Proto nemůže být snížena například proto, že poškozený je příjemcem příspěvku na péči (shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2127/26 v této souvislosti hovoří o příspěvku na péči o osobu blízkou, jenž byl nahrazen příspěvkem na péči).

Konečně, v rámci úvahových východisek zde nastíněných, Ústavní soud nemůže též nez důraznit, že péče (pomoc) o osobu závislou je značně individuální až intimní záležitostí. To platí o to více v případě, je-li poskytována nejbližší rodinou. Jistě, tuto pomoc není přiměřené považovat za běžnou činnost vedoucí k uspokojování potřeb rodiny například ve smyslu § 19 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. S ohledem na to je nutno podle přesvědčení Ústavního soudu při rozhodování otázek souvisejících s náhradou škody na zdraví v každém jednotlivém případě pečlivě vážit, že jde na jedné straně – jak již bylo zmíněno výše – o svým způsobem sankční mechanismus (povinnost nahradit škodu) vůči škůdci a že na druhé straně jde o to, že se případně soudní řízení často dotýká integrity (intimity) poškozeného a jeho rodiny. Vzhledem k tomu je třeba hledat rovnováhu mezi tím, že existenci vynaložených nákladů spojených s péčí o poškozeného je potřeba prokázat (v tomto ohledu je správná úvaha vyplývající z judikatury obecných soudů o nemožnosti subsumovat nároky plynoucí ze škody na zdraví pod pro futuro stanovené opakující se plnění – rentu, tedy kromě náhrady ztráty na výdělku, popřípadě důchodu) a mezi nutností vyvarovat se toho, aby poškozený musel v případném soudním řízení pro-

kazovat každý úkon pomoci mu poskytnutý či aby musel svým nejbližším ryze formálně (až absurdně) platit za úkony mu poskytnuté jen a jen pro to, aby se vyvaroval možné důkazní nouze. To platí o to více, že péče o člena rodiny zjevně omezuje jiné, třeba i ekonomické aktivity osob o něj pečujících. Ostatně – aniž by to bylo zapotřebí jakkoliv empiricky prokazovat – poškození zdraví, zvláště u mladého člověka teprve vstupujícího do života (jak je tomu i v případě stěžovatele), s sebou prakticky vždy přináší jeho vyloučení z budování si vlastního sociálního zázemí a vyloučení z budování si vlastní rodiny. O to méně přiměřené se potom jeví zpochybňování úlohy původní rodiny takto poškozeného člověka.

Ústavní soud má za to, že difference v rozsahu a obsahu náhrady škody na zdraví podle občanského zákoníku a zákoníku práce, žádný ospravedlnitelný účel nesleduje. Ochrana života a zdraví patří mezi nejcennější základní práva ve smyslu Listiny (srovnej k tomu samotnou systematiku Listiny a její čl. 6) požívající její ochrany. Vychází-li zákoník práce z širšího obsahu a rozsahu náhrady škody na zdraví než občanský zákoník, lze to jistě vysvětlit nutností vyšší ochrany zaměstnanců ve vztahu k zaměstnavatelům. Stanovením podmínek odpovědnosti za škodu mající původ v povaze přístroje (nebo jiné věci) podle občanského zákoníku však zákonodárce rovněž počítá s vyšší ochranou subjektu, jemuž byla takto způsobena škoda (srovnej nemožnost osoby plnící závazek ve smyslu § 421a občanského zákoníku zprostit se odpovědnosti podle některého liberačního důvodu). Při výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku týkajících se rozsahu a obsahu odpovědnosti za škodu zastávaného obecnými soudy však tato zvýšená ochrana nenachází odezvu, a to právě ani v případě poškození zdraví. V napadeném rozsudku to krajský soud odůvodňuje toliko lakonickým konstatováním odlišnosti právní úpravy v občanském zákoníku a v zákoníku práce (sic!) s tím, že odkazuje na opakovaně zmiňované rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010 sp. zn. 25 Cdo 2365/2008 – zrušené nálezem Ústavního soudu z 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573) – vysvětlující diferencí mezi zákoníkem práce a občanským zákoníkem: „[n]ejde ... o ojedinělou situaci, kdy právní řád poskytuje či poskytoval poškozeným při pracovních úrazech a nemocích z povolání širší ochranu oproti nároků[m] poškozených podle obecné občansko-právní úpravy“. To praví Nejvyšší soud i přesto, že se náklady na ošetřovatelskou péči i podle § 449 občanského zákoníku hradí (v rámci náhrady nákladů za způsobenou škodou), jsou-li vedeny snahou o zlepšení zdravotního stavu. Přitom – mimo jiné i s ohledem na okolnosti plynoucí například z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 312/2010 – je hranice mezi tím, kdy poskytování pečovatelské služby přispívá ke zlep-

šení zdraví (a jde tedy o náhrady spojené s léčením) a kdy jde „jen“ o pomoc při sebeobsluze, značně neostrá. To platí jednak pro svoji dlouhodobost, jednak proto, že zvláště v případech rozsáhlého, až fatálního poškození zdraví zlepšení zdravotního stavu často nespočívá v samotném, byť třeba částečném uzdravení, ale v průběhu času získané adaptaci na novou – vysoce nepříznivou – životní situaci. Možnost podřadit náhradu nákladů za pečovatelskou službu právě pod účelné náklady spojené s léčením – zvláště jestliže speciální úprava v občanském zákoníku v tomto směru chybí – se tedy nabízí.

Krajský soud v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí tedy podle přesvědčení Ústavního soudu nedostál své povinnosti neaplikovat právo toliko mechanicky (tedy nesmířit se s existencí možné mezery v právním řádu). Aplikační potíže při rozhodování konkrétního případu však nemohou vést obecný soud k rezignaci při naplňování ústavně-právního imperativu podle čl. 4 Ústavy. Základní práva a svobody jsou přitom právě díky citovanému článku pod ochranou soudní moci jako celku; tu je třeba rozumět, že se nejedná toliko o subjektivní práva a svobody, ale že jde rovněž i o ústavní právo v objektivním slova smyslu v celé jeho šíři (srov. k tomu Jan Filip in Bahýřlová, L. a kol. Ústava České republiky: komentář. Praha: Linde, 2010, s. 74 a násl.).

Ústavní soud nepřehlédl existenci (též vyhovujícího) nálezu ze dne 5. prosince 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (viz výše), jehož konstrukce odpovědnosti žalovaného je poněkud jiná. Leč, v tam uvedeném případě šlo o nárok uplatněný jako renta, který Ústavní soud označil jako nárok samostatný (náhrada škody, materiální újma). O takovou situaci se však v této souzené věci nejedná.

Ústavní soud má za to, že jeho právní názor sleduje i trend legislativní, tak jak je vyjádřený v ustanovení § 2960 nového občanského zákoníku, byť ten nabývá účinnosti až dne 1. 1. 2014.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 16. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 46/12 ve věci ústavní stížnosti K. M., zastoupeného opatrovníci E. M., právně zastoupeného JUDr. Věroslavem Alanem, advokátem se sídlem Vsetín, Nad Zámkem 24, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě z 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o náhradu škody na zdraví spočívající v úhradě za péči poskytovanou rodinným příslušníkem, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a Nemocnice ve Frýdku-Místku, příspěvkové organizace, se sídlem E. Krásnohorské 321, Frýdek-Místek, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě z 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu stěžovatele

Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení uvedeného rozhodnutí. Opírá ji zejména o následující důvody.

Okresní soud ve Frýdku-Místku rozsudkem ze dne 17. 12. 2010 č. j. 18 C 155/2009-110 rozhodl tak, že vedlejší účastník – Nemocnice ve Frýdku-Místku (v řízení před obecnými soudy žalovaná) – je povinen zaplatit stěžovateli částku 42 500 Kč s příslušenstvím. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167 rozsudek okresního soudu změnil tak, že žaloba, aby vedlejšímu účastníkovi byla uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku 42 500 Kč s úrokem z prodlení do tří dnů, se zamítá. Současně uložil stěžovateli povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 47 636 Kč.

Krajský soud odůvodnil podle stěžovatele napadený rozsudek tím, že žalobou uplatněný nárok stěžovatele nemá oporu v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; to lze podle stěžovatele interpretovat tak, že úhradu za poskytnutou péči stěžovateli ve výši 510 000 Kč ročně je stěžovatel povinen namísto vedlejšího účastníka (škůdce) zaplatit sám nebo mu ji musí rodinní příslušníci poskytovat zdarma.

Podle názoru stěžovatele napadeným rozsudkem odvolacího soudu bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces vyplývající z čl. 4 a 90 Ústavy a z čl. 36 odst. 1 Listiny základních prav a svobod (dále jen „Listina“) a základní právo vlastnit majetek vyplývající z čl. 11 odst. 1 Listiny.

Krajský soud v Ostravě podle stěžovatele tvrdí, že uvedené náklady na obslužnou péči nelze podřadit pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku, který zakládá toliko nárok na náhradu nákladů léčení. Citované ustanovení však nezakládá nárok na náhradu nákladů léčení, ale nárok na náhradu účelných nákladů spojených s léčením. V případě stěžovatele souvisejí některé vynaložené náklady s jeho léčením bezprostředně; jedná se například o dopravu stěžovatele k lékaři, o vystavení receptu na užívané léky, o pravidelné podávání léků. Dále jde například o náklady na rehabilitaci stěžovatele a o náklady na výpomoc v domácnosti.

Krajský soud však podle stěžovatele tvrdí, že se v jeho případě nejedná ani o skutečnou škodu ve smyslu § 442 odst. 1 občanského zákoníku, neboť ta se týká škody na věci. Tu je pak nutno podle krajského soudu odlišovat od náhrady věcné škody. Toto východisko je však podle stěžovatele mylné.

Občanský zákoník nikde nedefinuje pojem skutečné škody. Škoda způsobená stěžovateli je přitom nepochybně škodou skutečnou. Pojem „věcná škoda“ je širší, zatímco pojem „škoda na věci“ je užší. Oba tyto pojmy zastřešuje pojem „skutečná škoda“. Úprava náhrady škody na zdraví v občanském zákoníku a v zákoníku práce je podle krajského soudu odlišná, neboť občanský zákoník nárok na náhradu věcné škody, na rozdíl od zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákoník práce“), neupravuje. Leč i toto tvrzení krajského soudu je podle stěžovatele mylné. Náhrada věcné škody je totiž upravena § 442 občanského zákoníku pod pojmem „skutečná škoda“. Ustanovení § 442 občanského zákoníku je přitom obecné a platí pro všechny druhy škod včetně škody na zdraví. Ustanovení § 444, 445 a 449 občanského zákoníku jsou speciální a platí toliko při škodě na zdraví. Z uvedeného je dle mínění stěžovatele zřejmé, že § 369 odst. 1 písm. d) zákoníku práce o věcné škodě koresponduje právě s § 442 odst. 1 občanského zákoníku o skutečné škodě.

Podle stěžovatele jím předestřžený výklad odpovídá principům, na nichž je vystaven občanský zákoník (odpovědnost za škodu; možnost domáhat se ochrany proti tomu, kdo poruší právo), jakož i principům plynoucím z judikatury Ústavního soudu, dle níž musí být právo nazíráno materiálně jako nástroj spravedlnosti, nikoliv jen soubor právních předpisů [stěžovatel v této souvislosti poukazuje na nálezy Ústavního soudu z 19. 3. 2008 sp. zn. II. ÚS 2221/08 (sic! - pozn. red.: správně patrně nálezy sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. 3. 2008, N 58/48 SbNU 857); nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.); nálezy sp. zn. II. ÚS 2048/09 ze dne 2. 11. 2009 (N 232/55 SbNU 181)].

II. Průběh řízení před Ústavním soudem a jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

1. Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu ve Frýdku-Místku sp. zn. 18 C 155/2009. Zjistil, že uvedený soud rozhodl rozsudkem ze dne 17. 12. 2010 č. j. 18 C 155/2009-110 takto:

„I. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci částku 42 500 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,75 % p. a. od 27. 8. 2010 do zaplacení, do 3 dnů od právní moci rozsudku ... II. Žaloba žalobce se ohledně částky 21 386 Kč s úrokem z prodlení ... zamítá ... III. Žalovaná je povinna zaplatit na náhradě nákladů řízení žalobce na účet Okresního soudu ve Frýdku-Místku 11 234 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozsudku ... IV. Česká republika - Okresní soud ve Frýdku-Místku je povinen zaplatit zástupci žalobce odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 35 890 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozsudku ... V. Žalovaná je povinna zaplatit České republice na účet Okresního soudu ve Frýdku-Místku soudní poplatek 1 700 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku.“

Usnesením ze dne 17. 1. 2011 č. j. 18 C 155/2009-120 soud žalované dále uložil povinnost zaplatit České republice na účet Okresního soudu ve Frýdku-Místku na nákladech řízení 815 Kč do tří dnů od právní moci usnesení.

Okresní soud vzal za prokázané, že dne 9. 3. 1999 došlo u žalobce (stěžovatele) k poškození zdraví, které bylo způsobené žalovanou podáním nevhodného léku pro anestezii, pročež bezprostředně po operaci stěžovatele a jeho převezení na pokoj u něj došlo k zástavě dýchání a krevního oběhu, což následně vedlo k závažnému poškození mozku. Narušeny jsou motorické funkce stěžovatele a je postižena jeho řeč (srozumitelnost). Dále u něj došlo k úbytku intelektuálních schopností a paměti. Narušena je tedy celá osobnost stěžovatele, vedle intelektuálního a paměťového deficitu je výrazně narušena vstřípivost a schopnost udržet nové informace. Přítomen je rovněž defekt ve sféře volní, zájmové i citové. Jde o poruchy trvalého charakteru. Stěžovatel není schopen samostatně hospodařit s penězi, movitým ani nemovitým majetkem, není schopen činit právní úkony. Proto byl pravomocně zbaven způsobilosti k právním úkonům a jeho opatrovníci byla ustanovena jeho matka E. M. Stěžovatel je přitom závislý na pomoci jiné osoby ve dvaceti čtyřech úkonech (jde zejména o osobní hygienu, oblékání, přípravu léků, cvičení a v podstatě o nepřetržitý dozor nad stěžovatelem). Z toho důvodu opatrovnice v této souvislosti vybrala z účtu stěžovatele částku dvakrát po 34 362 Kč. Tyto peníze v převážné většině převedla na svůj účet, část peněz převedla na účet bratra stěžovatele, jenž o něj v rozhodném období rovněž pečoval. V bydlišti stěžovatele sice poskytuje terénní pečovatelskou službu ve všední dny v době od sedmi do patnácti hodin charita a cena za tuto službu činí 100 Kč za hodinu; stěžovatel však podle zjištění okresního soudu vyžaduje celodenní péči, takže péče farní charity není pro stěžovatele, vzhledem k jejímu časovému omezení, vhodná.

Za těchto okolností okresní soud žalobě stěžovatele vyhověl, pokud se týká částky 42 500 Kč s úrokem z prodlení. Ohledně částky 21 386 Kč s úrokem z prodlení žalobu zamítl. Kromě skutečností uvedených shora vyšel okresní soud z toho, že v jiném řízení vedeném u něj pod sp. zn. 8 C 239/2001 byla prokázána objektivní odpovědnost žalované za poškození zdraví žalobce podle § 421a občanského zákoníku. Částku, kterou nyní stěžovatel požaduje, je nutno chápat jako další škodu, která mu vznikla. Žalobce poskytl svým rodinným příslušníkům celkem částku 68 724 Kč. Od této části byla mimo jiné odečtena částka 4 000 Kč představující příspěvek na péči, který je žalobci poskytován na zajištění péče podle § 7 a násl. zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o sociálních službách“). Předmětem řízení tedy zůstala částka 63 886 Kč s příslušenstvím. Při posuzování důvodnosti

této částky pak okresní soud vyšel z toho, co bylo prokázáno ze zprávy Farní charity Rožnov pod Radhoštěm, tedy že za pečovatelskou službu se platí 100 Kč za hodinu. Tato farní charita, jak již bylo uvedeno, by nebyla s ohledem na rozsah pracovní doby schopna zajistit péči o stěžovatele, nicméně sazba 100 Kč může sloužit podle okresního soudu jako vodítko pro výpočet odměny, která byla poskytnuta rodinným příslušníkům, jež vykonávali péči o stěžovatele. Konkrétně se jednalo zejména o pomoc při osobní hygieně, oblékání, převozu stěžovatele na nákupy a na výlety, vaření jídla, praní prádla atp. Rodinní příslušníci přitom stěžovateli, jak bylo prokázáno, výše uvedenou pomoc poskytovali v době od sedmi do dvaadvaceti hodin, to je v rozsahu patnácti hodin denně. Při sazbě 100 Kč za hodinu se tedy jedná o částku 1 500 Kč denně, měsíčně tak jde o částku 46 500 Kč. Po odečtení zmíněného příspěvku na péči 4 000 Kč by bylo tedy možno přiznat stěžovateli částku 42 500 Kč. Propočet náhrady však podle okresního soudu nelze provést bez dalšího tak, jak jej uvádí žalobce (stěžovatel); to proto, že pomoc stěžovateli poskytovaly osoby, které nebyly vyškolenými zdravotnickými pracovníky, nebyly v pracovním poměru u poskytovatele takových služeb, a proto jim nenáleží náhrada za práci přesčas, dovolenou, svátky atp.

K odvolání stěžovatele i žalované Krajský soud v Ostravě rozsudkem z 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167 rozhodl tak, že:

„I. Rozsudek okresního soudu se v napadené části, tj. v odstavci II výroku, potvrzuje ... II. V další napadené části, tj. v odstavcích I, III a V výroku rozsudku a v doplňujícím usnesení se rozhodnutí okresního soudu mění takto: ... Žaloba, aby žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci částku 42 500 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 27. 8. 2010 do zaplacení, se zamítá ... Žalobce je povinen zaplatit žalované na nákladech řízení částku 24 132 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jejího zástupce ... Žalované se povinnost zaplatit státu na účet Okresního soudu ve Frýdku-Místku soudní poplatek neukládá ... Česká republika nemá právo na náhradu nákladů řízení ... III. Žalobce je povinen zaplatit žalované na nákladech odvolacího řízení částku 23 504 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jejího zástupce.“

Krajský soud dovodil, že toliko odvolání žalované je důvodné. Již z žalobních tvrzení stěžovatele lze prý učinit závěr, že žalobou uplatněný nárok nemá oporu v zákoně. Při posouzení věci je totiž nutné vycházet z občanského zákoníku, který upravuje nárok na náhradu škody na zdraví. Z § 444 až 449a občanského zákoníku pak konkrétně vyplývá, že při škodě na zdraví se poškozenému hradí bolestné a tížení společenského uplatnění; dále se hradí ztráta na výdělků a poskytuje se úhrada nákladů spojených s léčením. V projednávané věci uplatnil stěžovatel požadavek na úhradu žalované částky s odůvodněním, že jí poskytl své matce a bratrovi za obslužnou péči. Uvedené náklady na obslužnou péči však podle krajského soudu podřadí

pod žádný z nároků na náhradu škody na zdraví upravených v § 444 až 449a občanského zákoníku, který zakládá nárok na náhradu nákladů léčeni, nikoliv nákladů na zajištění pomoci při životních úkonech poškozeného. Nejedná se ani o skutečnou škodu ve smyslu § 442 odst. 1 občanského zákoníku, k čemuž nesprávně dospěl okresní soud, neboť ta se týká škody na věci. Tu je nutno odlišovat od náhrady věcné škody, což je pojem odlišný; to zdůraznil také Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ve věci pod sp. zn. 25 Cdo 2365/2008, v němž poukázal i na odlišnost právní úpravy náhrady škody na zdraví v občanském zákoníku a zákoníku práce, neboť občanský zákoník nárok na náhradu věcné škody, na rozdíl od zákoníku práce, neupravuje.

2. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Okresní soud ve Frýdku-Místku. Uvedl, že ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou a ztotožňuje se s tím, co ve svém rozsudku z 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167 uvedl Krajský soud v Ostravě. Okresní soud právě citovaný rozsudek přesevědčil o tom, že stěžovatelův nárok nelze posoudit podle § 442 občanského zákoníku, neboť ten dopadá pouze na odškodnění věcné škody.

Krajský soud v Ostravě se vyjádřil tak, že napadeným rozsudkem nedošlo k porušení základních práv (svobod) stěžovatele a krajský soud se prý nedopustil ani žádného procesního pochybení. Stěžovatel má na celou věc jiný názor, což však samo o sobě neimplikuje ústavněprávní diskrepanci. S případným upuštěním od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění do 31. 12. 2012, vyslovil krajský soud souhlas.

Vedlejší účastník ve svém obsáhlém vyjádření zdůraznil, že náklady na péči o stěžovatele nelze podřadit pod žádné z ustanovení občanského zákoníku týkajících se náhrady škody. Dále zpochybnil, zda stěžovatel skutečně zaplatil své matce a bratrovi částku, k jejímuž zaplacení byl vedlejší účastník rozsudkem Okresního soudu ze dne 17. 12. 2010 č. j. 18 C 155/2009-110 zavázán. Podle vedlejšího účastníka jde toliko o simulovanou transakci mající pouze vytvořit patřičné okolnosti pro podání žaloby žádající uhrazení stěžovatelem požadovaného nároku. V neposlední řadě vedlejší účastník upozornil, že v souvislosti s poškozením zdraví stěžovatele již uhradil minimálně částku 7 575 839 Kč. Mělo by být tedy zvažováno, zda je v souladu s principem proporcionality a předvidatelnosti zavazovat vedlejšího účastníka hradit další nároky stěžovatele, a to i s ohledem na uplynutí značné doby od okamžiku, kdy k poškození jeho zdraví došlo.

Ústavní soud nezasílal stěžovateli vyjádření účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení k replice, neboť tato vyjádření nepřinášejí pro řešení věci samé nic podstatného; nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud stížnostnímu žádání stěžovatele vyhověl.

3. Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013,

neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádná dokazování neprováděl.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

A) Obecná východiska

Již jen z rekapitulace učiněné pod bodem II tohoto nálezu plyne, že v právě posuzovaném případě jde – naznačeno schematicky – o zodpovězení otázky, zda škůdce má poškozenému hradit náklady (mimo ostatních nároků) vzniklé zajišťováním jeho každodenních potřeb, a to v situaci, kdy poškozený v důsledku škody na jeho zdraví způsobené škůdcem se o sebe a svoji domácnost nemůže postarat sám.

V současnosti účinná pozitivní právní úprava se obsahu a rozsahu náhrady škody na zdraví věnuje mimo jiné v občanském zákoníku a v zákoníku práce; relevantní právní úpravu v tomto směru obsahoval také zákon účinný do 31. 12. 2006, publikovaný pod číslem 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákoník práce z roku 1965“).

Občanský zákoník stanoví, že při škodě na zdraví se nahrazují též účelně vynaložené náklady spojené s léčením (§ 449 občanského zákoníku) a ztráta na výdělku [§ 445 občanského zákoníku; tato náhrada se jako jediná hradí vzhledem ke své podstatě a účelu ve formě opakujícího se plnění (renty), a to i do budoucna] a odškodňují se bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění (§ 444 občanského zákoníku).

Zákoník práce pak vychází z toho, že zaměstnavatel zaměstnanci při splnění zákonem stanovených podmínek poskytuje náhradu při pracovním úrazu (nemoci z povolání), a to za ztrátu na výdělku [§ 369 odst. 1 písm. a) zákoníku práce], za bolesti a ztížení společenského uplatnění [§ 369 odst. 1 písm. b) zákoníku práce], za účelně vynaložené náklady spojené s léčením [§ 369 odst. 1 písm. c) zákoníku práce] a za věcnou škodu [§ 369 odst. 1 písm. d) zákoníku práce]. V podstatě identickou úpravu obsahovalo i ustanovení § 193 odst. 1 písm. a) až d) zákoníku práce z roku 1965.

Podle dosavadní doktríny i judikatury [srovnej k tomu např. Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Díl I. Vydání 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 763 (komentář k ustanovení § 449). ISBN 978-80-7357-395-9; Vysokajová, M. a kol. Zákoník práce: komentář. Vydání 1. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 641 (komentář k ustanovení § 369). ISBN 978-80-7357-723-0; Švestka, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Díl I. Vydání 2. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1317 (komentář k ustanovení § 449). ISBN 978-80-7400-108-6; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010 sp. zn. 25 Cdo 2365/2008; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010 sp. zn. 25 Cdo 2456/2008] lze dovodit mimo jiné (jak pro úpravu v občanském zákoníku,

tak v zákoníku práce), že mezi náklady spojené s léčením lze zařadit i ošetrovatelskou péči, leč toliko tehdy, vede-li ke zlepšení zdravotního stavu poškozeného; náklady spojené s léčením lze nahradit jen tehdy, byly-li skutečně vynaloženy (nelze je tedy nahradit formou peněžité renty). Náklady spojené s ošetřováním poškozeného (spojené s péčí o jeho domácnost) v období, kdy již nelze očekávat zlepšení jeho zdravotního stavu, se tedy podle dosavadní úpravy v občanském zákoníku a jejího výkladu nehradí, jedná-li se však o náhradu škody na zdraví způsobenou pracovním úrazem či nemocí z povolání, považují se takové náklady za věcnou škodu ve smyslu § 369 odst. 1 písm. d) zákoníku práce, respektive za věcnou škodu ve smyslu § 193 odst. 1 písm. d) zákoníku práce z roku 1965. Nejvyšší soud totiž ve vztahu k naposledy citovanému ustanovení již v roce 1972 judikoval (srovnej k tomu jeho rozhodnutí z 21. 1. 1972 sp. zn. 3 Cz 49/71, publikované ve Sborníku rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky: Nejvyšší soud ČSSR. Nejvyšší soud ČSSR, Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím: sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970–1983. Část 1. Praha : Nejvyšší soud ČSSR, 1986, s. 970), že pojem věcné škody je ve srovnání se „škodou na věci“, resp. „skutečnou škodou“ ve smyslu § 189 zákoníku práce z roku 1965, ve znění do 31. 12. 1988, pojmem širším. Takovou věcnou škodou je podle Nejvyššího soudu tedy například i vynaložení nákladů na obstarávání prací v domácnosti jinou osobou, neboť poškozený vlivem pracovního úrazu je již nemůže sám vykonávat.

Zákonodárce – jak je zřejmé – se v otázce náhrady škody spočívající v poškození zdraví rozhodl poskytnout zaměstnanci náhradu škody v širším rozsahu, než je tomu ve vztazích podléhajících toliko obecné občanskoprávní úpravě.

Takové rozlišení lze i podle Ústavního soudu v obecné rovině akceptovat, neboť pracovní právo se z občanského práva vydělilo mimo jiné proto, aby mohlo lépe chránit zaměstnance ve vztahu k zaměstnavateli (srovnej k tomu Galvas, M. a kol. Pracovní právo. 2. doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 27 a násl. ISBN 80-210-3558-7); na druhou stranu však nelze nevidět, že institut odpovědnosti za škodu (jakožto svým způsobem sankční mechanismus) je vlastní nejen pracovnímu právu. S určitým zjednodušením lze zvláště v oblasti soukromoprávních disciplín podle Ústavního soudu akcentovat tezi, že odpovědnost lze chápat jako sekundární povinnost toho, kdo porušil jemu adresovaný závazek něco konat, něco dát, něčeho se zdržet (nekonat) nebo něco strpět. Odpovědnostní vztah tak existuje namísto původního právního vztahu (srovnej k tomu Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3. doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 346 a násl. ISBN 80-210-2793-2). Nadto, byť subjekty pod-

léhající úpravě občanského zákoníku nejsou navzájem ve vztahu nadřizovanosti a podřízenosti (jako je tomu v některých jiných odvětvích právního řádu), přece jen nejsou bez výjimky ve zcela rovném postavení; tu lze uvést například ustanovení § 421a občanského zákoníku předpokládající objektivní odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi majícími původ v poruše přístroje nebo jiné věci (v právě projednávaném případě podáním anestetika) použitými při plnění závazku, a to bez ohledu na to, zda došlo k porušení stanovené povinnosti nebo zda je přítomno zavinění odpovědné osoby.

Lze tedy učinit podle názoru Ústavního soudu dílčí závěr, že odpovědnostní princip je imanentní součástí jak práva občanského, tak práva pracovního a oba tyto subsystemy rozlišují situace, kdy na jeden ze subjektů konkrétního vztahu klade právní předpis větší rozsah povinností (a z toho plynoucí odpovědnosti) než na druhý, a to mimo jiné z důvodu větší ochrany tohoto druhého subjektu.

Již výše Ústavní soud odkázal na závěry doktríny i judikatury (srovnej k tomu též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, sešit 7/2007, pod publikačním číslem R 68/2007, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010), z nichž lze dovozovat, že pod náklady spojené s léčením je možné podřadit i následnou péči o poškozeného, například po ukončení hospitalizace, je-li tato vedena snahou o zlepšení jeho zdravotního stavu. Jak plyne přímo z usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 312/2010 takováto ošetrovatelská péče o těžce postiženého člověka může probíhat i v řádu let. Nejvyšší soud v citovaných rozhodnutích aproboval rovněž postup, v souladu s nímž se má za přiměřené vycházet při ocenění ošetrovatelské péče o příbuzného (za použití úvahy soudu ve smyslu § 136 o. s. ř.) z odměny přiznávané pracovníkům poskytujícím pečovatelskou službu podle příslušné vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Podle Nejvyššího soudu nárok na náhradu účelných nákladů spojených s léčením, třebaže vzniká podle § 449 odst. 3 občanského zákoníku přímo těm, kdo náklady vynaložili (tedy pečujícím), je přímo součástí celkového nároku poškozeného na náhradu škody na zdraví vůči škůdci. Jestliže přitom škůdce za škodu odpovídá v plném rozsahu (poznámka: což ostatně platí i ve stěžovatelsvě případě), pak jeho povinnost k náhradě škody může být snížena jedině z důvodů zvláštního zřetele hodných ve smyslu § 450 občanského zákoníku. Proto nemůže být snížena například proto, že poškozený je příjemcem příspěvku na péči (shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2127/26 v této souvislosti hovoří o příspěvku na péči o osobu blízkou, jenž byl nahrazen příspěvkem na péči).

Pro náležitý kontext všech východisek nutných k zhodnocení právě projednávaného případu odkazuje Ústavní soud v neposlední řadě – to i přes toliko informativní charakter parlamentárií [Srov. k tomu přiměřeně stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96 ze dne 21. 5. 1996 (ST 1/9 SbNU 471)] – na důvodovou zprávu k zákonu o sociálních službách.¹ Z ní mimo jiné vyplývá, že příspěvek na péči odvíjející se od stupně závislosti té které osoby na pomoci osoby jiné nemá pokrývat veškeré náklady spojené s pomocí takto závislé osobě. Zákon o sociálních službách počítá s financováním (resp. s dofinancováním) sociálních služeb ze státního rozpočtu i ostatních veřejných rozpočtů. Příspěvek na péči má osobě závislé na pomoci jiné osoby umožnit svobodný výběr v zajištění péče o sebe, nikoliv saturovat veškeré náklady s péčí spojené.

Konečně, v rámci úvahových východisek zde nastíněných, Ústavní soud nemůže též nezdůraznit, že péče (pomoc) o osobu závislou je značně individuální až intimní záležitostí. To platí o to více v případě, je-li poskytována nejbližší rodinou. Jistě, tuto pomoc není přiměřeně považovat za běžnou činnost vedoucí k uspokojování potřeb rodiny například ve smyslu § 19 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. S ohledem na to je nutno podle přesvědčení Ústavního soudu při rozhodování otázek souvisejících s náhradou škody na zdraví v každém jednotlivém případě pečlivě vážit, že jde na jedné straně – jak již bylo zmíněno výše – o svým způsobem sankční mechanismus (povinnost nahradit škodu) vůči škůdci a že na druhé straně jde o to, že se případně soudní řízení často dotýká integrity (intimity) poškozeného a jeho rodiny. Vzhledem k tomu je třeba hledat rovnováhu mezi tím, že existenci vynaložených nákladů spojených s péčí o poškozeného je potřeba prokázat (v tomto ohledu je správná úvaha vyplývající z judikatury obecných soudů o nemožnosti subsumovat nároky plynoucí ze škody na zdraví pod pro futuro stanovené opakující se plnění – rentu, tedy kromě náhrady ztráty na výdělků, popřípadě důchodu) a mezi nutností vyvarovat se toho, aby poškozený musel v případném soudním řízení prokazovat každý úkon pomoci mu poskytnutý či aby musel svým nejbližším ryze formálně (až absurdně) platit za úkony mu poskytnuté jen a jen pro to, aby se vyvaroval možné důkazní nouze. To platí o to více, že péče o člena rodiny zjevně omezuje jiné, třeba i ekonomické aktivity osob o něj pečujících. Ostatně – aniž by to bylo zapotřebí jakkoliv empiricky prokazovat – poškození zdraví, zvláště u mladého člověka teprve vstu-

¹ Srov. sněmovní tisk č. 1102, IV. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Důvodová zpráva – Obecná část – zejm. kapitola 6. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, sociální dopady a personální nároky k zajištění systému.

pujícího do života (jak je tomu i v případě stěžovatele), s sebou prakticky vždy přináší jeho vyloučení z budování si vlastního sociálního zázemí a vyloučení z budování si vlastní rodiny. O to méně přiměřené se potom jeví zpochybňování úlohy původní rodiny takto poškozeného člověka.

B) Posouzení ústavnosti napadeného rozhodnutí

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že není součástí obecné soudní soustavy, a nepřísluší mu proto právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů [srov. např. nálezn sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem. Skutečnost, že se obecný soud opřel o právní názor (resp. o výklad zákona, případně jiného právního předpisu), se kterým se stěžovatel neztotožňuje, nezakládá sama o sobě důvod k ústavní stížnosti [viz nálezn sp. zn. IV. ÚS 188/94 ze dne 26. 6. 1995 (N 39/3 SbNU 281)]. Ústavní soud však na druhé straně opakovaně připustil, že výklad a následná aplikace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva.

To je také i případ stěžovatele.

Ve své rozhodovací činnosti se Ústavní soud vícekrát zabýval otázkou ústavně konformního výkladu práva. Neudržitelnou je, jak již vícekrát uvedl, aplikace práva vycházející pouze z jazykového výkladu; jde tak svým způsobem o konkretizaci slavné Wittgensteinovy teze, podle níž „[h]ranice (našeho – v originále je použito přivlastňovacího zájmena můj, čili ‚mein‘) jazyka znamenají hranice (našeho – v originále mého) světa“ – srov. k tomu Wittgenstein, L. *Tractatus logico-philosophicus*. Vydání 1. Praha : OIKOYMENH, 2007, s. 66, ISBN 978-80-7298-284-4. Jazykový výklad může v zásadě sloužit toliko k prvotnímu uchopení příslušné normy právního předpisu, nikoli však k porozumění jeho smyslu a účelu; tu slouží řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd. V této souvislosti lze odkázat na nálezn pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.), v němž se mj. konstatuje, že „[m]echanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevzdělanosti, smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity“ (str. 407). Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona [srov. k tomu např. nálezn Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2006 sp. zn. I. ÚS 50/03 (N 120/41 SbNU 499)], „nýbrž se

od něj ... musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů [mající] svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku ... [P]ovinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad.“ Ústavní soud dále judikoval, že soudy musí při své činnosti postupovat tak, „aby interpretační a aplikační právní problémy řešily s maximální mírou racionality ... Je též na obecných soudech, aby (je-li to nezbytné) při nečinnosti zákonodárce vyplnily mezeru v právním řádu svou judikaturou. [N]emohou [tedy] odepřít ochranu základnímu právu poukazem na mezeru v právním řádu, ale naopak jsou povinny tuto ochranu důsledně poskytnout; není přípustné, aby mechanicky akceptovaly mezeru v právním řádu, a tím omezovaly, ba přímo popíraly základní lidská práva a svobody účastníků řízení“ [citováno podle usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 92/06 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Zkratka, spravedlnost musí být přítomna vždy v každém procesu, kterým se interpretuje a aplikuje právo. Nebylo-li by tomu tak, vzdálilo by se právo i soudy obecně přijímaným spravedlnostním představám a ocitly by se na prahu života odcizené slonovinové věže. Tak se tomu v právě projednávaném případě také stalo.

Jak vyplynulo z výše uvedených obecných závěrů, princip odpovědnosti za škodu patří k obecným zásadám, na nichž je právní řád založen. Představy o spravedlnosti jistě mohou být proměnlivé v čase i prostoru, nicméně v historicko-sociálním vývoji člověka zatím nikdy nepřevládlo ztotožnění spravedlnosti s destrukcí; bylo-li by tomu tak, celá společnost by se patrně již dávno rozpadla (srov. dále Vladimír Čermák, níže). Naopak, jak konstatuje právě Čermák „[z]a evidentní datum spravedlnosti [je] možno obecně považovat princip neminem leadere ...“ (srov. Čermák, V. Otázka demokracie. 4. díl. Hodnoty, normy a instituce. 1. vydání. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, s. 156–157). Dojde-li přece jen k porušení tohoto spravedlnostního principu, je zapotřebí takto vzniklé společenské pnutí zmírnit. To lze, mimo jiné, cestou uznání odpovědnosti za škodu. Přiznává-li přitom v obdobné životní situaci právní úprava rozdílný obsah a rozsah náhrady škody, je úkolem obecných soudů vyřešit předně otázku, je-li takováto diference spravedlivá (tedy sleduje-li se jí nějaký ospravedlnitelný účel).

Ústavní soud má za to, že diference v rozsahu a obsahu náhrady škody na zdraví podle občanského zákoníku a zákoníku práce (popsaná výše) žádný ospravedlnitelný účel nesleduje. Ochrana života a zdraví patří mezi nejcennější základní práva ve smyslu Listiny (srovnej k tomu samotnou tematiku Listiny a její čl. 6) požívající její ochrany. Vychází-li zákoník práce

z širšího obsahu a rozsahu náhrady škody na zdraví než občanský zákoník, lze to jistě vysvětlit nutností vyšší ochrany zaměstnanců ve vztahu k zaměstnavatelům. Stanovením podmínek odpovědnosti za škodu mající původ v povaze přístroje (nebo jiné věci) podle občanského zákoníku však zákonodárce rovněž počítá s vyšší ochranou subjektu, jemuž byla takto způsobena škoda (srovnej nemožnost osoby plnit závazek ve smyslu § 421a občanského zákoníku zprostit se odpovědnosti podle některého liberálního důvodu). Při výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku týkajících se rozsahu a obsahu odpovědnosti za škodu zastávaného obecnými soudy však tato zvýšená ochrana nenachází odezvu, a to právě ani v případě poškození zdraví. V napadeném rozsudku to krajský soud odůvodňuje toliko lakonickým konstatováním odlišnosti právní úpravy v občanském zákoníku a v zákoníku práce (sic!) s tím, že odkazuje na opakovaně zmiňované rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010 sp. zn. 25 Cdo 2365/2008 – zrušené nálezem Ústavního soudu z 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573) – vysvětlující diferenci mezi zákoníkem práce a občanským zákoníkem: „[n]ejde ... o ojedinělou situaci, kdy právní řád poskytuje či poskytoval poškozeným při pracovních úrazech a nemocích z povolání širší ochranu oproti nárokům[m] poškozených podle obecné občanskoprávní úpravy“. To praví Nejvyšší soud i přesto, že se náklady na ošetrovatelskou péči i podle § 449 občanského zákoníku hradí (v rámci náhrady nákladů za způsobenou škodu), jsou-li vedeny sňahou o zlepšení zdravotního stavu. Přitom – mimo jiné i s ohledem na okolnosti plynoucí například z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 312/2010 – je hranice mezi tím, kdy poskytování pečovatelské služby přispívá ke zlepšení zdraví (a jde tedy o náhrady spojené s léčením) a kdy jde „jen“ o pomoc při sebeobsluze, značně neostrá. To platí jednak pro svoji dlouhodobost (srov. výklady výše), jednak proto, že zvláště v případech rozsáhlého, až fatálního poškození zdraví zlepšení zdravotního stavu často nespočívá v samotném, byť třeba částečném uzdravení, ale v průběhu času získané adaptaci na novou – vysoce nepříznivou – životní situaci. Možnost požádat náhradu nákladů za pečovatelskou službu právě pod účelné náklady spojené s léčením – zvláště jestliže speciální úprava v občanském zákoníku v tomto směru chybí – se tedy nabízí.

Krajský soud v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí tedy podle přesvědčení Ústavního soudu nedostál své povinnosti neaplikovat právo toliko mechanicky (tedy nesmířit se s existencí možné mezery v právním řádu). Aplikační potíže při rozhodování konkrétního případu však nemohou vést obecný soud k rezignaci při naplňování ústavněprávního imperativu podle čl. 4 Ústavy. Základní práva a svobody jsou přitom právě díky citovanému článku pod ochranou soudní moci jako celku; tu je třeba rozumět, že se nejedná toliko o subjektivní práva a svobody, ale že jde rovněž

i o ústavní právo v objektivním slova smyslu v celé jeho šíři (srov. k tomu Jan Filip in Bahýřlová, L. a kol. Ústava České republiky: komentář. Praha : Linde, 2010, s. 74 a násl.).

Ústavní soud nepřehlédl existenci (těž vyhovujícího) nálezu ze dne 5. prosince 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (viz výše), jehož konstrukce odpovědnosti žalovaného je poněkud jiná. Leč, v tam uvedeném případě šlo o nárok uplatněný jako renta, který Ústavní soud označil jako nárok samostatný (náhrada škody, materiální újma). O takovou situaci se však v této souzené věci nejedná.

Ústavní soud má za to, že jeho právní názor sleduje i trend legislativní, tak jak je vyjádřený v ustanovení § 2960 nového občanského zákoníku, byť ten nabývá účinnosti až dne 1. 1. 2014.

Závěrem Ústavní soud apeluje na to, aby soudy – zvláště rozhodující-li případy týkající se poškození zdraví – nebyly vedeny toliko snahou umožnit poškozenému důstojně dožít, ale i když je to obtížné, aby se pokusily svým rozhodnutím vytvářet takové prostředí, aby ti, jejichž zdraví bylo poškozeno, skutečně žít také chtěli (parafrázováno v širší souvislosti podle Lewis, C. S. Čtyři lásky. 1. vydání. Praha : Návrat domů, 1997, s. 45–69, ISBN 80-85495-56-2).

Z výše uvedených důvodů shledal Ústavní soud ústavní stížnost důvodnou a napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, neboť jím bylo porušeno zejména základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Č. 15

K náhradě nákladů dovolacího řízení

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3) Ústavní soud popsals ústavněprávní kautely odrážející obsah zásady *audiatur et altera pars*, dopadající na následné (akcesorické) rozhodování o nákladech řízení.

Myšlenková konstrukce tolerující postup obecných soudů, jímž na jedné straně (rozhodnutím) vyzvou účastníka řízení k určitému konání a potom *ex post* (bez bližšího přezkoumatelného odůvodnění) konstatují, že toto konání nebylo účelné, a tudíž mu ani náklady na něj (pro řádné splnění požadavku obecného soudu) vynaložené – v podstatě z důvodu, že výsledek soudního procesu by i bez něj byl tentýž – nepřislouží, v materiálním právním státě založeném na účtě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) rozhodně nemůže obstát.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 17. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 3607/12 ve věci ústavní stížnosti Josefa Figury, zastoupeného JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem se sídlem Sokolská 60, 120 00 Praha 2, proti výroku II usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2012 č. j. 28 Cdo 2237/2010-410, jímž bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Výrok

Výrok II usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2012 č. j. 28 Cdo 2237/2010-410 se zrušuje.

Odůvodnění

Formálně bezvadnou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení výroku II v záhlaví označeného usnesení Nejvyššího soudu, jímž bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů (dovolacího) řízení. Stěžovatel tvrdil, že tímto rozhodnutím došlo k porušení jeho základních práv zakotvených v čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

Dle odůvodnění návrhu mělo se tak stát tím, že v předmetném dovolacím řízení úspěšnému stěžovateli nebyly s poukazem na § 150 o. s. ř. při-

znány náklady právního zastoupení, ačkoliv podal k dovolání vedlejšího účastníka (takto žalovaného v řízení před obecnými soudy) kvalifikované vyjádření, v němž reagoval na jeho dovolací námitky. V této souvislosti stěžovatel poukázal na to, že toto vyjádření bylo vcelku obsáhlé, čítající šest stran textu, přičemž nebylo jen formálním uplatněním práva vyjádřit se k dovolání, neboť se v něm s absencí otázky zásadního právního významu v napadeném rozhodnutí soudu druhého stupně (rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. prosince 2009 č. j. 15 Co 220/2009-375), jakož i s dalšími námitkami, na nichž bylo dovolání postaveno, pečlivě vypořádal. Stěžovatel vyslovil své přesvědčení, že náklady vynaložené na uplatnění jeho procesního práva vyjádřit se k dovolání vedlejšího účastníka nebyly za této situace vynaloženy nijak neúčelně, pročež navrhl, aby Ústavní soud z áhlaví označené usnesení Nejvyššího soudu v jeho nákladovém výroku zrušil.

Na základě výzvy Ústavního soudu podle § 42 odst. 4 a § 76 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, podal k ústavní stížnosti Nejvyšší soud vyjádření, v němž předseda senátu, z jehož rozhodovací činnosti napadené usnesení vzešlo, konstatoval, že předmětné rozhodnutí je „i ve světle podané ústavní stížnosti z pohledu Nejvyššího soudu dostatečně srozumitelně odůvodněno“, přičemž „z obsahu procesního spisu lze navíc prostým porovnáním důvodů odmítacího usnesení dovolacího soudu a obsahu (byť i stránkově obsáhlého) vyjádření žalobce k dovolání“ zjistit, že „toto vyjádření nepřinášelo nové aspekty na posouzení věci“ a sám „stěžovatel ve své ústavní stížnosti připouští, že Nejvyšší soud v jeho konkrétní věci vycházel z vlastní předchozí rozhodovací praxe“. Návrh na výrok rozhodnutí účastník řízení ne učinil; pouze dodal, že s přihlédnutím k argumentaci, která byla zaujata ve věci sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3), ponechává přirozeně posouzení důvodnosti ústavní stížnosti na Ústavním soudu.

Ústavní soud je již ex constitutione oprávněn zasahovat do rozhodování obecných soudů pouze tehdy, pokud by na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv [čl. 1 odst. 1, čl. 83, čl. 85 odst. 2, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Dle jeho ustálené rozhodovací praxe nesprávná aplikace práva může být důvodem zrušení rozhodnutí obecného soudu zejména tehdy, jde-li o takovou aplikaci, která se jeví v daných souvislostech jako svévolnou, argumentačně vybudovanou bez přesvědčivého a konzistentního racionálního logického odůvodnění, pročež ji objektivně není možno akceptovat [srov. k tomuto kupř. nálezy ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 545/99 ze dne 3. 2. 2000 (N 18/17 SbNU 127), sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 126/28 SbNU 85), sp. zn. III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 127/28 SbNU 95), sp. zn. III. ÚS 671/02 ze dne 16. 1. 2003 (N 10/29 SbNU

69), sp. zn. III. ÚS 686/02 ze dne 27. 2. 2003 (N 30/29 SbNU 257), sp. zn. III. ÚS 258/03 ze dne 6. 5. 2004 (N 66/33 SbNU 155), sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239), sp. zn. II. ÚS 644/02 ze dne 23. 6. 2004 (N 85/33 SbNU 321), sp. zn. IV. ÚS 239/03 ze dne 6. 11. 2003 (N 129/31 SbNU 159), sp. zn. III. ÚS 126/04 ze dne 5. 10. 2004 (N 141/35 SbNU 9), sp. zn. Pl. ÚS 7/08 ze dne 23. 3. 2010 (N 62/56 SbNU 697) a další (dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>).

Odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího soudu, připínající se k nákladovému výroku, formulované pouze tak, že pokud oproti § 142 odst. 1 o. s. ř. aplikoval § 150 o. s. ř., „tu přihlédl k povaze projednávané věci“, a takto učiněné bez uvedení bližších kritérií či alespoň zásad odvozených jím z aplikované právní normy, spjaté s pojmem důvodů hodných zvláštního zřetele, považuje Ústavní soud již z pohledu procesních kautel za stojící v rozporu s právem na spravedlivý proces. K tomu postačí příkladem poukázat na judikaturu Ústavního soudu, dle níž „kautely upínající se na čl. 36 odst. 1 Listiny předepisují, že výrok o nákladech musí být celkově souladný s průběhem řízení a úvaha vedoucí k jejich uložení musí být stručně, odůvodněna“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 454/04 ze dne 15. 2. 2005 (N 29/36 SbNU 337), sp. zn. II. ÚS 153/06 ze dne 29. 6. 2006 (N 127/41 SbNU 581), sp. zn. I. ÚS 401/06 ze dne 26. 10. 2006 (N 196/43 SbNU 207), sp. zn. II. ÚS 1534/10 ze dne 27. 6. 2012 (N 126/65 SbNU 629)], a dle níž ve vztahu k aplikaci § 150 o. s. ř. „úvaha soudu o tom, zda se jedná o výjimečný případ a zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele, musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci. Musí také své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnit. V postupu, který není odpovídajícím způsobem vysvětlen, lze spatřovat jisté prvky libovůle a nahodilosti; pouhý formální odkaz na příslušné ustanovení zákona bez objasnění závěru, ke kterému soud dospěl, není ... ve smyslu práva na spravedlivý proces dostačující.“ [kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145), sp. zn. IV. ÚS 1391/07 ze dne 5. 6. 2008 (N 102/49 SbNU 515), sp. zn. I. ÚS 1030/08 ze dne 12. 1. 2010 (N 4/56 SbNU 33), sp. zn. II. ÚS 2658/10 ze dne 5. 1. 2012 (N 3/64 SbNU 29)].

Totéž ovšem týká se posléze i aspektu věcného; již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3), na nějž konečně i stěžovatel na podporu svých vývodů odkázal a k němuž lze nyní projednávaný případ v jeho relevantních aspektech naprosto přirovnat, totiž Ústavní soud popsal ústavněprávní kautely odrážející obsah zásady *audiatur et altera pars*, dopadající na následné (akcesorické) rozhodování o nákladech řízení. I nyní uplatní se rozhodovací důvody citovaného nálezu bezezbytku v tom směru a potud, že „nelze pohlížet na závěr Nejvyššího soudu o neúčelnosti nákladů vynaložených na uplatnění standardního procesního práva vyjádřit se k návrhu protistrany jinak než jako na závěr absurdní“,

když „podané vyjádření ... nebylo pouhým formálním uplatněním ... procesního práva bez náležité pečlivosti a relevance“, a tudíž postačí v podrobnostech, i co do významu repliky na skutkové námitky dovolatele, na odůvodnění předmětného nálezu odkázat.

Jak se z podaného dovolání stěžovatele podává, ve svém vyjádření ve prospěch nepřipustnosti dovolání vedlejšího účastníka dostatečně a stran reakce na konkrétní dovolací námitky vedlejšího účastníka věcně svými argumentačními tvrzeními stěžovatel reagoval. Nadto sluší se též adekvátně při následných úvahách soudu zohlednit, že v usnesení ze dne 16. dubna 2010 č. j. 14 C 463/2005-399 Obvodní soud pro Prahu 10 stěžovatele výslovně vyzval, aby se ve lhůtě 10 dnů od doručení usnesení písemně k dovolání vyjádřil. Zajisté není namístě jej následně sankcionovat za to, že v dovolacím řízení (i) v souladu s touto výzvou vystupoval prostřednictvím kvalifikovaného právního zástupce aktivně a řádně hájil svá práva. Jinými slovy vyjádřeno, myšlenková konstrukce tolerující postup obecných soudů, jímž na jedné straně (rozhodnutím) vyzvou účastníka řízení k určitému konání a potom ex post (bez bližšího přezkoumatelného odůvodnění) konstatují, že toto konání nebylo účelné, a tudíž mu ani náklady na něj (pro řádné splnění požadavku obecného soudu) vynaložené – v podstatě z důvodu, že výsledek soudního procesu by i bez něj byl tentýž – nepřisluší, v materiálním právním státě založeném na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) rozhodně nemůže obstát.

Reflexí naznačeného ústavního deficitu napadeného rozhodnutí nutně nemohl být jiný závěr, než že Ústavní soud výrok II usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2012 č. j. 28 Cdo 2237/2010-410 pro rozpor s čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 36 odst. 1 a v důsledku čl. 11 Listiny zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů]. Za splnění podmínek uvedených v § 44 odst. 2 citovaného zákona učinil tak s upuštěním od ústního jednání.

Č. 16

K neúčinnosti uložení písemnosti při doručování v občanském soudním řízení

V případech tzv. bagatelních věcí je ústavní stížnost v podstatě vyloučena s výjimkou zcela extrémních pochybení obecného soudu.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) - ze dne 21. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 2477/12 ve věci ústavní stížnosti Elišky Štorkánové, zastoupené Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou se sídlem Husova 242/9, 110 00 Praha, proti rozsudkům Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 419/2007-16, ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 428/2007-16, ze dne 24. 10. 2007 č. j. 9 C 507/2007-15 a ze dne 15. 5. 2008 č. j. 25 C 124/2008-13 vydaným v řízeních o zaplacení částky představující neuhrazené jízdné v městské hromadné dopravě a přírážky za jízdu bez platné jízdenky, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 5 jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 419/2007-16, ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 428/2007-16, ze dne 24. 10. 2007 č. j. 9 C 507/2007-15 a ze dne 15. 5. 2008 č. j. 25 C 124/2008-13 se ruší, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatelky zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 28. 6. 2012, doplněnou podáním ze dne 4. 7. 2012, se stěžovatelka s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhala zrušení shora označených rozhodnutí, vydaných v řízeních o zaplacení částky představující neuhrazené jízdné v městské hromadné dopravě ve dnech 22. 8. 2006, 10. 9. 2006, 26. 9. 2006 a 30. 3. 2007 a přírážky stanovené Dopravním podnikem hl. m. Prahy, akciová společnost.

2. Stěžovatelka kritizovala postup Obvodního soudu pro Prahu 5, který jí dle jejího přesvědčení odňal možnost jednat před soudem. Stěžovatel-

ka se nemohla účastnit řízení a domáhat se v něm ochrany svých práv, vyjadřovat se k žalobním tvrzením Dopravního podniku hl. m. Prahy, akciová společnost, uvádět rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy k podpoře svých tvrzení, neboť soud ve věci jednal a rozhodl v její nepřítomnosti, vycházejíc přitom z fikce doručení předvolání k ústním jednáním a následně i z fikce doručení rozsudků napadených ústavní stížností. Stěžovatelka však vyloučila vznik fikce zpochybněním účinnosti doručení označených písemností, tvrdila, že se v době doručování soudních písemností na adresu L. nezdržovala, neboť od 1. ledna 2007 do konce října 2009 bydlela v ulici N. K tomuto tvrzení navrhla jako důkaz mimo jiné i smlouvy, které uzavřela jako nájemce bytu s pronajímatelem bytu v domě v ulici N. a jako odběratel elektrické energie s dodavatelem elektřiny pro toto odběrné místo.

3. Stěžovatelka uvedla, že se o existenci rozsudků poprvé dověděla až dne 5. června 2012 v souvislosti s nařízením exekuce na její majetek a po seznámení se s napadenými rozsudky a obsahem spisů Obvodního soudu pro Prahu 5 nabyla další pochybnosti i o tom, zda projednání věci samé soud věnoval náležitou pozornost. Např. ve věcech vedených pod sp. zn. 31 C 419/2007 a sp. zn. 31 C 428/2007 obsahují protokoly o jednání formulaci nasvědčující tomu, že jednání byli přítomni účastníci, nikoliv pouze žalobce a že opatrovník žalované se z jednání omluvil, přestože stěžovatelka žádný opatrovník v řízení ustanoven nebyl, resp. obsah soudního spisu neobsahuje žádné rozhodnutí, které by tuto skutečnost dokládalo. V předmětných soudních spisech rovněž není založen žádný důkaz, na jehož základě byl zjištěn skutkový stav (tzv. „hlášení kontrolora“). K tvrzenému zásahu do vlastnického práva stěžovatelka argumentovala nespojením věcí, přestože v řízení vystupovali stejní účastníci řízení za téměř totožných skutkových okolností, nadto v situaci, kdy právnímu zástupci žalobce byla přiznána náhrada nákladů řízení v nezanedbatelné výši za činnost, kterou lze jen stěží považovat za poskytování právní pomoci, jde-li o tzv. formulářové žaloby.

4. Stěžovatelka požádala o projednání své ústavní stížnosti mimo pořadí ve smyslu ustanovení § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

5. Obvodní soud pro Prahu 5 nevyužil svého práva a k ústavní stížnosti se nevyjádřil.

6. Dopravní podnik hl. m. Prahy, akciová společnost, zastoupený advokátem JUDr. Tomášem Sokolem, se vzdal postavení vedlejšího účastníka podáním ze dne 6. 11. 2012.

7. K ověření stěžovatelčiných tvrzení si Ústavní soud vyžádal spisy Obvodního soudu pro Prahu 5, ze kterých vyplynulo, že soud předvolával stěžovatelku k jednání na adresu L. (dne 10. 8. 2007 v řízení vedeném ve věci sp. zn. 31 C 419/2007 a ve věci sp. zn. 31 C 428/2007, dne 2. 10. 2007 v řízení

vedeném ve věci sp. zn. 9 C 507/2007 a dne 10. 4. 2008 v řízení vedeném ve věci sp. zn. 25 C 124/2008). Obvodní soud jednal v nepřítomnosti žalované, neboť měl za to, že byla k jednání řádně a včas obeslána; předvolání zasláná stěžovatelce doporučeně do vlastních rukou na adresu uvedenou žalobcem v žalobě byla uložena na poště s poznámkou, že adresátu byla zanechána výzva k vyzvednutí zásilky. Po marném uplynutí úložní doby byly poštovní zásilky vráceny obvodnímu soudu zpět. Poté Obvodní soud pro Prahu 5 ústavní stížností napadenými rozsudky vyhověl žalobám Dopravního podniku hl. m. Prahy, akciová společnost, a zavázal žalovanou stěžovatelku povinností zaplatit žalobci částku 950 Kč s příslušenstvím (rozsudky ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 419/2007-16 a ze dne 4. 9. 2007 č. j. 31 C 428/2007-16), resp. částku 964 Kč s příslušenstvím (rozsudky ze dne 24. 10. 2007 č. j. 9 C 507/2007-15 a ze dne 15. 5. 2008 č. j. 25 C 124/2008-13); ve všech čtyřech věcech též rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobci na nákladech řízení částku 7 026 Kč. Rozsudky č. j. 31 C 419/2007-16, č. j. 31 C 428/2007-16 a č. j. 9 C 507/2007-15 soud doručil stěžovatelce na adresu L. (dne 12. 9. 2007, dne 13. 9. 2007 a dne 20. 11. 2007) za pomoci fikce, rozsudek č. j. 25 C 124/2008-13 doručil na adresu V. (dne 19. 6. 2008) rovněž za pomoci fikce.

8. K podpoře svých tvrzení stěžovatelka předložila Ústavnímu soudu nájemní smlouvu a smlouvu o sdružených dodávkách elektřiny. Podle nájemní smlouvy uzavřené dne 3. 1. 2007 mezi vlastníkem domu v ulici N. panem Janem Jelínkem jako pronajímatelem a stěžovatelkou jako nájemkyní byla stěžovatelce v podkroví tohoto domu pronajata garsoniéra od 1. 1. 2007 na dobu neurčitou. Podle smlouvy o sdružených službách dodávky elektřiny č. SoSSE/5840809 ze dne 15. 1. 2007 se Pražská energetika, a. s., jako obchodník s elektřinou na straně jedné, a stěžovatelka, jako oprávněný zákazník na straně druhé, dohodly na dodávce a odběru elektřiny dodávané do odběrného místa „N. ..., 2. patro“. Podle bodu 8 – vyúčtování a platební podmínky – měly být stěžovatelce zaslány faktury na adresu B. Změna odběratele byla ohlášena dnem 1. 11. 2009.

9. Ústavní soud si vyžádal od Ministerstva vnitra, odboru správních činností, oddělení evidence obyvatel, historii změn adresy pobytu stěžovatelky. Ministerstvo vnitra sdělilo dne 1. 10. 2012, že informační systém evidence obyvatel obsahuje adresy hlášené občanem ve smyslu § 10 odst. 6 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů; podle informačního systému byla stěžovatelka hlášena od 21. 5. 1990 do 21. 3. 2008 na adrese L., od 21. 3. 2008 do 13. 8. 2012 na adrese V. a od 13. 8. 2012 až dosud na adrese P. v okrese Beroun. V informačním systému nemá stěžovatelka vedenou adresu pro doručování písemností ve smyslu § 10b citovaného zákona.

10. Předtím, než Ústavní soud přistoupil k meritornímu pojednání věci, konstatoval, že ústavní stížnost byla podána včas, neboť vzal za prokázané, že stěžovatelka se dověděla o existenci napadených rozsudků poprvé dne 5. 6. 2012, a tento den byl rozhodný pro počátek běhu lhůty k podání ústavní stížnosti (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Ústavní stížnost je zároveň i přípustná, neboť napadená rozhodnutí byla vydána v bagatelních věcech, ve kterých není přípustné odvolání (§ 202 odst. 2 věta první o. s. ř.).

11. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu nebyli návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Ústní jednání nařídí vždy, stanoví-li tak zákon nebo provádí-li Ústavní soud dokazování. Ústavní soud měl za to, že od jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto od něho bylo v předmětné věci upuštěno.

12. Po přezkoumání napadených rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 5 z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Z vyžádaných spisů Obvodního soudu pro Prahu 5 je zřejmé, že obvodní soud obesílal stěžovatelku k jednání dne 10. 8. 2007, 2. 10. 2007 a dne 10. 4. 2008 na adresu L., na tutéž adresu jí dne 12. 9. 2007, 13. 9. 2007 a dne 20. 11. 2007 zaslal i rozsudky; dne 19. 6. 2008 ji obeslal na adrese V. Obě adresy byly v té či oné době adresami stěžovatelčina pobytu vedenými v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel. Obvodní soud vycházel z fikce doručení podle ustanovení § 50c odst. 4 o. s. ř. ve znění účinném v době doručování (tj. ve znění před novelou o. s. ř. provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. účinným od 1. 7. 2009), neboť poštovní zásilky byly uloženy na poště poté, co adresátka nebyla zastížena a byla jí zanechána výzva. Za takové situace, není-li uložena písemnost, která má být doručena do vlastních rukou, vyzvednuta do 10 dnů od uložení, považuje se poslední den lhůty za den doručení, i když se adresát o uložení nedověděl. Obvodní soud vycházel z údajů vyznačených na doručence a považoval je za dostačující pro závěr, že zásilka byla de iure doručena. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdila, že se v místě doručení v této době nezdržovala, zpochybnila tedy účinnost doručení, a Ústavní soud se proto zabýval otázkou, zda pro náhradní doručení byly splněny všechny podmínky.

14. V případě náhradního doručování konstruoval občanský soudní řád (v tehdy platném a účinném znění) právní fikci, podle které účinky doručení písemnosti nastaly po uplynutí stanovené doby ex lege i vůči tomu, kdo písemnost fakticky nepřevzal. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůraznil, že právní fikce coby nástroj odmítnutí reality právem je nástrojem výjimečným, striktně určeným k naplnění právě tohoto ústavního postulátu právního řádu v podmínkách právního státu, a aby mohla

svůj účel (dosažení právní jistoty) splnit, musí respektovat všechny náležitosti, které s ní zákon spojuje. Nejsou-li všechny právní náležitosti splněny, není soud oprávněn naplnění fikce konstatovat [srov. např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 92/01 ze dne 1. 10. 2002 (N 115/28 SbNU 9)].

15. Podle ustanovení § 50c odst. 4 o. s. ř. fikce doručení nenastala mimo jiné za situace, pokud bylo uložení písemnosti neúčinné. Pojem neúčinnosti byl rozveden v ustanovení § 46 odst. 6 o. s. ř., podle něhož byla-li písemnost doručována na adresu, která byla vedena podle zákona o evidenci obyvatel jako místo pobytu fyzické osoby, bylo uložení písemnosti, kterou si adresát nevyzvedl do 10 dnů od uložení (šlo-li o písemnost, která měla být doručena do vlastních rukou), neúčinné, jestliže fyzická osoba soudu prokázala, že se v místě doručování nezdržovala v den, kdy nebyla zastížena, a v době do 10 dnů od uložení.

16. V posuzované věci Obvodní soud pro Prahu 5 doručoval písemnosti určené do vlastních rukou stěžovatelky na adresu L. uvedenou v žalobě, resp. na adresu V., kterou zjistil z informačního systému evidence obyvatel. Šlo o adresy vedené podle zákona o evidenci obyvatel a okolnosti, s nimiž zákon spojuje účinnost doručení, by nastaly, pokud by nebylo pochyb, že se adresátka na uvedených adresách ve stanovených dnech zdržovala. Tato skutečnost se však v předmětných řízeních neprokazovala a stěžovatelka nedostala možnost zprostit se následků spojených s fikcí doručení, neboť řízení před obecným soudem bylo jednostupňové. Tvrdí-li však, že k účinnému uložení předvolání k ústnímu jednání a ústavní stížnosti napadených rozsudků nemohlo dojít, a hodlá svoje tvrzení prokázat navrženými důkazy, nelze jí tuto možnost upřít. Obvodnímu soudu pro Prahu 5 tak nezbyvá, než aby v tomto směru provedl dokazování a poté postavil najisto, zda právní fikce doručení předvolání k jednání byla konstruována v souladu se zákonem a zda mohl v předmětných řízeních jednat a rozhodnout v nepřítomnosti stěžovatelky. V opačném případě by jeho postup představoval odepření práva stěžovatelky na přístup k soudu a práva na projednání věci v jeho přítomnosti (čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny). Hrozba porušení práv takového charakteru je sama o sobě natolik zásadní, že ji Ústavní soud nemohl pominout, přestože v meritu věci bylo rozhodováno o peněžitých plněních nepřevyšujících částky 2 000 Kč. Ústavní soud sice dává ve své rozhodovací praxi opakovaně najevo, že v případech tzv. bagatelních věcí je ústavní stížnost v podstatě vyloučena s výjimkou zcela extrémních pochybení obecného soudu; tyto závěry však byly přijaty za situace, kdy byl požadován přezkum rozhodnutí z hlediska standardů pro postup při zjišťování skutkového stavu. V projednávané věci však stěžovatelka namítla vadný soudní postup, v důsledku kterého vůbec neměla možnost před soud předstoupit, předeštit mu svá tvrzení, vyjádřit se k žalobě a předložit důkazy za účelem hájení svých práv.

IV. ÚS 2477/12

č. 16

17. V dalším řízení má Obvodní soud pro Prahu 5 prostor pro nové opětovné posouzení podmínek účinnosti doručení předvolání k jednání. Nová rozhodnutí, která učiní, závisí výhradně na posouzení všech okolností případu a Ústavní soud je svým nálezem nikterak nepředjímá.

Č. 17

K rozhodování o výši přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem

Exekutorem zvolený způsob exekuce prakticky na celý majetek povinného pro částku 5 075 Kč byl *prima facie* šikanózní, neproporcionální a tím i nezákonný a neústavní, zjevně nasvědčující zásahu do základního práva na ochranu vlastnictví zaručeného čl. 11 Listiny základních práv a svobod, resp. na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i základního práva na soukromý život zaručeného čl. 10 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) – ze dne 21. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 3115/12 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Karla Frimla, CSc., zastoupeného Mgr. Vojtěchem Veverkou, advokátem se sídlem v Kladně, nám. Starosty Pavla 40, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2012 č. j. 30 Cdo 1166/2012-101, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2011 č. j. 68 Co 177/2011-81 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 15. 10. 2010 č. j. 12 C 404/2009-35 vydaným v řízení o zaplacení 75 000 Kč z titulu přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem v exekučním řízení.

Výrok

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2011 č. j. 68 Co 177/2011-81 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 15. 10. 2010 č. j. 12 C 404/2009-35 se ruší, neboť jimi bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Část rekapitulační

1. Ústavní stížností doručenou dne 15. 8. 2012 se JUDr. Karel Friml, CSc., (dále jen „povinný“ nebo „žalobce“, případně „stěžovatel“) domáhal, aby Ústavní soud nálezem zrušil „napadené rozsudky obecných soudů v zamítavých výrocích“, přičemž z obsahu ústavní stížnosti bylo zřejmé, že měl na mysli v záhlaví uvedená rozhodnutí vydaná v řízení o zaplacení 75 000 Kč z titulu přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o odpovědnosti za škodu“), v exekučním řízení vedeném nejdříve u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 34 Nc 5526/2005 a posléze u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. 13 Nc 10085/2008.

I.A Zjištěné skutečnosti

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 12 C 404/2009 vyplývají následující skutečnosti.

Exekuce pro částku 5 075 Kč

3. Dne 19. 4. 2005 byl Obvodnímu soudu pro Prahu 6 doručen návrh JUDr. Ivy Hubáčkové (dále jen „oprávněná“) na nařízení exekuce na movitý i nemovitý majetek povinného pro částku 5 075 Kč s příslušenstvím.

4. Dne 22. 4. 2005 Obvodní soud pro Prahu 6 usnesením sp. zn. 34 Nc 5526/2005 nařídil exekuci a jejím provedením pověřil soudního exekutora O. K. (dále též jen „exekutor“). Exekutor vydal exekuční příkazy prodejem nemovitostí a přikázáním pohledávky z účtu povinného; exekuční příkazy zaslal exekutor katastrálnímu úřadu a České spořitelně, a. s.

5. Dne 16. 5. 2005 povinný podal proti usnesení o nařízení exekuce ze dne 22. 4. 2005 odvolání, poukázal na nepřiměřenost exekuce postižením celého jeho majetku včetně nemovitostí, v níž vykonával advokátní praxi, na podjatost soudkyně a přiložil doklad o zaplacení částky 5 075 Kč; dne 24. 2. 2006 povinný vzal odvolání zpět.

6. Dne 2. 6. 2006 exekutor vydal příkaz k úhradě nákladů exekuce ve výši 11 648,23 Kč a nákladů oprávněné ve výši 5 533,50 Kč, proti němuž povinný podal námítky, jimž exekutor nevyhověl; součástí námitek byla i námitka podjatosti soudců Obvodního soudu pro Prahu 6. Jelikož povinný vznesl námitku podjatosti i soudců Městského soudu v Praze jako soudu nadřízeného Obvodnímu soudu pro Prahu 6, rozhodoval o této námitce

Vrchní soud v Praze, který usnesením ze dne 5. 11. 2007 rozhodl, že všichni soudci Městského soudu v Praze jsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí této věci a věc přikázal k projednání a rozhodnutí Krajskému soudu v Praze.

7. Dne 16. 7. 2008 Krajský soud v Praze rozhodl o vyloučení všech soudců Obvodního soudu pro Prahu 6 z projednávání a rozhodnutí věci (o určení výše náhrad exekuce) sp. zn. 34 Nc 5526/2005 a přikázal věc Okresnímu soudu Praha-západ.

8. Dne 12. 1. 2009 Okresní soud Praha-západ příkaz exekutora k úhradě nákladů exekuce ze dne 2. 6. 2006 zrušil a věc exekutorovi vrátil k doplnění.

9. Dne 6. 2. 2009 Okresní soud Praha-západ náklady exekuce určil částkou 5 089,93 Kč, náklady oprávněné částkou 3 748,50 Kč.

10. Exekuční řízení dosud nebylo skončeno; podle informativního výpisu z katastru nemovitostí ke dni 22. 11. 2012 je vlastnické právo povinného k bytové jednotce v Praze-Sedlci stále omezeno exekučním příkazem k prodeji nemovitostí.

Řízení o zadostiučinění za nemajetkovou újmu

11. Žalobce se domáhal po České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „žalovaná“) podle zákona o odpovědnosti za škodu přiměřeného zadostiučinění v částce 75 000 Kč za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem, tj. nevydáním rozhodnutí v přiměřené lhůtě ve smyslu § 13 citovaného zákona v exekučním řízení výše specifikovaném. Žalobce uvedl, že své nároky v tomto řízení, které dosud neskončilo, uplatňuje za celou dobu jeho trvání do podání žaloby.

12. Dne 15. 10. 2010 Obvodní soud pro Prahu 2 rozhodl, že žalovaná je povinna žalobci zaplatit ve stanovené lhůtě částku 24 750 Kč s příslušenstvím (výrok I), žalobu, jíž se žalobce domáhal zaplacení částky 50 250 Kč s příslušenstvím, zamítl (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III).

13. Dne 17. 10. 2011 k odvolání žalobce proti zamítavému výroku o věci samé a výroku o nákladech řízení Městský soud v Praze rozsudek nalézacího soudu ze dne 15. 10. 2010 v zamítavém výroku II o věci samé rozsudkem změnil tak, že žalovaná je povinna ve stanovené lhůtě zaplatit žalobci 13 750 Kč s příslušenstvím, jinak ho v tomto výroku potvrdil (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení před nalézacím a odvolacím soudem (výrok II). V poučení mj. uvedl, že proti výroku, jímž byl rozsudek nalézacího soudu změněn, je dovolání přípustné.

14. Dne 6. 6. 2012 Nejvyšší soud dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu ze dne 17. 10. 2011 odmítl (výrok I) a rozhodl o nákladech dovolacího řízení (výrok II). V odůvodnění mj. uvedl, že v rozsahu, ve kterém se dovolatel domáhá zrušení potvrzující části výroku I rozsudku odvo-

laciho soudu, se jedná o peněžité plnění ve výši 36 500 Kč, neboť z žalobcem požadované celkové částky 75 000 Kč bylo žalobci rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu přiznáno zadostiučinění v celkové výši 38 500 Kč. Jelikož dovoláním dotčeným potvrzujícím výrokem nebylo rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím 50 000 Kč [§ 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř.], není dovolání ani v tomto rozsahu přípustné a jeho přípustnost nemůže založit ani nesprávné poučení odvolacího soudu o tom, že dovolání je přípustné.

I.B Průběh řízení před Ústavním soudem

1. Argumentace stěžovatele

15. Stěžovatel tvrdil, že postupem obecných soudů a formalistickým výkladem zejména ustanovení § 13 odst. 1 a § 31a zákona o odpovědnosti za škodu a porušováním ustanovení § 6, § 101 odst. 1 a § 14 a násl. o. s. ř. bylo porušeno základní právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a základní právo domáhat se svých práv u nezávislého a nestranného soudu zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

16. Stěžovatel byl toho názoru, že „šikanózní exekuce oprávněné, která byla dlouholetou soudkyní Obvodního soudu pro Prahu 6, pro pouhých 5 075 Kč byla v podstatě osobní pomstou, pro kterou byla státní moc zneužita“. V exekuční věci šlo o dovolací náklady, v souvislosti s nimiž se dotázal advokáta oprávněné, zda na nich trvá, „když v minulosti obdržela oprávněná velké majetky, 5 automobilů a další dary. Bez odpovědi byl podán exekuční návrh.“

17. Exekutor stěžovateli zabavil prakticky veškerý jeho majetek (včetně advokátní kanceláře) ve výši desetitisícinásobně přesahující výši dlužné částky, ačkoliv z prvního dotazu bance musel zjistit, že dlužnou pohledávku lze okamžitě z účtu strhnout. Předmětem opakovaného rozhodování soudu byly i „zbytnělé náklady exekučního řízení“.

18. Pohledávka byla bezprostředně po zjištění povinným uhrazena, exekuce však není stále ukončena; exekutor K. byl v mezidobí v jiné věci trestně stíhán a odsouzen, nedostatky v jeho postupu však žalovaná neshledala, a navíc sdělila, že nikdo po něm exekuční spis nepřevzal a že nemůže nic podniknout. Exekutorská komora odmítla zjednat nápravu.

19. Stěžovatel má dodnes blokovanou část majetku, nemůže s ním disponovat a není zřejmě ze strany žádného státního orgánu ochota se věcí zabývat, což bylo jedním z důvodů, pro který se rozhodl požadovat přiměřené zadostiučinění a náhradu nemajetkové újmy. Žalovaná však odmítla jakékoliv pochybení v exekuční věci s tím, že neshledala ani nezákonnost, ani nesprávný úřední postup.

20. Nalézací soud alespoň zčásti uznal oprávněnost nároku, nesprávně však hodnotil význam řízení pro stěžovatele; pro něho exekuční řízení už samo o sobě bylo těžkým poškozením jeho osobní i profesní pověsti a nemožnost disponovat prakticky celým majetkem je vážnou újmu zasahující i do života jeho rodiny, jakož i do jeho majetkové stability. Stěžovatel nesouhlasil s názorem nalézacího soudu v odůvodnění jeho rozsudku na str. 6, že „význam exekučního řízení nemůže dosahovat stejné úrovně jako řízení nalézací“. Poukázal na skutečnosti uvedené v žalobě ze dne 15. 12. 2009, v odvolání podaném dne 21. 1. 2011 a v dovolání.

21. Stěžovatel dále namítl, že „příplatek“ přisouzený odvolacím soudem neodpovídal hlediskům zákona o odpovědnosti za škodu a nevedl ani k nápravě v jeho věci, neboť exekuční řízení dosud trvá, k čemuž vůbec při stanovení přiměřené výše náhrady soudy nepřihlédly. Stěžovatel též uvedl, že rozsudek byl připraven již před konáním odvolacího jednání dne 17. 10. 2011, neboť jeho koncept nalezl založený v soudním spise.

2. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

22. Nalézací soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého ústavní stížnosti napadeného rozsudku.

23. Odvolací soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ji ve vztahu k svému rozhodnutí považuje za zjevně neopodstatněnou a že neporušil žádné z ústavních práv stěžovatele; odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a navrhl ústavní stížnost zamítnout.

24. Dovolací soud ve vyjádření k ústavní stížnosti konstatoval, že dovolání stěžovatele odmítl bez věcného posouzení věci, neboť nebylo subjektivně ani objektivně přípustné; proti tomuto závěru stěžovatel v ústavní stížnosti žádným způsobem nebrojil.

25. Stěžovatel v replice k vyjádřením odvolacího a dovolacího soudu uvedl, že žádný ze soudců, kteří o jeho věci rozhodovali, se ani v nejmenším nepozastavil nad tím, jak exekuce – povolená kolegyní „oprávněně“, která byla z toho důvodu jednoznačně podjatá a jako soudkyně vyloučená ve smyslu § 14 odst. 1 o. s. ř. – byla od počátku nezákonná, prakticky zničila jeho profesní pověst, mnoho let budovanou a osvědčenou čest i praxi, že přes naprostou jednoduchost věci dosud ani po více než sedmi letech není skončena, takže nemůže disponovat se svým majetkem, a byla zcela nepřiměřená a zlovolná. Ani dovolací soud nezajímalo, že koncept rozsudku odvolacího soudu byl před jednáním již připraven a navíc i založen ve spise. Z nadmíru stručných vyjádření, jež považuje za nesprávná a nedůstojná, je patrná neskrývaná povýšenost „všech soudních instancí, jistých si svou věcí“.

3. Upuštění od ústního jednání

26. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť měl za to, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci [§ 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“); srov. též sdělení Ústavního soudu z 18. 12. 2012 č. Org. 72/12 publikované pod č. 469/2012 Sb.].

II. Vlastní přezkum

27. Ústavní stížnosti, jejíž podstatou bylo tvrzení stěžovatele o porušení základního práva na spravedlivý proces, Ústavní soud zčásti vyhověl z následujících důvodů.

II.A K projednatelnosti ústavní stížnosti z hlediska včasnosti jejího podání

28. Před vlastním meritorním posouzením věci Ústavní soud zkoumal splnění podmínek řízení o ústavní stížnosti, zejména včasnost jejího podání. Dospěl přitom k závěru, že z hlediska ryze formálního byla ústavní stížnost napadající rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu podána po lhůtě stanovené zákonem o Ústavním soudu, neboť stěžovatelem podané dovolání bylo nepřipustné ex lege, a to z důvodů podrobně vyložených v usnesení dovolacího soudu. Dovolání stěžovatele nebylo tedy odmítnuto jako nepřipustné z důvodů závislejících na uvážení dovolacího soudu (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu), protože podání tohoto mimořádného opravného prostředku stran lhůty k podání ústavní stížnosti při pravidelném běhu okolností nemohlo by přivodit důsledky v citovaném ustanovení předvídané [k tomu srov. např. usnesení ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. IV. ÚS 45/04 (U 32/33 SbNU 523), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud však vzhledem k obsahu poučení v napadeném rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2011, jímž bylo stěžovateli sděleno (byť nesprávně), že může proti výroku, kterým byl rozsudek nalézacího soudu potvrzen, podat tzv. podmíněně přípustné dovolání, neodmítl podanou ústavní stížnost pro opožděnost, a neupřel tak stěžovateli přezkum opodstatněnosti jeho návrhu ve vztahu k rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu. Jiný postup mohl by být pocíťován jako *denegatio iustitiae*, neboť bylo právem stěžovatele spolehnout se na to, že se mu ohledně přípustnosti opravného prostředku dostává ze strany odvolacího soudu (tedy orgánu veřejné moci) poučení správného.

II.B K tvrzenému porušení základního práva na spravedlivý proces dle hlavy páté Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy

29. Podstatou ústavní stížnosti byl nesouhlas stěžovatele se způsobem, jakým obecné soudy prvního a druhého stupně aplikovaly ustanovení

§ 31a zákona o odpovědnosti za škodu, zejména některá kritéria pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění příkladmo uvedená v odstavci 3 citovaného ustanovení; jinak řečeno, stěžovatel nesouhlasil s právním posouzením jeho věci obecnými soudy a s pokračujícím exekučním řízením.

1. Obecné principy

K nesouhlasu stěžovatele

s právním posouzením jeho věci obecnými soudy

30. K nesouhlasu stěžovatele s právním posouzením věci obecnými soudy je nutno připomenout, že právo na spravedlivý proces zakotvené v hlavě páté Listiny, garantující mj. spravedlivé a veřejné projednání věci nezávislým a nestranným soudem v přiměřené lhůtě, při zachování principu rovnosti účastníků, resp. v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je procesní povahy; jeho účelem je zaručit především spravedlivost řízení, na jehož základě se k rozhodnutí došlo.

31. Výklad a aplikace zákona přísluší v prvé řadě obecným soudům; nebyl-li jejich výklad svévolný, nemůže jej Ústavní soud nahradit svým. Ústavní soud tedy není povolán přezkoumávat, zda obecné soudy z provedených důkazů vyvodily správná či nesprávná skutková zjištění a následně i správnost z nich vyvozených právních závěrů – s výjimkou případů, kdy dospěje k závěru, že takové omyly mohly porušit ústavně zaručená práva či svobody [srov. např. náleze ze dne 29. 5. 1997 sp. zn. III. ÚS 31/97 (N 66/8 SbNU 149); náleze ze dne 29. 8. 2006 sp. zn. I. ÚS 398/04 (N 154/42 SbNU 257)]. Jinak řečeno, pravomoc Ústavního soudu ověřovat správnost skutkových zjištění, resp. interpretace a aplikace zákona obecnými soudy, je omezená, a zejména není jeho úlohou tyto soudy nahrazovat [srov. náleze ze dne 1. 2. 1994 sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41)]; jeho rolí je (mj.) posoudit, zda rozhodnutí soudů nebyla svévolná nebo jinak zjevně neodůvodněná.

32. Požadavek, aby soudní rozhodnutí dostatečně uváděla důvody, na nichž jsou založena, je součástí a obecným principem základního práva na spravedlivý proces, který sice není výslovně v Listině či Úmluvě formulován, vyplývá však z konstantní judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva.

33. Ústavní soud tak např. již v nálezu ze dne 26. 9. 1996 sp. zn. III. ÚS 176/96 (N 89/6 SbNU 151) mj. uvedl, že je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 o. s. ř., neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem, odůvodněná rozhodnutí naplňují – jako neoddělitelná součást „stanoveného postupu“ – ústavní kritéria plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny. Obecný soud je povinen se s argumentací účastníka v odůvodnění svého rozhodnutí (zejména jestliže

předestřenou argumentaci odmítá) dostatečným a výstižným způsobem vypořádat, a to natolik, aby bylo zcela zřejmé, jaké důvody jej k tomu vedly. Jestliže by tedy obecný soud v odůvodnění svého rozhodnutí opomenul právní argumentaci žalobce, je zřejmé, že svým rozhodnutím (jeho odůvodněním) vykročil z uvedených kritérií.

34. V zamítavém nálezu ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 1320/10 (N 247/59 SbNU 515) Ústavní soud uvedl, že „Ústavnímu soudu ... přísluší posoudit, zda obecný soud při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění vycházel z pravidel plynoucích z ustanovení § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. a zda své závěry řádně, tj. srozumitelně a v souladu s pravidly logiky, odůvodnil. Do samotného zhodnocení konkrétních okolností případu, z pohledu zmíněných zákonných kritérií obecnými soudy, Ústavní soud zásadně není oprávněn vstupovat, ledaže by příslušné závěry bylo možno označit za skutečně ‚extrémní‘, vymykající se zcela smyslu a účelu dané právní úpravy. Pak totiž by takový postup mohl být shledán jako rozporný s ústavně zaručeným základním právem účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. ‚Pouhý‘ nesouhlas s tím, jak obecný soud zhodnotil tu kterou okolnost, resp. s tím, že některé z hodnocených skutečností přisoudil menší či naopak větší váhu než skutečnosti jiné, věc (ústavní stížnost) do ústavní roviny posunout zásadně nemůže.“

K významu předmětu řízení pro poškozeného
z hlediska základního práva na ochranu majetku

35. Stěžovatel se zadostiučinění za nemajetkovou újmu domáhal za situace, kdy (jak již výše bylo konstatováno) exekuční řízení proti němu trvalo (a dosud formálně neskončilo), byť svůj žalobní návrh na náhradu nemajetkové újmy omezil dobou jeho trvání „do podání žaloby.“ V této souvislosti lze připomenout, že doručení usnesení o nařízení exekuce mělo pro stěžovatele jako povinného (kromě jiných) i závažné důsledky projevující se ve sféře ústavně zaručených základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem, konkrétně práva na ochranu majetku (podrobněji viz dále v bodech 36 a násl.). Jak totiž plyne z ustanovení § 44a odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, „... nesmí povinný po doručení vyzoomění nakládat se svým majetkem včetně nemoovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku“. Nařízení exekuce proti povinnému se nepochybně projevilo i v jeho soukromém životě chráněném čl. 10 Listiny a čl. 8 Úmluvy.

36. I když posouzení ústavnosti exekučního řízení z hlediska základního práva na ochranu vlastnictví nebylo předmětem ústavní stížnosti, ne-

Lze od něj odhlédnout při posuzování významu předmětu řízení pro poškozeného z hlediska § 31a odst. 3 písm. e) zákona o odpovědnosti za škodu. Současný stav neskončené exekuce lze totiž považovat za trvající a zjevně protiústavní zásah do základního práva stěžovatele na pokojné užívání majetku zakotveného v čl. 11 Listiny, resp. čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, který zní:

Článek 1 Ochrana majetku

Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínky, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

37. Základní právo na ochranu majetku zaručené výše uvedenými články Listiny a Úmluvy není absolutní a stát do něj může za podmínek stanovených těmito články zasáhnout. Test ústavnosti zásahu státu do práva na ochranu majetku spočívá v posouzení, zda se jednalo o majetek, zda k zásahu došlo na základě zákona, byl nezbytný v demokratické společnosti a sledoval legitimní cíl.

38. V případě nařízení exekuce podle exekučního řádu bude podmínka zákonnosti zpravidla splněna, neboť zákon tento postup umožňuje; obdobně lze předpokládat, že exekuce bude zpravidla sledovat legitimní cíl, kterým je dosahnout uspokojení pohledávky oprávněného.

39. Zásah však také musí být „nezbytný v demokratické společnosti“, tj. ospravedlněn naléhavou společenskou potřebou a zejména přiměřený sledovanému legitimnímu cíli. Při posuzování významu předmětu řízení pro poškozeného ve smyslu § 31a odst. 3 písm. e) zákona o odpovědnosti za škodu bude nutno přihlídnout i k tomu, zda nařízením a provedením exekuce byla zachována spravedlivá rovnováha mezi relevantními zájmy, tj. zájmem oprávněného na uspokojení pohledávky na straně jedné a zájmem povinného na pokojném užívání jeho majetku na straně druhé. V této souvislosti hraje významnou roli výše vymáhané pohledávky na straně jedné a rozsah a délka omezení základního práva povinného na pokojném užívání jeho majetku na straně druhé. Požadavek „spravedlivé rovnováhy“ nebude dosažen tam, kde nebude existovat rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, jehož mělo být dosaženo jakýmkoliv opatřením zbavujícím osobu jejího majetku, resp. omezujícím ji v nakládání

s ním. Tudíž rovnováha, které musí být dosaženo, mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky základních práv bude narušena, pokud dotčená osoba musela nést „nepřiměřené břemeno“.

Aplikace obecných principů na projednávaný případ

40. Nálezací soud v odůvodnění svého rozsudku ze dne 15. 10. 2012 na str. 6 a násl. mimo jiné uvedl, že

- význam řízení pro žalobce, vzhledem k druhové stránce řízení, resp. jeho předmětu, hodnotí jako nižší než standardní,
- předmět řízení nelze zahrnout pod řízení, se kterými by spojoval potřebu zvýšené péče soudu o rychlé vyřízení věci, neboť obecně platí, že z hlediska nemajetkové újmy (v tomto řízení nejde o majetkovou škodu) význam řízení vykonávacího či exekučního nemůže dosahovat stejné úrovně jako řízení nálezací,
- význam řízení je dále snižován tím, že žalobce nepodal žádný adekvátní prostředek, který by směřoval k urychlení řízení; na druhé straně se však o průběh řízení zajímal, podával urgence a podání, byť ne vždy příslušným adresátům či v době, kdy zrovna k průtahům nedocházelo,
- rovněž nelze přehlédnout, že k faktickému ukončení exekuce došlo již vymožením příslušné částky, nicméně bylo následně rozhodováno o opravných prostředcích žalobce do příkazů exekutora o nákladech exekuce a oprávněně, tj. řízení nadále trvalo, neboť do doby konečného rozhodnutí o těchto nákladech nebylo zřejmé, jaké částky budou žalobci uloženy,
- uvedené snížení významu „je však do jisté míry navyšováno tím, že exekuce byla prováděna skutečně do jisté míry nepřiměřeně vzhledem k výši exekvované částky, jakkoliv základním smyslem je pohledávku proti povinnému vymoci (nicméně skutečně by zřejmě postačilo vydání exekučního příkazu na příkázání pohledávky z účtu, exekuční příkaz na řadu nemovitostí již byl nadbytečný), dále navyšováno tím, že exekutor za situace, kdy bylo po vydání druhého příkazu exekutora o nákladech exekuce a nákladech oprávněně jasné, že žalobcem složená částka bude na tyto náklady dostačující, neoznámil bankovnímu ústavu a katastrálnímu úřadu vymožení exekuce, byť ... formálně exekuční řízení stále probíhá, fakticky však kdyby uvedené exekutor učinil, resp. tak alespoň učinil po vydání posledního usnesení ..., nemohla by žalobci již žádná újma z již nadále zcela formálního řízení vznikat. Na druhé straně však žalobce o uvedené exekutora neurgoval ...“,
- v souhrnu nálezací soud hodnotil význam řízení pro žalobce jako nižší než standardní,
- pokud šlo o výši požadovaného zadostiučnění, dle nálezacího soudu nebyla přiměřena všem okolnostem případu,

- nepřiměřenost exekuce vzhledem k výši exekvované částky a neodblokování bankovního účtu žalobce nalézací soud posoudil jako „okolnosti mající vliv na intenzitu majetkové újmy“,
- co se týká skutečnosti, že exekuční řízení dosud nebylo skončeno, v případě vedení exekuce více způsoby, jak tomu byl v případě žalobce, je exekuce skončena až usnesením o zastavení exekuce; jelikož žalobce v tomto případě částku sám složil, měla být exekuce zastavena v obou případech jejího vedení.

41. Odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku ze dne 6. 6. 2012 poukázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2007 sp. zn. 20 Cdo 3516/2006 a konstatoval, že exekuční řízení dosud formálně neskončilo a exekuci je třeba zastavit dle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř. V daném případě se nejednalo o věc banální, a to s ohledem na složitost procesní, když byla podána celá řada opravných prostředků a procesních návrhů. Poškozený nebyl ve věci nečinný, naopak podal stížnost na způsob vedení exekučního řízení a nelze mu přičíst žádné chování, které by vedlo k prodloužení celkové doby řízení a ke snížení celkové výše přiměřeného odškodnění. Nelze přehlédnout, že ve věci samé byl pro pochybení dvakrát zrušen příkaz exekutora k úhradě nákladů exekuce, jejichž výše byla nesprávně stanovena, žalobce dokonce uhradil náklady exekuce v nesprávné výši a teprve v roce 2009, kdy bylo o nákladech exekuce pravomocně rozhodnuto, mu byl přeplatek nákladů vrácen.

42. Ústavní soud připouští, že obecným soudům se z jejich pohledu význam předmětu řízení o přiměřené zadostiučinění pro nedůvodné průtahy v exekučním řízení mohl jevit nízký. V projednávaném případě je však toho názoru, že spravedlivost řízení (a jeho význam pro stěžovatele) je třeba posuzovat v jeho celku a širších souvislostech.

43. Jelikož, jak bylo výše uvedeno, nalézací soud i odvolací soud zcela opomenuly přihlídnout k závažným dopadům evidentně šikanózně nařízené a prováděné exekuce do ústavně chráněných základních práv stěžovatele, nezbývá než jejich ústavní stížností napadená rozhodnutí posoudit jako ústavně nesouladná, a to nejen v jejich odůvodněních, ale i v rozsudečných výrocích. V této souvislosti opětovně připomíná Ústavní soud, že hlava pátá Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy zavazují soudy odůvodňovat své rozsudky (byť je nelze vykládat tak, že vyžadují detailní odpověď na každý argument). Rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí. Proto otázku, zda soud porušil svoji povinnost odůvodnit rozhodnutí vyplývající z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, lze posoudit jen ve světle okolností daného případu.

44. Nalézací soud i odvolací soud dle přesvědčení Ústavního soudu ve svých rozhodnutích zcela pominuly, že exekutorem zvolený způsob exekuce prakticky na celý majetek povinného, s nímž dodnes stěžovatel ne-

může zcela volně disponovat, pro částku 5 075 Kč byl *prima facie* šikanózní, neproporcionální a tím i nezákonný a neústavní, zjevně nasvědčující zásahu do základního práva na ochranu vlastnictví zaručeného čl. 11 Listiny, resp. na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i do základního práva na soukromý život zaručeného čl. 10 Listiny a čl. 8 Úmluvy, jak bylo výše již naznačeno. Z tohoto širšího pohledu závěr nalézacího soudu o malém významu předmětu řízení pro poškozeného nemůže obstát a navíc je i v příkrém rozporu s jím zjištěnými skutečnostmi i jeho vlastními rozhodovacími důvody výše uvedenými, zejména s jeho názorem, že „skutečně by zřejmě postačilo vydání exekučního příkazu na příkázání pohledávky z účtu, exekuční příkaz na řadu nemovitostí již byl nadbytečný“. Stejně tak i odvolací soud ze svých výše uvedených zjištění o vadném postupu exekutora nevyvodil tomu odpovídající závěry ve vztahu k významu řízení pro povinného.

45. K tvrzení o porušení spravedlivého procesu odvolacím soudem tím, že již před ústním jednáním vytvořil koncept svého rozsudku a založil jej do spisu, Ústavní soud uvádí, že tento postup nepovažuje za porušení hlavy páté Listiny či čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Návrh rozsudku připravený předem (a poté případně i neformálně projednaný členy senátu) obecný soud nijak nezavazuje ani mu nezabraňuje po slyšení stran přijmout názor jiný (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 9. 1993 ve věci *Kremzow proti Rakousku*, stížnost č. 12350/86, § 70 a 72). Pro uvedené nebylo též třeba k tomuto tvrzení stěžovatele vést dokazování (jež ostatně nebylo ani navrhováno).

46. Ústavní soud neshledal opodstatněným ani tvrzení stěžovatele o porušení práva na spravedlivý proces z hlediska základního práva domáhat se svých práv u nezávislého a nestranného soudu, neboť obecné soudy evidentně v jeho věci jednaly a rozhodly.

III. Závěr

47. Rozsudek nalézacího soudu Ústavní soud zrušil též z důvodů procesní ekonomie.

48. Usnesení dovolacího soudu ze dne 6. 6. 2012 nebylo výslovně uvedeno v petitu formulovaném v závěru části III ústavní stížnosti. Jak však bylo již výše naznačeno, z obsahu ústavní stížnosti bylo zřejmé, že stěžovatel požadoval zrušení i tohoto rozhodnutí, ačkoliv vůči němu nevznesl jakoukoliv relevantní ústavněprávní argumentaci, a též ani Ústavní soud neshledal v něm jakýkoliv náznak zásahu do některého ze stěžovatelových základních práv či svobod. Ústavní soud proto ústavní stížnost v této části odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný, a to i s přihlédnutím k vlastní judikatuře představované mj. nálezem ze dne 1. 11. 2006 sp. zn. IV. ÚS 700/05 (N 201/43 SbNU 247), v jehož bodu 28 uvedl, že „deklaratorní výrok

o odmítnutí dovolání opřeny o jeho nepřipustnost se začasť základních práv dovolatele (oprávněného v takovém případě napadnout ústavní stížností rozsudek soudu odvolacího) nikterak bezprostředně nedotýká“. Podobně v nálezu ze dne 4. 12. 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673) Ústavní soud konstatoval, že „usnesení Nejvyššího soudu má ostatně toliko deklaratorní charakter“. Pro uvedené v projednávané věci další existence Ústavním soudem nezrušeného rozhodnutí Nejvyššího soudu nezpůsobí žádnou právní nejistotu ve vztazích mezi účastníky sporu; pouze její vznik mohl by odůvodnit kasaci rozhodnutí dovolacího soudu, neboť to jinak odpovídalo všem kautelám zákonného a ústavně souladného procesního rozhodování.

49. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl podle ustanovení § 82 zákona o Ústavním soudu a zčásti ji odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) téhož zákona.

Č. 18

K rovnosti účastníků občanskoprávního vztahu

V souladu s § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), je pojištěný povinen bez zbytečného odkladu písemně oznámit pojistiteli, že došlo ke škodní události s uvedením skutkového stavu týkajícího se této události, přičemž podle § 10 odst. 1 písm. e) citovaného zákona má pojistitel proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný bez zřetele hodného důvodu nesplnil povinnost podle § 8 odst. 1, 2 a 3 a v důsledku toho byla ztížena možnost řádného šetření pojistitele podle § 9 odst. 3. Odmítnutí uvedení skutkového stavu včetně určení totožnosti osoby, která vozidlo v době dopravní nehody řídila, s odvoláním se na to, že v okamžiku dopravní nehody vozidlo řídila osoba blízká dle čl. 37 odst. 1 Listiny, nelze považovat za důvodné odmítnutí splnění této povinnosti. Občanskoprávní důsledky plynoucí pro pojištěného z nesplnění jeho povinnosti informovat pojistitele o skutkovém stavu škodní události (včetně toho, kdo řídil vozidlo), musí nést sám pojištěný. Zásada rovnosti smluvních stran vylučuje, aby jedna ze smluvních stran byla privilegována tím, že nesplnění její smluvní informační povinnosti jí bude tolerováno s odkazem na princip *nemo tenetur se ipsum accusare*; takový postup by vedl ke znevýhodnění druhé smluvní strany.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jiřího Muchy a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 24. ledna 2013 sp. zn. III. ÚS 3162/12 ve věci ústavní stížnosti Generali Pojišťovny, a. s., IČ: 618 59 869, se sídlem Bělehradská 132, 120 84 Praha 2, zastoupené Mgr. Josefem Veverkou, advokátem se sídlem Za Poříčskou branou 12, 186 00 Praha 8, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 26. dubna 2012 č. j. 69 Co 131/2012-78, jímž byl mimo jiné změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se žaloba, již se stěžovatelka z titulu pojistné události domáhala po žalovaném zaplacení částky 22 027 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení, zamítá, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a dále 1. Okresního soudu v Olomouci a 2. Rostislava Fraita, zastoupeného Mgr. Stanislavem Sochořem, advokátem se sídlem Pavelčákova 14, Olomouc, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 26. dubna 2012 č. j. 69 Co 131/2012-78 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 20. srpna 2012, se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 26. dubna 2012 č. j. 69 Co 131/2012-78, a to pro porušení čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 21 C 211/2011. Dále si Ústavní soud vyžádal vyjádření Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníka řízení a dále Okresního soudu v Olomouci a Rostislava Fraita jako vedlejších účastníků řízení.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Okresního soudu v Olomouci (v řízení před Ústavním soudem vedlejší účastník 1) ze dne 14. listopadu 2011 č. j. 21 C 211/2011-46 byla žalovanému Rostislavu Fraitovi (v řízení před Ústavním soudem vedlejší účastník 2) uložena povinnost zaplatit žalobkyni (v řízení před Ústavním soudem stěžovatelka) částku 22 027 Kč s příslušenstvím (výrok pod bodem I); v části, v níž se žalobkyně domáhala po žalovaném zákonného úroku z prodlení z částky 22 027 Kč za dobu od 12. října 2009 do 3. září 2011, byla žaloba zamítnuta (výrok pod bodem II) a dále bylo rozhodnuto, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 15 310,10 Kč (výrok pod bodem III). Proti tomuto rozsudku podal žalovaný odvolání.

Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 26. dubna 2012 č. j. 69 Co 131/2012-78 byl rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 14. listopadu 2011 č. j. 21 C 211/2011-46 vyjma výroku pod bodem II změněn tak, že žaloba, již se žalobkyně domáhala po žalovaném zaplacení částky 22 027 Kč spolu se zákonným úrokem z prodlení, se zamítá (výrok pod bodem I). Žalobkyni byla uložena povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně částku 14 340 Kč (výrok pod bodem II) a žalobkyni byla dále uložena povinnost

zaplatit žalovanému na nákladech odvolacího řízení částku 15 080 Kč (výrok pod bodem III).

II.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že odvolací soud svým rozhodnutím porušil její základní právo tím, že nesprávně a bez řádného odůvodnění v její neprospěch aplikoval hmotněprávní předpis. Extenzivním výkladem právní normy tak došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, jakož i zásady jistoty občanskoprávních vztahů.

Stěžovatelka nesouhlasí s výkladem § 10 odst. 1 písm. e) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, jak jej učinil odvolací soud, který nepovažuje za bezdůvodné nesplnění povinnosti vyplývající z § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., pokud žalovaný nesdělil stěžovatelce skutkový stav týkající se předmětné pojistné události, tedy nesdělil identifikační údaje o řidiči vozidla a nepředložil příslušné doklady, neboť tím prý využil svého ústavně zaručeného práva zakotveného v čl. 37 Listiny.

Stěžovatelka poukazuje na to, že již ze skutkového stavu, jak byl zjištěn v rámci trestního řízení vedeného proti žalovanému, je naprosto zřejmé, že žalovaný využil svého práva nelyžovat naprosto účelově, neboť ani neuváděl ani nijak neprokazoval skutečnost, že byl v době dopravní nehody na jiném konkrétním místě apod. V praxi by tak mohlo docházet k tomu, že zákonná úprava obsažená v § 10 odst. 1 písm. e) zákona č. 168/1999 Sb. by byla ze strany pojištěných, resp. viníků dopravních nehod vždy obcházena s tím, že tyto osoby by odmítaly pojistiteli sdělit osobu řidiče s odkazem na čl. 37 Listiny.

III.

Vedlejší účastník ad 2 Rostislav Frait ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 2. ledna 2013 uvedl, že ústavní stížnost neobsahuje žádné kvalifikované důvody, pro které by mohla být shledána vůbec projednatelnou, natož důvodnou. Stěžovatelka v rámci ústavní stížnosti namítá porušení svého práva na soudní ochranu, na spravedlivý proces a principu právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodnutí. Ze samotného obsahu ústavní stížnosti však prý není zřejmé, v čem vlastně tvrzená porušení spatřuje. Tvrzená nesprávná aplikace hmotněprávního předpisu není sama o sobě porušením základních ústavních práv a svobod stěžovatelky, tím méně pak za situace, kdy stěžovatelka vůbec neuvádí ústavní rozměr takového porušení. Stěžovatelka v rámci své ústavní stížnosti pouze polemizuje se skutkovými závěry obecných soudů a jejich právní interpretací, neboť nesouhlasí s právními závěry soudu odvolacího, a naopak poukazuje

je na odůvodnění (změněného) rozsudku soudu prvního stupně. Skutečnost, že krajský soud dospěl k jinému právnímu posouzení zjištěného skutkového stavu než soud prvního stupně, nemůže být protiústavní. S ohledem na uvedené nepovažuje vedlejší účastník za potřebné se vyjadřovat k právním závěrům krajského soudu a jejich rozporování stěžovatelkou, přičemž jinak ale odkazuje na přílehlavé odůvodnění napadeného rozsudku a svou procesní argumentaci. Nelze též nevíť do úvahy výši hodnoty sporu (22 027 Kč), což činí věc téměř bagatelní. Ze všech výše uvedených důvodů proto vedlejší účastník navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

Zaslané vyjádření vedlejšího účastníka ad 2 neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, a proto je Ústavní soud nezasilal účastníkům a vedlejšímu účastníkovi k replice.

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci ani Okresní soud v Olomouci se ve stanovené lhůtě k podané ústavní stížnosti nevyjádřily.

IV.

Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů navrhovatele a účastníků řízení. S ohledem na ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění jeho novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., účinné od 1. 1. 2013, rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení pléna ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko z obsahu spisu.

V.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

K takovému protiústavnímu excesu dojde např. tehdy, jestliže obecné soudy v daném hodnotícím procesu vycházely ze zásadně nesprávného posouzení dopadu ústavně zaručených práv, jichž se stěžovatel dovolává, na posuzovaný případ, eventuálně pokud by v něm byl obsažen prvek libovůle či dokonce svévole, a to např. ve formě nerespektování jednoznačné kogentní normy či přepjatého formalismu [srov. náleží Ústavního soudu sp.

zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), dostupný stejně jako další rozhodnutí zde citovaná též na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud ve své judikatuře rovněž opakovaně konstatoval, že do procesu rozhodování obecných soudů může zasáhnout, pokud by jimi provedený výklad zákona byl v extrémním rozporu s požadavky ústavnosti. K tomu dochází zejména, pokud je nepřipustně postiženo některé ze základních práv nebo svobod, pokud je opomenut jiný možný ústavně konformní výklad právní normy, nebo pokud soudy přistoupí k výkladu, jenž je zjevným a neodůvodněným vybočením z výkladových standardů a soudní praxe (projev libovůle) či je v rozporu se zásadou spravedlnosti (např. přejatý formalismus).

Ústavní soud tedy přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelkou v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V souzené věci odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že v ustanovení § 8 odst. 1 ani v jiném ustanovení zákona č. 168/1999 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2009, není výslovně stanovena povinnost pojištěného znát a sdělit pojistiteli skutečnosti potřebné k určení totožnosti řidiče. Dle názoru krajského soudu žalovaný jako pojištěný nesplnil nikoliv bezdůvodně svou povinnost uvedenou v citovaném ustanovení, tj. sdělit skutkový stav pojistné události, nýbrž takto využil svého ústavně zaručeného práva jako provozovatele vozidla odepřít sdělení identifikačních údajů o osobách blízkých, jež je chráněno čl. 37 Listiny. Žalovaného prý nelze nutit pod sankcí úhrady pojistného plnění pojišťovny podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. e) zákona č. 168/1999 Sb. k tomu, aby doznával svoji vinu na případně spáchaném přestupku. Odvolatelé lze podle odvolacího soudu přisvědčit i potud, že právo žalobkyně na poskytnutí informací je relativizováno samotným zněním ustanovení § 10 odst. 1 písm. e) zákona č. 168/1999 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2009, podle něhož vzniká pojistiteli právo požadovat po pojištěném náhradu plnění, pouze pokud pojištěný svou povinnost nesplní bezdůvodně. Ze strany žalobce se nejedná o absolutní právo, nýbrž toto právo je vázáno na splnění podmínek, že žalovaný neposkytl součinnost bezdůvodně.

S takovou interpretací zákonné normy Ústavní soud nesouhlasí.

Podle ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. se pojištění odpovědnosti vztahuje na každou osobu, která odpovídá za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě. Podle odstavce 2 citovaného ustanovení, nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému způsobenou škodu, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodní události, ze které tato škoda vznikla a za kte-

rou pojištěný odpovídá, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušeni.

Dle ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. je pojištěný povinen bez zbytečného odkladu písemně oznámit pojistiteli, že došlo ke škodní události s uvedením skutkového stavu týkajícího se této události, předložit k tomu příslušné doklady a v průběhu šetření škodní události postupovat v souladu s pokyny pojistitele. Dle odstavce 2 citovaného ustanovení je pojištěný povinen pojistiteli bez zbytečného odkladu písemně sdělit, že a) bylo proti němu uplatněno právo na náhradu škody, a vyjádřit se k požadované náhradě a její výši, b) v souvislosti se škodní událostí bylo zahájeno správní nebo trestní řízení, a neprodleně informovat pojistitele o jeho průběhu a výsledku, c) poškozeným bylo uplatněno právo na náhradu škody u soudu nebo u jiného příslušného orgánu, pokud se o této skutečnosti dozví.

V souladu s ustanovením § 10 odst. 1 písm. e) zákona č. 168/1999 Sb. má pojistitel proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný bez zřetele hodného důvodu nesplnil povinnost podle § 8 odst. 1, 2 a 3 a v důsledku toho byla ztížena možnost řádného šetření pojistitele podle § 9 odst. 3.

Podle čl. 37 odst. 1 Listiny může každý odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Právo odepřít výpověď, pokud by vypovídající vystavil sebe nebo osobu blízkou nebezpečí trestního postihu (ať již soudního, nebo správního), tj. právo neudávat sám sebe nebo osobu blízkou, je významným znakem právního státu. Konstatoval to i Ústavní soud, který uvedl, že právo svědka na odepření výpovědi pro nebezpečí trestního stíhání jeho nebo osob blízkých je důsledkem ústavní ochrany proti sebeobviňování, která má hluboký historický základ (*zákaz nemo tenetur se ipsum accusare*). Jde o zcela subjektivní, ústavně zaručené právo svědka, který v uvažovaných případech, po poučení poskytnutém mu orgánem veřejné moci, sám váží a rozhoduje, zda svého práva odepřít výpověď využije či nikoli, a to téměř výlučně podle okolností (důvodů), jak sám je cítí a vnímá; v tomto smyslu nemůže a nesmí být potenciálně ohrožený svědek ve svém rozhodování omezován či dokonce ke složení svědecké výpovědi nucen [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 89/04 ze dne 2. 2. 2006 (N 32/40 SbNU 265), sp. zn. II. ÚS 642/04 ze dne 8. 3. 2006 (N 51/40 SbNU 497)]. Speciálním ustanovením v tomto kontextu je čl. 40 odst. 4 Listiny, jež přiznává právo odepřít výpověď obviněnému, přičemž tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven. Speciálním proto, že se týká obviněného, ne kohokoliv, a zároveň obviněného, který dle trestního řádu povinnost vypovídat nemá (§ 33 odst. 1 tr. řádu), to na rozdíl např. od svědků, jichž se především čl. 37 odst. 1 Listiny dotýká.

Ústavní soud přisvědčuje stěžovateli, že uplatnění práva odepřít výpověď s odvoláním se na osobu blízkou v souladu s čl. 37 odst. 1 Listiny je namístě pouze v rámci trestního či správního (přestupkového) řízení, ale nikoliv v rámci řízení občanskoprávního, ve kterém ve vzájemném vztahu vystupují subjekty, které mají rovné postavení.

Poskytnutí informací pojistiteli v souladu se zákonem či smluvním ujednáním účastníků nelze považovat za výpověď, která by mohla způsobit nebezpečí trestního stíhání osobě blízké, neboť pojistitel není státním orgánem, navíc důvodnost neposkytnutí informací je třeba posuzovat pouze ve vztahu k pojistiteli. Pojištěný není nucen, aby vypovídal v trestním či správním řízení. Odmítnutí splnění povinností dle § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. je tak nedůvodné.

V souladu s § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. je pojištěný povinen bez zbytečného odkladu písemně oznámit pojistiteli, že došlo ke škodní události s uvedením skutkového stavu týkajícího se této události, přičemž podle § 10 odst. 1 písm. e) citovaného zákona má pojistitel proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný bez zřetele hodného důvodu nesplnil povinnost podle § 8 odst. 1, 2 a 3 a v důsledku toho byla ztížena možnost řádného šetření pojistitele podle § 9 odst. 3. Odmítnutí uvedení skutkového stavu včetně určení totožnosti osoby, která vozidlo v době dopravní nehody řídila, s odvoláním se na to, že v okamžiku dopravní nehody vozidlo řídila osoba blízká dle čl. 37 odst. 1 Listiny, nelze považovat za důvodné odmítnutí splnění této povinnosti. Občanskoprávní důsledky plynoucí pro pojištěného z nesplnění jeho povinnosti informovat pojistitele o skutkovém stavu škodní události (včetně toho, kdo řídil vozidlo), musí nést sám pojištěný. Zásada rovnosti smluvních stran vylučuje, aby jedna ze smluvních stran byla privilegována tím, že nesplnění její smluvní informační povinnosti jí bude tolerováno s odkazem na princip *nemo tenetur se ipsum accusare*; takový postup by vedl ke znevýhodnění druhé smluvní strany.

V souzené věci tedy byl žalovaný jako pojištěný povinen bez zbytečného odkladu písemně oznámit žalobkyni jako pojistiteli, že došlo ke škodní události s uvedením skutkového stavu týkajícího se této události, včetně určení totožnosti osoby, která vozidlo v době dopravní nehody řídila. Pokud tuto svoji povinnost nesplnil bezdůvodně a v důsledku toho byla ztížena možnost řádného šetření pojistitele podle § 9 odst. 3 zákona č. 168/1999 Sb., vzniklo pojistiteli proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil.

Pokud pojištěný odmítne pojistiteli poskytnout požadované údaje ohledně skutkového stavu týkající se škodní události s odvoláním se na čl. 37 Listiny, je namístě, aby nesl občanskoprávní důsledky vyplývající z porušení této zákonné povinnosti a sám uhradil pojistiteli pojistné plnění. Princip *nemo tenetur* se v tomto občanskoprávním vztahu vůbec neuplatní.

Argumentace Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, že žalovaný jako pojištěný nesplnil nikoliv bezdůvodně svoji povinnost uvedenou v ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., tj. sdělit skutkový stav pojistné události, nýbrž takto využil svého ústavně zaručeného práva odepřít sdělení identifikačních údajů o osobách blízkých, opírající se o čl. 37 Listiny, je extrémně vadná.

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces a soudní ochranu dle článku 36 Listiny.

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci z 26. dubna 2012 č. j. 69 Co 131/2012-78 zrušil.

Č. 19

K náhradě nákladů řízení státu zastoupenému advokátem

V nyní projednávané věci byla žalovanou 2 Česká republika - Ministerstvo financí. Jde o jeden z ústředních orgánů státní správy, který má k výkonu právních agend příslušné právní útvary zaměstnávající odborné pracovníky k zajišťování ochrany zájmů České republiky před soudy. Vydáním zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, byl zřízen uvedený úřad, který z větší části zastupování státu v řízení před obecnými soudy převzal. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (N 167/51 SbNU 65), který byl východiskem i pro další judikaturu Ústavního soudu, se uvádí, že tam, kde k hájení svých zájmů je stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž byl advokát; pokud tak stát přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3243/09 ze dne 2. 3. 2010 (N 38/56 SbNU 449) Ústavní soud uvedl, že právní odbory ministerstev si přitom mohou ve specifických právně obtížných případech nechat zpracovat (i od soukromých subjektů) znalecké expertízy, právní rozbor a analýzy, ze kterých mohou posléze kvalifikovaně - při důsledném hájení státních zájmů a činění tomu náležitých úsudků - vycházet. Jinými slovy vyjádřeno, zastoupení advokátem při hájení zájmů státu by mělo být krajním (podpůrným) řešením zohledňujícím uvedené podmínky.

Ústavní soud zároveň ve své judikatuře týkající se předmětné problematiky zdůrazňuje, že při aplikaci uvedeného právního názoru je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu; lze si totiž představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je stát) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou daným ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně, i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů řízení specifické okolnosti případu řádně odůvodnit [např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2855/10 ze dne 21. 2. 2011 (N 18/60 SbNU 191), sp. zn. II. ÚS 3246/09 ze dne 6. 5. 2010 (N 104/57 SbNU 357) či sp. zn. II. ÚS 1215/10 ze dne 9. 12. 2010 (N 246/59 SbNU 507)].

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 30. ledna 2013 sp. zn. III. ÚS 161/11 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Pavla Johna, zastoupeného JUDr. Ladislavem Lamačem, advokátem se sídlem Olomouc, Palackého 4, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 21. 10. 2010 č. j. 69 Co 288/2010-150 ve výrocích II (v petitu omylem uveden výrok III) a IV, jimiž byl stěžovatel zavázán k zaplacení nákladů řízení (za právní zastoupení České republiky – Ministerstva financí advokátem).

Výrok

I. Výrokem II a výrokem IV rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 21. 10. 2010 č. j. 288/2010-150 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II a výrok IV uvedeného rozsudku se zrušují.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností stěžovatel navrhl zrušení v záhlaví označeného rozsudku ve výrocích o nákladech řízení sub II a IV, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

Z ústavní stížnosti, z připojených příloh a ze spisu Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 19 C 330/2008 Ústavní soud zjistil, že Okresní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 17. 5. 2010 č. j. 19 C 330/2008-118 zamítl žalobu stěžovatele proti žalované 1 České republice – Českému statistickému úřadu (dále jen „žalovaná 1“) a proti žalované 2 České republice – Ministerstvu financí (dále jen „žalovaná 2“) o zaplacení částky 1 750 000 Kč s příslušenstvím, které se domáhal z titulu náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci. Okresní soud v Olomouci dále rozhodl o nákladech řízení tak, že uložil stěžovateli povinnost zaplatit žalované 1 na nákladech řízení částku 1 888 Kč. Ve vztahu mezi stěžovatelem a žalovanou 2 rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Okresní soud dospěl k závěru, že stěžovatel neprokázal, že podle postupní smlouvy ze dne 14. 6. 2007, uzavřené mezi M. M. jako postupitelem a stěžovatelem jako postupníkem, přešla na stěžovatele pohledávka za žalovanými 1 a 2 v žalované výši, neboť smlouva o postoupení pohledávky je vinou neurčitosti ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku neplatná.

Ve vztahu k nákladům řízení úspěšné žalované 1 soud přiznal účelně vynaložené náklady prezentované cestovním pověřeného pracovníka žalované 1 k jednání soudu. Úspěšné žalované 2 náhradu nákladů řízení, které představovaly náklady právního zástupce – advokáta, soud prvního stupně nepřiznal. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že se nejedná o účelně vynaložené náklady řízení, neboť žalovaná 2 má k výkonu právních agend zřízeny příslušné organizační složky, finančně i personálně zajištěné ze státního rozpočtu; u Ministerstva financí je pro tyto účely zřízen legislativní odbor, oddělení vnitřní legislativy, které se podílí na řešení požadavků na náhradu škody způsobené při výkonu veřejné moci. Soud prvního stupně, s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), neshledal důvod, aby výkon svých práv a povinností žalovaná 2 v této oblasti přenášela na advokáta; pokud se tak stalo, nelze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil náklady řízení takto vzniklé. Okresní soud tu odkázal na ustanovení § 150 o. s. ř.

Proti tomuto rozsudku podal odvolání stěžovatel a žalovaná 2. Stěžovatel nesouhlasil s rozhodnutím soudu prvního stupně ve věci samé. Odvolání žalované 2 směřovalo do výroku o náhradě nákladů řízení. Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl napadeným rozsudkem tak, že rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi stěžovatelem a žalovanou 1 potvrdil. Ve výroku o náhradě nákladů řízení mezi stěžovatelem a žalovanou 2 změnil odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně tak, že stěžovatel je povinen zaplatit žalované 2 na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně částku 88 560 Kč. Podle názoru odvolacího soudu nelze úvahy, které Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07, na posuzovaný případ vztáhnout. Odvolací soud uvedl, že v daném nálezu se jednalo o rozhodování ve věci, která byla před obecnými soudy zahájena v roce 1999 žalobou podanou proti České republice – Ministerstvu financí a Fondu národního majetku České republiky z titulu náhrady škody proti státu ve výši 29 506 000 Kč, ve které náklady řízení představovaly částku 563 263 Kč. Podle názoru odvolacího soudu byl Ústavní soud při vydávání uvedeného nálezu veden snahou napravit ojedinělý procesní excés. Odvolací soud konstatoval, že nyní projednávaná věc procesní vybočení z mezí ústavnosti nepředstavuje. Z čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny vyplývá právo každého, tedy i státu a osob s právníkem vzděláním, na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy a je garantována též rovnost všech účastníků před zákonem. Žalovaná 2 měla plný úspěch ve věci; proto odvolací soud ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. nově rozhodl tak, že stěžovatel je povinen zaplatit žalované 2 náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně v celkové výši 88 560 Kč. O nákladech odvolacího řízení rozhodl odvolací soud tak, že stěžovatel je povinen zaplatit

na náhradě nákladů odvolacího řízení žalované 1 částku 628 Kč a žalované 2 částku 87 480 Kč.

II.

Stěžovatel v ústavní stížnosti nesouhlasil s výkladem nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 tak, jak jej učinil odvolací soud. S odkazem na další judikaturu Ústavního soudu týkající se otázky náhrady nákladů řízení státu zastoupenému advokátem tvrdí, že smyslem uvedeného rozhodnutí Ústavního soudu je snaha napravit rozmáhající se stav, kdy orgány veřejné moci, přestože jsou vybaveny k hájení zájmů státu příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, přenášejí výkon práv a povinností v této oblasti na advokáta. Podle stěžovatele je zapotřebí rozlišovat mezi právem na právní pomoc v řízení před soudem, a tím i garantovaným právem na rovnost všech účastníků před zákonem, a rozhodováním o náhradě nákladů řízení. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení je dle stěžovatele rovněž třeba vzít do úvahy vyšší odměny podle tarifu advokáta. Po účastníkovi soudního řízení proti státu nelze spravedlivě žádat, aby hradil žalované straně náklady řízení takto vzniklé, neboť ty nelze považovat za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. Takový postup by fakticky znamenal porušení Listinou garantovaného práva na rovnost všech účastníků před zákonem. Podle stěžovatele tak napadený rozsudek odvolacího soudu ve výrocích o náhradě nákladů řízení porušil jeho základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

III.

Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Okresního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci.

Za Okresní soud v Olomouci se vyjádřila soudkyně JUDr. Miroslava Dvořáková, která stručně shrnula závěry rozsudku tohoto soudu ze dne 17. 5. 2010 č. j. 19 C 330/2008-118, jak jsou výše uvedeny (část I).

Za Krajský soud v Ostravě - pobočku v Olomouci se vyjádřila předsedkyně senátu 69 Co JUDr. Karla Musilová. Uvedla, že krajský soud rozhodl s odkazem na náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 986/09 [pozn. red.: nejedná se o náleze, nýbrž o usnesení sp. zn. II. ÚS 986/09 ze dne 17. 7. 2009 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)], v němž Ústavní soud ústavní stížnost odmítl s odůvodněním, že „vzhledem k ústavně zaručenému právu na právní pomoc nelze prostřednictvím uvedeného termínu (účelnosti vynaložených nákladů) vymezovat kategorii subjektů, která by tak z hlediska právního zastoupení měla odlišné postavení, a tak jí de facto její právo upírat a z hlediska ostatních subjektů ji sankcionovat. Účastníka nelze sankcionovat tím, že mu nebude přiznána část nákladů

odpovídající výši odměny advokáta s tím, že se mohl ubránit sám.“ Krajský soud dále odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, a to i se znalostí pozdější judikatury Ústavního soudu týkající se dané problematiky.

Stěžovatel ve své replice vyslovil nesouhlas s vyjádřením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci. Opětovně odkázal na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 a na další judikaturu Ústavního soudu týkající se problematiky nákladů řízení státu zastoupeného advokátem. Odkaz krajského soudu na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 986/09 stěžovatel považuje za jednostranný a nepříhodný. Podle stěžovatele se v daném případě jedná jen o zdánlivou kolizi dvou ústavně zaručených základních práv, neboť je třeba rozlišovat mezi základním právem na spravedlivý proces a právem na právní pomoc v řízení před soudem.

IV.

Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citovaná rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a není tudíž ani řádnou další odvolací instancí; proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezi daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

Právě k tomu v projednávaném případě podle přesvědčení Ústavního soudu došlo.

Ústavní soud se předně zabýval hlavní námitkou stěžovatele, který nesouhlasí s tím, že mu byla uložena povinnost nahradit žalované 2 náklady řízení. Žalovaná totiž – jak uvádí – disponuje dostatečným počtem odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu jejich zájmů před soudy. Ačkoli žalovaná má právo nechat se v řízení zastupovat advokátem, nelze za této situace od stěžovatele spravedlivě žádat, aby jí hradil takto vzniklé náklady řízení; tyto náklady totiž nelze považovat za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva ve smyslu § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

Ústavní soud uvádí, že problematikou náhrady nákladů řízení státu zastoupenému advokátem se ve srovnatelných věcech již opakovaně zabýval. Stalo se tak ve stěžovatelem uváděném nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (viz výše) a v nedávné době např. v nálezech sp. zn. IV. ÚS 3243/09 ze dne 2. března 2010 (N 38/56 SbNU 449), sp. zn. II. ÚS 3246/09 ze dne 6. května 2010 (N 104/57 SbNU 357), usnesení sp. zn. I. ÚS 1401/10 ze dne 27. května 2010 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) a dále nálezech sp. zn. III. ÚS 1180/10 ze dne 14. září 2010

(N 194/58 SbNU 715), sp. zn. I. ÚS 1877/10 ze dne 16. září 2010 (N 200/58 SbNU 779), sp. zn. II. ÚS 1215/10 ze dne 9. prosince 2010 (N 246/59 SbNU 507) a sp. zn. IV. ÚS 2855/10 ze dne 21. února 2011 (N 18/60 SbNU 191).

V nyní projednávané věci byla žalovanou 2 Česká republika – Ministerstvo financí. Jde o jeden z ústředních orgánů státní správy, který má k výkonu právních agend příslušné právní útvary zaměstnávající odborné pracovníky k zajišťování ochrany zájmů České republiky před soudy. Vydáním zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, byl zřízen uvedený úřad, který z větší části zastupování státu v řízení před obecnými soudy převzal. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008, který byl východiskem i pro další výše uvedenou judikaturu Ústavního soudu, se uvádí, že tam, kde k hájení svých zájmů je stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž byl advokát; pokud tak stát přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3243/09 (viz výše) Ústavní soud uvedl, že právní odbory ministerstev si přitom mohou ve specifických právně obtížných případech nechat zpracovat (i od soukromých subjektů) znalecké expertizy, právní rozborů a analýzy, ze kterých mohou posléze kvalifikovaně – při důsledném hájení státních zájmů a činění tomu náležitých úsudků – vycházet. Jinými slovy vyjádřeno, zastoupení advokátem při hájení zájmů státu by mělo být krajním (podpůrným) řešením zohledňujícím uvedené podmínky.

Ústavní soud zároveň ve své judikatuře týkající se předmětné problematiky zdůrazňuje, že při aplikaci uvedeného právního názoru je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu; lze si totiž představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je stát) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou daným ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně, i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů řízení specifické okolnosti případu řádně odůvodnit (např. výše zmíněné nálezy sp. zn. IV. ÚS 2855/10, sp. zn. II. ÚS 3246/09 či sp. zn. II. ÚS 1215/10).

V případě stěžovatelů však krajský soud uvedené principy nerespektoval a zásadní náleзовou judikaturu Ústavního soudu v úvahu nevzal. Především řádně nezdůvodnil a ani nevedl, že by šlo o takový předmět sporu, kvůli němuž lze shledat postup žalované, která se nechala v řízení zastupo-

vat advokátem, za nezbytný a účelný. Krajský soud v odůvodnění napadeného rozsudku argumentuje tím, že v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 šlo o snahu napravit ojedinělý procesní exces. Tento názor však neodpovídá výše uvedeným závěrům obsaženým v judikatuře Ústavního soudu. Pokud krajský soud argumentuje právem státu na právní pomoc v řízení před soudy a na rovnost všech účastníků před zákonem (a též nálezem – správně usnesením – sp. zn. II. ÚS 986/09, v němž se jednalo o náklady řízení v obou stupních v bagatelní výši), Ústavní soud uvádí, že při úvaze o možnosti státu nechat se v soudním řízení zastoupit advokátem (jako každá jiná právnická osoba) je třeba vzít v úvahu, vedle výše uvedených skutečností, také specifické postavení státu. I z odborné literatury vyplývá, že stát má sice „v určitých situacích postavení právnické osoby“; stát se nemění v právnickou osobu, zůstává stále týž, avšak vystupuje v jiné roli, v roli soukromoprávního subjektu. To znamená pouze tolik, že mu vedle „vrchnostenské“ moci náleží i „soukromoprávní subjektivita“ (Beran, K. Proč není stát právnickou osobou? Právní rozhledy, 2006, č. 7, s. 259). Z tohoto hlediska je třeba brát v úvahu okolnost, že stát musí v souvislosti se svým právním zastoupením v soudním procesu zvažovat i jiná kritéria než běžná právnická osoba. Tato kritéria Ústavní soud vymezil ve své výše uvedené judikatuře a krajský soud je ve svém rozhodnutí o nákladech řízení nerespektoval. Tím došlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod.

V.

Za tohoto stavu Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a v záhlaví citované rozhodnutí v napadených výrocích II a IV podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zrušil.

Ústavní soud ústní jednání nenařídil – byť s tím stěžovatel nesouhlasil – neboť od tohoto jednání další objasnění věci nelze očekávat (§ 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb.). To se týká i řízení zahájených, leč neskončených do 31. 12. 2012 (srov. bod 1 sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb. publikovaného pod č. 469/2012 Sb.).

Č. 20

K promlčení trestního stíhání a přerušení běhu promlčecí doby

Nelze hodnotit jako porušení práva na spravedlivý proces, jestliže usnesení o zahájení trestního stíhání, které bylo nadřízeným orgánem zrušeno z důvodu, že tento shledá potřebným nejprve jeho formulace zpřesnit či ověřit v něm uvedená tvrzení dalším šetřením, avšak které lze jinak hodnotit jako skutečný projev vůle demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky na potrestání konkrétními okolnostmi vymezeného trestného činu, způsobuje přerušení běhu promlčecí doby.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 30. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 1553/11 ve věci ústavní stížnosti T. P., zastoupeného Mgr. Danielem Tetzeli, advokátem, se sídlem Vápencová 569/13, 147 00 Praha 4, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2010 sp. zn. 9 To 27/2010 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011 sp. zn. 5 Tdo 1024/2010 vydaným ve stěžovatelově trestní věci, za účasti Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 27. 5. 2011, stěžovatel napadl rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 2010 sp. zn. 9 To 27/2010, kterým byl uznán vinným trestným činem porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1, 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a byl mu uložen za tento trestný čin a za sbíhající se trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, 4 trestního zákona dílem dokonáný, dílem nedokonáný ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 trestního zákona k § 148 odst. 1, 4 trestního zákona souhrnný trest podle § 148 odst. 4 trestního zákona za použití § 35 odst. 2 trestního zákona, a to trest odnětí svobody v trvání šesti let. Pro vý-

kou uloženého trestu soud obviněného zařadil podle § 39a odst. 3 trestního zákona do věznice s dozorem. Podle § 49 odst. 1 trestního zákona soud stěžovateli též uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkcí statutárních orgánů v obchodních společnostech a družstvech na dobu pěti let. Dále stěžovatel napadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011 sp. zn. 5 Tdo 1024/2010, kterým bylo odmítnuto jeho dovolání proti rozsudku vrchního soudu.

2. Stěžovatel se v ústavní stížnosti zaměřuje na problematiku možné promlčení trestního stíhání. Zatímco totiž vrchní soud považoval promlčecí lhůtu za dodrženu s odkazem na usnesení o zahájení trestního stíhání doručené stěžovateli dne 6. 10. 2003 a další usnesení o zahájení trestního stíhání doručené stěžovateli dne 9. 12. 2004, Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že k těmto, státním zastupitelstvím následně zrušeným, zahájením trestního stíhání nelze přihlížet a je nutno vycházet až ze zahájení trestního stíhání doručeného 8. 12. 2005, avšak promlčecí lhůta byla přesto dodržena s ohledem na to, že dnem rozhodným pro počátek jejího běhu je až 28. prosinec 2000.

3. Stěžovatel namítá, že ve vztahu k úkonu započtení pohledávek, ke kterému mělo 28. 12. 2000 dojít, dokazování nesměřovalo, a obhajoba tudíž nemohla uplatnit případné námitky (např. zda M. H. skutečně jednal na pokyn či s vědomím stěžovatele). Vrchní soud k otázce určení, kdy byl trestný čin dokonán, uvedl toliko to, že „jestliže stíhaný čin byl spáchán v roce 2000 a k zahájení trestního stíhání došlo u obviněného T. P. opakovanými akty ve dnech 6. 10. 2003, 9. 12. 2004 a 8. 12. 2005 (...) stalo se tak prokazatelně před uplynutím pětileté promlčecí doby“. Dovolací soud pak dospěl k jinému právnímu posouzení, které je z hlediska námitky promlčení významné, aniž by stěžovatel měl relevantní možnost se v tomto směru k otázce dokonání trestného činu vyjádřit. Stěžovatel má za to, že na daný případ, kdy dovolací soud přijal právní závěr, který předtím nebyl obsažen v rozsudcích odvolacího a nalézacího soudu, aniž by stěžovatel měl reálnou možnost vyjádřit se k němu, dopadají opakovaně přijímaná stanoviska Ústavního soudu, ze kterých plyne, že změna právního náhledu odvolacího soudu je důvodem kasačního rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž z hlediska ústavněprávního se tím účastníkům otevírá možnost uplatnění práva vyjádřit se k němu, případně i předložit nové důkazy, které z pohledu dosavadního nebyly relevantní [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 4/97 ze dne 9. 11. 2000 (N 164/20 SbNU 165), sp. zn. III. ÚS 139/98 ze dne 24. 9. 1998 (N 106/12 SbNU 93) a sp. zn. IV. ÚS 251/04 ze dne 24. 2. 2005 (N 34/36 SbNU 379)]. Stěžovatel navíc tvrdí, že k předmětnému započtení pohledávek (a tím i započtení běhu promlčecí doby) ve skutečnosti došlo již smlouvou o převodu cenných papírů ze dne 5. prosince 2000.

4. Z uvedených důvodů se stěžovatel domnívá, že v jeho případě bylo porušeno právo na spravedlivý proces, které je garantováno čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

II.

5. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

6. Vrchní soud a Nejvyšší státní zastupitelství poskytnuté možnosti k uplatnění argumentů proti podané ústavní stížnosti nevyužily.

7. Vrchní státní zastupitelství v Praze se postavení vedlejšího účastníka řízení vzdalo.

8. Nejvyšší soud vyjádřil názor, že jeho postupem nemohlo dojít ke stěžovatelem tvrzenému porušení jeho základních práv. Jedná se pouze o zcela běžnou situaci rozdílného přístupu k řešení hmotněprávní otázky, jemuž předchází hodnocení jednotlivých ve věci již provedených a v trestním spise zřetelně zadokumentovaných listinných a jiných důkazů. Navíc otázka promlčení trestního stíhání byla v předmětné věci řešena prakticky od samého počátku a tvořila také základ stěžovatelovy obhajoby ve všech stadiích řízení. Vzhledem k odsuzujícím výrokům o vině soudů prvního i druhého stupně pak nelze uvažovat o překvapivosti rozhodnutí dovolacího soudu. Nedošlo jím ke zvratu v náhledu na zákonnost vedení soudního řízení v dané trestní věci proti oběma obviněným, neboť argumenty obhajoby ohledně uplynutí promlčecí doby nebyly uznány ani v řízení o dovolání. Proto navrhuje, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

9. Ústavní soud zaslal obdržené vyjádření stěžovateli k případné replice. Ten této možnosti využil, přičemž zopakoval své argumenty prezentované již v ústavní stížnosti, neboť o překvapivém charakteru usnesení Nejvyššího soudu je nadále přesvědčen.

10. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdrženou repliku k duplice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci.

III.

11. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od Městského soudu v Praze předmětný spis sp. zn. 46T 6/2008. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnosti vyhovět nelze.

12. Ústavní soud úvodem připomíná, že v rámci posuzování trestnosti činu je nezbytné zjišťovat, zda nedošlo k jejímu zániku, a to mimo jiné právě z důvodu promlčení činu. Při promlčení trestního stíhání zaniká odpo-

vědnost pachatele trestného činu uplynutím doby stanovené zákonem. Důvody promlčení jsou především hmotněprávní, protože uplynutím času postupně slábne, až docela zaniká potřeba trestněprávní reakce na trestný čin, a to jak z hlediska generální prevence, tak i z hlediska prevence individuální. K těmto důvodům pak podpůrně přistupují i důvody procesní, které vyplývají z těžkostí spojených s prováděním trestního řízení, zejména pak při dokazování (Zezulová, J., Vondruška, F. K otázce zákonnosti usnesení o zahájení trestního stíhání, k jeho vlivu na promlčení trestního stíhání. Státní zastupitelství, 2009, č. 12). Vůlí postihnout čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, a tedy nenechat odpovědnost pachatele za něj zaniknout, projevuje příslušný orgán (mimo jiné) právě ve svém rozhodnutí o zahájení trestního stíhání podle ustanovení § 160 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

13. Přistoupíme-li k posouzení významu usnesení o zahájení trestního stíhání doručených stěžovateli dne 6. 10. 2003 a dne 9. 12. 2004 pro běh promlčecí doby v nyní posuzované věci, Ústavní soud je nucen konstatovat, že se s hodnocením Nejvyššího soudu neztotožňuje. Ústavní soud připomíná, že dle předcházející judikatury obecných soudů účinky spočívající v přerušení promlčecí doby podle § 67 odst. 3 písm. a) trestního zákona má i takové sdělení obvinění (resp. usnesení o zahájení trestního stíhání) učiněné ve smyslu § 160 odst. 1 trestního řádu, které bylo zatíženo určitými vadami, pro něž bylo později nahrazeno novým sdělením obvinění pro týž skutek (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1469/2008). Obdobný postoj zastává i uznávaný komentář (viz Šámal, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, str. 395–396) a další literatura (např. již citovaná Zezulová, J., Vondruška, F. K otázce zákonnosti usnesení o zahájení trestního stíhání, k jeho vlivu na promlčení trestního stíhání. Státní zastupitelství, 2009, č. 12). Ústavní soud je přesvědčen, že k odlišnému závěru nelze dospět ani v případě nyní posuzovaném.

14. Nejvyšší soud užití této dřívější judikatury vyloučil s poukazem na skutečnost, že z usnesení státní zástupkyně, kterými byla citovaná práva dvě usnesení o zahájení trestního stíhání zrušena, není možné dovodit vážný zájem na trestním stíhání stěžovatele. Ústavní soud souhlasí s Nejvyšším soudem potud, že je to především státní zastupitelství, které v přípravném řízení disponuje pravomocemi při výkonu dozoru nad zachováním zákonnosti v tomto stadiu trestního procesu. Tato skutečnost však neznamená, že by byl Nejvyšší soud postupem dané státní zástupkyně v těchto souvislostech vázán, totiž že by výrok a odůvodnění jejich usnesení měly být jediným důkazním pramenem, ze kterého by měl při svých úvahách vycházet. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí analyzuje postup státní zástupkyně velmi obsáhle a následně (paradoxně, i když její rozhodnutí hodnotí jako „argumentačně téměř bezobsažná“) na nich zakládá své právní závě-

ry, avšak pomíjí přítom skutečnosti ostatní, svědčící ve prospěch závěrů opačných. Činí tak navíc za situace, kdy ani obsah samotných usnesení státní zástupkyně, kterými byla usnesení policejního orgánu rušena, nevznívá ve prospěch citovaného závěru Nejvyššího soudu jednoznačně, přičemž tato nehovoří přímo o tom, že trestní stíhání není ve věci vůbec namístě, ale spíše jsou formulována v tom smyslu, že je dosud předčasné. Nejvyšší soud neměl uměle izolovat jeden z aspektů (postup státní zástupkyně), a namísto toho měl hodnotit všechny okolnosti případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Zejména pak se měl věnovat samotným usnesením o zahájení trestního stíhání. Pokud by Nejvyšší soud býval takto postupoval, nikdy by nemohl dojít ke své zcela neudržitelné tezi, že ve věci nebyla snaha orgánů činných v trestním řízení postihnout konkrétního pachatele. Takováto snaha je naopak z předmětných usnesení policejního orgánu zcela zřejmá.

15. V některých případech by usnesení o zahájení trestního stíhání vskutku nemohly být přičteny účinky spočívající v přerušení promlčecí doby podle § 67 odst. 3 písm. a) trestního zákona, a to pokud by vykazovalo znaky libovůle. Na libovůli by bylo možno usuzovat zejména tehdy, pokud jeho odůvodnění bylo natolik nedostatečné, že by z něj nebylo ani v elementární míře zřejmé, za jaké jednání má být obviněná osoba trestně stíhána, či by mělo pouze formální charakter, kdy by se vzhledem k absenci dalších úkonů v trestním řízení jevilo být vydáno právě jen za účelem přerušeni promlčecí doby bez skutečné ambice trestní stíhání proti stíhanému aktivně vést. Shodně by bylo samozřejmě nutno hodnotit i případ usnesení o zahájení trestního stíhání, které by mělo dokonce charakter nicotného právního úkonu.

16. O případ takovéto libovůle se v projednávané věci však bezpochyby nejedná. Jakkoliv lze mít k preciznosti usnesení o zahájení trestního stíhání z let 2003 a 2004 výhrady, přinejmenším v základní míře nezbytné k nastoupení účinků spočívajících v přerušení promlčecí doby odůvodněna byla. To je zcela očividné i ze značné míry v jaké popis skutku v těchto rozhodnutích, vydaných v počáteční fázi trestního procesu, odpovídá popisu skutku v konečném rozhodnutí obecných soudů o vině a trestu. A jak případně uvedlo Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření v dovolacím řízení, obě usnesení nelze považovat za ryze formální, učiněná snad ve snaze zabránit možnému promlčení trestního stíhání, neboť v době jejich vydání zdaleka nehrozilo marné uplynutí pětileté promlčecí lhůty, přičemž orgány činnými v trestním řízení byla prováděna řada úkonů. Usnesení o zahájení trestního stíhání, které bylo nadřízeným orgánem zrušeno z důvodu, že tento shledá potřebným nejprve jeho formulace zpřesnit či ověřit v něm uvedená tvrzení dalším šetřením, avšak které lze jinak hodnotit jako skutečný projev vůle státu na potrestání konkrétními okolnostmi

vymezeného trestného činu, Ústavní soud shledává být k přerušení promlčecí doby způsobilým. Tento závěr se pak jeví obzvláště logickým v případě, kdy po zahájení trestního stíhání dalším (dopracovaným) trestním oznámením proběhlo trestní řízení, které vedlo k závěru o vině pachatele a stanovení trestu.

17. Závěrem Ústavní soud na okraj poznamenává, že z § 160 trestního řádu na jedné straně plyne, že trestní stíhání lze zahájit až tehdy, nasvědčují-li prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, na straně druhé však, pokud již tato situace nastane, má tak být učiněno neprodleně. Nelze tak považovat za správný postup orgánů činných v trestním řízení, se kterým se Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti občas setkává, že ačkoliv jsou podmínky pro zahájení trestního stíhání zjevně naplněny, orgány činné v trestním řízení toto zahájení co nejvíce odkládají a činí ve věci všemožné jiné úkony až do doby, kdy již žádných úkonů, které by bez zahájení trestního stíhání mohly být učiněny, ani není, a orgánům činným v trestním řízení tedy takřka nic jiného než trestní stíhání zahájit nezbývá.

18. Jak vyplývá z výše uvedeného, Ústavní soud se v otázce možného promlčení trestního stíhání ztotožnil se závěry vrchního soudu, že došlo k přerušení promlčecí doby podle § 67 odst. 3 písm. a) trestního zákona již v letech 2003 a 2004 tak, jak to vrchní soud vyložil na str. 6 a násl. svého rozsudku. Za této situace je nadbytečné, aby se Ústavní soud zabýval stěžovatelovými námitkami proti stanovení počátku jejího běhu, kdy bez ohledu na to, zda počala běžet již 5. prosince 2000 (jak tvrdí stěžovatel) či až 28. prosince 2000 (jak uzavřel Nejvyšší soud), nemohlo dojít k jejímu uplynutí.

IV.

19. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), zamítl.

Č. 21

K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými námitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí

Ustanovení § 120 odst. 4 občanského soudního řádu soudu umožňuje, aby vzal shodná tvrzení účastníků za svá skutková zjištění, přitom tento institut má podobný účel jako institut dokazování, kterým je zjištění či ověření tvrzených skutečností, tudíž se judikatorní a doktrinární poznatky ohledně dokazování přiměřeně použijí na shodná tvrzení účastníků. Jestliže Ústavní soud v minulosti jasně konstatoval, že neprovedení navrhovaného důkazu a jeho následně nedostatečné zdůvodnění je porušením práva na spravedlivý proces [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1999 sp. zn. I. ÚS 236/98 (N 122/15 SbNU 165)], k podobným závěrům je třeba se přichýlit i v případech, kdy soud nevzal v potaz a ani řádně nezdůvodnil, proč nevyšel ze shodného tvrzení účastníků. Pokud odvolací soud v posuzované věci nezohlednil shodné prohlášení účastníků řízení a ani se ve svém rozsudku s jeho odmítnutím přesvědčivě nevypořádal, zatížil své rozhodnutí vadou, která je ve svém důsledku nepřipustným porušením práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 30. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 386/12 ve věci ústavní stížnosti FLOP – dopravní značení, s. r. o., se sídlem Sulkov 666, Líně, zastoupené JUDr. Michalem Zsemlemerem, advokátem, se sídlem Kardinála Berana 8, Plzeň, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 11. 2011 č. j. 4 Cmo 272/2011-70 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na zaplacení částky 14 545 Kč jakožto úroků z prodlení z ceny zhotoveného díla, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 11. 2011 č. j. 4 Cmo 272/2011-70 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 11. 2011 č. j. 4 Cmo 272/2011-70 se ruší.

Odůvodnění

1. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 19. 7. 2011 č. j. 57 Cm 48/2010-43 rozhodl, že žalovaná BALTOM, s. r. o., (dále jen „žalovaná“) je povinna žalobkyni FLOP – dopravní značení, s. r. o., (dále jen „stěžovatelka“) zaplatit částku 14 545 Kč a k tomu náhradu nákladů řízení stěžovatelky ve výši 50 500 Kč. V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že se jednalo o úroky z prodlení z částky 614 654 Kč, což byla cena za zhotovení díla. Toto dílo bylo zhotoveno a stěžovatelka vystavila fakturu, kterou posléze zaslala žalované. Ta ji ovšem uhradila až poté, co stěžovatelka tuto pohledávku začala uplatňovat soudně. Soud prvního stupně žalobě vyhověl s odkazem na ustanovení § 369a a § 548 odst. 1 obchodního zákoníku, ačkoliv žalobce neprokázal přesné doručení faktury. Podle soudu prvního stupně tohoto prokázání nebylo potřeba.

2. Proti tomuto rozsudku podala žalovaná odvolání, v němž uvedla, že stěžovatelka neprokázala, kdy byla žalované doručena faktura, proto žalovaná plnila dobrovolně, ač k plnění nebyla vyzvána a neměla povědomí o splatnosti dluhu. Vrchní soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) svým rozsudkem ze dne 30. 11. 2011 č. j. 4 Cmo 272/2011-70 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žaloba na zaplacení částky 14 545 Kč se zamítá a stěžovatelka je povinna zaplatit žalované náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně a před soudem odvolacím. Odvolací soud oproti soudu prvního stupně dospěl k závěru, že splatnost ceny díla nebyla vzhledem k nejasnému ujednání ve smlouvě dohodnuta, proto měla stěžovatelka žalovanou vyzvat k plnění. Za stavu, kdy sice stěžovatelka tvrdila, že žalovanou k placení vyzvala fakturou, popř. jí tvrzenými dopisy, avšak přes poučení soudu neprokázala, že tyto listiny žalované doručila, lze za první výzvu k placení ve shodě s ustanovením § 340 obch. zákoníku považovat až žalobu, resp. její doručení žalované. Podle odvolacího soudu se až ode dne doručení žaloby odvíjí počátek lhůty k plnění, proto žalovaná plnila svůj závazek vůči stěžovatelce dobrovolně.

3. Stěžovatelka napadla ústavní stížností rozsudek odvolacího soudu, jemuž vytýká porušení svého práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Stěžovatelka poukazuje na nesprávnou aplikaci práva, neboť odvolací soud poté, co dospěl k závěru, že 60denní lhůta splatnosti uvedená v objednávce díla je neurčitá, aplikoval ustanovení § 340 odst. 2 obchodního zákoníku. Podle stěžovatelky odvolací soud zcela pominul tu skutečnost, že žalovaná ve svém vyjádření ze dne 14. 4. 2011 jasně tvrdila, že faktura byla pojata do jejího účetnictví. V této souvislosti stěžovatelka upozorňuje, že žalovaná zaplatila dlužnou částku dle pokynů uve-

dených na příslušné faktuře. Dle stěžovatelky měl proto odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně aplikovat ustanovení § 548 odst. 1 a § 369a odst. 2 písm. a) a b) obchodního zákoníku, čímž by nemohl dospět k nesprávnému právnímu závěru, že splatnost ceny díla nastala až doručením žaloby. Stěžovatelka upozorňuje, že vzhledem k výši sporu nemá možnost dosáhnout přezkumu rozsudku odvolacího soudu, ačkoliv odvolací soud zjevně nerespektoval platnou právní úpravu. Na základě výše řečeného proto stěžovatelka považuje rozsudek odvolacího soudu za překvapivý, nepředvídatelný, zcela právně vadný, navíc byla porušena i zásada dvojinstančnosti řízení.

4. Odvolací soud ve svém vyjádření má za to, že při svém rozhodování nepochybil a i nadále trvá na svém právním závěru uvedeném v napadeném rozsudku. O jiném právním názoru byla dle odvolacího soudu stěžovatelka poučena dle § 118a odst. 2 o. s. ř., proto má odvolací soud za to, že stížnost není důvodná, a souhlasí s upuštěním od případného ústního jednání.

5. Žalovaná se jako vedlejší účastník řízení k ústavní stížnosti nevyjádřila.

6. Stěžovatelka v replice zopakovala hlavní teze své ústavní stížnosti a ve shodě s ustanovením § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, souhlasila s upuštěním od případného ústního jednání.

7. Ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud v minulosti zcela jasně konstatoval, že mezi aspekty práva na spravedlivý proces náleží také právo na řádné odůvodnění rozhodnutí a zákaz libovůle při rozhodování soudů. Porušením práva na spravedlivý proces tak může být rovněž to, že v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část faktů (skutečností), která v řízení vyšla najevo, tím spíše pokud byla účastníky řízení namítána, avšak obecný soud je nezhodnotil, aniž by (dostatečným způsobem) odůvodnil jejich irelevantnost [náleze Ústavního soudu ze dne 28. 5. 2009 sp. zn. III. ÚS 2110/07 (N 123/53 SbNU 553)].

9. Při nařízeném jednání dne 30. 11. 2011 odvolací soud řádně poučil stěžovatelku, že je třeba uplatnit nejen ustanovení § 369a a § 548 odst. 1 obchodního zákoníku, ale také ustanovení § 340 odst. 2 obchodního zákoníku, které obecně pro veškeré závazkové vztahy předpokládá, že je dlužníka k zaplacení dluhu řádně vyzvat, což se dle názoru odvolacího soudu dosud neprokázalo. Posléze odvolací soud vyzval stěžovatelku, aby doplnila patřičná tvrzení o to, kdy byla faktura či jiná výzva doručena, a navrhla odpovídající důkazy. Dle protokolu jednání stěžovatelka žádné nové důkazy k prokázání tvrzené skutečnosti nenavrhla, nicméně v závěrečné řeči uvedla, že byla faktura žalované zcela nepochybně doručena, neboť dle odporu žalované k žalobě byla faktura pojata do jejího účetnictví. Odvolací soud posléze žalobu zamítl, aniž by řádně odůvodnil svoje rozhodnutí.

10. Ústavní soud spatřuje zásadní pochybení v tom, že odůvodnění rozsudku nekoresponduje s obsahem spisu, tedy s tím, co během řízení vyšlo najevo. Konkrétně chybí adekvátní vysvětlení, proč odvolací soud oproti soudu prvního stupně nezohlednil shodné tvrzení účastníků řízení ohledně doručení faktury, které považoval soud prvního stupně jako nesporné (viz čísla listů ve spisu 34 a 35). V odůvodnění rozsudku odvolacího soudu se lze pouze dočíst, že stěžovatelka neprokázala, že fakturu či jinou výzvu doručila, a přitom dle obsahu spisu je zřejmé, že jediné, co se skutečně nepodařilo prokázat, je konkrétní datum doručení. A právě sama skutečnost doručení, i když není prokázán její přesný okamžik, může sehrát v řízení nemalou roli. Kdyby totiž odvolací soud dospěl k závěru, že dané tvrzení je nesporné, což by shodou okolností odpovídalo i tomu, že žalovaná své tvrzení obsažené v odporu vůči platebnímu rozkazu ze dne 21. 3. 2011 č. j. 57 Cm 48/2010-22 nikdy nezpochybnila ani nekorigovala, musel by se následně odvolací soud řádně vypořádat s možnou aplikací ustanovení § 369a obchodního zákoníku, které lze považovat pro případ uplatnění úroků z prodlení za *lex specialis* vůči ustanovení § 340 odst. 2 obchodního zákoníku.

11. Ustanovení § 120 odst. 4 o. s. ř. soudu umožňuje, aby vzal shodná tvrzení účastníků za svá skutková zjištění. Jedná se o oprávnění, nikoliv o povinnost soudu, který i tato tvrzení může učinit předmětem dokazování. Institut shodného tvrzení účastníků má podobný účel jako institut dokazování, kterým je zjištění či ověření tvrzených skutečností. Proto by se judikatorní a doktrinární poznatky ohledně dokazování měly přiměřeně použít na shodná tvrzení. Pokud Ústavní soud v minulosti jasně konstatoval, že neprovedení navrhovaného důkazu a jeho následné nedostatečné zdůvodnění je porušením práva na spravedlivý proces [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1999 sp. zn. I. ÚS 236/98 (N 122/15 SbNU 165)], k podobným závěrům je třeba se přichýlit i v případě, kdy soud nevzal v potaz a ani řádně nezdůvodnil, proč nevyšel ze shodného tvrzení účastníků. Jinak řečeno, pokud odvolací soud shodné prohlášení účastníků řízení nezohlednil a ani se ve svém rozsudku s jeho odmítnutím přesvědčivě nevypořádal, zatížil své rozhodnutí vadou, která je ve svém důsledku nepřipustným porušením práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

12. Ústavní soud říká *orbiter dictum* k aplikaci § 369a obchodního zákoníku následující. Toto ustanovení bylo do obchodního zákoníku zařazeno novelou provedenou zákonem č. 554/2004 Sb., která mj. implementovala směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. 6. 2000 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Jak již bylo řečeno výše, je pravidlem zvláštním oproti úpravě obsažené v § 340 odst. 2 obchodního zákoníku. Ustanovení § 369a odst. 2 obchodního zákoníku

prolamuje obecnou úpravu splatnosti závazku tak, že pro vznik práva na úrok z prodlení není nezbytně třeba, aby byl subjekt vyzván k úhradě dlužné částky, nýbrž postačí pouze, bude-li ve smlouvě stanoven přesný termín plnění, nebo bude dlužníkovi zaslána faktura. Na okraj je vhodné říci, že mezitím judikatura samotná začala přijímat klasickou fakturu jako výzvu k úhradě dlužné částky (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2007 sp. zn. 32 Cdo 4294/2007). Právní úprava došla až tak daleko, že není dokonce třeba ani toho, aby byl prokázán přesný den doručení faktury, nýbrž postačí právě a jen fakt, že faktura byla doručena [srov. § 369a odst. 2 písm. b) obchodního zákoníku].

13. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadený rozsudek podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak učinil za souhlasu účastníků řízení bez nařízeného jednání i s přihlédnutím k § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb.

Č. 22

**K ústavně konformní interpretaci právního předpisu
K podmínkám přeměny práva trvalého užívání pozemku
na vlastnické právo**

Obsah právní normy se obvykle zjišťuje ze slovního vyjádření, není-li slovní znění jednoznačným vodítkem ke zjištění skutečného obsahu, je třeba brát zřetel i na ostatní okolnosti, za kterých byla právní norma přijata, přičemž se uplatní též teleologický výklad zohledňující úmysl zákonodávce, na něhož lze soudit z důvodové zprávy. Tato pravidla je třeba uplatnit i při výkladu § 879c občanského zákoníku (dále jen „obč. zákoník“), jehož právní následky hodnotily obecné soudy v posuzované věci. Ústavní soud shledal, že důvodová zpráva k zákonu č. 103/2000 Sb., kterým bylo toto ustanovení doplněno do obč. zákoníku, neobsahuje žádné relevantní údaje, neboť předmětné ustanovení bylo do návrhu zákona inkorporováno až na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (přítom zdůvodnění nelze zjistit ani ze zápisu z 24. schůze výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí Poslanecké sněmovny Parlamentu, III. volební období). Za této situace lze považovat přístup Nejvyššího soudu koncentrující se do požadavku, aby nositel práva trvalého užívání k pozemku byl vlastníkem příslušné budovy i k 1. 7. 2001, tedy až k předpokládanému dni nastoupení právních účinků přechodu vlastnického práva ze státu na trvalého uživatele, za ústavně konformní, neboť směřuje k žádoucímu vytváření souladných vlastnických vztahů k pozemku a ke stavbě na takovém pozemku zřízené.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 30. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 3508/12 ve věci ústavní stížnosti stěžovatele JEDNOTA, spotřební družstvo ve Frýdku-Místku, se sídlem tř. T. G. Masaryka 1101, Frýdek-Místek, zastoupeného Mgr. Radimem Struminským, advokátem, se sídlem Svornosti 2, Havířov-Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2012 č. j. 28 Cdo 1363/2012-128, rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 9. 2011 č. j. 56 Co 215/2008-108 a proti rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 27. 2. 2008 č. j. 11 C 330/2006-30, vydaným v řízení o určení vlastnictví k pozemkům, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu ve Frýdku-Místku jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

1. Stěžovatel podanou ústavní stížností napadl v záhlaví uvedené usnesení Nejvyššího soudu, rozsudek Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“) a rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku (dále jen „okresní soud“). V úvodní části stručně uvedl, že rozsudkem okresního soudu byla zamítnuta jeho žaloba na určení, že je vlastníkem dvou pozemků v katastrálním území Baška, proti němuž podal odvolání. Krajský soud prvostupňový rozsudek změnil a určil, že vlastníkem předmětných pozemků je stěžovatel. Z podnětu dovolání, které podala žalovaná Česká republika, Nejvyšší soud zrušil rozsudek krajského soudu, poté krajský soud potvrdil rozsudek okresního soudu a následující stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud odmítl. Podle stěžovatele bylo napadenými rozhodnutími porušeno jeho základní právo vlastnit nerušeně majetek zakotvené v čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Toto porušení spatřuje v tom, že Nejvyšší soud při aplikaci § 879c občanského zákoníku (dále jen „obč. zákoník“) nevychází z doslovného a jazykového výkladu tohoto ustanovení, pasuje se do role jakéhosi aktivního zákonodárce, který nad rámec textu zákona rozšiřuje podmínky k nabytí vlastnického práva o další okolnost a tím omezuje ústavně zaručené právo stěžovatele vlastnit majetek. Stěžovatelův názor podporuje i první z rozsudků krajského soudu, který dovodil, že stěžovatel všechny podmínky stanovené v § 879c odst. 1 obč. zákoníku k 1. 7. 2001 splňoval. Obecné soudy však vycházely z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3153/2008, v němž se dovozuje, že podmínkou transformace práva trvalého užívání pozemků na právo vlastnické je, že ve lhůtě jednoho roku od data účinnosti právní úpravy žadatel vlastnické právo k budově nepozbude. Tato podmínka stěžovatelem nebyla splněna, neboť předmětnou budovu v mezidobí prodal – pouze z tohoto důvodu byla žaloba na určení vlastnického práva okresním soudem zamítnuta, jeho rozhodnutí bylo následně potvrzeno rozsudkem krajského soudu a podané dovolání bylo odmítnuto. Stěžovatel má za to, že ustanovení § 879c obč. zákoníku nelze vyložit tak, že stavbu je nutno vlastnit i k 1. 7. 2001, a dále vyvozovat, že bylo úmyslem zákonodárce sjednotit vlastnictví budovy a pozemku. Pokud by zákonodárce měl takový úmysl, pak by ho jistě do textu normy zakomponoval. Tato podmínka by znamenala omezení vlastnického práva, konkrétně jeho realizační funkce spočívající v právu věc zcizit. Stěžovatel zdůraznil, že i přes vyslovený judikovaný názor v daném případě nedošlo ke sjednocení vlastnického práva, pokud jde o stavbu, pozemek

pod ní a přilehlé pozemky ve funkčním celku. Dále stěžovatel poukázal na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3262/2008, ve kterém Nejvyšší soud dospěl v obdobné věci mezi týmiž účastníky k závěru, že pozbytí vlastnictví k budově postavené na pozemku, k němuž se žalobce domáhá určitého vlastnictví, v mezidobí od 1. 7. 2000 do 1. 7. 2001 není okolností po právní stránce zásadně významnou – z toho činí závěr, že v této věci postačí vlastnictví k budově k datu 1. 7. 2000, tudíž judikatura nemůže být považována za jednotnou.

2. Ze všech uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud vyslovil, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho základní právo vlastnit nerušeně majetek, a aby je zrušil.

3. Relevantní znění příslušného ustanovení Listiny, jehož porušení stěžovatel namítá, je následující:

Ustanovení čl. 11 Listiny:

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

4. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a České republiky, která v řízení před obecnými soudy vystupovala v postavení žalované.

5. Nejvyšší soud tvorbě svého vyjádření nevěnoval příliš pozornosti, neboť stěžovatele označil jednou mužským rodem, dvakrát ženským rodem, tj. stěžovatelkou, jednou v množném čísle. Obsah vyjádření je toliko velmi obecný, pouze v něm Nejvyšší soud uvádí názor, že stěžovatel se snaží docílit přezkumu správnosti jím uplatněného tvrzení před obecnými soudy ještě v řízení o individuální ústavní stížnosti. Ve věci samé odkazuje na odůvodnění napadeného usnesení (nesprávně uvádí „rozsudku“), považuje ho za souladné s právem a dodává, že k odmítnutí dovolání došlo v důsledku respektování platné úpravy přípustnosti dovolání. Svůj návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti neformuloval.

6. Krajský soud odkázal na právní názor vyjádřený v rozsudku, který byl Nejvyšším soudem zrušen. Zastává názor, že při aplikaci § 879c obč. zákoníku není nezbytné splnění podmínky vlastnictví stavby na pozemku po celou dobu jednoroční lhůty od 1. 7. 2000 do 1. 7. 2001. Důsledky předpokládáné v § 879c odst. 4 nastanou v případě, že vlastník stavby, který uplatnil nárok na transformaci práva trvalého užívání pozemku na vlastnictví pozemku, splnil všechny zákonné předpoklady pro nabytí vlastnictví pozemku, jestliže stavbu nacházející se na pozemku vlastnil k datu 1. 7. 2000, kdy právo na transformaci uplatnil.

7. Okresní soud má za to, že ve věci bylo rozhodnuto v souladu se zákonem, stanovisko je obsaženo v odůvodnění rozsudku a ponechává na úvaze Ústavního soudu, zda je ústavní stížnost důvodná.

8. Česká republika, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, územní pracoviště Ostrava, se vzdala postavení vedlejšího účastníka.

9. Vyjádření účastníků zaslal Ústavní soud na vědomí stěžovateli a k případné replice, stěžovatel této možnosti nevyužil.

10. Z předložených podkladů a zejména ze spisu okresního soudu sp. zn. 11 C 330/2006 Ústavní soud zjistil následující rozhodné skutečnosti:

11. Stěžovatel se žalobou vůči žalované České republice domáhal určení vlastnického práva ke dvěma konkrétním pozemkům v katastrálním území Baška. V žalobě tvrdil, že splnil podmínky přechodu vlastnického práva podle § 879c obč. zákoníku, tj. měl pozemky v trvalém užívání, na prvním z nich stojí stavba v jeho vlastnictví, druhý na něj provozně navazuje, a žádost doručil ve stanovené lhůtě. Náléhavý právní zájem na určovací žalobě zdůvodňoval neochotou žalované sepsat souhlasné prohlášení, které by bylo podkladem pro zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí. Po provedeném dokazování okresní soud rozsudkem ze dne 27. 2. 2008 č. j. 11 C 330/2006-30 žalobu zamítl. V odůvodnění zrekapituloval podmínky pro přechod vlastnického práva a zkonstatoval, že žalobce je nesplnil, protože na základě kupní smlouvy ze dne 23. 4. 2001 s účinky vkladu do katastru ke dni 14. 6. 2001 (pozn. Ústavního soudu: okresní soud přehlédl, že dne 14. 6. 2001 byl proveden vklad vlastnického práva s právními účinky ke dni 5. 6. 2001) převedl stavbu do vlastnictví obce Baška, tudíž k datu 1. 1. 2005, kdy došla zákonem stanovená lhůta [po jejím původním zrušení a následném nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.)] nebyl již vlastníkem stavby, a nesplňoval tak jednu ze stanovených podmínek. Žalobce podal proti rozsudku okresního soudu odvolání, ve kterém namítal nesprávné právní posouzení, zejména zdůrazňoval, že k nabytí vlastnického práva došlo již uplynutím lhůty stanovené původně v § 879c odst. 1 obč. zákoníku a že z textu zákona nelze dovodit, že by měl být vlastníkem stavby k 1. 1. 2005

a je přesvědčen, že jím být nemusel ani k 1. 7. 2001, že rozhodným datem je den 1. 7. 2000. Krajský soud rozsudkem ze dne 29. 1. 2009 změnil prvostupňový rozsudek ve věci samé tak, že žalobě vyhověl a určil, že vlastníkem obou pozemků je stěžovatel; vyhovující výrok odůvodnil právním názorem o účinných nálezu Ústavního soudu způsobujících obnovení stavu založeného ustanovením § 879c obč. zákoníku a zjištěním, že stěžovatel splnil všechny podmínky, tedy ke dni 1. 7. 2001 došlo k přechodu vlastnického práva k předmětným pozemkům na stěžovatele. Žalovaná napadla rozsudek krajského soudu dovoláním přípustným pro tzv. otevřenou diformitu, které odůvodnila právním názorem, že k přechodu vlastnického práva bylo nutné trvání vlastnického práva ke stavbě ke dni 1. 1. 2005, což stěžovatel nesplnil, protože budovu prodal, a tím by nebyl naplněn úmysl zákonodárce sjednotit vlastnictví budovy a pozemku, na němž budova stojí. Na podporu tohoto názoru odkázala na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2008 č. j. 22 Cdo 3452/2008-127. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 20. 6. 2011 č. j. 22 Cdo 3153/2009-85 zrušil rozsudek odvolacího soudu, protože dospěl k závěru, že dovolání je důvodné. Připomenul, že stejnou problematikou se zabýval v rozsudku, na který odkazovala žalovaná, a více než jednu stranu odůvodnění z něj citoval. Citace však není důsledně provedena, protože je uvozovkami označen jeden odstavec (str. 2 dole a str. 3 nahore), následují tři odstavce textu, z nichž nelze na první pohled poznat, že jsou doslova převzaty z rozsudku č. j. 22 Cdo 3452/2008-127, teprve na posledním řádku jsou uvozovky nahore doplněné větou „Potud citace rozsudku.“. K tomuto doslovně převzatému textu Nejvyšší soud lapidárně dodal, že vychází z jiného výkladu než soud odvolací a zastává názor, že pokud stěžovatel splnil podmínky § 879c obč. zákoníku k 1. 7. 2000 a požádal v jednorozhodnutí ode dne účinnosti zákona o transformaci vlastnictví, nabyl vlastnické právo k pozemku zastavěnému stavbou jen tehdy, pokud ke dni 1. 7. 2001 vlastnické právo ke stavbě nepozbyl. Následně vynesl krajský soud rozsudek ze dne 13. 9. 2011 č. j. 56 Co 215/2008-108, jímž potvrdil rozsudek okresního soudu, byv vázán právním názorem Nejvyššího soudu. Proti tomuto rozsudku podal dovolání stěžovatel, v němž zpochybňoval podmínku transformace spočívající v nutnosti existence vlastnického práva ke stavbě ve prospěch žadatele a upozorňoval na odlišný právní názor vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3262/2008 vynesném ve sporu mezi týmiž účastníky a podle kterého není pozbytí vlastnictví k budově v mezidobí od 1. 7. 2000 do 1. 7. 2001 okolností po právní stránce zásadně významnou, tudíž v této otázce nelze považovat judikaturu Nejvyššího soudu za jednotnou. Nejvyšší soud stěžovatelovo tzv. nenárokové dovolání neshledal přípustným a usnesením ze dne 13. 6. 2012 č. j. 28 Cdo 1363/2012-128 ho odmítl. Odmítavý výrok odůvodnil konstatováním, že krajský soud vycházel z právního názoru Nejvyššího soudu

zaujatého v předchozím kasačním rozsudku, nelze tedy mít za to, že by věc posoudil podle nesprávného právního předpisu anebo si ho nesprávně vyložil, a že by tedy ve svém rozsudku řešil právní otázku, která by byla rozhodována v rozporu s hmotným právem; nejde ani o otázku, která by byla rozhodována rozdílně odvolacími soudy. Nejvyšší soud nepřisvědčil ani názoru stěžovatele, že by v daném případě bylo možné posuzovat rozsudek odvolacího soudu jako řešení právní otázky, která je rozhodována rozdílně dovolacím soudem, když odvolací soud vycházel konkrétně ze závěrů předcházejícího rozsudku dovolacího soudu, tedy z výkladových právních závěrů rozsudku dovolacího soudu, vydaného v téže právní věci, bez přihlížení k jinému rozhodnutí dovolacího soudu, vydaného jen v obdobné právní věci, takže podle názoru Nejvyššího soudu nejde tu jmenovitě o rozdílné rozhodnutí v téže právní otázce (ve smyslu § 237 odst. 3 občanského soudního řádu).

12. Po provedeném rozboru Ústavní soud zjistil, že návrh stěžovatele není opodstatněný. Přitom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba – v obecné rovině – rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatele.

13. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud se proto ústavní stížností zabýval v rozsahu stěžovatelem namítaného porušení jeho základního práva a z tohoto zorného úhlu konstatuje, že v řízení před obecnými soudy nebylo jeho základní právo na ochranu majetku porušeno.

14. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, že meritum věci spočívá v posouzení podmínek pro přechod vlastnického práva ze státu na právnické osoby, kterým v minulosti vzniklo právo trvalého užívání. Je tedy evidentní, že stěžovatelovy námitky vůči rozhodnutím zamítajícím jeho žalobu na určení vlastnického práva se koncentrují na interpretaci podústavního („jednoduchého“) práva obecnými soudy. Ač Ústavní soud zásadně není povolán ani k přezkumu správnosti aplikace podústavního („jednoduchého“) práva, přesto tak může učinit, avšak jen tehdy, jestliže současně shledá porušení některých ústavních kautel. Jak Ústavní soud opakovaně judikuje, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá „porušení základního práva a svobo-

dy“ [např. nález sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235), nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)].

15. Ústavní soud se podmínkami přeměny práva trvalého užívání na vlastnické právo zabýval, kromě jiných případů, též ve věcech sp. zn. I. ÚS 1254/10 a sp. zn. II. ÚS 1410/10 [ukončených usnesením sp. zn. I. ÚS 1254/10 ze dne 11. 5. 2010 a usnesením sp. zn. II. ÚS 1410/10 ze dne 27. 1. 2011 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]; obě ústavní stížnosti shodných účastníků odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. V odůvodnění prvního usnesení uvedl: „Ústavní soud po důkladném seznámení se s napadenými rozhodnutími a s argumenty obsaženými v ústavní stížnosti konstatuje, že obecné soudy dospěly k závěru, který lze ústavně aprobovat, tedy že stěžovatelka neměla nárok na transformaci práva trvalého užívání předmětných pozemků na právo vlastnické, neboť nebyla ke dni 1. 7. 2001 vlastníkem stavby stojící, resp. tvořící funkční celek s předmětnými pozemky. Ústavní soud nemohl přehlédnout roli setrvalé judikatury Nejvyššího soudu, které z hlediska ústavnosti nelze co vytknout. Argumentace stěžovatelky se pohybuje v rovině podústavního práva a bylo na ni přesvědčivě reagováno již rozhodnutími obecných soudů. Ústavní soud proto neshledal, že by napadenými rozhodnutími obecných soudů byla porušena ochrana vlastnického práva stěžovatelky, jak bylo v ústavní stížnosti namítáno. Okolnost, že se stěžovatelka se závěry obecných soudů neztotožňuje, nemůže sama o sobě založit důvodnost ústavní stížnosti.“ Do druhého usnesení zařadil myšlenku, že tyto závěry lze plně aplikovat i na projednávanou věc a nemá důvod se od nich odchylovat. V právě posuzované věci však první senát Ústavního soudu dospívá ke stanovisku, že frekvence výskytu podobných případů si zasluhuje meritorní rozhodnutí.

16. Předmětné ustanovení (§ 879c) bylo do obč. zákoníku doplněno zákonem č. 103/2000 Sb. [pozn. ustanovení nebylo součástí původního vládního návrhu novelizujícího primárně zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), do návrhu bylo zařazeno jako pozměňovací návrh výbořem pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí], s účinností od 1. 7. 2000, poté byl s účinností od 1. 1. 2001 obč. zákoník doplněn (§ 879d a 879e) zákonem č. 367/2000 Sb., zákonem č. 229/2001 Sb. byla tato ustanovení s účinností od 30. 6. 2001 zrušena, přičemž Ústavní soud toto zrušení shledal protiústavním, proto na základě jeho nálezu sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.) došlo k jejich rehabilitaci.

17. Dikce předmětného ustanovení § 879c obč. zákoníku je následující:

(1) Právo trvalého užívání pozemku podle § 70 zákona č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, zastavěného budovou nebo stavbou ve vlastnic-

tví osoby, v jejíž prospěch bylo právo trvalého užívání zřízeno, a pozemku na něj navazujícího, jestliže takový pozemek souvisí s provozem této budovy nebo stavby, které trvá ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona, se mění uplynutím jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona na vlastnictví právnické osoby, v jejíž prospěch bylo toto právo zřízeno.

(2) Ustanovení odstavce 1 se vztahuje obdobně i na právo výpůjčky nebo nájmu, kterými bylo nahrazeno právo trvalého užívání pozemku, pokud bylo zřízeno ve prospěch bytového družstva nebo ve prospěch toho, komu byl převeden byt nebo nebytový prostor do vlastnictví podle § 23 zákona o vlastnictví bytů.

(3) Bylo-li právo trvalého užívání zřízeno k jednomu pozemku společně více osobám, stávají se podle odstavce 1 tyto osoby spoluvlastníky se stejnými podíly.

(4) Pokud právnická osoba, v jejíž prospěch bylo toto právo zřízeno, nepožádá stát o změnu tohoto práva na vlastnictví ve lhůtě jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona, ke změně práva podle odstavce 1 nebo 2 na vlastnictví nedojde a právo trvalého užívání zaniká uplynutím lhůty jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona.

18. Z narativní části lze dovodit, že meritem sporu je právě interpretace citovaného znění § 879c obč. zákoníku obecnými soudy; jde při ní o uplatnění základních interpretačních pravidel používaných při výkladu právní normy, tj. o postup, kterým se zjišťuje existence skutečných následků právní normy. Obvykle se obsah právní normy zjišťuje ze slovního vyjádření. Ovšem slovní znění není vždy jednoznačným vodítkem ke zjištění skutečného obsahu, a proto je třeba brát zřetel i na ostatní okolnosti, za kterých byla právní norma přijata, přičemž se uplatní též teleologický výklad zohledňující úmysl zákonodárce. Vhodným pramenem bývá důvodová zpráva, avšak v dané věci důvodová zpráva neobsahuje žádné relevantní údaje, neboť předmětné ustanovení bylo do návrhu inkorporováno na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (přitom zdůvodnění nelze zjistit ani ze zápisu z 24. schůze výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí Poslanecké sněmovny Parlamentu, III. volební období). Za této situace lze považovat přístup Nejvyššího soudu koncentrující se do požadavku, aby nositel práva trvalého užívání k pozemku byl vlastníkem příslušné budovy i k 1. 7. 2001, tedy až k předpokládanému dni přechodu vlastnického práva ze státu na trvalého uživatele, za ústavně konformní, neboť směřuje k žádoucímu vytváření souladných vlastnických vztahů k pozemku a ke stavbě na takovém pozemku zřízené.

19. K projednání věci nenařizoval Ústavní soud ústní jednání, protože Nejvyšší soud a krajský soud výslovně souhlasily s upuštěním od ústního jednání, u stěžovatele a u okresního soudu se uplatnil předpokládaný souhlas (§ 63 zákona o Ústavním soudu, ve spojení s § 101 odst. 4 občanského

I. ÚS 3508/12

č. 22

soudního řádu). Kromě toho byly splněny i podmínky § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., účinného od 1. 1. 2013.

20. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu jako nedůvodnou zamítl.

Č. 23

K přepjatému formalismu při posuzování náležitostí exekutorského zápisu

Ústavní soud nemíní zpochybňovat ustálenou judikaturu obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem, která dovodila, že exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. Avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti ověření totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je nepřiměřeně přísný. Pasáž § 80 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, dle níž se totožnost prokazuje platným úředním průkazem, byla pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídá a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Podle Ústavního soudu pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou úředními průkazy, nota bene platnými, nelze bez dalšího dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 31. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 1005/12 ve věci ústavní stížnosti Ivo Klimeše, zastoupeného Mgr. Stanislavem Králíkem, advokátem, se sídlem v Hodoníně, směřující proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. 12 Co 475/2010, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že z důvodu formálního nedostatku exekutorského zápisu obsahujícího svolení k přímé vykonatelnosti byl zamítnut stěžovatelův návrh na nařízení exekuce na majetek vedlejšího účastníka, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a O. S., zastoupeného JUDr. Radovanem Zubkem, advokátem, se sídlem v Brně, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. 12 Co 475/2010 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas podaným návrhem podle § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) stěžovatel žádá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Krajského soudu v Brně. Tvrdí, že soud rozhodl krajně formalisticky a porušil jeho základní právo na spravedlivý proces, konkrétně možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným usnesením krajský soud jako soud odvolací změnil usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 15. 1. 2010 č. j. 38 Nc 3243/2010-12 tak, že zamítl návrh stěžovatele (v postavení oprávněného) na nařízení exekuce na majetek povinného – vedlejšího účastníka řízení o ústavní stížnosti – podle přesně identifikovaného exekutorského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti. Současně stěžovateli uložil nahradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce a povinnému náklady za řízení před soudy obou stupňů.

3. Oproti soudu prvního stupně, který vzal exekutorský zápis za způsobilý exekuční titul a exekuci podle něj k návrhu stěžovatele nařídil, dospěl odvolací soud k závěru opačnému. Exekutorský zápis podle jeho zjištění nevykazuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Mezi ty patří i údaj o tom, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. Nezná-li je exekutor osobně, ukládá § 80 exekučního řádu, aby mu svou totožnost prokázali platným úředním průkazem nebo ji potvrdili dva svědci, jejichž totožnost, nezná-li opět exekutor tyto svědky osobně, musí být prokázána platným úředním průkazem. V předmětném exekutorském zápisu je uvedeno, že totožnost účastníků „byla ověřena dle dokladu totožnosti“. Protože exekutor při sepisu exekutorského zápisu neuvedl, z jakých průkazů totožnosti totožnost účastníků exekutorského zápisu ověřoval, nemohl krajský soud bez dalšího dospět k závěru, že šlo o průkazy úřední. Krom toho exekutor neuvedl, zda šlo o průkazy platné. Nedostatek formální náležitosti – zde údaje o způsobu prokázání totožnosti účastníků – způsobil, že s exekutorským zápisem nelze spojovat vlastnost přímé vykonatelnosti a takový zápis není ani úřední listinou.

4. Stěžovatel s tímto rozhodnutím nesouhlasí. Vzhledem k tomu, že odvolací soud vedl dokazování i ohledně způsobu ověřování totožnosti účastníků exekutorského zápisu, z něhož nevyplývá, že by se jeho sepisu osobně neúčastnili či že by jejich totožnost nebyla ověřena dle platného průkazu totožnosti, považuje jeho závěr, jak již bylo výše řečeno, za krajně

formalistický. Údaj použitý v exekutorském zápise svědčí o ověření totožnosti dle úředně vydaných průkazů totožnosti. Z jiných údajů v zápise nevyplývá nic jiného a „doklad totožnosti“ je v podstatě legislativní zkratkou pro veřejnou listinu, kterou Česká republika akceptuje jako způsobilou prokázat totožnost fyzické osoby. Pojem užívají právní předpisy i odborná literatura. Doklad totožnosti je dle stěžovatele v dané souvislosti jen jiný výraz pro platný úřední průkaz. S ohledem na obsah exekutorského zápisu tak byl stěžovatel v dobré víře, že obsahuje všechny formální náležitosti a je vykonatelný. Ani z dokazování nevyplývalo, že by totožnost účastníků byla ověřena z jiných než platných úředních průkazů. Legitimní očekávání stěžovatele utvrdil Okresní soud v Hodoníně, který v trestním rozsudku sp. zn. 15T 81/2010 ze dne 15. 12. 2010 označil předmětný zápis za exekuční titul, a nepřipustil proto účast stěžovatele jako poškozeného v daném trestním řízení; v následném odvolacím řízení se s tímto postupem ztotožnil též Krajský soud v Brně (rozsudek sp. zn. 7 To 114/2011). Nyní jiný státní orgán dovozuje opak, totiž že na správnost listiny se spoléhat neměl.

II.

5. K obsahu ústavní stížnosti měli možnost se vyjádřit účastník i vedlejší účastník řízení. Krajský soud v Brně sdělil, že výhrady stěžovatele obsažené v návrhu nepovažuje za důvodné a na svých závěrech setrvává; v podrobnostech odkázal na napadené usnesení. Vedlejší účastník se s napadeným usnesením ztotožňuje a ústavní stížnost rovněž navrhuje odmítnout. Nesouhlasí, že došlo k zásahu do základních práv stěžovatele, naopak potvrzení prvoinstančního rozhodnutí by znamenalo zásah do jeho ústavně garantovaných práv, neboť by na jeho majetek byla prohlášena exekuce bez platného exekučního titulu. Ústavní stížnost není podle něj institutem, jímž se stěžovatel může domoci nápravy vzniklé situace, měl se spíše domáhat náhrady škody po exekutorovi. Reakce účastníka a vedlejšího účastníka byly stěžovateli postoupeny.

III.

6. Z listin připojených k návrhu stěžovatelem (rozhodnutí o nařízení exekuce, napadeného usnesení, exekutorského zápisu, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2011 sp. zn. 7 To 114/2011) a obsahu spisu Okresního soudu v Prostějově vyplývají následující, pro rozhodnutí relevantní skutečnosti. Obsah exekutorského zápisu zn. EZ 10/06-1 sepsaného dne 12. 10. 2006 exekutorem s identifikovanými účastníky (stěžovatelem a vedlejším účastníkem tohoto řízení) je uvozen takto: „Oba účastníci, jejichž totožnost byla ověřena dle dokladu totožnosti, shodně prohlašují, že jsou způsobilí k právním úkonům a před exekutorem dobrovolně sepsali exekutorský zápis o půjčce se zajišťovacím převodem práva, uznání dluhu a o dohodě uhra-

zení dluhu s doložkou vykonatelnosti s následujícím obsahem.“ Podle předmětné listiny Okresní soud v Prostějově později (dne 15. 1. 2010) nařídil exekuci proti vedlejšímu účastníkovi k vymození povinnosti zaplatit částku 3 800 000 Kč a uhradit náklady exekuce. Proti rozhodnutí se vedlejší účastník odvolal. V odvolání formuloval dvě námitky: jednak že exekutorský zápis nepodepsal a jednak že zápis vychází z úkonu, který se nikdy nestal, neboť od stěžovatele nepřevzal částku 3 800 000 Kč, ale pouze 3 000 000 Kč. Exekutorský zápis musí proto být neplatný. Krajský soud odvolání projednal při ústním jednání konaném dne 7. 12. 2011. Při něm vyslechl exekutora (zbaveného oběma účastníky povinnosti mlčenlivosti), který k okolnostem zjišťování totožnosti uvedl zejména: „Před jeho sepsáním jsem si ověřoval totožnost přítomných osob na základě průkazu totožnosti, nevím, zda šlo o OP nebo pas, fotografie na průkazech s podobou pánů jsem si ověřoval.“ Dne 15. 12. 2011 krajský soud, jak bylo výše uvedeno, původní rozhodnutí změnil a návrh na nařízení exekuce zamítl. V mezidobí (15. 12. 2010) byl vedlejší účastník rozsudkem Okresního soudu v Hodoníně shledán vinným ze spáchání trestného činu podvodu, jehož se dopustil tím, že od poškozeného stěžovatele vylákal a převzal na nákup pozemků částku 3 000 000 Kč, ohledně čehož sepsali v sídle exekutora exekutorský zápis o půjčce 3 800 000 Kč, tedy částky zahrnující i úroky, a to ačkoliv věděl, že na vrácení nemá a nebude mít peníze, zatajil další závazky a finanční částku také přes opakovaně urgence nevrátil. Odvolací soud dne 17. 3. 2011 (usnesení sp. zn. 7 To 114/2011) shledal mimo jiné správným též výrok týkající se povinnosti nahradit škodu způsobenou trestným činem, neboť „jsou splněny všechny podmínky pro uložení uvedené povinnosti, když poškozený nebyl připuštěn se svým nárokem k trestnímu řízení proti obžalovanému, neboť soud prvního stupně dovodil, že již má k dispozici exekuční titul“.

IV.

7. Jak bylo uvedeno, podstatou případu je otázka výkladu ustanovení zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2012, jež formulovalo jednu z náležitostí exekutorského zápisu. Ústavní soud opakovaně uvádí, že není běžnou další instancí v systému obecného soudnictví, a proto není jeho úkolem zabývat se eventuálním porušením práv chráněných podústavními předpisy, pokud takové porušení neznamená současně zásah do základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem [srov. nález sp. zn. I. ÚS 68/93 ze dne 21. 4. 1994 (N 17/1 SbNU 123) a nálezy na něj navazující]. Postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí obecných soudů. Způsobitelné zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce jsou případy porušení některé z norem podústavního

práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, nebo v důsledku uplatnění toliko jedné z možných interpretačních alternativ, která však neobstojí z hlediska ústavní konformity a souladu s principy spravedlnosti na rozdíl od interpretační alternativy jiné. Pak Ústavní soud do řízení vstupuje. Jak již Ústavní soud také mnohokrát traktoval, základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. V extrémním rozporu s principy spravedlnosti je také přepjatě formalistická interpretace zákona.

8. Podle ustanovení § 78 písm. a) exekučního řádu exekutor v rámci další činnosti mohl na žádost sepsat exekutorský zápis o dohodě, kterou se účastník zavazoval splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu, v níž svolil, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Dle § 40 odst. 1 písm. d) exekučního řádu je takový exekutorský zápis exekučním titulem. Formální náležitosti exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti vypočítával § 79 odst. 1 exekučního řádu; pro posuzovaný případ je významné písmeno e) tohoto ustanovení, podle něhož musel zápis obsahovat údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. Podle navazujícího ustanovení § 80 exekučního řádu platilo, že neznal-li exekutor účastníky, svědky úkonů, důvěrníky nebo tlumočnický osobně, musela mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti; neznal-li exekutor tyto svědky osobně, musela mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem.

9. Napadené rozhodnutí vyhodnotilo náležitost jako nesplněnou, neboť neuvedl-li exekutor do zápisu, o jaké průkazy šlo, nelze dovodit, že to byly průkazy úřední. Kromě toho chybí údaj, že šlo o průkazy platné. Krajský soud v závěru odůvodnění odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2009 sp. zn. 20 Cdo 1972/2007. Nejvyšší soud v něm konstatoval, že bylo-li v exekutorském zápisu sepsaném soudní exekutorkou uvedeno její prohlášení, že totožnost přítomných ověřila „dle předložených platných průkazů a výpisu rejstříků právnických osob Ministerstva kultury České republiky“, tak takový údaj o prokázání totožnosti účastníků exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti nemůže být dostačující, neboť neodpovídá žádnému ze způsobů uvedených v ustanovení § 80 exekučního řádu; soudní exekutorka se stran průkazů, jimiž byla prokázána totožnost účastníků, omezila pouze na údaj o jejich platnosti a neuvedla skutečnost, že se jednalo o průkazy „úřední“.

10. Ústavní soud nemíní zpochybňovat ustálenou judikaturu obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem, která dovodila, že exekutorský zá-

pis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. Avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti ověření totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je nepřiměřeně přísný.

11. V intencích ustanovení § 80 exekučního řádu, jehož znění bylo výše reprodukováno, bylo možno z hlediska ztotožnění účastníků exekutorského zápisu rozlišit dvě jejich kategorie; v případě kategorie první exekutor účastníky osobně zná, v případě druhé nikoliv a jejich totožnost musí být ověřena. Varianty takového ověření byly opět dvě, buď mohla být totožnost prokázána platným úředním dokladem, anebo potvrzena dvěma svědky. Právě v návaznosti na uvedené bylo dle Ústavního soudu třeba vykládat i ustanovení § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu: údajem, jak byla ověřena totožnost účastníků, bylo z tohoto pohledu referování exekutora, zda účastníky zápisu sám zná anebo zda účastníci svou totožnost řádně doložili či ji potvrdili dva svědci. Již tím, bez nutnosti citovat zákon, je předmětnému formálnímu požadavku exekučního řádu učiněno zadost. Pasáž § 80 exekučního řádu, dle níž se totožnost prokazuje platným úředním průkazem, byla pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídá a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Podle Ústavního soudu nelze bez dalšího pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou úředními průkazy, nota bene platnými, dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně. Tak jako exekuční řád nepředepisoval formuli, kterou měl exekutor do zápisu uvést v případě, kdy účastníky osobně znal, není primární ani podoba zápisu o tom, že mu svou totožnost prokázali.

12. Ostatně stěžejním smyslem tohoto údaje je v případě zpochybnění totožnosti účastníka zápisu navést exekuční soud, který přezkoumává splnění podmínek pro nařízení a vedení exekuce, ke správným důkazním prostředkům. V posuzovaném případě slyšený exekutor sdělil, že totožnost ověřoval podle občanského průkazu nebo pasu, jež v souladu s dikcí § 80 exekučního řádu úředními průkazy nepochybně jsou. Vedlejšího účastníka dokonce při své výpovědi ztotožnil s dlužníkem v exekutorském zápisu („... pamatuji si, že pán, který zde sedí vedle svého právního zástupce, je tím pánem, který při sepisu exekutorského zápisu vystupoval jako dlužník, jeho podoba je evidentní ... V daném případě si okruh účastníků tohoto zápisu pamatuji o to lépe, že tento zápis není svým obsahem obvyklým ...“). Že by exekutor fakticky nepostupoval podle předmětného pokynu zákonodárce, netvrdil ani vedlejší účastník (povinný), ani taková skutečnost nevyplývala z řízení.

13. V souvislosti s tímto konkrétním případem nelze přehlédnout ani to, že vedle exekučního řízení byl vedlejší účastník současně trestně stíhán a následně i pravomocně odsouzen, přičemž stěžovatel nebyl do řízení připuštěn s nárokem na náhradu škody právě s argumentem, že má k dispozici exekuční titul – předmětný zápis. Zde nejde o případ, kdy by různá rozhodnutí různých soudů o obdobných otázkách byla důsledkem nezávislého a nestranného soudního rozhodování jakožto ústavního principu. Soudy v trestním řízení a exekučním řízení jinak vyhodnotily tutéž listinu, a to s důsledky pro stěžovatele naprosto zásadními. Takový postup je v rozporu s principem právní jistoty a legitimním očekáváním stěžovatele, v tom je nutno mu přisvědčit.

14. Na podporu obecných závěrů stran výkladu náležitostí zápisu lze poukázat na nález sp. zn. II. ÚS 3381/10 ze dne 3. 8. 2011 (N 138/62 SbNU 167), v němž Ústavní soud konstatoval: „I v těch případech, kdy součástí právního úkonu – smlouvy – je ujednání o vykonatelnosti, má přednost výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, a to i v těch případech, jsou-li možné oba výklady. Tento závěr vyplývá z principu autonomie smluvních stran a z povahy soukromého práva. Autonomie vůle a svobodného individuálního jednání je na úrovni ústavní garantována čl. 2 odst. 3 Listiny, a proto požívá ochrany ze strany státu. Stát tuto ochranu zajišťuje jednak proti zásahům ze strany třetích subjektů, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a pokud je takový zásah přiměřený s ohledem na cíle, kterých má být takovým zásahem dosaženo.“ V daném případě sice byla dle obecného soudu důvodem pro zamítnutí návrhu na výkon rozhodnutí neurčitost ujednání o lhůtě k plnění, tedy šlo o posouzení materiální náležitosti zápisu, nicméně podstata argumentace dopadá rovněž na případ nyní posuzovaný, kdy měl soud upřednostnit při zkoumání existence formálních náležitostí zápisu interpretaci umožňující realizovat vůli účastníků zápisu, kteroužto interpretaci sami očekávali. Přílišnou přísnost při posuzování formy úkonu vytkl Ústavní soud rovněž v nálezu sp. zn. III. ÚS 3660/11 ze dne 14. 3. 2012 (N 53/64 SbNU 667), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>, v němž konstatoval, že ani v případě formalizovaných právních úkonů, jako jsou směnky (konkrétně šlo o vyslovenou neplatnost směnky z důvodu nesouvislého textu směnečného prohlášení), nelze zcela odhlížet od skutečného obsahu vůle projevené příslušnou formou, a pokud tak soudy v důsledku přepjatého formalismu neučiní, dopustí se porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces.

V.

15. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem Krajský soud v Brně extrémní interpretací ustanovení § 79 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 80 exekučního řádu neochránil práva stěžovatele garantovaná čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud tedy shledal ústavní stížnost opodstatněnou a vyhověl jí.

16. Napadené usnesení bylo zrušeno podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 24

K rozhodování obecných soudů o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce

Ústavní soud mimo jiné v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/93 ze dne 17. 5. 1994 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.) vyložil, že čl. 36 odst. 1 Listiny nelze vykládat jako právo na úspěch v soudním řízení s tím, že podle tohoto ustanovení se toliko soud musí návrhem zabývat a nemá právo ho odmítnout, jestliže jsou splněny procesní podmínky, za nichž může ve věci jednat. Obecné soudy obou stupňů porušily základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že při posuzování včasnosti námitek stěžovatele proti příkazu k úhradě nákladů exekuce nevaly v potaz důkaz o podání těchto námitek dříve, než jak obecné soudy konstatovaly. Proto byla obě napadená rozhodnutí zrušena podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 31. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 3538/12 ve věci ústavní stížnosti Bohumila Jedličky, zastoupeného JUDr. Alenou Lněničkovou, advokátkou, se sídlem v Praze, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 219/2012-219 ze dne 12. července 2012, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že se stěžovatelovy námitky proti příkazu soudního exekutora k úhradě nákladů exekuce odmítají, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 73 Nc 847/2007-188 ze dne 16. února 2012, jímž bylo řízení o stěžovatelových námitkách proti příkazu soudního exekutora k úhradě nákladů exekuce zastaveno, za účasti 1. Městského soudu v Praze a 2. Obvodního soudu pro Prahu 9 jako účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 219/2012-219 ze dne 12. července 2012 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 73 Nc 847/2007-188 ze dne 16. února 2012 se ruší.

Odůvodnění**I. Rekapitulace ústavní stížnosti**

1. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 12. září 2012 a doplněnou podáními ze dne 24. října a 15. listopadu 2012 se stěžovatel

domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí. Z nich bylo usnesením soudu prvního stupně zastaveno řízení o jeho námitkách proti příkazu soudního exekutora JUDr. Milana Usnula k úhradě nákladů exekuce č. j. 098 Ex 02491/08-26 ze dne 20. května 2010. K odvolání stěžovatele bylo usnesením odvolacího soudu usnesení soudu prvního stupně změněno tak, že jeho námitky proti příkazu soudního exekutora JUDr. Milana Usnula k úhradě nákladů exekuce č. j. 098 Ex 02491/08-26 ze dne 20. května 2010 se odmítají. Stěžovatel má za to, že napadená rozhodnutí porušují jeho ústavní práva ve smyslu čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti obsáhle rekapituluje genezi svého případu. Mezi jiným uvádí, že dne 14. prosince 2007 uhradil vedlejšímu účastníkovi řízení k rukám jeho právního zástupce celkem částku 14 421 Kč, skládající se z dluhu ve výši 6 324 Kč a nákladů řízení ve výši 8 097 Kč. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 73 Nc 847/2007 ze dne 8. června 2007 však byla nařízena exekuce k vymožení tohoto dluhu. Soudní exekutor JUDr. Milan Usnul v jejím rámci vydal dne 20. května 2010 příkaz k úhradě nákladů exekuce, proti kterému podal stěžovatel osobně dne 31. května 2010 námitky a jejich kopii s razítkem podatelny zaslal Evropskému soudu pro lidská práva. Obecný soud však podané námitky neevidoval, takže je stěžovatel podal znovu. Ty však byly usnesením Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 73 Nc 847/2007 ze dne 10. listopadu 2010 odmítnuty jako opožděné. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 280/2011-157 ze dne 9. srpna 2011 bylo odmítnuto jeho odvolání. Poté, co Evropský soud pro lidská práva vrátil stěžovateli kopii námitek s razítkem podatelny Obvodního soudu pro Prahu 9 s datem 31. května 2010, podal stěžovatel námitky znovu s tím, že námitky byly podány v zákonné lhůtě. Následně byla vydána rozhodnutí, která jsou nyní napadena ústavní stížností.

3. S odůvodněním napadených rozhodnutí stěžovatel rozhodně nesouhlasí, protože celé nalézací řízení a následně exekuce trpěla celou řadou vad a pochybení. Namítá, že nemůže být k jeho tízi, že námitky, které prokazatelně podal včas do podatelny, nebyly řádně evidovány a nebylo o nich řádně rozhodnuto. Je v rozporu s právním řádem, aby hradil náklady exekuce ze stejného titulu dvěma soudním exekutorům. Totéž se vztahuje i na úhradu nákladů nalézacího řízení, které se týkají stejného dluhu. Stěžovatel tak celkem uhradil částku 45 682 Kč, ale náklady činily pouze částku 31 243 Kč. Soudní exekutor JUDr. Milan Usnul mu doposud nevrátil zbývající přeplatek. Dále namítá, že mezi zrušením původního exekučního titulu, ke kterému došlo dne 31. května 2005, a zastavením exekuce, k němuž došlo až 31. července 2007, uplynuly více než dva roky. Tato prodleva

způsobila všechny další komplikace ve věci. Stěžovatel konečně poukazuje na to, že soudní exekutor JUDr. Pavel Procházka měl u sebe částku 18 990 Kč, ze které mohly být všechny náklady včas uhrazeny. Tyto peníze měly být vráceny stěžovateli v srpnu 2007, ale vráceny mu byly až dne 14. prosince 2007. Kdyby svou povinnost splnil exekutor včas, druhá exekuce tak vůbec nemusela být nařízena.

II. Vyjádření ostatních účastníků řízení

4. Ústavní soud vyzval ostatní účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

5. Městský soud v Praze odkázal na odůvodnění svého usnesení. Připomenul, že neshledal překážku věci rozhodnuté, protože o dříve vznesených námitkách stěžovatele nebylo rozhodnuto meritorně, a že předmětné námitky shledal opožděně podanými.

6. Obvodní soud pro Prahu 9 poukázal na to, že v době, kdy byly podány povinným námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, o kterých bylo rozhodnuto napadeným usnesením, neměl soud k dispozici námitky povinného s podacím razítkem ze dne 31. května 2010.

7. Město Moravský Krumlov se postavení vedlejšího účastníka řízení vzdalo.

III. Skutková východiska

8. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 73 Nc 847/2007 byly zjištěny následující skutečnosti.

9. Soudní exekutor JUDr. Milan Usnul vydal dne 20. května 2010 pod č. j. 098 EX 02491/08-26 příkaz k úhradě nákladů exekuce. Tento příkaz byl doručen stěžovateli dne 26. května 2010.

10. Podáním ze dne 28. července 2010 založil stěžovatel do spisu několik listin, mezi jinými kopii námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce datované 31. května 2010 (č. l. 113–116). Soudkyně se na to připisem ze dne 29. července 2010 dotázala Nejvyššího soudu, kterému byl spis dne 23. dubna 2009 předložen s dovoláním, zda se ve spise nacházejí předmětné námitky (č. l. 85). Nejvyšší soud připisem ze dne 19. srpna 2010 odpověděl, že se předmětné námitky ve spise nenacházejí (č. l. 123). Nato byly usnesením soudu prvního stupně č. j. 73 Nc 847/2007-131 ze dne 10. listopadu 2010 námitky stěžovatele založené do spisu dne 28. července 2010 odmítnuty, coby opožděně podané. Proti tomu podal stěžovatel odvolání a usnesením odvolacího soudu č. j. 25 Co 280/2011-154 ze dne 19. července 2011 byl skrze svoji zástupkyni vyzván k předložení důkazu o tvrzení, že námitky podal včas. To stěžovatel neučinil, a tak usnesením odvolacího soudu č. j. 25 Co 280/2011-157 ze dne 9. srpna 2011 bylo jeho odvolání odmítnuto jako nepřipustné.

11. Dne 31. října 2011 podal stěžovatel námitky proti předmětnému příkazu a přiložil k nim kopii námitek proti předmětnému příkazu ze dne 31. května 2010, která obsahuje podací razítko soudu prvního stupně ze dne 31. května 2010 v 8:23 (č. l. 164–170). Usnesením č. j. 73 Nc 847/2007-184 ze dne 10. listopadu 2011 byl stěžovatel soudem prvního soudu vyzván, aby upřesnil, co svým podáním sleduje. Podáním ze dne 12. prosince 2011 uvedl, že doložil včasnost podání námitek proti předmětnému příkazu, a proto žádá o jejich opětovné projednání (č. l. 186). Nato byla vydána usnesení, jež jsou napadena ústavní stížností.

IV. Závěry

12. Ústavní soud mimo jiné v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/93 ze dne 17. 5. 1994 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.) vyložil, že čl. 36 odst. 1 Listiny nelze vykládat jako právo na úspěch v soudním řízení s tím, že podle tohoto ustanovení se toliko soud musí návrhem zabývat a nemá právo ho odmítnout, jestliže jsou splněny procesní podmínky, za nichž může ve věci jednat.

13. V posuzovaném případě není mezi účastníky řízení sporu o tom, že podmínka řízení, o niž tu jde, je včasnost podání námitek proti příkazu soudního exekutora k úhradě nákladů exekuce č. j. 098 EX 02491/08-26 ze dne 20. května 2010. Z časové souslednosti a z konstrukce odůvodnění obou napadených rozhodnutí vyplývá, že oba obecné soudy vycházely z toho, že stěžovatel předmětné námitky, o nichž je rozhodováno, podal dne 31. října 2011 (resp. sepsal 29. října 2011). Ústavní soud nijak nezpochybnuje, že námitky podané v uvedený den by byly opožděně podané a k zásahu do základních práv stěžovatele by rozhodnutími, která by to konstatovala (lhostejno jakou procesní formou), nemohlo dojít.

14. Z prehistorie daného případu je ovšem zřejmé, že stěžovatel měl podat námitky již dne 31. května 2010. Z obsahu podání stěžovatele v dané věci lze přitom vyložit, že se stěžovatel domáhá přezkumu právě námitek podaných dne 31. května 2010, o nichž doposud nebylo rozhodnuto. Z postupu obecných soudů završeného usnesením odvolacího soudu č. j. 25 Co 280/2011-157 ze dne 9. srpna 2011, jakož i z vyjádření soudu prvního stupně k ústavní stížnosti je patrná tehdejší nejistota, zda dne 31. května 2010 stěžovatel námitky skutečně podal. Tato nejistota se jeví Ústavnímu soudu srozumitelná s ohledem na to, že v té době byl spis soudu prvního stupně u dovolacího soudu. V tehdejšímu postupu obecných soudů je patrný chvályhodný respekt k právům stěžovatele, který se projev v opakovaném zjišťování, zda dne 31. května 2010 skutečně byly námitky podány. Tehdejší zjištění bylo negativní – ve spisech obecných soudů se předmětné podání nenacházelo a stěžovatel nebyl schopen doložit, že je podal. Tehdejší postup obecných soudů ovšem není způsobilý nijak ospravedlnit nynější postup obecných soudů, který se už tolik nevyznaču-

je respektem k obsahu podání stěžovatele, a tím k jeho základním procesním právům.

15. Jak Ústavní soud z obsahu spisu soudu prvního stupně zjistil, stěžovatel v nyní posuzovaném případě doložil určitý důkaz (kopii námitek s podacím razítkem soudu) o tom, že své námitky podal již dne 31. května 2010. Oba obecné soudy však tuto skutečnost zcela ignorovaly. Tím bez legitimního důvodu odepřely stěžovateli věcné projednání jeho námitek, které podal uvedeného dne.

16. Ústavní soud tedy konstatuje, že je ústavní stížnost stěžovatele opodstatněná, a proto jí bylo vyhověno. Obecné soudy obou stupňů porušily základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že při posuzování včasnosti námitek stěžovatele proti příkazu k úhradě nákladů exekuce nevzaly v potaz důkaz o podání těchto námitek dříve, než jak obecné soudy konstatovaly. Proto byla obě napadená rozhodnutí zrušena podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

17. Ústavní soud se přitom nezabýval námitkami stěžovatele vztahujícími se k nalézacímu řízení a k délce exekučního řízení, protože se ve vztahu k nim stěžovatel ničeho nedomáhal a zčásti se jednalo o námitky nepřístupné pro nevyčerpání všech procesních prostředků k ochraně jeho práv.

18. Ústavní soud konečně tímto rozhodnutím nepředjímá, zda a jak by o námitkách stěžovatele mělo být rozhodnuto ani zda byly i při zohlednění celého obsahu podání stěžovatele podány včas, protože to nadále zůstává v kompetenci obecných soudů.

19. Od ústního jednání bylo v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu upuštěno, protože se od něj nedalo očekávat další objasnění věci.

Č. 25

K požadavkům předvídatelnosti soudního rozhodování a právní jistoty

Ke znakům právního státu patří zásada právní jistoty, jejíž nedílnou součástí je jak požadavek předvídatelnosti práva, tak i legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) – ze dne 1. února 2013 sp. zn. IV. ÚS 2127/12 ve věci ústavní stížnosti Libuše Strejčkové, zastoupené JUDr. Jarmilou Zichovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Pellicova 2c, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 4. 2012 č. j. 38 Co 323/2010-197 vydanému v řízení o vydání bezdůvodného obohacení za užívání veřejného prostranství, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a statutárního města Brna, zastoupeného JUDr. Vojtěchem Hrozou, advokátem, se sídlem v Brně, Arne Nováka 4, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26. 4. 2012 č. j. 38 Co 323/2010-197 se ruší, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na odložení vykonatelnosti výroku II rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 4. 2012 č. j. 38 Co 323/2010-197 se odmítá.

Odůvodnění**I. Část rekapitulační**

1. Ústavní stížností doručenou osobně dne 7. 6. 2012, doplněnou dne 13. 6. 2012 a 24. 9. 2012, se Libuše Strejčková (dále jen „žalobkyně“, případně „stěžovatelka“) domáhala, aby Ústavní soud nálezem zrušil v záhlaví uvedené rozhodnutí Krajského soudu v Brně (dále též jen „odvolací soud“) vydané v řízení o zaplacení částky 17 057 Kč s příslušenstvím a „věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení“; v doplnění ústavní stížnosti ze dne 13. 6. 2012 stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud odložil do rozhodnutí o ústavní stížnosti vykonatelnost výroku II napadeného rozhodnutí.

I.A Zjištěné skutečnosti

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Městského soudu v Brně (dále jen „nalézací soud“) sp. zn. 31 C 434/2002 vyplývají následující skutečnosti.

3. Dne 22. 4. 2012 nalézací soud uložil žalovanému statutárnímu městu Brno (dále též jen „žalovaný“) povinnost zaplatit žalobkyni ve stanovené lhůtě částku 17 057 Kč s příslušenstvím (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II).

4. Dne 26. 4. 2012 odvolací soud k odvolání žalovaného rozsudek nalézacího soudu ze dne 22. 4. 2012 změnil ve výroku I tak, že žalobu o zaplacení částky 17 057 Kč s příslušenstvím zamítl (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok II).

I.B Průběh řízení před Ústavním soudem

1. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka tvrdila, že napadeným rozhodnutím odvolacího soudu byla porušena její ústavní práva zaručená v čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), bylo dotčeno její vlastnické právo a odepráno právo na soudní ochranu.

6. Napadené rozhodnutí považovala za rozporné s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (mimo jiné usnesením ze dne 26. 10. 2010 sp. zn. 28 Cdo 3382/2010), jakož i s nálezy Ústavního soudu [mimo jiné s nálezem ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. I. ÚS 1607/11 (N 89/65 SbNU 203)]. Nesouhlasila s argumenty odvolacího soudu a uvedla, že z odůvodnění rozhodnutí není zřejmé, proč odvolací soud dospěl k závěru, že na rozdíl od ustálené soudní praxe je v dané věci pasivně legitimován stát, a nikoliv obec; rozhodnutí takto vybočilo z ustálené rozhodovací praxe, založilo právní nejistotu a popřelo princip předvídatelnosti soudního rozhodování. Náhradově nákladovým výrokem byly žalovanému přiznány náklady, jež ve smyslu nálezu sp. zn. IV. ÚS 290/03 ze dne 4. 3. 2004 (N 34/32 SbNU 321) nelze považovat vzhledem k jeho materiálnímu a personálnímu vybavení za účelné.

7. V doplnění ústavní stížnosti ze dne 24. 9. 2012 stěžovatelka poukázala na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2012 sp. zn. 28 Cdo 561/2012, v němž byla otázka pasivní legitimace žalované strany u sporů o vydání bezdůvodného obohacení za užívání veřejného prostranství vyřešena, a uvedla, že na svém dříve již formulovaném petitu ústavní stížnosti trvá.

2. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

8. Krajský soud v Brně jako účastník řízení ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozsudku ze dne 26. 4. 2012, v němž je jasné a srozumitelně vysvětleno, z jakých důvodů nebylo žalobě stěžovatel-

ky vyhověno. Byl toho názoru, že nebylo porušeno žádné ze základních práv stěžovatelky, a navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

9. Statutární město Brno jako vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti poukázalo na legální definici veřejného prostranství v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a dále mimo jiné uvedlo, že definuje-li zákon o obcích veřejné prostranství jako veřejně přístupný prostor, zároveň tím omezuje práva vlastníka pozemku, který je povinen omezení spojená s jeho povahou veřejného prostranství strpět, a to včetně bezplatnosti jeho užívání. Bezplatnost obecného užívání pozemků tvořících veřejné prostranství je potvrzována i judikaturou Ústavního soudu, např. nálezem ze dne 25. 10. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 14/95 (N 68/4 SbNU 163; 280/1995 Sb.); úplatné je pouze zvláštní užívání veřejného prostranství podle zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Vlastníkovi pozemku nemůže vzniknout soukromoprávní nárok na vydání bezdůvodného obohacení v souvislosti s obecným užíváním jeho pozemku jako veřejného prostranství. Lze sice uvažovat o tom, že vlastník pozemku má nárok na náhradu za zákonné omezení jeho vlastnického práva zřízením veřejného prostranství, tento jeho nárok však nemá soukromoprávní, ale veřejnoprávní povahu. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

10. Stěžovatelka repliku k vyjádřením účastníka a vedlejšího účastníka nepodala.

3. Upuštění od ústního jednání

11. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť měl za to, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci [§ 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

II. Vlastní přezkum

12. Ústavní stížnost, jejíž podstatou bylo tvrzení stěžovatelky o porušení základních práv na spravedlivý proces a na ochranu vlastnictví, Ústavní soud shledal opodstatněnou z následujících důvodů.

13. Ústavní soud především připomíná znění čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, dle něhož „[v]ykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby“, a konstatuje, že posuzovaná ústavní stížnost se z hlediska účastníků, vedlejšího účastníka i předmětu zcela shoduje se stížností, o níž Ústavní soud dříve rozhodl výše již citovaným nálezem ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. I. ÚS 1607/11. Ve zcela připodobitelné věci shodně Ústavní soud judikoval nálezem ze dne 27. 9. 2012 sp. zn. III. ÚS 3735/11 (N 163/66 SbNU 425) – oba tyto nálezy jsou dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>. V projednávaném případě je i Ústavní soud sám

závěry v těchto nálezech přijatými vázán; důvody pro odchýlení se od judikatury takto vytyčené IV. senát Ústavního soudu nenalezl, pročež postup dle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu byl vyloučen.

14. Ústavní stížnosti nyní napadené rozhodnutí odvolacího soudu tedy trpí stejným ústavněprávním deficitem, jaký byl identifikován v obdobné věci stěžovatelky, pročež na příslušné (výše označené) rozhodnutí Ústavního soudu, resp. jeho plné odůvodnění (jakož i na další výše citovaný nález), zde postačí již jen odkázat.

15. Ústavní soud může ve stručnosti znovu toliko připomenout, že ke znakům právního státu patří zásada právní jistoty, jejíž nedílnou součástí je jak požadavek předvídatelnosti práva, tak i legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky. Právní názor zaujatý odvolacím soudem byl však zcela opačný od ustáleného názoru Nejvyššího soudu, aniž by odvolací soud dostal požadavku předvídatelnosti práva a právní jistoty a v souladu s ním svůj odlišný názor náležitě odůvodnil, čímž porušil základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces. V podrobnostech je možno k uvedenému odkázat též na nález ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465) a judikaturu v tomto nálezu citovanou (viz zejména argumentaci obsaženou v bodech 59–72 a v projednávané věci analogicky aplikovatelnou na vztah odvolacího soudu k judikatuře Nejvyššího soudu).

16. V neposlední řadě je nutno poukázat též na výše již citovaný a stěžovatelkou zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2012 sp. zn. 28 Cdo 561/2012, v němž byla otázka pasivní legitimize žalované strany u sporů o vydání bezdůvodného obohacení za užívání veřejného prostranství vyřešena. Právní názory v tomto rozsudku vyložené měly by být odvolacím soudem – v souladu s ústavními požadavky spravedlivého procesu – v dalším řízení respektovány. O vázanosti obecných soudů rozhodnutími Ústavního soudu bylo již pojednáno shora.

17. Jelikož Ústavní soud shledal porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, nezabýval se již dalším tvrzením stěžovatelky o porušení čl. 11 Listiny.

III. Závěr

18. Ústavní soud nevyhověl návrhu stěžovatelky na odložení vykonatelnosti rozsudku odvolacího soudu ze dne 26. 4. 2012, neboť před rozhodnutím ve věci samé pro takovýto výjimečný postup neshledal důvody ve smyslu ustanovení § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu; vyhověním návrhu náleзовým výrokem ztrácí akcesorický návrh na odklad vykonatelnosti jakýkoliv smysl.

19. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí odvolacího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a)

IV. ÚS 2127/12

č. 25

zákona o Ústavním soudu zrušil. Dodatečně předložený návrh na odklad vykonatelnosti odmítl jako zjevně neopodstatněný podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) téhož zákona.

Č. 26

K porušení práva na svobodnou volbu povolání

Neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu.

Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity.

Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku; je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci. Povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákoněm textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad.

Soudy musí při své činnosti postupovat tak, aby interpretační a aplikační právní problémy řešily s maximální mírou racionality. Jestliže interpretace právní normy za použití jazykové metody výkladu vede k nerozumným výsledkům, je namístě použít další výkladové metody, jako jsou metody výkladu systematického, logického, teleologického či historického, které by přiměřeně korigovaly interpretační výsledky plynoucí ze základního, nikoliv však jediného, výkladu jazykového. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě.

Obsahem práva na svobodnou volbu povolání zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je oprávnění jedince rozhodnout se, v jaké oblasti lidských činností by chtěl realizovat svou pracovní schopnost, a o takové povolání se ucházet; není tedy subjektivním právem na určité zaměstnání u určitého zaměstnavatele ani na zaměstnání určitého typu nebo druhu, jemuž by odpovídala povinnost příslušného státního orgánu takové zaměstnání opatřit. Právo na svobodnou volbu povolání také v sobě zahrnuje právo na svobodnou změnu povolání a ochranu proti svévolnému propuštění z pracovního poměru.

Úkolem soudů ve stěžovatelských věcech bylo vyvinout kreativní úsilí k nalezení rozumného a spravedlivého řešení pomocí ústavně konformního výkladu a aplikace čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 13/1993 Sb., celní zákon,

ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavicích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, tak, aby byl zachován legitimní cíl zákonodárce zajistit loajalitu celníka vůči státu a vědomí zvláštních povinností při výkonu jeho funkce, a to v podobě složení služební přísahy v krátkém časovém období po transformaci pracovního poměru celníka na poměr služební, a zároveň aby takové povinnosti mohla stěžovatelka skutečně dostat. Tyto požadavky splňuje výklad, dle kterého byla stěžovatelka povinna složit služební přísahu neodkladně (a to nejpozději do dvou měsíců) poté, kdy nabyl právní moci rozsudek o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru, tedy ve lhůtě o téže délce, jakou zákon stanovil pro běžné případy transformace pracovního poměru na poměr služební.

K argumentaci Nejvyššího správního soudu dostupností nápravy stěžovatelčiny situace v režimu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, stačí uvést, že reparace pomocí institutu náhrady škody (či poskytnutím zadostiučinění) je nedostatečnou náhradou za možnost výkonávat svobodně zvolené povolání.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) - ze dne 1. února 2013 sp. zn. IV. ÚS 2427/12 ve věci ústavní stížnosti Jany Slanařové, zastoupené JUDr. Janem Vydrou, advokátem, se sídlem Hošťálkova 1b, 169 00 Praha 6, proti rozhodnutí ředitelky Celního ředitelství Plzeň ze dne 22. 1. 2009 č. j. 707/09-PP, rozhodnutí generálního ředitele Generálního ředitelství cel ze dne 11. 6. 2009 č. j. 6015-5/2009-900000-30, rozsudkům Městského soudu v Praze ze dne 22. 12. 2010 č. j. 9 Ca 234/2009-39 a Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 4. 2012 č. j. 3 Ads 72/2011-88 vydaným ve věci služebního poměru stěžovatelky, za účasti 1. ředitelky Celního ředitelství Plzeň, 2. generálního ředitele Generálního ředitelství cel, 3. Městského soudu v Praze a 4. Nejvyššího správního soudu.

Výrok

Rozhodnutí ředitelky Celního ředitelství Plzeň ze dne 22. 1. 2009 č. j. 707/09-PP, rozhodnutí generálního ředitele Generálního ředitelství cel ze dne 11. 6. 2009 č. j. 6015-5/2009-900000-30, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 12. 2010 č. j. 9 Ca 234/2009-39 a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 4. 2012 č. j. 3 Ads 72/2011-88 ve znění opravného usnesení ze dne 17. 5. 2012 č. j. 3 Ads 72/2011-102 se ruší, neboť v jejich důsledku bylo porušeno právo stěžovatelky na svobodnou volbu povolání zaručené čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.

1. Ve své ústavní stížnosti se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí správních orgánů a obecných soudů vydaných v její věci s odůvodněním, že jimi byla porušena její základní práva plynoucí z čl. 1 Ústavy, ustanovení § 1 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, (pozn. Ústavního soudu: srov. však čl. 112 odst. 1, 3 Ústavy), z čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 4, 26 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 2 a 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 2 odst. 2 a čl. 6 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 1 odst. 2 Evropské sociální charty a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Městského soudu v Praze sp. zn. 9 Ca 234/2009 zjistil Ústavní soud, že Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 22. 12. 2010 č. j. 9 Ca 234/2009-39 zamítl stěžovatelčinu žalobu, kterou se domáhala zrušení rozhodnutí generálního ředitele Celního ředitelství cel ze dne 11. 6. 2009 č. j. 6015-5/2009-900000-30, jímž bylo změněno rozhodnutí ředitelky Celního ředitelství Plzeň ze dne 22. 1. 2009 č. j. 707/09-PP, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žádost o ustanovení do funkce ve služebním poměru dle zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, a to tak, že se před slovo „zamítá“ doplňují slova „doplněné dne 5. 12. 2008 o požadavek vydání rozhodnutí ve věci služebního poměru žadatelky od 1. 7. 1997 až do současné doby“. Soud vysvětlil, že z důvodu nesložení služební přísahy zanikl stěžovatelčin služební poměr ke dni 31. 8. 1997, tedy v poslední den dvouměsíční lhůty běžící ode dne 1. 7. 1997, kdy nabyl účinnosti zákon

č. 113/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 32/1957 Sb., o nemocenské péči v ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, jenž v článku VI bodu 1 transformoval dosavadní pracovní poměr celníků ve služební poměr a uložil jim povinnost složit ve výše uvedené lhůtě služební přísahu pod sankcí zániku služebního poměru. Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 4. 4. 2012 č. j. 3 Ads 72/2011-88 ve znění opravného usnesení ze dne 17. 5. 2012 č. j. 3 Ads 72/2011-102 stěžovatelčinu kasační stížnost pro nedůvodnost zamítl. Vyložil, že uvedené zákonné ustanovení bez výjimky dopadalo na všechny celníky, jimž ke dni 1. 7. 1997 vznikl služební poměr, tedy i na případ stěžovatelky, která v inkriminovanou dobu vedla soudní spor o neplatnost výpovědi z pracovního poměru dané jí dne 24. 10. 1996, v důsledku čehož služební přísahu v zákonem stanovené lhůtě nesložila; absenci splnění této povinnosti nemohlo zhojit ani zaslání stěžovatelkou podepsaného znění služební přísahy služebnímu funkcionáři ve lhůtě dvou měsíců běžící ode dne 18. 1. 2006, kdy nabyl právní moci rozsudek Okresního soudu v Chebu ze dne 25. 7. 2005 č. j. 9 C 132/2003-216 (jím bylo určeno, že výpověď z pracovního poměru daná stěžovatelce je neplatná). Dodal však, že po stěžovatelce nebylo možno spravedlivě požadovat, aby v zákonem stanovené lhůtě služební přísahu složila, neboť si lze stěžít představit, že by jí to služební funkcionáři umožnili a služební přísahu by akceptovali; s ohledem na nezákonný postup služebních funkcionářů spočívající v dání neplatné výpovědi mající za následek zánik stěžovatelčina služebního poměru pak přichází v úvahu postup dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

III.

3. Stěžovatelka je přesvědčena, že stanovení lhůty ke složení služební přísahy v čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb. ve formě absolutní lhůty vymezené konkrétními daty je zřejmě legislativně-technicky vadné; v jejím případě bylo navíc uplatněno hrubě diskriminačně tak, že po úspěšném devítiletém soudním sporu o neplatnost výpovědi je výsledkem stav co do svých důsledků identický se situací, jako by výpověď byla platná. Stěžo-

vatelka je názoru, že uvedená lhůta se nemohla vztahovat na osoby, které v této době nebyly celníky, protože jim služební poměr vznikl nebo se obnovil po rozhodném dni 1. 7. 1997, a proto uvedené zákonné ustanovení je třeba ve stěžovatelských případech vyložit ústavně konformně, a to tak, že stěžovatelce mělo být umožněno složit dodatečně služební přísahu poté, kdy zpětně vznikl její služební poměr, např. analogicky ve lhůtě dvou měsíců od jeho obnovení nebo podle obecných předpisů ve lhůtě stanovené služebním funkcionářem. Stěžovatelka má za to, že byla diskriminována tím, že s ní bylo zacházeno hrubě nepříznivě oproti ostatním příslušníkům celní správy, jimž také vznikl služební poměr na základě čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb., přičemž tuto nerovnost stěžovatelka shledává ve skutečnosti, že v důsledku neplatného rozvázání pracovního poměru jí bylo zne-možněno složit služební přísahu.

IV.

4. Ústavní soud si vyžádal vyjádření od účastníků řízení.

5. Celní ředitelství Plzeň navrhlo zamítnutí ústavní stížnosti pro nedů-vodnost, neboť správní orgány i soudy se se všemi námitkami znovu vzne-senými v ústavní stížnosti vypořádaly. Stěžovatelka se dle jeho názoru staví do role oběti, které měla být základní lidská práva upřena opomenutím splnění „zákonné formality“, aniž by domnělá tvrdost zákona byla v její prospěch zmírněna, nicméně toto tvrzení je třeba posuzovat v širším kon-textu. Stěžovatelce byl totiž rozhodnutím ze dne 17. 5. 1999 s účinností ke dni 16. 9. 1996 přiznán částečný invalidní důchod. V situaci, kdy jsou na příslušníky ozbrojených sborů kladeny vyšší nároky, přičemž zdravotní způsobilost je „conditio sine qua non“ (pozn. Ústavního soudu: správně „condicio ...“), by stěžovatelka i při složení služební přísahy v zákonem stanovené lhůtě musela být po nejbližší pravidelné zdravotní prohlídce nej-spíše propuštěna pro zdravotní nezpůsobilost. Celní ředitelství rovněž vyjá-dřilo nesouhlas se stěžovatelskou námitkou diskriminace při ukončení jejího pracovního poměru, protože bylo postupováno v souladu s právními předpisy; diskriminační by naopak bylo stěžovatelčino setrvání ve služeb-ním poměru, jestliže na rozdíl od ostatních zaměstnanců pro to nespĺňova-la zákonné podmínky.

6. Generální ředitelství cel konstatovalo, že v ústavní stížnosti se neobjevují nové podstatné skutečnosti, s kterými by se nevypořádala napade-ná rozhodnutí, a plně se ztotožnilo se závěry správních soudů. Ústavní stížnost pokládalo za ryze účelový úkon, jímž se stěžovatelka snaží docílit ojedinelého a zákonu odporujícího výkladu čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb. v tom směru, že požaduje jeho aplikaci pouze v části hovořící v její pro-spěch. Pokud stěžovatelka namítala diskriminaci, odkazovala na nekon-krétní údaje, ke kterým se nelze vyjádřit. Kromě toho nikoli všem zaměst-

nančím celní správy byl umožněn služební poměr, ačkoli splňovali všechny předpoklady pro výkon služby. Také nesouhlasilo s tvrzením, že stěžovatelčin služební poměr vznikl teprve dnem 18. 1. 2006, a to i s ohledem na její zdravotní nezpůsobilost. Stěžovatelce nebylo bráněno v zajištění si zaměstnání odpovídajícího jejímu zdravotnímu stavu; stěžovatelka naposledy pracovala jako administrativní pracovnice sekretariátu ředitele Oblastního celního úřadu Cheb a práci celníka na vylívací poště nikdy nevykonávala z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu, přičemž po ukončení sporu o neplatnost výpovědi jí byla nabídnuta práce v administrativě odpovídající jejímu předchozímu pracovnímu zařazení a dosaženému vzdělání; tu však stěžovatelka odmítla.

7. Městský soud v Praze konstatoval, že pro shledání zákonitosti napařených rozhodnutí služebních funkcionářů bylo rozhodující zjištění, zda u stěžovatelky ze zákona nastaly důvody pro změnu pracovního poměru v poměr služební, přičemž bez ohledu na specifickou posuzovaného případu a ojedinělost žádosti stěžovatelky na ustanovení do funkce po obnově trvání pracovního poměru v důsledku situace vytvořené jak zákonem č. 113/1997 Sb., tak soudním rozhodnutím o neplatnosti výpovědi ex tunc je nepochybné, že čl. VI bod 1 citovaného zákona nebyl naplněn. Ačkoli stěžovatelka nemohla bez svého zavinění služební přísahu složit, bylo současně nezbytné respektovat požadavek zákona, který nepřipustil výjimku pro vznik a trvání služebního poměru celníka bez složení služební přísahy, přičemž absenci této výjimky nebylo možno překlenout nebo konvalidovat jiným postupem, a to ani předmětným rozhodnutím služebního funkcionáře o žádosti stěžovatelky o ustanovení do funkce ve služebním poměru; takové rozhodnutí nemající oporu v zákoně by představovalo, byť paradoxně, svévoli správních orgánů. Stěžovatelce v důsledku nezákonného postupu služebních funkcionářů byla způsobena škoda, kterou správní orgány nemohou napravit jinou cestou než tou, kterou zákon upravuje; zákon sice na stěžovatelčin případ nepamatuje, ochranu jí však poskytuje jiný procesní institut ochrany občanskoprávní cestou. Městský soud dále odkázal na odůvodnění rozhodnutí správních soudů s tím, že veškeré stěžovatelčiny stížnostní námitky jsou nedůvodné.

8. Nejvyšší správní soud rozsáhlý text ústavní stížnosti vnímal především jako výhradu spočívající v představě stěžovatelky, že postup vůči ní byl ze strany žalovaného diskriminační, přičemž ostatní výhrady mají v kontextu základního smyslu této stížnosti povahu spíše akcesorickou. Nejvyšší správní soud se však rozcházel s představou stěžovatelky o povaze její ústavně konformní ochrany v souvislosti s určením neplatnosti výpovědi z pracovního poměru. Měl za to, že řešení je třeba nalézt v čl. VI bodech 1 a 2 zákona č. 113/1997 Sb., dle kterého bylo trvání služebního poměru vázáno na exaktní zákonnou podmínku složení služební přísahy do dne jed-

noznačně určeného tímto zákonem (31. 8. 1997), přičemž zákon nestanovil, a to ani alternativně, žádné výjimky nebo období, jehož počátek by byl vázán na jakoukoli jinou skutečnost. Zdůraznil, že z hlediska námitky diskriminace stěžovatelky takto určený význam složení služební přísahy musel platit za srovnatelných podmínek (existence pracovního poměru k datu účinnosti uvedeného zákona) pro každého stejně a hypotetické úvahy o výjimkách nemají z hlediska uvedeného principu žádný význam. Setrval na svém názoru, že po stěžovatelce nebylo možno spravedlivě požadovat, aby se pokusila o složení služební přísahy v době, kdy její pracovní poměr bylo třeba považovat za skončený, a nezpochybňoval její právo na odpovídající formu nápravy újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, avšak nedomníval se, že představy stěžovatelky směřují k dosažení ústavně konformního stavu. Nejvyšší správní soud v napadeném rozsudku naznačil východisko z popsané situace spočívající v aplikaci zákona č. 82/1998 Sb.; náhrada dle tohoto zákona má ústavní rozměr pamatující také na situace, kdy ústavně uspokojivé řešení nevyplývá z prosté aplikace zákona, přičemž se lze domáhat nejen náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím, ale i zadostiučinění za nemajetkovou újmu.

9. V replice k vyjádření ostatních účastníků řízení stěžovatelka uvedla, že správní soudy vycházejí v zásadě z názoru, že stěžovatelka uplatnila nesprávný prostředek ochrany, neboť se měla domáhat nároků vyplývajících ze zákona č. 82/1998 Sb., což však není možné. Dle přechodného ustanovení § 36 zákona č. 82/1998 Sb. se odpovědnost za škodu způsobenou rozhodnutími vydanými přede dnem účinnosti tohoto zákona řídí zákonem č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, dle kterého stát odpovídá výlučně za škodu způsobenou v rámci plnění úkolů v občanském soudním řízení, v řízení před státním notářstvím, v řízení správním, jakož i v řízení před místním lidovým soudem a v řízení trestním; oblast pracovněprávních vztahů zde uvedena není. Navíc podstatou věci není náhrada škody, ale právo vykonávat svobodně zvolené povolání. K vyjádření Nejvyššího správního soudu ke stěžovatelčině námitce diskriminace uvedla, že si lze stěžít představit lapidárnější případ diskriminace, jestliže podmínka složení služební přísahy byla uplatněna až napadenými rozhodnutími po roce 2006, tedy v době, kdy již bylo splnění této podmínky po dlouhá léta vyloučeno; tato zákonná podmínka byla tedy u stěžovatelky uplatněna jinak než u ostatních colníků. Tento výklad považuje stěžovatelka za nesouladný s ústavním pořádkem, obyčejným pozitivním právem, prostým lidským rozumem a elementární spravedlností; jestliže správní orgány a soudy nenalezly hmotněprávní předpis aplikovatelný na její věc, měly tuto mezeru vyplnit přímou aplikací ústavněprávních předpisů. Stěžovatelka dále namítala, že s otázkou přechodného přiznání částečného invalidního dů-

chodu se vypořádala v řízení před správními orgány i soudy, a opakovala, že jeho přiznání nezakládá důvod pro ukončení služebního poměru dle ustanovení § 106 odst. 1 písm. b) zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky; tak se může stát toliko na základě posudku zdravotnické komise, přičemž v případě propuštění ze služebního poměru by stěžovatelce také náleželo odchodné a tzv. platové vyrovnání, resp. odchodné a tzv. výsluhový příspěvek podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Kromě toho zdravotní způsobilost příslušníků celní správy s výjimkou přijímacího řízení byla upravena teprve vyhláškou č. 363/2003 Sb. s účinností ode dne 1. 1. 2007 (sic! – pozn. red.: správně se patrně jedná o vyhlášku č. 393/2006 Sb., o zdravotní způsobilosti). K tomu stěžovatelka dodává, že pokud by nebyla diskriminačně zbavena práva na výkon zvoleného povolání, zdravotní prohlídce by se podrobila, a pokud by došlo k následnému propuštění ze služebního poměru pro zdravotní nezpůsobilost, dělo by se tak zákonným způsobem v rámci jejího ústavně zaručeného práva na výkon svobodně zvoleného povolání. Stěžovatelka také rozporovala tvrzení, že služební poměr nebyl umožněn všem příslušníkům celní správy splňujícím předpoklady k tomu a že pracovala jako administrativní pracovnice, neboť tuto funkci vykonávali příslušníci celní správy, a proto později nabízená práce v administrativě neodpovídala jejímu předchozímu pracovnímu zařazení. Konečně stěžovatelka uvedla, že s ohledem na danou výpověď, a tudíž neexistenci jakýchkoli vzájemných práv a povinností mezi stěžovatelkou a zaměstnavatelem nebyla stěžovatelka oprávněna služební přísahu v roce 1997 složit, avšak mělo jí to být umožněno dodatečně.

V.

10. Ústavní soud především uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť to by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. S ohledem na ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) – v této souvislosti zvláště budiž zdůrazněna novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013 – se již proto nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, resp. přikládat relevanci jejich dřívějším vyjádřením a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, na neskončená řízení

před Ústavním soudem zahájena před 1. lednem 2013, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze spisu – zvláště pak znění napadených rozhodnutí a – jak již bylo uvedeno – z písemných podání stěžovatelky a účastníků řízení.

VI.

11. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadnou a přípustnou ústavní stížnost předložila včas k podání ústavní stížnosti oprávněná a advokátem zastoupená stěžovatelka; současně jde o návrh, k jehož projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud též k závěru, že podaná ústavní stížnost je důvodná.

VII.

12. Ve své rozhodovací činnosti se Ústavní soud vícekrát zabýval otázkou ústavně konformního výkladu práva. Konstatoval, že neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevzdělanosti, smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity [srov. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.)]. Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku; je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci. Povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.), nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.), nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 3/06 ze dne 6. 3. 2007 (N 41/44 SbNU 517; 149/2007 Sb.), nálezn. sp. zn. I. ÚS 50/03 ze dne 13. 6. 2006 (N 120/41 SbNU 499), nálezn. sp. zn. IV. ÚS 611/05 ze dne 8. 2. 2006 (N 34/40 SbNU 281)]. Jinými slovy řečeno, soudy musí při své činnosti postupovat tak, aby interpretační a aplikační právní

problémy řešily s maximální mírou racionality. Jestliže interpretace právní normy za použití jazykové metody výkladu vede k nerozumným výsledkům, zakládajícím neodůvodněnou nerovnost mezi subjekty, je namísto použití další výkladové metody, jako jsou metody výkladu systematického, logického, teleologického či historického, které by přiměřeně korigovaly interpretační výsledky plynoucí ze základního, nikoliv však jediného, výkladu jazykového. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě [srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647), bod 22, a náleze sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), bod 21].

13. Obsahem práva na svobodnou volbu povolání zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny je oprávnění jedince rozhodnout se, v jaké oblasti lidských činností by chtěl realizovat svou pracovní schopnost, a o takové povolání se ucházet [srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 11/08 ze dne 23. 9. 2008 (N 155/50 SbNU 365), bod 29, usnesení sp. zn. III. ÚS 547/98 ze dne 8. 4. 1999 (U 30/14 SbNU 295), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]; není tedy subjektivním právem na určité zaměstnání u určitého zaměstnavatele ani na zaměstnání určitého typu nebo druhu, jemuž by odpovídala povinnost příslušného státního orgánu takové zaměstnání opatřit. Právo na svobodnou volbu povolání také v sobě zahrnuje právo na svobodnou změnu povolání a ochranu proti svévolnému propuštění z pracovního poměru (srov. např. Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, str. 795, Pavlíček, V. a kol. Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl. Praha : Linde, 2002, str. 227).

14. Jak již bylo uvedeno výše, obecné soudy se při řešení právního sporu nemohou omezit na pouhý mechanický výklad a aplikaci podústavního práva, aniž by zároveň nedomyšlely praktické dopady přijetí určitého výkladu právní normy, které nesmí být nesmyslné. Tuto povinnost však obecné soudy ve stěžovatelské věci nesplnily. Stěžovatelka, dotčená nezákonným postupem zaměstnavatele spočívajícím v neplatném rozvázání pracovního poměru s ní, se náležitě domáhala nápravy prostřednictvím žaloby o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru, avšak ani úspěšně uplatnění jí náležejícího práva neochránilo existenci jejího pracovního, resp. služebního poměru, neboť po stěžovatelce byla požadována podmínka složení služební přísahy v zákonné lhůtě. Splnění této podmínky bylo ovšem objektivně nemožné, jak sám Nejvyšší správní soud uznal ve svém rozsudku (srov. č. I. 95 spisu). Neplatnou výpověď z pracovního poměru ve spojení s přijatým výkladem čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb. byla proto stěžovatelce odepřena reálná možnost splnit povinnost složit služební přísahu, a zajistit si tak trvání služebního poměru. Jinými slovy, postupem správních orgánů a obecných soudů v projednávané věci byla odepřena ochrana

jejímu právu na svobodnou volbu povolání, resp. právu na ochranu před svévolným ukončením služebního poměru. Stěžovatelka tak byla zatížena povinností nést nepříznivé důsledky protiprávního postupu zaměstnavatele, jímž je navíc stát jakožto primární garant respektování ústavně zaručených lidských práv a svobod jednotlivců. Soudy a správními orgány učiněný výklad předmětného zákonného ustanovení proto nelze hodnotit než jako výklad neudržitelný, neboť vede k absurdnímu a zákonodárcem jistě nezamýšlenému a nadto především protiústavnímu následku. K tomu Ústavní soud dodává, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup vedoucí k sofistickovanému odůvodňování zřejmé nespravedlnosti [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), nálezy sp. zn. II. ÚS 1648/10 ze dne 16. 11. 2010 (N 226/59 SbNU 299)].

15. Úkolem soudů ve stěžovatelčině věci naopak bylo odvážit se vyvinout kreativní úsilí k nalezení rozumného a spravedlivého řešení pro ojedinělou situaci stěžovatelky, na kterou zákonodárce při přijímání zákona zjevně nepamatoval (a pro její ojedinělost ani pamatovat nemusil), a to pomocí ústavně konformního výkladu a aplikace čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb. tak, aby byl zachován legitimní cíl zákonodárce zajistit loajalitu celníka vůči státu a vědomí zvláštních povinností při výkonu jeho funkce, a to v podobě složení služební přísahy v krátkém časovém období po transformaci pracovního poměru celníka na poměr služební, a zároveň aby takové povinnosti mohla stěžovatelka skutečně dostát. Tyto požadavky splňuje stěžovatelkou navržený výklad, dle kterého byla stěžovatelka povinna složit služební přísahu neodkladně (a to nejpozději do dvou měsíců) poté, kdy nabyl právní moci rozsudek o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru, tedy ve lhůtě o téže délce, jakou zákon stanovil pro běžné případy transformace pracovního poměru na poměr služební. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka mohla práci celnice fakticky vykonávat až po právní moci rozsudku určujícího neplatnost výpovědi z pracovního poměru, složením služební přísahy stěžovatelkou mimo zákonem striktně stanovené časové období není nijak narušen záměr zákonodárce sledovaný zavedením povinnosti složit služební přísahu.

16. K argumentaci Nejvyššího správního soudu dostupností nápravy stěžovatelčiny situace v režimu zákona č. 82/1998 Sb. stačí uvést, že reparace pomocí institutu náhrady škody (či poskytnutím zadostiučinění) je nedostatečnou náhradou za možnost vykonávat svobodně zvolené povolání, zvláště v regionu, který vysokým počtem volných pracovních míst neoplývá. Argumentací správních orgánů a městského soudu, dle které se stěžovatelka měla pokusit o složení služební přísahy v zákonem stanovené lhůtě v roce 1997, je nutno hodnotit jako přehnaně extenzivní výklad zásady *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělým náležejí práva), a to zvláště jde-li

o právní vztah mezi jednotlivcem a státem. V kontextu stěžovatelčina případu jde o dodatečnou právní konstrukci působící vůči stěžovatelce až výsměšně.

17. Lze tedy shrnout, že výklad čl. VI bodu 1 zákona č. 113/1997 Sb. přijatý napadenými rozhodnutími vedl ve specifické situaci stěžovatelky k tomu výsledku, že po stěžovatelce bylo požadováno složení služební přísahy, ačkoli zároveň byla uznána reálná nemožnost splnění této povinnosti. Tím se právo v rukou obecných soudů a správních orgánů stalo nástrojem absurdity a nespravedlnosti a dalo vzniknout porušení stěžovatelčina práva na svobodnou volbu povolání, resp. práva na ochranu před svévolným ukončením služebního poměru zaručeného čl. 26 odst. 1 Listiny.

18. V řízení následujícím po zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí ředitel(ka) Celního ředitelství Plzeň rozhodne znovu o žádosti stěžovatelky o ustanovení do funkce ve služebním poměru, přičemž otázku včasnosti složení služební přísahy stěžovatelkou posoudí v souladu s vysloveným závazným právním názorem Ústavního soudu, dle kterého stěžovatelka tuto povinnost splnila včas, jestliže tak učinila ve lhůtě dvou měsíců od právní moci rozsudku, jímž byla určena neplatnost jí dané výpovědi z pracovního poměru.

19. Z výše vyložených důvodů Ústavní soud napadená rozhodnutí správních orgánů a obecných soudů zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 27

**K závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu
K náhradě hotových výdajů soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným**

Nerespektování nosných důvodů nálezů Ústavního soudu bez předložení dostatečně odůvodněné (konkurenční) argumentace způsobilé vyložit odchýlení od existující náleзовé judikatury představuje ze strany obecného soudu porušení čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 2 odst. 3, čl. 89 odst. 2 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) - ze dne 1. února 2013 sp. zn. IV. ÚS 3465/12 ve věci ústavní stížnosti Luboše Mesznera, zastoupeného Mgr. Michalem Kojanem, advokátem, se sídlem Pařížská 28, 110 00 Praha, proti výroku II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 6. 2. 2012 č. j. 66 EXE 1660/2011-20 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 6. 2012 č. j. 11 Co 212/2012-56, jimiž byla stěžovateli uložena povinnost k náhradě paušálně určených hotových výdajů exekutora, za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 4 a 2. Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a soudního exekutora JUDr. Milana Makaria, Exekutorský úřad Praha-západ, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrok II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 6. 2. 2012 č. j. 66 EXE 1660/2011-20 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 6. 2012 č. j. 11 Co 212/2012-56 se ruší, neboť postupem předcházejícím jejich vydání byl nerespektováním judikatury Ústavního soudu porušen čl. 89 odst. 2 Ústavy a v důsledku toho i čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na náhradu nákladů řízení se odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. V ústavní stížnosti se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených usnesení obecných soudů vydaných v jeho exekuční věci pro porušení

práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), vlastnického práva a čl. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 89 odst. 2 Ústavy, jakož i čl. 2 odst. 2 Listiny. Dále žádal přiznání náhrady nákladů řízení o ústavní stížnosti ve výši 3 120 Kč sestávající se ze dvou úkonů právní služby po 1 000 Kč, dvou režijních paušálů po 300 Kč a DPH s odůvodněním, že Městský soud v Praze při svém rozhodování nerespektoval pro něj závaznou judikaturu Ústavního soudu, na kterou byl výslovně upozorněn, a proto je namístě „poskytnout ochranu i nákladům“ takto vzniklým.

II.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 66 EXE 1660/2011 zjistil Ústavní soud následující.

3. Obvodní soud pro Prahu 4 výrokem I usnesení ze dne 6. 2. 2012 č. j. 66 EXE 1660/2011-20 dle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř. zastavil exekuci nařízenou na majetek stěžovatele usnesením téhož soudu ze dne 19. 4. 2011 č. j. 66 EXE 1660/2011-13 k návrhu oprávněného podanému k soudnímu exekutorovi dne 1. 2. 2010 a postoupenému soudu dne 30. 3. 2011, a to z důvodu zániku práva oprávněného, neboť stěžovatel dlužnou částku dne 26. 4. 2010 oprávněnému uhradil. Dále stěžovateli uložil povinnost zaplatit soudnímu exekutorovi na náhradě nákladů exekuce částku ve výši 4 200 Kč (výrok II) sestávající se z náhrady hotových výdajů exekutora v paušální částce 3 500 Kč dle ustanovení § 13 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, a DPH ve výši 700 Kč; právo na náhradu nákladů řízení oprávněnému nepřiznal (výrok III). Vysvětlil, že stěžovatel dlužnou částku uhradil dobrovolně mimo rámec exekuce, a proto soudnímu exekutorovi nepřisluší odměna, avšak náleží mu náhrada paušálně určených hotových výdajů, neboť procesní zavinění za zastavení řízení leží na straně stěžovatele, jestliže návrh na nařízení exekuce byl podán u soudního exekutora důvodně a exekutorovi i v této fázi řízení již vznikly náklady přinejmenším v souvislosti s vedením spisu, korespondencí s účastníky a doručováním usnesení o nařízení exekuce účastníkům. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení mezi účastníky soud aplikoval ustanovení § 150 o. s. ř., přičemž důvody zvláštního zřetele hodné shledal ve skutečnosti, že ačkoli oprávněný si již před nařízením exekuce musel být vědom úhrady vymáhané pohledávky povinným, nereagoval procesně odpovídajícím způsobem, tj. zpětvzetím návrhu na nařízení exekuce, a zavinil tak vznik dalších nákladů exekuce. Městský soud v Praze usnesením ze dne 13. 6. 2012 č. j. 11 Co 212/2012-56 usnesení soudu prvního stupně ve výroku II změnil jen tak, že doplnil číslo účtu, na který má stěžovatel zaplatit náklady exekuce, jinak

je v tomto výroku, jakož i ve výroku III potvrdil (výrok I), neboť se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně. Žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

III.

4. Stěžovatel je přesvědčen, že v případě dobrovolného plnění rok před doručením návrhu na nařízení exekuce soudu, byť po jeho podání k exekutorskému úřadu, neměla mu být uložena povinnost k náhradě paušálně určených hotových výdajů exekutora, ale pouze účelně vynaložených a doložených nákladů. Na podporu svého názoru poukazuje na bod 21 nálezu sp. zn. IV. ÚS 1881/11 ze dne 16. 1. 2012 (N 13/64 SbNU 129) s tím, že dopadá na jeho věc a není důvodu se od právních závěrů v něm vyjádřených odchylovat. Dodává, že na tento nálezu, jakož i na nálezu sp. zn. II. ÚS 3726/11 ze dne 19. 1. 2012 (N 18/64 SbNU 179) ve svém odvolání výslovně upozornil, přičemž je notorií, že soudní exekutor je schopen doložit účelně vynaložené náklady ve výši zlomku soudem přiznané částky. Má též za to, že reálné výdaje vzniklé exekutorskému úřadu po dni 3. 5. 2010, kdy exekutorský úřad neformálně vyzval oprávněného ke zvážení dalšího procesního postupu s ohledem na skutečnost, že stěžovatel svůj dluh oprávněnému uhradil, by měly jít k tíži oprávněného.

IV.

5. Ústavní soud si vyžádal vyjádření od účastníků řízení a vedlejšího účastníka.

6. Obvodní soud pro Prahu 4 ve vyjádření k ústavní stížnosti v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadených usnesení a uvedl, že z jejich znění i z celého obsahu spisu je zřejmé, že soud postupoval v souladu s občanským soudním řádem, zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, i dalšími souvisejícími předpisy a že nedošlo k porušení žádného Ústavou, resp. Listinou zaručeného práva stěžovatele.

7. Městský soud v Praze navrhl zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné a konstatoval, že důvody jeho rozhodnutí jsou uvedeny v napadeném usnesení, přičemž mu nezbylo než na toto odůvodnění odkázat, aniž by je mohl blíže rozvádět nebo doplňovat, protože odůvodnění jeho rozhodnutí má zásadně obsahovat vše, co bylo podkladem daného usnesení.

8. Stěžovatel v replice k vyjádřením obou obecných soudů uvedl, že nemá jak se k nim vyjádřit, protože soudy pouze odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí, a proto stěžovateli „zůstává nadále utajena“ odpověď na otázku, z jakého důvodu Městský soud v Praze neaplikoval právní závěry obsažené v závazném nálezu sp. zn. IV. ÚS 1881/11, protože jeho vyjádření považuje za ryze formalistické a učiněné pouze ze slušnosti k Ústavní

mu soudu. Má za to, že je ve své podstatě a důsledku vyjádřením neslušným, a proto nejenže by mělo být ústavní stížnosti vyhověno, ale i přiznána náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem.

9. Vedlejší účastník Exekutorský úřad Praha-západ, soudní exekutor JUDr. Milan Makarius, se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

V.

10. Za souhlasu účastníků řízení bylo od ústního jednání upuštěno podle ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

VI.

11. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek projednatelnosti ústavní stížnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadnou ústavní stížnost předložil včas k podání ústavní stížnosti oprávněný a řádně zastoupený stěžovatel; současně jde o návrh, k jehož projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podaná ústavní stížnost je též důvodná.

12. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [rov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Jestliže je ústavní stížnost vedena proti rozhodnutí obecného soudu, není povinnost ústavněprávní argumentace naplněna, je-li namítána toliko věcná nesprávnost či nerespektování jednoduchého práva, neboť takovou argumentací je Ústavní soud stavěn do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, jíž však není. Pravomoc Ústavního soudu je totiž založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé.

13. Rozhodováním o úhradě nákladů exekuce v případě dobrovolného plnění povinným a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces a ochrany vlastnického práva se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi zabývá opakovaně. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.) Ústavní soud při posuzování ústavnosti vyhlášky č. 330/2001 Sb. zformuloval základní zásadu odměňování exekutorů. Podle Ústavního soudu by ústavně konformní úprava odměňování exekutora neměla vycházet z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce.

14. Aplikuje tyto zásady, Ústavní soud dovodil, že v situaci, kdy povinný splní svoji povinnost dobrovolně zcela mimo rámec exekučního řízení, tj. ještě předtím, než se sám o exekuci dozví na základě doručení usnesení o nařízení exekuce, nemohl již soudní exekutor vymoci nic, a tudíž základem pro určení jeho odměny je částka nulová [srov. nález sp. zn. II. ÚS 1540/08 ze dne 29. 7. 2009 (N 171/54 SbNU 175), bod 15, nález sp. zn. II. ÚS 1061/10 ze dne 17. 8. 2010 (N 164/58 SbNU 409), nález sp. zn. I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125), bod 15, nález sp. zn. II. ÚS 3726/11 ze dne 19. 1. 2012 (N 18/64 SbNU 179), bod 14, všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Na to pak navazuje nutnost vyčíslit náhradu hotových výdajů nikoliv paušální částkou, ale pouze na základě prokazatelných výdajů, které vznikly soudnímu exekutorovi do okamžiku, než bylo stěžovatelem dlužné plnění uhrazeno [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125), bod 15, nález sp. zn. II. ÚS 3726/11 ze dne 19. 1. 2012 (N 18/64 SbNU 179), bod 13]. Exekuční řízení sice již bylo zahájeno, a to dnem, kdy exekuční návrh došel exekutorovi, avšak bylo teprve ve svých počátcích a nedospělo do fáze, v které již byla vykonána řada úkonů, v souvislosti s kterými exekutorovi vznikly hotové výdaje v takové výši, že by přiznání paušální náhrady hotových výdajů bylo případné a spravedlivé.

15. Citované judikatorní závěry plně dopadají na stěžovatelovu věc, neboť stěžovatel svůj dluh zaplatil téměř jeden rok před tím, než soudní exekutor postoupil exekuční návrh oprávněného obvodního soudu a než obvodní soud exekuci na majetek stěžovatele nařídil, tedy stěžovatel plnil dobrovolně mimo rámec exekuce. Obecné soudy v souladu s nálezovou judikaturou Ústavního soudu správně dovodily, že soudnímu exekutorovi v takové situaci náleží nulová odměna, avšak pochybily při rozhodování o náhradě hotových výdajů exekutora tím, že tuto judikaturu již nesledovaly, a určily ji v paušální výši, a nikoli pouze v rozsahu, v kterém byly hotové výdaje soudním exekutorem účelně vynaloženy a prokázány. Vzhledem k tomu, že návrh na nařízení exekuce byl podán před okamžikem splnění dlužné povinnosti stěžovatelem, a tedy důvodně, je stěžovatel povinen uhradit účelně vynaložené hotové výdaje soudního exekutora v prokázané výši, a to až do okamžiku splnění jeho dluhu, resp. oznámení této skutečnosti soudnímu exekutorovi. Není přípustné, aby později vynaložené hotové výdaje soudního exekutora nesl stěžovatel; naopak tyto jdou k tíži oprávněného, který adekvátně procesně nereagoval, tj. nevezal zpět návrh na nařízení exekuce, a dopustil tak vznik neúčelných nákladů.

16. Lze shrnout, že Městský soud v Praze a Obvodní soud pro Prahu 4 při rozhodování o náhradě hotových výdajů soudního exekutora nerespektovaly nosné důvody nálezů Ústavního soudu k nastolené problematice, aniž ve svém rozhodnutí předložily dostatečně odůvodněnou (konkurující)

argumentaci způsobilou vyložit, proč se od této judikatury odchylují, čímž porušily čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy, jež soudům ukládá především postupovat v souladu s pravidly spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jakož i článek 89 odst. 2 Ústavy [k tomu srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173), nálezy sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465), body 59–72, případně též nálezy sp. zn. IV. ÚS 2603/07 ze dne 21. 5. 2008 (N 96/49 SbNU 433), bod 51].

17. Z výše vyložených důvodů shledal Ústavní soud podanou ústavní stížnost důvodnou a výrok II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 6. 2. 2012 č. j. 66 EXE 1660/2011-20, jakož i usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 6. 2012 č. j. 11 Co 212/2012-56 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

18. Návrh na přiznání náhrady nákladů řízení odmítl Ústavní soud jako zjevně neopodstatněný dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) téhož zákona, neboť přiznání náhrady nákladů řízení v řízení před Ústavním soudem je rozhodnutím spíše výjimečným, přicházejícím v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zejména okolnosti případu, přičemž úspěch ve sporu v řízení před Ústavním soudem jediným kritériem pro přiznání náhrad nákladů řízení není; naplnění jiných předpokladů pro opačné rozhodnutí v projednávané věci Ústavní soud neshledal.

Č. 28

K rozhodování obecných soudů o nákladech řízení

Rozhodováním obecných soudů o náhradě nákladů řízení ve vztahu k zachování práva na spravedlivý proces se Ústavní soud již opakovaně zabýval a uvedl, že otázku náhrady nákladů řízení, resp. její výše, jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, nelze z hlediska kritérií spravedlivého procesu klást na stejnou roveň jako proces vedoucí k rozhodnutí ve věci samé [srov. usnesení ve věci sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307) a sp. zn. III. ÚS 106/11 ze dne 3. 2. 2011 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Povaha – jen procesní – soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti, povýtce způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštění výjimku se pojí s argumentem, že konkrétním rozhodnutím obecného soudu o nákladech řízení bylo dotčeno právo na spravedlivý proces dovozované z čl. 36 odst. 1 Listiny. Poněvadž nemůže jít o nic jiného než o zpochybnění interpretace a aplikace práva, resp. příslušných procesněprávních ustanovení, uplatní se zásada, že o protiústavní výsledek jde tehdy, jestliže je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi obecně respektován, nebo je projevem libovůle soudu. Vzhledem k již zmíněné povaze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, kdy nelze dovést bezprostřední souvislost s jinými ústavně zaručenými základními právy a svobodami účastníka řízení, musí shora zmíněné „kvalifikované vady“ dosáhnout značné intenzity, aby bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému. Silněji než jinde se tudíž uplatňuje zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu. Obecné soudy zcela zjevně vybočily ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi obecně respektován.

Nález

Ústavní soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 7. února 2013 sp. zn. III. ÚS 2927/11 ve věci ústavní stížnosti České kanceláře pojistitelů, IČ: 700 99 618, se sídlem Na Pankráci 1724/129, 140 00 Praha 4, zastoupené Mgr. Jiřím Gregůrkem, advokátem, se sídlem Husovo náměstí 82, 266 01 Beroun, směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. června 2011 č. j. 13 Co 237/2011-69 vydanému ve sporu o plnění za škodu způsobenou provozem vozidla, jímž byla mimo jiné stěžovatelce uložena povinnost k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. června 2011 č. j. 13 Co 237/2011-69 ve výroku II se ruší.

II. Ústavní stížnost se v části směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. června 2011 č. j. 13 Co 237/2011-69 ve výrocích I a III odmítá.

Odůvodnění

I.

Včas podaným návrhem, který i v ostatním splňuje náležitosti předepsané zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), napadla stěžovatelka v záhlaví uvedené rozhodnutí s odůvodněním, že obecné soudy porušily ústavně zaručené právo na spravedlivý proces [čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)] a také zasáhly svým rozhodnutím do majetkových práv stěžovatelky dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Pro skutkovou základnu je určující, že dne 17. ledna 2009 došlo k dopravní nehodě, při které byla velmi těžce zraněna dcera žalobců a) a b) a sestra žalobkyně c). Žalobci uplatnili u stěžovatelky (žalované) nárok na náhradu škody dne 4. února 2009 a připisem ze dne 19. února 2009 jim stěžovatelka sdělila, že jim poskytuje náhradu škody ve výši zálohy – 50% nároku, což odůvodnila tím, že dosud nemá k dispozici dostatečnou dokumentaci k meritornímu posouzení věci. Dále pak stěžovatelka uvedla, že k zaplacení zbytku nároku a k zaplacení nákladů právního zastoupení přistoupí po obdržení relevantní dokumentace (pítevní protokol, znalecké posudky, rozhodnutí Policie České republiky). Žalobci podali dne 9. června 2009 žalobu a žalovaná (stěžovatelka) doplatila dne 23. června 2009 zbylou částku.

Soud prvního stupně žalobu o zaplacení částky 345 952 Kč s příslušenstvím v části týkající sejistiny zastavil a v části týkající se příslušenství pohledávky zamítl a žalobcům nepřiznal náhradu nákladů řízení. Žalobci se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolali. Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobcům příslušenství ve výši 627 Kč, 543 Kč a 396 Kč. Dále pak ve výroku II rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobcům náhradu nákladů řízení ve výši 104 940 Kč. Odvolací soud dospěl k závěru, že stěžovatelka měla možnost získat veškeré písemnosti rozhodné k posouzení odpovědnosti za škodu, které byly obsahem spisu Policie České republiky, neboť na základě nich došlo k vydání usnesení ze dne 17. dubna 2009 a stěžovatelce svědčí právo nahlížet do spisu a pořizovat si z něj fotokopie. Podle názoru odvolacího soudu není relevantním argumentem skutečnost, že

stěžovatelka urgovala Policii České republiky, aby jí zaslala potřebné dokumenty.

Stěžovatelka před Ústavním soudem argumentuje tím, že odvolací soud aplikoval § 9 odst. 3 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění před novelou provedenou zákonem č. 137/2008 Sb. (účinnost od 1. června 2008), neboť nezohlednil nový dovětek „anebo u kterých nebylo možno ve stanovené lhůtě ukončit šetření“. Dále pak stěžovatelka namítá, že obecný soud provedl nesprávný výpočet výše nákladů řízení.

Stěžovatelka souhlasila, aby Ústavní soud ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upustil od ústního jednání ve věci.

Ústavní soud vyzval účastníka i vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Městský soud v Praze uvedl, že trvá na svém stanovisku, že všechny písemnosti, které stěžovatelka potřebovala k provedení šetření škodní události a o nichž žalobcům psala, že je dosud nemá k dispozici, byly obsahem spisu Policie České republiky a na jejich podkladě usnesením ze dne 17. dubna 2009, tedy před uplynutím tříměsíční lhůty podle § 9 zákona č. 168/1999 Sb., tento orgán činný v trestním řízení věc podezření ze spáchání trestného činu těžkého ublížení na zdraví s následkem smrti odložil. Podle § 9 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla m. j. orgán činný v trestním řízení umožní nahlížet v tomto případě stěžovatelce do spisu a pořizovat si z něj výpisy ve věci týkající se škodní události. Kdyby stěžovatelka využila svého oprávnění nahlížet do spisu a pořizovat si z něj fotokopie, mohla ukončit šetření do konce zákonné tříměsíční lhůty.

Stran nákladů řízení se odvolací soud vyjádřil v tom směru, že skutečně došlo k nesprávnému výpočtu výše nákladů řízení, a výška stěžovatelky je proto důvodná. Odvolací soud uvedl, že předmětem řízení byla částka 345 952 Kč. Pak sazba odměny podle § 3 odst. 1 bodu 5 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, je 41 300 Kč + 2 % z částky přesahující 200 000 Kč, tedy z částky 145 952 Kč, což je 2 919 Kč, takže sazba odměny činí 44 219 Kč, po zaokrouhlení podle § 16 odst. 2 této vyhlášky činí 44 220 Kč. Místo toho ale odvolací soud k částce 41 300 Kč připočítal chybně 17 % z částky 145 952 (dle § 3 odst. 1 bodu 4 vyhlášky č. 484/2000 Sb., tedy sazbu o řádek výš), což je 24 812 Kč a součet je 66 112 Kč, a dále při výpočtu pracoval s touto nesprávnou částkou.

Městský soud v Praze souhlasil, aby Ústavní soud ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upustil od ústního jednání ve věci.

Ústavní soud vyzval žalobce a) Pavla Koláře, žalobce b) Janu Kolářovou a žalobce c) Zuzanu Kolářovou (pozn.: u všech zde jmenovaných se jedná o pseudonym), aby využili svého postavení vedlejších účastníků řízení. Na tuto výzvu však nijak nereagovali.

Stěžovatelka v replice k vyjádření účastníka řízení toliko vyjádřila souhlas s upuštěním od ústního jednání. Ve zbytku odkázala na odůvodnění své ústavní stížnosti.

II.

Ústavní stížnost je důvodná v části výroku II napadaného rozhodnutí.

Ústavní stížnost není důvodná v částech výroků I a III napadaného rozhodnutí.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Není součástí obecných soudů, není jim instančně nadřazen a nezasahuje do rozhodovací činnosti obecných soudů vždy, když došlo k porušení běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem, ale až tehdy, když takové porušení představuje zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 25. ledna 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)]. Jestliže stížnost směřuje proti rozhodnutí soudu vydanému v občanskoprávním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; jako soudním orgánem ochrany ústavnosti Ústavnímu soudu nepřísluší – zásadně – podávat výklad podústavního práva a není – oproti Nejvyššímu soudu – povolán ani k tomu, aby dbal o jednotu (sjednocování) soudní praxe. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti mnohokrát výslovně konstatoval, že postup v občanském soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi obecných soudů.

Z výše uvedeného vyplývá, že ústavní stížnost postarádá ústavněprávní dimenzi, je-li jejím jádrem pouhé vyjádření nesouhlasu s hodnocením důkazů obecnými soudy. Jde-li o výklad a aplikaci předpisů obecného práva, lze je hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. jenž odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případ-

ně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přiléhavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

Ústavní soud se podrobně seznámil s argumentací obecného soudu i výtkami stěžovatelky a má za to, že ohledně výroků I a III obecný soud své rozhodnutí celkově logicky a srozumitelně vložil, z jakých důvodů dospěl k závěru, že stěžovatelka objektivně mohla ukončit ve stanovené lhůtě šetření škodní události, a jeho postupu nelze podle přesvědčení Ústavního soudu nic vytýkat. Z tohoto důvodu Ústavní soud v této části ústavní stížnost odmítl.

Jiná je situace týkající se výpočtu výše nákladů řízení napadaného rozhodnutí, tj. výroku II.

Rozhodováním obecných soudů o náhradě nákladů řízení ve vztahu k zachování práva na spravedlivý proces se Ústavní soud již opakovaně zabýval a uvedl, že otázku náhrady nákladů řízení, resp. její výše, jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, nelze z hlediska kritérií spravedlivého procesu klást na stejnou roveň jako proces vedoucí k rozhodnutí ve věci samé [srov. usnesení ve věci sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307) a sp. zn. III. ÚS 106/11 ze dne 3. 2. 2011 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Povaha – jen procesní – soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti, povytce způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštěnou výjimku se pojí s argumentem, že konkrétním rozhodnutím obecného soudu o nákladech řízení bylo dotčeno právo na spravedlivý proces dovozané z čl. 36 odst. 1 Listiny. Poněvadž nemůže jít o nic jiného než o zpochybnění interpretace a aplikace práva, resp. příslušných procesněprávních ustanovení, uplatní se zásada, že o protiústavní výsledek jde tehdy, jestliže je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi obecně respektován, nebo je projevem libovůle soudu. Vzhledem k již zmíněné povaze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, kdy nelze dovést bezprostřední souvislost s jinými ústavně zaručenými základními právy a svobodami účastníka řízení, musí shora zmíněné „kvalifikované vady“ dosáhnout značné intenzity, aby bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému. Silněji než jinde se tudíž uplatňuje zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu.

Obecné soudy zcela zjevně vybočily ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi obecně respektován. Stěžovatelka tak byla povinna uhradit náklady řízení cca o 30 000 Kč vyšší, než by byla povinna podle běžných standardů.

Ústavní soud na základě podaných úvah dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu v části, která se týká výpočtu výše nákladů

řízení, porušilo stěžovatelčino právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Z těchto důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl a shora uvedený výrok rozsudku odvolacího soudu zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud nezjistil, že by výroky I a III napadaného rozhodnutí došlo k porušení ústavním pořádkem garantovaných práv stěžovatelky, a proto v této části ústavní stížnost podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl.

Č. 29

K ústavně konformní interpretaci právních norem

Ústavní soud apeluje na obecné soudy, aby v rozhodovací činnosti upřednostňovaly takové interpretační metody, namísto doslovného výkladu právních norem, které umožní spravedlivou úpravu práv a povinností mezi subjekty právních vztahů, včetně podnikatelů. K zásahu do práva na spravedlivý proces může dojít i ryze formalistickou interpretací ustanovení obchodního zákoníku o závazcích z právních úkonů, s bezvýhradním setrváním na klasifikaci činností spočívající ve vedení účetnictví jako „díla“, kterážto interpretace evidentně vedla k nespravedlivému omezení stěžovatelčích práv vzniklých v důsledku porušení povinností vedlejší účastníci (přitom porušení těchto povinností bylo jednoznačně zjištěno).

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 12. února 2013 sp. zn. I. ÚS 1883/12 ve věci ústavní stížnosti PARKETY WÖLFEL, s. r. o., se sídlem Novohradská 1452/1, České Budějovice, zastoupené JUDr. Janem Mrázem, advokátem, se sídlem Žižkova 12, České Budějovice, proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 1. 3. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-268 vydanému v řízení o stěžovatelčině žalobě, kterou se domáhala vůči vedlejší účastnici náhrady škody způsobené v příčinné souvislosti s vadně vedeným účetnictvím, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a Jaroslavy Sehnerové jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 1. 3. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-268 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 1. 3. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-268 se ruší.

Odůvodnění

1. Stěžovatelka napadla ústavní stížností v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále též jen „krajský soud“) s odůvodněním, že došlo k porušení jejího ústavního práva na spravedlivý

proces zaručeného ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). V úvodu předestřela Ústavnímu soudu dvě právní otázky:

- zda smlouva o vedení účetnictví podnikatele je svým charakterem obecně smlouvou o dílo či mandátní smlouvou, popř. smlouvou inominátní,

- vliv zrušení závazku dohodou dle § 572 odst. 2 občanského zákoníku ve vztahu k nárokům z odpovědnosti za vady, resp. nárokům z náhrady škody a bezdůvodného obohacení.

2. K meritu věci stěžovatelka uvedla, že dne 1. 4. 2009 uzavřela s vedlejší účastnicí smlouvu o zpracování podvojného účetnictví a dohodou ze dne 25. 8. 2009 byl závazek zrušen s tím, že vedlejší účastnice se zavázala dodat chybějící doklady stěžovatelce a účetní doklady třetí osobě zajišťující vedení účetnictví. Po zjištění, že vedlejší účastnice v inkriminovaném období fakticky účetnictví nevedla, zadala stěžovatelka zpracování nového účetnictví a zaplacenou částku 28 650 Kč považuje za škodu, která vznikla v příčinné souvislosti se zaviněním vedlejší účastnice (pozn. stěžovatelka se mylí v určení předpokladů odpovědnosti za škodu, mezi nimiž existuje kauzální nexus, nešlo tedy o škodu vzniklou v příčinné souvislosti se zaviněním, ale v příčinné souvislosti s porušením právní povinnosti). Dále stěžovatelka zjistila, že vedlejší účastnice chybně vedla odpocety DPH, tudíž za dobu do vrácení nadměrného odvodu požaduje ušlý zisk ve výši 9 644 Kč. Protože vedlejší účastnice dobrovolně náhradu škody nezaplátila, uplatnila stěžovatelka svůj nárok u Okresního soudu v Českém Krumlově (dál jen „okresní soud“). Okresní soud žalobě vyhověl a rozsudkem ze dne 1. 9. 2009 č. j. 9 C 55/2010-205 uložil vedlejší účastnici povinnost zaplatit celkem 38 204 Kč s příslušenstvím. K odvolání vedlejší účastnice krajský soud nejprve usnesením ze dne 23. 2. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-258 odmítl její odvolání co do částky 9 644 Kč požadované stěžovatelkou z titulu ušlého zisku, poté rozsudkem napadeným ústavní stížností změnil prvostupňový rozsudek tak, že žalobu ve zbylé části zamítl. Krajský soud založil svůj závěr na tom, že smlouva o vedení účetnictví je smlouvou o dílo, tudíž dovodil, že přímé uplatnění nároku na náhradu škody nepřipadá v úvahu, pokud objednatel neuplatnil prioritně právo z odpovědnosti za vady (slevou či odstoupením od smlouvy). Podle názoru krajského soudu na tom nic nemění ani okolnost, že závazek byl dohodou stran zrušen, neboť odstoupit od smlouvy bylo možno už za jejího trvání, protože některé nedostatky v činnosti vedlejší účastnice se vyskytly před zánikem závazku, přičemž nárok nemůže být přiznán ani z titulu bezdůvodného obohacení, neboť vedlejší účastnice se na úkor stěžovatelky nijak neobohatila.

3. Konkrétně je stěžovatelka přesvědčena, že rozhodnutí krajského soudu je nepředvídatelné a překvapivé, jeho odůvodnění považuje za ne-

přesvědčivé a v podstatě nepřezkoumatelné. Snáší svoje argumenty k charakteru smlouvy o vedení účetnictví mezi podnikateli, kterou považuje za smlouvu mandátní, nikoliv za smlouvu o dílo, a k otázce vlivu dissoluce na práva z odpovědnosti za vady a na právo na náhradu škody, zejména proto, že podstatné závady v činnosti vedlejší účastnice vyšly najevo až po zániku smlouvy a po zániku smlouvy od ní nelze odstoupit. Taktéž dodává, že odměna za nečinnost v celkové výši 25 000 Kč byla neoprávněným plněním, proto tuto částku požadovala nejen z titulu náhrady škody, ale eventuálně i z titulu vydání bezdůvodného obohacení, s odkazem na princip *iura novit curia*.

4. Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu.

5. Relevantní znění příslušného článku Listiny upravujícího základní právo, jehož porušení stěžovatelka namítá, je následující:

Ustanovení čl. 36 odst. 1:

Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

6. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka a vedlejší účastnice.

7. Krajský soud nepovažuje ústavní stížnost za důvodnou, má za to, že stěžovatelka nebyla ve svých právech zkrácena. Odkázal na závěry svého rozhodnutí a zdůraznil, že není nepředvídatelné, neboť právní zástupce stěžovatelky byl soudem podle § 118a odst. 2 občanského soudního řádu vyzván, aby doplnil vyličení rozhodných skutečností a byl poučen o následcích nesplnění této výzvy. Za nepravdivé považuje i tvrzení, že nedostatky v činnosti vedlejší účastnice vyšly najevo až po zániku smlouvy, neboť z provedených důkazů vyplynulo opačné zjištění. Z těchto důvodů navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

8. Vedlejší účastnice na výzvu k vyjádření nereagovala.

9. Vyjádření krajského soudu zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice. Stěžovatelka této možnosti využila a na vyjádření zareagovala s upozorněním, že vyjádření je lakonické a stručné, nikterak se nezabývá její argumentací.

10. Ze spisu okresního soudu Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka se žalobou domáhala vůči žalované zaplacení částky 38 204 Kč z titulu náhrady škody způsobené stěžovatelce žalovanou v příčinné souvislosti s vadně vedeným účetnictvím. Vyčíslená škoda měla vzniknout zčásti vynaložením nákladů na dodatečné zpracování účetnictví (v částce 28 560 Kč), zčásti představovala ušlý zisk v důsledku nemožnosti dispozice s konkrétní finanční částkou, kterou stěžovatelka odvedla na DPH v důsledku pochybení žalované (v částce 9 644 Kč). Žalovaná se ve smlouvě ze dne 1. 4. 2009

zavázala vést pro stěžovatelku účetnictví a plnit související povinnosti, právní vztah byl ukončen dohodou ke dni 31. 7. 2009. Okresní soud vydal na požadovanou sumu platební rozkaz, v důsledku odporu následně probíhalo věcné posouzení uplatněného nároku. Po provedeném dokazování, včetně zpracování znaleckého posudku, vydal dne 1. 9. 2011 okresní soud rozsudek č. j. 9 C 55/2010-205, kterým žalobě v plném rozsahu vyhověl, protože ji shledal důvodnou. Vyšel ze zjištění, že účastnicemi uzavřená smlouva o vedení účetnictví je svým obsahem smlouvou o dílo a že žalovaná porušila svoji povinnost vést účetnictví rádně. Okresní soud považoval za stěžovatelčinu škodu jak částku vynaloženou na rekonstrukci účetnictví, tak i ušlý zisk (s odkazem na znalecký posudek). Žalovaná napadla prvostupňový rozsudek odvoláním pro nesprávné právní posouzení věci. Krajský soud nejprve usnesením ze dne 23. 2. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-258 odmítl odvolání co do částky 9 644 Kč (s ohledem na samostatnost nároku a jeho bagatelní výši), poté rozsudkem ze dne 1. 3. 2012 č. j. 22 Co 2623/2011-268 změnil rozsudek soudu prvního stupně v té části výroku I, kterou bylo žalobě vyhověno co do částky 28 560 Kč, a žalobu zamítl, protože odvolání žalované shledal důvodným. Připomenul, že hodnocení smlouvy o vedení účetnictví, jako smlouvy o dílo, vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu, souhlasil se zjištěním, že nesprávným postupem žalované vznikla škoda, že však nemůže jít o bezdůvodné obohacení, protože žalovaná se nijak neobohatila a nevznikla jí proto povinnost něco žalobci vydat. Poté krajský soud vyhodnotil, že podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu umožňuje obchodní zákoník odstranění vad díla jen tehdy, bylo-li uplatněno právo na slevu z ceny, nebo bylo-li odstoupeno od smlouvy. Pokud tak žalobce neučinil, ale požadoval po žalované škodu skutečnou představující částku za rekonstrukci účetnictví, není žaloba důvodná.

11. Po provedeném rozboru Ústavní soud zjistil, že návrh stěžovatelky je opodstatněný. Přitom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatelky.

12. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud se proto ústavní stížností zabýval v rozsahu stěžovatelkou namítaného porušení jejího základního práva.

13. Z tohoto pohledu Ústavní soud konstatuje, že krajským soudem bylo v posuzované věci porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a to nedůvodným zamítnutím její žaloby v části týkající se požadavku na náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti s porušením povinností vedlejší účastníci při vedení účetnictví.

14. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, že meritum sporu je založeno na posouzení povahy hmotněprávního vztahu mezi účastníky řízení před obecnými soudy, konkrétně na určení, zda mezi nimi vznikl závazkový vztah provedení díla nebo příkazní vztah, a jak povaha tohoto vztahu ovlivnila obsah a rozsah sekundárního odpovědnostního vztahu vzniklého v důsledku porušení povinností z primárního právního vztahu, včetně důsledků zániku primárního vztahu dissolucí. Je tedy evidentní, že stěžovatelčiny námitky se koncentrují na interpretaci podústavního („jednoduchého“) práva obecnými soudy. Ač Ústavní soud zásadně není povolán ani k přezkumu správnosti aplikace podústavního („jednoduchého“) práva, přesto tak může učinit, avšak jen tehdy, jestliže současně shledá porušení některých ústavních kautel. Jak Ústavní soud opakovaně judikoval, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá „porušení základního práva a svobody“ [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235), nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)].

15. Se zřetelem k výše uvedenému Ústavní soud dále hodnotil, zda v postupu krajského soudu v předmětné věci nedošlo k porušení ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky, a dospěl k závěru, že k porušení práva na spravedlivý proces došlo (viz bod 13), je tudíž žádoucí poskytnout stěžovatelce ústavněprávní ochranu. K zásahu do stěžovatelčina základního práva došlo ryze formalistickou interpretací ustanovení obchodního zákoníku o závazcích z právních úkonů, s bezvýhradním setrváním na klasifikaci činnosti spočívající ve vedení účetnictví jako „díla“, kterážto interpretace evidentně vedla k nespravedlivému omezení stěžovatelčinych práv vzniklých v důsledku porušení povinností vedlejší účastníci (přitom porušení těchto povinností bylo jednoznačně zjištěno). Ústavní soud apeluje na obecné soudy, aby v podobných situacích upřednostňovaly takové interpretační metody, namísto doslovného výkladu právních norem, které umožní spravedlivou úpravu práv a povinností mezi subjekty právních vztahů, včetně podnikatelů.

16. K projednání věci nenařizoval Ústavní soud ústní jednání, neboť dospěl k závěru, že od případného ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu, po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb.)

17. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu

I. ÚS 1883/12

č. 29

vyhověl a napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 30

K vracení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby

Neobsahuje-li zákon č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo zakotvené v čl. II bodě 1 větě první tohoto předpisu a postupovat tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy řečeno, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen pokud jde o placení soudního poplatku, ale také co se týče jeho případného vrácení [nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. 12. 2012 (N 205/67 SbNU 615), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Zadržením části soudního poplatku obecné soudy protiprávně zkrátily stěžovatele v jeho majetkové sféře, a porušily tak jeho ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného – ze dne 14. února 2013 sp. zn. IV. ÚS 2116/12 ve věci ústavní stížnosti Richarda Vodičky, zastoupeného Mgr. Jakubem Vepřkem, advokátem, se sídlem Týršova 1714/27, Ostrava – Moravská Ostrava, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 1 Cmo 52/2012-18 ze dne 21. 3. 2012 a usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 29 Cm 150/2011-10 ze dne 19. 1. 2012, jimiž bylo mimo jiné rozhodnuto o tom, že stěžovateli bude z důvodu zpětvzetí žaloby vrácena pouze část zaplaceného soudního poplatku.

Výrok

I. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 1 Cmo 52/2012-18 ze dne 21. 3. 2012 a výrok III usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 29 Cm 150/2011-10 ze dne 19. 1. 2012 se zrušují.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 6. 6. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů pro jejich rozpor s čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“), který si Ústavní soud vyžádal, bylo zjištěno, že stěžovatel vzal podáním ze dne 7. 12. 2011 zpět žalobu o zaplacení 1 125 000 Kč s příslušenstvím. Krajský soud následně usnesením č. j. 29 Cm 150/2011-10 ze dne 19. 1. 2012 řízení zastavil (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II) a že bude stěžovateli vráceno 80 % ze zaplaceného soudního poplatku, tj. 36 000 Kč (výrok III). Proti poslední uvedenému výroku podal stěžovatel odvolání, nicméně Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) usnesením č. j. 1 Cmo 52/2012-18 ze dne 21. 3. 2012 rozhodnutí krajského soudu potvrdil.

3. Stěžovatel napadl rozhodnutí krajského a vrchního soudu ústavní stížností, jejíž podstatou bylo tvrzení, že nárok na vrácení soudního poplatku při zpětvzetí žaloby měl být posouzen dle právní úpravy účinné ke dni podání návrhu na zahájení řízení (6. 5. 2011), a nikoliv ke dni zpětvzetí žaloby (7. 12. 2011). Dle § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném do 31. 8. 2011, by měl stěžovatel nárok na vrácení soudního poplatku v plné výši, zatímco v důsledku aplikace citovaného ustanovení ve znění zákona č. 218/2011 Sb. (účinného od 1. 9. 2011), mu bylo z této částky vráceno jen 80 %. Postupem obecných soudů spočívajícím v užití pravidla, které nebylo možno v době zahájení řízení předvídat, došlo dle stěžovatele k neoprávněnému zásahu do jeho ústavně zaručeného práva na ochranu vlastnictví a legitimního očekávání, jakož i k porušení principu právní jistoty a ochrany důvěry účastníků právních vztahů.

II.

4. Ústavní soud si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků řízení. Vrchní i krajský soud Ústavnímu soudu sdělily, že setrvávají na svých závěrech, přičemž vrchní soud podrobně rozvedl, proč je dle jeho názoru třeba i u řízení zahájených před 1. 9. 2011 postupovat dle právní úpravy účinné v době zpětvzetí návrhu, tedy v případě,

že ke zpětvzetí došlo po datu 1. 9. 2011, dle zákona č. 549/1991 Sb., ve znění zákona č. 218/2011 Sb. Vrchní soud zdůraznil, že soudy jsou obecně povinny postupovat dle procesních předpisů účinných v době, kdy o předmětném podání rozhodují; jakýkoliv jiný postup by musel mít výslovnou oporu v přechodných ustanoveních příslušné novely. Vrchní soud připustil, že je mu znám odlišný právní názor prezentovaný v usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 25 Co 479/2011 ze dne 30. 11. 2011, nicméně uvedl, že s tímto nesouhlasí. Právo na vrácení poplatku vzniká v okamžiku zpětvzetí návrhu, proto je třeba postupovat dle právní úpravy účinné k tomuto dni. Nelze hovořit o retroaktivním právním předpisu, neboť datum vzniku poplatkové povinnosti a její splnění nemá žádnou souvislost s eventuálním vrácením soudního poplatku, jelikož v době, kdy byla poplatková povinnost plněna, nebylo dáno, že k případnému vrácení soudního poplatku dojde. Z hlediska práva na vrácení soudního poplatku je proto relevantní toliko okamžik, kdy účastník přistoupil ke zpětvzetí žaloby, přičemž v tento moment mu již byly důsledky jeho jednání známy, resp. mu známy být mohly.

5. Předmětná vyjádření byla stěžovateli zaslána na vědomí, nicméně ten svého práva reagovat na argumenty v nich uváděné nevyužil.

III.

6. Ústavní stížnost byla podána včas, byla, s výjimkou dále uvedenou, přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k přezkumu napadených rozhodnutí.

7. Ústavní soud úvodem podotýká, že stěžovatel sice v petitu své ústavní stížnosti napadl rozhodnutí obecných soudů *en bloc*, nicméně pokud jde o výroky I a II usnesení krajského soudu, z odůvodnění ústavní stížnosti bylo zřejmé, že tyto stěžovatel za protiústavní nepovažoval, a kromě toho ve vztahu k nim ani nevyčerpал veškeré procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv poskytoval (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), neboť jeho odvolání se týkalo pouze výroku III usnesení. Za těchto okolností se Ústavní soud zabýval meritorně toliko posledně uvedeným výrokem a na něj navazujícím usnesením vrchního soudu a ve vztahu k výrokům I a II usnesení krajského soudu ústavní stížnost odmítl jako nepřipustnou dle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

8. Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem napadených rozhodnutí a ve výše naznačeném rozsahu je přezkoumal, shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. 12. 2012 [(N 205/67 SbNU 615), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>] dovedl, že neobsahuje-li zákon č. 218/2011 Sb. speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat

pravidlo zakotvené v čl. II bodě 1 větě první tohoto předpisu a postupovat tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy řečeno, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen pokud jde o placení soudního poplatku, ale také co se týče jeho případného vrácení.

10. Závěry uvedené v nálezu sp. zn. I. ÚS 3296/12 dopadají v plné míře i na nyní projednávanou věc. Návrh na zahájení řízení byl krajskému soudu doručen před účinností zákona č. 218/2011 Sb., a to dne 6. 5. 2011 (jednalo se o protinávrh stěžovatele v řízení vedeném u krajského soudu pod sp. zn. 29Cm 25/2011). Obecné soudy tedy byly povinny aplikovat na zpětvzetí tohoto návrhu ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění účinném ke dni 6. 5. 2011, a vrátit stěžovateli celý soudní poplatek. Zadržením části soudního poplatku obecné soudy protiprávně zkrátily stěžovatele v jeho majetkové sféře, a porušily tak jeho ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny.

11. Ústavní soud proto výrok III usnesení krajského soudu, jakož i usnesení vrchního soudu zrušil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 31

K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Zdůrazňuje-li ustanovení § 150 o. s. ř. výjimečnost nepřiznání náhrady nákladů řízení, okolnosti zvláštního zřetele hodné a možnost nepřiznat náhradu i z části, pak absence odůvodnění použití výjimky je extrémním pochybením, které přesahuje rovinu podústavního práva. Klasická právní zásada (*exceptiones non sunt extendendae*) vyžaduje, aby výjimky nebyly interpretovány rozšiřujícím způsobem a aby jejich použití bylo vždy náležitě odůvodněno.

V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 21. 1. 1999 ve věci *García Ruiz v. Španělsko*, stížnost č. 30544/96, § 26, konstatoval, že podle ustálené judikatury soudu musí soudní rozhodnutí uvádět důvody, na nichž jsou založená, v dostatečné míře.

Obecný soud porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Pavla Rychetského - ze dne 19. února 2013 sp. zn. III. ÚS 1526/12 ve věci ústavní stížnosti Volodymyra Ukhalo, zastoupeného JUDr. Jiřím Stránským, advokátem, se sídlem Jandova 8, 190 00 Praha 9, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 1. 2012 č. j. 64 Co 457/2011-44 vydanému ve stěžovatelově exekuční věci, jímž nebylo stěžovateli přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, se sídlem Orlická 4/2020, 130 00 Praha 3, za kterou jedná JUDr. Jitka Teclová, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 1. 2012 č. j. 64 Co 457/2011-44 v té části výroku, v níž se povinnému nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, se zrušuje.

Odůvodnění

I. Argumentace stěžovatele

1. Dne 23. 4. 2012 obdržel Ústavní soud návrh, ve kterém se stěžovatel domáhá zrušení třetí části výroku v záhlaví označeného rozhodnutí Městského soudu v Praze. Toto druhoinstanční rozhodnutí bylo vydáno v exekuční věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 9 pod sp. zn. 80 EXE 158/2011, v níž stěžovatel figuroval jako povinný vůči Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky jako oprávněné. Tímto rozhodnutím Městského soudu v Praze bylo změněno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 80 EXE 158/2011-7 ze dne 11. 4. 2011, kterým byla proti stěžovateli nařízena exekuce dle (údajně) pravomocného a vykonatelného výkazu nedoplatků Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky ze dne 13. 9. 2010 č. 1941018602 k uspokojení její pohledávky ve výši 34 756 Kč. Odvolací soud toto prvoinstanční rozhodnutí změnil tak, že nařízenou exekuci na majetek stěžovatele zamítnul a dále oprávněné nařídil, aby uhradila náhradu nákladů exekuce. Tyto dva body výroku nejsou ústavní stížností napadeny. Stěžovatel brojí proti třetí části výroku, ve které mu odvolací soud nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Předmětem nynějšího řízení je pouze tato otázka.

2. Současně stěžovatel k návrhu přiložil rozhodnutí rozhodčího orgánu Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky ze dne 30. 11. 2011 sp. zn. 1911700249, kterým bylo k odvolání stěžovatele v tomto řízení zrušeno rozhodnutí Všeobecné zdravotní pojišťovny, Krajské pobočky pro hlavní město Prahu, ze dne 15. 8. 2011 č. j. 45722/2011/OPSP-PIP2/Sm, kterým byly námítky plátce proti výkazu nedoplatků odmítnuty jako opožděné. Stejně tak bylo téhož dne rozhodnutím č. j. 45723/2011/OPSP-PIP2/Sm zrušeno rozhodnutí o zamítnutí jeho žádost o prominutí penále z důvodu opožděného podání. Z rozhodnutí o odvolání vyplývá, že rozhodčí orgán Všeobecné zdravotní pojišťovny rozhodl tak, že v důsledku pochybení při doručování nemohla nastat fikce doručení a na výkaz nedoplatků je třeba pohlížet jako na neexistující.

3. Stěžovatel má za to, že odvolací soud pochybil, když při rozhodování o náhradě nákladů řízení vyšel z toho, že vedlejší účastnice podala návrh na nařízení exekuce v dobré víře, že disponuje vykonatelným exekučním titulem. Až v exekučním řízení však vyšlo najevo, že exekuční titul nebyl řádně doručen. Mělo to podle odvolacího soudu být částečně i z viny stěžovatele, neboť ten prý nesplnil svou zákonnou povinnost ohlásit Všeobecné zdravotní pojišťovně v zákonné lhůtě 30 dnů změnu svého trvalého bydliště. K tomu stěžovatel uvádí, že v době doručování se nacházel z rodinných a pracovních důvodů na Ukrajině v době od 23. 8. 2010 do návratu dne 30. 12. 2010. To podle něj znamená, že za této situace mu nebylo možno

řádně doručit na jakoukoli adresu v České republice. S touto skutečností se podle něj odvolací soud vůbec nevypořádal.

4. Podle stěžovatele neobstojí ani strohý a nedůvodný závěr soudu, že výkaz nedoplatků nebyl řádně doručen částečně i z viny stěžovatele, neboť ten nesplnil svou zákonnou povinnost ohlásit oprávněné v zákonné lhůtě 30 dnů změnu svého trvalého bydliště. K tomu stěžovatel uvádí, že výkaz byl doručován v období září 2010, doručeno fikcí ke dni 27. 9. 2010. Ke změně trvalého bydliště došlo ke dni 1. 9. 2010. Zákonná lhůta 30 dnů pro ohlášení změny trvalého bydliště v době doručování exekučního titulu tedy marně neuplynula a z jeho strany v době doručování nedošlo k porušení žádné povinnosti ve vztahu k oprávněné. Navíc zákon s nesplněním této oznamovací povinnosti nespĺňuje (zřejmě má být „nespojuje“) fikci doručení.

5. Dále stěžovatel uvedl, že Městský soud v Praze se vůbec nezabýval otázkou viny na zahájení a zastavení exekučního řízení, k němuž došlo na základě jednání oprávněné. Soud měl rozhodnout o nákladech řízení dle § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť stěžovatel řádně hájil svá práva v nedůvodně zahájeném exekučním řízení a měl ve věci plný úspěch. Ustanovení o důvodech hodných zvláštního zřetele dle § 150 o. s. ř. je přitom nutno brát jako výjimku z principu zakotveného v § 142 odst. 1 o. s. ř. Městský soud v Praze však rozhodl pouze mechanicky, nikoliv tedy s přihlédnutím k dalším rozhodujícím okolnostem, majícím podstatný vliv na přiznání či nepřiznání náhrady účelně vynaložených nákladů, kterou je skutečnost nezaviněné nevykonatelnosti exekučního titulu ze strany povinného. Odvolací soud odkázal (bez jakéhokoli odůvodnění a věcně skutkového podkladu) na dobrou víru oprávněné, aniž přihlédl k tomu, že stěžovatel zaviněně nezpůsobil nevykonatelnost výkazu. Naopak účelným bráněním svých práv mu vznikly jednak náklady právního zastoupení a jednak náklady spojené se zajišťováním důkazů k prokázání úhrady předmětných částek. K tomu byl ještě poškozen v tom směru, že exekutor na dobu několika měsíců zablokoval jeho účet, došlo k vyznačení exekuce v katastru nemovitostí a stěžovatel byl zařazen na seznam dlužníků.

6. Proto stěžovatel tvrdí, že napadený výrok v bodu III usnesení je věcně nesprávný, především však hrubě zasahující do jeho ústavních práv. Došlo proto k nesprávnému výkladu a aplikaci jednoduchého práva v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, které porušují jeho ústavní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“). Meze práva na spravedlivý proces stanoví jednotlivé procesní řády, při jejich výkladu je však v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny nezbytné šetřit podstatu a smysl tohoto práva a nezneužívat je k jiným účelům, než pro které byly stanoveny. Napadeným rozhod-

nutím bylo porušeno i právo na ochranu vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť mělo dojít k zásahu do majetkové sféry stěžovatele. Každý, kdo se rozhodne bránit svá práva v soudním řízení a očekává svůj úspěch ve věci, současně legitimně očekává, že soudní řízení nezasáhne do jeho majetkové sféry. Stěžovatel účelně uplatňoval svá práva, a měl by proto mít nárok, aby mu vedlejší účastnice nahradila jejich poměrnou část, kterou za tímto účelem vynaložil. Proto navrhl, aby Ústavní soud vyslovil, že došlo k porušení výše uvedených základních práv stěžovatele, a aby předmětný výrok usnesení Městského soudu v Praze o nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení zrušil.

II. Formální předpoklady projednání návrhu

7. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpal zákonné prostředky k ochraně svého práva. Ústavní stížnost je proto přípustná.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud si též s ohledem na rozdíly v tvrzení stěžovatele a v odůvodnění usnesení odvolacího soudu připojil ke svému spisu soudní spis Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 80 EXE 158/2011 a vyžádal si vyjádření účastníků řízení.

9. K výzvě soudce zpravodaje se k ústavní stížnosti vyjádřil Městský soud v Praze, za který jedná předsedkyně jeho senátu 64 Co JUDr. Anisja Pillerová. Ta uvedla, že soud náležitě odůvodnil použití § 150 o. s. ř., přičemž upřednostnil skutečnost, že oprávněná disponovala titulem, o němž byla přesvědčena, že je formálně vykonatelný. K dodržení 30denní lhůty pro ohlášení změny trvalého pobytu uvedla, že plátce může v průběhu této lhůty změnu oprávněné oznámit, což neučinil, když tvrdil, že se o nedoplatku na pojistném dověděl až z nařízení exekuce. V podrobnostech odkázala na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Současně městský soud vyjádřil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

10. K výzvě soudce zpravodaje se k ústavní stížnosti vyjádřila Všeobecná zdravotní pojišťovna, která uvedla, že v době podání návrhu nebyl dluh stěžovatelem uhrazen a výkaz nedoplatků byl stěžovateli sice doručen fikcí, ale řádně. Oprávněné nebylo známo, že stěžovatel se v uvedené době nacházel mimo území České republiky, protože to včas neohlásil. Stejně tak neohlásil změnu místa trvalého pobytu. Tvrdí-li, že ke změně místa tr-

valého pobytu došlo dne 1. 9. 2010, jde o účelové tvrzení, neboť sám dokládá, že byl v té době mimo území České republiky. Adresu tak musel změnit buď před 23. 8. 2010 nebo po návratu 30. 12. 2010. Proto došlo k doručení výkazu nedoplatků ve smyslu platných právních předpisů. K exekučnímu řízení prý došlo částečně i z viny stěžovatele.

11. S ohledem na okolnosti případu již nebylo třeba zasílat vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení k replice, neboť jde o námitky, ku kterým stěžovatel jednak již zaujal stanovisko v průběhu předchozího soudního řízení, jednak následně v ústavní stížnosti.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

12. Na tomto základě posoudil Ústavní soud ústavní stížnost a dospěl k závěru, že tato je důvodná. Byl přitom veden těmito úvahami.

13. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti polemizuje se závěry odvolacího soudu, které tento soud učinil ve vztahu k náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 1 o. s. ř., který stanoví, že účastníkovi, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. To je obecné pravidlo, z něhož stanoví § 150 o. s. ř. možnou výjimku tehdy, jsou-li dány důvody hodné zvláštního zřetele. V takovém případě nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Zde je třeba poukázat na výslovnou směrnicí § 150 o. s. ř., podle níž má být nepřiznání náhrady nákladů řízení jen výjimečné. Z toho potom vyplývá povinnost soudu jasně, zřetelně a přesvědčivě zdůvodnit, proč tuto výjimku využil a v čem spatřuje ony důvody hodné zvláštního zřetele. Konkrétně soud ve svém rozhodnutí uvedl, že „důvody zvláštního zřetele hodné spatřuje ve skutečnosti, že oprávněná podala návrh na nařízení exekuce v dobré víře, že disponuje vykonatelným rozhodnutím, které správní orgán doručoval na adresu uvedenou v registru pojišťovny, a to za stavu, kdy zásilka byla na doručující poště uložena; až v exekučním řízení vyšlo najevo, že ‚titul‘ nebyl řádně doručen. Jistá míra zavinění spočívá i na povinném, který nesplnil svou zákonnou povinnost ohlásit příslušné zdravotní pojišťovně do třiceti dnů změnu trvalého bydliště, s jejímž nesplněním sice zákon nespojuje fikci doručení, nicméně porušení této povinnosti ve svém důsledku způsobilo, že návrh musel být zamítnut.“ Z toho je patrné, že odvolací soud pouze shrnul poznatky, ke kterým dospěl v celém řízení, které se týkalo právě okolností, za kterých k nařízení exekuce došlo.

14. K otázce ústavněprávního přezkumu soudních rozhodnutí o náhradě nákladů řízení se Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně vyjadřuje rezervovaně tak, že takové rozhodnutí, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod [viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS

10/98 ze dne 1. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 130/98 ze dne 27. 5. 1998, sp. zn. I. ÚS 30/02 ze dne 4. 2. 2003, sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 255/05 ze dne 13. 10. 2005, sp. zn. IV. ÚS 131/08 ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. IV. ÚS 3574/11 ze dne 1. 11. 2012 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]). V tomto případě však musí Ústavní soud konstatovat, že zdůrazňuje-li ustanovení § 150 o. s. ř. výjimečnost nepřiznání náhrady nákladů řízení, okolnosti zvláštního zřetele hodné a možnost nepřiznat náhradu i z části, pak absence odůvodnění použití výjimky je extrémním pochybením, které přesahuje rovinu podústavního práva vzhledem k výše uvedeným okolnostem případu. Klasická právní zásada (*exceptiones non sunt extendendae*) vyžaduje, aby výjimky nebyly interpretovány rozšiřujícím způsobem a aby jejich použití bylo vždy náležitě odůvodněno. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 21. 1. 1999 ve věci *García Ruiz v. Španělsko*, stížnost č. 30544/96, § 26, konstatoval, že podle ustálené judikatury soudu musí soudní rozhodnutí uvádět důvody, na nichž jsou založená, v dostatečné míře. Podle Ústavního soudu v tomto případě požadavek čl. 6 Evropské úmluvy nebyl naplněn.

15. Odvolací soud ve svém rozhodnutí nedostal požadavkům práva na spravedlivý proces v tom, že nepovažoval za nutné přesvědčivě vyložit:

- v čem spočívá nutnost výjimečného nepřiznání nákladů řízení, a to dokonce ani z části,

- proč nebylo přihlédnuto k nicotnosti výkazu nedoplatek (způsobené jeho nedoručením) a s tím souvisejícího právního základu exekučního řízení,

- proč, když povinnost nahlásit změnu bydliště pojištěnce do 30 dnů podle § 12 odst. 1 písm. k) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, (s přihlédnutím k úpravě povinnosti v § 10 téhož zákona podle právního stavu v době zaslání výzvy k zaplacení tvrzených nedoplatek, tedy v září 2010) mohla být splněna až do 1. 10. 2010, bylo její nesplnění významné jen pro otázku exekuce, nikoli pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Námitka pojišťovny stran odjezdu stěžovatele z České republiky 23. 8. 2010, a tudíž jeho nemožnosti nahlásit 1. 9. 2010 nové místo trvalého pobytu, přitom neodpovídá vyžádanému zjištění z Centrální evidence obyvatel (č. 1. 22 soudního spisu - výpis z technologického centra),

- proč nebylo zaujato stanovisko k tvrzení stěžovatele o způsobu, jakým byly v rozhodné době od 1. 2. 2006 do 31. 8. 2010 údajně dlužné částky pojistného uhrazovány zaměstnavatelem a následně trvalým příkazem z jeho bankovního účtu, je-li to v rozporu s tvrzením stěžovatele, ke kterému soud nezaujal stanovisko,

– proč, uvádí-li odůvodnění, že „jistá míra zavinění spočívá i na povinném“, nebylo přihlédnuto i k míře zavinění oprávněné a proč nebyla tato „jistá“ míra, tedy nikoli vylučná míra, vyjádřena podílem na úhradě nákladů řízení.

16. Tímto postupem odvolací soud zatížil odůvodnění rozhodnutí vadou neústavnosti, kterou je možné s ohledem na okolnosti případu zhojit jen novým projednáním věci v části týkající se aplikace § 142 odst. 2 a § 150 o. s. ř. Proto Ústavní soud podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený výrok usnesení odvolacího soudu zrušil pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Evropské úmluvy. Tím není nikterak předjímáno budoucí rozhodnutí o náhradě nákladů řízení na straně stěžovatele.

Č. 32

K odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem v souvislosti s trestním stíháním

Musí-li jednotlivec snášet úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení, musí v podmínkách materiálního právního státu existovat garance, že dostane, pokud se prokáže, že trestnou činnost nespáchal, odškodnění za veškeré úkony, kterým byl ze strany státu neoprávněně podroben.

Postupem obecných soudů, kterým nedošlo k řádnému posouzení odpovědnosti státu za postup orgánů činných v trestním řízení, bylo porušeno ústavně zaručené právo jednotlivce dle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké (soudce zpravodaj) – ze dne 20. února 2013 sp. zn. II. ÚS 1540/11 ve věci ústavní stížnosti Michala Pilníka, právně zastoupeného JUDr. Tomášem Plavcem, advokátem, se sídlem Rooseveltova 335, Chrudim, proti usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 3. 2011 sp. zn. 28 Cdo 2976/2009 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2009 sp. zn. 19 Co 345/2008 o náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 3. 2011 sp. zn. 28 Cdo 2976/2009 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2009 sp. zn. 19 Co 345/2008 se ruší.

Odůvodnění

Podáním splňujícím podmínky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo zakotvené v čl. 36 odst. 1, čl. 11 odst. 4, čl. 26 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Stěžovatel se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 2, která byla projednávána pod sp. zn. 20 C 57/2006, domáhal po žalované České

republiky - Ministerstvu spravedlnosti zaplacení částky 10 399 137,30 Kč s příslušenstvím jako náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 21. 9. 2007 č. j. 200-57/2006-108 byla žaloba stěžovatele zamítnuta. Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze byl k odvolání stěžovatele rozsudek obvodního soudu potvrzen. Dovolání stěžovatele bylo usnesením Nejvyššího soudu, rovněž napadeným ústavní stížností, odmítnuto.

Jak uvedl stěžovatel v ústavní stížnosti, bylo mu dne 7. 2. 2000 Policií České republiky sděleno obvinění pro trestný čin podvodu, který měl spáchat podnikáním provozovaným ve sdružení P + B. Téhož dne byl vyzván k vydání veškerých účetních a jiných dokladů sdružení, včetně počítače s celým softwarem, pod pohrůzkou jejich odnětí, pokud nebudou vydány dobrovolně. Stěžovatel doklady dobrovolně vydal a poté opakovaně žádal o jejich vrácení, a to dne 21. 2. 2000, 15. 5. 2000 a 6. 2. 2001, s upozorněním na možný vznik škody při jeho podnikání. Na základě těchto žádostí mu bylo vráceno několik desítek dokladů, přičemž zabaveno jich bylo několik tisíc (vráceno bylo asi 0,5 % dokladů, 99,5 % jich zůstalo zadrženo). Veškeré doklady byly vráceny až dne 12. 12. 2002. Dne 14. 12. 2003 bylo trestní stíhání stěžovatele zastaveno.

V průběhu trestního řízení bylo účetnictví sdružení předáno znalci z oboru účetnictví, který měl zpracovat znalecký posudek, a tyto doklady měl znalec k dispozici od února 2000 do září 2001. Vyšetřovatel, který věc zpracovával, byl dle stěžovatele v té době zcela nečinný, nijak u znalce vypracování posudku neurgoval ani znalce neodvolal a neustanovil jiného. Až na podzim 2001 byl ustanoven nový znalec, kterému měla Policie České republiky předat doklady pro vypracování posudku do konce roku 2001, předala je však až v lednu 2002. Znalec je v té době odmítl převzít s tím, že z důvodu pozdního předání již nebude mít na vypracování posudku čas. Skutečně se posudek začal vypracovávat až po ustanovení třetího soudního znalce, který doklady převzal v květnu 2002, začal je zpracovávat až v srpnu 2002 a posudek vypracoval v říjnu 2002.

Stěžovatel namítá, že prokázáním výše způsobené škody se soudy nezabývaly, neboť uzavřely, že v postupu orgánů činných v trestním řízení nelze shledávat nesprávný úřední postup, jak ho má na mysli ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a neprovedly proto důkazy žalobcem k prokázání výše škody navržené.

Nejvyšší soud v napadeném usnesení právní hodnocení soudů nižších stupňů zpochybnil tím, že již samotné zahájení trestního stíhání, po-

kud později došlo k jeho zastavení, je nutno považovat za zásah veřejné moci spočívající v nezákonném rozhodnutí. Dle tvrzení Nejvyššího soudu újma vzniklá stěžovateli byla způsobena jeho nedostatečnou aktivitou.

Stěžovatel spatřuje nesprávný úřední postup nejenom v průtazích, které v řízení nastaly, ale i v tom, že k omezení podnikání zabavením písemností nutných pro jeho podnikání došlo způsobem neadekvátním, zasahujícím nad přiměřenou míru do jeho chráněných práv. Stejně tak za neadekvátní považuje stěžovatel zásah státní moci, neboť policisty bylo smluvním partnerům sdružení sdělováno, aby přestali sjednané splátky platit, že by peníze byly „zašantročeny“. K tomuto tvrzení stěžovatel důkazy navrhl, ale soud je neprovedl.

Stěžovatel je přesvědčen, že pokud sdružení, které má několik set smluvně vázaných partnerů, jsou zabaveny veškeré účetní doklady a smlouvy, dostává se okamžitě do neřešitelných problémů s evidencí pohledávek a závazků, s jejich vymáháním, dokazováním a vůbec se samým pokračováním v činnosti. Tvrzení žalovaného, které převzaly i rozsudky soudů obou stupňů, že žalobci v podnikání bráněno nebylo, považuje stěžovatel za nesprávné, protože faktický stav byl zcela jiný. Jeho podnikání bylo založeno na důvěře zákazníků k němu, kterou až do zahájení trestního stíhání nezklamal. Pokud však bylo zahájeno a několik let vedeno proti němu trestní řízení a všem zákazníkům bylo při výslechu sděleno, že je obviněn z trestného činu podvodu, byla samozřejmě tato důvěra hrubě narušena a sdružení nemohlo dále fungovat ve stávajícím předmětu podnikání.

Jak stěžovatel dále uvedl, vznikly mu škody jak přímé (promlčení pohledávek, penále apod.), tak nepřímé (ušlý zisk). K prokázání výše škod navrhl důkazy, soud se jimi však nezabýval vzhledem k nesprávnému právnímu názoru na neexistenci odpovědnosti za škodu.

K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení. Nejvyšší soud k ústavní stížnosti uvedl, že se jedná pouze o opakující se argumentaci uplatněnou před obecnými soudy, s níž se soudy řádně vypořádaly ve svých rozhodnutích. Účastník zopakoval, že škoda vznikla z nečinnosti stěžovatele, který nevyužil práva nahlížet do spisu a činit si z něj kopie. Z tohoto důvodu navrhuje odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné. Městský soud v Praze se k věci nevyjádřil. Z vyjádření vedlejšího účastníka řízení vyplývá, že obě napadená rozhodnutí považuje za správná a navrhuje ústavní stížnost odmítnout.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhod-

nutí vydanému v soudním řízení, není však samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

Z tohoto pohledu přezkoumal Ústavní soud i obě napadená rozhodnutí obecných soudů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Jak Ústavní soud zjistil z napadených rozhodnutí, soud prvního stupně zamítl žalobu stěžovatele s tím, že „k založení odpovědnosti státu za škodu způsobenou podle zákona je nutné splnění tří podmínek, a to jednak existence nesprávného úředního postupu nebo nezákonného rozhodnutí, dále vznik škody a příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím a vzniklou škodou. Z provedených důkazů však bylo zjištěno, že v předmětné věci se jednalo o věc skutkově složitou a časově náročnou, jak vyplývá z obsahu vyšetřovacího spisu, která si ke svému posouzení vyžádala i zpracování výše uvedených znaleckých posudků. Doklady, které v této souvislosti byly žalobci odebrány, byly postupně orgány činnými v trestním řízení v průběhu tohoto trestního řízení žalobci vráceny.“ Dále soud v odůvodnění rozhodnutí konstatoval, že „vzhledem k těmto skutečnostem soud dospěl k závěru, že v předmětné věci není dána existence nesprávného úředního postupu či nezákonného rozhodnutí, když žalobce taktéž proti postupu orgánů činných v trestním řízení žádné stížnosti nepodal, nepožádal o přezkoumání postupu vyšetřovatele. Dále bylo zjištěno, že postup orgánů činných v trestním řízení byl přezkoumán nadřízenými státními zastupitelstvími, která neshledala v tomto postupu žádná pochybení, když zabavené věci byly žalobci vráceny. Zároveň pak nelze hovořit ani o nezákonném rozhodnutí v předmětné věci. Dále však nebyla splněna výše uvedená podmínka příčinné souvislosti, když jak již bylo uvedeno, žalovanou nelze činit odpovědnou za to, že žalobce podcenil podnikatelská rizika vyplývající z oblasti podnikání formou splátkového prodeje, jeho účetnictví je nutno označit za chaotické a neprůkazné“. Jelikož soud zhodnotil, že není dána existence nezákonného rozhodnutí ani nesprávného úředního postupu, jakož i zmíněné příčinné souvislosti, nezabýval se otázkou opodstatněnosti stěžovatelem požadované částky.

Odvolačí soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil, neboť shodně dospěl k závěru, že k nesprávnému úřednímu postupu nedošlo, tzn. nemůže být dána ani příčinná souvislost mezi neexistujícím nesprávným úředním postupem a tvrzenou škodou. K požadované výši náhrady škody soud konstatoval, že žalobce o vzniklé škodě hovoří velmi obecně

a nekonkrétně a nejsou namístě ani námitky k průběhu řízení před soudem prvního stupně spočívající v tom, že nebylo prováděno další dokazování podle návrhů žalobce. Soud prvního stupně se soustředil na zjištění, zda došlo k tvrzenému nesprávnému úřednímu postupu, a vzhledem k závěru, že orgány činné v trestním řízení se nesprávného úředního postupu nedopustily, bylo by další dokazování např. výslechem svědků – klientů sdružení – nadbytečné.

Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatele jako nepřipustné, neboť neshledal zásadní právní význam rozsudku odvolacího soudu [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Dovolací soud k rozhodování soudů nižších stupňů uvedl, že „soudy pochybily, zabývaly-li se pouze tím, zda ze strany orgánů činných v trestním řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu, aniž by zohlednily závěr opakovaně připomenutý rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, že dojde-li k zastavení trestního stíhání z důvodů neuvedených v § 12 zákona č. 82/1998 Sb., je třeba trestní stíhání považovat za zásah veřejné moci spočívající v nezákonném rozhodnutí, a nikoliv v nesprávném úředním postupu, jelikož je třeba vycházet z toho, že osoba čin nespáchala, trestní řízení proti ní nemělo být vůbec vedeno a usnesení o zahájení trestního stíhání nemělo být vůbec vydáváno“. Současně Nejvyšší soud konstatoval, že „v dané situaci, kdy bylo zjištěno, že újmu vzniklou dovolateli lze přičítat především jeho nedostatečné aktivitě směřující k ochraně jeho práv, je však toto pochybení v právních úvahách soudů obou stupňů zcela bez vlivu na správnost rozhodnutí ve věci“.

Nedostatečnou aktivitu stěžovatele spatřuje dovolací soud zejména v tom, že nevyužil svého práva nahlížet do spisu a činit si z něj kopie, které mu jako obviněnému v souladu s § 65 odst. 1 a 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, náleželo, přičemž nebylo nijak tvrzeno či prokázáno, že by se dovolatel této možnosti domáhal a byla mu dle § 65 odst. 2 tr. řádu odepřena.

Podle názoru dovolacího soudu škodu vzniklou touto nečinností dovolatele lze v souladu s obecnými ustanoveními týkajícími se náhrady škody, jež se dle § 26 zákona č. 82/1998 Sb. použijí i v případech náhrady škody vzniklé nesprávným úředním postupem, považovat za škodu vzniklou zavinením poškozeného ve smyslu § 441 občanského zákoníku, jenž nepostupoval tak, aby nedošlo ke vzniku škody, jak ukládá § 415 občanského zákoníku. Je tedy zřejmé, že nelze přisvědčit tvrzení, že by závěr odvolacího soudu o tom, že na straně dovolatele nedošlo ke vzniku škody nesprávným úředním postupem orgánů činných v trestním řízení, bylo možno považovat za odporující ustanovením hmotného práva a předestřenou otázku tedy za zakládající přípustnost dovolání.

Problematickou náhrady škody způsobené státem v souvislosti s trestním stíháním určité osoby se Ústavní soud již v minulosti mnohokrát zabýval.

Ústavní soud zejména konstatoval, že právní základ nároku jednotlivce na náhradu škody v případě trestního stíhání, které je skončeno zproštěním obžaloby (či dokonce zastavením trestního stíhání), je třeba hledat nejen v ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny, ale v obecné rovině především v čl. 1 odst. 1 Ústavy, tedy v principech materiálního právního státu. Má-li stát být skutečně považován za materiální právní stát, musí nést objektivní odpovědnost za jednání svých orgánů či za jednání, kterým státní orgány nebo orgány veřejné moci přímo zasahují do základních práv jednotlivce. Stát nemá svobodnou vůli, nýbrž je povinen striktně dodržovat právo v jeho ideální (škodu nepůsobící) interpretaci. Na jednu stranu je jistě povinností orgánů činných v trestním řízení vyšetřovat a stíhat trestnou činnost, na druhou stranu se stát nemůže zbavit odpovědnosti za postup těchto orgánů, pokud se posléze ukáže jako postup mylný, zasahující do základních práv. V takové situaci není rozhodné, jak orgány činné v trestním řízení vyhodnotily původní podezření, ale to, zda se jejich podezření v trestním řízení potvrdilo – což se v předmětném případě nestalo [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 642/05 ze dne 28. 8. 2007 (N 133/46 SbNU 249), sp. zn. IV. ÚS 3193/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 42/60 SbNU 491), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

Prostředky trestního procesu, které nezřídka vedou k omezení základních práv obviněného, nelze posuzovat zcela izolovaně, ale pouze v kontextu účelu jejich použití, jímž je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Pokud se v kterékoli fázi trestního řízení ukáže, že tento účel nemůže být naplněn, neboť obviněný se trestné činnosti nedopustil a podezření orgánů činných v trestním řízení bylo liché, je třeba za vadné považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny.

Musí-li jednatel snášet úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení, musí v podmínkách materiálního právního státu existovat garance, že dostane, pokud se prokáže, že trestnou činnost nespáchal, odškodnění za veškeré úkony, kterým byl ze strany státu neoprávněně podroben. Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možno trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního stíhání snášet [viz nálezy sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008 (N 108/49 SbNU 567), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Citované závěry platí jak pro majetkovou, tak i nemajetkovou újmu. V případě požadavku na náhradu majetkové újmy, která byla osobě trestně stíhané způsobena v souvislosti s tímto trestním stíháním, je povinností soudu, pokud byl obviněný obžaloby zproštěn nebo bylo zastaveno jeho trestní stíhání, posoudit, zda je nárok na náhradu opodstatněný, případně v jaké výši. Shora uvedeným postulátům vyjádřeným i v judikatuře Ústavního soudu však v projednávané věci obecné soudy dle názoru Ústavního soudu nedostály. Stěžovatel opíral svůj nárok na náhradu škody vůči státu

o neoprávněné několikaleté zabavení písemností (bez nichž nemohl řádně podnikat) jako důsledku prodlení se zpracováním znaleckého posudku způsobeného i nečinností orgánů činných v trestním řízení. Soudy tuto stěžejní námitku odmítly s konstatováním, že k tvrzeným průtahům nedošlo právě s ohledem na problémy s vypracováním znaleckého posudku, aniž by se řádně zabývaly postupem orgánů činných v trestním řízení právě ve vztahu k déle trvající nečinnosti prvních dvou ustanovených znalců. Výsledkem byl chybný právní závěr, že odpovědnost státu zde není dána pro absenci nesprávného úředního postupu.

I když Nejvyšší soud právní závěry odvolacího soudu částečně korigoval, nepromítlo se to nikterak do jeho rozhodnutí a dovolání odmítl jako nepřijatelné. Současně vyslovil názor, že případnou škodu si stěžovatel zavinil svou nečinností. K tomuto názoru dovolacího soudu je třeba poznamenat, že v žádném případě nelze přičítat k tíži stěžovatele, že kromě svých žádostí o vrácení dokladů adresovaných orgánům činným v trestním řízení nevyužil svého práva obviněného nahlížet do spisu a činit z něj kopie. Právo nahlížet do vyšetřovacího spisu je právem obviněného dle § 65 odst. 1 tr. řádu, které je jednou ze složek práva obviněného na obhajobu zaručeného čl. 40 odst. 3 Listiny. Nevyužití tohoto práva nelze kvalifikovat jako zavinění poškozeného při vzniku škody, která mu byla způsobena v souvislosti s jeho trestním stíháním, neboť dle přesvědčení Ústavního soudu nelze stěžovateli klást za vinu, že své podnikání neprovozoval „prostřednictvím trestního spisu“.

Závěrem Ústavní soud dodává, že Nejvyšší soud, který sice rozhodl pouze o přípustnosti dovolání, nedostál své roli, jakou Ústavní soud ve své ustálené judikatuře obecným soudům přisuzuje, totiž že „jde-li o ochranu základních práv, musí být tato chráněna cestou všech opravných prostředků“. V tomto směru je taktéž Nejvyšší soud, rozhodující o dovolání, vázán čl. 4 a 95 Ústavy zavazujícími soudní moc k ochraně základních práv a svobod.

Ústavní soud proto musí uzavřít, že postupem obecných soudů byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele, a to zejména čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny, a proto dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a obě napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 33

K osvobození právnických osob od soudního poplatku

Podstata odůvodnění napadených rozhodnutí spočívá ve skutečnosti, že stěžovatelka je podnikatelským subjektem, a jako taková je odpovědná za to, že si dokáže obstarat prostředky pro případ nutnosti vést soudní spor, přičemž její neschopnost zaplatit stanovený soudní poplatek souvisí s okolnostmi, jež jsou podnikatelským rizikem a jež není možno pohradit pod okolnosti tzv. vyšší moci.

I pokud by právě uvedené okolnosti považovaly obecné soudy za skutečnosti vylučující splnění podmínky existence zvlášť závažných důvodů ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř., je nutno jednak konstatovat, že jejich rozhodnutí nejsou v tomto směru dostatečně a srozumitelně odůvodněna, a jednak, jak namítá též stěžovatelka, tato podmínka (existence oněch zvlášť závažných důvodů) se vztahuje pouze k úplnému osvobození od soudních poplatků. Obecné soudy se však v takovém případě musí zabývat tím, zda nejsou splněny podmínky pro osvobození částečné. To však v projednávaném případě neučinily. Výše popsané počínání obecných soudů by tak nezbyvalo než kvalifikovat jako rozporné s právem na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Jestliže by však obecné soudy závěry stran toho, že stěžovatelka si měla vytvořit finanční rezervu pro vedení sporu a že její neschopnost uhradit soudní poplatek není důsledkem vyšší moci, v posuzované věci nevztahovaly k posouzení existence zvlášť závažných důvodů, jak má na mysli § 138 odst. 1 o. s. ř., interpretovaly by podle náhledu Ústavního soudu uvedené zákonné ustanovené v podstatě tak, že se v zásadě nevztahuje na podnikající subjekt, a to bez jakéhokoli zákonného důvodu. Taková interpretace je v rozporu s principy zakotvenými v čl. 3 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť bez zákonného důvodu rozlišuje subjekty podnikající a nepodnikající. V důsledku této svévolné interpretace by přitom v projednávané věci mohla nastat situace označovaná jako *denegatio iustitiae*, a mohlo by tedy dojít k zásahu do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného - ze dne 27. února 2013 sp. zn. IV. ÚS 3543/12 ve věci ústavní stížnosti BA MU EXPORT, a. s., se sídlem v Praze 10, Na Výsluní 201/13, zastoupené JUDr. Tomášem Holubem, advokátem, advokátní kancelář se sídlem v Praze 5, Štefánikova 29, směřující proti usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 9 Cm

426/2011-678 ze dne 1. srpna 2012 a proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 49Cm 23/2009-667 ze dne 24. října 2011 o nepřiznání osvobození od soudního poplatku, za účasti České republiky – Ministerstva financí, se sídlem v Praze, Letenská 15, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem v Praze 2, Rašínovo nábřeží 42, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze č. j. 9 Cmo 426/2011-678 ze dne 1. srpna 2012 a usnesením Městského soudu v Praze č. j. 49Cm 23/2009-667 ze dne 24. října 2011 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 9 Cmo 426/2011-678 ze dne 1. srpna 2012 a usnesení Městského soudu v Praze č. j. 49Cm 23/2009-667 ze dne 24. října 2011 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení svého práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhala zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Městského soudu v Praze sp. zn. 49 Cm 23/2009 Ústavní soud zjistil, že v řízení, ve kterém se stěžovatelka domáhala na vedlejší účastnici zaplacení částky 226 569 108 Kč s příslušenstvím proti vydání specifikovaných akcií společnosti PA EXPORT, a. s., Městský soud v Praze usnesením č. j. 49Cm 23/2009-667 ze dne 24. října 2011 nepřiznal stěžovatelce osvobození od soudního poplatku za odvolání, které podala proti rozsudku Městského soudu v Praze, jímž byla její žaloba zamítnuta. K odvolání stěžovatelky Vrchní soud v Praze usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

II.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti vyjadřuje nesouhlas se závěrem soudu prvního stupně, dle kterého, je-li účastníkem řízení obchodní společnost založená za účelem podnikání, je odpovědná za to, že si dokáže vytvořit přiměřené finanční rezervy pro případ nutnosti vést soudní spor. Tím soud prvního stupně podle stěžovatelky vyloučil z okruhu osob oprávně-

něných žádat o osvobození od soudního poplatku obchodní společnosti založené za účelem podnikání. Uvedený závěr považuje stěžovatelka za svévolný a rozporný nejen s § 138 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném ode dne 1. září 2011, (dále též jen „o. s. ř.“), ale i se zásadou rovnosti stran zakotvenou v čl. 37 odst. 3 Listiny a s judikaturou Ústavního soudu. V této souvislosti stěžovatelka cituje z nálezců sp. zn. I. ÚS 13/98 ze dne 11. května 1999 (N 71/14 SbNU 107) a sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004 (N 125/34 SbNU 281).

4. Za rozporný s § 138 odst. 1 o. s. ř. považuje stěžovatelka rovněž závěr soudu prvního stupně o tom, že měla dostatečný časový prostor vytvořit si finanční rezervu pro případ nutnosti podání opravného prostředku za situace, kdy řízení před soudem prvního stupně trvalo téměř tři roky. Tento závěr je podle stěžovatelky též v příkrém rozporu s výše uvedeným nálezcem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004.

5. Konečně i závěr soudu prvního stupně o tom, že stěžovatelka má možnost opatřit si prostředky na zaplacení soudního poplatku ve formě úvěru či půjčky například od jediného akcionáře, nemůže podle stěžovatelky obstát, neboť se podle ní soud prvního stupně před vydáním napadeného rozhodnutí nijak nezabýval otázkou možnosti jediného akcionáře stěžovatelky stěžovatelce takové prostředky poskytnout. Tento závěr tak nemá žádnou oporu v provedeném dokazování.

6. Stěžovatelka nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, dle kterého, je-li účastníkem řízení podnikatel a spor vznikl z jeho podnikatelské činnosti, lze jej osvobodit od soudního poplatku pouze v případech, je-li jeho tíživá finanční situace důsledkem vyšší moci, tedy skutečností, jejichž vznik nemohl účastník ovlivnit, nikoli však, je-li důsledkem jeho podnikatelské činnosti. Takový závěr je dle názoru stěžovatelky svévolným výkladem § 138 odst. 1 o. s. ř. Považovat za zvlášť závažné důvody ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř. pouze skutečností, jejichž vznik nemohl účastník ovlivnit, je podle stěžovatelky příliš restriktivním výkladem tohoto ustanovení s ohledem na následky, které mohou být účastníkovi tímto postupem soudu způsobený.

7. Navíc žádný ze soudů podle stěžovatelky nedospěl k závěru, že by vědomě uspořádala svoji činnost tak, aby dlouhodobě setrvala bez finančních prostředků, přičemž bez zodpovězení v soudním řízení meritorně projednáváné otázky, tedy zda byla stěžovatelka při uzavírání smlouvy o koupi akcií společnosti ŠKODAEXPORT, a. s., uvedena v omyl a zda mohla při uzavírání této smlouvy tento omyl rozpoznat či nikoli, k takovému závěru ani není možno dojít. Skutečnost, že nepříznivá finanční situace neumožňuje stěžovatelce soudní poplatek za podané odvolání zaplatit, pak měly podle stěžovatelky oba soudy za prokázanou (když pouze soud prvního stupně uvedl, že stěžovatelka má možnost obstarat si prostředky

k zaplacení soudního poplatku úvěrem či půjčkou od jiného subjektu, na příklad jediného akcionáře).

8. Stěžovatelka konečně také namítá, že i kdyby skutečně zvlášť závažné důvody ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř. neexistovaly, neopravňovala tato skutečnost soudy k nepřiznání osvobození od soudního poplatku, neboť uvedené ustanovení existenci zvlášť závažných důvodů vztahuje toliko na rozhodování soudu o úplném osvobození od soudního poplatku. Pokud jde o částečné osvobození od soudního poplatku, nebyla zákonná úprava v občanském soudním řádu nijak dotčena novelou provedenou zákonem č. 218/2011 Sb. (jíž bylo jeho ustanovení § 138 odst. 1 změněno tak, že v první větě byla zrušena slova „zcela nebo“ a nakonec textu této věty byla doplněna slova „přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno“), a není podle stěžovatelky pochyb, že judikatura, kterou na podporu svých závěrů uvádí, je, pokud jde o částečné osvobození od soudního poplatku, zcela použitelná i po uvedené novele. Dospěl-li tedy podle stěžovatelky odvolací soud k závěru, že pokud nejsou na její straně ony zvlášť závažné důvody shledány (resp. netvrdí-li stěžovatelka jejich existenci), nelze její žádosti o osvobození od soudního poplatku vyhovět, je takový závěr důsledkem svévolného výkladu § 138 odst. 1 o. s. ř.

III.

9. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Vrchního soudu v Praze, Městského soudu v Praze a vedlejší účastnice řízení.

10. Za Vrchní soud v Praze zaslala vyjádření k ústavní stížnosti předsdkyně senátu 9 CmJUDr. Daniela Menclová. Uvedla, že odvolací soud posoudil argumenty žalobce uváděné v žádosti o osvobození od soudního poplatku a v odvolání a s těmi se vypořádal v odůvodnění usnesení ze dne 24. října 2011. Až poté dovodil, že nejsou splněny zákonné předpoklady pro přiznání požadovaného osvobození postupem dle § 138 o. s. ř.

11. Podle Vrchního soudu v Praze proto nelze souhlasit s výhradou stěžovatelky, že jako podnikatelský subjekt ve formě kapitálové společnosti byla postupem obecných soudů vyloučena z okruhu osob oprávněných žádat o osvobození od soudního poplatku, ani s tezí, že bylo porušeno její právo domáhat se stanoveným způsobem svého práva u soudu ve smyslu čl. 36 Listiny.

12. Za Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti vyjádřila předsdkyně senátu 49 CmJUDr. Kateřina Doležalová. Městský soud v Praze podle vyjádření považuje ústavní stížnost stěžovatelky za nedůvodnou a napadená rozhodnutí za ústavně zcela konformní. Dle názoru Městského soudu v Praze není porušením práva na spravedlivý proces a zásady rovnosti účastníků řízení výklad ustanovení § 138 o. s. ř., který pro osvobození pod-

nikající právnické osoby požaduje splnění zvláštních podmínek, které ve svém usnesení č. j. 9 Cmo 426/2011-678 ze dne 1. srpna 2012 uvedl Vrchní soud v Praze.

13. Podnikání je podle vyjádření Městského soudu v Praze činností, které je imanentní riziko neúspěchu. S tímto rizikem podnikající subjekt musí kalkulovat a v případě jeho dostavení se nést jeho nepříznivé důsledky. Tyto pak nelze přenášet na stát a potažmo další podnikatele – daňové poplatníky, kteří ve své podnikatelské činnosti uspěli, ve formě osvobození neúspěšného podnikatele od soudních poplatků ve sporech vyvolaných právě jeho neúspěšným podnikáním.

14. Z uvedených důvodů Městský soud v Praze navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnosti nevyhověl.

15. Podle vyjádření vedlejší účastnice § 138 o. s. ř. poskytuje soudům možnost osvobodit účastníka řízení na základě jeho žádosti od povinnosti uhradit soudní poplatek, avšak rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudního poplatku, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a Ústavnímu soudu nepřislouží přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti nároku dospěl, a to s výjimkou případu, kdy by napadenými rozhodnutími bylo oslabeno právo žadatele o osvobození od úhrady soudního poplatku na řádný a spravedlivý proces.

16. Podle názoru vedlejší účastnice k tomuto v projednávaném případě nedošlo, neboť Vrchní soud v Praze ustanovení § 138 o. s. ř., které umožňuje soudu osvobodit účastníka řízení od úhrady soudních poplatků výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, aplikoval řádně a stěžovatelka žádné zvlášť závažné důvody, jejichž vznik a existenci nemohla stěžovatelka ovlivnit, neosvědčila. Napadená rozhodnutí obecných soudů tak jsou podle vedlejší účastnice správná.

17. Vedlejší účastnice dále uvádí, že při podání meritorního žalobního návrhu v roce 2008 stěžovatelka soudní poplatek ve výši 1 000 000 Kč uhradila, přičemž již v roce 2008 dosáhla nulových tržeb a vytvořila ztrátu. Stěžovatelka podle vedlejší účastnice neosvědčila, že by u ní došlo od této doby k zásadní změně poměrů, ani že by učinila cokoli, aby situaci změnila a své potřeby zajišťovala jinak než jako v předchozích letech čerpáním úvěrů a půjček. Je pak podle vedlejší účastnice rozhodnutím každého podnikatelského subjektu, jakým způsobem bude financovat svoje potřeby a z jakých zdrojů bude financovat ochranu svých zájmů s vědomím možných důsledků a dopadů těchto rozhodnutí, a proto nelze dojít k závěru, že by na straně stěžovatelky nastaly od roku 2008, resp. 2009 nějaké zvlášť závažné důvody, které by naplňovaly podmínky k osvobození od soudního poplatku z odvolání do rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 49 Cm 23/2009-578 ze dne 27. května 2011.

18. Vedlejší účastnice dále poukázala na to, že stěžovatelka v průběhu řízení měnila svou právní argumentaci i rozsah náhrady škody, které se domáhala, a ačkoli byla jako žalobkyně plně oprávněna se svým žalobním návrhem disponovat, vypovídá podle vedlejší účastnice stěžovatelčin postup ve věci a stěžovatelkou učiněná změna v argumentaci a nárocích o spekulativnosti a účelovosti žaloby.

19. Závěrem vedlejší účastnice navrhl, aby Ústavní soud projednávanou ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

20. Vyjádření Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a vedlejší účastnice bylo zasláno na vědomí a k případné replice stěžovatelce. Stěžovatelka k uvedeným vyjádřením repliku zaslala.

21. K vyjádření Vrchního soudu v Praze stěžovatelka v replice konstatuje, že ani v něm Vrchní soud v Praze neuvedl, že by žádost stěžovatelky o přiznání osvobození od soudního poplatku posoudil jako nedůvodnou z toho důvodu, že by žalobu stěžovatelky posoudil jako zřejmě bezúspěšné uplatnění práva, ale toliko z toho důvodu, že stěžovatelka neosvědčila existenci zvlášť závažných důvodů ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř., které by ji k důvodnému podání takové žádosti opravňovaly.

22. V replice k vyjádření Městského soudu v Praze stěžovatelka odmítá především jeho názor, ve kterém označuje všechny podnikatele, kteří nemají prostředky k zaplacení soudního poplatku, za podnikatele neúspěšné a jako takové je vylučuje z okruhu osob oprávněných žádat o přiznání osvobození od zaplacení soudních poplatků. Navíc stěžovatelka opakuje, že nedostatek peněžních prostředků k úhradě soudního poplatku za podané odvolání do meritorního rozsudku soudu prvního stupně byl způsoben právním úkonem, který učinila v omylu vycházejícím ze skutečnosti, jež byla pro jeho uskutečnění rozhodující, přičemž vedlejší účastnice o něm musela vědět a stěžovatelka tento omyl nemohla ani při vynaložení veškeré odborné péče seznat. Proto na stěžovatelku podle repliky nelze nahlížet jako na neúspěšného podnikatele do té doby, než bude obecnými soudy pravomocně rozhodnuto, zda právní úkon, který ji do stavu znemožňujícího zaplacení soudního poplatku dostal, uzavřela v omylu či nikoli.

23. K vyjádření vedlejší účastnice stěžovatelka uvádí, že není úplná pravda, že podle § 138 o. s. ř. je možné osvobodit účastníka od soudních poplatků pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody. Z dikce uvedeného ustanovení podle stěžovatelky plyne, že existencí oněch zvlášť závažných důvodů mohou soudy zkoumat toliko při rozhodování o přiznání úplného osvobození účastníka od soudního poplatku. Pokud jde o přiznání částečného osvobození účastníka od soudního poplatku, je zkoumání existence těchto zvlášť závažných důvodů irelevantní a soudy se při rozhodování o této otázce mají zabývat toliko tím, zda přiznání částečného osvobození od soudního poplatku odůvodňují poměry účastníka a zda jde,

či nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

24. V replice k vyjádření vedlejší účastnice stěžovatelka také striktně odmítla názor o údajné spekulativnosti a účelovosti své žaloby.

25. Stěžovatelka dále vyjadřuje domněnku, že všechny skutečnosti jí uvedené v ústavní stížnosti i v replice měly obecné soudy vést k rozhodnutí o přiznání úplného osvobození stěžovatelky od soudního poplatku. I kdyby však zvlášť závažné důvody ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř. stěžovatelkou osvědčeny nebyly, měly podle stěžovatelky obecné soudy přiznat stěžovatelce osvobození alespoň částečné. Pokud tak neučinily a konstatovaly, že pokud stěžovatelka neosvědčila existenci těchto zvlášť závažných důvodů, nemá právo ani na částečné osvobození od soudního poplatku, lze takový jejich výklad považovat za svévolný.

26. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

27. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížností napadená rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

28. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a tudíž není ani řádnou další odvolací instancí. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatelky vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. K tomu však v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo.

29. Podstata projednávané ústavní stížnosti spočívá v otázce, zda napadená rozhodnutí obecných soudů o nepřiznání osvobození od soudních poplatků nezaložila porušení stěžovatelčiny základních práv, resp. zda se odůvodnění těchto rozhodnutí opírá o ústavně konformní výklad § 138 odst. 1 o. s. ř.

30. Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.

31. Dispozice § 138 odst. 1 o. s. ř. představuje možnost předsedy senátu – jsou-li pro to dány důvody – osvobodit účastníka řízení (částečně či zcela) od povinnosti platit stanovený soudní poplatek. Toto oprávnění soudu však nespočívá plně v diskreci rozhodujícího soudce, neboť musí být – jako každé jiné soudní rozhodnutí – vždy prosto jakýchkoli prvků libovůle a musí za všech okolností šetřit základní práva účastníků řízení.

32. Vzhledem k okolnostem posuzované věci musí Ústavní soud v prvé řadě zjišťovat, zda obecné soudy napadenými usneseními neporušily uvedenou zásadu zákazu libovůle, tedy zda nedůvodně, případně způsobem, jenž odporuje ústavnímu pořádku České republiky, neuplatnily na stěžovatelku kritéria, jež z § 138 odst. 1 o. s. ř. nevyplyvají, resp. ústavně konformním výkladem vyplývat nemohou.

33. Ze zákonné dikce § 138 odst. 1 o. s. ř. je zřejmé, že je zde považována za určující kritérium, na základě kterého soud rozhoduje o návrhu účastníka řízení na osvobození od soudního poplatku, objektivní schopnost zaplatit soudní poplatek ve stanovené výši. Pokud zde objektivní neschopnost účastníka zaplatit soudní poplatek existuje, může soud dospět k závěru o nepřiznání osvobození od soudních poplatků toliko v případě, že se jedná o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Pro úplné osvobození od soudního poplatku pak přistupuje ještě nezbytnost splnění další kumulativní podmínky v podobě existence zvlášť závažných důvodů.

34. V projednávané věci podle názahu Ústavního soudu obecné soudy zjistily naplnění podmínky neschopnosti stěžovatelky soudní poplatek zaplatit a neuzavřely, že by se jednalo o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva (závěr soudu prvního stupně, že stěžovatelce nic nebrání získat prostředky na úhradu soudního poplatku od jejího hlavního akcionáře, Ústavní soud považuje za nedostatečně podložený, neboť nebyl zjištěn dostatek tento závěr opodstatňujících skutečností. Navíc tento závěr odvolací soud nepřevzal a z napadených rozhodnutí obecných soudů, zejména z odůvodnění soudu odvolacího, nevyplyvá, že by byl rozhodujícím pro zamítnutí stěžovatelčina návrhu na osvobození od soudního poplatku).

35. Podstata odůvodnění napadených rozhodnutí (pomineme-li výše uvedený závěr soudu prvního stupně stran schopnosti stěžovatelky obstatat si prostředky pro zaplacení soudního poplatku od hlavního akcionáře), a odpovídá tomu v podstatě i obsah vyjádření obecných soudů a vedlejší účastnice k ústavní stížnosti, spočívá ve skutečnosti, že stěžovatelka je podnikatelským subjektem, a jako taková je odpovědná za to, že si dokáže obstatit prostředky pro případ nutnosti vést soudní spor (na což měla mít i časový prostor), přičemž její neschopnost zaplatit stanovený soudní poplatek souvisí s okolnostmi, jež jsou podnikatelským rizikem a jež není možno podřadit pod okolnosti tzv. vyšší moci (resp. stěžovatelka neosvěčila, že tato neschopnost souvisí se zásahem vyšší moci).

36. V odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně však není uvedeno vůbec a z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu lze dovodit pouze ve vztahu k podnikatelskému riziku, zda nebo že tato hlediska jsou zkoumána v souvislosti s požadavkem naplnění (třetí) podmínky stanovené v § 138 odst. 1 o. s. ř. pro (pouze) úplné osvobození soudního poplatku, tedy existenci zvlášť závažných důvodů.

37. I pokud by právě uvedené okolnosti (že stěžovatelka si měla vytvořit finanční rezervu pro vedení sporu a že její neschopnost uhradit soudní poplatek není důsledkem vyšší moci) považovaly obecné soudy za skutečnosti vylučující splnění podmínky existence zvlášť závažných důvodů ve smyslu § 138 odst. 1 o. s. ř., je nutno jednak konstatovat, že jejich rozhodnutí nejsou v tomto směru dostatečně a srozumitelně odůvodněna, a jednak, jak namítá též stěžovatelka, tato podmínka se vztahuje pouze k úplnému osvobození od soudních poplatků. Obecné soudy se však v takovém případě musí zabývat tím, zda nejsou splněny podmínky pro osvobození částečné. To však v projednávaném případě neučinily. Výše popsané počínání obecných soudů by tak nezbyvalo než kvalifikovat jako rozporné s právem na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

38. Jestliže by však obecné soudy závěry stran toho, že stěžovatelka si měla vytvořit finanční rezervu pro vedení sporu a že její neschopnost uhradit soudní poplatek není důsledkem vyšší moci, v posuzované věci nevztahovaly k posouzení existence zvlášť závažných důvodů, jak má na mysli § 138 odst. 1 o. s. ř., interpretovaly by podle náhledu Ústavního soudu uvedené zákonné ustanovení v podstatě tak, že se v zásadě nevztahuje na podnikající subjekt, a to bez jakéhokoli zákonného důvodu. Taková interpretace totiž nemá v jazykovém výkladu zbývajících dvou podmínek uvedeného zákonného ustanovení opodstatnění a je v rozporu s principy zakotvenými v čl. 3 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť bez zákonného důvodu rozlišuje subjekty podnikající a nepodnikající. V důsledku této svévolné interpretace by přitom v projednávané věci mohla nastat situace označovaná jako *denegatio iustitiae*, a mohlo by tedy dojít k zásahu do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny. V této souvislosti je možno odkázat na závěry Ústavního soudu vyjádřené v nálezu sp. zn. II. ÚS 1619/08 ze dne 2. října 2008 (N 161/51 SbNU 13) a v nálezu sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004 (viz výše), na který odkazuje ve své ústavní stížnosti též stěžovatelka.

39. Ať již nastala kterákoli z variant uvedených v předchozích dvou odstavcích, nezbyvá Ústavnímu soudu než uzavřít, že v záhlaví citovanými rozhodnutími obecných soudů bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto mu nezbylo než tato rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

Č. 34

K zásadě předvídatelnosti soudního rozhodnutí a k rozhodování o odměně ustanoveného zástupce

Tím, že Městský soud v Praze přiznal stěžovateli jako ustanovenému zástupci žalobce odměnu ve zkrácené výši dle ustanovení § 9 odst. 5 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), shodně jako odměnu opatrovníka, porušil jeho právo na legitimní očekávání ve smyslu čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, dále porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy stanovící závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby, neboť v předmětné věci nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. dubna 2011 (N 80/61 SbNU 261), a to aniž by předložil dostatečně odůvodněnou (konkurující) argumentaci způsobitou vyloužit, proč se od tohoto právního názoru odchyluje, což ve svém důsledku vedlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 28. února 2013 sp. zn. II. ÚS 2751/11 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Vladimíra Jirouska, advokáta, se sídlem Preslova 361/9, Ostrava – Moravská Ostrava, zastoupeného JUDr. Milanem Skalníkem, advokátem se sídlem Preslova 9, Ostrava – Moravská Ostrava, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 264/2011-144 ze dne 15. srpna 2011 o stanovení odměny a náhrady hotových výdajů stěžovateli coby ustanovenému zástupci, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 264/2011-144 ze dne 15. srpna 2011 bylo porušeno ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, dále stěžovatelovo právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na legitimní očekávání garantované v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 264/2011-144 ze dne 15. srpna 2011 se proto ruší.

Odůvodnění

Ústavnímu soudu byl dne 19. září 2011 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Městského soudu v Praze s odůvodněním, že jím bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na legitimní očekávání ochrany majetku vyplývající z čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Jelikož ústavní stížnost byla podána včas a splňovala i veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo možné přistoupit k jejímu věcnému přezkumu. Za tímto účelem si Ústavní soud vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 18 C 91/2006, z něhož vyplynulo následující:

Dne 6. května 2005 bylo zahájeno řízení k žalobě Petra Bláhy proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti o zaplacení 435 114 054,40 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody za nesprávný úřední postup, konkrétně žalobce tvrdil, že došlo k neoprávněnému zamítnutí jeho žalob proti České republice – Ministerstvu financí na „zaplacení za dojednání a vyřízení částečného dluhu v býv. SSSR“. Podáním ze dne 5. července 2006 požádal žalobce o ustanovení „opatrovníka podle § 29 odst. 1, 4 o. s. ř. a § 30 odst. 1, 2 o. s. ř.“, načež byl usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 1. února 2007 ustanoven stěžovatel zástupcem žalobce. Substitut stěžovatele se poté zúčastnil ústního jednání konaného Obvodním soudem pro Prahu 2 dne 20. května 2008, kde doplnil skutková tvrzení a navrhl důkazy. Stěžovatel pak žalobu upřesnil podáním ze dne 30. června a 3. října 2008. Substitut stěžovatele se zúčastnil rovněž ústního jednání konaného Obvodním soudem pro Prahu 2 dne 7. října 2008, při němž byl vynesena rozsudek, kterým byla žaloba zamítnuta. K odvolání žalobce, sepsanému a doplněnému stěžovatelem, byl prvostupňový rozsudek potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 15. června 2009.

Podáními ze dne 10. října 2008 a 26. října 2009 (nesprávně uveden rok 2008) vyúčtoval stěžovatel odměnu a náhradu hotových výdajů za zastupování žalobce v řízení před oběma obecnými soudy na částku 2 103 337,10 Kč. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 18 C 91/2006-117 ze dne 15. března 2010 byla stěžovateli přiznána odměna (celkem za osm úkonů právní služby) a náhrada hotových výdajů toliko ve výši 34 164 Kč. Soud při stanovení odměny vycházel z tarifní hodnoty 5 000 Kč podle ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších

předpisů, s odůvodněním, že předmětem řízení byla částka ryze spekulativní, která neměla oporu v žalobních tvrzeních, z nichž navíc nebylo možno učinit ani závěr o případné existenci základu nároku.

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel odvolání. V něm namítl, že případnou spekulativnost uplatněného nároku měl obecný soud vyhodnotit již při rozhodování o návrhu na osvobození od soudních poplatků a návrhu na ustanovení zástupce. Tím, že zástupce ustanovil, nepřímou potvrdil, že se o zcela bezdůvodnou žalobu nejedná. Stěžovatel se proto domáhal příznání původně uplatněné částky.

V odvolacím řízení bylo usnesením Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 222/2010-126 ze dne 25. května 2010 rozhodnutí soudu prvního stupně změněno tak, že výše odměny a náhrady hotových výdajů činí 27 444 Kč. Odvolací soud poukázal na právní názor obsažený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. listopadu 2007 (N 206/47 SbNU 647) řešící problematiku aplikace § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále též „o. s. ř.“) na rozhodování o nákladech ustanoveného advokáta. Dospěl k závěru, že formální aplikace advokátního tarifu není v daném případě v souladu s účelem a smyslem zákona a vede k nespravedlivému řešení věci. Za východisko odvolací soud považoval analogickou aplikaci § 150 o. s. ř. a určení odměny ustanoveného zástupce shodně jako odměny opatrovníka. Možnost aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. na rozhodování o odměně ustanoveného zástupce vyplývala podle odvolacího soudu z toho, že při určování odměny ustanoveného advokáta se jedná prakticky o totožnou situaci jako v případě, kdy soud při rozhodování o náhradě nákladů podle § 151 o. s. ř. určuje výši odměny za zastupování účastníka advokátem. Městský soud v Praze přiznal v návaznosti na to stěžovateli odměnu dle ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu, vycházející z tarifní hodnoty 500 Kč. Dodal, že jakkoliv se může zdát takto stanovená odměna opatrovníka jako nepřiměřeně nízká, není žádný důvod pro závěr, že ustanovený zástupce by měl v zásadě za stejnou práci jako opatrovník dostat odměnu o několik řádů vyšší. Odvolací soud přihlédl k tomu, že opatrovník i ustanovený zástupce jsou velmi příbuzné instituty občanského soudního řádu, sloužící k ochraně práv účastníků, kteří z různých důvodů nemohou hájit svá práva sami. Odvozování výše odměny ustanoveného zástupce od žalobních nároků shledával Městský soud v Praze za nesprávné i s ohledem na specifika právní úpravy řízení o žalobách podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, jež jsou ze zákona osvobozena od soudních poplatků, což vede v některých případech k tomu, že jsou uplatňovány neopodstatněné nároky ve výrazně nepřiměřených výších. Námitce stěžovatele, že

spekulativní charakter v žalobě požadované částky měl být zohledněn již při rozhodování o žádosti žalobce o ustanovení zástupce pro toto řízení, odvolací soud nepřisvědčil, neboť podle něj k závěru o zjevně bezúspěšném uplatňování nebo bránění práva nebylo možno v daném případě dospět bez provedení dokazování.

Citované usnesení odvolacího soudu zrušil Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. dubna 2011 (N 80/61 SbNU 261) z důvodu porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, jmenovitě principu předvídatelnosti soudního rozhodování a z něj vyplývajícího zákazu vydávání tzv. překvapivých rozhodnutí, které spočívalo v nemožnosti stěžovatele vyjádřit se v odvolacím řízení k právnímu názoru Městského soudu v Praze, výrazně odlišnému od názoru nalézacího soudu.

Městský soud v Praze poté ve věci znovu rozhodl napadeným usnesením č. j. 68 Co 264/2011-144 ze dne 15. srpna 2011, jímž změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že výše odměny za zastupování a náhrady hotových výdajů stěžovatele činí 27 444 Kč. Odvolací soud ze svého předchozího, Ústavním soudem zrušeného usnesení ze dne 25. května 2010 přejal nejen výrok, ale téměř doslovně i uplatněnou argumentaci. Svě rozhodnutí opakovaně založil na aplikaci moderačního ustanovení § 150 o. s. ř., přičemž odměnu stěžovatele jako ustanoveného zástupce dle § 30 o. s. ř. stanovil podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu shodně jako odměnu opatrovníka. Odvolací soud nově zdůraznil, že vycházel toliko z analogické přibuznosti uvedených institutů, vědom si rozdílnosti zákonných podmínek zakotvených v ustanoveních § 29 a 30 o. s. ř. Dále odmítl, že by svým postupem ex post svévolně změnil původní rozhodnutí o ustanovení zástupce, včetně jeho odměňování.

S popsáním právním názorem Městského soudu v Praze stěžovatel vyjádřil nesouhlas v předložené ústavní stížnosti, namítaje porušení práva na spravedlivý proces, principu předvídatelnosti soudních rozhodnutí a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), v souladu s nímž jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Odvolací soud v dané věci podle stěžovatele postupoval v rozporu se závěry vyslovenými v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. dubna 2011, a dokonce i v rozporu se závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 1126/07 (viz výše), o jehož odůvodnění svou argumentaci soud opírá. V posledně zmíněném nálezu Ústavní soud připustil možnost aplikace vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, při určení výše odměny advokáta v př-

padě existence příkrého rozporu mezi výší odměny ustanoveného advokáta podle advokátního tarifu a výší odměny podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., dospěje-li současně dle § 150 o. s. ř. soud k závěru, že jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele, na základě nichž by zčásti odměna za zastupování nepřiznal. Řečené dle mínění stěžovatele nelze v žádném případě vyloužit způsobem, jak to učinil Městský soud v Praze, který stěžovateli stanovil odměnu podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu, tedy předpisu, který se na ustanoveného zástupce vůbec nevztahuje, a to navíc ve výši neodpovídající požadavku rozumnosti a přiměřenosti.

Stěžovatel odvolacímu soudu dále vytkl chybnou interpretaci ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., založenou na tvrzení, že k závěru o svévolnosti nebo bezúspěšnosti nároku žalobce bylo možno dospět až na základě dokazování. Uvedené jednak nekoresponduje se stanoviskem soudu prvního stupně, který nárok žalobce označil za spekulativní, nemající ani v základu oporu ve skutkových tvrzeních, a vedle toho představuje polemiku s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2388/10, jenž rozhodnutí o „přijatelnosti žaloby“ pokládal za nezbytnou podmínku pro ustanovení zástupce dle § 29 a 30 o. s. ř. Stěžovatel shledával mimo jiné nepochopitelným postup nalézacího soudu, který žalobci s bydlištěm v Boskovicích ustanovil zástupcem advokáta z Ostravy za situace, kdy řízení probíhalo v Praze jakožto sídlo soudu i žalované strany.

Za nesprávný považoval stěžovatel rovněž názor Městského soudu v Praze v otázce předvídatelnosti soudního rozhodnutí. Stěžovatel popřel tvrzení odvolacího soudu, že měl možnost své výhrady vůči jeho usnesení uplatnit v ústavní stížnosti, neboť jejím prostřednictvím lze zpochybnit toliko ústavnost rozhodnutí a tzv. podústavní otázky zůstávají vyhrazeny obecným soudům. Odvolací soud tudíž podle stěžovatele pochybil, pokud jej se svým právním názorem, včetně reakce na zrušující náleze Ústavního soudu, neseznámil a nemožnil mu se k němu vyjádřit.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníka řízení, aby se k stížnostnímu návrhu vyjádřil.

Městský soud v Praze v podání ze dne 6. června 2012 vyslovil přesvědčení, že jednal v souladu s příslušnými procesními předpisy i judikaturou Ústavního soudu, a neporušil tak žádné ze stěžovatelových ústavně zaručených práv. V podrobnostech odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

Stěžovatel práva repliky nevyužil.

Po posouzení obsahu ústavní stížnosti a příslušného spisového materiálu Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Jeho úkolem není skutkově a práv-

ně objasňovat věci patřící do pravomoci obecných soudů. Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy).

Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci jednoduchého práva provedenou obecnými soudy. Ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Jedná se o případy nesprávného výběru právní normy při konkurenci norem jednoduchého práva, případy nesprávného výběru interpretační alternativy při konkurenci možných alternativ interpretace normy a případy svévolné aplikace jednoduchého práva.

Výše naznačená východiska jsou přitom významná pro hodnocení postupu a rozhodnutí Městského soudu v Praze v nyní projednávané věci, v níž stěžovatel odvolacímu soudu vytýká nepřípustné analogické „slučování“ institutu ustanoveného opatrovníka a institutu ustanoveného zástupce v souvislosti se stanovením odměny a hotových výdajů advokáta dle § 140 odst. 2 o. s. ř. Aplikoval-li soud na daný případ ustanovení § 150 o. s. ř. a z důvodů zvláštního zřetele hodných stěžovateli jako ustanovenému zástupci žalobce přiznal odměnu, jaká by příslušela ustanovenému opatrovníkovi, počínal si podle stěžovatele v rozporu s vybranou judikaturou Ústavního soudu, čímž porušil nejen čl. 89 odst. 2 Ústavy, ale i právo na spravedlivý proces.

Dle zjištění Ústavního soudu napadené rozhodnutí stěžovatelem pospanými kvalifikovanými vadami skutečně trpí.

K otázce odměňování advokáta coby ustanoveného zástupce dle § 30 o. s. ř. se Ústavní soud vyslovil v nálezu sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. dubna 2011 (N 80/61 SbNU 261), kterým zrušil předchozí usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. května 2010, vydané ve věci stěžovatele, pro nepředvídatelnost. Při této příležitosti připomněl, že je-li účastníkovi řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu a jiný postup zpravidla nelze považovat za správný a spravedlivý [nález sp. zn. IV. ÚS 763/05 ze dne 11. dubna 2006 (N 82/41 SbNU 79)]. Výjimku z tohoto pravidla Ústavní soud dovodil v situaci, kdy by vyčíslení odměny za zastupování ustanoveným advokátem podle advokátního tarifu mělo být v příkrém rozporu s paušální sazbou odměny za zastupování v jednom stupni podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Ústavní soud totiž neshledal ústavněprávně akceptovatelnou výraznou disproporci mezi odměnou ustanoveného advokáta a advokáta zvoleného, a to ve vztahu k povinnosti účastníků hradit náklady řízení [nález sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. listopadu 2007 (N 206/47 SbNU 647)].

Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 2388/10 nicméně konstatoval neaplikovatelnost závěrů nálezu sp. zn. I. ÚS 1126/07, zmiňovaného odvolacím soudem v napadeném usnesení, na skutkové a právní okolnosti posuzovaného případu, a to s poukazem na odlišnost mezi omezením výše odměny advokáta na jedné straně za použití srovnání činnosti advokáta ve shodné nebo téměř shodné situaci a na druhé straně, za tímtéž účelem, slučováním zákonem jasně odlišených procesních postavení. Důvody pro ustanovení opatrovníka podle § 29 o. s. ř. a pro ustanovení advokáta podle § 30 o. s. ř., stejně jako obsah jejich úkolů v procesu, jsou rozdílné, byť oba obecně vzato zastupují účastníka řízení. Soudem ustanovený advokát odpovídá navíc účastníkovi řízení, jemuž byl ustanoven zástupcem, za škodu, kterou by mu mohl svým postupem způsobit, a to bez jakéhokoliv omezení v režimu objektivní odpovědnosti, pro niž musí být podle zákona z vlastních prostředků pojištěn. Podle názoru Ústavního soudu vyjádřeného v citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2388/10 se proto neslučuje s principy spravedlivého procesu, aby obecné soudy ex post svévolně měnily původní rozhodnutí o ustanovení zástupce, a to ani ve směru jeho odměňování, pokud současně nedošlo ke změně výchozích podmínek pro ustanovení toho kterého zástupce. „Je věcí obecného soudu, který rozhoduje o osvobození účastníka řízení od placení soudních poplatků a výloh, aby zvážil, zda jsou pro takový postup splněny podmínky dané ustanovením § 138 odst. 1 o. s. ř. Pokud by se jednalo o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva, tyto podmínky by splněny nebyly ... Tímto rozhodnutím je totiž prejudikováno, zda jsou dány podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 o. s. ř. anebo pro ustanovení advokáta podle § 30 o. s. ř.“

Svůj náhled na krácení odměn soudem ustanovených zástupců Ústavní soud precizoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 1534/10 ze dne 27. června 2012 (N 126/65 SbNU 629), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>. Nárok stěžovatele na přiznání odměny ustanoveného advokáta v něm Ústavní soud charakterizoval z hlediska povahy jako nárok hmotněprávní [srov. podobně nálezu sp. zn. I. ÚS 2278/10 ze dne 30. listopadu 2010 (N 240/59 SbNU 443)], jehož uspokojení spadá pod ochranu ústavně zaručeného práva na legitimní očekávání ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Toto právo je, jak Ústavní soud uvedl, nutno chápat jako očekávání určitého postupu orgánů veřejné moci, které bude odpovídat jednoznačnému obsahu právního řádu. Přihlížení k legitimním očekáváním je nepominutelnou dimenzí zákonnosti [srov. bod 45 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. června 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.)]. Soudy právního státu chránícího individuální lidská práva a svobody jsou proto v souladu s nálezem sp. zn. IV. ÚS 525/02 ze dne 11. listopadu 2003 (N 131/31 SbNU 173) „ústavně zavázány promýšlet důsledky svých rozhodnutí, zohledňovat svůj

předchozí postup, dbát na vynutitelnost vydávaných rozhodnutí a neposuzovat věc jenom z hlediska izolovaného výkladu jednoho ustanovení. Důvěra v soudní rozhodování a reálná vynutitelnost práva totiž patří mezi základní mimoprávní atributy právního státu.“

V návaznosti na to Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1534/10 (viz výše) označil za neakceptovatelné, aby se obecné soudy uchýlovaly v závislosti na výsledku sporu k nečekanému a nepředvídatelnému snížení odměny ustanoveného zástupce s odůvodněním, že částka uplatněná žalobou byla s přihlédnutím ke všem okolnostem případu zcela neadekvátní. „Chtějí-li se obecné soudy zbavit negativních finančních konsekvencí pro stát, je nutno konstatovat, že tuto skutečnost mohly a měly vzít v potaz již v případě rozhodování ... o ustanovení advokáta podle ustanovení § 30 odst. 1 o. s. ř. (bod 7). Považovaly-li obecné soudy nároky žalobce (ve výsledku) za ‚nereálné‘ a ‚zjevně nadsazené‘, jak lze dovozovat z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu ... o odměně ustanoveného advokáta, je nutno podle názoru Ústavního soudu považovat jejich postup za logicky rozporný se zákonnými podmínkami ustanovení právního zástupce. Stěžovatel se v této souvislosti mohl legitimně spoléhat na to, že ke změně tohoto hodnocení nedojde zpětně, a to ani ve vztahu k výši jeho odměny za již provedené úkony (srov. nález ze dne 21. dubna 2011 sp. zn. II. ÚS 2388/10, bod 21).“

Ve světle závěrů obsažených ve shora citovaných nálezech, na které se plně odkazuje, je tedy zcela evidentní, že postup Městského soudu v Praze při určení odměny stěžovatele nemůže obstát. Souhrnně lze uzavřít, že Městský soud v Praze, přiznal-li stěžovateli jako ustanovenému zástupci žalobce odměnu ve zkrácené výši dle ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu shodně jako odměnu opatrovníka, porušil jeho právo na legitimní očekávání ve smyslu čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, dále porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy stanovící závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby, neboť v předmětné věci nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. dubna 2011, a to aniž by předložil dostatečně odůvodněnou (konkurující) argumentaci způsobilou vyložit, proč se od tohoto právního názoru odchyluje, což ve svém důsledku vedlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Pro takto vyložené důvody Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 264/2011-144 ze dne 15. srpna 2011 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 35

K právu na soudní ochranu

Rozhodl-li státní zástupce (po 31. 12. 2011) o stížnosti stěžovatelky proti usnesení policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty, porušil ustanovení § 146a odst. 2 trestního řádu; toto porušení tzv. jednoduchého práva současně zakládá porušení ústavnosti, neboť napadené rozhodnutí vydal orgán, který k tomu neměl žádnou pravomoc, navíc stěžovatelce byla v důsledku tohoto postupu odepřena možnost soudní ochrany, která jí jako osobě postižené pořádkovou pokutou náleží.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného - ze dne 28. února 2013 sp. zn. III. ÚS 2349/12 ve věci ústavní stížnosti PROLUX Consulting Int., s. r. o., se sídlem Václavské nám. 819, Praha 1, zastoupené Mgr. Bohuslavem Novákem, advokátem, se sídlem Ponávka 2, Brno, proti usnesení státního zástupce Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 ze dne 8. června 2012 sp. zn. 3 ZN 4988/2011, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina stížnost proti usnesení policejní komisařky, kterým byla stěžovatelce uložena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč za to, že bez dostatečné omluvy nevyhověla výzvě policejního orgánu k vydání věci důležité pro trestní stíhání, za účasti Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení státního zástupce Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 ze dne 8. června 2012 sp. zn. 3 ZN 4988/2011 se ruší.

Odůvodnění

Ústavní stížností ze dne 19. 6. 2012 stěžovatelka napadla shora označené rozhodnutí státního zástupce Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 (dále jen „OSZ pro Prahu 4“) a domáhala se jeho zrušení, přičemž tvrdila, že jím bylo porušeno její právo na soudní ochranu a spravedlivý proces zaručené zejména čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 2 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Jak je patrné z ústavní stížnosti a její přílohy, napadeným usnesením byla podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu (dále jen „tr. ř.“) zamítnuta

stížnost stěžovatelky proti usnesení policejní komisařky Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha IV, Služby kriminální policie a vyšetřování, (dále jen „policejní orgán“) ze dne 13. 3. 2012 č. j. ORIV-13675-50/1Č-2011-001493, kterým byla stěžovatelce uložena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč za to, že bez dostatečné omluvy nevyhověla výzvě policejního orgánu podle § 78 odst. 1 tr. ř. k vydání věci důležité pro trestní stíhání.

V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že o její stížnosti proti usnesení policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty podle § 66 odst. 1 tr. ř. rozhodoval podle ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. státní zástupce, ačkoliv k tomu neměl pravomoc, neboť o ní měl podle ustanovení § 146a odst. 2 tr. ř. rozhodovat soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který ve věci vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. Tím dle stěžovatelky došlo k porušení principu uplatňování státní moci jen v případech, v mezích a způsobem, které stanoví zákon, a současně státní zástupce porušil „stanovený postup“ ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu stěžovatelka dodala, že považuje za nezákonné a protiústavní citované usnesení policejního orgánu, neboť ten zneužil institut pořádkové pokuty, a to z důvodu, že věc, již měla k výzvě vydat, nemá k dispozici.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření OSZ pro Prahu 4 k ústavní stížnosti. To ve svém vyjádření přiznalo pochybení s tím, že o stížnosti proti usnesení policejního orgánu rozhodlo nezákonně, neboť právo o ní rozhodnout má pouze soud. Z tohoto důvodu navrhol, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení zrušil.

Ústavní soud se nejdříve zabýval otázkou, zda jsou splněny předpoklady meritorního projednání ústavní stížnosti [§ 42 odst. 1 a 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas a že splňuje i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu. Proto přistoupil k přezkumu ústavní stížností napadeného rozhodnutí, a to toliko z hlediska porušení ústavně zaručených základních práv a svobod [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy], načež shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

Mezi účastníky není sporu o tom, že státní zástupce OSZ pro Prahu 4, rozhodl-li o stížnosti stěžovatelky proti usnesení policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty, porušil ustanovení § 146a odst. 2 tr. ř. Toto porušení tzv. jednoduchého práva současně zakládá porušení ústavnosti, neboť napadené rozhodnutí vydal orgán, který k tomu neměl žádnou pravomoc, navíc stěžovatelce byla v důsledku tohoto postupu odepřena možnost soudní ochrany, která jí jako osobě postižené pořádkovou pokutou náleží na základě ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod [viz náleží Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 15/04 (N 180/35 SbNU 391; 45/2005 Sb.)].

Z těchto důvodů nezbylo Ústavnímu soudu než konstatovat porušení stěžovatelčina práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i porušení principů plynoucích z čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, ústavní stížnosti vyhovět a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení zrušit. Ústavní soud takto rozhodl mimo ústní jednání, neboť měl za to, že od něho nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 36

**K interpretaci obsahu právního úkonu
K platnosti nájemní smlouvy**

Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro neurčitost jeho předmětu, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu.

Ústavní soud zdůrazňuje, že v soukromoprávní sféře je třeba určitost právního úkonu posuzovat vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem daného případu, přičemž pro interpretaci obsahu závazkového vztahu je rozhodující skutečná vůle obou smluvních stran v době uzavření smlouvy.

V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že v soukromém právu se aplikuje zásada *pacta sunt servanda* (smlouvy se musí dodržovat) – a to i v případech, kdy je to pro některou ze smluvních stran nevýhodné. Smluvní strana si musí být vědoma své odpovědnosti ve smluvních vztazích a nemůže smlouvy uzavírat, a později namítat jejich neplatnost dle své vlastní vůle.

V soukromoprávní sféře platí zásada, že co není zakázáno, je dovoleno. Každý zákonný zásah do této sféry je třeba vnímat jako omezení lidské svobody, a proto je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem restriktivně, a nikoli extenzivně. Opačný výklad by byl v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v tomto případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Pavla Rychetského – ze dne 28. února 2013 sp. zn. III. ÚS 3900/12 ve věci ústavní stížnosti Tanečního centra Praha – konzervatoře, obecně prospěšné společnosti, se sídlem Pod Žvahovem 463, 152 00 Praha 5, IČ: 251 06 121, zastoupené JUDr. Evou Červenou, advokátkou, se sídlem Drtinova 24, 150 00 Praha 5, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. února 2011 č. j. 10 C 124/2010-80, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. listopadu 2011 č. j. 54 Co 243/2011-109 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2012

č. j. 26 Cdo 1333/2012-131 o vyklizení nemovitostí, spojené s návrhem na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí, za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 5, 2. Městského soudu v Praze a 3. Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Městské části Praha 5, se sídlem nám. 14. října 4, 150 00 Praha 5, zastoupené JUDr. Zdeňkem Jankovským, advokátem, se sídlem Karlovo náměstí 15, 120 00 Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. února 2011 č. j. 10 C 124/2010-80, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. listopadu 2011 č. j. 54 Co 243/2011-109 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2012 č. j. 26 Cdo 1333/2012-131 se zrušují.

II. Návrh stěžovatelky, aby jí Ústavní soud přiznal právo na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 11. října 2012, se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. února 2011 č. j. 10 C 124/2010-80, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. listopadu 2011 č. j. 54 Co 243/2011-109, jakož i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2012 č. j. 26 Cdo 1333/2012-131, a to pro porušení čl. 90 a 96 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), čl. 4 odst. 4, čl. 26, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Dále se stěžovatelka domáhala toho, aby Ústavní soud rozhodl, že se stěžovatelce přiznává právo na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

V ústavní stížnosti stěžovatelka dále navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí.

Ústavní soud návrhu na odklad vykonatelnosti podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyhověl a usnesením ze dne 15. ledna 2013 sp. zn. III. ÚS 3900/12 vykonatelnost napadených rozhodnutí do rozhodnutí Ústavního soudu o podané ústavní stížnosti odložil.

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem o Ústavním soudu.

II.

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 10 C 124/2010. Dále si Ústavní soud vyžádal vyjádření Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu 5 jako účastníků řízení a dále Městské části Praha 5 jako vedlejší účastnice řízení.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 9. listopadu 2011 č. j. 54 Co 243/2011-109 byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. února 2011 č. j. 10 C 124/2010-80, kterým soud uložil žalované (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatelka“) povinnost vyklidit nemovitosti specifikované v rozhodnutí, na adrese Pod Žvahovem 463, 152 00 Praha 5, jejichž správa byla žalobkyní (v řízení před Ústavním soudem „vedlejší účastnice“) svěřena hlavním městem Praha; odvolací soud změnil pouze lhůtu k vyklizení tak, že lhůtu k vyklizení stanovil k 15. červenci 2012. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2012 č. j. 26 Cdo 1333/2012-131 bylo odmítnuto dovolání žalované jako nepřípustné.

III.

Obvodní soud pro Prahu 5 ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 5. února 2013 zcela odkázal na svůj rozsudek vydaný v předmětné věci. Obvodní soud uvedl, že soudy řádně zdůvodnily svůj právní názor i procesní postup, včetně toho, proč některé důkazy neprovedly, a jejich rozhodování nebylo nijak překvapivé. Lidská práva stěžovatelky nebyla porušena. Tzv. vyšší zájem stěžovatelky lze stěží shledat v tom, že chce užívat předmětné nebytové prostory, neboť svoji činnost může provozovat i v jiných nebytových prostorách, kterých je v Praze dostatek.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 8. února 2013 odkázal rovněž na odůvodnění svého rozhodnutí, aniž by shledal relevantní důvody pro další rozvádění či doplňování tam uvedených zjištění a právního hodnocení. Městský soud v Praze vyjádřil přesvědčení, že svým rozhodnutím ani postupem v řízení neporušil ústavní práva stěžovatelky a že nejsou dány důvody pro vyhovění ústavní stížnosti.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 20. 2. 2013 setrval na odůvodnění svého rozhodnutí.

Městská část Praha 5 se ve stanovené lhůtě k podané ústavní stížnosti nevyjádřila.

Protože zasláná vyjádření neobsahovala žádné nové pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal Ústavní soud tato vyjádření účastníkům a vedlejší účastnici řízení k replice.

IV.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že obecné soudy její věc nesprávně právně posoudily; stěžovatelka především nesouhlasí s tím, jak obecné soudy posoudily otázku platnosti nájemní smlouvy. Stěžovatelka namítá, že v řízení nebyly provedeny jí navrhované důkazy výsledkem svědků a listinné důkazy, na základě jejichž provedení by podle stěžovatelky musely soudy dospět k opačnému závěru. Podle názoru stěžovatelky se soudy nezabývaly otázkou, zda ze strany účastníků nešlo o ústně uzavřenou nájemní smlouvu. Nejvyššímu soudu stěžovatelka vytýká, že odmítl její dovolání s odůvodněním, že nebylo navrženo řešení právní otázky, která má zásadní právní význam; stěžovatelka je přesvědčena, že takové otázky v jejím dovolání formulovány byly.

V.

Ústavní soud, jak vyplývá z článku 83 Ústavy, je orgánem ochrany ústavnosti. Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadená rozhodnutí, jakož i řízení jim předcházející z hlediska stěžovatelkou v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V souzené věci soud prvního stupně i odvolací soud dospěly ke shodnému závěru, že nájemní smlouva ze dne 11. října 2006, uzavřená mezi žalobkyní Městskou částí Praha 5 a stěžovatelkou jako žalovanou, je ve smyslu § 37 odst. 1 občanského zákoníku absolutně neplatná, neboť její předmět nebyl vymezen dostatečně určitě. Nárok žalobkyně na vyklizení předmětných nemovitostí proto obecné soudy shledaly důvodným.

Tento závěr obecných soudů, dovozující absolutní neplatnost sjednané nájemní smlouvy z faktu, že v ní nebyl předmět nájmu přesně označen, pokládá Ústavní soud v dané konkrétní skutkové situaci za extrémně formalistický.

Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro neurčitost jeho předmětu, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu.

V této souvislosti je třeba poukázat na to, že žalobkyně Městská část Praha 5 jako pronajímatel nájemní smlouvu sama připravovala, přičemž tato disponuje širokým aparátem včetně osob s právníkem vzděláním.

Tato smluvní strana je proto také stranou silnější, na rozdíl od žalované Tanečního centra Praha – konzervatoře jako obecně prospěšné společnosti, která se zabývá vzdělávací a uměleckou činností a která se v oblasti práva nepochybně natolik dobře neorientuje a smlouvu uzavírala v dobré víře a přesvědčení o její správnosti. Je také rovněž třeba připomenout, že touto smlouvou se obě strany dlouhá léta (prakticky od roku 2005) řídily a respektovaly ji. Přestože předmět nájmu nebyl ve smlouvě zcela přesně vymezen, o rozsahu užívání předmětné nemovitosti nebylo sporu, oběma stranám bylo známo, co je předmětem nájmu. Navíc obě strany každoročně určovaly rozsah oprav na jednotlivých částech nemovitosti, přičemž žalovaná do oprav nemovitosti sama investovala nemalé finanční prostředky. Městská část Praha 5 přijímala po celou dobu trvání nájmu od žalované nájemné.

Ačkoli tedy předmětná nájemní smlouva podle zjištění soudů neměla dostatečně přesně vymezený předmět nájmu, tedy nebyly přesně specifikovány nemovitosti, se kterými je žalovaná oprávněna nakládat, obě strany však neměly pochybnosti o tom, co je předmětem nájmu, neboť tento byl dán rozsahem faktického užívání předmětných nemovitostí. Ze tedy předpokládat přinejmenším konkludentní konsenz obou smluvních stran ohledně předmětu nájmu. V této souvislosti je třeba pro úplnost uvést, že režim této smlouvy se řídí ustanoveními § 663 a násl. občanského zákoníku a pro platnost smlouvy se nevyžaduje písemná forma.

Ústavní soud zdůrazňuje, že v soukromoprávní sféře je třeba určitost právního úkonu posuzovat vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem daného případu, přičemž pro interpretaci obsahu závazkového vztahu je rozhodující skutečná vůle obou smluvních stran v době uzavření smlouvy.

V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že v soukromém právu se aplikuje zásada *pacta sunt servanda* (smlouvy se musí dodržovat) – a to i v případech, kdy je to pro některou ze smluvních stran nevýhodné. Vedlejší účastnice si musí být vědoma své odpovědnosti ve smluvních vztazích a nemůže smlouvy uzavírat, a později namítat jejich neplatnost dle své vlastní vůle.

V soukromoprávní sféře platí zásada, že co není zakázáno, je dovoleno. Proto každý zákonný zásah do této sféry je třeba vnímat jako omezení lidské svobody, a proto je nutno vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem restriktivně, a nikoli extenzivně. Opačný výklad by byl v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v tomto případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena [viz obdobně nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 87/04 ze dne 6. 4. 2005 (N 75/37 SbNU 63), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud připomíná, že výše uvedené závěry vycházejí z posouzení konkrétních okolností daného případu, a je proto nutno je aplikovat vždy v závislosti na konkrétních okolnostech řešeného případu.

Na základě výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že postupem ve věci jednajících soudů došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

S ohledem na výše uvedené závěry se Ústavní soud nezabýval dalšími námitkami stěžovatelky obsaženými v ústavní stížnosti.

V ústavní stížnosti stěžovatelka dále navrhl, aby jí Ústavní soud přiznal náklady řízení před Ústavním soudem. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo z části nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. V dané věci neshledal Ústavní soud důvod pro jejich přiznání, neboť takto postupuje jen ve výjimečných případech, přičemž v tomto konkrétním případě existence takových výjimečných okolností shledána nebyla.

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí – rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 21. února 2011 č. j. 10 C 124/2010-80, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. listopadu 2011 č. j. 54 Co 243/2011-109 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2012 č. j. 26 Cdo 1333/2012-131 zrušil. Návrh stěžovatelky, aby jí Ústavní soud přiznal náklady řízení před Ústavním soudem, Ústavní soud podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako zjevně neopodstatněný.

Č. 37

K posuzování nároku na náhradu nemateriální újmy způsobené nezákonným vězněním

V případě uplatňování nároku na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatele, způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, vzniklého již za účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a ustanovení § 31a a § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb., bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě a trestu a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností tohoto zákona.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové (soudce zpravodaj) a Miloslava Výborného – ze dne 4. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 ve věci ústavní stížnosti Ivana Wichy, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. září 2011 č. j. 16 Co 208/2011-58 vydanému v řízení o stěžovatelově žalobě na náhradu nemajetkové újmy způsobené stěžovateli nezákonným vězněním v osmdesátých letech 20. století.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. září 2011 č. j. 16 Co 208/2011-58 došlo k porušení základních práv stěžovatele garantovaných v čl. 5 odst. 5 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 1 a čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 15. listopadu 2011 a doplněnou podáním ze dne 6. června 2012, se stěžovatel podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno jeho základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), právo na rovné zacházení podle čl. 1 Listiny a právo na odškodnění podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že skutková podstata jeho případu je nesporná, sporná otázka pak spočívá pouze v tom, zda občan nezákonně odsouzený přede dnem 18. března 1992 má, či nemá nárok na náhradu nemateriální újmy, případně zda zákon č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945, ve znění pozdějších předpisů, je zákonem, který náhradu nemajetkové újmy upravuje.

3. Stěžovatel má za to, že napadené rozhodnutí je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu [nálezy sp. zn. I. ÚS 85/04 ze dne 13. 7. 2006 (N 136/42 SbNU 91) a sp. zn. IV. ÚS 428/05 ze dne 11. 10. 2006 (N 185/43 SbNU 115), dostupné stejně jako všechna ostatní zde zmiňovaná rozhodnutí Ústavního soudu též na <http://nalus.usoud.cz>], ve které Ústavní soud přesvědčivě vyvrátil, že přiznání náhrady nemajetkové újmy nelze odmítnat jen proto, že nelze aplikovat zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, který náhradu nemateriální újmy neupravuje, nebo čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Stěžovatel poukázal i na nález Ústavního soudu ze dne 2. června 1999 sp. zn. Pl. ÚS 18/98 (N 82/14 SbNU 181; 151/1999 Sb.) ve věci práva odmítnout základní vojenskou službu, pokud je v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním, podle něhož žádný zákon nemůže „stanovit podrobnosti“ tak, aby oprávněné občany diskvalifikoval z jejich ústavně garantovaných práv. Podle názoru stěžovatele právo na zadostiučinění nelze odepřít s tvrzením, že nelze najít zákon, který by bylo možné aplikovat ve smyslu čl. 36 odst. 4 Listiny. Dále stěžovatel poukázal na nález Ústavního soudu vydaný dne 23. května 2012 pod sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65

SbNU 497), jehož odůvodnění je podle názoru stěžovatele plně aplikovatelné i na jeho ústavní stížnost.

II. Rekapitulace průběhu řízení

4. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 15 C 163/2010 (dále jen „soudní spis“).

5. Ze soudního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatel se žalobou podanou dne 2. června 2010 k Obvodnímu soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“), domáhal po žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „žalovaná“) zaplacení nemajetkové újmy v penězích, a to ve výši, kterou nechal na posouzení soudu. Důvodem podání žaloby byla skutečnost, že stěžovatel byl rozsudkem Vojenského obvodového soudu Prešov ze dne 23. listopadu 1982 sp. zn. T 157/82 uznán vinným trestným činem vyhýbání se výkonu vojenské služby podle § 280 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 15 měsíců nepodmíněně. Stěžovatel byl od 4. října 1982 do 24. listopadu 1982 ve vazbě a od 25. listopadu 1982 do 4. ledna 1984 ve výkonu trestu. Usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 4. dubna 2003 sp. zn. Nt 1004/2002 byla ve věci povolena obnova řízení, odsuzující rozsudek byl v celém rozsahu zrušen a následně bylo usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 28. července 2009 sp. zn. 3 T 72/2009 řízení zastaveno, neboť žalovaný skutek není trestným činem a není důvod k postoupení věci.

6. K návrhu stěžovatele na náhradu škody za výkon vazby podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, přiznala žalovaná dopisem ze dne 28. května 2010 stěžovateli částku 58 409 Kč. Odškodnění představovalo náhradu za ztrátu na výdělků, náklady výkonu vazby, náklady trestu, náklady původního trestního řízení, náklady obhajoby v řízení o povolení obnovy řízení a náklady obhajoby v řízení po obnově řízení. Pokud se týkalo požadavku stěžovatele na zadostiučinění ve výši 700 000 Kč, žalovaná uvedla, že náhradu nemajetkové újmy zákon č. 58/1969 Sb. po celou dobu své účinnosti neumožňoval, nicméně judikatura se v tomto směru vyvíjí tak, že nelze apriori pokládat takto specifikovaný nárok za nezákonný. Žalovaná proto stěžovateli jeho požadavku na zaplacení částky 700 000 Kč nevyhověla, vyslovila však stěžovateli omluvu za nezákonné odsouzení v trestní věci vedené u Okresního soudu v Opavě pod sp. zn. T 157/82.

7. Obvodní soud rozsudkem ze dne 2. listopadu 2010 č. j. 15 C 163/2010-11 uložil žalované povinnost zaplatit stěžovateli částku 12 000 Kč a nahradit mu náklady řízení ve výši 11 928 Kč. Na základě odvolání podaného oběma účastníky Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) jako soud odvolací rozsudkem ze dne 8. února 2011 č. j. 16 Co 32/2011-28 rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k další-

mu řízení s tím, že vada petitu žaloby brání pokračování v řízení a je ji třeba postupem podle ustanovení § 43 o. s. ř. odstranit. K výzvě obvodního soudu stěžovatel výši žalované částky stanovil na 30 000 Kč. Obvodní soud znovu rozhodl rozsudkem ze dne 5. dubna 2011 č. j. 15 C 163/2010-39 tak, že žalované uložil povinnost zaplatit stěžovateli částku 12 000 Kč a nahradit mu náklady řízení ve výši 11 928 Kč a doplňujícím rozsudkem ze dne 13. června 2011 č. j. 15 C 163/2010-51 žalobu co do částky 18 000 Kč zamítl.

8. K odvolání podanému žalovanou městský soud, rozsudkem napadeným ústavní stížností, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu o zaplacení 12 000 Kč zamítl. Městský soud vyslovil nesouhlas s právním názorem obvodního soudu o přímé aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy na předmětnou věc s tím, že povinnost nahradit stěžovateli nemajetkovou újmu za výkon vazby a výkonu trestu vykonané před účinností Úmluvy pro Českou republiku žalované v tomto řízení uložit nelze. Městský soud se neztotožnil s právními závěry vyslovenými jiným senátem městského soudu v rozhodnutí ze dne 12. května 2011 sp. zn. 22 Co 173/2011 o tom, že zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, lze výkladem přechodného ustanovení čl. II tohoto zákona aplikovat i na nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu vykonanými před 18. březnem 1992.

III. Rekapitulace vyžádaného vyjádření a repliky

9. Městský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 21. prosince 2012 plně odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, kde se vypořádal se všemi podstatnými námitkami stěžovatele, a uvedl, že při svém rozhodování postupoval v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu a jeho rozhodnutí není v rozporu ani s nálezem Ústavního soudu ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11, na který stěžovatel odkazuje. Podle názoru městského soudu Ústavní soud v citovaném nálezu sice připustil, že pokud se nárok na nemateriální újmu odvíjí od účasti žalobce na rehabilitaci a bylo-li odsuzující rozhodnutí z 50. let minulého století zrušeno až v době, kdy již byla Úmluva pro Českou republiku závazná, nelze ve vztahu k těmto případům vyloučit možnost aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Zároveň

však sám Ústavní soud tento závěr koriguje tím, že na druhou stranu by bylo stěží slučitelné s principem právní jistoty časově zcela neomezené uplatňování odpovědnosti státu, a že je tedy třeba stanovit určité časové hranice, neboť i aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy nemůže být bezbřehá, aby nedocházelo k absurdním důsledkům, kdy by se některé subjekty mohly domáhat svých nároků z důvodů, k nimž došlo před 40 a více lety.

10. Městský soud nesdílí tvrzení stěžovatele, že uvedený názor soudu zakládá další nerovnost ve vztahu mezi rehabilitovanými osobami, neboť pokud by došlo k přijetí tohoto právního názoru, vyvolávalo by to naopak další nerovnosti mezi takto rehabilitovanými osobami. V případě, že by k rehabilitaci osoby došlo například již v roce 2000, pak by tato osoba nemohla být vzhledem k marnému uplynutí promlčecích lhůt se svým nárokem úspěšná, zatímco osoba, u níž by k vyslovení účasti na rehabilitaci došlo až v současné době, by mohla zadostiučinění za nemajetkovou újmu uplatňovat.

11. Městský soud je toho názoru, že za dobu před účinností Úmluvy, tj. před 18. březnem 1992, může stát poskytovat odškodnění nemajetkové újmy jen na základě zvláštního zákona, jímž je např. zákon č. 261/2001 Sb. Proto nelze bez dalšího přihlížet k datu, ke kterému soudy v rehabilitačním řízení vyslovily, že ten, na němž byla vykonána vazba či výkon trestu, je účastníkem rehabilitace, případně k datu, kdy bylo trestní stíhání zastaveno. Takový výklad by právě vedl k „bezbřehosti“ uplatňování nároků za příkoří nastalé v době před účinností Úmluvy, ačkoli na odškodnění těchto osob pamatují či by měly pamatovat zvláštní zákony. K porušení zaručených základních práv stěžovatele tak podle odvolacího soudu napadeným rozhodnutím nedošlo a z uvedených důvodů navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako nepřípustnou.

12. Ústavní soud doručil vyjádření městského soudu stěžovateli, který v replice k tomuto vyjádření ze dne 31. prosince 2012 uvedl, že „údajná ustálená judikatura“ byla podle jeho názoru přinejmenším prolomena nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3438/11, neboť tímto nálezem Ústavní soud zrušil „judikatorní“ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2011 č. j. 30 Cdo 1384/2011-74. Stěžovatel má za to, že městský soud uvedený náález dezinterpretuje, neboť příslušná pasáž z odůvodnění nálezu zní: „Nestanovení časového kritéria do minulosti by mohlo vést k absurdním důsledkům, kdy by se některé subjekty mohly domáhat zadostiučinění, zejména za průtahy, ke kterým došlo před čtyřiceti lety.“ Ústavní soud tedy uvádí jako příklad „průtahy, ke kterým došlo před čtyřiceti lety“ a městský soud to zaměňuje za jakékoli „nároky z důvodů, k nimž došlo před 40 lety“.

13. K běhu promlčecí doby stěžovatel konstatoval, že v jeho případě bylo trestní stíhání zastaveno dne 28. července 2009 a po neúspěšném předběžném projednání podal žalobu dne 2. června 2010. Nárok proto ne-

může být promlčen podle žádného zákona, byť byl vězněn v letech 1982 až 1984. K poukazu městského soudu na aplikaci zákona č. 261/2001 Sb. pak stěžovatel uvedl, že tento zákon pouze poskytl „jednorázovou peněžní částku“ vybraným skupinám nevinně vězněných osob, případně jejich pozůstalým. Naproti tomu náhrada nemateriální újmy náleží i osobám, které podmínky zákona č. 261/2001 Sb. nesplňují.

14. Stěžovatel rovněž připomenul, že městský soud ve svém vyjádření zcela pomíjí, že v jiných srovnatelných případech (vydaných před shora zmíněným nálezem i potom) náhradu nemateriální újmy přiznal. Jednalo se o kauzy, které se vyznačují společnými rysy, kdy žalobci byli nezákonně vězněni za minulého režimu (mnozí z nich v 50. letech), dosáhli teprve nedávno „očistění“ a byli městským soudem uznáni za hodné náhrady nemateriální újmy. Stěžovatel zvláště zmínil usnesení městského soudu ze dne 27. září 2012 sp. zn. 25 Co 152/2012, ve kterém je zdůrazněno, že shora uvedený náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3438/11 vytvořil „nové právní prostředí“.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

15. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavního soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s připomenutím sdělení Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2012 č. Org. 72/12 k účinkům zákona č. 404/2012 Sb. na neskončená řízení před Ústavním soudem zahájená před 1. lednem 2013, uveřejněného pod č. 469/2012 Sb., Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska ústavní stížnosti

16. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci může jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavního soudu]. Ústavní soud ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Jedná se o případy, v nichž Ústavní soud posuzuje, zda orgány veřejné moci v dané věci ústavně souladně posoudily konkurenci norem podústavního práva sledujících určitý ústavně chráněný účel či konkurenci interpretačních alternativ jedné konkrétní normy, nebo otázku, zda neaplikovaly podústavní právo svévolně [srov. kupř. náleží ze dne 30. června 2004 sp. zn. III. ÚS 321/03 (N 90/33, SbNU 371)]. Jinými slovy, jednou z podmínek zásahu Ústavního soudu do rozhodovací činnosti orgánů veřejné

moci a do aplikace podústavního práva je vedle nerespektování kogentní normy také nerespektování záruky spravedlivého procesu obsažené v Listině a Úmluvě.

17. Relevantní část čl. 5 odst. 1 Úmluvy zní:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem.“

Ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy zní:

„Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

18. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Vzhledem k ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny, které stanoví, že podmínky a podrobnosti upravuje zákon, není ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny přímo aplikovatelné (nelze z něj nárok dovodit přímo), neboť podmínky a podrobnosti nároku na náhradu škody, včetně škody nemateriální, upravuje zákon; tím je v rozhodných souvislostech zákon č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tj. i zákona č. 160/2006 Sb.

19. Otázkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy na případy náhrady nemajetkové újmy včetně nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku, se Ústavní soud opakovaně zabýval.

20. V nálezu ze dne 13. července 2006 sp. zn. I. ÚS 85/04 (viz výše), ve kterém se jednalo o nárok na náhradu nemateriální újmy za nezákonné omezení svobody, Ústavní soud uvedl, že je třeba korigovat závěry o nároku na náhradu nemajetkové újmy za předchozí nezákonné omezení osobní svobody, kde je nárok na kompenzaci konstruován nejen v oblasti podústavního práva zákonem č. 82/1998 Sb., ale též Úmluvou v čl. 5 odst. 5, jenž je ve smyslu čl. 10 Ústavy bezprostředně aplikovatelnou normou ve vnitrostátním právním řádu České republiky a kterého je třeba použít přednostně před zákonem. Tento závěr Ústavní soud v citovaném nálezu podpořil řadou odkazů na judikaturu zahraničních ústavních soudů, podle níž v oblasti náhrady škody za nezákonné omezení osobní svobody, která je právním vztahem mezi jednotlivcem a státem, nelze striktně uplatňovat domácí civilistické pojetí škody. Ústavní soud zde rovněž podrobně rozvedl oprávněnost nároku na odškodnění za nezákonné omezení osobní svobody podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Podle závěrů učiněných v tomto nálezu je nárok na náhradu nemateriální újmy založen již samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje „self-executing“ ustanovení, aplikovatelné přednostně před zněním zákona. Jestliže dosavadní právní úprava umožňovala nahrazovat toli-

ko škodu hmotnou, bylo povinností soudů, pod jejichž ochranou se ocitají též základní práva jednotlivce, přednostně aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy v tom pojetí, jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, která pod pojmem odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy rozumí jak škodu hmotnou, tak i újmu nehmotnou (kupř. rozsudek ve věci *Tsirlis a Kouloumpas proti Řecku* ze dne 29. května 1997 č. 19233/91, 19234/91).

21. V nálezu ze dne 21. srpna 2007 sp. zn. I. ÚS 539/06 (N 131/46 SbNU 230) Ústavní soud připomenul, že se otázkou nároku na náhradu nemateriální újmy již zabýval ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 85/04. Dále uvedl, že otázkou nároku na náhradu imateriální újmy jako součásti náhrady škody, jejíž rozsah je v obecné rovině formulován v ustanovení § 442 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, se zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. 5. 2005 (N 98/37 SbNU 321; 265/2005 Sb.). Přitom dospěl k závěru, že současně legislativní pojetí škody jako materiální újmy takový výklad neumožňuje, avšak nevylučuje, aby se jednotlivec domáhal náhrady za nemateriální újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv cestou ochrany osobnosti podle § 11 a 13 občanského zákoníku. Z hlediska stávající legislativní úpravy se však jedná o jiný nárok, než je náhrada škody. Ústavní soud současně vyslovil, že tyto závěry je třeba korigovat v oblasti náhrady škody za předchozí nezákonné omezení osobní svobody, kde je nárok na kompenzaci konstruován nejen v oblasti podústavního práva, ale též Úmluvou v čl. 5 odst. 5, která je ve smyslu čl. 10 Ústavy bezprostředně aplikovatelnou normou ve vnitrostátním právním řádu a již je třeba použít přednostně před zákonem.

22. Ve stěžovateli citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3438/11 se jednalo o nárok na odškodnění za nemajetkovou újmu vzniklou vězněním stěžovatele během komunistického režimu v období od 1. listopadu 1953 do 9. května 1955. Ústavní soud zde poukázal na „tápání“ obecných soudů, včetně Nejvyššího soudu, podle jakého právního předpisu věc posoudit, i na rezignaci Nejvyššího soudu na svoji zákonnou povinnost sjednotitele judikatury, což je mimo jiné důležité pro zachování předvídatelnosti rozhodování soudů (výsledku procesu) jakožto jednoho z komponentů spravedlivého procesu a tím i základů demokratického právního státu. Ústavní soud v uvedeném nálezu vytkl Nejvyššímu soudu i to, že zcela pominul, že nárok stěžovatele na odškodnění a tím i na případnou nemateriální újmu se odvíjí až od jeho účasti na rehabilitaci a rozhodnutí z roku 2003, neboť až teprve od tohoto okamžiku mohl stěžovatel požadovat odškodnění. Ústavní soud rovněž uvedl, že jak již plyne z nálezu Ústavního soudu vydaného pod sp. zn. I. ÚS 85/04, nárok na náhradu nemateriální újmy je založen samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy a bylo povinností soudů toto ustanovení přednostně aplikovat bez ohledu na to, zda dosavadní právní úprava byla obsažena v zákoně č. 58/1969 Sb. či v zákoně č. 82/1998 Sb. Ústavní soud pak konsta-

toval, že čl. 5 odst. 5 Úmluvy není bezbřehý a stejně jako zákon o odpovědnosti za škodu má stanovený korektiv v podobě promlčení, a to s odkazem na princip právní jistoty. Ústavnímu soudu se tak stanovení určité časové hranice zmíněné odpovědnosti státu či územních samosprávných celků jevílo jako zcela opodstatněné. Proto v této posuzované věci zrušil napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu s tím, že bude nutné, aby se Nejvyšší soud zabýval stěžovatelem předloženou argumentací, jak vykládat promlčecí lhůty k uplatnění nemajetkové újmy po vydání rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2003 sp. zn. 15 Tz 67/2003, kterým bylo zrušeno odsuzující rozhodnutí z padesátých let. Ústavní soud přitom tímto nálezem v žádném případě nepředjímal, jak Nejvyšší soud v dané věci má rozhodnout, neboť jeho povinností bude vyslovit závazný právní názor, jak ve skutkově obdobných věcech postupovat a rozhodovat tak, aby byl zachován základní princip právního státu – právní jistota a z toho vyplývající právo na spravedlivý proces.

23. Nález ze dne 11. října 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115), na který stěžovatel poukazuje, se týká odsouzení stěžovatele pro trestný čin nenastoupení civilní služby v roce 1994 a následného zastavení trestního stíhání dne 21. prosince 1999. Ústavní soud zde vyslovil, že závěry učiněné v nálezu sp. zn. I. ÚS 85/04 nelze na projednávaný případ vztáhnout, neboť titulem náhrady nebylo nezákonné omezení osobní svobody jednotlivce skrze uložený trest svobody. V takovém případě nebylo lze přímo v domácím právním řádu aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy přednostně před zákonem ve smyslu čl. 10 Ústavy, neboť v případě stěžovatele nebylo právo na osobní svobodu vůbec dotčeno. Ústavní soud dále dovodil, že v tomto směru lze přisvědčit obecným soudům v tom směru, že v době vzniku tvrzeného nároku a v době rozhodování obecných soudů nebylo možné tento nárok právně opřít o zákon č. 82/1998 Sb., resp. o zákon č. 58/1969 Sb., avšak soudy měly poskytnout stěžovateli ochranu a měly přihlížet k tomu, že ač rozhodují o zásahu do osobnostních práv stěžovatele, byl by již v současnosti – pokud by nárok vznikl za účinnosti novely provedené zákonem č. 160/2006 Sb., resp. za podmínek podle čl. II (přechodné ustanovení) tohoto zákona i před jeho účinností – posuzován jako nárok na náhradu nemateriální újmy v důsledku nezákonného rozhodnutí, resp. nesprávného úředního postupu.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

24. Ústavní soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv stěžovatele a s odkazem na závěry uvedených rozhodnutí konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

25. Ústavní soud především poukazuje na nejednotnost postupu obecných soudů ve skutkově podobných věcech v tom smyslu, že různé

obecné soudy na skutkovou problematiku nahlíží jiným prizmatem a aplikují zcela odlišné právní předpisy. Jen příkladmo lze uvést několik rozsudků městského soudu, předložených stěžovatelem, jež se týkají nezákonného trestního stíhání a věznění osob v období 50. a následujících let, které byly vydány v období od 14. ledna 2010 do 18. dubna 2012 pod č. j. 13 Co 248/2011-56, 20 Co 467/2009-37, 21 Co 247/2011-13, 22 Co 173/2011-35, 29 Co 260/2011-39, 29 Co 407/2011-62 a 69 Co 496/2011-26. Senáty městského soudu 13 Co, 20 Co, 21 Co, 22 Co, 29 Co a 69 Co v odůvodnění těchto rozsudků již vycházely z judikatury Ústavního soudu, včetně poukazu na závěry Ústavního soudu uvedené v nálezu sp. zn. I. ÚS 85/04, a dovodily, že nároky žalobců na náhradu nemateriální újmy v souvislosti s nezákonným odsouzením a vykonaným trestem odnětí svobody za dobu před účinností Úmluvy jsou v zásadě co do základu po právu.

26. Zákonem č. 160/2006 Sb. byl do našeho právního řádu ustanovením § 31a začleněn nárok na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. Přitom, jak vyplývá z důvodové zprávy k tomuto zákonu, byl zákonodárcem jednoznačně motivován deficit vnitrostátní úpravy právě ve vztahu k čl. 5 odst. 5 Úmluvy a snahou uvést vnitrostátní úpravu do souladu s požadavky Úmluvy. Podle názoru Ústavního soudu je nepochybné, že nová právní úprava nárok na náhradu nemateriální újmy nekonstituuje, ale pouze ve vnitrostátní rovině deklaruje jeho existenci. Tento nárok, jak je uvedeno shora, byl již v minulosti založen samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje „self-executing“ ustanovení, aplikovatelné přednostně před zněním zákona.

27. V tomto světle nemůže obstát názor senátu 16 Co městského soudu uvedený v napadeném rozhodnutí, že v posuzovaném případě stěžovatel nelze náhradu za nemateriální újmu přiznat. Ústavní soud dává za pravdu stěžovateli, že výklad nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3438/11 provedený městským soudem svědčí o jeho dezinterpretaci, neboť Ústavní soud otázku promlčení vztahuje toliko ke stanovení délky promlčecí doby k uplatnění nároků na náhradu nemajetkové újmy od doby, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, v období od účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., tedy od 27. dubna 2006, a nikoliv k době před účinností Úmluvy pro Českou republiku, tj. přede dnem 18. března 1992.

28. Lze uzavřít, že pokud v předmětné věci bylo zastaveno trestní řízení, neboť žalovaný skutek není trestným činem, usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 28. července 2009 sp. zn. 3 T 72/2009, nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. V případě uplatňování nároku na náhradu nemateriální újmy stěžovatele, vzniklého již za účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., je pak třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a ustanovení § 31a a § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění

IV. ÚS 3439/11

č. 37

zákona č. 160/2006 Sb., bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě a trestu a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností tohoto zákona.

29. Z důvodů výše uvedených Ústavní soud konstatuje, že napadeným rozhodnutím městského soudu došlo k porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces, na soudní ochranu a na nemateriální odškodnění garantovaných v čl. 5 odst. 5 a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a v čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny, a proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 38

K podmínkám odnětí a přikázání věci jinému senátu v trestním řízení

I. Při rozhodování, zda má být postupováno podle § 262 trestního řádu, musí být brán zřetel na to, že institut zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní a zcela výjimečný. Takovýto krok musí být odůvodněn vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. Příkladem takovéto situace může být s ohledem na okolnosti konkrétní věci i opakované nerespektování závazných pokynů odvolacího soudu. Je nezbytné, aby v takovémto případě zrušující rozhodnutí odvolacího soudu vždy obsahovalo konkrétní výhrady k rozhodnutím soudu prvního stupně. Zároveň platí, že uvedené ustanovení nevytváří odvolacímu soudu širší prostor k prosazení svého názoru na postup a závěry soudu prvního stupně, než jaký mu vymezuje trestní řád, ať už jde o oprávnění ve věci sám meritorně rozhodnout nebo pouze zrušit rozsudek soudu prvního stupně a vrátit věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí. Odvolací soud proto např. může zavázat soud prvního stupně, aby se vypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, odstranil nejasnosti nebo neúplnosti svých skutkových zjištění, případně aby některé důkazy zopakoval nebo provedl další důkazy [§ 2 odst. 6, § 258 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu], dostojí-li však rozhodnutí soudu prvního stupně těmto požadavkům, nemůže ho odvolací soud zrušit pouze z důvodu, aby prosadil své hodnocení takto provedených důkazů a z něho plynoucí závěry ohledně skutkových zjištění.

II. Pokud soud prvního stupně po změně v osobě příslušného samosoudce nově provedl jednotlivé důkazy v hlavním líčení, měl možnost je v souladu se zásadou bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu) zhodnotit podle vlastního přesvědčení, tedy nezávisle na svých původních závěrech. Skutečnost, že tyto důkazy vyhodnotil s jiným výsledkem, než když ve věci rozhodoval v původním složení, sama o sobě neodůvodňuje zrušení tohoto rozhodnutí ze strany odvolacího soudu, a potažmo ani odnětí věci a její přikázání jinému senátu podle § 262 trestního řádu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Dagmar Lastovecké a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 5. března 2013 sp. zn. II. ÚS 3564/12 ve věci ústavní stížnosti Bc. Pavla Flossmanna, zastoupeného JUDr. Josefem Oubrechtem, advokátem, se sídlem Na Hrázce 241, Hradec Králové, proti výroku usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. června 2012 č. j. 10 To 200/2012-555, kterým se podle § 262 trestního řádu přikazuje, aby věc byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 17. září 2012, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného výroku usnesení Krajského soudu v Hradci Králové (dále též „odvolací soud“ nebo „krajský soud“), kterým bylo podle § 262 trestního řádu přikázáno Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou (dále též „soud prvního stupně“ nebo „okresní soud“), aby trestní věc stěžovatele byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu. Má za to, že tímto rozhodnutím byla porušena jeho základní práva podle čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Současně navrhl, aby se Ústavní soud podle § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, usnesl, že věc je naléhavá, a projednal ji přednostně.

2. Rozsudkem okresního soudu ze dne 18. září 2007 č. j. 2T 97/2006-206 byl stěžovatel, bývalý major Policie České republiky, uznán vinným návodem k trestnému činu zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 10 odst. 1 písm. b) k § 158 odst. 1 písm. a) trestního zákona a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání jednoho roku a šesti měsíců. Trestného činu se měl dopustit, stručně řečeno, tím, že v konkrétně zjištěnou dobu v kanceláři vedoucího odboru dopravy a silničního hospodářství Městského úřadu v Rychnově nad Kněžnou J. L. u tohoto intervenoval a naváděl ho k nezákonnému postupu ve správním řízení ve prospěch přestupce Jana Kolowrata Krakowského v úmyslu zajistit mu co nejmírnější postih za spá-

chané přestupky na úseku dopravy a ovlivnit způsobem popsaným ve skutkové větě zákonnost správního řízení. Se závěry soudu prvního stupně se ztotožnil krajský soud, který svým usnesením ze dne 10. dubna 2008 č. j. 10 To 86/2008-242 zamítl odvolání stěžovatele. Následně podané dovolání stěžovatele odmítl Nejvyšší soud usnesením ze dne 23. února 2009 č. j. 11 Tdo 1142/2008-286 podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu jako zjevně neodstatněné.

3. Všechna tři uvedená rozhodnutí byla k ústavní stížnosti stěžovatele zrušena nálezenem ze dne 14. července 2010 sp. zn. IV. ÚS 1235/09 (N 144/58 SbNU 207), neboť se v nich obecné soudy nevypořádaly s otázkou legitimacy pořizovaných záznamů prostorových odposlechů. Věc se tak dostala znovu k okresnímu soudu, který o obžalobě rozhodoval v jiném složení senátu, protože soudkyni JUDr. Hanu Kubínovou, která ve věci původně rozhodovala jako samosoudce, z důvodu zániku jejího mandátu nahradila soudkyně JUDr. Václava Marková.

4. Soud prvního stupně i odvolací soud dospěly v dalším řízení ke shodnému závěru, že v dané věci lze využít výsledků předmětných prostorových odposlechů. Poněvadž tento závěr nemá žádný vztah k napadenému výroku, Ústavní soud nepovažoval za potřebné jej blíže reprodukovat, nebo se jím v tomto řízení jakkoliv zabývat. Pokud jde o ostatní závěry, okresní soud svým usnesením ze dne 31. prosince 2010 č. j. 2T 97/2006-346 zastavil řízení v trestní věci stěžovatele, neboť měl za to, že o skutku již bylo postačujícím způsobem rozhodnuto kázeňsky propuštěním ze služebního poměru. Proti usnesení podali stěžovatel i státní zástupce stížnosti, o nichž odvolací soud rozhodl svým usnesením ze dne 31. ledna 2011 č. j. 10 To 53/2011-369 tak, že jimi napadené rozhodnutí zrušil a okresnímu soudu uložil, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Z jeho odůvodnění vyplývá, že neshledal podmínky pro aplikaci § 172 odst. 2 písm. b) trestního řádu, propuštění stěžovatele ze služebního poměru nepovažoval v tomto směru za postačující a soudu prvního stupně vytkl, že nepřihlédl k závažnosti skutku uvedeného v obžalobě ani ke stanovisku obžalovaného, který po celou dobu trestního řízení spáchání skutku popírá a jehož obhajoba je založena na tom, že mu jej nelze procesně účinným způsobem prokázat.

5. V dalším řízení okresní soud rozsudkem ze dne 15. srpna 2011 č. j. 2T 97/2006-477 zprostil stěžovatele obžaloby. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že intervence stěžovatele v konkrétní podobě, jak je popsána ve skutkové větě rozsudku, nebyla žádným důkazem prokázána. Stěžovatel se sice svou účastí na „dohadovacím“ jednání a pasivním přihlížením mu dopustil naprostého profesionálního selhání, odůvodňujícího jeho propuštění ze služebního poměru příslušníka Policie České republiky, okresní soud jej však, ctě zásadu *in dubio pro reo*, zprostil obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu, neboť měl pochybnosti o tom, zda stěžovatel svým jednáním

ním naváděl L. ke spáchání trestného činu. Zohlednil přitom rovněž zásadu přiměřenosti trestní represe. Uvedený rozsudek ale následně zrušil krajský soud svým usnesením ze dne 23. února 2012 č. j. 10 To 415/2011-509, kterým vyhověl odvolání státního zástupce. Měl za to, že soud prvního stupně nerespektoval jeho právní názor v otázce zastavení trestního stíhání. Rozhodnutí o zproštění obžaloby pro totožný skutek, za jaký byl původně odsouzen, považoval odvolací soud za postrádající logické a přesvědčivé vyhodnocení závěrů, proč jednání stěžovatele nenaplňuje jednotlivé znaky skutkové podstaty žalovaného trestného činu. Zároveň jej označil za odporující trvalé důkazní situaci. Soudu prvního stupně uložil, aby při respektování závazného právního názoru krajského soudu všechny provedené důkazy z průběhu celého řízení znovu srovnal a obsahově ujasnil či zopakoval, konstatované rozpory odstranil a takto utříděný důkazní soubor vyhodnotil v souladu s § 2 odst. 6 trestního řádu.

6. V návaznosti na toto rozhodnutí a po novém zhodnocení důkazů okresní soud opět zprostil stěžovatele obžaloby, a to svým rozsudkem ze dne 7. května 2012 č. j. 2T 97/2006-532. V jeho obsáhlém odůvodnění mimo jiné zdůraznil, že původní odsuzující rozsudek byl vydán soudem v jiném složení, přičemž poté, co došlo k jeho zrušení a odvolací soud následně zrušil i usnesení, kterým došlo k zastavení řízení, bylo opět konáno hlavní líčení, v němž byly provedeny i další dosud neprovedené důkazy, konkrétně výslech L. Z prostorových odposlechů podle jeho názoru plyne, že ze strany stěžovatele nebyl vysloven žádný požadavek či popisována představa, jakým způsobem by měl být případ přestupku řešen. Okresní soud vycházel z nepochybnitelných skutečností a nestavěl na domněnkách, na nichž by mělo být konstruováno zavinění. Zjištěné skutečnosti proto musel vyhodnotit při trvajících pochybnostech ve prospěch obžalovaného. Samotné jednání stěžovatele, který vyhověl žádosti přestupce a seznámil jej s L., by nemělo být kriminalizováno.

7. Státní zástupce podal odvolání i proti posledně uvedenému zprošťujícímu rozsudku, který následně krajský soud usnesením ze dne 28. června 2012 č. j. 10 To 200/2012-555 zrušil. Odvolací soud zdůraznil, že okresní soud nesprávně vložil zásadu subsidiarity trestní represe (princip zdrženlivosti) a aplikoval ji v rozporu s § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Jeho rozsudku vytkl nepřehlednost a nesrozumitelnost jeho závěrů v důsledku zbytečného opakování některých částí předchozích rozhodnutí a obsáhlých částí předmětných odposlechů. Zároveň reagoval kritikou na nesprávnosti a nelogičnosti v průběhu hodnotícího procesu okresního soudu i celkovou nepřesvědčivost přezkoumávaného rozhodnutí. Soud prvního stupně podle jeho názoru pominul výsledky dříve provedeného dokazování. Tato situace se přitom měla opakovat i v tomto případě, neboť ani teč soud prvního stupně nepostupoval v intencích posledního kasačního rozhodnutí, ne-

vyvodil správné skutkové ani právní závěry a důkazy vyhodnotil rozporně s jejich obsahem. Zároveň odvolací soud s ohledem na opakovaně nerespektování právního názoru nadřízeného soudu podle § 262 trestního řádu nařídil, aby byla věc projednána a rozhodnuta v jiném senátu, který by znovu provedl dokazování v hlavním líčení a následně všechny provedené důkazy řádným způsobem v celé šíři vyhodnotil logicky správně a v souladu s jejich obsahem, jednotlivě a ve vzájemných souvislostech.

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel má za to, že odvolací soud v napadeném usnesení pouze mechanicky aplikoval postup ve smyslu § 262 trestního řádu, aniž by doložil na konkrétních skutečnostech a okolnostech, že soud prvního stupně, konkrétně samosoudkyně JUDr. Václava Marková, není schopna uzavřít věc zákonným způsobem. Své závěry odvolací soud pouze stručně odůvodnil opakovaným nerespektováním právního názoru nadřízeného soudu, který se týkal závažného pochybení okresního soudu ve způsobu hodnocení procesně správně provedených důkazů. Je proto otázkou, zda se tato kasační rozhodnutí nestala pouze prostředkem k tomu, aby bylo soudu prvního stupně „vmuceno“ ztotožnění se s představou o hodnocení důkazů odvolacím soudem, když sám nemohl uznat stěžovatele vinným žalovaným trestným činem. Ve smyslu ustálené judikatury totiž odvolací soud není oprávněn sám činit závěry o důkazech odchýlně od závěrů obsažených v napadeném rozsudku nebo nařizovat soudu prvního stupně, jaké závěry má po provedení důkazů učinit, a nesmí ke způsobu hodnocení důkazů udělovat závazné pokyny. V dané věci se těmito omezeními neřídil a fakticky zcela „otevřeně“ deklaroval, že nelze soudem prvního stupně provedené důkazy hodnotit jinak než uznat stěžovatele vinným žalovaným trestným činem.

9. Odůvodnění kasačních rozhodnutí odvolacího soudu obsahuje některé závěry, jež postrádají logiku. Patří mezi ně poukaz na pravomocný rozsudek okresního soudu ze dne 26. května 2010 sp. zn. 1T 120/2006 ve skutkově související trestní věci L., kterým je naznačováno, že tato osoba by se nemohla dopustit předmětného skutku bez návodu stěžovatele, ačkoliv k ostatním v tomto rozsudku uvedeným skutkům již hánvodce nepotřebovala. Rovněž se zcela přehlíží, že právě přítomnost stěžovatele jako policejního důstojníka při jednání mezi L. a přestupcem mohla vést k tomu, že nedošlo ke korupčnímu jednání. Stěžovatel nepopíral svou účast na tomto jednání, nebyl však přítomen po celou dobu.

10. Ve vztahu ke své vině stěžovatel poznamenal, že je na posouzení soudu, zda jeho výroky pronesené při jednáních dne 10. října 2005 a dne 10. listopadu 2005 jsou či nejsou návodem k trestnému činu. Subjektivní hodnocení soudce ale musí respektovat zásady pro hodnocení důkazů uvedené v § 2 odst. 6 trestního řádu, protože v jeho mezích mohla zákonná

soudkyně JUDr. Marková dospět k závěru, že výroky stěžovatele návodem nejsou a že by musely „znít jinak“ a že „z jeho slovních projevů by muselo být patrné, jakým konkrétním způsobem naváděl správní orgán k nezákonnosti“. Aby mohl odvolací soud takovémuto hodnocení z hlediska uvedeného ustanovení něco vytknout, muselo by se jednat o závažné vybočení z logiky věci a odvolací soud by musel zdůvodnit, v čem a proč spatřuje rozpory, resp. vadné hodnocení důkazů, což však v dané věci neučinil. Omezil se totiž jen na obecnou výtku absence logického a přesvědčivého vyhodnocení závěrů, proč jednání stěžovatele nenaplní jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu, aniž by konkretizoval navádějící výrok stěžovatele, jenž měl u L. vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin. Rovněž tak odvolací soud neuvedl, v rozporu s kterými dalšími důkazy vyhodnotil okresní soud svědeckou výpověď již pravomocně odsouzeného L., jehož výslech byl proveden až u hlavního líčení dne 2. června 2011. Hodnocení důkazů, včetně této výpovědi, které provedl okresní soud, nelze podle stěžovatele považovat za rozporné s § 2 odst. 6 trestního řádu. Pokud se přitom odvolací soud s takovýmto hodnocením neztotožnil a uložil okresnímu soudu, aby „znovu všechnu provedené důkazy z průběhu řízení srovnal a obsahově ujasnil či zopakoval a konstatované rozpory odstranil“, aniž by uložil provedení nových důkazů, nelze toto vnímat jinak než jako snahu vnutit okresnímu soudu, aby hodnotil důkazy stejně jako odvolací soud, což je v příkrém rozporu s dosavadní judikaturou.

11. Pokud odvolací soud za účelem dosažení toho, aby okresní soud akceptoval jeho hodnocení důkazů, opakovaně rušil rozsudky soudu prvního stupně a následně rozhodl o odejmutí věci a přikázání jinému soudci, porušil tím podle stěžovatele jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud si vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou pod sp. zn. 2T 97/2006, s jehož obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí průběhu řízení, a vyzval účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

13. Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření, podepsaném předsedkyní senátu 10 To JUDr. Janou Chládkovou, považuje stěžovatelem provedené hodnocení podstatných skutečností pro postup podle § 262 trestního řádu za účelové, k čemuž poukazuje na přehled průběhu řízení a na podrobná odůvodnění učiněných rozhodnutí. Ústavní stížnost je podle jejího názoru zjevně neopodstatněná.

14. Stěžovatel ve své replice stručně uvedl, že s ohledem na obsah vyjádření odvolacího soudu není nutné cokoliv nad rámec ústavní stížnosti doplňovat.

15. Ústavní soud má za to, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, jejich přílohy, jakož i obsah příslušného spisu. S ohledem na § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., se tak již nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání.

IV. Vlastní posouzení

16. Z ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu plyne, že ústavní stížností se lze domáhat ochrany základních práv a svobod jen proti rozhodnutím „konečným“, tj. rozhodnutím o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje. Zpravidla půjde o ta rozhodnutí, jimiž se soudní či jiné řízení končí, splnění těchto podmínek lze nicméně připustit i v případech nemeritorních rozhodnutí, která jsou způsobila bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo [srov. nález ze dne 12. ledna 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53)]. Podle ustálené judikatury patří k tomuto typu rozhodnutí i pokyn odvolacího soudu podle § 262 trestního řádu, aby věc byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu [srov. nález ze dne 7. prosince 1995 sp. zn. III. ÚS 90/95 (N 82/4 SbNU 271), nález ze dne 6. června 2002 sp. zn. III. ÚS 711/01 (N 66/26 SbNU 193), usnesení ze dne 21. října 2010 sp. zn. III. ÚS 2832/10 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Tím je zohledněna i zásada ekonomie řízení, protože pokud by bylo případné porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny v důsledku takového rozhodnutí konstatováno až na samém konci soudního řízení, toto řízení by probíhalo zcela zbytečně (srov. usnesení ze dne 13. prosince 2007 sp. zn. III. ÚS 1913/07). Poněvadž ústavní stížnost směřuje právě proti výroku usnesení odvolacího soudu, kterým je stanoven tento pokyn, není dán důvod pro její odmítnutí pro nepřipustnost. Ústavní soud proto přistoupil k jejímu věcnému posouzení, a to právě a výlučně z toho hlediska, zda aplikací § 262 trestního řádu nedošlo v dané věci k porušení základních práv stěžovatele. Dospěl přitom k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

IV./a Obecná východiska

17. Podle čl. 38 odst. 1 Listiny nesmí být nikdo odňat svému zákonnému soudci; příslušnost soudu a soudce stanoví zákon. Uvedený imperativ je především ochranou proti libovůli či účelovému obsazení jednajícího soudu *ad hoc* [nález ze dne 29. května 1997 sp. zn. III. ÚS 230/96 (N 65/8 SbNU 141)]. Jak vyplývá z již dřívějších rozhodnutí Ústavního soudu, podstata tohoto základního práva spočívá v tom, že orgány veřejné moci musí

respektovat příslušnost soudu a soudce a že napadlé věci musí být přidělovány v souladu s rozvrhem práce [např. náleze ze dne 7. července 1994 sp. zn. I. ÚS 2/93 (N 37/1 SbNU 267)]. Takto určená příslušnost je zásadně dána pro celé řízení.

18. Ustanovení § 262 věty první trestního řádu umožňuje odvolacímu soudu, rozhodne-li se vrátit věc k novému projednání a rozhodnutí soudu prvního stupně, zároveň nařídit, aby byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu. Je zřejmé, že rozhodnutí podle tohoto ustanovení je svou povahou odnětím a přikázáním věci, a proto pro tento postup musí být splněny obdobné důležité důvody jako pro postup podle § 25 trestního řádu. Základním kritériem pro posouzení jejich existence je zejména skutečnost, zda u místně příslušného soudu, resp. dosavadního senátu, lze zajistit dodržení základních zásad trestního řízení, jak jsou uvedeny v § 2 trestního řádu, a vyloučit jakékoliv pochybnosti o nestrannosti soudu, jako principu uvedeného v čl. 36 odst. 1 Listiny. Zmíněné důležité důvody musí být zřetelné, zřejmě a bezpochybně a jejich existence musí být jednoznačně prokázána [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 90/95 (viz výše); náleze ze dne 7. září 2009 sp. zn. I. ÚS 1922/09 (N 196/54 SbNU 411)].

19. Při rozhodování, zda má být postupováno podle § 262 trestního řádu, musí být brán zřetel na to, že institut zákonného soudce je důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní a zcela výjimečný. Uplatní se zde závěr, že takovýto krok musí být odůvodněn vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat [náleze ze dne 22. října 2009 sp. zn. IV. ÚS 956/09 (N 225/55 SbNU 105), bod 32]. Příkladem takovéto situace může být s ohledem na okolnosti konkrétní věci i opakované nerespektování závazných pokynů odvolacího soudu. Je nezbytné, aby v takovémto případě zrušující rozhodnutí odvolacího soudu vždy obsahovalo konkrétní výhrady k rozhodnutím soudu prvního stupně [srov. usnesení ze dne 14. července 1998 sp. zn. I. ÚS 112/98 (U 45/11 SbNU 335)]. Zároveň platí, že uvedené ustanovení nevytváří odvolacímu soudu širší prostor k prosazení svého názoru na postup a závěry soudu prvního stupně, než jaký mu vymezuje trestní řád, ať už jde o oprávnění ve věci sám meritorně rozhodnout nebo pouze zrušit rozsudek soudu prvního stupně a vrátit věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí. Odvolací soud proto např. může zavázat soud prvního stupně, aby se vypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, odstranil nejasnosti nebo neúplnosti svých skutkových zjištění, případně aby některé důkazy zopakoval nebo provedl další důkazy [§ 2 odst. 6, § 258 odst. 1 písm. b), c) trestního řádu], dostojí-li však rozhodnutí soudu prvního stupně těmto požadavkům, nemůže ho odvolací soud zrušit pouze z důvodu, aby prosadil své hodnocení takto provedených důkazů

a z něho plynoucí závěry ohledně skutkových zjištění [srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 1922/09 (viz výše); nálezn ze dne 14. ledna 2011 sp. zn. I. ÚS 109/11 (N 72/61 SbNU 105)].

IV./b Ústavněprávní posouzení aplikace § 262 trestního řádu v dané věci

20. Ústavní soud považoval za nezbytné v první řadě vymezit, v čem se rozcházejí závěry obsažené v kasačních usneseních odvolacího soudu a zprošťujících rozsudcích prvního stupně. Soud prvního stupně ve výroku svého posledního rozsudku označil za důvod zproštění obžaloby § 226 písm. b) trestního řádu, tedy skutečnost, že v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem. Učinil tak navzdory tomu, že odvolací soud již ve svých předchozích rozhodnutích označil tento závěr za důsledek ne-
správného výkladu a aplikace zásady subsidiarity trestní represe (princip zdrženlivosti), která je v rozporu s § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Podle jeho názoru lze totiž této zásadě přiznat pouze povahu výkladového pravidla, nikoliv však dalšího přístupujícího znaku ke konkrétní skutkové podstatě formulované ve zvláštní části trestního zákoníku, resp. trestního zákona.

21. Přesto však nerespektování uvedeného právního názoru nemohlo být v dané věci dostatečným důvodem pro aplikaci § 262 trestního řádu. Z odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně vyplývá, že hlavním důvodem zproštění nebyla absence trestnosti žalovaného skutku, nýbrž zjištění, že provedené důkazy neumožňují s dostatečnou jistotou závěr o tom, zda se tento skutek vůbec stal. Soud prvního stupně totiž nepovažoval za prokázané, že stěžovatel „naváděl“ správní orgán L. k nezákonnému postupu ve správním řízení ve prospěch přestupce, resp. že doprovázel přestupce před zahájením správního řízení do kanceláře L. „v úmyslu“ ovlivnit jeho zákonnost. Závěr, podle něhož nelze kriminalizovat jednání stěžovatele, je proto s ohledem na celý obsah odůvodnění možné interpretovat [navzdory aplikaci § 226 písm. b) trestního řádu] pouze v tom smyslu, že nezahrnuje skutková zjištění o úmyslu stěžovatele navést správní orgán svým jednáním k nezákonnému postupu ve správním řízení. Otázka trestnosti skutku popsaného v obžalobě tak za této situace nebyla relevantní pro výsledek řízení a stejně tak jí samotnou nebylo možné odůvodnit odnětí věci příslušnému soudci.

22. Této skutečnosti si byl patrně vědom i odvolací soud, když jeho výhrady směřovaly především proti skutkovým zjištěním soudu prvního stupně. Hlavním důvodem opakovaného zrušení rozsudků soudu prvního stupně a aplikace § 262 trestního řádu byl způsob, jakým hodnotil provedené důkazy, když za použití zásady *in dubio pro reo* nepovažoval za prokázanou skutečnost, že stěžovatel svým jednáním sledoval úmysl zajistit pro-

střednictvím L. co nejmírnější postih pro přestupce. Podle odvolacího soudu nepostupoval soud prvního stupně ve svém posledním rozsudku v intencích posledního kasačního rozhodnutí, nevyvodil správné skutkové ani právní závěry a důkazy vyhodnotil rozporně s jejich obsahem. Kromě výše uvedeného nesprávného výkladu a aplikace zásady subsidiarity trestní represe mu přitom vytkl jednak nepřehlednost a nesrozumitelnost jeho závěrů v důsledku zbytečného opakování některých částí předchozích rozhodnutí (části předchozích rozhodnutí, předmětných odposlechů), jednak nesprávnost (resp. též nelogičnost) závěru o absenci slovního návodu ze strany obžalovaného, který podle jeho názoru zcela pomíjí další skutkové souvislosti a je zcela v rozporu se správnými závěry, které učinil soud prvního stupně ve svém prvním odsuzujícím rozsudku.

23. Je tedy zřejmé, že pro postup podle § 262 trestního řádu byly rozhodující především otázky související se skutkovými, nikoliv právními závěry soudu prvního stupně. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že v této fázi řízení nemůže přezkoumávat námitky skutkového charakteru, neboť by tím v rozporu s čl. 90 Ústavy i s principem minimalizace zásahů prejudikoval rozhodnutí obecných soudů ve věci samé [srov. např. usnesení ze dne 21. května 2009 sp. zn. III. ÚS 207/09, usnesení sp. zn. III. ÚS 2832/10 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Jeho kasační zásah v případech týkajících se odnětí věci podle § 262 trestního řádu připadá v úvahu jen tehdy, shledá-li, že postup odvolacího soudu byl projevem zjevně libovůle a došlo k němu bez náležitého odůvodnění. V rámci svých úvah přitom mohl posuzovat toliko povahu jednotlivých výhrad, tedy zda svým obsahem nevybočují z mezí přezkumu odvolacího soudu, dále jejich relevanci ve vztahu k výsledku řízení před soudem prvního stupně, jakož i způsob, jakým byly reflektovány v předchozím řízení, a úvahu odvolacího soudu, proč nelze dosáhnout odstranění vad rozsudku soudu prvního stupně za současného složení senátu, nikoliv však hodnotit správnost skutkových zjištění, a to ani v rozsahu jejich jinak standardního ústavněprávního přezkumu. Ve všech případech by bylo základním kritériem přezkumu Ústavního soudu právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

24. Ústavní soud podotýká, že pokud okresní soud po změně v osobě příslušného samosoudce nově provedl jednotlivé důkazy v hlavním líčení, měl možnost je v souladu se zásadou bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu) zhodnotit podle vlastního přesvědčení. Skutečnost, že tyto důkazy vyhodnotil s jiným výsledkem, než když ve věci rozhodoval v původním složení, sama o sobě neodůvodňuje zrušení tohoto rozhodnutí ze strany odvolacího soudu a potažmo ani odnětí věci a její přikázání jinému senátu. Za nesprávný je třeba považovat i poukaz na to, že proti původním skutkovým zjištěním nevznesly ve svých rozhodnutích žádné výhrady ani

Nejvyšší soud, ani Ústavní soud, neboť tyto soudy se těmito zjištěními vůbec nezabývaly.

25. Z hlediska aplikace § 262 trestního řádu tak lze přiznat relevanci až námitkám stran rozpornosti a nelogičnosti skutkových zjištění. Ty však bude možné v dané věci považovat za opodstatňující tento postup pouze tehdy, budou-li dostatečně konkrétní a bude-li z nich vyplývat, že soud prvního stupně nedostal požadavku hodnotit důkazy logicky správně a v souladu s jejich obsahem, jednotlivě a ve vzájemných souvislostech, vyplývajícím z § 2 odst. 6 trestního řádu. Ústavní soud se proto musel vypořádat především s otázkou, zda odvolací soud zpochybnil postup soudu prvního stupně, který s ohledem na zásadu *in dubio pro reo* neshledal na základě provedených důkazů úmysl stěžovatele zajistit prostřednictvím L. co nejmírnější postih pro přestupce, právě z těchto pozic. Jeho rozhodnutí by totiž nemohl zrušit pouze za tím účelem, aby prosadil své vlastní hodnocení důkazů, a právě z tohoto důvodu nesmí ani § 262 trestního řádu sloužit jako prostředek k obejití uvedeného omezení. Význam tohoto omezení je navíc v dané věci posílen tím, že v případě zproštění obžaloby soudem prvního stupně zákon neumožňuje, aby se odvolací soud odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a sám ve věci rozhodl rozsudkem [viz § 259 odst. 3, odst. 5 písm. a) trestního řádu]. Odnětí věci původnímu senátu pouze na základě odlišného hodnocení skutkového stavu, aniž by v tomto směru bylo možné soudu prvního stupně opakovaně vytknout porušení § 2 odst. 6 trestního řádu, resp. některou z vad podle § 258 odst. 1 trestního řádu, by bylo možné považovat za projev libovůle.

26. Soud prvního stupně ve svých posledních dvou rozsudcích nepovažoval provedené důkazy za natolik přesvědčivé, aby mohl s jistotou tvrdit, že stěžovatel naváděl správní orgán ke zneužití pravomoci veřejného činitele. Ve své argumentaci stěžovateli vytkl nepřiměřenou angažovanost ve věci přestupce a pasivitu při jednání L. s přestupcem, jemuž nejenže v ničem nebránil, ale ještě mu navíc nabídl i možnost spolupráce za účelem časově rychlého vyřízení věci. Uznal přitom důvodnost a přiměřenost jeho kárného postihu. Zároveň ale konstatoval, že ze záznamů prostorových odposlechů nevyplývá žádný požadavek nebo popis představy stěžovatele, jakým způsobem by měl být případ přestupce řešen, resp. že by v průběhu jednání dne 10. listopadu 2005 učinil nějaké návodné či usměrňující vstupy do jednání mezi L. a přestupcem. Jednání stěžovatele, který vyhověl žádosti přestupce informovat se o průběhu přestupkového řízení a na možné způsoby řešení svého provinění a seznámil s ní L. v rámci vzájemného rozhovoru, nelze podle okresního soudu bez dalšího kriminalizovat a nelze ani vyloučit, že spadalo do rámce občansky a lidsky vlídného přístupu policie k veřejnosti. K utvrzení této verze vedl soud prvního stupně i výslech L., z něhož vyplynulo, že přestupce byl policii znám jako osoba, která jí hmot-

ně pomáhala, a tedy když se přestupce na stěžovatele obrátil se žádostí o objasnění přestupkového řízení, stěžovatel jej neodmítl. Okresní soud ve svém rozsudku uvedl, že vycházel z nepochybnitelných skutečností a nestavěl na domněnkách, na nichž by mělo být konstruováno zavínění obžalovaného (např. že jednání stěžovatele bylo popudem k dalšímu nezákonnému jednání správního orgánu nebo že stěžovatel učinil konkludentní projev vůle tím, že proti tomuto jednání neprotestoval, a byl tak srozuměn s nezákonností), protože musel zjištěné skutečnosti vyhodnotit při tvářejících pochybnostech ve prospěch obžalovaného.

27. Odvolací soud se s uvedenými závěry opakovaně neztotožnil. Již ve svém usnesení ze dne 23. února 2012 č. j. 10 To 415/2011-509 uvedl, že zprošťující výrok v konkrétním případě zcela postrádá logické a přesvědčivé vyhodnocení závěrů, proč jednání obžalovaného nenaplnuje jednotlivé znaky skutkové podstaty žalovaného trestného činu. Aktivní zapojení stěžovatele ve snaze o dosažení co možná nejmenšího a pro přestupce nejvýhodnějšího postihu bylo podle jeho názoru zdokumentováno zvukovým záznamem. V této souvislosti lze poukázat na odůvodnění jeho zamítavého usnesení ze dne 10. dubna 2008 č. j. 10 To 86/2008-242, na které odvolací soud odkazoval i ve svých kasačních rozhodnutích a z něhož vyplývá, že se stěžovatel během tohoto jednání dne 10. listopadu 2005 „vyjadřoval k délce zákazu činnosti, přislíbil následné zařízení příznivých policejních zpráv, aby mohl být od zbytku zákazu činnosti co nejdříve upuštěno atd.“ Tomuto jednání předcházely další aktivní kroky stěžovatele, a to předjednání přijetí přestupce [rozhovor stěžovatele s L. dne 10. října 2005, v rámci něhož jej stěžovatel podle zamítavého usnesení požádal o mírnější postih jmenovaného přestupce („No tak ho tady asi budete mít, jestli bys jim nějakým způsobem řekl, že on nám je určitým způsobem nakloněn jako policejní zpravodaj ...“)] a jeho doprovod do kanceláře nebo nabídka součinnosti při očekávaném upuštění od výkonu zbytku trestu přestupce. Přestupce se s L. neznal a přímo si sám za ním přijít, navíc se snahou o ovlivnění řízení ve svůj prospěch co nejmenším postihem za přestupek, netroufl. Bez zapojení obžalovaného by přitom smlouvání o výši správní sankce nemohlo proběhnout tak, jak skutečně proběhlo. Ze všech těchto skutečností lze podle odvolacího soudu dovozovat úmysl stěžovatele ovlivnit konkrétní řešení případu a uložení sankce. Za tendenční a účelové označil odvolací soud vyhodnocení nového důkazu provedeného okresním soudem, a to výslechu L., podaného nyní se značným časovým odstupem, který nemůže negovat další objektivně zjištěná fakta o průběhu intervence a vedení jednání v kanceláři za účasti přestupce a stěžovatele.

28. Na základě srovnání závěrů obou soudů a po zohlednění časové postupnosti jednotlivých rozhodnutí, dospěl Ústavní soud k závěru, že opakované výhrady odvolacího soudu stran hodnocení důkazů byly způsobilé

odůvodnit kasací rozsudků soudu prvního stupně i použití postupu podle § 262 trestního řádu. Odvolací soud trval na tom, že soud prvního stupně nevyhodnotil jednotlivé důkazy ve vzájemných souvislostech (předjednání přijetí přestupce u L. ze strany stěžovatele, jeho doprovod k tomuto jednání, přítomnost stěžovatele při jejich jednání, skutečnost, že přestupce se s L. neznal, a nabídku součinnosti ze strany stěžovatele při očekávaném upuštění od výkonu zbytku trestu přestupce, celkový průběh přestupkového řízení), jeho závěry považoval za logicky nesprávné a jsoucí v rozporu s obsahem jednotlivých důkazů (záznamy prostorových odposlechů). To se týkalo zejména některých projevů stěžovatele, a to jednak jeho vyjádření při schůzce dne 10. října 2005, jednak jeho aktivních vstupů do jednání dne 10. listopadu 2005. Právě na tomto základě zpochybnil odvolací soud i použití zásady *in dubio pro reo* při hodnocení úmyslu stěžovatele dosáhnout neadekvátně mírnějšího rozhodnutí a celého postupu řízení ve prospěch přestupce. Závěr odvolacího soudu, že soud prvního stupně vyhodnotil důkazy v rozporu s § 2 odst. 6 trestního řádu, proto podle Ústavního soudu nebyl z hlediska provedeného dokazování učiněn svévolně, nebyl ve zjevném rozporu s obsahem spisu a bylo mu možné přiznat zásadní význam, pokud jde o vlastní rozhodnutí soudu prvního stupně o vině stěžovatele.

29. Zůstává tak zodpovědět poslední otázku, zda odvolací soud dostatečně vysvětlil důvody svých pochybností, že soud prvního stupně tyto nedostatky neodstraní, bude-li rozhodovat v dosavadním složení. Ani zde však nelze shledat důvod pro vyhovění ústavní stížnosti. Odvolací soud závěrem svého posledního rozhodnutí upozornil na to, že podle § 262 trestního řádu postupoval až za situace, kdy v odvolacím řízení třikrát zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně. Svůj postup přitom opřel o zjištění, že soud prvního stupně nerespektoval závazný právní názor obsažený v jeho dosavadních rozhodnutích, který se týkal hodnocení provedených důkazů a právního hodnocení žalovaného skutku, byť posledně uvedená skutečnost nebyla z hlediska aplikace § 262 trestního řádu rozhodující. V této souvislosti přitom není nevýznamné, že soud prvního stupně závěrem svého posledního rozsudku sám uvedl, že pokud by jeho meritorní rozhodnutí mělo znít jinak, musel by jím porušit zásadu hodnocení důkazů podle vlastního vnitřního přesvědčení. Jinými slovy, tento soud tak vyloučil možnost odlišného skutkového hodnocení za dané důkazní situace, k čemuž však mohlo odstranění vytčených nedostatků jeho rozhodnutí vést.

30. Ústavní soud závěrem konstatuje, že hodnotil odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu s ohledem na obsahovou provázanost jeho jednotlivých částí jako celek, nikoliv pouze izolovaně tu jeho část, která se vztahuje právě k ústavní stížnosti napadenému výroku. Zároveň přihlédl i k odůvodnění zamítavého usnesení ze dne 10. dubna 2008 č. j. 10 To 86/2008-242, na které odvolací soud opakovaně odkazoval i ve svých ná-

sledných kasačních rozhodnutích. Z ústavněprávního hlediska odůvodnění napadeného výroku ob stojí.

IV./c Závěr

31. Vzhledem k tomu, že napadeným výrokem usnesení odvolacího soudu nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, Ústavní soud jeho ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl. Tím se stal obsoletním návrh stěžovatele, aby se Ústavní soud usnesl o naléhavosti věci, protože o něm nemohlo být rozhodnuto. Závěrem Ústavní soud opětovně zdůrazňuje, že tímto nálezem neaprobujeme ani jinak nehodnotíme skutkovou zjištění či právní závěry, které v usnesení, proti němuž směřovala ústavní stížnost, vyslovil odvolací soud. Stejně tak se nevyjadřujeme k otázce použitelnosti záznamů prostorových odposlechů, jež jím byla v minulosti v souvislosti s konkrétní věcí řešena. Takovéto hodnocení Ústavnímu soudu v dané věci s ohledem na předmět řízení nenáleželo.

Č. 39

K rozhodčím doložkám ve spotřebitelských smlouvách

Obdobně jako ve věcech projednávaných Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 2735/11 [nález sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 71/65 SbNU 9)] a sp. zn. III. ÚS 1624/12 [nález sp. zn. III. ÚS 1624/12 ze dne 27. 9. 2012 (N 164/66 SbNU 433)] podle náhledu Ústavního soudu došlo i v projednávané věci k zásahu do práva stěžovatele na spravedlivý proces, neboť stěžovatel namítal v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce neplatnost rozhodčí doložky a Městský soud v Praze tuto jeho námítku (nesprávně) odmítl s tím, že není oprávněn se platností rozhodčí doložky (a tedy pravomocí rozhodce) zabývat a obrana stěžovatele má spočívat v podání žaloby o zrušení rozhodčího nálezu. Tento nesprávný závěr Městského soudu v Praze nekoresponduje též s požadavky vyplývajícími ze směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepriměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného – ze dne 6. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 4709/12 ve věci ústavní stížnosti Mirka D' Alberta, zastoupeného Mgr. Vladimírem Pospíšilem, advokátem, advokátní kancelář se sídlem Mezibranská 5, Praha 1, směřující proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 321/2012-99 ze dne 27. září 2012, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech podle vykonatelného rozhodčího nálezu, za účasti CCRB, a. s., se sídlem Olivova 948/6, Praha 1, zastoupené Mgr. Martinem Strakou, advokátem, advokátní kancelář se sídlem Londýnská 674/55, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 321/2012-99 ze dne 27. září 2012 bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 321/2012-99 ze dne 27. září 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení svého práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 34 E 431/2012 Ústavní soud zjistil, že Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením č. j. 34 E 431/2012-58 ze dne 13. dubna 2012 ve spojení s opravným usnesením č. j. 34 E 431/2012-76 ze dne 28. května 2012 na základě rozhodčího nálezu vydaného dne 20. února 2012 JUDr. Janem Brožem pod sp. zn. A/2011/01008 (dále jen „předmětný rozhodčí nález“) k vymození pohledávky vedlejší účastnice ve výši 538 051,75 Kč s příslušenstvím a pro náhradu nákladů rozhodčího řízení nařídil výkon rozhodnutí zřízením zástavního práva na specifikovaných ideálních podílech na nemovitostech a rozhodl o náhradě nákladů řízení. K odvolání stěžovatele Městský soud v Praze usnesením č. j. 14 Co 321/2012-99 ze dne 27. září 2012 usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

3. Odvolací soud své v záhlaví citované rozhodnutí založil na závěru, že rozhodce JUDr. Jan Brož měl pravomoc k vydání předmětného rozhodčího nálezu založenou existencí rozhodčí smlouvy, jejíž platnost při nařízení výkonu rozhodnutí soud není oprávněn řešit s tím, že případná obrana stěžovatele jako povinného spočívá v podání žaloby o zrušení rozhodčího nálezu.

II.

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že předmětný rozhodčí nález, na základě kterého vedlejší účastnice podala návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva, je neplatný. Tuto námitku stěžovatel podle svého tvrzení uplatnil v odvolacím řízení, a to s poukazem na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. listopadu 2011 (N 187/63 SbNU 171).

5. Předmětný rozhodčí nález byl podle stěžovatele vydán na základě rozhodčí doložky obsažené v úvěrové smlouvě, dle které spory z této smlouvy plynoucí budou řešeny rozhodcem vybraným třetí osobou ze seznamu rozhodců vedeného Společností pro vedení rozhodčího řízení, a. s., a to neveřejně, bez jednání a s vyloučením možnosti odvolání, o němž by rozhodoval jiný rozhodce. Takový postup však podle názoru stěžovatele negarantuje zákonný požadavek na rovné zacházení s oběma účastníky

smlouvy, a proto je podle stěžovatele s ohledem na výše uvedený nálezhodčí doložka neplatná. K její neplatnosti měl soud podle stěžovatele přihlížet z úřední povinnosti.

6. Odvolací soud podle stěžovatele dospěl k nesprávnému závěru, že pokud byla rozhodčí smlouva (byť neplatně) uzavřena, je předmětný rozhodčí nález způsobilým exekučním titulem. Při tom nezkoumal, zda rozhodčí doložka garantuje rovné zacházení účastníkům smlouvy, a zda se tedy jedná o platně uzavřenou rozhodčí doložku ve smyslu výše citovaného nálezu.

7. Svě rozhodnutí odvolací soud navíc podle stěžovatele řádně a vyčerpávajícím způsobem nezduvodnil. Žádným způsobem totiž nezpochybnil a nevyvrátil důvody, které stěžovatel uvedl na podporu svých námitek, a pouze odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 3284/2008 ze dne 31. srpna 2010 a sp. zn. 20 Cdo 2857/2006 ze dne 30. srpna 2008, která však neřeší platnost ujednání rozhodčí doložky, ale pouze existenci či neexistenci rozhodčí doložky. S námitkou stěžovatele, že ve světle shora citovaného nálezu je pro neplatnost rozhodčí doložky předmětný rozhodčí nález neplatný, se podle ústavní stížnosti odvolací soud žádným způsobem nvyvořádal a rozhodčí doložkou se pak nezabýval vůbec, aniž by uvedl proč. Rozhodnutí odvolacího soudu tak podle stěžovatele nenaplnuje požadavek řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění rozhodnutí orgánu veřejné moci jako jedné ze základních podmínek ústavně souladného rozhodnutí a stěžovatel v postupu odvolacího soudu spatřuje projev libovůle.

III.

8. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Městského soudu v Praze a vedlejší účastnice řízení.

9. Za Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti vyjádřila předsedkyně senátu 14 Co JUDr. Milada Veselá. Městský soud v Praze má za to, že jeho postupem k porušení žádného základního práva stěžovatele nedošlo. Při přezkoumávání správnosti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 byly podle vyjádření vzaty v úvahu všechny skutečnosti, které jsou z hlediska rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí rozhodující. Městský soud v Praze rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu a své rozhodnutí řádně odůvodnil.

10. Městský soud v Praze dle vyjádření neodpírá účastníkovi právo na soudní ochranu, jestliže mu byla uložena povinnost rozhodčím nálezem v rozhodčím řízení vedeném na základě neplatné rozhodčí smlouvy, pouze zastává názor, že platnost rozhodčí smlouvy nelze přezkoumávat ve fázi nařízení exekuce či výkonu rozhodnutí, protože pak by postrádala úprava zakotvená v § 31 a násl. zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“) smysl, ne-

bof by účastníky nemusely být vůbec podávány návrhy na zrušení rozhodčích nálezů z důvodu neplatnosti rozhodčí smlouvy. Ochranu účastníků rozhodčího řízení, které proběhlo na základě neplatné rozhodčí smlouvy, podle Městského soudu v Praze poskytuje v dostatečné míře právě zákon o rozhodčím řízení a tato ochrana se pak promítá i do exekučního řízení, nikoli však do fáze jeho nařízení.

11. Odkaz stěžovatele na náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. listopadu 2011 je podle vyjádření nepřipadný, neboť řízení v této věci se týkalo žaloby na určení neplatnosti smlouvy a správnosti postupu dle § 106 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“) a není zde řešena otázka přezkumu platnosti rozhodčí smlouvy v exekučním řízení.

12. Závěrem Městský soud v Praze navrhl, aby ústavní stížnost byla jako nedůvodná zamítnuta.

13. Vedlejší účastnice má podle svého vyjádření předně za to, že způsob určení rozhodce uvedený v rozhodčí doložce neobchází zákon a plně naplňuje ustanovení § 7 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, neboť přesně a nezaměnitelně stanoví počet rozhodců a způsob, jak má být rozhodce určen, a rozhodce není určován jednou smluvní stranou. Způsob vedení rozhodčího řízení je pak podle vedlejší účastnice v rozhodčí doložce dostatečně srozumitelně a v dostatečné míře dohodnut, přičemž odkaz na jednacím řád pro rozhodčí řízení je pouze podpůrný, neboť tento jednacím řád v přehledné paragrafové úpravě shrnuje pouze zásady řízení dohodnuté v rozhodčí doložce nebo stanovené v zákoně o rozhodčím řízení, případně upravené v o. s. ř., analogicky používaném v rozhodčím řízení.

14. Dále vedlejší účastnice v návaznosti na citace z rozsudků Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 16 ICm 745/2010 ze dne 15. prosince 2011 a sp. zn. 30 ICm 1056/2011 ze dne 16. února 2012, které dále odkazují na judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, včetně nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. ledna 2012 (N 21/64 SbNU 205), uvádí, že se plně ztotožňuje s napadeným rozhodnutím Městského soudu v Praze, který ve svém odůvodnění okázal i na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 28572006 ze dne 30. srpna 2008 a sp. zn. 20 Cdo 3284/2008 ze dne 31. srpna 2010, dle kterých soud zkoumá ve fázi nařízení výkonu rozhodnutí pouze, zda existuje rozhodčí smlouva, ale není oprávněn posuzovat její platnost. Obranou povinného v případě, kdy se domnívá, že rozhodčí náleze byl vydán na základě neplatné rozhodčí doložky, je podle vedlejší účastnice možnost podat žalobu na zrušení rozhodčího nálezu.

15. Vedlejší účastnice navrhuje, aby ústavní stížnost byla v souladu s § 43 odst. 2 zákona o Ústavním soudu jako neopodstatněná odmítnuta.

16. Vyjádření Městského soudu v Praze a vedlejší účastnice byla zaslána na vědomí a k případné replice stěžovateli.

17. Stěžovatel v zaslané replice k oběma vyjádřením, z nichž vyplývá, že platnost rozhodčí smlouvy nelze přezkoumávat ve fázi nařízení exekuce či výkonu rozhodnutí, protože pak by postrádala smysl úprava zakotvená v § 31 a násl. zákona o rozhodčím řízení, uvádí, že Soudní dvůr opakovaně judikoval, že existuje nezanedbatelné nebezpečí, že průměrný spotřebitel nepoukáže na nekalé smluvní podmínky. Proto ve státech, ve kterých není povinné zastoupení advokátem, se soud i bez návrhu má postarat o to, aby spotřebitele nekalé podmínky nezavazovaly (Godard, bod 61, Océano grupo editorial).

18. Stěžovatel dále uvádí, že čl. 6 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách zakotvující povinnost států postarat se, aby spotřebitele nepřiměřené podmínky nezavazovaly, je třeba považovat za kogentní ustanovení a dle rozsudku Soudního dvora C-40/08 ASTURCOM se uvedená směrnice má vykládat v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který rozhoduje o návrhu na výkon pravomocného rozhodčího nálezu, který byl vydán bez účasti spotřebitele, musí hned, jakmile se obeznámí s právními a skutkovými okolnostmi potřebnými k tomuto účelu, přezkoumat ex offio nekalou povahu rozhodčí doložky uvedené ve smlouvě uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem v rozsahu, v jakém podle vnitrostátních procesních pravidel může takovéto posouzení vykonat v rámci obdobných opravných prostředků vnitrostátní povahy. Vnitrostátnímu soudu podle stěžovatele přináležejí vyvodit všechny důsledky, které z toho podle daného vnitrostátního práva vyplývají, s cílem zabezpečit, aby spotřebitel nebyl uvedenou doložkou vázán.

19. V projednávané věci podle stěžovatele oba soudy jednaly v rozporu s judikaturou soudního dvora, která vyžaduje v případech jako je případ stěžovatele (např. rozhodnutí C-76/10 *POHOTOVOSTĚ*, C-40/08 *ASTURCOM*) po vyhodnocení skutkového a právního stavu učinit všechna opatření k tomu, aby spotřebitel nebyl vázán nepřiměřenými smluvními podmínkami.

20. Závěrem stěžovatel tvrdí, že napadenými rozhodnutími obecných soudů byla porušena jeho základní práva.

21. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

22. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citovaná rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a tudíž není ani řádnou další odvolací

instancí. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. K tomu však v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo.

24. Podstata projednávané ústavní stížnosti spočívá v otázce, zda jsou obecné soudy v souvislosti s rozhodováním o nařízení exekuce na základě rozhodčího nálezu povinny zkoumat platnost rozhodčí doložky zakládající pravomoc rozhodce k jeho vydání.

25. Obdobnou problematikou se Ústavní soud již zabýval ve svých nálezech sp. zn. I. ÚS 871/11 ze dne 17. ledna 2012 (N 15/64 SbNU 155), sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. ledna 2012 (N 21/64 SbNU 205), sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. dubna 2012 (N 71/65 SbNU 9) a sp. zn. III. ÚS 1624/12 ze dne 27. září 2012 (N 164/66 SbNU 433), dostupných též na <http://nalus.usoud.cz>.

26. V prvních dvou uvedených nálezech Ústavní soud vyslovil souhlas s názorem odvolacího soudu, že v rámci odvolání proti usnesení o nařízení exekuce nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce (tj. např. vykonatelnost exekučního titulu, pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal, legitimaci účastníků nebo prekluzi práva vyplývajícího z exekučního titulu), jde-li však o posuzování otázky, zda v dané věci byl rozhodčí nález způsobitým exekučním titulem, vyslovil názor, že odvolací soud byl povinen zabývat se námitkami povinného dotýkajícími se otázky pravomoci rozhodce, konkrétně jeho tvrzením, že žádnou smlouvu (a tedy ani rozhodčí doložku) s oprávněným nepodepsal. Dále v souvislosti s § 15 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení uvedl, že z něho nevyplývá, že otázku pravomoci rozhodce již nelze zkoumat v exekučním řízení, a dodal, že účastník rozhodčího řízení nesmí být negativně dotčen rozhodčím nálezem, s jehož vydáním formou rozhodčí smlouvy nebo doložky dopředu nesouhlasil, a to ani tehdy, pokud byl v průběhu rozhodčího řízení pasivní a námitku nedostatku pravomoci rozhodce nenamítl.

27. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. dubna 2012 Ústavní soud na straně jedné uznal, že soud v exekučním řízení nemohl zkoumat platnost smlouvy a přezkoumávat rozhodčí nález z hlediska jeho věcné správnosti, na straně druhé konstatoval, že pokud stěžovatelka tvrdila a prokázovala, že smlouvu s oprávněným vedlejším účastníkem nikdy nepodepsala, a tudíž jí nemůže být vázána, týkala se tato její námitka i rozhodčí doložky vtělené do smlouvy, a tím i přímo pravomoci rozhodce. Z hlediska nyní souzené věci je pak významná především další úvaha Ústavního soudu, a to, že (bez ohledu na námitku zpochybňující platnost celé smlouvy) ujednání o rozhodčí doložce neodpovídalo požadavkům kladeným judikaturou

obecných soudů na rozhodčí doložky, neboť neumožňovalo transparentní výběr rozhodce. Následně pak Ústavní soud vyvodil, že není-li spor rozhodován rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování, resp. že odvolací soud pochybil, nezabýval-li se otázkou pravomoci rozhodce spor rozhodnout a námitky v tomto směru vznesené zcela pominul.

28. V nálezu sp. zn. III. ÚS 1624/12 ze dne 27. září 2012 pak byla řešena situace, kdy stěžovatel ve svém odvolání proti usnesení o nařízení exekuce namítal, že rozhodčí nález nemůže být považován na vykonatelný exekuční titul, protože rozhodčí smlouva (doložka), na jejímž základě byl vydán, je neplatná. To odůvodňoval tím, že byl vydán rozhodcem nikoliv určeným přímo stranami, ale jmenovaným Rozhodčí a správní společností, a. s., tedy právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona. Odvolací soud však danou námitku odmítl v podstatě jako irelevantní s tím, že nesměřuje vůči skutečnosti, že exekuční titul nebyl vydán oprávněným orgánem v mezích jeho pravomoci. To však Ústavní soud shledal za rozporné s tím, co uvedl ve výše citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. dubna 2012, tedy že jde o otázku pravomoci rozhodce, kterou je odvolací soud povinen se (meritorně) zabývat.

29. Obdobná situace jako ve věcech projednávaných Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 2735/11 a sp. zn. III. ÚS 1624/12 podle náhledu Ústavního soudu nastala i ve věci projednávané, neboť stěžovatel namítal v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce neplatnost předmětné rozhodčí doložky a Městský soud v Praze tuto jeho námitku odmítl s tím, že není oprávněn se platností předmětné rozhodčí doložky (a tedy pravomocí rozhodce) zabývat (a obrana stěžovatele má spočívat v podání žaloby o zrušení rozhodčího nálezu). Tento jeho závěr nekoresponduje též s požadavky vyplývajícími ze směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepříměných podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

30. Ústavní soud veden zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů usoudil, že již toto pochybení je způsobilé vyvolat jeho kasační zásah, a otázkou platnosti rozhodčí doložky sjednané mezi stěžovatelem a vedlejší účastníci se podrobně nezabýval. Bude tedy na Městském soudu v Praze, aby se při novém projednání odvolání stěžovatele jeho námitkami o neplatnosti rozhodčí doložky zabýval a tuto otázku posoudil.

31. K nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. ledna 2012, na který zprostředkovaně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkazuje vedlejší účastnice, Ústavní soud především konstatuje, že z něj rozhodně nevyplývá, že by soud v rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce nemohl zkoumat platnost rozhodčí doložky. Navíc tento nález dopadá na poněkud odlišnou situaci, protože v případě, o kterém bylo tímto nálezem rozhodnuto, nebyla vůbec uzavřena rozhodčí doložka.

IV. ÚS 4709/12

č. 39

32. Ústavní soud uzavírá, že v záhlaví citovaným rozhodnutím Městského soudu v Praze bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto toto rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 40

K rozhodování soudu bez nařízení jednání v občanském soudním řízení

Ústavní soud v minulosti mnohokrát zdůraznil, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (čl. 81 a 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy).

Výklad či aplikaci předpisů obecného práva obecnými soudy však lze hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv či svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 13. března 2013 sp. zn. I. ÚS 1312/11 ve věci ústavní stížnosti F plus H, s. r. o., se sídlem Zborovská 856/49, 674 01 Třebíč, IČ: 253 21 722, zastoupené Mgr. Davidem Hejzlarem, advokátem, se sídlem 1. máje 97, 460 01 Liberec 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2011 č. j. 17 Co 466/2010-77 a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 4. 2010 č. j. 17 C 19/2009-65, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelčině žalobě proti České republice o náhradu škody v souvislosti s nezákonným rozhodnutím vydaným v daňovém řízení, a návrhu na zrušení ustanovení § 8 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2011 č. j. 17 Co 466/2010-77 došlo k porušení základního práva stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Proto se tento rozsudek ruší.

II. Ve zbývajícím rozsahu se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ve včas podané ústavní stížnosti, splňující i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelka navrhla zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí a zrušení ustanovení § 8 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád); současně požádala Ústavní soud, aby postupoval podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, tedy aby jí v případě jejího úspěchu ve věci přiznal náhradu nákladů řízení o ústavní stížnosti, a to ve výši nákladů na právní zastoupení, nebo aby o nákladech rozhodl ve smyslu § 83 zákona o Ústavním soudu, tedy že náklady na právní zastoupení hradí stát, neboť „v důsledku opakovaných nezákonných postupů a nezákonných rozhodnutí správce daně od roku 2004“ nemá dostatek finančních prostředků. Stěžovatelka vyslovila souhlas s upuštěním od ústního jednání v řízení před Ústavním soudem.

Podle stěžovatelčina tvrzení byla citovanými rozsudky obecných soudů porušena její základní práva zakotvená v čl. 11, čl. 36 odst. 3 a v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). V obsáhlé ústavní stížnosti v prvé řadě uvedla, že v řízení před obecnými soudy bylo rozhodováno o jí uplatněném nároku na náhradu škody ve výši 20 000 Kč (včetně příslušenství), která jí vznikla ve výši nákladů řízení za zastupování v rámci odvolacího řízení v daňovém řízení; rozhodnutí Finančního úřadu v Třebíči (dále jen „FÚ“) ze dne 16. 12. 2004 č. j. 109226/04 bylo na základě stěžovatelčina odvolání rozhodnutím FÚ ze dne 13. 10. 2005 č. j. 109226/04 pro nezákonnost zrušeno. Žalovaná Česká republika – Ministerstvo financí (dále též jen „žalovaná“) jí k řádně uplatněnému nároku na náhradu škody sdělila nejasné a neurčité stanovisko, podle kterého spojila do svého rozhodnutí více samostatných nároků stěžovatelky; ani z napadených soudních rozsudků nevyplynulo, v jaké výši byla škoda stěžovatelce nahrazena. Stěžovatelka následně připomněla dosavadní průběh řízení před obecnými soudy a mimo jiné poukázala na jejich argumentaci (Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 13. 4. 2010 č. j. 17 C 19/2009-65 žalobu stěžovatelky zamítl a Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 1. 2011 č. j. 17 Co 466/2010-77 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil).

Stěžovatelka dále uvedla, že v řízení u odvolacího soudu byla usnesením ze dne 18. 10. 2010 (s datem doručení 21. 10. 2010) vyzvána, aby se ve lhůtě 14 dnů vyjádřila, zda souhlasí, aby odvolací soud rozhodl bez nařízení jednání; zástupkyně stěžovatelky dne 2. 11. 2010 (tedy ve lhůtě, jež

byla do 4. 11. 2010) podala k Městskému soudu v Praze výslovnou žádost, aby v dané věci bylo rozhodnuto při jednání; současně požádala, aby jednání bylo (z důvodů pracovní neschopnosti zástupkyně) nařízeno až po 10. 12. 2010. Městský soud se s touto žádostí nijak nelypořádal, jednání nenařídil a věc rozhodl napadeným rozsudkem ze dne 18. 1. 2011. Stěžovatelka následně připomněla překvapivost právního názoru odvolacího soudu, který rozsudek „založil částečně na zcela novém právním názoru a posouzení věci, zcela odlišném od právního názoru soudu prvního stupně, přičemž právní názor soudu prvního stupně označil za nesprávný“. Stěžovatelka dále (a mimo jiné) poukázala na to, že není zřejmé, o jaké důkazy a tvrzení se opírá odvolací soud, pokud tvrdí, že proti novému rozhodnutí FÚ, jímž jí byla stanovena daňová povinnost ve výši 0 Kč, nebylo podáno odvolání. Stěžovatelka totiž podala odvolání dne 12. 1. 2005 a uvedla, že v této věci probíhá k datu podání ústavní stížnosti řízení před Krajským soudem v Brně pod sp. zn. 29 Ca 183/2009. Stěžovatelka konečně uvedla, že výklad odvolacího soudu je vadný, neboť by v jeho důsledku nebylo možno v rámci daňového odvolacího řízení nikdy reálně dosáhnout spravedlnosti a nároku na náhradu škody dle čl. 36 odst. 3 Listiny. Konečně stručně uvedla důvody, pro které navrhla zrušení § 8 zákona č. 82/1998 Sb. a poukázala na vhodnost řešení otázky náhrady škody již ve správním řízení, a nikoliv až v režimu citovaného zákona.

II.

Účastníkům řízení i vedlejší účastníci byla ústavní stížnost zaslána k vyjádření.

Městský soud v Praze se nevyjádřil a z presumovaného souhlasu lze dovodit, že vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání v řízení před Ústavním soudem.

Obvodní soud pro Prahu 1 odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, navrhl ústavní stížnost zamítnout a vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání v řízení před Ústavním soudem.

Vedlejší účastnice (žalovaná) Česká republika – Ministerstvo financí ve svém vyjádření uvedla, že ústavní stížnost a návrhy v ní učiněné považuje za nedůvodné, a navrhla její zamítnutí. Současně vyslovila souhlas s upuštěním od ústního jednání v řízení před Ústavním soudem.

Vzhledem k tomu, že uvedená vyjádření žádná nová tvrzení neobsahují, Ústavní soud je stěžovatelce k zaslání možné repliky ani nepostoupil.

Ústavní soud usoudil, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto od něho upustil (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

III.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud v minulosti mnohokrát zdůraznil, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (čl. 81 a 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy).

Výklad či aplikaci předpisů obecného práva obecnými soudy však lze hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv či svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

V předložené ústavní stížnosti Ústavní soud takový nepřipustný zásah do základních práv a svobod stěžovatelky shledal. Jeho jádro spočívá v opominutí zásadního ustanovení procesněprávního. Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 18. 1. 2011 č. j. 17 Co 466/2010-77 (na str. 3) uvedl, že „účastníci se práva účasti na projednání věci vzdali postupem dle § 115a o. s. ř., rozhodl odvolací soud ve věci bez jednání (§ 211 o. s. ř.)“. To je však v rozporu s obsahem soudního spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 17 C 19/2009. Z něho se podává (č. l. 75), že dne 18. 10. 2010 byla vypravena zásilka (vz. 113), u které byla stanovena lhůta dvou týdnů k vyjádření. Současně také z přílohy ústavní stížnosti č. 5 (datová komunikace mezi zástupkyní stěžovatelky a Městským soudem v Praze) bylo zjištěno, že ve věci „usnesení ze dne 18. 10. 2010 doručeno 21. 10. 2010“ žalobce (tj. stěžovatelka) žádá, aby o věci bylo rozhodnuto při jednání, a současně žádá, aby ústní jednání bylo (z důvodu pracovní neschopnosti zástupkyně stěžovatelky) svoláno až po 10. 12. 2010. Z téže přílohy bylo současně zjištěno, že datová zpráva byla navíc potvrzena elektronickou podatelnou Městského soudu v Praze téhož dne (tj. 2. 11. 2010). Tu Ústavní soud dodává, že uvedené datové zprávy ani jiné písemné formy zachycení těchto dokumentů v soudním spisu nenalezl, a nemohl tak ověřit výše citované tvrzení odvolacího soudu z odůvodnění jeho (napadeného) rozsudku, že se účastníci práva účasti na projednání postupem dle § 115a o. s. ř. vzdali. Toto ustanovení současně jednoznačně požaduje – co do možnosti projednat věc samu bez nařízení jednání – (pokud ve věci lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů) splnění podmínky, že se účastníci práva účasti na projednání věci vzdají, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí. Ústavní soud proto dovozuje, že jednání soudu se jeví být v rozporu s uvedeným procesněprávním ustanovením, je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů vý-

kladu, jenž je v soudní praxi obecně respektován, nebo je dokonce projevem libovůle soudu.

Ústavní soud za dané situace a ve výše popsaných souvislostech (kdy obecný soud neumožnil stěžovatelce účastnit se na projednání věci samé) reflektuje i další (stěžovatelkou uváděnou) námitku překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu, který svůj rozsudek částečně založil na zcela novém právním názoru a posouzení věci odlišném od právního názoru soudu prvního stupně, přičemž právní názor soudu prvního stupně označil za nesprávný. Konkrétně se jednalo o to, že zatímco Obvodní soud pro Prahu 1 uvedl, že ke vzniku škody by mohlo dojít pouze (až) v případě výkonu později zrušeného rozhodnutí (tj. pouze v rámci řízení nalézacího), je právní názor odvolacího soudu – který s uvedeným názorem prvního soudu nesouhlasil – založen na argumentaci, že stěžovatelce se zásadně nepodařilo dosáhnout pro ni příznivějšího rozhodnutí (tj. v rámci řízení nalézacího), neboť neprokázala příčinnou souvislost mezi zrušením rozhodnutí a vznikem škody (nebyla se svým nárokem úspěšná), a nelze tak hovořit o vzniklé škodě v důsledku činnosti státního orgánu (FÚ). Ústavní soud z poměrně rozsáhlé judikatury vztahující se k překvapivým rozhodnutím připomíná alespoň jedno z posledních rozhodnutí [usnesení ze dne 5. 2. 2013 sp. zn. II. ÚS 4809/12 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)], ve kterém zdůraznil, že „Postup soudu při poskytování soudní ochrany a také jeho následné rozhodnutí ve věci jako výsledek soudního řízení nesmí být pro účastníky překvapivé, pokud mají legitimní důvod očekávat určitý postup ... Předvídatelnost soudního rozhodování lze chápat v několika smyslech. Za prvé soudní rozhodnutí musí být výsledkem předvídatelného postupu soudu, kdy účastníci nemohou být s ohledem na dosavadní průběh řízení překvapeni rozhodnutím soudu ...“. Ústavnímu soudu proto nezbývá než konstatovat, že napadené rozhodnutí je ve výše uvedených souvislostech navíc zasaženo deficitem předvídatelnosti rozhodování.

Ústavní soud se konečně (a spíše jako *obiter dictum*) pozastavuje nad tím, že odvolací soud (možná jen reflexivně) uvedl, že proti novému rozhodnutí FÚ, jímž byla stěžovatelce stanovena daňová povinnost ve výši 0 Kč, nebylo podáno odvolání, byť řízení v této věci pokračovalo. Stejně tak lze vyslovit podiv nad nejasnou důkazní situací týkající se tvrzení žalované o výši, konkretizaci a určitosti náhrady škody vyplacené stěžovatelce.

Ústavní soud proto dovozuje, že rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2011 č. j. 17 Co 466/2010-77 došlo k porušení základního práva stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto tento rozsudek podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zrušil.

S ohledem na princip minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti jiných orgánů nepřistoupil Ústavní soud ke zrušení rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 4. 2010 č. j. 17 C 19/2009-65 a ústavní stížnost

směřující proti němu podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl. Je proto věcí městského soudu, aby v dalším řízení postupoval s ohledem na zákonnou právní úpravu.

Ostatními námitkami stěžovatelky se již Ústavní soud nezabýval, neboť by to bylo – za stávající situace – nadbytečné. Obdobné se týká akcesorického návrhu na zrušení ustanovení § 8 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), který navíc stíhá osud částečně odmítnuté ústavní stížnosti [srov. § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu].

Dle § 62 odst. 4 a § 83 zákona o Ústavním soudu, jichž se stěžovatelka dovolává, může v odůvodněných případech podle výsledku řízení Ústavní soud usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejší účastnici, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejší účastnici jejich náklady řízení, resp. odůvodňují-li to osobní a majetkové poměry stěžovatelky, usnesením rozhodne, že náklady na její zastoupení zcela nebo zčásti zaplatí stát. Ústavní soud vzhledem k výsledku řízení (neboť ústavní stížnosti bylo vyhověno jen zčásti a věc bude předmětem dalšího řízení před obecným soudem) a situaci stěžovatelky (u níž nebyl shledán pro takový postup důvod) žádnému účastníkovi náhradu nákladů řízení a ani státu náhradu nákladů zastoupení stěžovatelky neuložil.

Č. 41

K rozpornosti výroku rozsudku a jeho odůvodnění

Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti výkladu a aplikace podústavního práva, věcné nesprávnosti či nerespektování jednoduchého práva ani k nápravě zjevných chyb, kterých se obecné soudy dopustí, neboť tím by byl Ústavní soud stavěn do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, jíž však není. Současně však, může-li mít evidentní pochybení obecného soudu důsledky pro výsledek řízení, nemůže Ústavní soud rezignovat na přezkum napadeného rozhodnutí z hlediska čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Takový dopad do práv účastníků má i evidentní omyl soudu, v jehož důsledku nastane diskrepance mezi tím, co soud vyslovit chtěl, a tím, co ve skutečnosti výrokově vyslovil; důsledkem této diskrepance je právní nejistota účastníků sporu.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) - ze dne 13. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 512/12 ve věci ústavní stížnosti Jiřiny Bermannové, zastoupené JUDr. Janem Hostinským, LL.M., advokátem, se sídlem Kostelní zmola 9, 612 00 Brno, proti výrokům II a III rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. 12. 2011 č. j. 37 Co 2/2009-135 a ústavní stížnosti Ing. Jiřího Šimíčka, zastoupeného JUDr. Milanem Bedrošem, advokátem, se sídlem Pekárenská 12, 602 00 Brno, proti výroku I rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. 12. 2011 č. j. 37 Co 2/2009-135 vydaného v řízení o stěžovatelově žalobě na zaplacení dlužného nájemného, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Františka Krause jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 512/12 a sp. zn. IV. ÚS 1064/12 se spojují ke společnému řízení a nadále budou vedeny pod sp. zn. IV. ÚS 512/12.

II. Výrok I rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. 12. 2011 č. j. 37 Co 2/2009-135 se ruší, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Ústavní stížnost stěžovatelky se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu 14. 2. 2012 a vedenou pod sp. zn. IV. ÚS 512/12 se stěžovatelka Jiřina Bermannová domáhala zrušení rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. 12. 2011 č. j. 37 Co 2/2009-135 (co do obsahu ústavní stížnosti jen výroků II a III tohoto rozsudku) pro porušení svého práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 90 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dále práva na právní pomoc garantovaného čl. 37 odst. 2 Listiny. Dne 20. 3. 2012 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatele Ing. Jiřího Šimíčka, která byla zaevidována pod sp. zn. IV. ÚS 1064/12 a jíž se stěžovatel domáhal zrušení výroku I téhož rozsudku z důvodu porušení práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 36 odst. 1 Listiny a článkem 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i práva na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

2. Z uvedeného je patrné, že oba stěžovatelé napadají totéž rozhodnutí obecného soudu, které bylo vydáno v řízení, jehož byli účastníky, byť každý v jiných, toliko jemu nepříznivých výrocích. Podle ustanovení § 63 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) ve spojení s ustanovením § 112 odst. 1 o. s. ř. může Ústavní soud spojit ke společnému projednání věci, které u něho byly zahájeny a skutkově spolu souvisejí nebo se týkají týchž účastníků. V případech shora uvedených ústavních stížností jsou tyto zákonné předpoklady naplněny, pročež Ústavní soud z důvodu hospodárnosti a efektivity tyto věci spojil ke společnému řízení.

II.

3. Z ústavních stížností, jejich příloh a vyžádaného spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 42 C 93/2007 zjistil Ústavní soud, že Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 23. 7. 2008 č. j. 42 C 93/2007-86 zamítl žalobu stěžovatele Ing. Jiřího Šimíčka, jíž se domáhal po stěžovatelce Jiřině Bermannové a žalovaném Františku Krausovi zaplacení částky ve výši 54 304 Kč s úrokem z prodlení z titulu dlužného nájemného (výrok I), a stěžovateli uložil zaplatit stěžovatelce a žalovanému náhradu nákladů řízení (výrok II). Vysvětlil, že se stěžovateli nepodařilo prokázat, že by mu stěžovatelka a žalovaný dlužili jakoukoli částku na nájemném po dobu trvání nájemního vztahu a ani z titulu bezdůvodného obohacení po skončení nájmu do vyklizení užívaného bytu dne 26. 2. 2006. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 13. 12. 2011 č. j. 37 Co 2/2009-135 výrok I rozsudku soudu prvního stupně „změnil“ tak, že žalobu ohledně částky 31 100 Kč s úrokem z prodlení zamítl a ohledně částky 23 204 Kč s úrokem z prodlení zamítavý

rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I). Dále rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku II tak, že žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení (výrok II), a žádnému z účastníků nepřiznal ani náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III). Vyložil, že na základě ustanovení § 676 odst. 2 občanského zákoníku došlo k obnovení nájmu bytu, který tak skončil až na konci června 2006 bez ohledu na jeho dřívější vyklizení, následkem čehož došlo ke vzniku dluhu na nájmu v žalované výši s tím, že částka 31 100 Kč již byla uhrazena, a proto rozsudek městského soudu částečně potvrdil a částečně změnil. Náhradově nákladové výroky II a III svého rozhodnutí odůvodnil tím, že „nelze hovořit o podstatném úspěchu některé ze stran / rozdíl po vzájemném úspěchu a neúspěchu ve věci činí zhruba 15 %“. Následně Krajský soud v Brně usnesením ze dne 3. 4. 2012 č. j. 37 Co 2/2009-146 zamítl stěžovatelův návrh na vydání opravného usnesení, neboť ačkoliv byl rozsudek tohoto soudu výrokově formulován tak, že žaloba byla zamítnuta v plném rozsahu, přestože jí mělo být správně zčásti vyhověno, nelze toto pochybení postupem dle ustanovení § 164 o. s. ř. zhojit.

III.

4. Stěžovatel odvolacímu soudu vytýká, že výrok I jím vydaného rozsudku, jímž bylo jeho žalobě částečně vyhověno, postrádá určení lhůty ke splnění povinnosti žalovaných, v důsledku čehož trpí nevymahatelností cestou exekuce a porušuje stěžovatelovo legitimní očekávání, že bude v jeho prospěch vydáno reálně vykonatelné rozhodnutí. Dále stěžovatel namítá, že obecné soudy jeho věc nesprávně právně kvalifikovaly a nevyšetřily, z jakého důvodu nevzaly v potaz listinu o uznání dluhu stěžovatelky a žalovaného ze dne 27. 6. 2006, která zakládala nárok na celou žalovanou částku; stěžovatel je přesvědčen, že tento důkazní prostředek byl odvolacím soudem hodnocen svévolně a extrémně v jeho neprospěch.

5. Stěžovatelka je názoru, že jí jakožto úspěšnému účastníkovi řízení měla být přiznána náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů dle ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť stěžovatelova žaloba byla v plném rozsahu zamítnuta.

IV.

6. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníka řízení a vedlejšího účastníka Františka Krause, jakož i vyjádření stěžovatelů ve vztahu k ústavní stížnosti druhého stěžovatele.

7. Předseda senátu Krajského soudu v Brně ve vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

8. Vedlejší účastník František Kraus ani stěžovatelé se (vzájemně vůči svým návrhům) nevyjádřili.

V.

9. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatelů a účastníka řízení. S ohledem na ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu (v této souvislosti zvláště budiž zdůrazněna novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013) se již proto nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, resp. přikládat relevanci jejich dřívějším vyjádřením, a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze spisu – zvláště pak znění napadených rozhodnutí a z písemných podání stěžovatelů a účastníka řízení.

VI.

10. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadné a přípustné ústavní stížnosti předložili včas k podání ústavní stížnosti oprávnění a advokátem zastoupení stěžovatelé; současně jde o návrhy, k jejichž projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost stěžovatele Ing. Jiřího Šimíčka je zčásti důvodná a ústavní stížnost stěžovatelky Jiřiny Bermannové je zjevně neopodstatněná.

VII.

11. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústaví]. Pravomoc Ústavního soudu je založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé. Ústavní soud tedy není povolán k přezkumu správnosti výkladu a aplikace podústavního práva, věcné nesprávnosti či nerespektování jednoduchého práva ani k nápravě zjevných chyb, kterých se obecné soudy dopustí, neboť tím by byl Ústavní soud stavěn do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, již však není. Současně však, může-li mít evidentní pochybení obecné-

ho soudu důsledky pro výsledek řízení, nemůže Ústavní soud rezignovat na přezkum napadeného rozhodnutí z hlediska čl. 36 odst. 1 Listiny a v této souvislosti musí zvažovat dosah ustanovení čl. 4 Ústavy, podle něhož jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 750/06 ze dne 6. 6. 2007 (N 93/45 SbNU 335), bod 11, sp. zn. II. ÚS 2411/08 ze dne 12. 2. 2009 (N 28/52 SbNU 275), sp. zn. II. ÚS 3170/09 ze dne 7. 10. 2010 (N 208/59 SbNU 57), nálezy sp. zn. IV. ÚS 2040/12 ze dne 12. 12. 2012 (N 203/67 SbNU 599)].

12. Z napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně je patrné, že k takovému pochybení při rozhodování o odvolání stěžovatele došlo, neboť výrok I jeho rozhodnutí je ve zjevném rozporu s jeho odůvodněním. Ze spisu a zejména i z následného usnesení o zamítnutí návrhu stěžovatele na vydání opravného usnesení je patrné, že znění napadeného rozsudečného výroku je evidentním omylem odvolacího soudu a že stěžovatelově žalobě mělo být dle vyjádřeného názoru odvolacího soudu zčásti vyhověno; právě proto diskrepance mezi tím, co soud vyslovit chtěl, a tím, co ve skutečnosti výrokově vyslovil, vyvolává viditelnou právní nejistotu, a je proto v rozporu s právem na spravedlivý proces zaručeným článkem 36 odst. 1 Listiny. Jejím důsledkem byla skutečnost, že každý ze stěžovatelů pro svůj další procesní postup preferoval tu část napadeného rozsudku, která svědčila v jeho prospěch. Ústavní soud právě v těchto okolnostech shledal důvod pro svůj kasační zásah.

13. V řízení následujícím po zrušení výroku I napadeného rozsudku Krajský soud v Brně znovu rozhodne o uplatněném nároku stěžovatele v rozsahu vymezeném kasačním nálezem tak, aby výrok rozsudku korespondoval s jeho odůvodněním, čímž uvede do souladu rozhodnutí ve věci samé s rozhodnutím o náhradě nákladů řízení; toho přirozeným důsledkem bude i vypořádání výtky obsažené v ústavní stížnosti stěžovatelky.

14. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že listinou o uznání dluhu žalovaného ze dne 27. 6. 2006 se Městský soud v Brně zabýval a vysvětlil, z jakého důvodu ji považoval za irelevantní pro právní posouzení věci. K tomu je možné poznamenat, že uznání dluhu zakládá toliko vyvratitelnou právní domněnku, že dluh v době, kdy k uznání došlo, trval, přičemž dlužník tuto domněnku může vyvrátit námitkou, že dluh nevznikl, byl splněn nebo že již z jiného důvodu zanikl, jak ostatně stěžovatelka a žalovaný s částečným úspěchem učinili. Pro uvedené nesdílí Ústavní soud názor, že by snad bylo (i z hlediska ústavníprávního) nezbytné zpochybňovat závěr odvolacího soudu o částečné úspěšnosti žalovaných ve sporu žalobou stěžovatele proti nim zahájeném.

15. Z výše vyložených důvodů shledal Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele Ing. Jiřího Šimíčka zčásti důvodnou a výrok I napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3

IV. ÚS 512/12

č. 41

písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost stěžovatelky Jiřiny Bermannové odmítl pro zjevnou neopodstatněnost dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 42

**K nabytí vlastnického práva vydržením
K ochraně dobré víry**

Pro nalézání práva je vždy nezbytné vycházet z individuálních, tedy na konkrétních skutkových zjištěních založených, rozměrů každé soudem projednávané věci. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti učinit vše pro nalezení spravedlivého řešení, jakoliv se to může jevit složité. Spravedlnost musí být v procesu, kterým soud interpretuje a aplikuje právo, vždy přítomna jako hodnotový činitel, neboť nad každým utvářením soudního rozhodnutí klene se dvojí imperativ: rozhodnutí musí být nejen zákonné, ale především spravedlivé. Úkolem soudu je rozpoznat skrze zákon spravedlnost.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Miloslava Výborného (soudce zpravodaj) - ze dne 13. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 1241/12 ve věci ústavní stížnosti 1. Dagmar Hubičkové a 2. Erny Podhorské, obou zastoupených JUDr. Alenou Štumpfovou, advokátkou, se sídlem Markétská 1, 169 00 Praha 6, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. 2. 2009 č. j. 13 C 12/2007-65, jímž byla zamítnuta žaloba stěžovatelek, kterou se domáhaly určení, že jsou podílovými spoluvlastnicemi pozemku, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 2009 č. j. 23 Co 293/2009-89, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012 č. j. 22 Cdo 1052/2010-111, jímž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelek pro nepřipustnost, za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 10, 2. Městského soudu v Praze, 3. Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a České republiky - Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. 2. 2009 č. j. 13 C 12/2007-65, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 2009 č. j. 23 Co 293/2009-89 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012 č. j. 22 Cdo 1052/2010-111 se ruší, neboť jimi bylo porušeno vlastnické právo stěžovatelek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelky se domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů v jejich věci pro porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 90 Ústavy.

II.

2. Ústavní soud si vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 13 C 12/2007, z něhož zjistil následující.

3. Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 11. 2. 2009 č. j. 13 C 12/2007-65 zamítl žalobu stěžovatelek, kterou se domáhaly určení, že jsou podílovými spoluvlastnicemi pozemku parc. č. X/7 v katastrálním území Strašnice zapsaného na LV XX u Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu, neboť ač měly pozemek v držbě, pro nedostatek dobré víry nenabýly k němu vlastnické právo vydržením. Konstatoval, že stěžovatelky a jejich bratr se na podkladě zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, domáhali vydání budovy č. p. Y a pozemků parc. č. X1 a parc. č. X2, přičemž dne 8. 6. 1992 s nimi Bytový podnik Praha 10, s. p., uzavřel dohodu o vydání budovy č. p. Y a pozemku parc. č. X1; dohoda se netýkala pozemku parc. č. X2, který se dříve stal součástí pozemku parc. č. X a v roce 1998 došlo k jeho vyčlenění jako pozemku parc. č. X/7. Nedostatek dobré víry stěžovatelek soud dovodil ze skutečností, že sporný pozemek nebyl v době uzavření dohody o vydání věci veden v katastru nemovitostí (pozemkových knihách) pod parc. č. X2, nebyl předmětem dohody o vydání věci ani později dohody o vypořádání dědictví stěžovatelek po zemřelém bratrovi a nebyla za něj hrazena daň z nemovitostí. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 7. 10. 2009 č. j. 23 Co 293/2009-89 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Doplnil, že si stěžovatelky při vydání nemovitostí nepočínaly s běžnou opatrností, neboť i laikovi, tím spíše bratrovi stěžovatelek s právnickým vzděláním muselo být na první pohled zřejmé, že dohoda neobsahovala všechny pozemky. I z příloženého výpisu z evidence nemovitostí vyplývalo, že pozemek parc. č. X1 je pouze plocha zastavěná domem, a nikoli zahrada vedená dříve pod parc. č. X2. Nejvyšší soud usnesením ze dne 24. 1. 2012 č. j. 22 Cdo 1052/2010-111 dovolání stěžovatelek odmítl pro nepřípustnost, neboť úvaha soudů o tom, že stěžovatelky nebyly v dobré víře vzhledem ke všem okolnostem, nebyla zjevně nepřiměřená. Dodal, že stěžovatelky faktický stav nemovitostí znaly.

III.

4. Stěžovatelky jsou přesvědčeny, že obecné soudy nesprávně posoudily otázku jejich dobré víry a že ve skutečnosti vlastnické právo ke sporné nemovitosti vydržely. Stěžovatelky nevěděly a nemohly vědět, že jim sporný pozemek nebyl vydán, jelikož před uzavřením dohody o vydání věci byly seznámeny s technickým a hospodářským stavem vydávaných nemovitostí odpovídajícím stavu, v jakém došlo k jejich převzetí státem, tj. v původních hranicích, přičemž jiné hranice v terénu vyznačeny nebyly. Stěžovatelky navíc ani neměly možnost zjistit, že pozemek parc. č. X2, na nějž uplatnily nárok, vydán nebyl, protože pod tímto označením z bývalého pozemkového katastru nebyl veden v katastru nemovitostí. Mají za to, že povinný uvedl stěžovatelky v omyl, což však nebylo z okolností věci zřejmé, neboť nebránil výkonu vlastnického práva stěžovatelek ke spornému pozemku. Stěžovatelky jsou názoru, že o existenci jejich dobré víry svědčí jejich výzva k vydání věci, soudní spor předcházející dohodě o vydání věci, převzetí věci v rozsahu původního vlastnictví a zejména pak nerušený výkon práva po zákonem stanovenou dobu. Dodávají, že oprávněná držba se nemusí nutně opírat o existující právní důvod, ale postačí existence domnělého právního důvodu (*titulus putativus*), tedy jde o to, aby držitel byl se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu takový právní titul svědčí.

IV.

5. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice.

6. Obvodní soud pro Prahu 10 odkázal na obsah spisu, přičemž rozhodnutí o ústavní stížnosti ponechal zcela na uvážení Ústavního soudu. Doplnil, že se při posuzování a rozhodování věci řídil příslušnými ustanoveními o. s. ř. a vycházel ze skutečností, které byly zjištěny v průběhu řízení z provedených důkazů, jež hodnotil v souladu s příslušnými zákonnými ustanoveními včetně příslušné judikatury.

7. Městský soud v Praze odkázal na závěry obsažené v napadeném rozhodnutí. Dodal, že je na Ústavním soudu, zda zohlední okolnosti, které se vázaly a váží k uplatněnému nároku z důvodů, které stěžovatelky uvedly v ústavní stížnosti. Lze pochopit jejich postoje, důvody ústavní stížnosti i dobrou víru o rozsahu vydávaných nemovitostí zvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že to byl jejich příbuzný, který „střežil jejich práva“; je jen na Ústavním soudu, aby toto hledisko se zřetelem k okolnostem případu zvážil.

8. Nejvyšší soud považoval ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Ústavní stížnost dle jeho názoru v podstatě opakuje argumenty, které stěžovatelky uplatnily již v dovolání a s nimiž se Nejvyšší soud vypořádal, a proto odkázal na písemné odůvodnění svého rozhodnutí. Nad rámec toho uvedl, že stěžovatelky nemohly předmětný pozemek vydržet, neboť

není splněn základní předpoklad pro oprávněnou držbu, totiž že byly se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že jim pozemek patří, neboť pozemek nebyl uveden v dohodě o vydání věci ani zahrnut do dědického řízení. Stěžovatky při vynaložení běžné opatrnosti mohly zjistit z katastru nemovitostí, že vlastníkem pozemku je stále žalovaný, přičemž argumentace vedením pozemku pod jiným parcelním číslem je nepřipadná. Z neplacení daně z nemovitostí lze usuzovat na to, že stěžovatky se nechovaly, jako by jim pozemek patřil. Dohoda o vydání věci, která neobsahovala o předmětném pozemku žádnou zmínku, nemohla být ve vztahu k němu právním titulem, tedy ani putativním, protože vydávaný pozemek a budova byly v dohodě nezaměnitelně identifikovány i jejich výměrou a stěžovatelkám muselo být jasné, které nemovitosti jim byly vydány. Uzavřel, že stěžovatky vycházejí z pojetí dobré víry jako subjektivní kategorie, kterou je však třeba odmítnout, neboť, jak vyplývá z ustálené judikatury Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek sp. zn. 22 Cdo 1253/99), dobrou víru je třeba poměřovat vždy také z hlediska objektivního.

9. V replice k vyjádřením obecných soudů stěžovatky uvedly, že v podané ústavní stížnosti vycházejí z pojetí dobré víry jako subjektivní kategorie, avšak je v ní dáno i hledisko objektivní. V ostatním odkázaly na obsah podané ústavní stížnosti.

10. Vedlejší účastnice Česká republika, za niž jednal Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jako právní nástupce žalovaného, navrhla potvrzení napadených rozhodnutí obecných soudů.

V.

11. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatelek a účastníků řízení. S ohledem na ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) – v této souvislosti zvláště budíž zdůrazněna novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013 – se již proto nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, resp. přikládat relevanci jejich dřívějším vyjádřením, a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání. Na to, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a širokou veřejnost ve sdělení ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze spisu – zvláště pak ze znění napadených rozhodnutí a z písemných podání stěžovatelek a účastníků řízení.

VI.

12. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek projednatelnosti ústavní stížnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadnou ústavní stížnost předložily včas k podání ústavní stížnosti oprávněné a řádně zastoupené stěžovatelky; současně jde o návrh, k jehož projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podaná ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Jestliže je ústavní stížnost vedena proti rozhodnutí obecného soudu, není povinnost ústavněprávní argumentace naplněna, je-li namítána toliko věcná nesprávnost či nerespektování jednoduchého práva, neboť takovou argumentaci je Ústavní soud stavěn do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, jíž však není. Pravomoc Ústavního soudu je totiž založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé. Z uvedeného pak vyplývá, že Ústavní soud zásadně není povolán k přezkumu správnosti výkladu a použití jednoduchého práva; přesto tak může učinit, avšak jen tehdy, jestliže současně shledá porušení některé z ústavních kautel. Jak Ústavní soud opakovaně judikoval, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévolie (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá porušení základního práva a svobody [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235) a nález sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. 9. 2010 (N 206/58 SbNU 857), bod 11].

14. Funkcí soudů a justice obecně je poskytovat ochranu právům jednotlivce (článek 90 Ústavy), v materiálním právním státě pak ochranu i základním právům (článek 4 Ústavy). Ne vždy jsou všechna základní práva přímo vykonatelná a působí vůči jednotlivci bezprostředně. V některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem „prozařují“. Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni. Proto při výkladu či aplikaci jednoduchého práva na takové vztahy jsou soudy

povinny toto prozařování pečlivě vážit a brát v potaz tak, aby současně dostaly své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním [srov. nález sp. zn. I. ÚS 185/04 ze dne 14. 7. 2004 (N 94/34 SbNU 19)]. Nelze proto tolerovat formalistický postup, jímž se za použití sofistikované argumentace odůvodňuje zřejmá nespravedlnost. Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku; povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)].

15. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních, tedy na konkrétních skutkových zjištěních založených, rozměrů každé soudem projednávané věci. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti učinit vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647), bod 22, a nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), bod 21]. Spravedlnost musí být v procesu, kterým soud interpretuje a aplikuje právo, vždy přítomna jako hodnotový činitel. Spravedlnost je hodnotovým principem, který je společný všem demokratickým právním řádům [srov. nález sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367), nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), bod 25]. Nad každým utvářením soudního rozhodnutí klene se dvojí imperativ: rozhodnutí musí být nejen zákonné, ale především spravedlivé. Úkolem soudu je právě rozpoznat skrze zákon spravedlnost.

16. Uvedené pak platí i pro případ stěžovatelek. Obecné soudy při rozhodování o jejich věci nepřiložily dostatečnou váhu řadě okolností, které ve svém souhrnu svědčí pro omluvitelný omyl stěžovatelek. V rámci restituční, jejímž cílem bylo umožnit nápravu křivd oprávněným osobám v co nejširším rozsahu, a to i vstřícnějším procesním postupem a výkladem restitučních zákonů, stěžovatelky společně s bratrem požádaly také o vydání sporného pozemku (spolu s domem a pozemkem jím zastavěným), přičemž jejich nárok na předmětný pozemek nikdy nijak zpochybněn nebyl. Nemovitosti byly stěžovatelkám předány v rozsahu, v jakém je povinný užíval, tj. včetně sporného pozemku, a stěžovatelky o něj pečovaly, v čemž jim skutečný vlastník nijak nebránil a léta jeho užívání stěžovatelkami trpěl. Významná je také skutečnost, že pozemek přináležel k vydanému domu

a přístup k němu vedl (a vede) pouze z tohoto domu, přičemž hranice tohoto pozemku nebyly reálně nijak vyznačeny. Rovněž nelze opomenout, že v době vydání nemovitostí sporný pozemek pod původním parcelním číslem již neexistoval, což obecně činilo situaci ohledně identifikace vydávaných nemovitostí nepřehlednější. Lze shrnout, že kumulativní posouzení těchto okolností vede Ústavní soud, a mělo vést již soudy obecné, k závěru, že stěžovatelky předmětný pozemek držely v omluvitelném omylu, tedy v dobré víře opírající se též o sice mylnou, avšak zcela pochopitelnou představu, že spolu s domem a pozemkem jím zastavěným byla jim vydána i nevelká zahrada (372 m²) přístupná právě a jen přes vydaný dům, a proto vždy užívaná toliko vlastníky či nájemci právě tohoto domu, resp. bytů v něm existujících.

17. V řízení následujícím po zrušení ústavní stížností napadených rozhodnutí Obvodní soud pro Prahu 10 posoudí otázku dobré víry stěžovatelek a omluvitelnosti jejich omylu v souladu s výše vysloveným závazným právním názorem Ústavního soudu.

18. Z výše vyložených důvodů shledal Ústavní soud podanou ústavní stížnost důvodnou a napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 43

K ústavní zásadě ochrany rodiny
K vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem

Ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny. Konkrétně pak čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se pak nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jen jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž naopak i tak, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Péče o dítě a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních atd.) podmínek toho, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Jinak řečeno, je právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu.

Objektivní nemožnost dítěte žít se samostatně z důvodu těžkého zdravotního postižení vedoucího až ke ztracení způsobilosti k právním úkonům nemůže být přičítána k tíži tohoto dítěte – jež má podle čl. 32 odst. 4 Listiny základní právo na rodičovskou výchovu a péči – v tom smyslu, že by po přiznání sociálních dávek již nemělo mít právo podílet se na životní úrovni svých rodičů (a že by nemělo mít právo na výživné ze strany rodiče). Takto znevýhodněné dítě si své postižení nezpůsobilo, a naopak potřebuje pomoc po všech stránkách, aby jeho život byl co nejvíce snesitelný v rámci již tak značně omezených možností. Důsledky (i majetkové, tj. vyživovací povinnost) takového postižení dítěte proto musí jít hlavně k tíži toho, kdo (jako racionální bytost) dítě na svět – dobrovolně a při vědomí všech možných důsledků – přivedl, tedy rodiče, pokud to samozřejmě jeho majetkové možnosti objektivně umožňují.

Tu je namístě uvést, že názor odvolacího soudu o automatickém zániku vyživovací povinnosti pouze v důsledku přiznání invalidního důchodu a příspěvku na péči je v protikladu i s názorem doktríny. V ní se praví, že „jestliže dítě nenabude schopnosti samostatně se živit např. z důvodu plné invalidity, vyživovací povinnost rodičů bude trvat po dobu celého jeho života“ (srov. např. Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 398; podobně srov. Kovářová, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha : Leges, 2011, str. 51,

nebo Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová, J. **Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisejí.** Praha : Linde Praha, a. s., 2007, str. 275).

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 13. března 2013 sp. zn. I. ÚS 2306/12 ve věci ústavní stížnosti K. R., zastoupeného opatrovníci K. R., právně zastoupeného Mgr. Květou Pechouškovou, advokátkou, se sídlem Na Sadech 21, České Budějovice, proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 3. 2012 č. j. 19 Co 457/2012-67, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že byla zrušena vyživovací povinnost vedlejšího účastníka řízení vůči stěžovateli, který je osobou těžce zdravotně postiženou, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a L. R., zastoupeného Mgr. Janem Hruškou, advokátem, se sídlem Maroldova 1449/8, Praha 4, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 3. 2012 č. j. 19 Co 457/2012-67 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na ochranu rodičovské výchovy a péče podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 3. 2012 č. j. 19 Co 457/2012-67 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

Rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 10. 2011 č. j. 9 C 430/2010-44 byla zamítnuta žaloba vedlejšího účastníka – otce stěžovatele na zrušení jeho vyživovací povinnosti ke stěžovateli.

Žaloba byla zamítnuta s tím, že stěžovatel (v řízení před obecnými soudy žalovaný, dále též jako „žalovaný“) dosáhl zletilosti a je osobou těžce zdravotně postiženou, takže mu byl přiznán plný invalidní důchod, který od ledna 2011 činí 8 972 Kč měsíčně. Rozhodnutím Okresního soudu v Písku z prosince 2009 byl zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům. Stěžovatel také pobíral příspěvek na péči, který činil od 1. 8. 2009 částku 12 000 Kč měsíčně a v průběhu řízení došlo od 1. 7. 2011 k jeho snížení na 8 000 Kč měsíčně. Žalovaný stále navštěvuje základní školu speciální při

centru ARPIDA, kde se plní desetiletý vzdělávací program. Ve školním roce 2010/2011 navštěvoval 9. ročník. Zdravotní stav žalovaného, neboť se jedná o osobu s těžkým kombinovaným postižením, vyžaduje velmi specifický individuální přístup ve vzdělávacím zařízení. Žalovaný potřebuje pomoc při úkonech péče o vlastní osobu, neboť se jedná o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III – těžká závislost. Dle soudu prvního stupně nelze v tomto specifickém případě důsledně vycházet z definice § 85 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině. Při posuzování trvání vyživovací povinnosti vzal jako kritérium jednak příslušná ustanovení zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, jednak zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Za nezaopatřené dítě se pro účely zákona o důchodovém pojištění (§ 20) považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle do 26. roku věku, jestliže za c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost. V odstavci 5 se uvádí, že za povinnou školní docházku se pro účely tohoto zákona považuje též a) pokračování žáků, kteří po splnění povinné školní docházky nezískali základní vzdělání, v základním vzdělání, desátý ročník základního vzdělání v základní škole speciální, pokračování žáků se zdravotním postižením v základním vzdělávání a kurs pro získání základního vzdělání organizovaný základní nebo střední školou ve formě denní výuky, který navštěvují osoby mladší 26 let, které nezískaly základní vzdělání. V odstavci 6 se uvádí, že za nezaopatřené dítě se nepovažuje dítě, které je požívatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Žalovaného by nebylo možno považovat za neopatřené dítě, neboť je požívatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Na druhé straně ale žalovaný navštěvuje základní školu při centru ARPIDA a plní desetiletý vzdělávací program – základní škola speciální (rehabilitační vzdělávací program). V § 55 odst. 2 školského zákona se uvádí, že žákovi se zdravotním postižením může ředitel školy ve výjimečných případech povolit pokračování v základním vzdělávání do konce školního roku, v němž dosáhne 20. roku věku, v případě žáků vzdělávajících se podle § 16 odst. 8 věty druhé a § 48 pak se souhlasem zřizovatele do 26. roku věku. Soud prvního stupně vzhledem k těmto ustanovením zákona dospěl k závěru, že nejsou dány podmínky zrušení vyživovací povinnosti žalobce k žalovanému, neboť žalovaný je osobou se zdravotním postižením, která splňuje definici žáka podroboujícího se speciálnímu vzdělání v základní škole speciální při centru ARPIDA a plnící vzdělávací program základní škola speciální – rehabilitační vzdělávací program; ve školním roce 2010/2011 navštěvoval 9. ročník. Přitom vzdělávací program je desetiletý. Jestliže žalovanému zákon i vzhledem ke zdravotnímu postižení umožňuje základní školní docházku, pak je nutno ji považovat

za důvod trvání vyživovací povinnosti. Soud v rámci tohoto řízení nezkoumal výši vyživovací povinnosti, ale pouze to, zda je založen důvod pro trvání vyživovací povinnosti. Proto byl návrh na zrušení vyživovací povinnosti zamítnut.

Krajský soud napadeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně takto: „Vyživovací povinnost žalobce k žalovanému stanovená naposledy rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 9. 4. 1997 č. j. 8 C 278/1995-98 ve spojení s opravným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 23. 6. 1997 č. j. 8 Č 278/1995-103 ve výši 12 000 Kč měsíčně se počínaje dnem 14. 2. 2009 zrušuje.“. Své rozhodnutí krajský soud odůvodnil v podstatě tak, že žalovaný pobírá invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně ve výši kolem 9 000 Kč měsíčně a dále je oprávněnou osobou pobírající příspěvek na péči ve výši původně 12 000 Kč měsíčně a nyní 8 000 Kč měsíčně; tím je kompenzována neschopnost žalovaného se s ohledem na zdravotní stav sám živit. Podle § 85 odst. 1 zákona o rodině vyživovací povinnost k dětem trvá jen do doby, dokud děti nejsou samy schopny se živit. Proto podle názoru odvolacího soudu vyživovací povinnost vedlejšího účastníka ke stěžovateli zanikla ke dni 14. 2. 2009.

II.

V ústavní stížnosti se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví tohoto nálezu citovaného rozhodnutí krajského soudu, a to pro porušení svých ústavně zaručených práv zaručených čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V konkrétnostech zejména namítá, že vyživovací povinnost rodičů k dětem není podmíněna věkem, ani ukončením určitého stupně vzdělání, nýbrž pouze schopností sám se živit, což je pojem, který musí být však vykládán jednotlivě podle specifik každého konkrétního případu. Pouhý odkaz na skutečnost, že stěžovatel je poživitelem sociálních dávek, nemá dostatečnou relevanci vedoucí k závěru, že je ekonomicky samostatným subjektem, u kterého netrvá dále vyživovací povinnost rodičů, tedy i vedlejšího účastníka k němu. Odvolací soud zcela pominul skutečnost, že stěžovatel je osobou, která potřebuje 24hodinovou péči, jež je mu poskytována ze strany matky; s ohledem na tuto skutečnost není matka výdělečně činná a svoji vyživovací povinnost vůči stěžovateli částečně nahrazuje péčí o jeho osobu a z části finančně, neboť sociální dávky stěžovatele sotva pokryjí celé jeho měsíční výdaje. Stěžovatel se nemůže ztotožnit s názorem odvolacího soudu, že skutečnost, že je žákem v současné době 10. třídy základní školy speciální, nemá žádný vliv na posuzování vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka k němu. Je pravda, že stěžovatel zřejmě nikdy nebude samostatným ekonomickým subjektem nezávislým na pomoci blízkých, popř. státu, leč má právo na vzdělání, a jestliže je mu toto právo umožněno dle přísluš-

ného ustanovení § 48 zákona č. 561/2004 Sb. realizovat až do 26 let jeho věku, měla by být tato skutečnost zohledněna i při posuzování vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka dle ustanovení § 85 odst. 1 zákona o rodině.

K ústavní stížnosti se vyjádřil účastník řízení – Krajský soud v Českých Budějovicích. Setrval na svém stanovisku, že přiznáním plného invalidního důchodu a příspěvku na péči bylo kompenzováno u stěžovatele to, že není schopen sám se žít a dosahovat vlastního příjmu. Tímto okamžikem zanikla ve smyslu § 85 odst. 1 zákona o rodině vyživovací povinnost rodičů, tedy i otce k tomuto zletilému synovi, neboť už není nezaopatřeným dítětem.

Vedlejší účastník – otec stěžovatele ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že považuje napadený rozsudek odvolacího soudu za věcně správný. Dodal především následující. Smyslem čl. 32 odst. 1 Listiny je právní ochrana lidem, kteří pro nedostatek věku nejsou způsobilí si náležitě obstarávat své věci, resp. kterým v důsledku nedostatku věku hrozí větší nebezpečí než osobám dospělým. Rodiče zabezpečují péči o děti s omezením v rozsahu zákona o rodině, příp. jiných zákonných norem. V daném případě nedošlo k zásahu do práv stěžovatele, který, coby nezletilý byl svěřen do péče matky a otec řádně plnil rozsudkem určenou vyživovací povinnost, která nahrazuje v části péči vykonávanou druhým rodičem. Vedlejší účastník plnil péči o syna a zabezpečoval chod společné domácnosti. Po rozvodu svoji péči nijak nelimitoval, ale tato byla omezena skutečností nemajícími povahu v jednání vedlejšího účastníka (odstěhování stěžovatele, sporným zbavením způsobilosti k právním úkonům). Opatrovník zcela jistě nezajišťuje celodenní péči stěžovateli, neboť ten dochází do „Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy“ při centru ARPIDA, o. p. s., a minimálně po uvedené dobu je opatrovníkovi umožněno pracovat. Vedlejší účastník se jako řádný otec vždy choval, tj. i v době po rozvodu, pokud mohl být ve styku se synem, styku a výkonu rodičovské zodpovědnosti se nijak nevyhýbal, leč přestěhování syna do Českých Budějovic jsou jeho možnosti styku výrazně limitované. Pokud jde o ekonomickou stránku stěžovatele, která je zjevně rozhodujícím faktorem (a případně i opatrovníka), jsou tvrzení v ústavní stížnosti v této části pouze účelová; z provedeného dokazování soudy obou stupňů zjistily výši samotného invalidního důchodu v částce převyšující potřeby stěžovatele. Nelze ani opomenout fakt, že vedlejší účastník podle soudních rozhodnutí 16 let pravidelně řádně platil výživné stěžovateli ve výši 12 000 Kč měsíčně a opatrovníkovi stěžovatele 15 let platil výživné 10 000 Kč měsíčně a dále platil 9 000 Kč měsíčně (nové soudní rozhodnutí o výši výživného opatrovníkovi zohlednilo právě zrušení vyživovací povinnosti k stěžovateli a bylo sníženo zcela minimálně).

III.

Ústavní soud již ve své judikatuře mnohokrát konstatoval, že není primárně povolán k přezkumu aplikace a interpretace „jednoduchého“ práva, jeho úkolem není přezkum zákonnosti, nýbrž ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod.

Jde-li o otázky výkladu norem jednoduchého práva, je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do rozhodovací činnosti obecných soudů tehdy, pokud interpretace jednoduchého práva současně porušuje základní práva či svobody jednotlivce. Základní práva a svobody totiž podle ustálené judikatury Ústavního soudu vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

Na základě takto vymezeného rozsahu vlastní přezkumné činnosti se Ústavní soud zabýval tím, zda výklad příslušných norem podústavního práva provedený krajským soudem, který se promítl v jeho právních závěrech, neporušil některé z ústavně zaručených základních práv či svobod stěžovatele.

IV.

Ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny. Konkrétně pak čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se pak nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jen jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž naopak i tak, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Péče o dítě a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních atd.) podmínek toho, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Jinak řečeno, je právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu.

Pokud jde o materiální podmínky výchovy, ty se realizují prostřednictvím vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, jež je uložena zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, tedy zákonem, který upravuje podrobnosti této ochrany a na který v tomto smyslu odkazuje čl. 32 odst. 6 Listiny. Vyživovací povinnost, na kterou mají děti právo, se vztahuje zásadně na oba rodiče, přičemž stanovení jejího rozsahu je věcí kritérií vyplývajících z konkrétních ustanovení zákona o rodině (schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů). Jinak řečeno, stát je povinen na základě čl. 32 odst. 4 Listiny poskytnout ochranu tomuto právu dětí tak, že stanoví povinnost tomu z rodičů, který o děti bezprostředně nepečuje,

aby nesl náklady stanovené soudem na jeho výživu. Přitom, jak již bylo uvedeno, konkrétní podmínky výkonu tohoto práva a jemu odpovídající povinnosti rodiče bezprostředně nepečujícího o dítě stanoví zákon o rodině. Výklad a aplikace zákona o rodině obecným soudem, který je povolán poskytovat tomuto právu ochranu (čl. 90 Ústavy), nemohou být zcela autonomní, ale je vždy třeba sledovat, zda nevybočují z rámce účelu stanoveného právě čl. 32 odst. 4 Listiny.

Takto argumentoval Ústavní soud již v nálezu ze dne 26. 1. 2006 sp. zn. IV. ÚS 257/05 (N 26/40 SbNU 211).

Obdobně uvedl i Ústavní soud v nálezech ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1181/07 (N 32/48 SbNU 415) a ze dne 16. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 511/05 (N 61/40 SbNU 593). Tedy, ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny je garantováno právo rodičů vychovávat své děti a dětem se pak zaručuje právo na rodičovskou péči a výchovu. Tento ústavně zaručený princip ochrany práv tedy zahrnuje ze strany rodičů zajištění podmínek materiální i nemateriální povahy toho, aby dítě mohlo dostatečně rozvíjet své možnosti a schopnosti vedoucí k jeho uplatnění ve společnosti. Pokud jde o materiální podmínky, ty se realizují prostřednictvím povinnosti rodičů podílet se na výživovací povinnosti ke svým dětem podle kritérií uvedených v ustanovení § 85 zákona o rodině.

Dále platí, že v dosavadní judikatuře ve věcech ústavních stížností interpretoval Ústavní soud i pojem svévole. Jde o extrémní nesoulad právních závěrů s vykonávanými skutkovými a právními zjištěními, dále nerespektování kogentní normy, interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je přepjatý formalismus), interpretace ocitající se v extrémním nesouladu s obsahem jak právní praxí, tak i doktrínou obecně akceptovaných výkladových metod, jakož i interpretace a aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsenzuálně akceptovaném významu, a v tom rámci i odklonu od ustálené judikatury, aniž by byly dostatečně vyloženy důvody, na základě nichž soud výkladovou praxi dosud převažující a stabilizovanou odmítá; konečně jde i o rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených z právní normy [srov. např. náleze ze dne 28. 6. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2795/09 (N 129/57 SbNU 583)].

V.

Ústavní stížnost je důvodná.

Z pohledu práva podústavního dopadají na nyní posuzovanou věc především ustanovení § 85 odst. 1 a odst. 2 věty druhé zákona o rodině.

Podle § 85 odst. 1 zákona o rodině „Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se žít.“. Podle § 85 odst. 2 věty druhé „Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.“.

Krajský soud vyložil tato ustanovení ve vztahu ke konkrétnostem nyní posuzovaného případu v podstatě tak, že pokud byl dítěti přiznán plný invalidní důchod a příspěvek na péči, znamená to ve svých důsledcích stav, jako by bylo schopno se samo žít. Totiž, přiznáním plného invalidního důchodu a příspěvku na péči podle krajského soudu byl kompenzován u stěžovatele fakt, že sám se žít není schopen. Proto byla podle krajského soudu naplněna u stěžovatele podmínka „schopnosti sám se žít“ (podle § 85 odst. 1 zákona o rodině), značící současně zánik vyživovací povinnosti.

Taková interpretace krajského soudu však objektivně obhajitelná není.

Totiž, teleologie § 85 odst. 1 zákona o rodině je zásadně postavena na myšlence člověka plně zodpovědného za svůj osud. Od okamžiku nabytí schopnosti sám se žít má dítě své příjmové poměry objektivně ve svých rukou, je „strůjcem svého štěstí“. Záleží zpravidla jen na něm (na jeho péči aj.), v jakých majetkových poměrech bude žít; pokud v tomto ohledu aktivní nebude, negativní důsledky si ponese sám. Smyslem a účelem tudíž je, že pokud je dítě již objektivně schopno si samo své potřeby uspokojovat, bylo by nespravedlivé přičítat jeho eventuelní pasivitu v této sféře k tíži jeho rodičů v tom smyslu, že by rodiče byli povinni nadále své dítě živit.

Tento smysl a účel ustanovení § 85 odst. 1 zákona o rodině však na konkrétní okolnosti nyní posuzovaného případu evidentně nedopadají.

I samotný krajský soud uznal, že stěžovatel je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby (těžká závislost), a proto je plně invalidní, a je zcela zbaven způsobilosti k právním úkonům, takže nebude nikdy schopen se sám žít. Sám krajský soud tak v podstatě připustil, že stěžovatel má nevýhodu, neboť možnost být sám „strůjcem svého štěstí“ evidentně postrádá.

Je tak zjevně neracionální usuzovat, že přiznání plného invalidního důchodu a příspěvku na péči znamená v důsledcích v podstatě stejný stav, jako by bylo schopno se samo žít. Vždyť stěžovatel – na rozdíl od plně způsobilých, „zdravých“ dětí – zřejmě nikdy nebude mít možnost ovlivnit své majetkové poměry vlastní péčí, a tak získávat (nejen) materiální prostředky pro vlastní život v takové míře, jaké by si přál. Objektivní schopnost sám se žít na straně jedné a příjem sociálních dávek na straně druhé proto v daném případě rozumně srovnávat nelze.

Z uvedeného nutně plyne závěr, že krajský soud nemohl aplikovat na případ stěžovatele § 85 odst. 1 zákona o rodině, v tom smyslu, že by byla naplněna podmínka stěžovatelovy „schopnosti sám se žít“ vedoucí k zániku vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka.

Objektivní nemožnost dítěte žít se samostatně z důvodu těžkého zdravotního postižení vedoucího až ke zbavení způsobilosti k právním úkonům nemůže být přičítána k tíži tohoto dítěte – jež má podle čl. 32

odst. 4 Listiny základní právo na rodičovskou výchovu a péči – v tom smyslu, že by po přiznání sociálních dávek již nemělo mít právo podílet se na životní úrovni svých rodičů (a že by nemělo mít právo na výživné ze strany rodiče). Takto znevýhodněné dítě si své postižení nezpůsobilo, a naopak potřebuje pomoc po všech stránkách, aby jeho život byl co nejvíce snesitelný v rámci již tak značně omezených možností. Důsledky (i majetkové, tj. vyživovací povinnost) takového postižení dítěte proto musí jít hlavně k tíži toho, kdo (jako racionální bytost) dítě na svět – dobrovolně a při vědomí všech možných důsledků – přivedl, tedy rodiče, pokud to samozřejmě jeho majetkové možnosti objektivně umožňují.

Tu je namístě uvést, že názor odvolacího soudu o automatickém zániku vyživovací povinnosti pouze v důsledku přiznání invalidního důchodu a příspěvku na péči je v protikladu i s názorem doktríny. V ní se praví, že „jestliže dítě nenabude schopnosti samostatně se žít např. z důvodu plné invalidity, vyživovací povinnost rodičů bude trvat po dobu celého jeho života“ (srov. např. Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 398; podobně srov. Kovářová, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, děti a dalších příbuzných. Praha : Leges, 2011, str. 51, nebo Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová, J. Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, str. 275).

Nelze též nevidět, že krajský soud podřadil příspěvek na péči plně pod příjem stěžovatele. Tím se však nijak argumentačně nevypořádal kupř. s odlišným názorem, který se vyskytl v soudní praxi a podle kterého sice jde o dávku náležející oprávněnému, tj. osobě závislé na pomoci jiné osoby (§ 7 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách), ale jejím účelem je „úhrada nákladů pečující osoby, vynakládaných při péči, tak i úhrada nákladů postiženého dítěte, vynakládaných pečující osobou při této péči. Podle názoru odvolacího soudu lze proto část příspěvku, podle úvahy odvolacího soudu – jednu polovinu – zahrnout do příjmů matky.“ (srov. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. 10. 2011 sp. zn. 21 Co 322/2011).

Vedlejší účastník ve svém vyjádření k ústavní stížnosti konečně uvedl, že opatrovník stěžovatele (matka stěžovatele) „zcela jistě nezajišťuje celodenní péči stěžovateli, právě pro docházení do ‚Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy‘ při centru ARPIDA o. p. s., a minimálně po uvedené dobu je opatrovníkovi umožněno pracovat.“. K tomu Ústavní soud poukazuje na názor vyslovený v usnesení ze dne 1. 10. 2010 sp. zn. I. ÚS 1176/10 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) zabývající se námitkou podobnou: „Pokud stěžovatelka uvedla, že městský soud měl při svém rozhodování vzít v úvahu skutečnost, že nynější manželka vedlejšího účastníka může alespoň na částečný úvazek pracovat, neboť

o svoji těžce invalidní dceru v době jejího školního pobytu nepečuje, pak podle názoru Ústavního soudu je tato námitka nepřipadná ... Zde Ústavní soud dodává, že příspěvek na péči pro těžkou závislost se poskytuje osobě, která se nemůže postarat nejen sama o sebe (udržování osobní hygieny atp.), ale která je na druhé osobě závislá i při obstarávání ostatních záležitostí, jež vždy nesouvisí s bezprostřední fyzickou péčí o takto postiženého člověka. Proto nelze akcentovat argumentaci stěžovatelky, že otcova manželka měla - mimo péči o invalidní dceru - alespoň na částečný úvazek pracovat.“.

VI.

Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že se interpretace § 85 odst. 1 a 2 zákona o rodině obsažená v napadeném rozsudku krajského soudu ocitá v extrémním nesouladu s principy spravedlnosti, s obsahem obvyklých výkladových metod a se standardní právní dogmatikou vymezeným obsahem právních pojmů, takže předmětné rozhodnutí nelze než kvalifikovat jako libovolnou aplikaci podústavního práva, a tím i jako porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jeho základních práv plynoucích z čl. 32 odst. 4 Listiny.

Proto Ústavní soud rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 3. 2012 č. j. 19 Co 457/2012-67 zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Za splnění podmínek uvedených v § 44 citovaného zákona učinil tak s upuštěním od ústního jednání.

Nad rámec rationis decidendi, jako obiter dictum, v souvislosti s rozhodováním předmětné věci Ústavní soud poukazuje na skutečnost (obdobně jak učinil v době neexistence Ústavou předpokládaného Nejvyššího správního soudu), že je ve věcech podle § 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012, resp. § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2013, nucen provádět v nezbytných případech korekci právních názorů, která by však jinak příslušela Nejvyššímu soudu. Jak konstatoval již kupř. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1181/07 (viz výše) „systém“ dovolacího řízení nezná jiný prostředek korekce soudního rozhodnutí, jakož i prostředek sjednocování judikatury v předmětných otázkách, než je ústavní stížnost, což je nepochybně stav nežádoucí a neodpovídající principům výkonu spravedlnosti v právním státě.

Č. 44

K právu na zákonného soudce ve vztahu k rozhodčímu řízení

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, nevylučuje, aby otázka (nedostatek) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení. Za situace, kdy rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale pouze odkazuje na výběr „soudem“, tedy obchodní společností, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a rozhodčí smlouva je tudíž neplatná, porušil obecný soud, který se otázkou pravomoci rozhodce nezabýval, právo účastníka řízení zaručené čl. 36 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké (soudce zpravodaj) – ze dne 14. března 2013 sp. zn. II. ÚS 3406/10 ve věci ústavní stížnosti Renaty Pohlodkové, právně zastoupené Mgr. Michalem Mazlem, advokátem, se sídlem Helénská 1799/4, Praha 2, proti usnesení Okresního soudu v Opavě ze dne 3. 3. 2009 č. j. 29 Nc 351/2009-5, jímž byla na základě rozhodčího nálezu nařízena exekuce na majetek stěžovatelky, a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 6. 2010 č. j. 9 Co 548/2010-54, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, za účasti Okresního soudu v Opavě a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení a ACM Money Česká republika, a. s., (nyní ACEMA Credit Czech, a. s.) jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 6. 2010 č. j. 9 Co 548/2010-54 se ruší.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

Návrhem splňujícím náležitosti dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, přičemž namítala porušení čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že dne 31. 10. 2006 uzavřela se společností ACM Money Česká republika, a. s., (dále jen „vedlejší účastnice“) tzv. smlouvu o smlouvě budoucí o úvěru, a to v rámci osobní návštěvy zástupce společnosti v jejím bydlišti. Smlouva jí byla prezentována jako předběžný podklad nutný pro vyhodnocení možnosti poskytnout jí úvěr. Smlouva o smlouvě budoucí byla konstruována jako typická formulářová smlouva dodavatele, která fakticky neobsahuje svobodné smluvní ujednání dvou stran a do níž nemůže spotřebitel nijak zasahovat. Stěžovatelka od žádosti o posouzení možnosti uzavřít smlouvu o úvěru vzápětí odstoupila. Součástí smlouvy bylo ujednání, že veškeré majetkové spory v budoucnu vzniklé z uzavírané smlouvy nebo v souvislosti s ní, budou rozhodovány v rozhodčím řízení dle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o rozhodčím řízení“) s vyloučením pravomoci obecných soudů jedním rozhodcem, který bude jmenován jednatelem společnosti HONESTA, s. r. o., se sídlem v Liberci, Zeyerova 560, ze seznamu rozhodců vedeného společností podle jednacího řádu pro rozhodčí řízení jí vydaného nebo jediným rozhodcem jmenovaným podle rozhodčího a poplatkového řádu vydaného společností Sdružení rozhodců, s. r. o., se sídlem Brno, Příkop 8. Rozhodčí řízení mělo být ujednáno jako pouze písemné.

Vedlejší účastnice, přestože byla stěžovatelkou bez zbytečného prodlení seznámena s tím, že o posouzení své úvěrové bonity již nemá zájem, podala dne 29. 12. 2006 rozhodčí žalobu u rozhodce Sdružení rozhodců, s. r. o. Rozhodce JUDr. Bc. Martin Kulhánec rozhodl dne 8. 2. 2007 rozhodčím náleznem, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejší účastnici částku 16 550 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 0,25% denně ode dne 7. 12. 2006 až do zaplacení, dále smluvní pokutu ve výši 100 Kč denně ode dne 7. 12. 2006 až do zaplacení a na nákladech řízení 14 541,80 Kč. Vedlejší účastnice, byť podnikatelský subjekt disponující dostatečnou rutinou v uplatňování svých nároků v rozhodčím řízení, se nechala v rozhodčím řízení dle stěžovatelky zcela nadbytečně zastoupit advokátem, čímž opět navýšila požadované náklady.

Napadeným usnesením Okresního soudu v Opavě byla k návrhu vedlejší účastnice nařízena na základě rozhodčího nálezu na majetek stěžovatelky exekuce. Krajský soud v Ostravě k odvolání stěžovatelky usnesení soudu prvního stupně potvrdil, přičemž se nezabýval neplatností ujednání o rozhodčím řízení a nicotností rozhodčího nálezu, ačkoli k tomu byl při ústavněprávně souladném a eurokonformním výkladu příslušných právních norem povinen.

Stěžovatelka je přesvědčena, že obecné soudy byly povinny při respektování ústavněprávně souladného a eurokonformního výkladu občanskoprávních ustanovení na ochranu spotřebitele (§ 51a a násl. občanského

zákoníku, zejména § 55 a 56) dojít k právnímu závěru, že údajně „sjednání“ rozhodčí doložky ve smlouvě ze dne 31. 10. 2006 je vzhledem ke všem okolnostem od počátku neplatné a nemohlo být základem pro vynětí věci z pravomoci obecných soudů. Ústavně souladnou a eurokonformní interpretací relevantních právních norem měly obecné soudy dospět k závěru, že popsáním způsobem sjednaná a následně realizovaná rozhodčí doložka je absolutně neplatná a následně vzešlý rozhodčí nález je právně nepoužitelným podkladem pro nařízení exekuce.

Dne 15. 11. 2010 rozhodl Okresní soud v Opavě usnesením sp. zn. 29 Nc 351/2009 tak, že se přerušuje nařízená exekuce a stěžovatelce se ukládá, aby do 30 dnů podala u Městského soudu v Brně návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Podle sdělení advokáta bylo uvedené rozhodnutí soudu doručeno stěžovatelce dne 6. 5. 2011 a ta ve stanovené lhůtě návrh u Městského soudu v Brně podala. Městský soud v Brně návrh stěžovatelky rozsudkem ze dne 9. 1. 2012 sp. zn. 17 C 100/2011 zamítl. Podle sdělení advokáta stěžovatelky ze dne 15. 3. 2012 podala stěžovatelka odvolání pouze do výroku o nákladech řízení, přičemž zamítavý výrok I nabyl právní moci.

K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení. Okresní soud v Opavě odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a současně poukázal na přerušování exekuce. Krajský soud v Ostravě je názoru, že ústavní stížnost není důvodná, a podle něj nelze rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě označit za nepřiměřenou. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřila.

Ústavní soud po posouzení argumentace ústavní stížnosti a přezkoumání napadených rozhodnutí z hlediska porušení ústavně zaručených základních práv a svobod [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy] a poté, kdy rozhodnutím Městského soudu v Brně ze dne 9. 1. 2012 byl zamítnut návrh stěžovatelky na zrušení rozhodčího nálezu, shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

Jak Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Ústavní soud je povolán k ochraně ústavnosti, nikoliv ke kontrole „běžné“ zákonosti (čl. 83 Ústavy) a nepřezkoumává pouhou správnost interpretace a aplikace „jednoduchého práva“ ze strany obecných soudů. Do činnosti obecných soudů zasáhne Ústavní soud jen tehdy, byla-li jejich rozhodnutí porušena stěžovatelova základní práva či svobody, které mu garantuje ústavní pořádek. Základní práva totiž vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž stanovují i rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

Jak Ústavní soud z odůvodnění usnesení odvolacího soudu zjistil, potvrdil usnesení okresního soudu o nařízení exekuce z toho důvodu, že soud

není oprávněn v exekučním řízení přezkoumávat věcnou správnost vykonávaného rozhodnutí, jehož výrokem je zavázán, a je povinen z něj vycházet. Námitky ve vztahu k rozhodčímu nálezu jsou podle něj irelevantní.

Obdobnou problematikou se Ústavní soud již zabýval ve svých nálezech ze dne 17. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 871/11 (N 15/64 SbNU 155), ze dne 26. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 199/11 (N 21/64 SbNU 205) a ze dne 3. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2735/11 (N 71/65 SbNU 9), dostupných též na <http://nalus.usoud.cz>. V prvních dvou Ústavní soud vyslovil souhlas s názorem odvolacího soudu, že v rámci odvolání proti usnesení o nařízení exekuce nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce (tj. např. vykonatelnost exekučního titulu, pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal, legitimaci účastníků nebo prekluzi práva vyplývajícího z exekučního titulu). Jedná-li se však o posuzování otázky, zda v dané věci byl rozhodčí nálezk způsobily exekučním titulem, vyslovil Ústavní soud názor, že odvolací soud byl povinen zabývat se námitkami povinného dotýkajícími se otázky pravomoci rozhodce, konkrétně jeho tvrzením, že žádnou smlouvu (a tedy ani rozhodčí doložku) s oprávněným nepodepsal (a tudíž jí ani nemůže být vázán). V souvislosti s ustanovením § 15 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb. Ústavní soud uvedl, že z něho nevyplývá, že otázku pravomoci již nelze zkoumat v exekučním řízení, neboť účastník rozhodčího řízení nesmí být negativně dotčen rozhodčím nálezem, s jehož vydáním formou rozhodčí smlouvy nebo doložky dopředu nesouhlasil, a to ani tehdy, pokud byl v průběhu rozhodčího řízení pasivní a námitku nedostatku pravomoci rozhodce nenamítl.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 Ústavní soud na straně jedné uznal, že soud v exekučním řízení nemohl zkoumat platnost smlouvy a přezkoumávat rozhodčí nálezk z hlediska jeho věcné správnosti, na straně druhé konstatoval, že pokud stěžovatelka tvrdila a prokazovala, že smlouvu s oprávněným vedlejším účastníkem nikdy nepodepsala, a tudíž jí nemůže být vázána, týkala se tato její námitka i rozhodčí doložky vtělené do smlouvy, a tím i přímo pravomoci rozhodce. Z hlediska nyní souzené věci je především významná další úvaha Ústavního soudu, že - bez ohledu na námitku zpochybňující platnost celé smlouvy - ujednání o rozhodčí doložce „STARLIFE, s. r. o., si vyhrazuje právo rozhodnout, zda se v případných majetkových sporech, které vzniknout při poskytování služeb, bude spor řešit ve správním řízení u ČTÚ nebo v rozhodčím řízení před rozhodcem, případně rozhodci, určenými dle Jednacího řádu a Poplatkového řádu vydanými Rozhodčím institutem v Praze ...“ neodpovídalo požadavkům kladebným judikaturou obecných soudů na rozhodčí doložky, neboť neumožňovalo transparentní výběr rozhodce [v daném ohledu Ústavní soud odkázal na usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, jímž došlo ke sjednocení rozhodovací praxe obecných sou-

dův otázky náležitosti a platnosti rozhodčích smluv bez přímého určení ad hoc rozhodce, i na svou „nálezovou“ judikaturu verifikující náhled Nejvyššího soudu na transparentnost výběru rozhodce, konkrétně pak na náleze ze dne 1. 11. 2011 sp. zn. II. ÚS 2164/10 (N 187/63 SbNU 171) a také na nálezy výše uvedené (sp. zn. I. ÚS 871/11 a sp. zn. I. ÚS 199/11)]. Následně Ústavní soud dovodil, že není-li spor rozhodován rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování, resp. že odvolací soud pochybil, nezabýval-li se otázkou pravomoci rozhodce spor rozhodnout a námitky v tomto směru vznesené zcela pomínil. Na doplnění je možno uvést, že v již zmíněném usnesení sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 dospěl Nejvyšší soud k závěru, že neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení a odkazuje-li na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 občanského zákoníku pro rozpor se zákonem.

Stěžovatelka ve svém odvolání proti usnesení okresního soudu, kterým byla proti ní nařízena exekuce, jednak poukazovala na trestní řízení vedené ve věci trestného činu lichvy proti místopředsedovi představenstva společnosti (oprávněně) a v této souvislosti poukázala rovněž na rozhodčí řízení u rozhodce, kterého vždy předem vybrala sama společnost.

Odvolací soud však námitku odmítl v podstatě jako irelevantní s tím, že nesměřuje vůči skutečnosti, že exekuční titul nebyl vydán oprávněným orgánem v mezích jeho pravomoci. To je však v rozporu s názorem vyjádřeným v již citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11, tedy že se jedná o otázku pravomoci rozhodce, kterou je odvolací soud povinen se (meritorně) zabývat.

Podle Ústavního soudu nevylučuje zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení [viz náleze sp. zn. IV. ÚS 3779/11 ze dne 10. 1. 2013 (N 9/68 SbNU 153)]. Podle judikatury Nejvyššího soudu (usnesení sp. zn. 20 Cdo 2227/2011 ze dne 28. 7. 2011) takový závěr platí i bez zřetele k tomu, že stěžovatelka v řízení před Krajským soudem v Ostravě nedostatek pravomoci rozhodce v rozhodčím řízení nenamítla.

Ústavní soud dává ve své rozhodovací praxi najevo, že základní zásady řízení platí i v řízení před rozhodci a že právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny) lze přiměřeně vztáhnout i na rozhodčí řízení. Požadavek na konkretizaci a individualizaci výběru rozhodce zdůrazňuje proto, že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu [srov. náleze sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (viz

výše)]. Není-li tedy rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování.

V otázce neplatnosti rozhodčí doložky v příslušné smlouvě lze odkázat na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3057/10 ze dne 5. 10. 2011 (U 6/63 SbNU 551), v němž Ústavní soud konstatoval: „Pokud však subjekt, který není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zvláštního zákona, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o zcela zřejmý a logicky odvoditelný úmysl odporující zákonu. Jde o zjevné nastavení podmínek vzbuzujících důvodné pochybnosti o perspektivě nezávislého a nestranného řešení sporů. Přitom nelze mít ani za to, že by se účastníci byli případně dohodli na tom, že by jejich případný spor řešil ad hoc rozhodce, neboť žádný takový rozhodce nebyl v rozhodčí smlouvě uveden, resp. nebyl jasným a zákonu odpovídajícím způsobem stanoven způsob, jak by příslušný rozhodce měl být určen, neboť zmiňovaný odkaz na výběr rozhodce ‚soudem‘ nelze jako eventuální způsob určení ad hoc rozhodce ze shora uvedených důvodů i s ohledem na rovnost stran akceptovat. Jinak řečeno, jestliže rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti pouze odkazuje na výběr ‚soudem‘, tedy obchodní společnosti, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná.“

Z uvedených důvodů Ústavní soud konstatuje porušení stěžovatelčích práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ve vztahu k napadenému usnesení krajského soudu vyhověl a toto rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve vztahu k napadenému usnesení okresního soudu Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, neboť s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů usoudil, že pro nápravu zásahu do ústavně garantovaných práv stěžovatelky postačí zrušit pouze rozhodnutí odvolacího soudu, který při novém projednání opravného prostředku (odvolání) stěžovatelky posoudí, zda výše jmenovaný rozhodce vůbec disponoval pravomocí spor rozhodnout.

Č. 45

K náhradě nákladů řízení statutárnímu městu zastoupenému advokátem

U statutárních měst lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Ivany Janů a Dagmar Lastovecké (soudce zpravodaj) – ze dne 14. března 2013 sp. zn. II. ÚS 376/12 ve věci ústavní stížnosti Edity Rabinovitz, právně zastoupené Mgr. Michalem Kojanem, advokátem, se sídlem Pařížská 28, Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 64 Co 211/2011-160 ze dne 27. 10. 2011 v části týkající se nákladů řízení, jíž byla stěžovatelce stanovena povinnost zaplatit hlavnímu městu Praha náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a hlavního města Prahy jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 64 Co 211/2011-160 ze dne 27. 10. 2011 se v části týkající se nákladů řízení ruší.

Odůvodnění**I.**

Návrhem splňujícím veškeré formální podmínky [zejména ustanovení § 30 odst. 1, § 34, § 72 odst. 1 písm. a), odst. 3 a 6, § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů] byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost proti v záhlaví citovanému rozhodnutí Městského soudu v Praze.

Dne 21. 1. 2008 podala stěžovatelka k nalézacímu soudu žalobu o 2 274 256 Kč s příslušenstvím a dne 11. 8. 2008 žalobu o 2 026 849 Kč s příslušenstvím. Tyto dvě žaloby byly spojeny do jednoho řízení pod sp. zn. 18 C 124/2008. Předmětem žalob bylo vydání majetkového prospěchu za uží-

vání spoluvlastnického podílu budovy č. p. XY, katastrální území Staré Město, obec Praha. Žalovanými stěžovatelka učinila jednak Muzeum hlavního města Prahy, které je příspěvkovou organizací hlavního města Prahy a její podíl fakticky užívalo, jednak hlavní město Prahu, které bylo a je většinovým vlastníkem téže nemovitosti.

Jak uvedla stěžovatelka v ústavní stížnosti, nalézací soud žalobě vůči oběma žalovaným vyhověl rozsudkem č. j. 18 C 127/2008-109 ze dne 3. 11. 2010. K odvolání obou žalovaných odvolací soud rozsudkem č. j. 64 Co 211/2011-160 ze dne 27. 10. 2011 napadený rozsudek změnil tak, že vůči žalovanému – Muzeu hlavního města Prahy – rozsudek zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení nalézacímu soudu a vůči žalovanému – vedlejšímu účastníkovi – rozsudek zrušil a žalobu zamítl pro nedostatek pasivní věcné legitimity. Nečíslovaným výrokem ve znění „Žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů 298 872 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám advokáta JUDr. Jana Mikše“ uložil stěžovatelce nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení, přičemž nevyšlechl její argumentaci směrem k aplikaci § 150 o. s. ř. s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65). Učinil tak přesto, že byl seznámen se skutečností, že legislativní a právní odbor vedlejšího účastníka má 4 oddělení a desítky zaměstnanců. Odvolací soud zaujal k aplikaci § 150 o. s. ř. svůj názor, formálně tak splnil povinnost na něj kladenou. Učinil tak podle stěžovatelky však veskrze formalisticky bez věcného se vypořádání s aktuálními aspekty věci.

Stěžovatelka je přesvědčena, že postup odvolacího soudu koliduje s právní větou v nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010 (N 232/59 SbNU 365): „U statutárních měst lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy bez toho, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým.“ Stěžovatelka se domnívá, že vedlejší účastník v řízení vůbec ničeho neprokazoval, a přesto se ho odvolací soud aktivně zastal. Odvolací soud uvádí, že nelze ani přehlédnout, že v dané věci se žalovaný úspěšně bránil, a přesto by mu byla upírána náhrada nákladů řízení, které byly efektivně vynaloženy. Hlavní město Prahu (žalovaného 2) jako veřejnoprávní korporaci nelze sankcionovat tím, že mu nebude přiznána náhrada nákladů odpovídající výši odměny advokáta s tím, že se mohlo bránit samo a že výdaje v souvislosti s poskytnutou právní službou nejsou účelně vynaloženými náklady. Dle přesvědčení stěžovatelky je z této části odůvodnění patrné, že odvolací soud prostě a jednoduše nesouhlasí s tím, že by veřejnoprávní korporace mohly nést břímě svého právního zastoupení ze svého.

Stěžovatelka přiznání odvolacích nákladů vedlejšímu účastníkovi dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, nepovažuje za důvodné. V odvolacím řízení každý z právních zástupců účastníků učinil pouze 2 úkony právních služeb. Není jakéhokoli rozumného důvodu považovat za účelný náklad částku 148 716 Kč dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., tedy částku více než 2x vyšší než v případě účtování odměny dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Hlavní město Praha nesouhlasí s tvrzením, že náklady jím vynaložené na zastupování advokátem v dané věci nebyly náklady účelně vynaloženými. Soud by při rozhodování o účelnosti vynaložených nákladů měl přihlížet zejména k tomu, zda se jednalo o relativně běžný spor obce, zda se v něm řešila zásadní právní otázka či zda se v řízení vyskytlo něco, co by vyžadovalo a odůvodňovalo aktivní zastupování advokátem. Předmětný spor o vydání bezdůvodného obohacení vzniklého v souvislosti s užíváním společné věci nad rámec spoluvlastnického podílu netvoří běžnou agendu. Právní otázky, které byly v tomto sporu řešeny (pasivní legitimace, způsob určení výše bezdůvodného obohacení, určení jeho splatnosti), nepatří k jednoduchým (viz jeho odvolání ze dne 20. 12. 2010) a konkrétně v otázce pasivní legitimace v případech, kdy je věc svěřena do správy příspěvkové organizace obce, není judikatura jednotná. Odvolací soud stanovil vyšší náhrady nákladů řízení vedlejšího účastníka dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., přičemž postupoval správně a v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu a nikterak neporušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny ani její právo na ochranu majetku dle čl. 11 Listiny.

Městský soud v Praze odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí a nad jeho rámec zdůrazňuje, že i otázka posouzení věcné legitimace ve sporu je mnohdy velmi složitá a vyžaduje mimo jiné znalost četné sjednocující judikatury vyšších soudů. V dané věci to nepřímou výplývá i z toho, že tato otázka byla soudy v obou stupních posuzována rozdílně mimo jiné i proto, že věcná legitimace žalovaného města nebyla v žalobě o vydání bezdůvodného obohacení dostatečně odůvodněna relevantními tvrzeními. Obsahu spisu neodpovídá námitka stěžovatelky, že jedinou obranou žalovaného města byla otázka jeho pasivní legitimace, byť pro věcné rozhodnutí byla zásadní, a náklady vzniklé žalovanému městu v souvislosti se zastoupením advokátem se tak nejeví jako neúčelně vynaložené. Také pre-

zentované personální vybavení žalovaného města s ohledem na rozsah majetku jím obhospodařovaného a četnost jeho sporů není dostačující, jak je obecně známo z rozhodovací činnosti pražských soudů.

II.

Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí obecných soudů, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

Z ustanovení § 38 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), plyne obci přímá povinnost pečovat o zachování a rozvoj svého majetku a chránit jej před neoprávněnými zásahy.

Péče o majetek a výkon vlastnického práva k němu nejsou ponechány obci na volné úvaze, jako je tomu u jiných vlastníků. Kvalifikovaná starost o majetek obce je naplněním jednoho z veřejných zájmů, k jehož zabezpečení si obec musí vytvořit materiální a personální předpoklady, a to v rozsahu a kvalitě, která je přímo úměrná množství (hodnotě) a charakteru (svěřeného) majetku.

V souzeném případě se jednalo věcně o standardní soudní spor, vedený ohledně nároku na vydání bezdůvodného obohacení, které mělo spočívat v bezplatném užívání nemovitosti.

Ústavní soud se již vyjádřil k situaci, že samotná osoba účastníka řízení je způsobilá ovlivnit výrok o náhradě nákladů řízení. Je-li totiž účastníkem takového řízení stát, jemuž vznikl podle ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. nárok na náhradu nákladů řízení, pak nelze tuto skutečnost ponechat bez vlivu na rozhodování o těchto nákladech. Pokud je stát účastníkem soukromoprávního řízení, vystupuje v něm jako strana, neboť v tomto postavení nevykonává veřejnou moc; na druhé straně není běžnou právnickou osobou. Stát se v soukromoprávních vztazích pouze považuje za právnickou osobu, nikoliv, že jí ve skutečnosti je. Stát nemá ani ve sféře práva soukromého stejné postavení jako jiní jednotlivci, neboť nemá plnou autonomii vůle a musí se vždy řídit zákonem [viz nález sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004 (N 33/32 SbNU 303), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Obdobně rozvíjí svoji judikaturu i obecné soudy, jmenovitě Nejvyšší správní soud, který ve svém rozsudku č. j. 6 As 40/2006-87 ze dne 26. 4. 2007, uveřejněném ve Sbírce NSS, sv. 8, ročník 2007, str. 684, dovodil, že některým osobám veřejného práva není zpravidla namístě přiznávat v řízení před správními soudy náklady zastoupení advokátem, neboť nejde o náklady účelně vynaložené: „Česká advokátní komora jako orgán veřejné správy disponuje na svěřeném úseku veřejné správy dostatečnými znalostmi a zkušenostmi, pro něž musí být schopna kvalifikovaně hájit svůj veřejně mocenský akt v soudním řízení správním, včetně řízení o kasační stížnosti.“ Obdobně posuzoval podobnou otázku Vrchní soud v Praze v usnesení č. j. 6 A 7/99-39 ze dne 14. 6. 1999, kdy důvod hodný zvláštního zřetele pro výjimečné nepřiznání náhrady nákladů řízení bylo možné ve věcech správního soudnictví spatřovat i ve skutečnosti, že žalovaný je významným ústředním orgánem státní správy.

Ústavní soud je toho názoru, že v otázkách náhrady nákladů řízení je nutné vůči státu, resp. subjektům veřejného práva, postupovat v rámci řízení vedených před soudy dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ale i v řízeních před správními soudy (v něm obzvlášť kvůli výslovnému znění ustanovení § 60 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní) nanejvýš obezřetně.

Obecné soudy musejí vyvažovat mezi obecným principem vzniku práva na náhradu nákladů řízení ve sporu zvítězivší straně, a to i za situace, kdy jí je stát, resp. jeho organizační složka, resp. hlavní město Praha, jeho městská část či jiné statutární město, a potřebou korigovat jeho výši či dokonce samotný základ. Tato „potřeba korekce“ však může vyvěrat toliko z existence důvodu zvláštního zřetele hodného, záležejícího v jedinečných okolnostech během řízení najevo vyšších (§ 60 odst. 7 a 8 s. ř. s., § 150 o. s. ř.). Zcela jinou otázkou však je, zda soudy zhodnotí zvítězivším účastníkem předestřené náklady řízení jako náklady účelně, resp. důvodně vynaložené (§ 60 odst. 1 s. ř. s., 142 odst. 1 o. s. ř.).

Vedlejší účastník má k plnění svých pravomocí, jakož i k výkonu jiných (zejména majetkových) práv specializované orgány a odborný aparát; tuto skutečnost považuje soud za notorietu (§ 121 o. s. ř.). Vedlejší účastník byl před obecnými soudy účastníkem sporu (žalovaným) stejně tak jako další žalovaný – Muzeum hlavního města Prahy, jež je jeho příspěvkovou organizací, spor byl svou podstatou majetkový, přičemž lze usuzovat, že jako takový tvořil relativně běžnou agendu vedlejšího účastníka, k jejímuž obstarávání a vyřizování byl dostatečně vybaven. Z dostupných informací je zřejmé, že např. v odboru legislativním a právním existuje několik oddělení. Oddělení soukromého práva čítá celkem šest právníků a lze si stěží představit jinou typově podobnou právní agendu, jež by svou podstatou náležela do působnosti tohoto oddělení, než výše zmíněný spor stěžov-

vatelky o vrácení bezdůvodného obohacení, kdy se jednalo o klasický soukromoprávní spor.

Ústavní soud již ve svých nálezech několikrát konstatoval, že u statutárních měst a jejich městských částí lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým [viz též náleze sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010 (N 232/59 SbNU 365), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. V dané věci podle přesvědčení Ústavního soudu nevyznělo odůvodnění odvolacího soudu natolik přesvědčivě, aby bylo možné beze zbytku náklady řízení vedlejšího účastníka považovat za účelně vynaložené.

Ústavní soud z důvodů shora vymezených ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl, přičemž podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl nálezem tak, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 46

K moderačnímu právu soudu při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení

Za důvod hodný zřetele ve smyslu § 150 o. s. ř. opodstatňující nepřiznání nákladů řízení nelze považovat bez dalšího skutečnost, že se jednalo o otázku právního posouzení, která není zcela jednoznačná. Důvodem pro nepřiznání nákladů řízení s odkazem na § 150 o. s. ř. nemůže být ani neschopnost nalézt správný výklad posuzované problematiky ze strany soudu a s tím spojená délka řízení vedoucí k růstu nákladů účastníka řízení.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 14. března 2013 sp. zn. II. ÚS 3810/12 ve znění opravného usnesení ze dne 18. dubna 2013 sp. zn. II. ÚS 3810/12 ve věci ústavní stížnosti TIM LOGISTIK CZ, s. r. o., Lázeňská 159, Královské Poříčí, zastoupené JUDr. Karlem Kolářem, advokátem, advokátní kancelář v Mladé Boleslavi, Klaudivanova 135, proti usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 25 Co 193/2012-189 ze dne 21. 6. 2012, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 25 Co 193/2012-189 ze dne 21. 6. 2012 se ruší.

Odůvodnění

Stěžovatelka se s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení krajského soudu, kterým byl změněn výrok II usnesení Okresního soudu v Sokolově ze dne 28. 2. 2012 č. j. 16 C 372/2008-16, jímž bylo rozhodnuto, že Československá obchodní banka, a. s., (dále též jen „žalobce“) je povinna zaplatit stěžovatelce náhradu nákladů řízení ve výši 237 797 Kč, tak, že se žádnému z účastníků nepřiznávají náklady řízení.

Z obsahu připojeného spisu vyplývá, že mezi žalobcem a společností D. I. S. EXPORT – IMPORT, spol. s r. o., byla uzavřena smlouva o úvěru. Závazky této společnosti byly zajištěny prostřednictvím zástavního práva

k pohledávkám společnosti za třetími subjekty – poddlužníky. Dlužník své závazky vůči žalobci řádně neplnil, a proto byly vymáhány vůči stěžovateli (poddlužníkovi).

Usnesením ze dne 18. 2. 2009 soud prvního stupně řízení zastavil s odkazem na § 109 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), neboť proti společnosti D. I. S. EXPORT – IMPORT, spol. s r. o., bylo u Krajského soudu v Plzni dne 17. 7. 2008 zahájeno insolvenční řízení. V odůvodnění soud uvedl, že pokud se po zahájení insolvenčního řízení obrátil věřitel na soud se žalobou vyplývající z práva na uspokojení ze zajištění, je nucen řízení zastavit pro neodstranitelný nedostatek podmínek řízení. K odvolání žalobce bylo napadené rozhodnutí změněno usnesením odvolacího soudu ze dne 8. 7. 2009 tak, že se řízení nezastavuje. V mezidobí správkyňě konkursní podstaty úpadce společnosti D. I. S. EXPORT – IMPORT, spol. s r. o., navrhla vstup do řízení na straně žalobce, kterému nebylo soudem prvního stupně vyhověno. Následně rozsudkem okresního soudu ze dne 30. 9. 2009 byla žaloba ve věci samé zamítnuta s tím, že předmětné plnění lze uplatnit jen postupem dle insolvenčního zákona. K odvolání žalobce byl odvolacím soudem rozsudek zrušen (7. 1. 2010), zejména proto, že soudem prvního stupně nebylo rozhodnuto o návrhu žalobce na vstup nabyvatele práva do řízení, který soudce obdržel až po vynesení rozsudku. Soud prvního stupně usnesením ze dne 23. 3. 2010 nevyhověl návrhu žalobce, aby do řízení na místo žalobce vstoupila insolvenční správkyňe. Rozhodnutí okresního soudu bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2010. V řízení bylo pokračováno s původně označeným žalobcem a žaloba byla soudem prvního stupně zamítnuta rozsudkem ze dne 5. 11. 2010. K odvolání žalobce odvolací soud rozsudkem ze dne 15. 6. 2011 žalobě vyhověl a uložil stěžovateli povinnost zaplatit žalobci žalované částky s příslušenstvím.

Nejvyšší soud k dovolání stěžovatelky rozsudkem ze dne 26. 1. 2012 rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, neboť jakmile nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, zakládá zákaz obsažený v § 109 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona nedostatek podmínek k vedení řízení o žalobě podané věřitelem v rozporu s tímto zákazem. Od právní moci rozhodnutí o úpadku (bez zřetele k tomu, zda již byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka) je uvedený nedostatek podmínky řízení nedostatkem neodstranitelným a je namístě postup dle § 104 odst. 1 o. s. ř. Dokud není vyjasněno, zda zahájené insolvenční řízení bude ve své první fázi ukončeno pravomocným rozhodnutím o dlužníkově úpadku, je naopak povinností obecného soudu, u něhož byla podána žaloba odporující pravidlu obsaženému v § 109 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, ponechat řízení o žalobě v klidu (nečinít žádné procesní úkony, příp. řízení přerušit).

Okresní soud poté řízení zastavil, neboť rozhodnutí o úpadku nabylo právní moci v bodu II výroku dne 12. 2. 2009 a ve zbytku dne 27. 1. 2009; žalobci uložil zaplatit stěžovatelce náhradu nákladů řízení.

Ústavní stížností napadeným usnesením odvolací soud výrok rozhodnutí o nákladech řízení změnil tak, že náklady řízení se nepřiznávají žádnému z účastníků. Důvody pro aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. spatřoval zejména ve skutečnosti, že aplikace ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. na daný případ zcela jednoznačně nedopadá, neboť nelze jednoznačně stanovit, že žalobce zavínil zastavení řízení. Vycházel zejména z odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, z něhož vyplývá, že byla-li žaloba podána po zahájení insolvenčního řízení, přičemž dosud nebylo rozhodnuto o úpadku, nejedná se ještě o neodstranitelný nedostatek podmínek řízení. Nelze tak spolehlivě uzavřít, že žalobce jednoznačně pochybil, a tedy zavínil zastavení řízení podáním žaloby, neboť nebylo-li by rozhodnuto o úpadku, v řízení by bylo možné pokračovat. Dalším důvodem hodným zřetele je skutečnost, že se jedná o otázku právního posouzení, která není zcela jednoznačná.

Za této situace odvolací soud považoval za nepřiměřené a neodpovídající rozumnému náhledu na obecnou spravedlnost zavázat žalobce k náhradě nákladů řízení, jež stěžovatelka na řízení vynaložila, a to i s přihlednutím k tomu, že stěžovatelka v průběhu celého řízení nikdy netvrdila, že by na pohledávku, jež byla předmětem zástavního práva, plnila ve prospěch majetkové podstaty dlužníka.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí výhrady proti soudem provedené aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. Podotýká, že správné bylo vůbec první rozhodnutí ve věci vydané soudem prvního stupně a vydání všech další rozhodnutí zavínil odvolací soud svými nesprávnými a nekonzistentními rozhodnutími.

Důvod odvolacího soudu pro nepřiznání nákladů řízení by mohl být akceptován, pokud by Československá obchodní banka, která již před vydáním prvního rozhodnutí ve věci dne 18. 2. 2009 měla vědomost o tom, že existuje neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, vzala žalobu zpět, případně by řízení bylo ukončeno již usnesením Okresního soudu v Sokolově ze dne 18. 2. 2009. Československá obchodní banka poté však neustále podávala opravné prostředky a trvala na žalobě, ač již tento důvod zmíněný odvolacím soudem zcela jistě neexistoval. Nedůvodným trváním na žalobě zavínil žalobce vznik převážné většiny nákladů řízení, které vznikly až po vydání usnesení Okresního soudu v Sokolově ze dne 18. 2. 2009.

Aplikace § 150 o. s. ř. odvolacím soudem z výše uvedeného důvodu je vykročením ze základních principů logického uvažování, neboť z výše uvedeného je zřejmé, že k převážné většině vzniklých nákladů řízení jej vůbec nelze vztáhnout. Tím, že rozhodnutí je založeno na logickém nonsensu, se

stává rozhodnutí odvolacího soudu projevem libovůle. Pokud jde o soudem zmiňovanou nejednoznačnou otázku právního posouzení, stěžovatelka podotýká, že nejednoznačnou se tato otázka zjevně jevila pouze odvolacímu soudu. Otázka právního posouzení věci je navíc z objektivního hlediska stejně složitá pro oba účastníky a nemůže být vůbec důvodem k aplikaci § 150 o. s. ř.

Stěžovatelka, která úspěšně bránila svá práva v řízení, přičemž tvrdila, že žaloba je v dané věci nepřijatelná, je nucena nést ze svého celé (na své majetkové poměry značné) náklady dlouhého řízení před soudy všech stupňů, které nezahájila a ani jej nemohla zásadně ovlivnit. Tím bylo zasaženo do jejího ústavně zaručeného práva vlastnit majetek.

Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zejména uvedl, že i kdyby bylo možno hovořit o jakémisi procesním úspěchu žalovaného, vzal soud v úvahu, že žalovaný, přestože byl jednoznačně dlužníkem, nikomu nic neplnil. Proto se jevílo soudu jako nespravedlivé, aby bylo žalovanému právo na náhradu nákladů řízení přiznáno a rozhodnutí soudu prvního stupně změnil.

Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatelka relevantně neprokázala zásah do Ústavou zaručených práv a svobod, ani jiné porušení ústavních předpisů a ústavní stížnost by měla být zamítnuta.

Vzhledem k tomu, že uvedená vyjádření nepřinesla nic podstatně nového s ohledem na dosavadní stav proběhlých řízení, nedoručoval je Ústavní soud z procesně ekonomických hledisek k replice stěžovatelce.

Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině opravnému zásah Ústavního soudu došlo.

Podstatou ústavní stížnosti je námitka svévolné aplikace § 150 o. s. ř. při rozhodování o náhradě nákladů řízení, které bylo zastaveno dle § 104 o. s. ř., neboť projednání věci bránila překážka vyplývající z § 109 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.

Ústavní soud předesílá, že jak vyplývá z jeho dosavadní judikatury, rozhodování o náhradě nákladů řízení je integrální součástí civilního soudního řízení, a proto se i na něj musí vztahovat požadavky plynoucí z práva na spravedlivý proces [např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189)].

Ve svých rozhodnutích se Ústavní soud opakovaně zabýval i otázkou aplikace § 150 o. s. ř. z hlediska tohoto základního práva. Ustanovení § 150 o. s. ř. nelze považovat za předpis, který by zakládal zcela volnou diskreci soudu (ve smyslu libovůle), nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen konkrétně zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti – důvody hodné zvláštního zřetele, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlédnout. Soud své rozhodnutí přitom musí řádně a přesvědčivě odůvodnit. Pouhý formální či zjednodušený odkaz na příslušné ustanovení zákona není ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř., a tedy ani ve smyslu práva na spravedlivý proces, dostačující [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145), sp. zn. IV. ÚS 454/04 ze dne 15. 2. 2005 (N 29/36 SbNU 337), sp. zn. I. ÚS 42/11 ze dne 19. 4. 2012 (N 83/65 SbNU 115)].

Úvaha soudu musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci, které mohou mít vliv na stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení, jež účastník vynaložil. Soud je povinen v takové situaci hodnotit nejen majetkové, sociální a osobní poměry účastníků řízení, ale přihlíží i k okolnostem, které vedly k zahájení řízení, k chování účastníků v průběhu řízení, a stejně tak i k dalším relevantním skutečnostem, které určitým způsobem individualizují situaci účastníků řízení v tom směru, že si zasluhují specifické zacházení ve smyslu citovaného ustanovení [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1840/10 ze dne 23. 9. 2010 (N 202/58 SbNU 795)]. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. I když některé případy a jejich specifické okolnosti mohou být netypické, nevyvazuje to obecné soudy z povinnosti postupovat tak, aby v projednávané věci bylo nalezeno spravedlivé řešení.

Těmto požadavkům však odvolací soud dle názoru Ústavního soudu nedostál. Řízení, v němž bylo rozhodováno o zastavení řízení pro nedostatek podmínek řízení, započalo dne 8. 8. 2008 a skončilo dne 21. 6. 2012. Ve věci rozhodoval šestkrát soud prvního stupně (z toho dvakrát o návrhu na vstup správkyně konkursní podstaty do řízení) a třikrát odvolací soud (z toho jedenkrát o vstupu správkyně konkursní podstaty do řízení). Konečné rozhodnutí soudu prvního stupně, a je nutno zdůraznit, že obsahující stejný závěr o nutnosti řízení zastavit jako závěr v jeho vůbec prvním rozhodnutí, tak bylo s ohledem na předchozí rozhodovací činnost odvolacího soudu vydáno až po zásahu dovolacího soudu, který se v podstatě ztotožnil s právními závěry soudu prvního stupně.

Odvolací soud v rozporu se shora uvedenými zásadami nejenže nezjišťoval, jaké jsou poměry účastníků řízení, nezabýval se výší nákladů řízení a nezvažil důsledky možného dopadu přiznání či naopak nepřiznání

náhrad nákladů řízení u konkrétních účastníků sporu, ale ani nepřihlédl k chování účastníků v průběhu řízení a k jeho dopadu na délku sporu (včetně průběžných procesních návrhů žalobce). Respektive právě naopak přihlédl pouze k tomu, že žalobce podal žalobu po nařízení insolvenčního řízení před rozhodnutím soudu o úpadku dlužníka, tedy dle názoru odvolacího soudu opodstatněně, avšak tento závěr vztáhl na celé řízení, ačkoliv závěr o nedostatku podmínek řízení byl vysloven již v prvním rozhodnutí okresního soudu.

Ústavní soud má dále za to, že naprosto nelze akceptovat stanovisko odvolacího soudu, dle něhož za důvod hodný zřetele ve smyslu § 150 o. s. ř. opodstatňující nepřiznání nákladů řízení lze považovat skutečnost, že se v dané věci jednalo o otázku právního posouzení, která není zcela jednoznačná. Zde lze přisvědčit stěžovateli, že posouzení věci je z objektivního hlediska stejně složité pro oba účastníky. Především však neschopnost nalézt správný výklad posuzované problematiky ze strany soudu a s tím spojená délka řízení vedoucí k růstu nákladů řízení účastníka nemůže být důvodem pro nepřiznání nákladů řízení s odkazem na ustanovení § 150 o. s. ř. [srov. obdobně nález sp. zn. II. ÚS 446/08 ze dne 3. 9. 2008 (N 150/50 SbNU 319)].

Za neadekvátní projednávané věci shledává Ústavní soud i poukaz odvolacího soudu učiněný v souvislosti s rozhodováním o nákladech řízení, které muselo být zastaveno pro nedostatek podmínek řízení, že stěžovatelka nikdy netvrdila, že by na pohledávku, jež byla předmětem zastavního práva, plnila ve prospěch majetkové podstaty dlužníka. Obdobně tento důvod uvedl i ve vyjádření k ústavní stížnosti, ačkoliv ve věci samé nebylo ohledně dlužné částky vzhledem k zastavení řízení rozhodnuto.

Ze shora uvedených důvodů považuje Ústavní soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo při rozhodování o nákladech řízení v souvislosti s nutností zastavit řízení pro nedostatek podmínek dle § 104 o. s. ř., neboť projednání věci bránila překážka vyplývající z § 109 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, aplikováno ustanovení § 150 o. s. ř. uvedeným způsobem, za rozhodnutí nesoucí rysy svévole, v jehož důsledku došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud proto ze shora uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a ústavní stížností napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 47

K rozhodování obecných soudů o náhradě nákladů řízení ve sporech o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem

Rozhodování o výši náhrady za nemajetkovou újmu, resp. o výši přiměřeného zadostiučinění obecně splňuje podmínky aplikace ustanovení § 136 o. s. ř. Za ne zcela přiléhavý odhad výše budoucího přiznaného nároku nemůže být žalobce v rámci náhrady nákladů řízení sankcionován. Výklad opačný je příliš formální a vede ke zhoršení postavení toho účastníka řízení, jenž byl v meritu sporu úspěšný.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera – ze dne 19. března 2013 sp. zn. I. ÚS 1665/11 ve věci ústavní stížnosti Hoang Xuan Thong, zastoupeného Mgr. Radimem Strnadem, advokátem, Příkop 8, Brno, proti výrokům II a III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. 14 C 139/2010 vydaného v řízení o náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem v souvislosti se zajištěním cizince za účelem správného vyhoštění, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva vnitra, se sídlem Nad Štolou 3, 170 34 Praha 7, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Výrokem III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. 14 C 139/2010 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Výrok III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. 14 C 139/2010 se zrušuje.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení výroků II a III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. 14 C

139/2010, přičemž namítá zejména porušení svého základního práva na spravedlivý proces.

2. Napadeným rozsudkem bylo rozhodnuto tak, že (I) žalovaná Česká republika – Ministerstvo vnitra je povinna zaplatit stěžovateli (žalobci) částku 6 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši specifikované v napadeném rozsudku, dále bylo rozhodnuto tak, že se (II) žaloba zamítá v té části, ve které se žalobce domáhal zaplacení částky 4 000 Kč s úrokem z prodlení, a v té části, ve které se žalobce domáhal zaplacení úroků z prodlení z částky 10 000 Kč od 24. 5. 2010 do 17. 6. 2010. Žalované pak soud (III) uložil povinnost nahradit stěžovateli náklady řízení ve výši 1 920 Kč.

3. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 14 C 139/2010 Ústavní soud dále zjistil, že oznámením ze dne 12. 9. 2009 Policie České republiky, Oblastního ředitelství služby cizinecké policie Brno, Odboru specializovaných činností, oddělení pátrání Brno, č. j. CPBR-10452-7/ČJ-2009-064003-SV bylo se stěžovatelem jakožto vietnamským státním příslušníkem zahájeno řízení o správním vyhoštění podle § 119 odst. 1 písm. a) bodu 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, neboť měl stěžovatel údajně od 16. 7. 2009 do svého zajištění dne 11. 9. 2009 pobývat na území České republiky bez platného víza.

4. Rozhodnutím správního orgánu byl stěžovatel zajištěn dle § 124 odst. 1 ve spojení s § 129 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb. a umístěn v Zařízení pro zajištění cizinců Poštorná. Usnesením Policie České republiky, Oblastního ředitelství služby cizinecké policie Brno, Odborem specializovaných činností, oddělením pátrání Brno, ze dne 14. 9. 2009 č. j. CPBR-10452-18/ČJ-2009-064003-SV bylo správní řízení o správním vyhoštění vedené se stěžovatelem zastaveno, neboť bylo zjištěno, že u Inspektorátu cizinecké policie Brno bylo se stěžovatelem vedeno řízení o prodloužení dlouhodobého pobytu č. j. CPBR-02126/BR-XVI-CI-2007, které nebylo pravomocně ukončeno. Nebyl tedy dán žádný zákonný důvod pro zahájení správního řízení o správním vyhoštění se žadatelem dle § 119 odst. 1 písm. a) bodu 2 zákona č. 326/1999 Sb. a zajištění stěžovatele dle § 124 odst. 1 ve spojení s § 129 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb. Stěžovatel byl dne 14. 9. 2009 propuštěn ze zajištění. Vzhledem k tomu, že nebyl žádný zákonný důvod pro výše uvedené úkony správního orgánu, byl stěžovatel nezákonně po dobu dvou dnů omezen na své svobodě.

5. Bez zákonného důvodu byl stěžovatel po dobu dvou dnů proti své vůli a bez svého přičinění omezen na své svobodě, a to za situace, kdy byl zajištěn za účelem jeho předání do Vietnamské socialistické republiky. Nárok na náhradu vzniklé nemajetkové újmy ve výši 10 000 Kč dle § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně záko-

na České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), stěžovatel neúspěšně uplatnil u žalované (vedlejší účastnice). Obvodní soud pro Prahu 7 v ústavní stížnosti napadeném rozsudku následně dopěl k závěru, že stěžovateli vznikla nemajetková újma, přičemž s přihlédnutím k intenzitě a okolnostem zásahu nepostačuje samotné konstatování porušení práva. Výši peněžitého zadostiučinění soud stanovil na částku ve výši 6 000 Kč.

6. K nákladovému výroku III soud především uvedl, že stěžovatel byl ve smyslu § 142 odst. 2 o. s. ř. pouze částečně úspěšný, přičemž ke zvažované aplikaci § 136 o. s. ř. soud uvedl, že v žalobě uplatněná částka byla zjevně nepřiměřená.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti zvláště vůči výroku II napadeného rozsudku namítá, že posouzení atributů nemajetkové újmy je soud povinen v odůvodnění provést ve vztahu k přiznané výši peněžitého zadostiučinění, čímž by měl přesvědčivě zdůvodnit výši přiznaného peněžitého zadostiučinění. Stěžovatel má ovšem za to, že soud zatížil svůj rozsudek v napadené části vadou nepřezkoumatelnosti, pokud žalovanou částku libovolně snížil bez konkrétního odůvodnění.

8. Ve druhém sledu se stěžovatel vůči nákladovému výroku III dovolává judikatury Ústavního soudu [nález sp. zn. I. ÚS 1310/09 ze dne 5. 8. 2009 (N 180/54 SbNU 249)], přičemž namítá, že soud zcela nesprávně postupoval při stanovení výše náhrady nákladů řízení dle § 142 odst. 2 o. s. ř., neboť zvážení výše požadovaného zadostiučinění v peněžích je v pravomoci soudu, který o věci rozhoduje, a tento je pak povinen v rámci § 136 o. s. ř. určit podle své úvahy výši předmětného nároku. Tato skutečnost se pak nutně musí projevit i v rozhodování o náhradě nákladů řízení. V případě stěžovatele měl soud postupovat podle § 142 odst. 3 o. s. ř., dle kterého může soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení i tehdy, měl-li účastník řízení ve věci jen částečný úspěch, pokud rozhodnutí o výši plnění záviselo na úvaze soudu. V postupu soudu stěžovatel spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces.

9. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl zrušení obou napadených výroků.

II.

10. K výzvě Ústavního soudu účastník řízení toliko uvedl, že nevyužít svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti. Vedlejší účastnice řízení na vzu Ústavního soudu nijak nereagovala.

III.

11. Po zvážení argumentů obsažených v ústavní stížnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

12. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele se závěrem obecného soudu o výši přiznaného zadostiučinění, k níž měl soud dospět na základě úvah, které v odůvodnění rozsudku dostatečně nevyložil, a ve druhé řadě nesouhlas stěžovatele s nákladovým výrokem. Odlišení těchto problematik je určující i pro ústavněprávní posouzení předložené věci.

13. Ve své rozhodovací činnosti Ústavní soud setrvale zdůrazňuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, a nikoliv „běžné“ zákonnosti, a není tedy povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva. Může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu, ale také rámec interpretace a aplikace norem podústavního práva. Svěvole při aplikaci (např. nerespektováním kogentní normy) anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý právní formalismus), pak znamenají porušení základního práva či svobody.

14. Pokud jde o rozhodnutí obecného soudu ve věci samé, Ústavní soud v daném případě taková extrémní pochybení, která by jej opravňovala k zásahu, neshledal. Ústavní soud má za to, že soud řádně zjistil skutkový stav, který ústavně přijatelně zformuloval do skutkových závěrů, na něž aplikoval právní normu způsobem, v němž nelze spatřovat projev svěvole.

15. Soud se pro účely stanovení výše přiměřeného zadostiučinění zabýval hodnotivými kritérii předvídanými v ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb., která též promítl do svých závěrů. V tomto zdůraznil především délku doby, po kterou byl stěžovatel zajištěn (dva dny).

16. Pouhý nesouhlas stěžovatele s tím, jak obecný soud zhodnotil tu kterou okolnost, resp. s tím, že některé z hodnocených skutečností přisoudil menší či naopak větší váhu než skutečnosti jiné, věc do ústavní roviny posunout zásadně nemůže. V tomto ohledu v napadeném výroku II nelze spatřovat svěvoli či nerespektování obecných principů soudního uvážení ani extrémní rozpor mezi skutkovým zjištěním a právními závěry. Ústavní soud tedy v tomto případě neshledal žádné pochybení ze strany obecného soudu, které by dosahovalo ústavněprávní roviny. V této části je tedy ústavní stížnost zjevně neopodstatněná.

17. Odlišně však Ústavní soud hodnotí ústavní konformitu nákladového výroku III.

18. Z ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu lze vyvodit, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku. Pokud tedy obecný soud rozhodne o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem řízení a s výrokem ve věci, je nutno to označit za postup, který porušuje principy práva na spravedlivý proces z hlediska čl. 36 odst. 1 Listiny [srovnej např. nález sp. zn. III. ÚS 455/01 ze dne 2. 5. 2002

(N 57/26 SbNU 113)]. Pro rozhodování o náhradě nákladů řízení platí podle ustanovení § 142 o. s. ř. zásada úspěchu ve věci.

19. V předmětné věci – posuzováno z hlediska materiální spravedlnosti – měl stěžovatel v zásadě plný úspěch (byť mu jím žalované zadostiučinění bylo přiznáno jen ve výši 60 % žalované částky); v této souvislosti lze tedy dovozovat, že se stěžovateli evidentně podařilo prokázat příčinnou souvislost mezi imateriální újmou mu způsobenou a nesprávným úředním postupem, podařilo se mu tedy prokázat základ nároku. Obdobnou situaci se Ústavní soud ve své judikatuře již opakovaně zabýval. V nálezu z 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1310/09 (N 180/54 SbNU 249) Ústavní soud mj. uvedl, že rozhodování o výši náhrady za nemajetkovou újmu, resp. o výši přiměřeného zadostiučinění obecně splňuje podmínky aplikace ustanovení § 136 o. s. ř. a že neexistuje žádná exaktní metoda, jak stanovit přiměřenost zadostiučinění (resp. jeho výši). Vyjádřil i názor, že za ne zcela přiléhavý odhad výše budoucího přiznaného nároku nemůže být žalobce v rámci náhrady nákladů řízení sankcionován. Výklad opačný je příliš formální a vede ke zhoršení postavení toho účastníka řízení, jenž byl v meritu sporu (tedy při řešení základní otázky, zda byla způsobena nemajetková újma či nikoli) úspěšný [obdobně nálezy sp. zn. I. ÚS 1505/08 ze dne 11. 5. 2010 (N 105/57 SbNU 365), sp. zn. II. ÚS 2412/10 ze dne 4. 4. 2011 (N 60/61 SbNU 9), sp. zn. II. ÚS 3388/11 ze dne 15. 5. 2012 (N 104/65 SbNU 431)].

20. Od těchto závěrů se Ústavní soud nemá důvod odchýlit ani v tomto případě, přičemž výše uvedené závěry na situaci stěžovatele zcela dopadají. Na základě všech výše uvedených skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že obecný soud porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované mu zejména čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti v části směřující proti výroku III podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vyhověl.

21. Ve zbylé části ústavní stížnosti směřující proti zamítavému výroku II Ústavní soud návrh odmítl jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 48

K povinnosti soudů řádně odůvodnit příkaz k prohlídce jiných prostor

Ústavní soud předesílá, že věci úzce související s nyní řešeným případem se již zabýval v řízení vedeném pod sp. zn. II. ÚS 1940/10 [skončeném nálezem sp. zn. II. ÚS 1940/10 ze dne 11. 11. 2010 (N 222/59 SbNU 207)], ve kterém vyhověl ústavní stížnosti A. Š., zrušil příkaz Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 5 Nt 705/2010 ze dne 23. dubna 2010 a vyslovil, že vykonáním domovní prohlídky dne 26. května 2010 byla porušena základní práva této stěžovatelky podle čl. 8 odst. 2 ve spojení s čl. 12 Listiny základních práv a svobod.

V posuzovaném případě orgány veřejné moci činily úkony na základě Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.), ve znění dodatkových protokolů, ve prospěch justičního orgánu Spolkové republiky Německo. V důsledku toho se jedná o ústavně relevantní plnění mezinárodního závazku (čl. 1 odst. 2 Ústavy), což však nemůže být v žádném případě důvodem opomíjení základních práv či svobod dotčených osob, garantovaných ústavním pořádkem, tak, jak vyplývají ze základního režimu mezi státem a občany (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Jak stěžovatelka tvrdí, nebyla do doby provedení předmětné prohlídky informována, že je ve věci vedeno trestní stíhání (ve Spolkové republice Německo). Bylo by výrazem elementární úcty k jejím základním právům, aby jí soud jasně vyložil, v jakém řízení byla prohlídka vlastně nařizována a co má být v souladu s legitimním zájmem na odhalování trestné činnosti zjištěno. V posuzovaném případě byl popis skutku, který byl předmětem trestního stíhání, značně obecný a nekonkrétní, než jak byl uveden v podkladech německých justičních orgánů, a to v míře, která v podstatě vylučuje efektivní obhajobu. Není zřejmé, co bránilo tomu, aby státní zástupce do svého rozhodnutí přenesl skutkovou a právní kvalifikaci vytýkaného jednání z podkladů německých justičních orgánů a z toho pak plynoucí rozsah domovní prohlídky.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Pavla Holländera - ze dne 20. března 2013 sp. zn. I. ÚS 1933/10 ve věci ústavní stížnosti PEČKA, spol. s r. o., se sídlem v Českých Budějovicích, Studentská 1655/1b, zastoupené Mgr. Pavlem Wenzlem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Na Příkopě 15, proti příkazu

k prohlídce prostor nesloužících k bydlení vydanému státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích dne 26. 4. 2010 sp. zn. ZN 826/2010, spojené s návrhem na vyslovení protiústavnosti vykonání uvedené prohlídky dne 26. 5. 2010, za účasti Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje, Územního odboru České Budějovice, služ by kriminální policie a vyšetřování, Plavská 2, České Budějovice.

Výrok

I. Příkaz k prohlídce prostor nesloužících k bydlení vydaný státním zástupcem Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích dne 26. 4. 2010 sp. zn. ZN 826/2010 se zrušuje.

II. Vykonáním uvedené prohlídky dne 26. května 2010 byla porušena základní práva stěžovatelky podle čl. 8 odst. 2 ve spojení s čl. 12 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení shora uvedeného rozhodnutí Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích a vyslovení, že vykonáním prohlídky uvedených prostor v sídle stěžovatelky porušil policejní orgán její základní práva a svobody podle čl. 7 odst. 1, čl. 12 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Proti jednatelce stěžovatelky A. Š. bylo vedeno státním zastupitelstvím v Mühlhausenu (Spolková republika Německo) trestní stíhání pro podezření z kráčení korporační daně, kterého se měla dopustit právě jako jednatelka této obchodní společnosti (PECKA, spol. s r. o.), což je jediná komanditistka obchodní společnosti Forst Böller Kommanditgesellschaft, a to tím, že prý uvedla nesprávné údaje v daňových přiznáních za kalendářní rok 2006, protože do něj nezahrnula příjmy z prodeje dřeva skutečného posledně uvedenou obchodní společností. Jak následně tento skutek „zkrátil“ německý obecný soud, je jí tedy vytýkáno, že firma Forst Böller Kommanditgesellschaft dosáhla v kalendářním roce 2006 vyšších tržeb a vyššího zisku, než bylo uvedeno v daňovém přiznání. V tomto řízení bylo (Amtsgericht Mühlhausen) vydáno dne 11. ledna 2010 usnesení, kterým byla nařízena prohlídka bytových a obchodních prostor na adrese Š., Č. B., Česká republika, jiných prostor osoby obviněné, jejích elektronických datových nosičů, jejích automobilů, jiných jejích věcí a bankovních schránek

a následné zajištění předmětů týkajících se obchodní činnosti obviněné v souvislosti s obchodními společnostmi Forst Böller Kommanditgesellschaft a PECKA, spol. s r. o., a to konkrétně obchodních a účetních podkladů (účty, účetní deníky, seznam zůstatků, dodací listy, faktury) týkajících se jmenovaných firem, knih a účetních zápisů týkajících se příjmu a výdeje zboží, hotovostních příjmů a výdajů jmenovaných společností, inventáře a rozvahy/roční účetní závěrky a potřebných organizačních podkladů (např. účetní rozvrhy a rejstříky, přehledy ročních závěrek, pokud byly účetní závěrky provedeny na jejich základě) týkajících se jmenovaných firem, přijatých a odeslaných obchodních a firemních dopisů stěžovatelky, účetních dokladů (výpisy z účtu, došlé a vydané faktury, hotovostní doklady), podkladů majících podle německého poplatkového řádu význam pro zdanění (smlouvy, stvrzenky, poznámky), kalendáře stěžovatelky s termíny, bankovních podkladů a všeobecné korespondence dokumentující skutečné příjmy jmenovaných firem v době činu a elektronických nosičů dat (pevné disky, diskety, magnetické pásky), pokud jsou na nich uložena data o shora uvedených důkazních předmětech. Následně požádal vedoucí státní zástupce v Mühlhausenu podáním doručeným dne 8. dubna 2010 tuzemské Nejvyšší státní zastupitelství o právní pomoc, tedy o provedení příslušné prohlídky, ke které došlo dne 26. 5. 2010.

II.

Stěžovatelka v nynější ústavní stížnosti v podstatě namítla, že napařený příkaz k prohlídce prostor nesloužících k bydlení není řádně odůvodněn, resp. není odůvodněn vůbec, neboť odkazuje toliko na žádost státního zástupce v Mühlhausenu, Spolková republika Německo, o právní pomoc. Chybí tak podle ní jakékoliv důkazy či skutečnosti, z nichž vycházely úvahy o nezbytnosti provést příslušnou prohlídku, resp. chybí popis konkrétních úvah, jimiž byl příslušný orgán veden. O trestním stíhání prokuristky a jednatele stěžovatelky ve Spolkové republice Německo se dozvěděla až z doručeného příkazu k domovní prohlídce. Poukazuje na to, že souběžně probíhala prohlídka u spoluobviněného M. S. v Rakousku, a to na základě příkazu, který předložila a z něhož vyplývá, že si rakouský soud na odůvodnění svého rozhodnutí dal záležet podstatně více. V návaznosti na uvedenou námitku má stěžovatelka za to, že nezákonná byla i samotná prohlídka.

Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud její stížnosti vyhověl tak, jak je uvedeno v prvním odstavci tohoto nálezu.

III.

Okresní státní zastupitelství v Českých Budějovicích ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedlo, že považuje návrh za důvodný, neboť na po-

stup státního zástupce v přípravném řízení při vydání příkazu k prohlídce jiných prostor lze vztáhnout důvody, pro které již byl Ústavním soudem zrušen příkaz Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 5 Nt 705/2010 ze dne 23. dubna 2010.

Ve vyjádření Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje, Územního odboru České Budějovice, oddělení hospodářské kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, je uvedeno, že se pod č. j.: KRPC-27062/ČJ-2010-020181 zpracovávala právní pomoc orgánů Spolkové republiky Německo ve věci obviněné A. Š., kterou Policie České republiky obdržela z Okresního státního zastupitelství v Českých Budějovicích. Spisový materiál byl poté zaslán dožadujícímu orgánu a elektronická část spisu byla skartována.

IV.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud předesílá, že věci úzce související s nyní řešeným případem se již zabýval v řízení vedeném pod sp. zn. II. ÚS 1940/10 [skončeném nálezem sp. zn. II. ÚS 1940/10 ze dne 11. 11. 2010 (N 222/59 SbNU 207)], ve kterém vyhověl ústavní stížnosti A. Š., zrušil příkaz Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 5 Nt 705/2010 ze dne 23. dubna 2010 a vyslovil, že vykonáním domovní prohlídky dne 26. května 2010 byla porušena základní práva této stěžovatelky podle čl. 8 odst. 2 ve spojení s čl. 12 Listiny základních práv a svobod.

V nyní zkoumané věci se sice jedná o stěžovatelku – právnickou osobu a je napadán příkaz k prohlídce prostor nesloužících k bydlení vydaný státním zástupcem, leč v zásadě jde o jeden případ a okolnosti jsou s výše uvedenými výjimkami totožné. Bylo by absurdní, kdyby Ústavní soud v téže věci shledal protiústavním domovní prohlídku u Š. a aproboval prohlídku prostor nesloužících k bydlení, jež byly psány na stěžovatelku, kterou však Š. ovládala jako její jednatelka. Protože tedy I. senát Ústavního soudu neshledal důvod odchytil se od závěrů vyslovených ve výše citovaném nález, nezbývá, než aby – *mutatis mutandis* – odkázal na svůj názor v uvedeném nález vyslovený a zopakoval jeho podstatné části.

V posuzovaném případě orgány veřejné moci činily úkony na základě Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.), ve znění dodatkových protokolů, ve prospěch justičního orgánu Spolkové republiky Německo. V důsledku toho se jedná o ústavně relevantní plnění mezinárodního závazku (čl. 1 odst. 2 Ústavy), což však nemůže být v žádném případě důvodem opomíjení základních práv či svobod dotčených osob, garantovaných ústavním pořádkem, tak, jak vyplývají ze základního režimu mezi státem a občany (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Jak stěžovatelka tvrdí, nebyla do doby provedení předmětné prohlídky informována, že je ve věci

vedeno trestní stíhání (ve Spolkové republice Německo); k formálnímu zahájení trestního stíhání, jak ho zná české právo, v té době nedošlo. Pro stěžovatelku tedy bylo primární informací o trestním stíhání nyní napadené rozhodnutí o prohlídce jiných prostor; tím však byla umocněna potřeba jeho řádného odůvodnění. Bylo by výrazem elementární úcty k jejím základním právům, aby jí soud jasně vyložil, v jakém řízení byla prohlídka vlastně nařizována a co má být v souladu s legitimním zájmem na odhalování trestné činnosti zjištěno. V posuzovaném případě byl popis skutku, který byl předmětem trestního stíhání, značně obecný a nekonkrétní, než jak byl uveden v podkladech německých justičních orgánů, a to v míře, která v podstatě vylučuje efektivní obhajobu. Není zřejmé, co bránilo tomu, aby státní zástupce do svého rozhodnutí přenesl skutkovou a právní kvalifikaci vytýkaného jednání z podkladů německých justičních orgánů a z toho pak plynoucí rozsah domovní prohlídky.

Na tom nic nemění ani to, že na státní zastupitelství nemohou být kladeny tak přísné nároky jako na obecný soud, jak bylo konstatováno v citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 1940/10. Tu je nutno zopakovat, že nyní zkoumaný příkaz k prohlídce prostor nesloužících k bydlení byl vydán v úzké součinnosti našich orgánů veřejné moci při vyřizování německé žádosti o právní pomoc, týkal se téže věci a zejména vykazoval stejné ústavněprávní deficit, které byly shledány v již uvedeném nálezu předchozím.

Za tohoto stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že napadeným příkazem došlo k porušení základních práv stěžovatelky, jichž se dovolává.

Proto byl napadený příkaz podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zrušen a současně bylo v souladu s návrhem vysloveno, že vykonání prohlídky provedené na jeho základě porušilo výše uvedená základní práva stěžovatelky.

II

II. Usnesení

Č. 1

K podmínkám domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii

Rozhodování o důvodech pro nařízení prohlídky může být ze své podstaty vedeno toliko v rovině určité pravděpodobnosti (nikoliv jistoty), protože v přípravném řízení shromážděné důkazy a jiné informace nejsou úplné. Důvodem pro zrušení napadených příkazů k prohlídkám Ústavním soudem by mohlo být toliko zcela absentující odůvodnění příkazu či jiný závažný excés mající ústavněprávní dimenzi.

Po hmotněprávní stránce je trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti speciálním případem a modifikací trestného činu podílnictví ve vztahu ke „zdrojovému“ trestnému činu a lze jej považovat za specifický případ trestné součinnosti. Nic nebrání tomu, aby o takových činech bylo vedeno společné řízení (§ 20 tr. řádu). Důvody, pro něž je nařizována prohlídka u některé z podezřelých nebo spoluobviněných osob, mohou být vztaheny ke kterékoli osobě a ke kterémukoli ze skutků, jichž se týká společné řízení. Lze ostatně dodat, že prohlídku lze konat i u osob, které nejsou ani osobami obviněnými, ani podezřelými. Základní podmínkou pro nařízení domovní prohlídky je toliko „důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoroře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení“ (§ 82 odst. 1 tr. řádu); totéž platí pro prohlídku jiných prostor a pozemků (§ 83a odst. 1 tr. řádu). Na procesním postavení osoby, u níž se má prohlídka vykonat, vůbec nezáleží.

Ústavní soud v řadě svých judikátů zdůraznil význam advokátního tajemství jako předpokladu pro řádný výkon advokacie a poskytl mu ústavněprávní ochranu. Zároveň však opakovaně vyslovil souhlas s tezí, že „institut advokátní mlčenlivosti, potažmo poskytování právních služeb, nesmí být zneužíván k páčání trestné činnosti. Tím by totiž došlo k nepřipustnému a účelovému nadřazování uvedené „procesní“ hodnoty nad hodnoty základních práv a svobod, k jejichž naplňování má stát pozitivní povinnost, jež se realizuje mimo jiné právě v trestním řízení“ [srov. nálezu sp. zn. II. ÚS 889/10 ze dne 25. 11. 2010 (N 237/59 SbNU 405)].

Nelze zajistě akceptovat, aby pachatelé hospodářské či majetkové trestné činnosti „prali špinavé peníze“ prostřednictvím svých advokátů a aby odhalování a stíhání takových deliktů bylo znemožňováno odkazem na advokátní tajemství. Procesní institut prohlídky prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, upravený v § 85b tr. řádu, je legitimním nástrojem představujícím ústavněprávně přípustný zásah do domovní svobody a do práva na výkon advokacie.

Získávání a zajišťování důkazů pro účely trestního řízení uskutečňované proti vůli trestně obviněné osoby nemůže být zjednodušeně posuzováno jako nezákonné a neústavní donucování obviněného k poskytování důkazů proti sobě samému. Takovým by se stalo toliko tehdy, kdyby donucením nebo pohrůžkou donucení byla sledována aktivní součinnost obviněného; donucování k tomu, aby obviněný něco toliko strpěl, neporušuje zásadu *nemo tenetur* [blíže viz stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10 ze dne 30. 11. 2010 (ST 30/59 SbNU 595; 439/2010 Sb.)].

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Pavla Rychetského - ze dne 5. února 2013 sp. zn. III. ÚS 1675/12 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Daniela Tetzeliho, právně zastoupeného JUDr. Michalem Říhou, advokátem advokátní kanceláře TERYNGEL & PARTNEŘI, se sídlem Ke Klimentce 15, 150 00 Praha 5, proti příkazům k domovní prohlídce, k prohlídce jiných prostor - advokátní kanceláře a k prohlídce jiných prostor - osobního motorového vozidla, vydaným dne 29. 3. 2012 Okresním soudem Plzeň-město pod sp. zn. 5 Nt 5010/2012, spojené s návrhem, aby Ústavní soud Policii České republiky zakázal pokračovat v porušování základních práv stěžovatele a přikázal jí obnovit stav před porušením tím, že vydá věci zabavené při domovní prohlídce provedené dne 3. 4. 2012 u stěžovatele, za účasti 1. Okresního soudu Plzeň-město, 2. Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, expozitury Plzeň, a 3. Vrchního státního zastupitelství v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost a návrhy s ní spojené se odmítají.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), která byla Ústavnímu soudu doručena dne 4. 5. 2012, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených tří soudních příkazů k prohlídkám, jakož i toho, aby Policii České republiky bylo zakázáno pokračovat v porušování základních práv stěžovatele a přikázáno ob-

novit stav před porušením. Stěžovatel tvrdí, že postupem Okresního soudu Plzeň-město a Policie České republiky byla porušena jeho základní práva vyplývající z čl. 12 odst. 1 a 2, čl. 26 odst. 1, čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i základní právo stěžovatele svobodně podnikat jako podnikatel – advokát poskytující právní pomoc; tím mělo být zasaženo též do práva jeho klientky Pavlíny Nováčkové na spravedlivý proces dle čl. 36 a násl. Listiny ve spojení s čl. 6 a 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

Z ústavní stížnosti a z příložených listin – soudních příkazů k prohlídkám, policejních protokolů o provedených prohlídkách a usnesení o zahájení trestního stíhání – se zjišťuje:

Policie České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, expozitura Plzeň, vede pod sp. zn. OKFK-15/TC-2008 trestní stíhání proti obviněným Martinu Uhrovi, Pavlíně Nováčkové a Ing. Jiřímu Brunerovi, stíhaným pro zločin podvodu podle § 209 odst. 1 a odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, pro trestný čin poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) a odst. 4 dříve platného zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákon“), pro trestný čin zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 odst. 2 a 3 a trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 252a odst. 1 a 3 trestního zákona. Touto trestnou činností, spočívající v nelegálních machinacích při obchodování s minerálními oleji, dováženými do České republiky z Německé spolkové republiky, mělo dojít ke zkrácení daní ke škodě České republiky ve výši asi 750 milionů Kč.

Ve shora popsáném trestním řízení působil Mgr. Daniel Tetzeli (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatel“) od 11. 10. 2006 jako obhájce Pavlíny Nováčkové. V průběhu trestního stíhání byly získány poznatky vzbuzující podezření, že na vyšetřované trestné činnosti se podílí také stěžovatel tím, že nechal převést na svůj bankovní účet peníze pocházející z trestné činnosti a s těmito penězi disponuje. Vzniklo rovněž podezření, že ve svém bytě, v prostorách, které stěžovatel užívá jako advokátní kancelář, a v osobním automobilu se mohou nacházet předměty důležité pro trestní řízení.

Na návrh státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze vydal Okresní soud Plzeň-město dne 29. 3. 2012 pod sp. zn. 5 Nt 5010/2012 podle § 83 odst. 1 tr. řádu příkaz k domovní prohlídce ve stěžovatelově bytě; zároveň byly vydány podle § 83a tr. řádu příkazy k provedení prohlídky prostor, které na stejné adrese stěžovatel užívá jako advokátní kancelář a prohlídky jeho osobního automobilu.

Všechny tyto prohlídky byly provedeny policejními orgány dne 3. 4. 2012 v době od 8:30 hod. do 12:15 hod. jako neodkladné úkony za pří-

tomnosti stěžovatele, který byl předtím vyslechnut a vyzván k vydání hledaných věcí. Všem prohlídkám byl přítomen také zaměstnanec České advokátní komory Mgr. Petr Svoboda. Při prohlídce prostor používaných jako advokátní kancelář byly nalezeny různé dokumenty a listiny vztahující se k poskytování právních služeb Pavlíně Nováčkové a k peněžním úschovám, dále pak stolní počítač a dva notebooky. Protože přítomný zástupce České advokátní komory neposkytl souhlas k seznámení s obsahem podle § 85b odst. 2 tr. řádu, byly zajištěné listiny a notebooky předány do úschovy České advokátní komoře.

Proti stěžovateli a proti dvěma spoluobviněným – Pavlíně Nováčkové a Bc. Lence Zahrádkové – bylo usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality SKPV, expozitury Plzeň, ze dne 3. dubna 2012 č. j. OKFK-15-1282/TČ-2008-200282 zahájeno trestní stíhání, a to pro trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. b) a c) tr. zákoníku. Skutek trestného činu (stručně řečeno) má spočívat v tom, že obviněný jako advokát poskytující právní služby Pavlíně Nováčkové a společností OILMASTER, s. r. o., a FELLSMERE, s. r. o., nechal převést na svůj bankovní účet částku asi 24 milionů Kč, o níž věděl, že pochází z nelegálních obchodů s dováženými minerálními oleji, s těmito penězi disponoval a pro sebe použil částku asi 4,4 miliony Kč.

Usnesení o zahájení trestního stíhání bylo stěžovateli předáno dne 3. 4. 2012 v 9:15 hodin, tedy v průběhu domovní prohlídky.

III.

V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel vznáší několik konkrétních námitek:

– Protiústavnost spatřuje stěžovatel v tom, že prý „úkony orgánů přípravného řízení v napadených příkazech jsou vztahovány k dané trestní věci tzv. v širším smyslu“, tj. též k trestnímu řízení vedenému proti obviněným Pavlíně Nováčkové, Martinu Uhrovi a Ing. Jiřímu Brunerovi od roku 2006 pro nelegální machinace při obchodování s minerálními oleji. On sám v této trestní věci nefiguroval jako obviněný, naopak v ní působil jako obhájce obviněné Nováčkové. Stěžovatel se domnívá, že by se důvody „... případné prohlídky mohly vztahovat pouze k věcem důležitým pro trestní řízení nově založené usnesením ze dne 3. 4. 2012“, tedy toliko k „novému skutku“ – legalizaci výnosů z trestné činnosti, pro něž je stíhán jen on, obviněná Pavlína Nováčková a obviněná Bc. Lenka Zahrádková.

– Stěžovatel se domnívá, že postupem napadeným ústavní stížností došlo k „prolomení advokátního tajemství“ a k „zásahu do práva na obhajobu“ obviněné Nováčkové. Je prý nepřipustné, aby si orgány veřejné žaloby „obstarávaly důkazy proti obviněné Nováčkové od ní samé – od jejího

obhájce“. To prý „odporuje ústavnímu právu na obhajobu“ a přiči se ústavnímu principu, že nikdo není povinen ve své věci vypovídat a předkládat důkazy proti sobě, „není povinen sám sebe obviňovat či usvědčovat z trestného činu – nemo tenetur se ipsum accusare“. Stěžovatel „důrazně upozorňuje a namítá, že obvinění advokáta v jiné věci (resp. za jiný skutek), než ve které právní pomoc do doby svého obvinění poskytoval, zákonným případem prolomení advokátního tajemství není a být nemůže“. Klienta prý nelze „nutit ke sdělení těch informací, které jako důvěrné advokátu poskytl. Tím méně je pak přijatelné dobírat se takových informací obmyslem a zákeřně proti vůli obou zúčastněných“. Zároveň se stěžovatel domnívá, že tím bylo nepřipustně zasaženo do stěžovatelova výkonu advokacie, tedy do práva podnikat, garantovaného článkem 26 odst. 1 Listiny.

– Dále stěžovatel namítá, že napadené příkazy jsou „nepřezkoumatelné pro nedostatek řádného odůvodnění a soudní přezkum návrhu státního zástupce na nařízení prohlídek byl ledabylý“. Soud prý „blíže nevymezil, po čem konkrétně je pátráno, nezhodnotil závažnost případného trestného činu, k němuž dle mínění státního zástupce mohlo dojít, a tuto závažnost neporovnal se zásahem do základních práv“. Není prý také pravdivé tvrzení, obsažené ve zdůvodnění příkazu k prohlídce, totiž že „už v minulosti byl Tetzeli policejním orgánem vyzván k předložení potřebných dokumentů“, což on prý odmítl; i kdyby taková výzva byla učiněna, nemohlo by její neuposlechnutí být důvodem pro nařízení domovní prohlídky, protože by prý taková výzva prolamovala povinnost mlčenlivosti advokáta a byla by nezákonná.

– Konečně stěžovatel vytýká policejním orgánům, že poté, co v průběhu domovní prohlídky bylo proti němu zahájeno trestní stíhání, nebyl prý poučen o svých právech a byla prý znemožněna účast stěžovatelova obhájce při prohlídkách.

IV.

Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti mj. vyplývá, že eventuální důsledky pravomocných rozhodnutí, vůči nimž ústavní stížnost směřuje, musí být nezvratitelné, tj. nemohou být napraveny jinými prostředky, které k nápravě poskytuje právní řád jako celek. Proto proti rozhodnutím a postupům realizovaným orgány činnými v přípravném řízení nelze zpravidla brojit

ústavní stížnosti, protože většina úkonů přípravného řízení má toliko prozatímní povahu a nezpůsobuje nezvratné důsledky. Námitky proti úkonům přípravného řízení lze zpravidla předložit v dalším průběhu trestního řízení, zejména ve stadiu řízení před soudem, lze též uplatnit řádné a mimořádné opravné prostředky před obecnými soudy. Z tohoto pravidla nepřezkoumávání mezitímních rozhodnutí a úkonů přípravného řízení připouští judikatura Ústavního soudu pouze několik výjimek – především tam, kde jde o zásahy do osobní svobody (ve vazebních věcech) nebo jde o velmi intenzivní a hrubé zásahy do jiných fundamentálních základních práv.

Obecně platí, že v trestních věcech náleží ochrana práv stíhaných osob především orgánům činným v trestním řízení a zejména obecným soudům; kasace rozhodnutí Ústavním soudem nebo jiné jeho zásahy jsou přípustné jen v případě intenzivního porušení práv majícího ústavněprávní relevanci. Řečené platí též pro posouzení, zda je dáno „důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení“ (§ 82 odst. 1 tr. řádu).

V dané věci, vzhledem k obsahu ústavní stížnosti, jde především o to, zda podaný výklad a aplikace trestněprocesních ustanovení upravujících rozhodování o domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor a postup při provádění těchto prohlídek podle § 82 a násl. tr. řádu nezakládají nepřijatelné ústavněprávní konsekvence, tj. zda nepředstavují nepřipustný zásah do právního postavení stěžovatele v té rovině, jíž je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména Listinou. Zvláštní pozornost bylo třeba věnovat tomu, že v dané věci byla prováděna rovněž prohlídka v prostorách, v nichž se vykonává advokacie, upravená speciálním ustanovením § 85b tr. řádu, a posoudit, zda orgány činné v trestním řízení svým postupem neporušily stěžovatelova práva na výkon advokacie, resp. též práva na právní pomoc a na obhajobu, zakotvená v čl. 37 odst. 2 a v čl. 40 odst. 3 Listiny.

Ústavní soud ovšem připomíná, že rozhodování o důvodech pro nařízení prohlídky může být ze své podstaty vedeno toliko v rovině určité pravděpodobnosti (nikoliv jistoty), protože v přípravném řízení shromážděné důkazy a jiné informace nejsou úplné. Důvodem pro zrušení napadených příkazů k prohlídkám Ústavním soudem by mohlo být toliko zcela absen-tující odůvodnění příkazu či jiný závažný exces mající ústavněprávní dimenzi.

V.

V projednávané věci napadené příkazy k prohlídkám a postup orgánů činných v trestním řízení zcela zjevně nevykazují vady, které jim stěžovatel vytýká, případně jiné vady, jež by mohly vést ke kasačnímu zásahu ze strany Ústavního soudu.

V podrobnostech lze k jednotlivým stěžovatelským námitkám uvést:

Stěžovatelova teze o tom, že pro účely nařízení prohlídek je třeba striktně oddělovat skutky spočívající v nelegálních daňových machinacích s pohonnými hmotami, za něž jsou stíháni obvinění Uher, Nováčková a Bruner, a skutky spočívající v legalizaci výnosů z trestné činnosti, za něž jsou stíháni obvinění Tetzeli (stěžovatel), Nováčková a Zahrádková, je zcela nepřipadná. Po hmotněprávní stránce je trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti speciálním případem a modifikací trestného činu podílnictví ve vztahu ke „zdrojovému“ trestnému činu a lze jej považovat za specifický případ trestné součinnosti. Nic nebrání tomu, aby o takových činech bylo vedeno společné řízení (§ 20 tr. řádu). Důvody, pro něž je nařizována prohlídka u některé z podezřelých nebo spoluobviněných osob, mohou být vztaženy ke kterékoli osobě a ke kterémukoli ze skutků, jichž se týká společné řízení. Lze ostatně dodat, že prohlídku lze konat i u osob, které nejsou ani osobami obviněnými ani podezřelými. Základní podmínkou pro nařízení domovní prohlídky je toliko „důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení“ (§ 82 odst. 1 tr. řádu); totéž platí pro prohlídku jiných prostor a pozemků (§ 83a odst. 1 tr. řádu). Na procesním postavení osoby, u níž se má prohlídka vykonat, vůbec nezáleží.

Stěžovatelova námitka, že postupem soudu a policejních orgánů došlo ve vztahu k obviněné Pavlíně Nováčkové k protiústavnímu „zásahu do práva na obhajobu“, je nepřipustná. Ústavní stížnost může podat toliko osoba, která tvrdí, že bylo porušeno její základní právo [srov. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], nikoliv základní právo třetí osoby.

Neobstojí ani stěžovatelovo tvrzení, že došlo k „prolomení advokátního tajemství“ a že bylo nepřipustně zasaženo do výkonu advokacie stěžovatelem. Ústavní soud v řadě svých judikátů zdůraznil význam advokátního tajemství jako předpokladu pro řádný výkon advokacie a poskytl mu ústavněprávní ochranu [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2894/08 ze dne 28. 8. 2009 (N 191/54 SbNU 361)]. Zároveň však opakovaně vyslovil souhlas s tezí, že „institut advokátní mlčenlivosti, potažmo poskytování právních služeb, nesmí být zneužíván k páchání trestné činnosti. Tím by totiž došlo k nepřipustnému a účelovému nadřazování uvedené ‚procesní‘ hodnoty nad hodnoty základních práv a svobod, k jejichž naplňování má stát pozitivní povinnost, jež se realizuje mimo jiné právě v trestním řízení“ [srov. nález sp. zn. II. ÚS 889/10 ze dne 25. 11. 2010 (N 237/59 SbNU 405)].

V nyní projednávané věci jde o případ, v němž stěžovatel-advokát je důvodně podezřelý ze spáchání závažného trestného činu páchaného ve spolupachatelství se svou klientkou. Nelze zajisté akceptovat, aby pachatelé hospodářské či majetkové trestné činnosti „prali špinavé peníze“ prostřednictvím svých advokátů a aby odhalování a stíhání takových delik-

tů bylo znemožňováno odkazem na advokátní tajemství. Procesní institut prohlídky prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, upravený v § 85b tr. řádu, je legitimním nástrojem představujícím ústavněprávně přípustný zásah do domovní svobody a do práva na výkon advokacie. V posuzovaném případě byla též aplikace tohoto institutu shledána jako korektní.

Ústavní soud nesouhlasí se stěžovatelovou výtkou, že namítaným postupem soudu a policejního orgánu mělo dojít k porušení zákazu donucování k sebeobvinění (principu *nemo tenetur se ipsum accusare*). Je zřejmé, že získávání a zajišťování důkazů pro účely trestního řízení uskutečňované proti vůli trestně obviněné osoby nemůže být zjednodušeně posuzováno jako nezákonné a neústavní donucování obviněného k poskytování důkazů proti sobě samému. Takovým by se stalo toliko tehdy, kdyby donucením nebo pohrůžkou donucení byla sledována aktivní součinnost obviněného; donucování k tomu, aby obviněný něco toliko strpěl, neporušuje zásadu *nemo tenetur* [blíže viz stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10 ze dne 30. 11. 2010 (ST 30/59 SbNU 595; 439/2010 Sb.)].

Neobstojí ani stěžovatelovy výtky ohledně údajného nedostatku řádného odůvodnění příkazů k prohlídkám. Ústavní soud konstatuje, že argumentace obecného soudu v napadených příkazech je transparentní a srozumitelná a nelze v ní nalézt žádné ústavněprávní deficity nebo zjevná interpretační pochybení. Pro stručnost lze na tato odůvodnění odkázat.

Ústavní soud neshledal důvodnou ani stěžovatelovu námitku, že poté, co v průběhu domovní prohlídky bylo proti němu zahájeno trestní stíhání, nebyl prý poučen o svých právech a byla mu prý znemožněna účast jeho obhájce při prohlídkách. V soudním příkazu je výslovně uvedeno, že „úkon bude prováděn jako neodkladný, protože hrozí obava, že v opačném případě by mohlo dojít k zamezení přístupu k dokumentům či jejich úplnému zničení“. Usnesení o zahájení trestního stíhání, které bylo stěžovateli předáno v průběhu prohlídky (v 9:15 hod.), obsahuje „poučení o nutné obhajobě“ a výzvu, aby si do jednoho dne od převzetí usnesení zvolil obhájce, jinak mu bude obhájce ustanoven. V protokolu o provedení prohlídky není zachycena žádná zmínka o tom, že by si stěžovatel na místě zvolil obhájce, ani o tom, že by požadoval odložení prohlídky do zvolení obhájce; protokol o prohlídce je stěžovatelem bez námitek podepsán. Za této situace má Ústavní soud za to, že byly splněny podmínky pro konání prohlídky bez přítomnosti obhájce. Nelze přitom nevzít v úvahu, že stěžovatel sám je advokátem a že při prohlídkách byl přítomen zaměstnanec České advokátní komory Mgr. Petr Svoboda, jemuž bylo umožněno hovořit se stěžovatelem o samotě bez přítomnosti policejních orgánů. Za těchto okolností nelze dospět k závěru, že by utrpělo stěžovatelovo právo na obhajobu.

Lze tedy souhrnně konstatovat, že Ústavní soud neshledal v postupu obecného soudu při vydání příkazů k prohlídkám žádné hmotněprávní

nebo procesní excesy dosahující ústavněprávní roviny. Tento závěr nikterak nepředjímá další průběh trestního stíhání a výsledek meritorního rozhodnutí o vině a trestu. Stěžovatel má i nadále otevřeny všechny cesty, které mu trestněprocesní předpisy poskytují, aby v rámci trestního řízení uplatnil veškerá zákonná práva na obhajobu.

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud neshledal porušení základních práv stěžovatele, byl nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, jako návrh zjevně neopodstatněný, odmítnout. Stejně byly odmítnuty stěžovatelovy návrhy, aby Ústavní soud Policii České republiky zakázal pokračovat v porušování základních práv stěžovatele a přikázal jí obnovit stav před porušením.

Č. 2

K rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii

K projednání návrhu na zrušení amnestijního rozhodnutí prezidenta republiky není Ústavní soud příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů].

Usnesení

pléna Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka (soudce zpravodaj), Dagmar Lastovecká, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský, Miloslav Výborný a Michaela Židlická ze dne 5. března 2013 sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ve věci návrhu skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky, zastoupené JUDr. Hanou Marvanovou, advokátkou se sídlem Újezd 19, Praha 1, 110 00 Praha 1, na zrušení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013, za účasti prezidenta České republiky prof. Ing. Václava Klause, CSc., a Městského soudu v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Návrh na zrušení ustanovení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013, podaný skupinou senátorů Senátu Parlamentu České republiky, se odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. Podáním doručeným Ústavnímu soudu dne 14. 1. 2013 navrhla skupina senátorů Senátu Parlamentu České republiky (dále též jen „navrhovatelé“), aby Ústavní soud zrušil čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013 (dále též jen „amnestijní rozhodnutí“), neboť je podle jejich názoru v rozporu s hodnotami demokratického právního státu podle čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), jakož i s principem vyjádřeným čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), v důsledku čehož mělo dojít k porušení základních práv garantovaných v čl. 11, 36 a 38 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k této Úmluvě. Alternativně se navrhovatelé domáhají, aby „Ústavní soud vyslovil nálezem, že čl. II amnestijního rozhodnutí je v rozporu s hodnotami demokratického právního státu a v rozporu s ústavním pořádkem, a tudíž vyslovil jeho protiústavnost“.

2. Přípustnost návrhu dovozuje skupina senátorů z toho, že rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii patří podle doktríny mezi normativní akty derivativní povahy a splňuje obsahové znaky právního předpisu, tj. závaznost, formální určitost, obecnost předmětu a subjektů a vynutitelnost, a odvolávají se rovněž na nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.), ohledně kterého míní, že Ústavní soud došel k závěru obdobnému. Rozhodnutí prezidenta o amnestii proto považují za přezkoumatelné Ústavním soudem podle ustanovení § 64 odst. 2 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

3. Navrhovatelé dále namítají, že ani suverénní pravomoci prezidenta nemohou být v demokratickém právním státě vykonávány v rozporu s ústavním pořádkem, navíc bez jakékoliv možnosti kontroly, což dokládají odkazy na vybraná rozhodnutí označených mezinárodních institucí. Možnost přezkoumat rozhodnutí výkonné moci (tj. i rozhodnutí prezidenta o amnestii) považují za nezbytnou protiváhu, bez které je prakticky možno negovat rozhodnutí moci soudní, přičemž z čl. 36 odst. 2 Listiny zároveň vyplývá, že z pravomoci soudu nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod.

4. Neslučitelnost napadeného ustanovení s ústavním pořádkem plyne podle navrhovatelů především z toho, že nařizuje zastavení trestního stíhání i v případech nejzávažnější organizované hospodářské trestné činnosti, čímž bylo soudům znemožněno, aby deklarovaly spáchání trestného činu a umožnily poškozeným domoci se náhrady škody. Z faktické nemožnosti poškozených na ni dosáhnout v samostatném občanskoprávním řízení (mj. z důvodů nutnosti dokazování opakovaně, přenesení důkazního břemene na poškozené a značných nákladů řízení) v kontrastu s faktem, že amnestovaní pachatelé si budou moci neprávem nabyté hodnoty ponechat, navrhovatelé dovozují, že došlo k porušení práva poškozených na spravedlivý proces, jakož i porušení jejich práva vlastnit majetek ve spojení s legitimním očekáváním jeho nabytí.

5. Ohlášený argument pro abolicí – nepřiměřená délka dosavadního trestního řízení – nemůže podle navrhovatelů obstát, neboť tu je třeba vždy hodnotit individuálně, v konkrétním případě, a nikoliv paušálně. Přitom ani nepřiměřená délka řízení nemůže být (i podle Evropského soudu pro lidská práva) důvodem k upuštění od povinnosti nahradit škodu, jež byla trestným činem způsobena. Právo obviněných na projednání jejich věci v přiměřené lhůtě bylo z pohledu navrhovatelů neproporcionálně a bezdůvodně upřednostněno na úkor totožného práva poškozených, kteří se svými nároky na náhradu škody ocitli „prakticky na počátku“.

6. A konečně, vzhledem k tomu, že v důsledku abolicie došlo k faktické legalizaci výnosů z trestné činnosti v jí dotčených kauzách, mají navrho-

vatelé též za to, že napadené ustanovení podkopává základní principy právního státu a důvěru občanů v právo a v demokratický právní stát, a v této souvislosti odkazují i na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 431/09 ze dne 10. 9. 2009 (usnesení dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

II. Podání vedlejšího účastníka

7. Dne 21. ledna 2013 byl Ústavnímu soudu doručen návrh Městského soudu v Praze (podepsaný předsedou senátu JUDr. Kamilem Kydalkou) na zrušení téhož rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013 a „alternativně“ na zrušení jeho článku II. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud v nyní projednávané věci jedná o návrhu zčásti identickém, byl tento návrh usnesením sp. zn. Pl. ÚS 7/13 ze dne 12. 2. 2013 jako později podaný v rozsahu vymezeném petitorně článkem II amnestijního rozhodnutí odmítnut jako nepřípustný pro překážku litispendence podle § 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu (Městskému soudu v Praze bylo přiznáno postavení vedlejšího účastníka) a v části zbylé byl odmítnut rovněž, zde pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele ve smyslu § 43 odst. 1 písm. c) téhož zákona.

III. Díkce napadeného ustanovení amnestijního rozhodnutí

8. Napadený čl. II amnestijního rozhodnutí stanovuje (pod marginální rubrikou zastavení trestního stíhání): „Nařizuji, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující deset let.“

9. Amnestijní rozhodnutí spolupodepsal ve smyslu čl. 63 odst. 3 Ústavy předseda vlády a bylo podle ustanovení § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů, řádně ve Sbírce zákonů vyhlášeno. Podáním došlým Ústavnímu soudu dne 4. 3. 2013 navrhovatelé podpis předsedy vlády sice zpochybnili (na základě údaje obsaženého v odůvodnění rozhodnutí vedoucího Úřadu vlády ze dne 4. 1. 2013 č. j. 1016/2013-KVÚ, že amnestijní rozhodnutí tímto úřadem neprochází), z kopie podání Kanceláře prezidenta republiky ze dne 31. 12. 2012 adresovaného Ministerstvu vnitra, oddělení publikace Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv, resp. z jeho přílohy se však podává, že „Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013“ oba rozhodné podpisy, včetně předsedy vlády, obsahuje.

IV. Podmínky aktivní legitimace a hodnocení Ústavního soudu

10. Předtím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení návrhu podaného dle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy, je povinen zkoumat, zda splňu-

je všechny požadované náležitosti a zda jsou dány podmínky jeho věcného projednání stanovené zákonem o Ústavním soudu, jmenovitě zda tomu nebrání překážky formulované v ustanovení § 43 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

11. Vymezení pravomoci a příslušnosti Ústavního soudu, jakožto základních procesních podmínek řízení, je reflexem základního strukturálního pravidla pro výkon moci v právním státu, jež je obsaženo v čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy, podle nichž lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem. V případech přezkumu právních předpisů je příslušnost Ústavního soudu vymezena především již samotným předmětem řízení; Ústavní soud nemůže přezkoumávat právní akty, které (ani „jiným“) právním předpisem nejsou z hlediska formy (název, procedura, publikace v příslušném publikačním orgánu), obsahu (neobsahují právní normy) či funkce (nemají regulovat chování) (srov. Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 224).

12. V právní doktríně, stejně jako v judikatuře, jednoznačný soulad ohledně formálního vymezení pojmu amnestijního rozhodnutí nepanuje. Jak vyplývá z dalšího, pro posouzení navrhovatelí podaného návrhu nemusí však být takové určení nevyhnutelné.

IV.A) Ad „jiný právní předpis“

13. K otázce povahy amnestijního rozhodnutí soustřeďují pozornost navrhovatelé primárně; pomíjejíce možnost jeho podřazení „zákonu“, cílí na „jiný právní předpis“ ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy, resp. ustanovení § 64 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, a dospívají k závěru, že amnestijní rozhodnutí takovým jiným právním předpisem je (jinak by totiž k projednání jejich návrhu příslušnost Ústavního soudu nebyla dána), přičemž podporu takovému závěru ukotvují v rozmanitých odkazech na autoritativní právní prameny. S jistou licencí však lze mít za to, že tyto odkazy zhusta pomíjejí rozhodné souvislosti, resp. odvolávají se na názory vyslovené mimo ten specifický terén amnestijního rozhodnutí, jímž je vztah ke zmíněným ustanovením Ústavy a zákona o Ústavním soudu.

14. Bylo již výše předznačeno, že v právní vědě neexistuje shoda: tak např. Karel Klíma ve svém komentáři k ustanovení § 63 odst. 1 písm. j) Ústavy uvádí, že „amnestie je aktem aplikace práva, který vykazuje určité normativní znaky“ (srov. Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň : A. Čeněk, 2005, s. 324; viz též Kantoříková, J. „Amnestie“. In Encyklopedie ústavního práva. Ed. Karel Klíma. Praha : ASPI, 2007, s. 10). Podle této koncepce jde o individuální právní akt sui generis, mající určité obecné důsledky. Jiná koncepce amnestijního rozhodnutí je založena naopak na tezi, že amnestijní rozhodnutí má povahu normativního právního aktu

(sui generis) [doktrína uvádí, že „rozhodnutí prezidenta má povahu zvláštního předpisu“ (viz např. Bahýřlová, L. a kol. Ústava České republiky. Komentář. Praha : Linde, 2010, s. 776), resp. že „... amnestie není směřována k jednotlivci, ale ke skupinám jednotlivců nebo k určitým druhům trestných činů. Má tedy povahu normativního právního aktu.“ (Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky. Praha : Leges, 2011, s. 851)].

15. Jak již zaznamenal František Weyr, „protiklad obecných a konkrétních norem jest nutně pouze relativní, tj. že táž norma může se jeviti jako obecná (vzhledem k jiné konkrétnější) a konkrétní vzhledem k jiné obecnější“ (srov. Weyr, F. Teorie práva. Brno-Praha : Orbis, 1936, s. 43). Tomu koresponduje, že výkladové problémy se odehrávají na škále „právní předpis“ (čistý) – „právní předpis sui generis“ – „akt aplikace práva sui generis“ – „akt aplikace práva (čistý)“ s tím, že přechody, zejména mezi druhou a třetí alternativou, lze předjímat jako diskrétní a závisí do značné míry na tom, čeho interpret zamýšlí dosáhnout

16. Pro hodnocení, že amnestijní rozhodnutí představuje normativní právní akt, lze spatřovat jistou oporu v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. 5. 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.), v němž pojem právního předpisu (normativního právního aktu) Ústavní soud vymezil obsahovými znaky, kdy měl za rozhodující to, že akt státního orgánu je obecný, tj. že má právněnormativní obsah, přičemž „stupeň obecnosti vlastní právní normě je přitom vymezen tím, že právní norma určuje svůj předmět a subjekty jako třídy definičními znaky, a nikoli určením (výčtem) jejich prvků.“ Na tomto názoru setrval i v další judikatuře, zejména pak v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.), v němž explicitně konstatoval, že „materiální náhled na posuzování pramenů práva Ústavní soud s naprostou jednoznačností vyslovil i v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ..., dle něhož klasifikaci pramenů práva nutno odvinout v první řadě od obsahu právní normy“.

17. Nelze si však nevšimnout specifičnosti amnestijního rozhodnutí, jež spočívá v tom, že oproti (standardnímu) právnímu předpisu nemá všechny jeho obsahové znaky, jestliže neobsahuje opakovatelné pravidlo (je naopak jednorázové); přitom právě trvalost je významným znakem obecné normy (dojde-li k naplnění normy, platí dále pro budoucí případy daného druhu), což v případě amnestijního rozhodnutí neplatí, a není proto také kdykoliv zaměnitelné pozdější obecnou normou podle zásady *lex posterior derogat priori*. Odlišnost panuje i v rovině formální (názvem jde o rozhodnutí), jakož i funkcionální, neboť neplní roli právního předpisu, nýbrž výjimky z něj. Lze-li o amnestijním rozhodnutí uvažovat také jako o tzv. normě opatření, u níž ani hypoteticky již v budoucnu nemůže vzniknout právní skutečnost, jež by vyvolala právní normou předvídané násled-

ky, pak je jeho posuzování svojí povahou retroaktivní, jež pravomoc Ústavního soudu zásadně přesahuje [srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/98 ze dne 22. 4. 1999 (U 32/14 SbNU 309)].

18. Názor, že amnestijní rozhodnutí právním předpisem není, lze odůvodnit i odkazem na nedávnou judikaturu Ústavního soudu, jmenovitě na závěry vyslovené v souvislosti s rozhodnutím prezidenta o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny, přezkoumávaným v tzv. „kauze M.“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 a rozhodnutí s ním související), jichž se navrhovatelé (paradoxně), jako rozhodného argumentu, též dovolávají. Zde však ve svůj prospěch vykládají to, co jim zjevně nesvědčí; ačkoli z konečného rozhodnutí přijatého v této věci citují, zcela pomíjejí, co Ústavní soud uvedl v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 24/09 ze dne 1. 9. 2009 (U 16/54 SbNU 607; 312/2009 Sb.), jímž odložil vykonatelnost rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, totiž že „... jakkoli má i prvky normativního právního aktu“, je nutno rozhodnutí prezidenta určující den konání voleb „považovat za akt aplikace uvedeného ústavního zákona ...“ (totéž Ústavní soud zopakoval v dalším usnesení o den později, jímž řízení o ústavní stížnosti stěžovatele M. M. přerušil a s ústavní stížností spojený návrh na zrušení ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, postoupil k rozhodnutí plénu). Navrhovateli užitá citace pochází z nálezu vydaného v této věci dne 10. 9. 2009 (sp. zn. Pl. ÚS 27/09), jež však nesměřuje k ničemu jinému (jak se ostatně z ní podává) než připomenutím též „normativních prvků“ vytvořit předpolí pro dovolání se ustanovení § 70 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a na jeho základě deklarovat, že rozhodnutí prezidenta „pozbývá platnosti“.

19. Navrhovatelé z toho, že v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 27/09 napadené rozhodnutí prezidenta dle čl. 63 odst. 1 písm. f) Ústavy bylo podrobeno přezkumu Ústavním soudem, dovozují, že se tak stalo „pro prvky normativního aktu“, a jestliže obdobnou povahu má rozhodnutí prezidenta dle téhož čl. 63 odst. 1 písm. k), pak zde musí být rovněž dány nejen ony „prvky“, nýbrž zásadní určení takového aktu jako normativního, resp. jako (jiného) právního předpisu. Přehlížejí však, že nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 se odvíjel od individuální ústavní stížnosti, jež k úspěchu logicky potřebovala doložit, že směřuje proti „rozhodnutí“, a nikoli právnímu (ať už jakémukoli, včetně „jinému“ či sui generis) předpisu, což by přirozeně „nebylo možné“, a stejně tak by „nešlo“ odložit vykonatelnost prezidentova rozhodnutí, bylo-li by právě takovým předpisem. Nemohou-li navrhovatelé být v dané věci nositeli oprávnění vyjádřitelného ústavní stížností, je dovolání se „kauzy M.“ jejich zájmu očividně protisměrné; žádají-li, aby Ústavní soud s jejich věcí naložil jako ve věci vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 27/09, museli by logicky přijmout fakt, že amnestijní rozhodnutí prezidenta je aktem aplikace

práva, nikoli právním předpisem. Jestliže tedy v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/09 Ústavní soud konstatoval, že prezidentovo rozhodnutí dle čl. 63 odst. 1 písm. f) Ústavy je „aktem aplikace ... ústavního zákona“, pak není důvod, jde-li o obdobný „ústavní předpis“ (včetně prvků normativních z něj vycházejícího prezidentského rozhodnutí), amnestijní rozhodnutí kvalifikovat jinak.

20. Jestliže by toto zjištění mělo být určujícím pro posouzení právní povahy amnestijního rozhodnutí, pak by se navrhovatelí prosazovaná kvalifikace „jiného právního předpisu“ uplatnit nemohla, a v řízení dle ustanovení § 64 odst. 2 zákona o Ústavním soudu by proto nebylo přezkoumatelné; pravidelným důsledkem toho pak je, že Ústavní soud vysloví, že podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu není k projednání návrhu příslušný.

IV.B) Ad „přezkoumatelnost Ústavním soudem“

21. Byl-li by naopak akceptován názor, že o právní předpis (nejspíš „sui generis“ – viz body 14 a 16) jde, neplyne odtud automaticky, že amnestijní rozhodnutí, bylo-li vydáno, lze – včetně Ústavním soudem – odstranit. Tradičním názorem totiž je, že amnestijní rozhodnutí „nemůže být zrušeno“ (viz Pavlíček, V., Hřebejk, J. Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl. Ústavní systém. Praha : Linde, 1998, s. 235, či Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky. Praha : Leges, 2011, s. 851), resp. že je „není možné zákonným postupem zrušit“ (Klíma, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň : A. Čeněk, 2005, s. 324). Tyto závěry jsou dovoditelné z obsahového (materiálního) vymezení amnestie jako prerogativy exekutivy a podávají se z následujících.

22. Podobně jako individuální milosti podle čl. 62 písm. g) Ústavy [srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 137/2000 ze dne 16. 5. 2000 (U 16/18 SbNU 421)] je vyhlášení amnestie podle jejího čl. 63 odst. 1 písm. k) prerogativem, výsadním právem prezidenta republiky (obdobně viz Pavlíček, V. O české státnosti. 3. Demokratický a laický stát. Praha : Karolinum, 2009, s. 319), které směřuje do oblasti moci soudní. Tyto ústavní prerogativy (někdy obecně nazývané milostí), koncepčně vyplývající z monarchistické ideologie, umožňují „hlavě státu činit ve prospěch odsouzených (amnestie, agraciace), popřípadě obviněných (abolice) výjimku ze zákonných, resp. soudem vyslovených následků trestného činu“ (srov. Neubauer, Z. Státověda a teorie politiky. Praha : SLON, 2006, s. 212). Jsou jimi odstraněny účinky anebo následky ukončeného anebo probíhajícího trestního stíhání, nikoliv ovšem formou aktu zákonodárné moci, nýbrž formou rozhodnutí hlavy státu. V podmínkách českého ústavního pořádku lze amnestii materiálně vymezit jako ústavní prerogativu prezidenta republiky, kterým hromadně promíjí nebo zmírňuje tresty (resp. jejich důsledky) uložené určitému

okruhu pachatelů trestných činů anebo nařizuje nezahajovat či zastavit jejich trestní stíhání; již z podstaty amnestie vyplývá, že může obsahovat prvky abolicie, agraciace i rehabilitace [srov. čl. 62 písm. g) a čl. 63 odst. 1 písm. j) a k) Ústavy].

23. Dovodil-li Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 52/03 ze dne 20. 10. 2004 (N 152/35 SbNU 117; 568/2004 Sb.), že „při posuzování rozsahu a obsahu pravomocí jednotlivých státních orgánů z ústavněprávních hledisek je třeba [rozsah a obsah pravomocí] vždy poměřovat systémem pojistek a vyvažování“, pak typovým příkladem v tématu dělby moci, resp. pojistek a vyvažování mezi mocí výkonnou a mocí soudní je právě ústavní institut amnestie. Účelem amnestie v kontrolním mechanismu brzd a vyvažování, který je do dělby moci zabudován, není bránit řádnému výkonu moci soudní, ale modifikovat účinky nebo následky ukončeného anebo probíhajícího trestního stíhání za účelem naplnění (exekutivou nutně subjektivně definovaného) obecného dobra (skrže společenské milosrdenství, odpuštění či zapomenutí), případně reagovat, s ohledem na politické či trestněpolitické aspekty situace ve státě, na případné dysfunkce moci soudní při jeho dosahování. Svěřením tohoto mimořádného oprávnění exekutivní moci se ústavodárce rozhodl strukturálně omezit výkon moci konstituovaných, tj. zde výkonu moci soudní, a to vyvážením v podobě prerogativu hlavy státu učinit jistou výjimku z řádného pořadu práva v trestních věcech. Institut amnestie tak z povahy věci sám nemůže podléhat těm pojistkám vyvažování a křížení dělby moci, které jinak mají zaručit, že přehmaty exekutivy jsou korigovatelné rozhodováním soudů [srov. obdobně ve vztahu k individuálním milostem usnesení německého Spolkového ústavního soudu ze dne 23. 4. 1969 sp. zn. 2 BvR 552/63 (BverfGE 25, 352 ff)], a bylo by i logicky protismyslné, kdyby si „vyvažovaná“ moc soudní mohla zásah proti sobě samé odstranit tím, že by příslušný akt prostě „zrušila“. Ustanovení čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy na jedné straně vytváří pravomoc exekutivy k vyhlášení amnestie, na druhé straně jí rovněž poskytuje (vzhledem k povaze aktu jako prerogativu) ochranu před zásahy dalších mocí. Soudcovské zásahy v případě stanovení rozsahu pravomocí a kompetencí představují ústavněprávní rizika, jelikož by mohly vést až ke zkeslení či faktickým posunům v oblasti dělby moci.

24. Ve shodném směru působí okolnost mimořádné specifčnosti amnestijního rozhodnutí, založené jmenovitě identifikací k němu legitimovaného subjektu (hlava státu, o jejíž personální prerogativ jde, byť za podmínky kontrasignace předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády), historickou tradicí (monarchistická rezidua – suverénní panovník, nadaný oprávněním k dispenzi z tvrdosti aplikace zákona), vlastním obsahovým určením (společenské milosrdenství, odpuštění či zapomenutí – *a contrario* právo či spravedlnost), jakož i konečně zakotveností v předpisu nejvyšší

právní síly, tj. v Ústavě, čímž došlo v podmínkách režimů založených na suverenitě (dříve) parlamentu, resp. (dnes) lidu ke konstitucionalizaci tohoto původně extra-konstitucionálního oprávnění.

25. Jsou to zejména zmíněné znaky „milosrdenství“, „odpuštění“, „zapomenutí“, nepřítomnost práva či právního nároku (viz usnesení sp. zn. II. ÚS 137/2000 per analogiam) a pojmová absence „odůvodnění“ (rozhodující je osoba toho, kdo rozhoduje, nikoliv kritéria, podle kterých se rozhoduje, jelikož zásadně stanovena nejsou), jež znemožňují, aby amnestijní rozhodnutí bylo podrobeno přezkumu podobně jako jiné akty prezidenta, u nichž se tak již stalo [srov. např. nálezn sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305), nálezn sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313), nálezn sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (viz výše)], resp. ve vztahu k nimž o tom právní teorie uvažuje.

26. Ze žádného ustanovení Ústavy ostatně nevyplývá ústavněprávní standard přezkumu takového amnestijního rozhodnutí, který by mohl být použit; nestanovil-li jej ústavodárce, nepřísluší Ústavnímu soudu (uplatnění klasického ústavněprávního instrumentaria typu testu proporcionality je vzhledem ke specifickému prostředí vyloučeno), aby jej dotvářel ve své aplikační praxi.

27. Lze tedy uzavřít, ve shodě s názory shora předznačenými (viz bod 21), že – jakožto akt popsáným způsobem založené diskrece exekutivy – je amnestijní rozhodnutí v zásadě z právní (soudní) kontroly vyňato, a proto je nutno je považovat za nezrušitelné, včetně ze strany soudní moci (k dispozici je toliko odpovědnost politická). Obdobně viz Pavlíček, V. O české státnosti. 3. Demokratický a laický stát. Praha : Karolinum, 2009, s. 319, kde se podává, že prerogativy hlavy státu (tj. jak individuální milosti, tak amnestie) „nepodléhají soudnímu přezkumu, a to ani přezkumu Ústavním soudem.“

28. Že amnestijní rozhodnutí není odstranitelné, lze dovodit i z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lexa proti Slovenské republice ze dne 23. 9. 2008, stížnost č. 54334/00, a pokud se jej dovolávají i navrhovatelé, pohybují se zjevně mimo jakkoli rozhodný kontext. V § 131 rozsudku je kupříkladu uvedeno, že „za těchto okolností Soud nenachází důvody pro to, aby zpochybnil výše uvedený výklad příslušných ustanovení ústavy, podle kterého tyto vylučují možnost zrušení dřívějšího rozhodnutí o amnestii. Dále uvádí, že zrušení nepodmíněných opatření týkajících se udělení dobrodini není ve všeobecnosti akceptované právem, praxí ani převládajícími právními názory v jiných smluvních státech Úmluvy“. Evropský soud pro lidská práva zde odkazuje i na § 95 svého rozsudku, ve kterém shrnuje „právo, praxi a právní názory v jiných státech“ a v němž zaznamenává, že „pokud jde o amnestie, jejich retroaktivní zrušení všeobecnosti není přípustné, když jsou přijímané v podobě legislativního aktu a jejich

zrušení by bylo v rozporu s principem právní jistoty a zásadou zákazu retroaktivity v trestním právu“. Zcela shodně působí i předcházející usnesení sp. zn. I. ÚS 30/99 ze dne 28. 6. 1999, jímž Ústavní soud Slovenské republiky vyložil čl. 102 odst. 1 písm. i) Ústavy Slovenské republiky tak, že součástí práva prezidenta udělit amnestii není jeho oprávnění „jakýmkoli způsobem měnit rozhodnutí o amnestii už uveřejněné ve Sbírce zákonů Slovenské republiky“, a totéž plyne nepřimo i z rozhodnutí Nejvyššího soudu Argentiny ze dne 13. 7. 2007 ve věci *Mazzeo a ostatní*, jestliže přípustnost opaku zde byla dovozena ve zcela výjimečných politicko-historických poměrech pro milosti udělené prezidentským dekretem některým vojenským představitelům státu z období diktatury v letech 1976 až 1983 s argumentem, že znemožnily potrestání „zločinů proti lidskosti“, které „s ohledem na mezinárodní závazek“ bylo naopak v tamní situaci nutné vyšetřit a potrestat (podobně viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2012 ve věci *Marguš v. Chorvatsko*, stížnost č. 4455/10).

29. Stojí konečně za připomenutí, že účinky amnestijního rozhodnutí nastávají dnem vyhlášení, resp. uveřejnění ve Sbírce zákonů, a následná soudní rozhodnutí o tom, kdo a v jakém rozsahu je amnestie účasten, mají povahu rozhodnutí toliko deklaratorních, protože nemohou mít jiné důsledky než *ex tunc*. Jestliže tyto účinky, včetně aboličních, už nastaly (ve prospěch obviněných či odsouzených), nelze je jakkoli zvrátit již proto, že by jinak byl porušen princip *ne bis in idem* a potažmo zákaz retroaktivity v trestním právu téměř absolutní [Úmluva obsahuje výluku retroaktivity toliko u činů pokládáných za trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy (viz její čl. 7 odst. 2), jinak je zákaz retroaktivity trestního práva obecně stanoven tam, kde to pro obviněné zakládá nepřiznivě důsledky; srov. Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : ASPI, 2012, s. 823; viz též nález sp. zn. IV. ÚS 98/97 ze dne 30. 6. 1997 (N 88/8 SbNU 305)].

30. I kdyby tedy napadené amnestijní rozhodnutí bylo kvalifikovatelné jako „jiný právní předpis“, k projednání návrhu navrhovatelů Ústavní soud není – stejně jako v případě kvalifikace coby aktu aplikace práva [viz oddíl IV.A) výše] – příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

31. Totéž platí samozřejmě (implicitně) i o navrhovateli formulovaném („alternativním“) návrhu, aby Ústavní soud (aniž by je zrušil) vyslovil, že amnestijní rozhodnutí „je v rozporu s hodnotami demokratického právního státu ...“, resp. že je protiústavní (viz bod 1). Není-li Ústavní soud příslušný k projednání návrhu podaného podle § 64 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vůbec, nepřísluší mu logicky se vyjadřovat ani ke k němu se vztýcím dílčím („předběžným“) otázkám.

32. Spekulace navrhovatelů v otázce hmotněprávních či (pouze) procesněprávních důsledků amnestijního rozhodnutí jsou pak zcela nepřilé-

havé („bylo by zcela nerozumné interpretovat legislativu udělující amnestii tak, že povoluje vzít do vazby osoby, proti kterým musí být trestní řízení ve smyslu této legislativy zastavené“ – viz Evropský soud pro lidská práva v rozsudku *Gusinskij v. Rusko*, citováno z rozsudku ve věci *Lera v. Slovenská republika*, § 121). Úvahy prezentované navrhovateli v oddílech II b), c), d) a e), nazvaných „Přezkoumatelnost ústavních a správních aktů prezidenta republiky“, „Meze dané hodnotovými prvky demokratického právního státu“, „Meze práva prezidenta republiky udělovat amnestii“ a „Přezkoumatelnost rozhodnutí, která zasahují do základních práv a svobod“, se podobně vyznačují tím, že jsou pro sledované amnestijní téma bezcenné, protože se jej povýtce netýkají, jsou vedeny buď v rovině obecné, nebo sice konkrétní, leč mimoběžné, jestliže se odvíjejí především z komentářů sporu prezidenta republiky a předsedkyně Nejvyššího soudu, případně justičních čekatelů [viz náleží sp. zn. II. ÚS 53/06 ze dne 12. 9. 2006 (N 159/42 SbNU 305) a rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Aps 3/2005-35 ze dne 27. 4. 2006]. Pakliže se navrhovatelé dovolávají i čl. 36 odst. 2 Listiny, činí tak v rozporu s cílem, který sledují, neboť tím přijímají východisko, že jimi požadovaný „přezkum“ směřuje proti „rozhodnutí orgánu veřejné správy“.

V. Závěr

33. Spojením dílčích závěrů, vyjádřených v předchozích oddílech IV.A) a IV.B), je výrok Ústavním soudem vydaného usnesení odůvodněn. Konečná formální definice amnestijního rozhodnutí (jak bylo ohlášeno výše v bodu 12) není pro tento výsledek rozhodná.

34. Netřeba blíže zdůvodňovat, neboť je očividné, že tytéž závěry se uplatní i ve vztahu k návrhu vedlejšího účastníka v části směřující též proti navrhovateli již napadenému čl. II amnestijního rozhodnutí. Nebylo proto nevyhnutelné se ani (důsledně) zabývat otázkou, zda Městský soud v Praze má skutečně k podání takového návrhu legitimaci (viz podmínku, aby návrh směřoval proti „zákonu“, zakotvenou v ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), a totéž platí i o námitce vady procedury při aktu kontra-signace ve smyslu nedostatku jeho vládního projednání.

VI. „Nad rozhodný rámec“

35. Neslučitelnost čl. II amnestijního rozhodnutí s ústavním pořádkem navrhovatelé zásadně identifikují s porušením majetkových práv poškozených v trestních řízeních, jež byla abolicí zastavena (oddíl III návrhu); dovozují, že „rozhodnutím prezidenta republiky o amnestii bylo soudům znemožněno, aby poskytly právům poškozených ochranu a deklarovaly spáchání zvláště závažných trestných činů, kvůli čemuž teď poškození nemají reálnou možnost domoci se svého majetkového nároku“.

36. Ani s tímto tvrzením, kdyby jeho posouzení mohlo být otevřeno přezkumu, se ztotožnit nelze. Ústavně zaručené subjektivní právo fyzické nebo právnické osoby na to, aby jiná osoba byla trestně stíhána, totiž neexistuje [srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 84/99 ze dne 8. 4. 1999 (U 29/14 SbNU 291) či usnesení sp. zn. I. ÚS 249/2000 ze dne 27. 9. 2000 (U 34/19 SbNU 303), byť s tím, že Ústavní soud nepřehlíží judikatorní posuny vycházející z judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve vztahu k řízením, v nichž vystupují oběti porušení čl. 2 a 3 Úmluvy], a nepřímým důsledkem toho je, že není formálně akceptovatelná ani navrhovateli zdůrazňovaná hypertrofie postavení majetkově poškozených v trestním řízení (oddíl III.b návrhu). Rovněž „legitimní očekávání“ podle čl. 1 Dodatkového protokolu tak se samotným vedením adhezního řízení spojovat zjevně nelze, a být se abolicie nutně – z povahy věci – práv poškozených (účastníků adhezního řízení) i citelně dotýká, resp. má procesně nepříznivé důsledky, přesto jako taková coby protiústavní být uvažována nemůže, jestliže představuje ústavní výjimku ze standardního průběhu trestního řízení. Navrhovateli akcentované důsledky nastupují „aboličně“ vždy a nemůže být podstatné, je-li poškozených více či méně, resp. jaké výše jsou jejich nároky.

37. Co do tématu *denegationis iustitiae* nelze odhlédnout od toho, že poškození mají vždy – obecně vzato – možnost své nároky uplatnit v řízení občanskoprávním (aniž by zde bylo zvláštní riziko promlčení – viz § 112 občanského zákoníku), a to jako každý jiný majetkově dotčený subjekt, ať již byl účastníkem adhezního řízení (a odkázán na toto řízení rozhodnutím soudu), nebo nebyl, jelikož jeho újma nevznikla jednáním identifikovaným jako jednání trestné; potud je postavení navrhovateli dovolávaných poškozených s těmito rovněž poškozenými obdobné, resp. i jinak standardní. Aniž by samozřejmě bylo přiléhavé změnu procesního postavení poškozených, spočívající v ukončení dosud probíhajících adhezních řízení, jakkoliv bagatelizovat, alespoň co do zániku dosavadních zajišťovacích opatření jest třeba připomenout, že i pro navazující občanskoprávní řízení jsou obdobně využitelné instrumenty opatření předběžných [srov. § 76 odst. 1 písm. e), příp. f) a § 102 odst. 1 o. s. ř.].

38. Neobstojí rovněž – ve své obecnosti – ani konstrukce navrhovatelů, že byla-li škoda způsobena trestným činem, „nemůže poškozený unést důkazní břemeno“, a jimi tvrzený rozpor s „principem rovnosti“ při bližším pohledu (rovnost ve vztahu ke komu) odůvodnitelný zjevně není rovněž. Co do důkazního břemene se jeví situace poškozeným nepříznivě především proto, že napříště – oproti adheznímu řízení – se jejich postavení ocitá mimo podporu aktivit orgánů činných v trestním řízení (viz výše).

39. Argumentace „zásahem do základních principů právního státu“ je založena na názorech, jež Ústavní soud vyslovil toliko v řízeních, v nichž obecné soudy uvažovaly o zastavení trestních stíhání proto, že trestní stíhá-

ní trvalo nepřiměřeně dlouho, a aby zdůraznil trestněprocesní nepřipustnost takového postupu. V případě uplatnění ústavního prerogativu výkoné moci jde však o situaci evidentně odlišnou. To, že „nepřiměřenost délky trestního stíhání“ má být v individuálních řízeních měřena – z hledisek čl. 38 odst. 2 Listiny (!) – „konkrétně“ (jak zdůrazňují navrhovatelé), logicky vůbec neznamená, že by v rámci amnestijního (diskrečního) oprávnění nemohla být určitá doba trvání trestního stíhání stanovena jako jedno z rozhodných kritérií „obecně“ [viz kupříkladu Spolkový zákon ze dne 9. 5. 1985 o amnestii (BGBl. Nr. 204/1985), vydaný při příležitosti čtyřicátého výročí od vyhlášení nezávislosti Rakouska a při příležitosti třicetiletého výročí podpisu Státní smlouvy, který obsahoval i aboliční část, v níž bylo vyhlášeno mimo jiné, že se trestní stíhání nezahájí nebo, bylo-li zahájeno, zastaví, pakliže bylo trestní jednání spácháno před 15. 5. 1975 a nemůže být uložen trest vyšší než tři roky odnětí svobody].

40. Ačkoli to pro posouzení dané věci nebylo významné, stojí – shrnutím řečeného a již jen navrhovatelům na vysvětlenou – za to zaznamenat, že ani k úsudku, že napadené amnestijní rozhodnutí je „protiústavní“ (jak tvrdí), spolehlivě dospět nelze. Je však potřebné zdůraznit, že tento závěr je situován výlučně do roviny ústavnosti a je výrazem abstraktní opONENTY vůči navrhovatelům a jimi předestřené argumentaci; oproti tomu, chápou-li poškození v jednotlivých – aboliční částí amnestie dotčených – řízeních toto rozhodnutí jako konkrétně kontroverzní, procesně tíživé, resp. i ohrožující jejich subjektivní „důvěru v právo“, má Ústavní soud pro takové postoje pochopení.

VII. Obiter dictum

41. Předestřené názory a dovozené závěry se z povahy věci vztahují k navrhovateli podanému návrhu a jím napadenému konkrétnímu amnestijnímu rozhodnutí, a právě k nim se Ústavní soud také finálně vymezuje.

42. Není důvod nicméně přehlížet, že vývoj konceptu moderního státu, rozvíjejícího postupně znaky státu právního, vyloučení libovůle, a v důsledku toho omezení či vůbec potlačení prostoru pro „nepřezkoumatelné“ akty veřejné moci, posiluje souběžné tendence k prosazení úsudku, že ani amnestijní rozhodnutí, navzdory svým (tradičním) prerogativům (zejména rozhodnutí aboliční), nemusí být provždy z efektivní kritiky vyjmuta (samozřejmě platí, že i prezident je při realizaci svého amnestijního oprávnění vázán ústavním rámcem, včetně jeho hodnotového vymezení). Na druhé straně je však adekvátní mít za to, že aktuálně dosažený právně-politický standard je takový, že vnější zásah je myslitelný až v situacích mimořádně extrémních, resp. mimořádných vybočení ze základních zásad právního pořádku, jestliže by se exekutiva ve výkonu své pravomoci ocitla v rozporu se základními hodnotami, které Ústava prohlašuje ve svém čl. 9 odst. 2

za nedotknutelné [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)]; jinak řečeno, omezení orgánu moci výkonné při vyhlášení amnestijního rozhodnutí může být dáno toliko základními hodnotami tvořícími materiální jádro Ústavy, kdy zásah do nich by představoval ohrožení ústavního státu jako takového. Ačkoli bylo dovozeno, že soudní přezkum amnestijního rozhodnutí je (coby svého druhu protimluv) vyloučen (aby si amnestie uchovala principiální pojmové znaky), lze pro budoucno (byť se zjevnou rezervovaností) připustit, že v takové zcela excesivní situaci (nastala-li by) by to byl Ústavní soud, který by se v nějaké formě jakožto „poslední instance“ mohl ujmout ochrany právě těchto hodnot, z ústavního vymezení základních (při plném ohledu k rizikům vyplývajícím z případné kolize „s principem právní jistoty a zásadou zákazu retroaktivity v trestním právu“ - viz citaci z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Leza* v bodu 28 shora).

43. Netřeba zajisté zvláště zdůrazňovat, že tyto úvahy, vedené mimo rámec dané věci a mimo rozhodovací důvody, připínané k eventuálním budoucím a hypotetickým událostem, nemohou z povahy věci jakkoli otřást výše dovozeným závěrem, že k projednání návrhu skupiny senátorů směřujícího proti předmětnému amnestijnímu rozhodnutí není Ústavní soud příslušný.

44. Prostředek, aby oprávnění prezidenta nebylo zneužíváno, představuje tradičně kontrasignace předsedy vlády a uplatnění ústavní odpovědnosti vlády jako celku (čl. 63 odst. 4 Ústavy). Ukázalo-li by se, že tyto ústavněprávní pojistky nejsou reálně efektivní, je plně v dispozici ústavodárce amnestijní pravomoc prezidenta omezit (viz např. novelu Ústavy Slovenské republiky provedenou ústavním zákonem č. 90/2001 Z. z., včetně jeho důvodové zprávy) a kupříkladu z ní vyjmout (právě) část aboliční, z hlediska principů právního státu, zejména dělby moci, evidentně nejkontroverznější a v doktríně nejčastěji kritizovanou, případně tuto pravomoc svěřit zákonu, resp. zákonodárci.

45. Lze též zvažovat, zda navrhovateli sledovanému zájmu by nemohly vyjít vstříc též obecné soudy v řízeních o tom, kdo a jak je napadené amnestie (v její aboliční části) účasten. Logicky se nabízí výklad restriktivní, a proto by kupříkladu v případech obviněných, kteří se jako uprchlí vyhýbali trestnímu stíhání, mohlo být uváženo, zda do rozhodné doby trestního stíhání (osmi roků) tomu korespondující dobu nezapočítat. Obdobně se otevírá výkladová otázka, zda přiměřeně nepostupovat i ve vztahu k těm, kteří (prokazatelně) zjevným obstrukčním chováním v řízení výlučně způsobili relevantní prodloužení jejich trestního stíhání, neboť i zde by mohl být zpochybněn samotný důvod aboličního rozhodnutí („dobra“ ve smyslu bodů 23 a 25 výše), jenž nutně tkví v té „nepřiměřené“ době trestního stíhání, která jde na vrub veřejné moci. Rovněž zřejmě nelze vyloučit, aby v těchto říze-

ních byl posouzen případný rozpor reálného (konkrétního) dopadu amnestijního rozhodnutí s navrhovateli též dovolávanými „mezinárodními smlouvami“ (srov. bod 28 shora) tak, že obecný soud dá před čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy přednost jejímu článku 1 odst. 2 (srov. i již zmíněný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2012 ve věci *Marguš v. Chorvatsko*, stížnost č. 4455/10). Ve shodě s tím – a jmenovitě – pak bude přiléhavé postupovat v případech, kdy amnestijní rozhodnutí by in concreto mělo dopadnout do trestních řízení, v nichž vystupují jako poškození „kvalifikované“ oběti porušení již výše zmíněných (bod 36) čl. 2 a 3 Úmluvy (srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 377).

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Vojena Güttlera

k usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 4/13 o návrhu skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky na zrušení ustanovení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013

Ve věci shora uvedené předkládám následující odlišné stanovisko:

A) I. K výroku usnesení

1. Nesouhlasím s výrokem, kterým se podaný návrh *odmítá* pro nepřislušnost Ústavního soudu (srov. též bod 23 usnesení). V tomto směru odkazuji na odlišné stanovisko JUDr. Pavla Rychetského, které je přesvědčivé.

2. Mám za to, že Ústavní soud měl návrh *zamítnout* (byť nikoli z důvodů věcných). To pouze proto, že je nutno vyloučit účinky nálezu *ex tunc*, a s ohledem na zásadní zákaz pravé retroaktivity v právu.

3. Ústavní soud měl dále zvážit – pokud by byl návrh zamítnut – použití tzv. akademického výroku. Takový výrok judikatura Ústavního soudu zná, byť v praxi nejde o právní stav zcela stejný [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.), bod I výroku, a další]. Akademický výrok by mohl znít takto: Článek II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013 je v rozporu s čl. 1 Ústavy České republiky, z něhož vyplývají (též) princip důvěry v právo a princip legitimního očekávání (ve smyslu čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod).

Tu lze pro úplnost dodat, že akademický výrok mohl být – in eventum – jistým vodítkem pro trestní soudy rozhodující o tom, zda je abolicie na ten který konkrétní případ použitelná, popř. i pro soudy občanskoprávní, které budou rozhodovat o žalobách obětí na náhradu škody proti těm, jichž se amnestie formou abolicie dotkla.

Zde preferuji právě akademický výrok, byť nelze zcela vyloučit, že by mohl být jeho obsah s příslušnými argumenty zahrnut i (jen) v odůvodnění usnesení.

II. K odůvodnění usnesení a na podporu akademického výroku

1. Argumentace usnesení je sice na první pohled přesvědčivá, až do detailů cizelovaná, striktně reagující na důvody navrhovatele, ryze juridická. Vzdor tomu – či právě proto – ji nelze přijmout, pokud se věc pojímá pohledem širším.

2. Amnestie je do určité míry relikv minulosti. To platí zejména u abolicie; tam orgány činné v trestním řízení neměly ani možnost konečný závěr vyslovit. Již proto je namístě používat abolicie velmi restriktivně.

3. Širší pohled mě vede – obdobně jako navrhovatele – k úvaze, že téměř nenávratně bylo zasaženo do práv poškozených, tedy obětí jednání řady amnestovaných obviněných. Námitka, že mohou žalovat občanskoprávně, se jeví spíše jako výsměch. Ostatně, již léta se vede veřejná diskuze, že by měli být dostatečně chráněni nejen obvinění či pachatelé, ale i jejich oběti.

4. Usnesení poukazuje i na to, že ústavně zaručené základní právo, aby byla třetí osoba trestně stíhána, neexistuje (bod 36). Takto kategoricky závěr však – co do svého smyslu – plně nevystihuje judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, byť ta výslovně hovoří o čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (právo na život) a o čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (ochrana proti nelidskému či ponižujícímu zacházení). Je třeba zvážit, zda lze – přiměřeně – použít tuto judikaturu i mimo rámec čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V dané věci připadá v úvahu čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod; z něho se vyvozuje legitimní očekávání ve vztahu k právu pokojně užívat svůj majetek. Pod režim tohoto článku lze (patrně) řadit i osoby poškozené jednáním osob amnestovaných; poškození (oběti) právem očekávali, že orgány činné v trestním řízení činnost později amnestovaných náležitě prošetří a že – podle výsledku řízení – umožní poškozeným, aby se domohli svých majetkových práv cestou řízení adhezního. (Tu nelze nevidět, že u některých obviněných dokonce již došlo k vydání rozsudku, byť ještě nepravomocného.) Tomu však amnestie (abolie) zabránila. Tím byl – ve svých důsledcích – porušen i ústavní princip důvěry v právo, který lze dovodit z čl. 1 Ústavy České republiky. Tato důvěra byla otřesena nejen u osob přímo poškozených, nýbrž i u široké veřejnosti. To je notorieta, kterou není třeba dokazovat.

V této souvislosti je namístě připomenout, že již 20 let probíhá – a to nejen v odborných kruzích – diskuze o tom, že zatímco práva obviněných jsou chráněna relativně silně, u obětí trestných činů je tomu často zcela naopak.

5. Usnesení hovoří i o tom, že amnestie je typickým aspektem principu „vyvažování“ státních mocí, tedy zákonodárné, výkonné a soudní (bod 23). Tento argument by (snad) mohl být přijatelný u jiných druhů amnestie či u individuálních milostí, leč nikoli u abolice; tam, jak již bylo uvedeno, orgány činné v trestním řízení vůbec neměly možnost – až na případy nepravomocných rozsudků – věc dostatečně prošetřit, neboť právě tomu abolice zabránila.

6. Mám za to, že se usnesení dostatečně nezabývalo inspirativními názory německých soudců disentuujících ve vztahu k rozsudku Spolkového ústavního soudu SRN ze dne 23. 4. 1969 sp. zn. 2 BvR 552/63. Ti odkazují na čl. 19 odst. 4 Základního zákona, podle něhož byl-li někdo poškozen veřejnou mocí ve svých právech, může použít pořadu práva. Uvedení soudci usuzují, že by bylo absurdní, pokud by se milostí zasahovalo do probíhajícího trestního řízení.

V souzené věci nejde v České republice o individuální milosti, ale o abolicí, jež v SRN vůbec neexistuje. Tu by bylo namístě zvážit, zda by bylo přípustné dovozovat právní možnost přezkumu abolice i z čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který zní do určité míry srovnatelně s citovaným čl. 19 odst. 4 Základního zákona SRN; terminologický rozdíl „veřejná moc“ (SRN) – „veřejná správa“ (ČR) zde nepovažuji za natolik zásadní, jež by se nedal výkladem překlenout.

Na tomto místě však připomínám, že tato argumentace (sub 6) – jak je uvedeno výše – se v principu týká otázky samotné kompetence Ústavního soudu v této věci rozhodnout. Tím se – v kruhu – vracím k bodu I odst. 1 tohoto odlišného stanoviska.

B)

Závěrem tohoto odlišného stanoviska předkládám následující obecnější úvahy.

Ústavní soud se ve své činnosti již mnohokrát přihlásil k zásadám, které vyjádřil ve svém historicky prvním nálezu [sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)]: „Naše nová Ústava není založena na hodnotové neutralitě ... ale ... podmiňuje právo respektováním základních konstitutivních hodnot demokratické společnosti a těmito hodnotami také užití právních norem měří.“ Smyslem toho není takové chování kteréhokoli orgánu právního státu, jež je ve shodě pouze s formálněprávními předpisy, ale jednání, které je i materiálně v souladu s Ústavou a základními principy nejvyšší právní síly; ty dodávají (v souladu s nimi) přijatým právním předpisům a aktům nezbytnou legitimitu. Cílem je lidská důstojnost, svoboda a spravedlnost jako nejvyšší hodnoty ve společnosti, jejichž ochrana a dodržování jsou základními povinnostmi demokratického právního státu (čl. 1 a 4 Ústavy České republiky).

Z principu dělby moci lze odvodit i příkaz ke stabilitě, vzájemné vypočitatelnosti a předvídatelnosti chování mocenských orgánů. V demokratickém právním státě nemůže jít – z povahy věci – o vyvažování moci tam, kde je konkrétní část moci jednoho orgánu pojímána jako absolutní, konečná a nepřezkoumatelná. S tím se v konkrétním řešeném případě pojil i – mírně řečeno – zvláštěně pojatý způsob kontrasignace rozhodnutí o amnestii; všichni členové vlády zjevně nebyli o amnestii informováni vůbec, natož o jejím rozsahu, a sám premiér byl přesvědčen, že mu nezbyvá nic jiného než uvedeně rozhodnutí kontrasignovat.

V republikánském zřízení státu demokratického je každý orgán veřejné moci vázán ústavou a zákony, nikdo nestojí nad právem (neexistuje zásada *princeps legibus solutus*), jsou vyloučena privilegia; namísto je co nejšíře pojímán princip přiměřenosti, jako projev prastaré antické zásady „nechť nikdo nepřekračuje míru“. Každý exces v této oblasti zakládá nebezpečný precedens pro budoucnost, tím spíše, pokud by bylo možné i jednání *ultra vires a priori* označit za nenapravitelné a nezměnitelné.

Princip právní jistoty v sobě zahrnuje odůvodněnou míru předvídatelnosti jednání orgánů veřejné moci a zejména ochranu důvěry občanů v právo. Např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399, 407; 30/1998 Sb.) Ústavní soud vyslovil, že moderní ústava demokratického právního státu „nemůže existovat mimo veřejností akceptovaného kontextu hodnot, spravedlnostních představ, jakož i představ a smyslu, účelu a způsobu fungování demokratických institucí“. Každé, i když sebelépe právně odůvodněné stanovisko, které popírá možnost jakéhokoli pokusu o nápravu jednání orgánu veřejné moci, oprávněně pocitovaného ve veřejnosti jako nepřiměřené a nespravedlivé, vytváří jednoznačné negativní důsledky pro vnímání práva, v naší společnosti navíc silně poškozového již v minulosti vládnoucími režimy totalitními. Tedy zjednodušeně řečeno, jde i o to, aby občané nerezignovali a aby byli nejen teorii, nýbrž i praxí orgánů českého státu posilováni v přesvědčení, že stará sentence „*summum ius, summa (semper) iniuria*“ v demokratickém právním státu místo nemá.

2. Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (k výroku i k odůvodnění)

*Iustitia sine misericordia crudelitas est,
misericordia sine iustitia mater est dissolutionis.
Spravedlnost bez milosrdenství je krutostí,
milosrdenství bez spravedlnosti je matkou rozvratu.
Sv. Tomáš Akvinský, Super Matthaem, Caput V, Lectio 2*

Většinové stanovisko dospělo při procesním posouzení návrhu k závěru, že rozhodnutí o amnestii není právním předpisem (část IV. A, s dílčím závěrem v bodu 20) a že se jedná o akt, který je „nepřezkoumatelný“ Ústavním soudem, neboť takovému aktu Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“) nejsou stanoveny žádné meze (část IV. B, s dílčím závěrem v bodu 27).

Předkládám toliko nástin svých pochybností a výhrad, neboť se především domnívám, že návrh měl být meritorně projednán v řádném řízení. K věcnému projednání nedošlo, protože Ústavní soud k projednání návrhu neshledal příslušnost, a proto Ústavnímu soudu, tedy ani mně osobně, nejsou známa vyjádření účastníků řízení ani další případné podklady pro věcné projednání. Protože se většina pléna odmítla návrhem věcně zabývat, zásadním způsobem omezila Ústavní soud do budoucna v přezkumu jakékoliv budoucí amnestie.

I. Výchozí úvahy

V úvodu své disentanční argumentace bych ráda uvedla, že jsem zastánkyní institutu amnestie a jejího efektivního používání včetně toho, aby i nadále zůstala v rukou prezidenta republiky. Nepochybuji o tom, že právě tento projednávaný případ, včetně odlišných stanovisek, ale zejména veřejná diskuse, která nezůstala na povrchu problému, přispěje k větší obezřetnosti a menší chybovosti při udělení amnestie, a nikoliv k jejímu omezování či dokonce nepoužívání. Podle mého názoru jde o nesmírně důležité ústavní instrumentarium pro život společnosti i jednotlivce, a to nejen toho, který se ocitl v soukolí trestajícího mechanismu justice, ať už po právu či nikoliv, ale i nás všech. Nikomu přece nemůže být lhostejné, zda žena, která porodila ve vazební věznici, bude moci díky zásahu prezidenta být se svým dítětem v normálních podmínkách, pokud to nebezpečnost podezření, které se snáší na její hlavu, jen trochu umožňuje; nebo nevléčitelně nemocný, umírající, musí skutečně projít celým trestním řízením, když je více než pravděpodobné, že se rozsudku nedožije? Každý prezident by měl mít odvalu vzít na sebe odpovědnost včetně kritiky, které se mu vždy od části populace, ale zejména mediální sféry dostane, a zakusit to, čeho se nám soudcům v hojnosti dostává po téměř každém rozhodnutém případě a mnohdy velmi oprávněně. Tento úvod zakončím citací z knihy Lenky Marečkové s názvem *Milostí* (Academia, 2007), která se věnuje tématu amnestií: „Institut milosti musí mít v současném systému trestní spravedlnosti své místo. Tak jako musí mít odpuštění a soucit a naděje místo v našich životech – pokud nechceme přestat být lidmi.“ Odpuštění je osobní rozhodnutí, často velmi dlouhý bolestivý proces, završený tím, že smažu křivdu, které se mi dostalo, a rehabilituji mnohdy pouze sám pro sebe osobu, která mě zranila. Prezident svým ústavním pardonem a premiér kontrasignací

jednají s určitou řečnickou nadsázkou „zástupně“ jménem nás všech, a již proto by mělo jít o uvážené, rozumné a z hlediska spravedlnosti aprobovatelné rozhodnutí, které přinese pardon jedné osobě či skupině, ale nezhorší postavení obětí a poškozených. Tímto se dostávám k problematičnosti čl. II rozhodnutí prezidenta o amnestii, která je plošnou/hromadnou abolicí a bude diskutována samostatně v části V tohoto odlišného stanoviska.

II. Rozhodnutí o amnestii jako právní předpis

Tvrdím, že rozhodnutí o amnestii je normativním aktem, právním předpisem, zákonem v materiálním smyslu. Vycházím přitom z obsahového vymezení právního předpisu, jak bylo provedeno v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. 5. 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.). Stejně jako navrhovatelé (skupina senátorů) se dále rovněž odvolávám na nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.), který však většinové stanovisko umně obrací proti navrhovatelům samým (body 18–19).

Domnívám se, že plénum Ústavního soudu v řízeních sp. zn. Pl. ÚS 24/09 a sp. zn. Pl. ÚS 27/09 od počátku vycházelo v případě rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb ze souběžné existence jak normativních, tak individuálních prvků tohoto aktu. V žádné fázi řízení tehdy nebylo řečeno, že by se v případě tehdy napadeného aktu prezidenta mělo jednat o výlučně normativní nebo výlučně individuální akt, nýbrž toliko pro účely přijatelnosti ústavní stížnosti byly individuální prvky aktu zdůrazněny [v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 24/09 ze dne 1. 9. 2009 (U 16/54 SbNU 607; 312/2009 Sb.)].

Usnesení o odkladu vykonatelnosti ze dne 1. 9. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 24/09 uvedlo, že „rozhodnutí prezidenta republiky ... jakkoli má i prvky normativního právního aktu - nutno považovat za akt aplikace uvedeného ústavního zákona ...“. Tím není nijak vyvrácen výše uvedený závěr o smíšeném charakteru aktu. V hlavním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/09 potom plénum otevřeně normativní (smíšený) charakter rozhodnutí prezidenta potvrdilo a jako takové je zrušilo podle § 70 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, který dopadá výlučně na „prováděcí předpisy“: „... prvky normativního právního aktu (a to prováděcího), jež jsou obsaženy v uvedeném rozhodnutí prezidenta republiky, zakládají důvodnost postupu dle citovaného ustanovení § 70 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb.“.

Přeneseno do aktuálního řízení, domnívám se, že většinové stanovisko navrhovatelům křivdí, neboť jim vytýká nepochopení tehdejší argumentace Ústavního soudu. Navrhovatelé se však dovolávají přesně těch úvah, které jsou obsaženy ve výše uvedené citaci, a to dle mého názoru zcela případně. Pokud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 Ústavní soud zrušil rozhodnutí prezidenta o vyhlášení voleb, které považoval explicitně

za „právní předpis“, tím spíše je právním předpisem rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, ze dne 1. ledna 2013, neboť co do obsahu vykazuje ještě více typických normativních rysů (obecný normativní obsah určený obecně vymezené skupině adresátů za obecně stanovených podmínek, vůči nimž dochází k aplikaci teprve navazujícím individuálním aktem).

Pokud se týká právě obsahových znaků, většinové stanovisko odlišuje rozhodnutí o amnestii od právního předpisu (bod 17). Rozhodujícími odlišujícími kritérii má být jednorázovost, formální označení „rozhodnutí“ a plnění funkce výjimky z právního pravidla. Jsem přesvědčena, že stejné vlastnosti může mít i právní předpis, aniž by ztratil charakter právního předpisu, tedy, že uvedený popis je pravdivý, nepřináší však požadovanou argumentační pointu. Ostatně ani odkazované usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/98 ze dne 22. 4. 1999 (U 32/14 SbNU 309) nedospělo k závěru, že by vládní nařízení č. 55/1954 Sb., o chráněné oblasti Pražského hradu, (na jehož základě byla „jednorázově“ vyvlastněna katedrála sv. Víta) nebylo právním předpisem.

Toliko ke kvalifikaci rozhodnutí o amnestii jako „jiného právního předpisu“ dodávám, že jej považuji za právní předpis s právní silou zákona, neboť toliko zákon (norma vyšší právní síly) může měnit účinky jiného zákona, v tomto případě trestního.

Stručně shrnuto, v rozhodnutí o amnestii obecně i v napadeném čl. II spatřuji dostatek obsahových normativních znaků (relativní obecnost, závaznost, vynutitelnost, způsobilost nést pravidlo chování apod.; po formální stránce publikaci ve Sbírce zákonů apod.), aby se jednalo o právní předpis. V tomto ohledu se jedná o ústavně připuštěný průlom exekutivy do moci zákonodárné (normotvorná konkurence).

Doposud je logika většinového stanoviska jasná: není-li amnestie právním předpisem, není možno o ní rozhodovat v řízení dle § 64 a násl. zákona o Ústavním soudu, k projednání takového návrhu není Ústavní soud příslušný (a jakýkoliv obsah amnestie na tom nemůže nic změnit).

O to více pak nerozumím většinovému stanovisku, dle něhož je v navazujícím *obiter dicto* – v kontextu celého usnesení překvapivě – připuštěn přezkum rozhodnutí o amnestii v situacích „mimořádně současných“ (bod 42). Obsahový rozpor eventuální budoucí extrémní amnestie s čl. 9 odst. 2 Ústavy však dle mého názoru nemůže zajistit, aby se z něho toliko v takovém případě právní předpis „stal“. Pomímám nyní skutečnost, že pokud by otázka rozporu s čl. 9 odst. 2 Ústavy měla být nutnou součástí úvah o procesní přípustnosti a projednatelnosti návrhu, jak naznačuje *obiter dictum*, nezbylo by již o čem jednat v meritorním přezkumu. Bezvýjimečně formulovaná část IV.A) odůvodnění většinového stanoviska zjevně vylučuje abstraktní přezkum ústavnosti i té „nejextrémnější“ amnestie; pokud je

Ústavní soud jednou k řízení o takovém návrhu nepřislušný, nelze v budoucnu příslušnost založit jakoukoliv vlastní úvahou ve stylu „tuto amnestii bychom už zrušit měli“. Vzhledem k tomu, že zákon o Ústavním soudu obsahuje dosti omezený výčet „typů“ řízení před Ústavním soudem, není zřejmé, v jaké jiné „nějaké formě“ (bod 42) lze o přezkumu amnestie racionálně uvažovat.

III. Ústavní meze amnestie

Neodstranitelnou vnitřní rozpornost většinového stanoviska spatřuji rovněž v druhé nosné části odůvodnění IV.B) stran „přezkoumatelnosti“ rozhodnutí o amnestii.

Většinové stanovisko tvrdí, že pro formulaci rozhodnutí o amnestii nejsou stanovena žádná „hmotněprávní kritéria“ (bod 25), že „žádného ustanovení Ústavy“ neplyne standard pro ústavněprávní přezkum (bod 26), rozhodnutí je vyňato z „právní (soudní)“ kontroly a je „nezrušitelné“ (bod 27).

Marně hledám v českém ústavním pořádku a dvacetileté judikatuře Ústavního soudu opodstatnění výkladu amnestie jako „monarchistického rezidua“ a reflexe „suverenity panovníka“ jakožto argumentu kardinálního, který přebíjí všechny principy, zásady, doktríny, kautely a maximy, které Ústavní soud dosud pečlivě vážil a používal při ochraně právního státu před libovůli veřejné moci. Pochybuji, že ústavodárce vědomě v čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy vytvářel experimentální laboratoř „monarchismu“, jak učinilo většinové stanovisko. Ústava z roku 1993 je v tomto smyslu moderní ústavou, a nikoliv právním předpisem recipovaným z Rakousko-Uherska; neobstojí tedy naznačované paralely s absolutistickým panovníkem. Bylo-li cílem většiny pléna vytvořit argumentační zkratku „pokud mohl monarcha postupovat libovolně, může to i prezident“, nemohu s tím souhlasit. Má-li být napříště prezident při výkonu, byť jen jedině, pravomoci panovníkem „nad Ústavou“, měla většina pléna zároveň zdůraznit i nároky na osobnostní kvality takového „vládce“: sebeomezení, uměřenost, pokora. Pokud k tomu v minulosti mělo panovníkovi postačovat prosté vědomí vlády „z boží milosti“, přehlédla většina pléna současnou zásadní změnu paradigmatu, kdy je veřejná moc často vykonávána aktivisticky na samotných hranicích ústavních kompetencí, dokud tomu ústavní kontrolní mechanismus (brzda) nezabrání. Pouze takový politik – ústavní činitel je totiž všeobecně uznale hodnocen jako „silný“.

Žádný jiný ústavní institut kromě amnestie nedostal absolutní ústavní ochranu, žádný jiný ústavní institut (akt, krok, nečinnost orgánu veřejné moci) nemá privilegium být vždy a za všech okolností jen ústavním.

Zásadně odmítám úvahu, že Ústava umožňuje, aby, byť jen jediná, pravomoc ústavního orgánu byla takto koncipována jako „absolutně“ neo-

mezená. Naopak, výkon veřejné moci obecně i jednání všech ústavních orgánů jsou vždy omezeny přinejmenším vnitřními ústavními mezemi a principy právního a ústavního státu (dělba moci, ochrana základních práv, právní jistota, zákaz libovůle, dodržování mezinárodních závazků apod.). Tyto ústavněprávní limity lze řadit přinejmenším do třech okruhů (které se mohou překrývat):

První okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii tvoří čl. 9 odst. 2 Ústavy, dle něhož změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná. Judikatura Ústavního soudu a právní doktrína hovoří o materiálním jádru Ústavy.

Druhý okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii tvoří (mezinárodní) závazek postihovat nejzávažnější zločiny proti lidskosti (např. mučení a obdobné kruté, nelidské a ponižující zacházení, svěvolné zbavení života, násilné zmizení), jak v mezinárodní kazuistice plyne z rozhodnutí Nejvyššího soudu Argentiny ze dne 13. 7. 2007 ve věci *Mazzeo a ostatní*; či rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 13. 11. 2012 ve věci *Marguš v. Chorvatsko*, stížnost č. 4455/10.

Třetí okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii představuje povinnost státu chránit základní práva osob (především) v těch případech, kdy jedinou formou efektivní ochrany je právě trestní represe [*obiter dictum* k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/10 ze dne 28. 6. 2011 (N 123/61 SbNU 767; 232/2011 Sb.), bod 61]: „Není na volné úvaze státu, zda a jakým způsobem bude postihovat zločinnost. Ústavní soud setrvává na doktríně, že trestní řízení představuje toliko vztah mezi pachatelem a státem, tedy že ústavně není zaručeno právo třetí osoby (oznamovatele, poškozeného), aby jiná osoba byla stíhána a odsouzena. Nelze však zároveň pominout, že je jednoznačnou povinností státu zajistit ochranu základních práv včetně práv zaručených Úmluvou, a to i prostřednictvím efektivního trestního řízení, resp. že v určitých situacích lze hovořit o účinné ochraně (obětí) pouze prostřednictvím trestního práva. Selhání státu v této povinnosti může podle okolností představovat typicky porušení čl. 2 odst. 1, čl. 3 či 8 Úmluvy [*X a Y v. Nizozemsko*, rozsudek ze dne 26. 3. 1989, č. 8978/80, § 27; ‚This is a case where fundamental values and essential aspects of private life are at stake. Effective deterrence is indispensable in this area and it can be achieved only by criminal-law provisions (...); *M. C. v. Bulharsko*, rozsudek ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98, § 150–153; *Assenov a další v. Bulharsko*, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, č. 24760/94, § 102; *Osman v. Spojené Království*, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, č. 23452/94, § 115–116; a další].“.

Svůj názor, že amnestijní rozhodnutí nelze odstranit, většinové stanovisko opírá také o rozsudek ESLP ve věci *Lexa v. Slovenská republika* ze dne 23. 9. 2008 č. 54334/00. V dané věci se však ESLP zabýval otázkou přípustnosti stěžovatelova trestního stíhání podle vnitrostátního práva po vy-

hlášení amnestie hlavou státu, jež byla později (údajně) zrušena, a svůj závěr o její „neodstranitelnosti“ vyslovil ve vztahu k právní situaci, která v rozhodné době ve Slovenské republice panovala. Přitom se opřel o výklad, k němuž dospěl slovenský Ústavní soud mj. v nálezu sp. zn. I. ÚS 30/99, kterého se většinové stanovisko rovněž dovolává. Zde však musím připomenout, že ve zmíněné věci slovenský Ústavní soud řešil zcela jinou otázku, tedy zda prezident svým právním aktem může odvolat již jednou vyhlášenou amnestii, přičemž však před takovou úvahou nyní český Ústavní soud postaven není.

Z tohoto a ostatně ani z ničeho jiného neplyne, že by samotný ESLP zastával stanovisko nějakého absolutního zákazu zrušení milosti či amnestie ze strany národního ústavního soudu. Vyvozuji to ze skutečnosti, že ESLP sice poukázal na princip právní jistoty (a z něj plynoucí zákaz retroaktivity), jenž proti takovému postupu hovoří, současně však upozornil na možnost kolize vyhlášené amnestie, resp. výše uvedeného principu s mezinárodním právem (viz § 96 až 99), jakož i se základními lidskými právy, přičemž uvedl, že je-li zaměstnanec státu obviněn z trestných činů zahrnujících mučení nebo špatné zacházení, je nanejvýše důležité, aby trestní řízení a vynášení rozsudku nebylo časově limitováno a aby udílení amnestie nebo milosti nebylo přípustné (viz § 139). Zastávám proto názor, že ESLP nechal otázku možného zrušení amnestijního rozhodnutí otevřenou s tím, že její řešení bude záviset na konkrétních okolnostech případu.

Bez nároku na úplnost či přesnost tedy považuji existenci konkrétních ústavních limitů tvorby amnestijního rozhodnutí za zřejmou. V takovém případě je nesprávný závěr většiny pléna, že ústavněprávní přezkum rozhodnutí o amnestii je pro absenci ústavních referenčních kritérií pojmově vyloučen. Pro tento závěr je nerozhodné, že úvahy o relevanci čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (bod 36) či postihu zločinů proti lidskosti (bod 28) jsou ve většinovém stanovisku uvedeny, bohužel opět jako pouhé *obiter dictum*. Vnitřní rozpornost většinového názoru je opět především v tom, že nosná část odůvodnění bezvýjimečně vylučuje jakákoliv kritéria přezkumu, obratem ruky však přece jen nějaká naznačuje, zdá se pod dojmem mezinárodní komparace. Obě pozice zároveň však zastávat nelze: pokud by, byť okrajově zmíněné, ústavní meze byly zamýšleny vážně, ve stávající logice většiny pléna by teprve nepochybné prokázání jejich porušení umožnilo učinit procesní (!) závěr o příslušnosti Ústavního soudu ve smyslu § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu. Shledal-li by Ústavní soud (jakkoliv výjimečnou) protiústavnost amnestie, teprve takové zjištění by založilo procesní příslušnost Ústavního soudu. Jaká otázka by mu pak zbývala pro meritorní přezkum? Posouzení procesních podmínek řízení (nyní otázka, zda došlý návrh odmítnout pro nepřít-

slušnost) je tak činěno závislým na výsledku věcného přezkumu, a argumentace se tak nutně pohybuje v kruhu.

IV. Kontrola překročení pravomocí

V tomto kontextu méně závažná rovina problému je tvořena funkčními vztahy mezi nejvyššími ústavními orgány.

Ústavně mnohem silnější – než se dosud zdálo – institut rozhodnutí o amnestii je zařazen do čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy ve vazbě na čl. 63 odst. 3 Ústavy, dle něhož vyžaduje udělení amnestie ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. V praxi lze konstrukci kontrasignace hodnotit jako pojistku.

Současné znění Ústavy umožňuje ten závěr, že orgánem rozhodujícím o amnestii není (toliko samotný) prezident republiky, nýbrž orgán *ad hoc* složený ze dvou osob, a to prezidenta a předsedy vlády, z nichž každý má osud amnestie plně v rukou v tom smyslu, že každý z nich má plné oprávnění uvažovanou amnestii neumožnit (nerozhodnout o ní/nekontra-signovat ji). V tomto smyslu zejména předseda vlády není podřízen prezidentu republiky, zvláště pokud svým spolupodpisem uvaluje za rozhodnutí o amnestii odpovědnost na celou vládu (čl. 63 odst. 4 Ústavy).

Jako v žádném oboru lidské činnosti, ani při výkonu ústavních pravomocí nelze vyloučit, že funkce ústavní pojistky zůstane ne zcela naplněna. Většinové stanovisko vůbec neuvažuje o možnosti, že prezident republiky a předseda vlády mohou při výkonu svých pravomocí postupovat ultra vires, tedy své pravomoci překročit. Racionální ústavodárce dle mého názoru by do Ústavy nezakomponoval takový institut, který by umožnil moci výkonné (resp. toliko dvěma osobám) – bez jakékoliv (ústavní) soudní kontroly – zcela vyřadit z fungování státu systém trestního soudnictví, a to například opakovanými plošnými abolicemi. Přesto takovému postupu dává většinové stanovisko volný průchod.

V. Abolice

Účelem amnestie dle většinového stanoviska není bránit řádnému výkonu moci soudní, ale modifikovat účinky nebo následky ukončeného anebo probíhající trestního stíhání za účelem naplnění obecného dobra (skrze společenské milosrdenství, odpuštění či zapomenutí). Jedná se o situace, kdy věc nedospěje do fáze rozhodování o vině trestním soudem.

Zvláštní pozornost je nutno věnovat povaze plošné, hromadné abolicce, což se týká zvláště napadeného čl. II rozhodnutí o amnestii.

Většina pléna vyšla z toho, že v případě amnestie se jedná o možnost hromadně prominout nebo zmírnit tresty (resp. jejich důsledky) uložené určitému okruhu pachatelů trestných činů anebo nařídít nezahajovat či zastavit jejich trestní stíhání; již z podstaty amnestie vyplývá, že může ob-

sahovat prvky abolice, agraciace i rehabilitace [srov. čl. 62 písm. g), čl. 63 odst. 1 písm. j) a k) Ústavy]. Ponechávám nyní stranou, že plošná, a jak již bylo uvedeno, ničím neomezená abolice nemusí nutně z čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy plynout, a to například s přihlédnutím k mezinárodní komparaci.

Domnívám se, že v situaci, kdy institut amnestie stojí ve zřejmé konkurenci (nikoliv nutně kontrapozici) ke smyslu veřejné žaloby a účelům trestního práva, nemůže být amnestijní rozhodnutí výrazem libovůle, nýbrž výhradně určité spravedlnostní úvahy (napravení dysfunkce trestní represe, odstranění tvrdosti). Hovoří-li se v souvislosti s amnestií o milosrdenství, pak právě v kontextu trestní represe: viny a trestu. Jedině v tomto kontextu má akt milosrdenství svou vnitřní logiku. Není-li zde viny, není-li trestu, stává se milosrdenství prázdňým gestem, které zůstává nepochopeno a nedoceněno všemi dotčenými stranami (omilostněným i celou společností).

Uvedené platí v zvláště v případě abolice plošné, kdy jsou zastavována (nebo nejsou zahajována) trestní stíhání. Hromadné zastavování trestních stíhání, pokud nejsou dány jiné společensky sdílené trestně-politické důvody (změna sociálních a společenských poměrů, snížení náhledu společnosti na nebezpečnost trestního jednání, samozřejmě existence individuálních okolností na straně obviněných apod.), potom již nemusí být aktem milosrdenství, nýbrž prostou rezignací na hledání a nalezení pravdy, rezignací na rozhodnutí o vině, tím zároveň zpronevěřením se jedné ze základních funkcí státu (trestní represe ve prospěch obětí), a to s dezintegračními společenskými důsledky. Stát v závažných případech nemůže rezignovat na samotné rozhodování o vině, neboť by se tím zpronevěřil klíčovému úkolu, který je mu svěřen, a odepřel by společnosti integrační pocit očištění, katarze, o dalších funkcích trestního řízení ani nemluvě (odrazovací účinek pro potenciální pachatele apod.).

VI. Závěr

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že návrh měl být procesně připuštěn k věcnému projednání Ústavním soudem.

3. Odlišné stanovisko soudce Paula Rychetského

Odlišné stanovisko, které podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, uplatňuji, směřuje proti usnesení pléna, kterým byl odmítnut návrh skupiny senátorů na zrušení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013.

1. Soudím, že ohledně návrhu skupiny senátorů na zrušení rozhodnutí prezidenta republiky mělo plénum především jednoznačně posoudit otázku, zda skutečně považuje za možné, aby v „demokratickém právním

státu“ (čl. 1 odst. 1 Ústavy) mohla státní moc vydat rozhodnutí, které je vyloučeno z jakéhokoli přezkumu, zejména když jde o rozhodnutí s bezprostředním dopadem na práva celé skupiny občanů i na mezinárodní závazky, které Česká republika převzala a k jejichž dodržování se zavázala jak v mezinárodních smlouvách, tak v čl. 1 odst. 2 Ústavy. Jsem toho názoru, že přijetím principů materiálního pojetí právního státu, což Ústavní soud vyjádřil v celé řadě svých nálezů, se vyjádřila i zásada, že všechny akty veřejné moci podléhají kontrole ústavnosti, resp. že žádný takový akt se nemůže takové kontrole zcela vymykat. Absence konkrétní ústavní, případně právní úpravy určující věcnou, příp. místní příslušnost (pravomoc) orgánu povoláného k takové kontrole nemůže sama o sobě vyloučit možnost dotčeného subjektu dovolávat se ochrany proti aktu veřejné moci, který podle jeho tvrzení zasáhl do jeho subjektivních práv. V daném případě je ovšem návrhovatelem skupina senátorů, a nelze se tudíž vyhnout analýze povahy napadeného rozhodnutí z hlediska jeho povahy jako právního předpisu. Pokud přijatý návrh odmítavého usnesení dovozuje, že ústavní akt prezidenta republiky je třeba hodnotit jako „ústavní prerogativ prezidenta republiky“, takové hodnocení nikterak nevylučuje – jde-li o případ hromadné amnestie, a nikoliv individuální milosti podle čl. 62 Ústavy – jeho posouzení současně jako jednoho z pramenů práva. Samotný pojem prerogativ nevyjadřuje nic jiného než jednu z dalších forem zmocnění – ať již k vydání individuálního, nebo obecného právního aktu. Napadené rozhodnutí lze dle materiálního nazírání (kterému se Ústavní soud nemůže vyhnout a uchýlit se pouze k formální metodě) hodnotit – byť byl vydán formou „ústavního prerogativu“ – jako právní předpis sui generis, který má povahu obecně závazného právního aktu, neboť je jím vytvářeno předem dané pravidlo chování, v tomto případě adresované státním orgánům (v případě čl. II orgánům činným v trestním řízení), jež však má přímý dopad do práv a povinností dotčených fyzických osob, které se jím předvídaných následků mohou dovolávat. Jde sice o specifický, ale nepochybně závazný, normativní a relativně obecný pramen práva. Tomuto závěru se nevymyká ani úsudek, že jednorázová „konzumace“ napadeného aktu mu odebírá povahu právní normy, neboť jak je obecně známo, právní řád obsahuje celou řadu obecně závazných právních předpisů, které naplněním svého účelu anebo uplynutím času pozbývají účinnosti, nikoliv však platnosti (např. zákon o státním rozpočtu). Ostatně, pokud Ústavní soud takové akty přijaté formou zákona rušil, učinil tak prima facie z důvodu porušení ústavního principu dělby moci [viz jezy na Labi – náleží sp. zn. Pl. ÚS 24/04 ze dne 28. 6. 2005 (N 130/37 SbNU 641; 327/2005 Sb.) nebo runway na letišti Ruzyně – náleží sp. zn. Pl. ÚS 24/08 ze dne 17. 3. 2009 (N 56/52 SbNU 555; 124/2009 Sb.)].

2. Ústavní soud při dnešním rozhodování stál před posuzováním dvou – v daném případě proti sobě stojících – ústavněprávních paradigmat.

Prvým je požadavek, aby Ústavní soud nepřipustil a neartikuloval závěr, že v demokratickém právním státě může vydat státní moc rozhodnutí, které nikdo nemůže přezkoumat ani zrušit. Druhým je ústavní princip, podle něhož „státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon“ (čl. 2 odst. 3 Ústavy). V rozpravě pléna jsem zastával názor, že v daném případě měl Ústavní soud dát přednost první variantě a přikročit k materiálnímu přezkumu napadeného aktu prezidenta republiky a předsedy vlády (nepochybně s rizikem obvinění ze soudcovského aktivismu). Většina mých kolegů se přiklonila k variantě druhé a mrzí mě, že se neuchýlila ani k minimální cestě, v jejímž rámci měla možnost konstatovat, že takový stav je v demokratickém právním státu dlouhodobě nepřijatelný, a přikročit k posouzení namítaných zásahů do Ústavou chráněných práv, aniž by své závěry promítla do výroku a omezila se na jejich konstatování pouze v rámci odůvodnění. Takové úvahy bylo třeba ovšem vyjádřit ve formě nálezu (byť zamítavého), pro který přitom předložený návrh skupiny senátorů poskytoval rozsáhlý a kvalitní argumentační materiál.

3. Obě varianty ovšem předpokládaly, že Ústavní soud návrh projedná v řádné proceduře, v jejímž rámci vyzve účastníky k vyjádření, provede dokazování, ze kterého spolehlivě zjistí, za jakých okolností návrh rozhodnutí o amnestii vznikl, jak a kdy došlo k jeho kontrasnaci předsedou vlády, a rozhodne posléze nálezem, který bude mít obecně závazné účinky a bude obsahovat i úvahy o krajních situacích, které budou vyžadovat zásah Ústavního soudu, jakož i úvahy de constitutione ferenda včetně příslušné komparativní pasáže. V této souvislosti upozorňuji na alternativní návrh skupiny senátorů, se kterým se usnesení podle mého názoru nevypořádalo uspokojivým způsobem, přičemž místo toho „vyslovilo pochopení“ se ztíženým právním postavením poškozených z hlediska občanskoprávní cesty při uplatňování práv, o které přišli v rámci adhezního řízení zastaveného v důsledku amnestie. V této souvislosti mám na mysli nejen změnu procesního postavení, ale především materiální změnu způsobenou zánikem zajišťovacích opatření vůči majetku amnestovaných spojenou s téměř absolutní ztrátou naděje na uspokojení náhradových nároků.

4. V důsledku odmítnutí návrhu skupiny senátorů se Ústavní soud zcela vyhnul přezkoumání ústavnosti napadeného rozhodnutí o amnestii, i když v akademické rovině v rámci obiter dicti (část VII) připustil, že by tak výjimečně učinil v případě tak výrazného amnestijního excessu, který by naplňoval porušení ústavního příkazu o nezměnitelnosti podstatných náležitostí demokratického právního státu podle čl. 9 odst. 2 Ústavy. V přijatém usnesení, proti němuž tímto disentem oponuji, se však většina ani nepokusila zargumentovat, že o takový případ v daném případě nešlo. Navíc jsem přesvědčen, že v případě přezkumu napadeného rozhodnutí o amnestii mělo být jako základní referenční kritérium použito ustanovení čl. 1 odst. 2

Ústavy, podle něhož je Česká republika povinna dodržovat své mezinárodní závazky. Jsem přesvědčen, že tento příkaz platí bezvýjimečně i pro prezidenta republiky a jeho rozhodnutí o amnestii v aboliční části. Přinejmenším podle čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a podle Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, podepsané jménem České republiky ve Štrasburku dne 18. prosince 1995, se náš stát zavázal k trestnímu postihu vyjmenovaných zločinů a k zamezení legalizace výnosů z trestné činnosti. Ústavní soud měl napadený čl. II rozhodnutí o amnestii posoudit z hlediska ústavního závazku k dodržování uvedených mezinárodních úmluv, kterými je Česká republika vázána. Pokud by zjistil, že čl. II rozhodnutí o amnestii se vztahuje i na skutky, které se zavázala Česká republika stíhat, a na zajištěný majetek, který se zavázala konfiskovat, měl ve vztahu k těmto trestním řízením k částečnému zrušení čl. II rozhodnutí prezidenta republiky sám přikročit. V žádném případě nemohu akceptovat úvahu obsaženou v bodě 45 usnesení, podle níž měly čl. 1 odst. 2 Ústavy o přednosti mezinárodních závazků aplikovat obecné soudy samy a v rámci řízení odmítnout přiznávat účast na amnestii podle čl. II, přestože samotný Ústavní soud se k takovému kroku neodhodlal.

4. Odlišné stanovisko soudce Miloslava Výborného k odůvodnění usnesení

1. S výrokem přijatého usnesení souhlasím, neboť nemám potřebu principiálně odporovat základním východiskům, o něž se učiněné rozhodnutí opírá.

2. To však nic nemění na výhradách, které dále vyjadřuji k důvodům, pro něž byl návrh odmítnut, a to ačkoliv jistě mnozí – a já sám nejsem dalek od jejich úsudku – bez výhrad podpoří juristickou sílu v odůvodnění traktovaných závěrů Ústavního soudu.

3. Přesto však nemohu se ztotožnit s příkrým hodnocením právních vývodů navrhovatelů tak, jak je obsaženo např. v bodě 32 přijatého usnesení. Nesdílím názor, že by úvahy navrhovatelů přednesené byly pouhými nepřiléhavými spekulacemi vyznačujícími se tím, že jsou pro sledované amnestijní téma zcela bezcenné. Naopak se domnívám, že navrhovatelé předložili argumentaci prima facie nikoli nerozumnou, mimoběžnou či chybnou, pročež, a to bez ohledu na fakt, že ji nesdílím, nepovažuji za správné jejich úvahy bez dalšího vyloučit z pozornosti, kterou si dle mého úsudku zasloužily.

4. Odůvodnění přijatého usnesení též uvádí (bod 27), že amnestijní rozhodnutí je „v zásadě z právní (soudní) kontroly vyňato, a proto je nutno je považovat za nezrušitelné, včetně ze strany soudní moci“ s tím, že k dispozici je toliko odpovědnost politická. Takovýto rezolutní závěr zřejmě nemůže platit bezvýjimečně. To ostatně obratem „v zásadě“ a především tím,

co je uvedeno jako obiter dictum (body 41 a násl.), poněkud cudně přiznává i samo usnesení. Zde zcela souhlasím s tím, co je uvedeno v bodě 42, totiž že ani amnestijní rozhodnutí „nemusí být provždy z efektivní kritiky vyjmuta“, že „i prezident je při realizaci svého amnestijního oprávnění vázán ústavním rámcem, včetně jeho hodnotového vymezení“ nebo že v extrémní situaci lze si ochranu základních hodnot tvořících materiální jádro Ústavy přezkumem amnestie ze strany Ústavního soudu představit. Zde se však nabízí otázka, nebylo-li by přesnějším vyústěním těchto závěrů opření odmítacího výroku o zjevnou neopodstatněnost, a nikoliv o nedostatek přezkumné pravomoci (slovy zákona o Ústavním soudu „příslušnosti“) Ústavního soudu.

5. Stran úvah o odpovědnosti za obsah amnestijního rozhodnutí navíc – dle mého názoru – nedostatečně odůvodnění přijatého usnesení reflektuje ústavně nezpochybnitelnou skutečnost, že za amnestijní akt nese odpovědnost prezident, nýbrž vláda. Kontrasignací prezidentova rozhodnutí ohlásil jménem vlády její předseda vládní souhlas se vším, co amnestie obsahuje. Slušelo se tu tedy připomenout a zdůraznit, že prezidentova vůle vyjádřená napadeným amnestijním článkem podléhá kontrole, a to kontrole kontrasignační. A právě v rámci úvah nikoliv prezidenta republiky, ale předsedy vlády měly být vzaty předsedou vlády v potaz všechny souvislosti s aboličním amnestijním rozhodnutím spojené i všechny důsledky, které takové rozhodnutí (např. i pro jeho nevyhnutelný dopad do dělby moci či do základních práv poškozených) může přinést. Přenášet dodatečně odpovědnost za tyto úvahy, a to ať již absentovaly, nebo byly z nich vyvozené konsekvence považovány za souladné s principy demokratického právního státu, z vlády na Ústavní soud není přijatelné nejen pro důvody v přijatém usnesení uvedené, ale také proto, že by tímto přenosem byl význam ústavní nezbytnosti kontrasignace amnestijního rozhodnutí de facto negován. Teprve následná kontrola důsledků amnestie Ústavním soudem kromě toho postrádá efektivitu.

Č. 3

K aktivní legitimaci stěžovatelů v řízení o ústavní stížnosti**K legitimnímu očekávání oprávněných osob na vydání náhradních pozemků Pozemkovým fondem České republiky**

Absence zákonné úpravy zvláštního řízení, v jehož rámci by se mohlo více oprávněných osob domáhat za splnění podmínek vymezených nálezem Ústavního soudu ze dne 4. března 2004 sp. zn. III. ÚS 495/02 (N 33/32 SbNU 303) uzavření smlouvy o bezúplatném převodu konkrétního jimi vybraného pozemku ve vlastnictví České republiky, neumožňuje, aby byly jednotlivé oprávněné osoby, které uplatnily tento nárok žalobou vůči Pozemkovému fondu České republiky (nyní České republice – Státnímu pozemkovému úřadu; srov. § 22 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů), účastníky řízení všech na základě těchto žalob zahájených řízení. Z tohoto důvodu nejsou tyto osoby ani aktivně legitimovány k podání ústavní stížnosti proti rozhodnutí, jímž bylo rozhodnuto v řízení o žalobě jiné oprávněné osoby.

Usnesení

Ústavního soudu – soudce zpravodaje Pavla Rychetského – ze dne 25. března 2013 sp. zn. III. ÚS 508/13 ve věci ústavní stížnosti Jana Bartůňka a Jany Vašíkové, obou zastoupených JUDr. Zuzanou Navrátilovou, advokátkou se sídlem Praha 3, Jeseníova 1151/55, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 14. prosince 2012 č. j. 20 C 321/2011-216, jímž bylo rozhodnuto o žalobě jiné oprávněné osoby, kterou se domáhala uzavření smlouvy o bezúplatném převodu (náhradního) pozemku ve vlastnictví státu, spojené s návrhem na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí podle § 79 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Výrok

Ústavní stížnost a návrh s ní spojený se odmítají.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 6. února 2013, se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedeného pravomocné-

ho rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 (dále též „obvodní soud“). Napadeným rozsudkem bylo vyhověno žalobě Jiřího Kerlesa, který se proti Pozemkovému fondu České republiky (dále jen „pozemkový fond“; nyní České republiky - Státnímu pozemkovému úřadu, srov. § 22 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů) domáhal uložení povinnosti uzavřít s ním ve stanovené lhůtě smlouvu o bezúplatném převodu pozemku p. č. X/1 (ostatní plocha) o výměře 9 122 m², zapsaného na LV č. XX pro katastrální území Motol, obec Praha, vedeném Katastrálním úřadem pro hlavní město Prahu, katastrálním pracovištěm Praha. Nárok na jeho vydání měl uvedenému žalobci vzniknout jako osobě oprávněné s restitučními nároky podle § 11 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, (dále jen „zákon o půdě“), ve znění zákona č. 183/1993 Sb. [tj. ve znění účinném do 13. dubna 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 131/2006 Sb.; k uvedenému nároku srov. též nález ze dne 13. prosince 2005 sp. zn. Pl. ÚS 6/05 (N 226/39 SbNU 389; 531/2005 Sb.)]. Proti uvedenému rozsudku nebylo podáno odvolání; právní moci nabyl dne 23. ledna 2013.

2. Stěžovatelé se v řízení vedeném u obvodního soudu pod sp. zn. 34 C 90/2012 domáhají vydání téhož pozemku ze stejného titulu. Rozsudkem ze dne 26. září 2012 č. j. 34 C 90/2012-159 soud jejich žalobě vyhověl, rozhodnutí však nenabývalo právní moci, protože proti němu podal pozemkový fond odvolání. Řízení před obecnými soudy tak zatím nebylo pravomocně skončeno. Napadený rozsudek byl stěžovatelům doručen dne 31. ledna 2013, a to na základě jejich žádosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

3. Podstatou ústavní stížnosti je tvrzený zásah do základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod, jehož se měl obvodní soud dopustit tím, že vědom si nastalé situace v rámci dokazování, předcházení škod a vzniku duplicitního vlastnictví nepřerušil řízení vedené pod sp. zn. 20 C 321/2011 podle § 109 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu a nevyčkal rozhodnutí Městského soudu v Praze o odvolání proti rozsudku, kterým bylo, byť nepravomocně, vyhověno žalobě stěžovatelů. Stěžovatelé dále poukazují na to, že Jiří Kerles podal svoji žalobu již 20. října 2011, ačkoliv Česká republika se stala vlastníkem předmětného pozemku a pozemkový fond jeho správcem až zápisem provedeným dne 14. srpna 2012. Tato žaloba se tedy původně musela týkat buď jiných pozemků, nebo byla podána zcela nesprávně vůči nevládnímu pozemku, avšak při znalosti toho, že své vlastnictví během několika měsíců nabude. Na rozdíl od rozsudku v jejich věci ale pozemkový fond nepodal proti napadenému rozsudku odvolání, přičemž stejně tak postupoval i v jiných věcech výše uvedeného žalobce.

II. Posouzení aktivní legitimace stěžovatelů

4. Předtím, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání návrhu stěžovatelů, musel se zabývat otázkou, zda jsou splněny podmínky pro jeho projednání stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

5. Podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

6. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a spisu vedeného před Obvodním soudem pro Prahu 5 sp. zn. 20 C 321/2011 vyplývá, že uvedený žalobce i stěžovatelé se svými žalobami domáhali v samostatných řízeních uzavření smlouvy o bezúplatném převodu jiného (náhradního) pozemku ve vlastnictví státu podle § 11 odst. 2 zákona o půdě, ve znění zákona č. 183/1993 Sb., který si za tímto účelem vybrali. Je namístě připomenout, že výběr konkrétního pozemku ze strany oprávněných osob mimo cestu veřejné nabídky podle § 11a zákona o půdě a jeho případné uplatnění žalobou přichází v úvahu toliko jako *ultima ratio*, tedy jako poslední možnost, jak se domoci svého nároku na vydání náhradního pozemku proti svévolnému postupu pozemkového fondu [srov. především nález ze dne 4. března 2004 sp. zn. III. ÚS 495/02 (N 33/32 SbNU 303); dále též nálezy ze dne 30. října 2007 sp. zn. III. ÚS 495/05 (N 174/47 SbNU 323), ze dne 15. října 2009 sp. zn. IV. ÚS 1835/08 (N 215/55 SbNU 27), ze dne 13. ledna 2010 sp. zn. I. ÚS 3169/07 (N 5/56 SbNU 41), ze dne 1. září 2010 sp. zn. I. ÚS 125/10 (N 180/58 SbNU 579) a ze dne 25. dubna 2012 sp. zn. I. ÚS 2989/09 (N 88/65 SbNU 193)]. Typicky půjde o situaci, kdy tento fond dlouhodobě nevyhlašoval žádné veřejné nabídky nebo tak činil v nedostatečném množství, a to i přes aktivitu oprávněné osoby vůči němu. S taktó vymezenou možností výběru konkrétního pozemku je nicméně spojena i eventualita, že o jeden konkrétní pozemek projeví zájem více oprávněných osob a následně všichni uplatní svůj nárok na jeho vydání žalobou. Je zřejmé, že k jeho uspokojení nebude moci dojít ve všech případech vydáním téhož pozemku, nýbrž ten bude moci získat jen jeden z nich. Nalezení spravedlivého řešení této kolize přitom není triviální.

7. Zákon nestanoví zvláštní řízení, v jehož rámci by mohl být posuzován nárok jednotlivých oprávněných osob na bezúplatný převod konkrétního pozemku a jehož výsledkem by bylo nejen rozhodnutí o existenci tohoto nároku, nýbrž i rozhodnutí o pořadí, v jakém jej budou moci tyto osoby uplatnit. Předmětný nárok může být uplatněn pokaždé toliko žalobou oprávněné osoby proti pozemkovému fondu (nyní České republice – Státnímu pozemkovému úřadu), o níž bude vedeno řízení zpravidla jen za účasti

těchto dvou subjektů, tedy žalobce a žalovaného. Ani případné spojení věci podle § 112 odst. 1 občanského soudního řádu, jež za předpokladu existence zákonem stanovených podmínek závisí na uvážení soudu, by přitom nic nezměnilo na tom, že výsledkem řízení by nemohlo být rozhodnutí o tom, který z žalobců má přednostní nárok. O každém z nároků by muselo být rozhodnuto zvlášť s tím, že budou-li splněny podmínky vymezené nálezem sp. zn. III. ÚS 495/02 (viz výše), pak bude nárok na vydání této konkrétní nemovitosti přiznán více oprávněným osobám. Případné podání řádného či mimořádného opravného prostředku proti (příslušné části) rozhodnutí ve věci nároku jedné z oprávněných osob by navíc nemělo vliv na rozhodnutí soudů týkající se nároků osob ostatních a stejně tak by nemohlo ovlivnit ani jejich vykonatelnost.

8. Uvedené lze shrnout tím způsobem, že ačkoliv se oprávněná osoba může za splnění podmínek vymezených nálezem sp. zn. III. ÚS 495/02 domáhat žalobou proti pozemkovému fondu (nyní České republice – Státnímu pozemkovému úřadu) uložení povinnosti uzavřít smlouvu o bezúplatném převodu konkrétního jí vybraného pozemku ve vlastnictví České republiky, nelze vyloučit, že tento pozemek bude nakonec převeden na jinou oprávněnou osobu. Absence zákonné úpravy zvláštního řízení, v jehož rámci by bylo o tomto nároku rozhodnuto ve vztahu ke všem oprávněným osobám požadujícím vydání konkrétního pozemku, neumožňuje, aby byly jednotlivé oprávněné osoby, které podaly příslušnou žalobu, účastníky řízení všech na základě těchto žalob zahájených řízení. Z toho přitom plynou důsledky i ve vztahu k aktivní legitimaci stěžovatelů v řízení o ústavní stížnosti, neboť je zřejmé, že v řízení o žalobě jiné oprávněné osoby, vedeném pod sp. zn. 20 C 321/2011, nejenže nevystupovali jako účastníci řízení, ale ani takovéto postavení neměli mít. Posledně uvedenou skutečnost nakonec stěžovatelé nijak nerozporují.

9. Poněvadž je postavení účastníka řízení (případně vedlejšího účastníka) nezbytnou podmínkou aktivní legitimace k podání ústavní stížnosti proti rozhodnutí, jímž bylo toto řízení skončeno [srov. např. usnesení z 18. února 1997 sp. zn. III. ÚS 338/96 (U 4/7 SbNU 339) nebo z 8. prosince 2003 sp. zn. IV. ÚS 612/03 (U 27/31 SbNU 361)], je zřejmé, že tato podmínka není v případě stěžovatelů splněna. Ústavnímu soudu tedy nezbylo než jejich ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, odmítnout jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným. Stejným způsobem rozhodl i o akcesorickém návrhu na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku.

10. Nad rámec uvedené považuje Ústavní soud za žádoucí dodat, že otázka přednosti jednotlivých nároků byla ze strany stěžovatelů předstřena zcela legitimně a že toto usnesení nelze vykládat v tom smyslu, že pověcuje takové jednání pozemkového fondu (nyní Státního pozemkové-

ho úřadu), jehož důsledkem by byla jeho libovůle při přidělování určitého pozemku oprávněným osobám. To se přitom obecně dotýká i postupu tohoto fondu (úřadu) v řízeních o žalobách oprávněných osob, kterými se tyto domáhají uzavření smluv o bezúplatném převodu jimi vybraných pozemků, včetně rozhodování o využití opravných prostředků. V daném případě sice Ústavní soud není oprávněn přezkoumávat důvody odvolání pozemkového fondu ve věci stěžovatelů, nicméně postup, kdy k podání odvolání došlo pouze v jejich případě, zatímco v případě pozdějšího rozsudku soudu prvního stupně v jiném řízení, proti němuž směřuje ústavní stížnost, k tomu nedošlo, ale vyvolává důvodné pochybnosti (nebo dokonce až podezření), zda ze strany tohoto fondu nejde fakticky o nepřímý výběr oprávněné osoby, již budou tyto pozemky přiděleny, aniž by byla jasná jakákoliv kritéria, na jejichž základě byla právě tato osoba upřednostněna před jinou. Uvedené platí zvláště z toho důvodu, že v obou řízeních před soudem prvního stupně byly, jak vyplývá z textu příslušných rozhodnutí, uplatněny srovnatelné, byť nikoliv totožné, námitky.

11. Situace stěžovatelů je důsledkem dlouhodobého porušování legitimního očekávání oprávněných osob ze strany Státního pozemkového úřadu (předtím pozemkového fondu), který navzdory tomu, že jim byl přiznán nárok na vydání náhradních pozemků, neplní v tomto směru dostatečným způsobem své zákonné povinnosti. Je nezbytné, aby aktivně vypisoval veřejné nabídky, jejichž prostřednictvím budou moci být uspokojovány restituční nároky oprávněných osob. Až v takovém případě totiž tyto nebudou muset přistupovat k podávání předmětných žalob, jak tomu bylo v daném případě. Pakliže však k podání takovéto žaloby došlo a soud uznal její důvodnost, příslušný soud by měl v průběhu řízení reflektovat případnou skutečnost, že se uplatněný nárok ukáže být nevykonatelným (např. z důvodu, že tyto pozemky již dál nejsou ve vlastnictví České republiky), a umožnit dotčeným oprávněným osobám (žalobcům), podají-li návrh podle § 95 občanského soudního řádu, změnu návrhu v tom smyslu, že se ještě v rámci tohoto řízení budou moci domáhat bezúplatného převodu jiného pozemku [srov. v této souvislosti právní závěry obsažené v nálezů ze dne 11. listopadu 2003 sp. zn. IV. ÚS 525/02 (N 131/31 SbNU 173), které se přiměřeně uplatní i v dané věci].

Č. 4

K rozhodování o ústavní žalobě Senátu Parlamentu České republiky proti prezidentu republiky

Procesní ustanovení obsažené v § 98 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění, jež bylo účinné do 7. března 2013, je pro žalovaného příznivější, než ve znění účinném od 8. března 2013, neboť do výčtu důvodů, pro něž nelze řízení zastavit (nýbrž naopak v řízení by bylo třeba pokračovat), výslovně zařadilo další důvod, a sice zánik funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl zvolen.

V případech, že žalované ústavní delikty měly být spáchány před datem 8. 3. 2013, lze absenci výslovné právní úpravy pro postup Ústavního soudu v případech, kdy po podání ústavní žaloby skončí funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl zvolen, hodnotit jako mezeru v právu, kterou je zapotřebí vyplnit interpretací *per analogiam*. Analogie ve prospěch obviněného (*analogia in bonam partem*) je přípustná, a to i v oblasti práva procesního. V této posuzované věci Ústavní soud pokládá za analogický důvod, srovnatelný s výslovně uvedeným důvodem vedoucím k zastavení řízení v § 98 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, též skončení funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl prezident zvolen.

Ústavněprávní deliktní odpovědnost pro velezradu je vázána na výkon funkce (úřadu) prezidenta. Jakmile prezidentská funkce (z jakéhokoli důvodu) zanikne, ztrácí její dřívější nositel (bývalý prezident) zásadně způsobilost být nadále jako žalovaný účastníkem řízení o ústavněprávním deliktu. Možnost, aby řízení o ústavní žalobě pokračovalo i po skončení prezidentského úřadu, je tedy obecně vyloučena; výjimky umožňující eventuálně po skončení výkonu funkce nezastavovat řízení musí být explicitě stanoveny zákonem. Právní úprava účinná do 7. 3. 2013 připouštěla v § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu jedinou takovou výjimku pro pokračování v řízení, a to vzdání se úřadu prezidenta. Pro případ zániku funkce uplynutím doby, na niž byl zvolen, žádná taková výjimka neexistovala, nelze ji tedy dovozovat aplikací nové normy k tíži ústavně žalovaného.

Nepotřebnost pokračovat v řízení s ústavně žalovaným, jehož funkce již zanikla uplynutím funkčního období do 7. 3. 2013, lze dovodit též ze smyslu (*ratio legis*) institutu ústavní žaloby. Ústavodárce byl veden především potřebou vytvořit ústavněprávní institut umožňující zbavit úřadu prezidenta takovou osobu, která svým extrémně excesivním, a tudíž protiústavním jednáním ohrožuje či porušuje samotné základy státu.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Vlasty Formánkové, Vojena Güttlera, Pavla Holländera, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Dagmar Lastovecké, Jana Musíla (soudce zpravodaj), Jiřího Nykodýma, Miloslava Výborného a Michaely Židlické ze dne 27. března 2013 sp. zn. Pl. ÚS 17/13 ve věci ústavní žaloby Senátu Parlamentu České republiky, zastoupeného senátorem Mgr. Jiřím Dienstbierem, proti ústavně žalovanému prezidentu republiky prof. Ing. Václavu Klausovi, CSc., pro velezradu, zastoupenému JUDr. Markem Nespalou, advokátem se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 21, jako obhájcem.

Výrok

Řízení se zastavuje.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavnímu soudu byla dne 5. března 2013 doručena ústavní žaloba Senátu Parlamentu České republiky (dále též jen „Senát“, případně „ústavní žalobce“) proti prof. Ing. Václavu Klausovi, CSc., (dále též jen „ústavně žalovaný“) jako prezidentu republiky pro velezradu dle článku 65 odst. 2 Ústavy České republiky, ve znění účinném do 7. března 2013, a dle ustanovení § 96 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. března 2013.

2. Žalovaný ústavní delikt velezrady Senát vymezil po skutkové stránce v bodech A. až E. takto:

„A. Prezident republiky ode dne 5. června 2012 do dne podání této ústavní žaloby nezavršil svým podpisem ratifikaci rozhodnutí Evropské rady, kterým se mění článek 136 Smlouvy o fungování Evropské unie, pokud jde o mechanismus stability pro členské státy, jejichž měnou je euro, s nímž vyslovily dle čl. 39 odst. 4 Ústavy souhlas obě komory Parlamentu České republiky třípětinovou většinou, a to Senát dne 25. dubna 2012 a Poslanecká sněmovna dne 5. června 2012, přičemž k této ratifikaci byl poté, co jeho nečinnost byla zjevná, výslovně vyzván usnesením Senátu dne 6. prosince 2012, na kteréžto prezident republiky reagoval tak, že veřejně prohlásil, že rozhodnutí Evropské rady neratifikuje, čímž porušil svou povinnost prezidenta republiky bez zbytečného odkladu ratifikovat (tzn. formálně navenek potvrdit řádný průběh vnitrostátní schvalovací procedury) mezinárodní smlouvu, která byla řádně jím samotným nebo vládou z jeho pověření sjednána a s jejíž ratifikací vyslovil souhlas demo-

kraticky zvolený zákonodárny sbor, zejména jde-li o mezinárodní smlouvy podle čl. 10a Ústavy schvalované kvalifikovanou ústavní většinou poslanců a senátorů.

B. Prezident republiky ode dne 20. března 2012 do dne podání této ústavní žaloby nejmenoval ani jednoho soudce Ústavního soudu a ze stávajících soudců jeho místopředsedu v návaznosti na to, že v tomto období se uvolnila celkem tři místa soudců Ústavního soudu, a to ve dnech 20. března 2012, 6. června 2012 a 28. ledna 2013, a funkce místopředsedy Ústavního soudu dne 20. března 2012, i když tato okolnost uvolnění míst tří soudců Ústavního soudu, stejně jako místopředsednické funkce, byla prezidentu republiky známa předem minimálně od počátku trvání jeho funkčního období, a současně prezident republiky nevyvinul ani žádnou odpovídající činnost směřující k obsazení uvolněných míst s výjimkou podání Senátu dvou návrhů na jmenování, se kterými Senát nevypravil souhlas, přičemž dne 25. ledna 2013 prostřednictvím svého tiskového mluvčího seznámil prezident republiky veřejnost s tím, že již žádného kandidáta Senátu nenavrhne, čímž vážně ohrozil řádné fungování Ústavního soudu jakožto ochránce zákonosti a ústavnosti jednání státu, a vystavil tak ohrožení ochrany základních práv osob a občanů a řádné fungování ústavního systému České republiky a soustavy jejích orgánů veřejné moci a zcela tak rezignoval na jednu z nejdůležitějších povinností prezidenta republiky.

C. Prezident republiky dne 1. ledna 2013 udělil amnestií vyhlášenou dne 2. ledna 2013 ve Sbírce zákonů pod č. 1/2013 Sb., jejíž článek II nařídil, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než osm let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující deset let, čímž výrazně zasáhl do fungování trestní justice, významně ji demotivoval v další práci a nezávislé činnosti dle zákona a oslabil důvěru veřejnosti ve vymahatelnost práva a v existenci prvku spravedlnosti v rozhodování soudů a činnosti orgánů činných v trestním řízení a prezidenta republiky.

D. Prezident republiky po celou dobu trvání svého funkčního období, tedy ode dne 7. března 2008 do dne podání této ústavní žaloby, nerozhodl s uvedením důvodů takového rozhodnutí o návrhu na jmenování JUDr. Petra Langera, Ph.D., soudcem, i když mu uložil tak učinit ve lhůtě šesti měsíců Městský soud v Praze svým rozsudkem ze dne 15. června 2007 č. j. 5 Ca 127/2006-122, který nabyl právní moci dne 17. července 2007 a který byl po zamítnutí kasační stížnosti prezidenta republiky shledán zákonným a správným rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 21. května 2008 č. j. 4 Ans 9/2007-197, jenž nabyl právní moci dne 13. června 2008, čímž hrubě znevážil autoritu soudní moci ve státě, hrubě zpochybnil ochranu základních práv a svobod soudní mocí a povýšil zvlí a svévoli nad právo.

E. Prezident republiky po značnou část trvání svého funkčního období, tedy ode dne 7. března 2008 do dne 5. března 2012 otálel s podpisem ratifikace Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě zakládajícího systém kolektivních stížností ze dne 9. listopadu 1995, s nímž vyslovily souhlas obě komory Parlamentu České republiky, a to Poslanecká sněmovna dne 21. května 2003 a Senát dne 10. září 2003, přičemž ratifikaci prezident republiky dokončil, až byv výslovně vyzván usnesením Senátu dne 29. února 2012 poté, co jeho úřad prezidenta trval déle než osm let, čímž už ve svém druhém funkčním období dlouhodobě a soustavně porušoval po dobu téměř čtyř let svou povinnost prezidenta republiky bez zbytečného odkladu ratifikovat (tzn. formálně navenek potvrdit řádný průběh vnitrostátní schvalovací procedury) mezinárodní smlouvu, která byla řádně jím samotným nebo vládou z jeho pověření sjednána a s jejíž ratifikací vyslovil souhlas demokraticky zvolený zákonodárny sbor.“

3. Takto vymezenými skutky se dle Senátu ústavně žalovaný opakovaně dopustil jednání směřujícího proti svrchovanosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu. Senát proto navrhl, aby Ústavní soud rozhodl nálezelem, že se „prezident republiky prof. Ing. Václav Klaus, CSc., jedním vymezeným pod shora uvedenými body A. až E. dopustil veleizrady a ztrácí prezidentský úřad a způsobilost jej znovu nabýt, jakož i nárok na prezidentský plat a další požitky po skončení výkonu funkce podle zvláštního předpisu“.

4. Senát dále podrobně označil přílohy ústavní žaloby, jež navrhuje provést jako listinné důkazy u jednotlivých žalobních bodů.

II. Argumentace Senátu

5. Senát v odůvodnění ústavní žaloby nejprve shrnul svůj obecný náhled na postavení prezidenta a jeho odpovědnost v rámci ústavního pořádku České republiky. Zdůraznil republikánskou státní formu, v níž prezident nepožívá žádného specificky nadřazeného nebo mocenského postavení, jako je tomu např. v konstitučních monarchiích. Prezident není vládnoucí osobou – nejvyšším orgánem výkonné moci je vláda. Funkci prezidenta je třeba vnímat důsledně jako úřad s konkrétně vymezenými pravomocemi, jejichž nositel může svou vůli vůči jiné osobě nebo orgánu prosazovat jen v mezích výslovného zákonného zmocnění (srov. čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky). Tak jako kterýkoli úředník státu, musí i prezident své pravomoci vykonávat řádně, a nikoli s libovůlí, nemůže případně své povinnosti neplnit vůbec. Senát zmiňuje absenci odpovědnosti prezidenta, jeho indemnitu a imunitu. V ústavní žalobě pro veleizrady Senát spatřuje jediný dostupný prostředek, jímž lze vůči prezidentu republiky vyvodit odpovědnost nejen za porušení ústavních předpisů, ale i za porušení běžných zákonů a za svévolný výkon jeho funkce. K těmto závěrům Senát dospívá

mimo jiné s poukazem na znění prezidentského slibu a na skutečnost, že skutková podstata velezrady byla doposud upravena pouze na úrovni běžného zákona (§ 96 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. 3. 2013). Senát dále podává podrobný skutkový a právní komentář ke každému z pěti jednání, jež jsou ústavně žalovanému vytýkána.

6. Ke skutku popsanému ad A. Senát opětovně zdůraznil povinnost prezidenta bez zbytečného odkladu ratifikovat mezinárodní smlouvu, tzn. formálně navenek potvrdit řádný průběh vnitrostátní schvalovací procedury. Ve fázi ratifikace prezident nedisponuje vůči mezinárodní smlouvě právem veta ani nemá na výběr, zda ratifikaci provede či nikoli. Pokud ústavně žalovaný s obsahem mezinárodní smlouvy z politických či ideologických důvodů nesouhlasil, měl ze své funkce možnost tento svůj postoj vyjádřit během schvalovacího procesu jak na úrovni jednání vlády, tak i v průběhu projednávání v obou komorách Parlamentu. Ústavně žalovaný byl rovněž oprávněn vyvolat před Ústavním soudem řízení, v němž by byla posouzena slučitelnost projednávané mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem. Ústavně žalovaný však žádnou z těchto možností nevyužil, ale rozhodl se svévolně ignorovat výsledek schvalovacího procesu s pohrdlivým vyjádřením, že předmětná mezinárodní smlouva je „zrůdnost“. Senát má za to, že ústavně žalovaný tímto jednáním hrubě znevažil funkce všech ostatních ústavních orgánů a zejména poškodil dobré jméno České republiky v zahraničí. Dle názoru Senátu má uvedeně jednání charakter zásahu do svrchovanosti státu.

7. Ve výkladu ke skutku uvedenému ad B. Senát shrnul závažné důsledky neúplného obsazení Ústavního soudu. Senát uvedl, že prezident republiky nesmí rezignovat na péči o řádné obsazení Ústavního soudu v okamžiku, kdy Senát opakovaně nevyjádří souhlas s prezidentem navrženými kandidáty. Ústavně žalovaný byl povinen hledat právně přijatelným a politicky vhodným způsobem cestu, jak dosáhnout se Senátem shody na osobách ústavních soudců. Senát citoval prohlášení ústavně žalovaného, že nemíní další kandidáty na soudce Ústavního soudu navrhopvat, neboť nevěří, že se jimi Senát bude vážně zabývat. Jde o výraz otevřeného despektu ústavně žalovaného vůči Senátu i Ústavnímu soudu. Dle názoru Senátu lze toto jednání z hlediska skutkové podstaty velezrady podřadit pod jednání směřující proti demokratickému řádu, neboť oslabuje jednu z nejvýznamnějších pojištěk udržení demokratického zřízení.

8. V části odůvodnění ústavní žaloby, jež se týká skutku ad C., Senát pojednal o funkci, kterou může v různých historických, sociálních a politických souvislostech legitimně naplnit prezidentská amnestie. Senát podrobně objasnil, proč dle jeho názoru článek II amnestie, vyhlášené ústavně žalovaným, legitimní účel nenaplňuje, ale naopak představuje zneužití oprávnění prezidenta vyhlásit amnestii. Senát poukázal na vlnu ekonomické zločinnosti po listopadu 1989, na niž nebyly orgány státu schopny účin-

ně reagovat. V posledním období však dle názoru Senátu dochází k příznivému vývoji, pokud jde o účinnost trestního řízení. Díky změně společenské atmosféře se policii, státním zástupcům a soudům teprve nyní daří dokončovat trestní stíhání pachatelů závažné hospodářské kriminality. Tento vývoj, jenž sliboval překonat dosud obecně rozšířené pocity nespravedlnosti a nerovnosti před zákonem, byl dle názoru Senátu hrubě přerušen amnestií ústavně žalovaného. Namísto nápravy sociálních vztahů vedla tato amnestie k cíli přesně opačnému. Ve vyhlášení amnestie, jež závažně podlamuje důvěru ve vymahatelnost práva, spatřuje Senát další jednání ústavně žalovaného proti demokratickému řádu i útok proti té části státní svrchovanosti, kterou se vykonává trestní justice.

9. Ve výkladu ke skutku popsanému ad D. ústavní žalobce zdůraznil nebezpečnost dle názoru Senátu ostentativního pohrdání soudní mocí ze strany prezidenta republiky. Ústavně žalovaný dal svým postupem najevo, že rozhodnutí soudů není třeba respektovat, pokud se to mocnějším subjektu z jakéhokoliv důvodu nehodí. Senát připomíná, že ústavně žalovaný nevyužil svého práva předložit Ústavnímu soudu kompetenční spor založený na rozporování skutečnosti, zda obecný soud může v daném případě zasáhnout do pravomoci prezidenta republiky. Dále Senát vyzdvíhl skutečnost, že v případě skutku ad D. nejde pouze o samotné porušení právní povinnosti ústavně žalovaného, ale jde zároveň o zásah do subjektivních práv konkrétní fyzické osoby. Závažnost protiprávního jednání je dle Senátu prohlubována tím, že se jej ústavně žalovaný dopouštěl po celou dobu svého druhého funkčního období. Rovněž tento skutek je dle Senátu nutno kvalifikovat jako jednání proti demokratickému řádu, neboť ústavně žalovaný jako prezident republiky jednak ignoroval rozhodnutí soudní moci, jednak fakticky bránil jednomu z občanů svobodně se ucházet o veřejnou funkci.

10. Pokud jde o jednání popsané ad E., Senát zejména zdůraznil, že v tomto případě nedošlo k zániku odpovědnostního vztahu tím, že se ústavně žalovaný nakonec uvolil mezinárodní smlouvu ratifikovat. Dle Senátu je při posouzení intenzity protiprávního jednání ústavně žalovaného nutné vzít v úvahu, že délka prodlení ratifikace dosáhla téměř čtyř let. Senát odmítá, že by uplynutím necelého roku od skončení protiprávního stavu mohlo dojít k promlčení předmětného skutku. Ústavní právo nestanoví v případě velezrady promlčecí lhůtu a samotná délka trvání mandátu prezidenta svědčí dle Senátu spíše pro závěr, že po dobu trvání mandátu k promlčení velezrady nedochází, protože taková úvaha nemá oporu v platném právu ani v ústavních principech.

11. Ohledně významu uplynutí delšího časového úseku od spáchání velezrádných jednání a podáním ústavní žaloby Senát podotýká, že dle jeho názoru nelze na tento odpovědnostní vztah aplikovat principy ryze trestního práva. Primárním a dominantním prvkem řízení o velezradě není

otázka zásahu do práv ústavně žalovaného. Nejde tu o obdobu trestněprocesního vztahu, neboť dle názoru Senátu se ústavně žalovaný, i kdyby byl shledán vinným, ocitá toliko v postavení „běžného občana“, nikoli odsouzeného v trestním procesu.

12. Senát poukazuje na to, že jako ústavní žalobce je politickým orgánem, který nemá výslovně stanovenou povinnost stíhat každé deliktní jednání, jak je tomu u orgánů činných v trestním řízení. Při úvahách o eventuálním zániku trestnosti nelze přehlédnout tento politický a kolektivní charakter Senátu jako ústavního žalobce. Senát musí nejprve sám jako demokratický kolektivní orgán dospět k závěru, že určité jednání prezidenta republiky skutečně má ráz ústavního deliktu velezrady. Dle názoru Senátu nelze za této situace považovat za nelegitimní, pokud k podání ústavní žaloby dochází až s určitým časovým odstupem v okamžiku, kdy je zjevná určitá kumulace velezrádných kroků prezidenta a „situace se stává neudržitelnou“.

13. V závěrečné části odůvodnění ústavní žaloby Senát vyjadřuje názor, že deliktní odpovědnost za velezradu má blíže k odpovědnosti kárné než k odpovědnosti trestní. Senát si je vědom, že se dle dikce ustanovení § 108 zákona o Ústavním soudu pro řízení o ústavní žalobě přiměřeně použije trestní řád. Z pravidla o použití trestněprocesní normy však dle názoru Senátu neplyne, že by sám odpovědnostní vztah měl být posuzován dle norem a zásad trestního práva hmotného; Senát zejména odmítá vztáhnout na odpovědnost prezidenta republiky princip subsidiarity trestní represe či zkoumat naplnění tzv. materiálního znaku deliktu. Dle Senátu je totiž účelem řízení o velezradě primárně ochrana ústavněprávních vztahů a potřeba vyjasnit tyto vztahy do budoucna. Senát v rámci úvah o uplatnění principu subsidiarity poukazuje na to, že u většiny žalovaných jednání není k dispozici jiný nástroj obrany než ústavní žaloba. Do ústavní žaloby Senát zahrnul pouze ta jednání, která považuje za nejzávažnější, naplňující skutkovou podstatu velezrady; jiná, méně závažná protiprávní jednání prezidenta Václava Klause prý Senát úmyslně pominul.

14. Na závěr své argumentace se Senát vyjádřil k otázce výhrady svědomí jako exkulpačního důvodu. Dle názoru Senátu nelze eventuální odkaz ústavně žalovaného na výhradu svědomí v projednávané věci akceptovat již proto, že ústavně žalovaný měl v případě takřka všech skutků, jež jsou mu kladeny za vinu, možnost uplatnit své politické postoje právní cestou (vyvoláním řízení před Ústavním soudem, udělením individuálních milostí atd.) Tento právní prostor však ústavně žalovaný nevyužil a namísto toho dával otevřeně průchod vlastní svědli.

III. Sdělení Senátu k některým procesním okolnostem

15. Dne 8. března 2013 byl Ústavnímu soudu doručen přípis Senátu označený jako „sdělení ústavního žalobce k některým procesním okolnos-

tem řízení". Senát v tomto přípise reagoval na skutečnost, že skončil mandát ústavně žalovaného k výkonu prezidenta republiky a zároveň skončila účinnost dosavadní právní úpravy ústavního deliktu veležrady a řízení o něm. Senát trvá na tom, že ústavní žaloba je i nadále meritorně projednatelná.

16. Senát má za to, že dosavadní právní úprava, jejíž účinnost skončila dnem 7. března 2013, umožňovala vedení řízení o ústavní žalobě i po skončení mandátu k výkonu úřadu prezidenta republiky. Tento závěr má vyplývat jak z obecných principů kárného práva, tak i z nynější (účinné od data 8. 3. 2013) dikce ustanovení § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle níž okolnost, že se prezident republiky po zahájení řízení vzdal svého úřadu, není důvodem k zastavení řízení o ústavní žalobě. Uvedené ustanovení je dle názoru Senátu třeba analogicky vztáhnout i na jiné případy zániku úřadu prezidenta republiky s výjimkou těch případů, s nimiž zákon takový důsledek výslovně spojuje. Jinak hrozí, že veležrádná jednání, jichž by se prezident dopustil ke konci svého mandátu, by byla fakticky neprojednatelná. Senát přitom odkazuje jak na důvodovou zprávu k původnímu znění Ústavy, účinnému od 1. ledna 1993, tak i na novelizaci zákona o Ústavním soudu, účinnou od 8. března 2013, v níž Senát spatřuje pouhé potvrzení a upřesnění dosavadního stavu, a nikoli změnu práva.

17. Alternativně k výše uvedenému Senát předestírá svůj právní názor, že v projednávané věci lze uplatnit princip nepravé retroaktivity procesních norem, čili postupovat podle nové právní úpravy (účinné od 8. 3. 2013). Ta v ustanovení § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 275/2012 Sb., výslovně stanoví, že uplynutí funkčního období prezidenta není důvodem pro zastavení řízení o ústavní žalobě. Senát ve prospěch uvedeného výkladu argumentuje rovněž tím, že otázka důsledků změny právní úpravy mohla být v řízení před Ústavním soudem řešena teprve v okamžiku zániku mandátu prezidenta, neboť předtím věcně neexistovala.

18. Senát ve svém přípisu ze dne 8. 3. 2013 dále trval na tom, aby Ústavní soud o všech otázkách, o nichž bude rozhodovat, konal veřejné ústní jednání. Senát přitom odkazuje na ustanovení § 101 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, jež se prý má uplatnit přednostně před § 43 téhož zákona; dále se ústavní žalobce dovolává subsidiárního použití trestního řádu.

IV. Vyjádření ústavně žalovaného

19. Přípisem, jenž byl Ústavnímu soudu doručen dne 14. 3. 2013, reagoval ústavně žalovaný prostřednictvím zvoleného obhájce na právní názory Senátu vyjádřené ve výše citovaném sdělení ze dne 8. 3. 2013. Ústavně žalovaný má za to, že aplikace nové právní úpravy na jednání prezidenta republiky, k nimž došlo do 7. 3. 2013, by byla v příkrém rozporu se zásadou

nullum crimen sine lege s ohledem na rozšíření odpovědnosti prezidenta i na tzv. hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku dle článku 65 odst. 2 Ústavy v novelizovaném znění. Rovněž dle ústavně žalovaného není možné uplatnit princip nepravé retroaktivity procesních norem, neboť by tak došlo k „nepřípustné extenzi trestního postihu, a tedy i k zásahu do subjektivních práv fyzické osoby od prezidenta republiky odlišné“.

20. Ústavně žalovaný se ve svém vyjádření zamýšlí nad rozdíly mezi dosavadní a nyní platnou úpravou deliktů odpovědnosti prezidenta za velezradu s tím, že dle dosavadní úpravy bylo primárním účelem řízení o ústavní žalobě odstranění prezidenta z úřadu, a nikoli ukládání sankcí. Argumentace důvodovou zprávou neobstojí, jde jen o podpůrný výkladový prostředek, historickým vývojem překonaný.

21. Svě stanovisko ústavně žalovaný rozvedl v dalším podání, jež bylo Ústavnímu soudu doručeno dne 20. 3. 2013. Ústavně žalovaný opětovně zdůraznil, že v projednávané věci rozhodná právní úprava, účinná do 7. 3. 2013, upravovala zastavení řízení s žijícím prezidentem republiky pouze za předpokladu, že by se prezident republiky vzdal funkce abdikací ve smyslu článku 61 Ústavy. Pro případ, že by mělo být postupováno dle nové právní úpravy, ústavně žalovaný poukazuje na požadavek souhlasu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky s podáním ústavní žaloby Senátem, jenž by dle ústavně žalovaného musel i v projednávané věci být respektován, a to za přiměřeného užití § 163 tr. řádu. V další části vyjádření se ústavně žalovaný věnuje věcným otázkám postupu prezidenta republiky při ratifikaci mezinárodních smluv. Dle názoru ústavně žalovaného může být význam jeho skutků jako prezidenta republiky chápán jako „posilování suverenity státu a zvýraznění role hlavy státu jako nezbytného svorníku ústavního systému, jehož autorita musí být taková, aby tuto svou ústavní roli byl způsobilý plnit“.

22. Pokud jde o věcnou polemiku s jednotlivými body ústavní žaloby, ústavně žalovaný rovněž odkázal na odborný text zpracovaný prof. JUDr. Jiřím Jelínkem, CSc., tvořící přílohu vyjádření k ústavní žalobě. Dle právních názorů zde podrobně rozvinutých nenaplňují skutky popsané ve výroku ústavní žaloby pod písmeny A. až E. svou závažností znaky ústavního deliktu velezrady. U skutku označeného v ústavní žalobě písmenem C chybí deliktně odpovědný subjekt – prezident republiky nemůže být subjektem deliktů odpovědnosti za tento skutek.

23. Závěrem ústavně žalovaný setrvává na svém návrhu, aby Ústavní soud řízení bez dalšího zastavil, popřípadě vyzval Senát ve smyslu čl. 65 odst. 3 věty druhé Ústavy k doložení souhlasu Poslanecké sněmovny s podáním ústavní žaloby. Pokud Poslanecká sněmovna nevyjádří souhlas do tří měsíců ode dne, kdy Senát o souhlasu požádá, má být řízení o ústavní žalobě rovněž zastaveno. Alternativně je navrhováno odmítnutí ústavní žaloby.

loby pro zjevnou neopodstatněnost dle § 43 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, případně zproštění žaloby v plném rozsahu dle ustanovení § 104 odst. 1 *in fine* zákona o Ústavním soudu.

V. Kontrola náležitostí ústavní žaloby a jejího schválení Senátem

24. Ústavní soud konstatuje, že ústavní žaloba splňuje formální náležitosti vyplývající z ustanovení článku 65 odst. 2 Ústavy České republiky, ve znění účinném do 7. března 2013, a z ustanovení § 97 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. března 2013.

25. Projednání návrhu na podání ústavní žaloby Senátem proběhlo postupem předpokládaným v ustanoveních § 137 až 139 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění účinném do 7. března 2013. Způsob projednání je seznatelný ze sněmovního tisku č. 56 (deváté funkční období 2012–2014), dostupného na webových stránkách Senátu Parlamentu České republiky http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenet/historie?ke_dni=17.3.2013&O=9&action=detail&value=3294.

26. Návrh na podání ústavní žaloby byl schválen usnesením Senátu č. 103, přijatým na 7. schůzi Senátu, konané dne 4. 3. 2013. Zastupováním Senátu v řízení o ústavní žalobě byl týmž usnesením pověřen senátor Mgr. Jiří Dienstbier. Ústavní žaloba byla Ústavnímu soudu doručena dne 5. 3. 2013 spolu s předkládacím přípisem předsedy Senátu Milana Štěcha ze dne 4. 3. 2013 č. j. 2847/2013/S.

VI. Důvody pro zastavení řízení

27. Ústavní soud byl nejprve postaven před úkol posoudit, jaký vliv na průběh dalšího řízení má ta skutečnost, že poté, co ústavní žaloba byla podána, zanikla funkce žalovaného prezidenta prof. Ing. Václava Klause, a to uplynutím doby, na kterou byl zvolen.

28. Dále bylo nutno přihlédnout k tomu, že novelizacemi provedenými ústavním zákonem č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, a zákonem č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), byla s účinností od 8. 3. 2013 změněna, resp. doplněna též některá ustanovení Ústavy i zákona o Ústavním soudu, která jsou relevantní pro posouzení této věci.

29. Ústavní soud dospěl k závěru, že za shora popsané skutkové a procesní situace je namístež řízení zastavit. Aplikoval přitom ustanovení § 98 odst. 1, 2, 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. března 2013, s použitím aplikačního pravidla *per analogiam*.

30. Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že novelizované ustanovení § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, účinné od 8. 3. 2013, praví: „Okolnost, že se prezident republiky po zahájení řízení vzdal svého úřadu nebo

že jeho funkce zanikla uplynutím doby, na kterou byl zvolen, není důvodem k zastavení řízení.“.

31. Ústavní soud však má za to, že procesní ustanovení obsažená v § 98 odst. 1, 2, 3 zákona o Ústavním soudu ve znění, jež bylo účinné do 7. března 2013, jsou pro žalovaného příznivější než ve znění účinném od 8. března 2013.

32. Nové znění ustanovení § 98 odst. 3, účinné od 8. března 2013, je pro žalovaného nepříznivější proto, že do výčtu důvodů, pro něž nelze řízení zastavit (nýbrž naopak v řízení je třeba pokračovat), výslovně zařadilo další důvod, a sice zánik funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl zvolen.

33. Žalované ústavní delikty měly být spáchány před datem 8. 3. 2013, tedy v době, kdy tehdy platná právní úprava neobsahovala žádnou výslovnou úpravu, jak postupovat v zahájeném a neukončeném řízení o podané žalobě poté, co skončí funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl prezident zvolen.

34. Absenci výslovné právní úpravy pro postup Ústavního soudu v případě, kdy po podání ústavní žaloby skončí funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl zvolen, lze hodnotit jako mezeru v právu, kterou je zapotřebí vyplnit interpretací *per analogiam*. V deliktním právu se všeobecně uznává, že analogie ve prospěch obviněného (*analogia in bonam partem*) je přípustná, a to i v oblasti práva procesního. V této posuzované věci Ústavní soud pokládá za analogický důvod, srovnatelný s výslovně uvedeným důvodem vedoucím k zastavení řízení v § 98 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, též skončení funkce prezidenta uplynutím doby, na kterou byl prezident zvolen.

35. Z ustanovení § 98 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 8. března 2013, nelze dovodit žádný zákaz zastavit řízení i z důvodů jiných než těch, které jsou tu výslovně jmenovány (tj. 1. odvolání žaloby Senátem, 2. úmrtí žalovaného prezidenta).

36. Z ustanovení § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. března 2013, lze argumentem *a contrario* dovodit, že z jiného než tu uvedeného důvodu (tj. vzdání se prezidentského úřadu) nelze v řízení o ústavní žalobě pokračovat poté, co žalovaná osoba již úřad nezasťává.

37. Pro závěr o tom, že § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění platném do 7. 3. 2013, obsahující jediný důvod vylučující zastavení řízení o ústavní žalobě (vzdání se prezidentského úřadu po zahájení řízení) nelze doplňovat o důvody další (např. o důvod uplynutí funkčního období) za pomoci analogie nebo dotvořením práva, svědčí též názory vyslovené v právní nauce. Komentář k zákonu o Ústavním soudu např. argumentuje tím, že takové doplňování o další důvody „by snížilo ochranu základních práv hlavy státu, která je chápána jako osoba obviněná z ústavního deliktu,

a nikoli jako státní orgán“ (viz Wagnerová, E. et al. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. Praha : ASPI, 2007, s. 506).

38. Opačný žalobcův argument, dovozující přípustnost doplňování důvodů pro pokračování řízení o ústavní žalobě nad rámec výslovného znění § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu z důvodové zprávy k čl. 65 Ústavy (v níž se uvádí, že „z povahy věci vyplývá, že lze takto stíhat jen prezidenta republiky ... ale nic nebrání v tom, aby řízení před Ústavním soudem proběhlo nebo pokračovalo poté, co skončí funkční období prezidenta, byla-li žaloba ... podána za trvání funkčního období“), není přesvědčivý. Jako protiargument lze uvést, že zákonodárce do konečného znění § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu (ve znění platném do 7. 3. 2013) zařadil výslovně toliko jeden důvod bránící zastavení řízení (tj. vzdání se úřadu); to připouští úsudek, že tuto redukci důvodů svědčících pro pokračování v řízení učinil zákonodárce vědomě, aby zabránil extenzivnímu rozšiřování takových důvodů.

39. Pokud by v této věci mělo být aplikováno nové znění § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu o nemožnosti zastavit řízení proto, že prezidentská funkce zanikla uplynutím funkčního období prezidenta, došlo by k ústavně nepřipustné pravé retroaktivitě zákona v neprospekch ústavně žalovaného.

40. Ústavní soud nepřehlédl, že obecně uznávanou právní zásadou vymezující časové meze účinnosti procesních předpisů je pravidlo, že nové procesní právo se zásadně uplatní též v dosud neskončeném řízení, zahájeném před účinností nového procesního zákona. Toto pravidlo však není bezvýjimečné. Bývá zcela běžnou legislativní praxí, že přechodná ustanovení obsažená v novelách umožňují kontinuálně pokračovat v dosud neskončených řízeních podle dřívějších procesních pravidel. V oborech deliktního procesního práva se začasťe upřednostňuje dřívější procesní právo před pozdějším, je-li to pro obviněného příznivější. Příkladem takové úpravy je třeba ustanovení § 463 odst. 1 trestního řádu, které stanoví, že „podmínky pro povolení obnovy se ... posuzují podle zákona, který je pro obviněného příznivější“ a to i tehdy, jestliže starší procesní předpis, podle něhož se konalo dřívější řízení, již neplatí.

41. Ústavněprávní delikt ní odpovědnost pro velezradu je vázána na výkon funkce (úřadu) prezidenta. O tom svědčí i to, že procesní normy týkající se řízení o ústavní žalobě v ustanoveních čl. 65 odst. 2 Ústavy České republiky, ve znění účinném do 7. 3. 2013, a v § 96 až 104 zákona o Ústavním soudu označují žalovanou osobu vždy jako „prezident republiky“. Pokud by tedy zákon (obecně) předpokládal, že toto řízení může být vedeno i proti prezidentu emeritnímu, přizpůsobil by tomu též terminologii, kterou používá.

42. Jakmile prezidentská funkce (z jakéhokoli důvodu) zanikne, ztrácí její dřívější nositel (bývalý prezident) zásadně způsobilost být nadále jako žalovaný účastníkem řízení o ústavněprávním deliktu. Možnost, aby řízení o ústavní žalobě pokračovalo i po skončení prezidentského úřadu, je tedy obecně vyloučena; výjimky umožňující eventuálně po skončení výkonu funkce nezastavovat řízení musí být explicitě stanoveny zákonem. Právní úprava, účinná do 7. 3. 2013, připouštěla v § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu jedinou takovou výjimku pro pokračování v řízení, a to vzdání se úřadu prezidenta. Pro případ zániku funkce uplynutím doby, na niž byl zvolen, žádná taková výjimka neexistovala, nelze ji tedy dovozovat aplikací nové normy k tíži ústavně žalovaného.

43. Na podporu názoru, že v řízení s ústavně žalovaným, jehož prezidentská funkce již zanikla uplynutím funkčního období, nelze pokračovat, může sloužit i ustanovení § 104 zákona o Ústavním soudu, které praví, že vyhlášení pravomocného odsuzujícího nálezu způsobuje nástup tří sankcí, z nichž jednou je ztráta prezidentského úřadu. Tyto sankce nastupují vždy kumulativně; je samozřejmé, že po předchozím zániku funkce (uplynutím funkčního období) již ke ztrátě prezidentského úřadu nemůže dojít.

44. Nepotřebnost pokračovat v řízení s ústavně žalovaným, jehož funkce již zanikla uplynutím funkčního období, lze dovodit též ze smyslu (*ratio legis*) institutu ústavní žaloby. Ústavodárce byl nepochybně veden především potřebou vytvořit ústavněprávní institut umožňující zbavit úřadu prezidenta takovou osobu, která svým extrémně excesivním, a tudíž protiústavním jednáním ohrožuje či porušuje samotné základy státu. Protože jiné ústavní možnosti, jak prezidenta zbavit funkce, neexistují, neboť prezident republiky je neodvolatelný a není z výkonu své funkce odpovědný (čl. 54 odst. 3 Ústavy), byl vytvořen speciální ústavněprávní delikt velezrady a procesní institut ústavní žaloby. Tyto ústavní nástroje sledují jako základní cíl zbavit prezidenta úřadu, aby nemohl nadále poškozovat či ohrožovat zájmy státu. V situaci, kdy po uplynutí funkčního období již osoba není ve funkci, ztrácí pokračování v řízení o ústavní žalobě hlavní smysl, protože uložení předpokládané hlavní ústavní sankce (zbavení úřadu) již nepřichází do úvahy.

45. Je sice pravda, že současná právní úprava spojuje s onou hlavní sankcí (zbavení úřadu) též doprovodné kumulativní sankce (ztráta způsobilosti znovu nabýt prezidentský úřad, zánik nároku na prezidentský plat a požitky po skončení funkce), avšak jde nepochybně toliko o vedlejší a relativně málo důležité cíle, jejichž nedosažení lze z ústavněprávního hlediska poměrně snadno oželeť.

46. Názor, že skončení funkce prezidenta po uplynutí funkčního období by mělo vést k zastavení řízení o ústavní žalobě, je zastáván též ústavněprávní naukou. Vyslovuje jej např. prof. Jan Filip (viz Filip, J. K ústavní

odpovědnosti v ČR a odpovědnosti hlavy státu zejména za velezradu. Časopis pro právní vědu a praxi č. 1/2010, s. 21) nebo prof. Václav Pavlíček (viz http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/uspeje-zaloba-na-klause-ustavni-experti-se-neshodnou_263103.html).

VII. Obiter dictum

47. Nad rámec řečeného pokládá Ústavní soud za vhodné vyjádřit se k požadavku vyslovenému v ústavní žalobě, aby Ústavní soud využil tohoto řízení a ve svém judikátu „vyjasnil do budoucna“ ústavněprávní principy fungování prezidentského úřadu a jeho vztahy k ostatním článkům systému dělby moci. V mediální diskusi je takové očekávání formulováno v podobě přání, aby Ústavní soud „vymezil mantinely“ pravomocí prezidenta republiky (http://neviditelnypes.lidovky.cz/ustavni-soud-a-amnestie-0sz-/p_cirkus.aspx?c=A130305_202803_p_cirkus_nef).

48. Takovému požadavku však nemůže Ústavní soud v rámci tohoto řízení vyhovět, neboť by překročil meze svých kompetencí stanovených článkem 87 Ústavy. Interpretaci práv a povinností prezidenta republiky v řízení o ústavní žalobě, pokud by taková potřeba vůbec vyvstala, by bylo možné podat toliko ve vztahu k těm skutkům, v nichž je *in concreto* spatřován ústavní delikt velezrady, a to toliko v tom případě, že ústavní žaloba by byla meritorně projednatelná. Tato podmínka nebyla v nynější kauze splněna.

49. Ústavní soud nemá kompetenci k tomu, aby obecně, tj. bez vztahu ke konkrétnímu předmětu řízení, podával autoritativní nebo dokonce závazný výklad Ústavy. Některé zahraniční ústavní předpisy takovou kompetenci svým ústavním soudům svěřují (např. čl. 128 Ústavy Slovenské republiky – viz ústavní zákon č. 460/1992 Zb.), avšak česká Ústava s takovou možností nepočítá.

50. Lze ostatně dodat, že novelizace čl. 65 odst. 2 Ústavy České republiky provedená ústavním zákonem č. 71/2012 Sb. s účinností od 8. 3. 2013 nově vymezila skutkovou podstatu ústavního deliktu prezidenta republiky, jímž je kromě velezrady též hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Pro interpretaci tohoto nového ustanovení, jehož eventuelní aplikace přichází v úvahu až v budoucnosti, není v nynějším řízení žádný prostor.

51. Je úkolem samotného ústavodárce, aby znění ústavních norem formuloval natolik určitě a zřetelně, aby byly srozumitelné všem adresátům, jimiž jsou nejen orgány veřejné moci, ale koneckonců všichni občané. Lze postulovat obecný požadavek, aby interpretace ústavních předpisů nevyvolávala pokud možno žádné pochybnosti. Senát Parlamentu České republiky může k realizaci tohoto postulátu sám přispět v rámci svých kompetencí.

VIII. Facit

52. Za daného faktického a právního stavu nemůže Ústavní soud v řízení o ústavní žalobě pokračovat a meritorně o ní rozhodnout. Nezbylo proto než řízení zastavit.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka k odůvodnění usnesení

Hlasoval jsem pro zastavení řízení, avšak ze zcela jiných důvodů.

Skutková podstata, jejíž naplnění je žalobou prezidentu Václavu Klausovi kladeno za vinu, neobsahuje větu, pro niž by snad bylo možné je soudit:

„Donec eris felix, multos numerabis amicos, sed si tempora fuerint nubila, solus eris.“

Kdo jsou poškození?

Oni, kteří prezidenta vítávali chlebem a solí?

Ti, kteří mu podle průzkumů dlouhodobě v mnoha desítkách procent vyjadřovali důvěru?

Oni, kteří jeho jménem zaštiťovali své akce?

Ti, kteří žádali o autogram do jeho knih?

Oživil jsem si nedávno scénu z Dumasových Třech mušketýrů po dvaceti letech. Pasáž o tom, jak byl veden na popraviště Karel I., budiž vzata za součást tohoto odlišného stanoviska.

Věcně příslušným v této věci je leda soud dějin...

2. Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Většinové stanovisko dospělo k závěru, že řízení o ústavní žalobě proti prezidentu republiky, pokud byla podána podle čl. 65 Ústavy, ve znění účinném do 7. 3. 2013, a pokud zároveň v mezidobí před rozhodnutím Ústavního soudu došlo k uplynutí volebního období prezidenta republiky (čl. 55 Ústavy), je nutno zastavit, neboť taková žaloba již není projednatelná.

Výhrady mám vůči celkové koncepci většinového stanoviska i jeho argumentačním jednotlivostem. Docházím k závěru, že důvody k zastavení řízení nejsou dány a ústavní žaloba měla být věcně projednána. Tím v žádném případě nemá být řečeno, že bych byla přesvědčena o důvodnosti podané ústavní žaloby.

I.

Většinové stanovisko trpí deficitem v tom smyslu, že nevykládá čl. 65 Ústavy z hlediska kontextu celého ústavního pořádku, ale skrze zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, (ve znění účinném do 7. 3. 2013).

Dle mého názoru v čl. 65 odst. 2 větě druhé Ústavy, pokud stanoví, že „trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt,“ obsahuje dvě různé sankce, a to 1. ztrátu prezidentského úřadu a 2. ztrátu způsobilosti jej znovu nabýt. Při posouzení účelu těchto „trestů“ nedovozuji primárně jejich subjektivní funkci (vůči pachateli dle klasické trestněprávní doktríny), nýbrž jejich funkci ochrany objektivní ústavnosti ve smyslu základních postulátů o demokratickém a právním státu. Neklada si tedy primárně otázku, zda je „potřeba“ (bod 44) žalovaného prezidenta trestat, tedy jeho osobně, nýbrž zda je potřeba poskytnout ochranu objektivní ústavnosti (v případě institutu velezrady funkčnosti nejvyššího ústavního orgánu) v mezích uložených Ústavnímu soudu Ústavou.

Jakkoliv hovořím o „trestu“ či „sankci“ a jejich účelu, nepohybují se v rovině klasické trestněprávní doktríny. Když hovořím o preventivní funkci trestu, nemám tím na mysli prevenci ve vztahu k „pachateli“ a jeho osobnímu budoucímu jednání, nýbrž prevenci ve vztahu k (budoucímu) řádnému fungování úřadu prezidenta republiky.

Domnívám se, že každá z uvedených sankcí obsažených v čl. 65 odst. 2 větě druhé Ústavy má svoji vlastní funkci ochrany objektivní ústavnosti. Uložení sankce ztráty prezidentského úřadu má ukončit bezprostřední disfunkci ústavního zřízení (v zásadě ve shodě s bodem 44 většinového stanoviska). Uložení sankce ztráty způsobilosti prezidentský úřad znovu nabýt má předejít ústavním kolizím do budoucna.

Každá z uvedených sankcí jednotlivě má svůj ústavní význam. Ustanovení čl. 65 odst. 2 větě druhé Ústavy má potom pro Ústavní soud ten význam, že mu ukládá povinnost poskytnout ochranu objektivní ústavnosti s využitím právě těchto dvou nástrojů.

Teprve v tomto duchu je nutno interpretovat zákonná ustanovení obsažená v zákoně o Ústavním soudu. Většinové stanovisko jde opačnou cestou, když vykládá ustanovení Ústavy prostřednictvím zákona.

Při těchto systematických úvahách jsou zcela bezvýznamné konkrétní a v zásadě nahodilé okolnosti daného případu: že obdobná situace díky nové právní úpravě již v budoucnu nenastane nebo že žalovanému prezidentovi by v třetí kandidatuře v řadě bránilo ustanovení čl. 57 odst. 2 Ústavy.

II.

Ustanovení § 98 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. 3. 2013:

Zastavení řízení

(1) Jestliže bylo Ústavnímu soudu, dříve než se odebral k závěrečné poradě, doručeno usnesení Senátu, kterým ústavní žalobu odvolává, Ústavní soud řízení zastaví.

(2) Ústavní soud řízení zastaví také tehdy, jestliže prezident republiky po jeho zahájení zemřel. Požádá-li o pokračování řízení manžel nebo příbuzný v řadě přímé do jednoho měsíce od úmrtí, v řízení se pokračuje.

(3) Okolnost, že se prezident republiky po zahájení řízení vzdal svého úřadu, není důvodem k zastavení řízení.

Ústanovení § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 8. 3. 2013:

(3) Okolnost, že se prezident republiky po zahájení řízení vzdal svého úřadu nebo že jeho funkce zanikla uplynutím doby, na kterou byl zvolen, není důvodem k zastavení řízení.

Stran konkrétního odůvodnění většinového stanoviska namítám, že apriorně (nepřiléhavě) vychází z teze, že právní úprava účinná do 7. 3. 2013 je pro žalovaného prezidenta „příznivější“ (úvodní body vlastní argumentace 31–32), a to proto, že dřívější právní úprava neměla výslovné ustanovení řešící zánik mandátu uplynutím funkčního období prezidenta. Sama skutečnost, že nové znění zákona (§ 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) tuto explicitní úpravu obsahuje (tj. zánik funkce není důvodem pro zastavení řízení), dle mého názoru v žádném případě neznamená, že by stejné pravidlo nemohlo platit i za dřívějšího znění zákona. Za nepřipadný považuji argument *a contrario* obsažený v bodu 36 většinového stanoviska. Odhlíží totiž od zavádějící konstrukce celého ustanovení § 98, kdy odstavce 1 a 2 obsahují taxativní výčet případů, kdy se řízení zastavuje (zpětvzetí návrhu a smrt prezidenta). Následně odstavec 3 zcela nesystematicky deklaruje, že v případě abdikace se řízení nezastavuje. Ovšem tento „výčet“ jednoho případu, kdy se řízení nezastavuje, musí být vykládán jedině jako demonstrativní, neboť procesních a faktických situací, kdy se řízení nezastavuje, může být nekonečně mnoho, přičemž jejich výčet v textu předpisu není možný. Argument *a contrario* (tedy stručně řečeno: „pokud zákon obsahuje výslovné pravidlo o pokračování řízení v případě abdikace, vylučuje tím možnost pokračování řízení v případě uplynutí volebního období“) je tak jednak použit na situaci, kdy se obě výkladové varianty právně ani fakticky nevylučují, naopak mohou zcela racionálně existovat vedle sebe, ale především je aplikován na demonstrativní (nesystémový a z hlediska úvah v části I mého odlišného stanoviska i nadbytečný) odstavec 3, a kupříkladu nikoliv na předchozí odstavce 1 a 2. Tím bychom totiž získali závěr, že pokud zákon taxativně vyjmenovává dva důvody pro zastavení řízení, zároveň tím vylučuje důvody jiné (nyní ukončení volebního období prezidenta). Že se jedná o výčet taxativní, dovozují z prostého faktu charakteru jakéhokoliv soudního řízení, kdy je povinností soudu o předloženém návrhu rozhodnout, a naopak mu není dána úvaha (nad rámec zákona) o tom, že o návrhu nerozhodne (zcela opačně je konstruován bod 42).

V tomto spařují obrácenou logiku většiny pléna, která se opírá o zjištění, že z právní úpravy účinné do 7. 3. 2013 „nelze dovodit žádný zákaz zastavit řízení i z důvodů jiných, než které tu jsou výslovně jmenovány“ (bod 35). Výčet všech situací, kdy se nemá řízení zastavovat, však nelze po zákonodárci požadovat. Proto pokud by se vůbec jednalo o mezeru v právu (bod 34), jednalo by se pouze o mezeru v právu pro absenci explicitního příkazu zastavit řízení (na místě ustanovení § 98 odst. 1 a 2), pokud by pokračování v řízení zjevně stála v cestě nějaká neopomenutelná ústavní hodnota a zákon ji ve svém textu nerefletoval. O mezeře v právu pro absenci zákazu v řízení pokračovat (na místě § 98 odst. 3) však nelze hovořit, neboť jak bylo uvedeno, takových „mezer“ je potom v zákoně nekonečně mnoho.

Dále je nutno zdůraznit, že čl. 65 odst. 2 věta druhá Ústavy nikterak nepředpokládá, že by obě tyto sankce musely být ukládány zároveň, tedy „kumulativně,“ jak z textu toliko zákona (!) dovozuje většinové stanovisko (bod 43). Dle mého názoru nelze naopak vyloučit, že tyto sankce budou uloženy samostatně. Tedy za konkrétních okolností při zániku mandátu prezidenta republiky že bude uložena toliko sankce ztráty způsobilosti znovu prezidentský úřad nabýt. Tomu by nasvědčovala i dispozice ve zřetelná slova „... trestem může být ...“, tedy nikoliv, že při spáchání velezrady trestem musí být vždy obě sankce kumulativně (čimž nemá být řečeno, že si Ústavní soud může libovolně vybírat, kterou ze sankcí uloží).

Ostatně ani v rovině výkladu podústavního práva, tedy zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. 3. 2013, argument o nutné kumulativnosti „tří“ sankcí (bod 43) neplatí, a to při aplikaci § 98 odst. 3, kdy po abdikaci prezidenta rovněž trest ztráty prezidentského úřadu zjevně nelze uložit, a při aplikaci ustanovení § 98 odst. 2 věty druhé, kdy i po úmrtí prezidenta je možnost v řízení pokračovat na žádost manžela nebo příbuzného v řadě přímé. V takovém řízení pak zjevně nelze uložit ani jednu ze dvou sankcí, které čl. 65 odst. 2 věta druhá Ústavy zná. Pokud většinové stanovisko mezi uložené sankce počítá i ztrátu nároku na prezidentský plat a další požitky ve smyslu § 104 odst. 2 věty druhé, namítám, že tento trest čl. 65 odst. 2 věta druhá Ústavy nezná. Ztráta jmenovaného nároku je pouze zákonným důsledkem skutečností předchozích.

V této souvislosti nesouhlasím ani s hierarchizací trestů nastupujících v případě rozhodnutí o velezradě, jak ji provedly body 44 a 45 většinového stanoviska. Bezprostřední ztráta prezidentského úřadu není sankcí „hlavní“ a ztráta způsobilosti jej znovu nabýt není sankcí „vedlejší“ (a tyto ústavní sankce již vůbec nesnesou srovnání se skutečně bezvýznamnou ztrátou funkčních požitků). Každá z uvedených dvou sankcí má své vlastní ústavní opodstatnění a v tomto smyslu jsou rovnocenné. Skutečnost, že řízení o velezradě i při faktické nemožnosti udělit trest „hlavní“ nebo dokonce jakýkoliv předvídaný trest má význam („potřebnost“ ve smyslu bodu 44)

pro současný ústavní systém, dokládám jak dřívějšími ustanoveními § 98 odst. 2 věty druhé a § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu (a to ve starém i v novém znění). Pokud řízení bez možnosti uložit „hlavní“ trest nemá ústavněprávní význam (bod 44), klade se otázka, proč je takové řízení v § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu (v obou zvažovaných zněních) upraveno.

Nepřesvědčivým se jeví i formalistické lpění na textu zákona v částech, kdy zákon hovoří o „prezidentovi“, a nikoliv bývalém, emeritním či jakkoliv neúřadujícím prezidentovi (bod 41). Většina pléna v tomto přeceňuje legislativní kapacitu psaného práva, ačkoliv sám Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, že text zákona představuje pouze prvotní přiblížení se k jeho obsahu. Přitom samotný zákonodárce zmíněnými ustanoveními § 98 odst. 2 věty druhé a § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu řízení s již neúřadujícím prezidentem zjevně předvídal. Text zákona o Ústavním soudu proto není spolehlivou oporou pro závěr, že řízení muselo být zastaveno.

Tvrdím, že nejen možnost uložit trest (ve smyslu čl. 65 odst. 2), ale i samotný výrok o tom, že prezident se dopustil velezrady (§ 104 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) má zásadní ústavněprávní význam, neboť tak svým výrokem (interpretací ústavního pořádku) Ústavní soud objektivně dotváří (zpřesňuje) ústavní pořádek. Takový výrok ovlivní judikaturu Ústavního soudu do budoucna, ale i významně ústavní praxi. Tento závěr nemá nic společného s údajnou (eventuální) akademičností či přímo samoučelností nyní posuzovaného návrhu, vůči čemuž se ohrazuje obiter dictum většinového stanoviska. S těmito (okrajovými) závěry většiny pléna souhlasím v tom smyslu, že před Ústavním soudem není prostor pro eventuální frivolní návrhy, které mají toliko za cíl vytěžit intelektuální kapacitu Ústavního soudu či jsou motivovány výhradně politickými pohnutkami.

Většinový názor nijak nereflektuje tu skutečnost, že uložení sankce, byť „jen“ v podobě ztráty způsobilosti nabýt prezidentský úřad, je současně významným signálem pro společnost, že jakékoli protiprávní jednání, a to i v případě prezidenta republiky, nezůstane bez odezvy, což významně posiluje důvěru občanů ve fungování demokratických institucí.

III.

S ohledem na výše uvedené je pak již nadbytečné polemizovat s těmi částmi většinového stanoviska (byť ani pro ně nenacházím bezvýhradné pochopení), které se zabývají otázkami přípustnosti nepravé retroaktivity v trestním procesu a principem aplikace časově podmíněných norem *in bonam partem*, neboť dovozují, že i právní úprava zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 7. 3. 2013, umožňovala pokračovat v řízení po skončení volebního období prezidenta republiky. V tom tedy nedošlo ke střetu staré a nové právní normy rozdílných obsahů.

Přijetím nového znění § 98 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, které nezastavení řízení v případě uplynutí volebního období prezidenta předvádá explicitně, tak ve výše uvedeném kontextu zákonodárce toliko zpřesnil právní úpravu a zvýšil právní jistotu o jejím obsahu, aniž by tím naznačoval, že do té doby nutně musel platit stav přesně opačný.

Výše uvedené úvahy směřující k zachování možnosti vést řízení i po skončení volebního období prezidenta jsou potom podporovány i důvodovou zprávou k čl. 65 Ústavy, v níž se uvádí, že „z povahy věci vyplývá, že lze taktó stíhat jen prezidenta republiky . . . , ale nic nebrání v tom, aby řízení před Ústavním soudem proběhlo nebo pokračovalo poté, co skončí funkční období prezidenta, byla-li žaloba . . . podána za trvání funkčního období“. Jak s účelem čl. 65 Ústavy (viz část I odlišného stanoviska) naložil zákonodárce v textu zákona o Ústavním soudu je věc jiná; tím nelze smysl a účel čl. 65 Ústavy měnit či omezovat (opačně bod 38).

Do jisté míry návodné vyznění většinového stanoviska dovedeno do praktických důsledků zajišťuje beztrestnost prezidentu (nyní ve smyslu subjektivním, ovšem stále v mezích čl. 65 Ústavy, ale rovněž „neochránitelnost“ objektivního úřadu prezidenta), který má možnost nasměrovat úmyslný ústavní delikt na konec svého volebního období. Zároveň většinové stanovisko dává Ústavnímu soudu možnost „nerozhodnout včas“, ať již na základě průtahů způsobených žalovaným prezidentem či vlastní nečinností Ústavního soudu. A konečně dává prezidentovi nástroj, jak se odpovědnosti z veležrady vyhnout zcela elegantně, a to pokud by nedostal své ústavní povinnosti jmenovat soudce Ústavního soudu, čímž by do konce svého mandátu rozhodovací činnost Ústavního soudu ochromil. Zdůrazňuji, že se nyní (za nové právní úpravy) jedná o skutkové úvahy toliko hypotetické a akademické, ovšem po právní stránce z většinového stanoviska plynoucí.

Domnívám se, že umožnit tyto uvedené postupy nebylo úmyslem ani ústavodárce při formulaci čl. 65 Ústavy, ani zákonodárce při formulaci zákona o Ústavním soudu. Závěry většiny pléna považují proto za nepřiléhavé.

IV.

Žaloba měla být meritorně projednána, neboť dle mého přesvědčení tomuto kroku z hlediska ústavněprávního nic nebránilo. Ústavní soud svým postupem nechal u vysoko postaveného ústavního činitele, kterým prezident je, Senátem vznesená obvinění, veřejností chápána jako závažná, bez věcného posouzení, a zřekl se tak významné role arbitra, jehož ústavním úkolem je mimo jiné odstranit pochybnosti ústavního žalobce a zjevně i části veřejnosti o souladu některých aktů prezidenta s Ústavou. Z tohoto důvodu rozhodně nepřispěl k posílení důvěry veřejnosti v právní stát a dospělost demokracie.

Č. 5

K přípustnosti dovolání po novele občanského soudního řádu

K přípustnosti ústavní stížnosti

Dovolání přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., je mimořádným opravným prostředkem, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 83/2004 Sb. a zákona č. 404/2012 Sb.).

Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., není ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu, proti němuž bylo možné podat dovolání za podmínek podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., přípustná, pokud stěžovatel řádně a účinným způsobem nevyčerpal i tento mimořádný opravný prostředek. Jakákoliv námitka, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, je totiž uplatnitelná i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Výjimku představují pouze ty námitky, k jejichž uplatnění zákon stanoví jiný právní prostředek ochrany práva.

Usnesení

Ústavního soudu – soudce zpravodaje Pavla Rychetského – ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 ve věci ústavní stížnosti Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, a. s., IČ: 25999249, se sídlem v Rychnově nad Kněžnou, Jiráskova 506, zastoupené JUDr. Petrem Nuckollsem, advokátem se sídlem v Ústí nad Orlicí, Barcalova 2, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. října 2012 č. j. 39 Cm 204/2011-49, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. listopadu 2012 č. j. 39 Cm 204/2011-56 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2013 č. j. 5 Cmo 49/2013-67, vydaným v řízení o stěžovatelčině žalobě o zaplacení částky 480 Kč s příslušenstvím.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 1. března 2013, se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejího práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) ze dne 3. října 2012 č. j. 39 Cm 204/2011-49 byla zamítnuta žaloba stěžovatelky proti žalované o zaplacení částky 480 Kč s příslušenstvím. Tento nárok uplatnila na základě listiny označené jako „směnka vlastní“, vystavené dne 27. ledna 2009 v Rychnově nad Kněžnou, v níž se žalovaná zavázala, že zaplatí na řad stěžovatelky do 30 dnů od jejího vystavení výše uvedenou částku. Krajský soud žalobu zamítl z důvodu neplatnosti směnky podle § 33 odst. 2 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. Její splatnost byla totiž dána lhůtou končící určitým datem (tzv. lhůtová směnka). Vzhledem k tomu, že nešlo o spor mezi podnikateli při jejich činnosti a požadovaná částka nepřevyšovala 100 000 Kč, přitom nemohl stěžovatelce přiznat uplatněný nárok ani z jiného právního důvodu, protože k projednání takovéto žaloby nebyl věcně příslušný.

3. Podáním ze dne 10. října 2012, podaným k poštovní přepravě dne 12. října 2012, navrhla stěžovatelka podle § 166 odst. 1 občanského soudního řádu vydání doplňujícího rozsudku, a to z důvodu, že krajský soud v popsaném rozsudku nerozhodl o žalované pohledávce z příčinného závazkového vztahu na zaplacení regulačních poplatků ve zdravotnictví. Usnesením téhož soudu ze dne 26. listopadu 2012 č. j. 39 Cm 204/2011-56 byl tento návrh zamítnut, přičemž toto rozhodnutí následně k odvolání stěžovatelky potvrdil svým usnesením ze dne 5. února 2013 č. j. 5 Cmo 49/2013-67 i Vrchní soud v Praze (dále jen „odvolací soud“). Z jeho usnesení vyplývá, že uvedený nárok nebyl předmětem řízení, a tedy o něm krajský soud ani nemohl rozhodnout. Stěžovatelka uplatnila žalobou pouze směneční nárok, který však nikdy nezahrnuje i nárok z případného kauzálního vztahu. Za předmět řízení by tak tento nárok bylo možné považovat toliko tehdy, pokud by soud připustil změnu žaloby podle § 95 odst. 1 občanského soudního řádu. I kdyby však stěžovatelka podala návrh v tomto směru, krajský soud by jej musel zamítnout, protože k projednání kauzálního nároku by s ohledem na výšku žalované částky nebyl věcně příslušný.

4. Stěžovatelka je přesvědčena, že se zaplacení žalované částky domáhala jednak ze směnky, jednak z kauzální pohledávky. Tím, že se krajský soud cítil věcně nepřislušným k projednání předmětné žaloby a že se oba uvedené soudy nepostaraly o její upřesnění (např. dotazem na stěžovatelku, zda skutečně míní podat i tento návrh) a rozhodly jen na základě

některých uplatněných důvodů a skutkových tvrzení, mělo být porušeno její základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stejný důsledek měl mít i jejich postup, kterým ji donucovaly uvést právní důvod požadovaného plnění, ačkoliv účastník řízení žádnou takovou povinnost nemá.

II. Posouzení včasnosti ústavní stížnosti proti napadenému rozsudku

5. Ústavní soud předně konstatuje, že napadený rozsudek krajského soudu ze dne 3. října 2012 č. j. 39 Cm 204/2011-49 byl právnímu zástupci stěžovatelky doručen 10. října 2012. Tato skutečnost byla telefonicky ověřena na uvedeném soudu, přičemž jí odpovídá i datum doručení, které stěžovatelka vyznačila na kopii napadeného rozsudku, jakož i obsah napadeného usnesení téhož soudu. Vzhledem k tomu, že návrh na doplnění podle § 166 odst. 1 občanského soudního řádu ani rozhodnutí o něm nemají žádný vliv na právní moc a vykonatelnost původního rozsudku a případný doplňující rozsudek jej nemůže ani nijak změnit, není dán žádný důvod, pro který by napadený rozsudek neměl být považován za poslední procesní prostředek k ochraně práva stěžovatelky ve smyslu § 72 odst. 3 a § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. To však zároveň znamená, že lhůta 60 dnů pro podání ústavní stížnosti proti tomuto rozhodnutí [§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. prosince 2012 (tj. přede dnem nabytí účinnosti zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), ve spojení s přechodným ustanovením čl. IV bodu 2 zákona č. 404/2012 Sb.] se pro stěžovatelku začala odvíjet ode dne, kdy byl doručen jejímu právnímu zástupci, a tedy jejím posledním dnem bylo pondělí 10. prosince 2012 (§ 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 57 občanského soudního řádu). Ústavní stížnost proti tomuto rozsudku byla proto podána zjevně opožděně.

III. Posouzení přípustnosti ústavní stížnosti ve vztahu k napadeným usnesením

6. Pokud jde o zbylou část stížnostního žádání, Ústavní soud se musel v první řadě zabývat otázkou přípustnosti ústavní stížnosti, a to s ohledem na novelizaci § 237 občanského soudního řádu a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu provedenou v obou případech zákonem č. 404/2012 Sb. K vydání napadeného usnesení odvolacího soudu totiž došlo po 1. lednu 2013, tedy za účinnosti nové právní úpravy, která je tak v souladu s přechodnými ustanoveními čl. II bodů 1 a 7 a čl. IV bodu 1 posledně uvedeného zákona určující i pro posouzení přípustnosti dovolání nebo ústavní stížnosti proti tomuto rozhodnutí.

7. Podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Ústavní soud má za to, že v případě napadeného meritorního usnesení odvolacího soudu potvrzujícího (procesní) usnesení soudu prvního stupně, kterým byl zamítnut návrh na doplnění rozsudku podle § 166 odst. 1 občanského soudního řádu, se neuplatní žádná z výjimek podle § 238 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., která by obecně vylučovala přípustnost dovolání proti němu. Z těchto důvodů tak jeho přípustnost závisela právě a jen na tom, zda byly splněny podmínky vymezené ustanovením § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., o čemž byla stěžovatelka v usnesení odvolacího soudu náležitým způsobem poučena.

8. Ústavní stížnost je založena na principu její subsidiarity k jiným procesním prostředkům, které zákon stěžovateli poskytuje k ochraně jeho práva [srov. usnesení ze dne 28. dubna 2004 sp. zn. I. ÚS 236/04 (U 25/33 SbNU 475)], což znamená, že k jejímu věcnému projednání může dojít pouze za předpokladu, že stěžovatel tyto prostředky (efektivně) vyčerpal. V opačném případě by byla ústavní stížnost podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipustná. Uvedený princip se před nabytím účinnosti zákona č. 404/2012 Sb. neuplatnil bezvýjimečně. Stěžovatel totiž nebyl povinen vyčerpat i mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 83/2004 Sb.). Bylo jen na jeho rozhodnutí, zda takovýto prostředek využije. Zákonem č. 404/2012 Sb. byl § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu pozměněn v tom smyslu, že na rozdíl od dosavadní právní úpravy musí být nově vyčerpán i tento mimořádný opravný prostředek. I nadále nicméně platí, že pakliže následně došlo k jeho odmítnutí pro nepřipustnost z důvodu závisejícího na uvážení příslušného soudu, je stěžovateli zachována lhůta k podání ústavní stížnosti i proti rozhodnutí odvolacího soudu.

9. Ze srovnání dosavadní a nové právní úpravy dovolání je zřejmé, že zákonodárce při vymezení podmínek jeho přípustnosti v podstatě převzal kritérium zásadního právního významu podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012. Dílčí doplnění podmínek přípustnosti o případ, kdy se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, na tomto závěru

nic nemění. Ústavní soud proto v souladu se svou dosavadní judikaturou [srov. např. náleze ze dne 9. srpna 2007 sp. zn. II. ÚS 121/06 (N 125/46 SbNU 181), náleze ze dne 5. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 566/07 (N 176/54 SbNU 209)] považuje i dovolání přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., za mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho uvážení.

10. V řízení o ústavní stížnosti, nejde-li o případ, kdy nejsou splněny procesní podmínky pro její věcné projednání, se Ústavní soud zabývá otázkou, zda rozhodnutím nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. Je třeba zdůraznit, že jde vždy o otázku právní, nikoliv skutkovou. Tato její kvalifikace se přitom uplatní bez ohledu na to, zda důvody pro závěr o porušení základního práva vycházejí ze zjištěných vad řízení, zahrnujících i případné vady týkající se provádění a hodnocení důkazů, jejichž důsledkem mohou být nesprávné skutkové závěry.

11. Ústavní soud zastává názor, že jakákoliv námitka, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, je z výše uvedeného důvodu uplatnitelná i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., tzn. že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Výjimku představují pouze ty námitky, k jejichž uplatnění zákon stanoví jiný právní prostředek ochrany práva, jako je tomu např. v případě žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 až 3 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Nejde-li proto o tento případ, může se účastník odvolacího řízení, který tvrdí, že rozhodnutím odvolacího soudu došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod, domáhat ústavní stížností jejich ochrany pouze tehdy, pokud předtím řádně a účinným způsobem vyčerpal dovolání přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb. V opačném případě by totiž byla jeho ústavní stížnost nepřipustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.).

12. Ve vztahu k ustanovení § 241a odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., dále Ústavní soud podotýká, že ačkoliv převzalo dikci § 241a odst. 2 písm. b) občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, jehož výklad se s ohledem na existenci více dovolacích důvodů omezoval toliko na otázky hmotného práva, jeho nové znění je třeba interpretovat širěji, a to ve spojení s pojmem „otázek hmotného nebo procesního práva“ podle § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb. Takto vymezený dovolací důvod se týká nesprávného posouzení věci nejen z hlediska práva hmotného, nýbrž též

práva procesního, a tudíž zahrnuje i výše uvedené „vady řízení“ ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, je-li s nimi spojena existence příslušné právní otázky. Je patrné, že nejde o změnu, která by ve srovnání s právní úpravou dovolání přípustného podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zužovala rozsah uplatnitelných dovolacích důvodů. Obdobným způsobem vymezovala jejich rozsah i judikatura Ústavního soudu, která vedle účelu tohoto typu dovolání, jímž bylo (a stále je) sjednocování judikatury obecných soudů, kladla důraz i na povinnost dovolacího soudu poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv, jež je pro soudní moc jako celek výslovně vyjádřena v čl. 4 Ústavy České republiky [srov. např. náleze ze dne 18. prosince 2007 sp. zn. II. ÚS 182/05 (N 227/47 SbNU 973)].

13. Uvedené závěry samozřejmě nebrání, aby dovolací soud při posuzování přípustnosti dovolání rozlišoval mezi otázkami právními a skutkovými (jak předpokládá samotný § 237 občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), jeho odlišný názor na to, zda v dovolání uplatněné argumentace stran skutkových zjištění obecných soudů lze přiznat ústavněprávní relevanci, a tedy zda v konkrétní věci z tohoto důvodu vyvstává právní otázka porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, ale nesmí být důvodem omezení přístupu neúspěšného dovolatele k Ústavnímu soudu. Ústavní soud připomíná, že vzhledem k míře uvážení, která je s posouzením těchto otázek nepochybně spojena, resp. složitosti tohoto posouzení, bude pro účastníky řízení často nemožné, aby předvíдали jeho výsledek (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti *Adamíček proti České republice* č. 35836/05). Právě tato skutečnost byla nakonec důvodem, pro který Ústavní soud v minulosti přehodnotil svůj původní přístup a včasnost ústavní stížnosti proti rozhodnutí odvolacího soudu, jejímž podání předcházelo odmítnutí dovolání pro nepřípustnost z důvodu neuplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) nebo § 241a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, začal posuzovat podle § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu [srov. usnesení ze dne 29. března 2011 sp. zn. IV. ÚS 3634/10 (U 3/60 SbNU 777), bod 13]. Zbývá dodat, že nabytím účinnosti zákona č. 404/2012 Sb. nedošlo k takové změně právního stavu, která by ve vztahu k budoucí praxi cokoliv měnila na důvodnosti těchto závěrů.

14. Poněvadž v dané věci stěžovatelka nenapadla usnesení odvolacího soudu dovoláním, nevyčerpala všechny zákonem stanovené procesní prostředky k ochraně svého práva, a její ústavní stížnost je tudíž v této části nepřijatelná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.). Ústavnímu soudu proto nezbylo než ústavní stížnost mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení odmítnout zčásti

III. ÚS 772/13

usn. č. 5

podle § 43 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu jako podanou po lhůtě stanovené zákonem pro její podání a zčásti podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou.

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
1.	III. ÚS 1043/10	
2.	Pl. ÚS 27/12	
3.	IV. ÚS 1752/12	
4.	IV. ÚS 1755/12	
5.	Pl. ÚS 31/09	42/2013 Sb.
6.	Pl. ÚS 6/12	39/2013 Sb.
7.	II. ÚS 2313/08	
8.	II. ÚS 1882/09	
9.	IV. ÚS 3779/11	
10.	II. ÚS 793/12	
11.	II. ÚS 3367/12	
12.	IV. ÚS 376/11	
13.	Pl. ÚS 15/12	82/2013 Sb.
14.	I. ÚS 46/12	
15.	I. ÚS 3607/12	
16.	IV. ÚS 2477/12	
17.	IV. ÚS 3115/12	
18.	III. ÚS 3162/12	
19.	III. ÚS 161/11	
20.	I. ÚS 1553/11	
21.	I. ÚS 386/12	
22.	I. ÚS 3508/12	
23.	II. ÚS 1005/12	
24.	II. ÚS 3538/12	
25.	IV. ÚS 2127/12	
26.	IV. ÚS 2427/12	
27.	IV. ÚS 3465/12	
28.	III. ÚS 2927/11	
29.	I. ÚS 1883/12	
30.	IV. ÚS 2116/12	
31.	III. ÚS 1526/12	
32.	II. ÚS 1540/11	
33.	IV. ÚS 3543/12	
34.	II. ÚS 2751/11	
35.	III. ÚS 2349/12	
36.	III. ÚS 3900/12	
37.	IV. ÚS 3439/11	

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
38.	II. ÚS 3564/12	
39.	IV. ÚS 4709/12	
40.	I. ÚS 1312/11	
41.	IV. ÚS 512/12	
42.	IV. ÚS 1241/12	
43.	I. ÚS 2306/12	
44.	II. ÚS 3406/10	
45.	II. ÚS 376/12	
46.	II. ÚS 3810/12	
47.	I. ÚS 1665/11	
48.	I. ÚS 1933/10	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
---	--------------------------

1.	III. ÚS 1675/12
2.	Pl. ÚS 4/13
3.	III. ÚS 508/13
4.	Pl. ÚS 17/13
5.	III. ÚS 772/13

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- advokát - N. č. 19, 34, 45, usn. č. 1
  - náhrada nákladů právního zastoupení - N. č. 19, 45
  - odměna - N. č. 34
  - povinnost mlčenlivosti - usn. č. 1
  - ustanovený - N. č. 34
- advokátní tarif - N. č. 34
  - tarifní hodnota - N. č. 34
- akt - usn. č. 2
  - individuální akt aplikace práva - usn. č. 2
  - normativní - usn. č. 2
- amnestie - usn. č. 2
- analogie - usn. č. 4
- audiatur et altera pars - N. č. 15

- bezdůvodné obohacení - N. č. 3, 25
- byt - N. č. 3, 41
  - nájem bytu - N. č. 3, 41
  - nájemné - N. č. 3, 41
    - obvyklé - N. č. 3
    - regulované - N. č. 3

- cizinec - N. č. 4, 47

- dědictví - N. č. 1
  - odmítnutí v tísni - N. č. 1
  - odúmrtí - N. č. 1
- dělba moci
  - viz (též) „moc / dělba moci“
- denegatio iustitiae - N. č. 33
- diskriminace - N. č. 5, 33
- dítě - N. č. 43
  - výchova a péče - N. č. 43
  - zdravotně postižené - N. č. 43
  - zvláštní ochrana - N. č. 43
- dobrá víra - N. č. 42
- dokazování - N. č. 24
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
  - viz (též) „trestní řízení / dokazování“
  - opomenuté důkazy - N. č. 24
- domovní prohlídka - N. č. 48, usn. č. 1
- domovní svoboda - N. č. 48, usn. č. 1
- doprava - N. č. 16

VĚCNÝ REJSTRÍK

- jízdné - N. č. 16
  - přírážka - N. č. 16
- městská - N. č. 16
- doprava silniční - N. č. 16
  - městská hromadná doprava - N. č. 16
- doručování - N. č. 16, 31
  - fikce doručení - N. č. 16, 31
  - náhradní doručení - N. č. 16
    - právní fikce - N. č. 16
  - neúčinné doručení - N. č. 16
  - podle občanského soudního řádu - N. č. 16
- dovolání - usn. č. 5
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
  - dovolací důvody - usn. č. 5
  - jako poslední prostředek, který zákon k ochraně práva poskytuje
    - usn. č. 5
  - přípustnost - usn. č. 5
- dražba - N. č. 8
  - veřejná - N. č. 8
  - nedobrovolná - N. č. 8
- důchod - N. č. 43
  - invalidní - N. č. 43
- exekuce - N. č. 9, 17, 23, 24, 27, 31, 39, 44
  - dobrovolné plnění povinného po nařízení exekuce - N. č. 17, 27
  - exekuční titul - N. č. 23, 31
  - náklady - N. č. 17, 24, 27
  - průtahy v řízení - N. č. 17
  - zastavení - N. č. 27
- exekutor - N. č. 23, 27
  - náhrady - N. č. 27
  - povinnosti - N. č. 23
- extradice - N. č. 4
- extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry -
N. č. 21
- fikce - N. č. 16
- hlavní město Praha - N. č. 45
- hospodářská a sociální práva - N. č. 5, 43
- insolvenční řízení - N. č. 46

VĚCNÝ REJSTRÍK

interpretace - N. č. 1, 22, 26, 28, 29, 36, 40

- jazyková (gramatická) - N. č. 22, 26

- pojmu (tíseň) - N. č. 1

- právních norem „jednoduchého“ práva - N. č. 22, 26, 28, 29, 40

- ústavně konformním způsobem - N. č. 22, 26, 29, 40

interpretace a aplikace - usn. č. 4

- procesních předpisů - usn. č. 4

kandidátní listina - N. č. 2

Komunistická strana Československa (KSČ) - N. č. 1

legislativní proces - N. č. 6

- pozměňovací návrhy - N. č. 6

- tzv. legislativní jezdcí (přilepky) - N. č. 6

legitimace - usn. č. 3

- aktivní - usn. č. 3

- k podání ústavní stížnosti - usn. č. 3

legitimní očekávání - N. č. 5, usn. č. 3

lhůta - N. č. 2, 12, 20, 26

- běh lhůty - N. č. 20

- počátek běhu - N. č. 20, 26

- přiměřenost lhůty - N. č. 2, 12

libovůle - N. č. 28

městská hromadná doprava - N. č. 16

moc - usn. č. 2

- dělba moci - usn. č. 2

moderační právo - N. č. 46

náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 37

náklady řízení

- viz (též) „exekuce / náklady“

- viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“

- viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady“

nemajetková újma - N. č. 37

- náhrada v penězích - N. č. 37

nemo tenetur se ipsum accusare - N. č. 18, usn. č. 1

neplatnost - N. č. 36

- právního úkonu - N. č. 36

občanské soudní řízení - N. č. 3, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 21, 28, 30, 31,

34, 41, 45, 46, 47, usn. č. 5

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- dokazování - N. č. 21
  - povinnost soudu odůvodnit neprovedení důkazů - N. č. 21
- dovolání - N. č. 3, 15, usn. č. 5
  - dovolací důvody - usn. č. 5
  - jako poslední prostředek, který zákon k ochraně práva poskytuje - usn. č. 5
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 3
  - přípustnost - usn. č. 5
- možnost jednat před soudem - N. č. 16
- náklady řízení - N. č. 10, 15, 19, 28, 31, 34, 41, 45, 46, 47
  - dovolacího - N. č. 15
  - náhrada - N. č. 15, 19, 28, 31, 41, 45, 46
    - náklady právního zastoupení - N. č. 19, 45
    - při zastavení řízení - N. č. 46
  - náhrada při částečném úspěchu v řízení - N. č. 10, 47
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 10, 15, 31, 45
- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 3, 10, 19, 21, 41
- odvolací řízení - N. č. 7
- opatrovník - N. č. 34
  - odměna - N. č. 34
- podmínky řízení - N. č. 7
- povinnost soudu vypořádat se s námitkami účastníků řízení - N. č. 21
- rovnost účastníků řízení - N. č. 11, 12
- účastník - N. č. 11, 12
- zastavení - N. č. 7, 30
- zastavení řízení - N. č. 46
- zastupování - N. č. 34
- obec - N. č. 25, 45
  - statutární město - N. č. 45
  - veřejné prostranství - N. č. 25
- obhajoba - N. č. 48
  - právo na obhajobu - N. č. 48
- odlišné stanovisko - usn. č. 2, 4
- odměna - N. č. 34
  - advokáta - N. č. 34
- odmítnutí - N. č. 1
  - dědictví v tísni - N. č. 1
- odnětí a přikázání věci v trestním řízení - N. č. 38
- odpovědnost - N. č. 14, 17, 32, 37, 40, 47, usn. č. 4
  - státu - N. č. 17, 32, 37, 40, 47
  - za škodu - N. č. 17, 32, 37, 40, 47

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 37, 40
- ústavněprávní - usn. č. 4
- za škodu - N. č. 14
  - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
  - na zdraví - N. č. 14
- odškodnění - N. č. 37
- odůvodnění
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- odvolací řízení
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolací řízení“
  - viz (též) „trestní řízení / odvolací řízení“
- ochrana
  - majetku - N. č. 30
  - nabytých práv - N. č. 8
  - rodiny - N. č. 43
  - spotřebitele - N. č. 44
- omezení
  - vlastnického práva - N. č. 25
- omyl - N. č. 41, 42
- opatrovník
  - viz (též) „občanské soudní řízení / opatrovník“
- osoba
  - blízká - N. č. 18
  - právnická - N. č. 33
  - zdravotně znevýhodněná - N. č. 13
- perzekuce - N. č. 1
  - politická - N. č. 1
- petice - N. č. 2
- platební rozkaz - N. č. 12
- pojištění - N. č. 18, 28
  - odpovědnosti z provozu vozidla - N. č. 18, 28
- pokuta - N. č. 35
  - pořádková - N. č. 35
  - v trestním řízení - N. č. 35
- politická perzekuce - N. č. 1
- poplatky - N. č. 6, 7, 30, 33
  - místní - N. č. 6
  - za provozovaný výherní hrací přístroj - N. č. 6

VĚCNÝ REJSTRÍK

- soudní - N. č. 7, 30, 33
  - osvobození - N. č. 33
    - nepřiznání - N. č. 33
  - placení - N. č. 7
  - výzva k zaplacení soudního poplatku - N. č. 7
  - zastavení řízení pro nezaplacení - N. č. 7
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky - N. č. 6
  - jednací řád - N. č. 6
- postižená osoba - N. č. 13, 14
- pozemek - N. č. 22, 42, usn. č. 3
  - bezúplatný převod - usn. č. 3
  - držba - N. č. 42
  - náhradní - usn. č. 3
  - právo trvalého užívání - N. č. 22
    - změna na vlastnictví - N. č. 22
  - restituce - N. č. 42, usn. č. 3
  - vydržení - N. č. 42
- Pozemkový fond České republiky - usn. č. 3
- pracovní poměr - N. č. 26
  - výpověď - N. č. 26
    - neplatnost výpovědi - N. č. 26
- pracovní úraz - N. č. 14
  - výpočet náhrady škody - N. č. 14
- práva
  - rodičů a dětí - N. č. 43
- právní fikce - N. č. 16
- právní jistota - N. č. 8, 25, 38, 41
- právní pomoc advokáta - N. č. 19, 45
  - náhrada nákladů právního zastoupení - N. č. 19, 45
- právní úkon - N. č. 1, 36
  - interpretace - N. č. 36
  - neplatnost - N. č. 36
  - neurčitý - N. č. 36
  - obsah - N. č. 36
- právní zastoupení - N. č. 19
- právnícká osoba - N. č. 33
- právo na obhajobu - N. č. 48
- právo na ochranu zdraví - N. č. 13
- právo na podnikání - N. č. 32
- právo na projednání věci v přítomnosti účastníka řízení - N. č. 11, 40
- právo na přezkoumání správních rozhodnutí soudem - N. č. 13
- právo na přístup k soudu - N. č. 2

VĚCNÝ REJSTRÍK

- právo na soudní ochranu – N. č. 35
- právo na soudní přezkoumání rozhodnutí o pořádkové pokutě uložené státním zástupcem nebo policejním orgánem – N. č. 35
- právo na spravedlivý proces – N. č. 24
- právo na svobodnou volbu povolání – N. č. 26
- právo na zákonného soudce – N. č. 9, 38, 44
- právo osob zdravotně postižených na zvláštní ochranu v pracovních vztazích – N. č. 13
- právo sociální – N. č. 5
- právo trvalého užívání pozemku – N. č. 22
  - změna na vlastnictví – N. č. 22
- prezident republiky – N. č. 2, usn. č. 2, 4
  - rozhodnutí prezidenta – usn. č. 2, 4
- prohlídka jiných prostor a pozemků – N. č. 48, usn. č. 1
- promlčení – N. č. 20
  - promlčecí doba – N. č. 20
  - trestněprávního stíhání – N. č. 20
- průtahy v řízení – N. č. 17, 32
  - soudním – N. č. 17
  - trestním – N. č. 32
- předvídatelnost právních norem a rozhodnutí orgánů veřejné moci – N. č. 25

- restituce – N. č. 1, 42, usn. č. 3
  - odúmrtí – N. č. 1
  - pozemku – N. č. 42, usn. č. 3
    - vydání jiného pozemku – usn. č. 3
  - tíseň – N. č. 1
- retroaktivita – N. č. 5, 8, usn. č. 4
  - nepravá – N. č. 5
  - pravá – N. č. 5
  - zákaz – N. č. 8
- rodina – N. č. 43
  - rodičovství a rodina – N. č. 43
- rovnost – N. č. 11, 12, 18
  - účastníků občanskoprávního vztahu – N. č. 18
  - účastníků řízení – N. č. 11, 12
    - v občanském soudním řízení – N. č. 11, 12
- rozhodce – N. č. 9, 39, 44
  - pravomoc – N. č. 9, 39, 44
- rozhodčí doložka – N. č. 9, 39, 44
- rozhodnutí – N. č. 10, 15, 25, 31, 34, 40, 41, 45, 48

VĚCNÝ REJSTRÍK

- viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
- viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- bez jednání - N. č. 40
- odůvodnění - N. č. 10, 15, 31, 41, 45, 48
- předvídatelnost - N. č. 25, 34
- vady - N. č. 41
  - způsobilý protiústavnost - N. č. 41
- výrok - N. č. 41
- rozsudek - N. č. 41
  - soulad výroku a odůvodnění - N. č. 41
- Senát Parlamentu České republiky - N. č. 6, usn. č. 4
  - jednací řád - N. č. 6
- služební poměr - N. č. 26
- směnečný platební rozkaz - N. č. 12
- směnka - N. č. 12, usn. č. 5
- smlouva
  - mezinárodní - N. č. 4
    - kolize závazků - N. č. 4
  - nájemní - N. č. 36
    - neplatnost - N. č. 36
  - o dílo - N. č. 29
  - o úvěru - N. č. 9, 44, 46
  - příkazní - N. č. 29
  - spotřebitelská - N. č. 39, 44
- sociální dávky - N. č. 43
- sociální zabezpečení - N. č. 5
- soudce - N. č. 9, 38, 44
  - právo na zákonného soudce - N. č. 9, 38, 44
- soudní jednání - N. č. 40
  - nařízení - N. č. 40
- soudy - N. č. 3, 16, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 38, 40, 47
  - doručování - N. č. 16
  - Nejvyšší soud - N. č. 3
    - změna judikatury - N. č. 3
  - povinnost odůvodnit rozhodnutí - N. č. 31
  - povinnost vypořádat se s argumentací účastníka řízení - N. č. 24
  - právo na zákonného soudce - N. č. 9, 38, 44
  - přepjatý formalismus - N. č. 23, 29, 47
  - rozhodování bez jednání - N. č. 40
  - senát - N. č. 38
    - složení - N. č. 38

- vázanost rozhodnutím Ústavního soudu - N. č. 27
- spis - N. č. 7, 24
  - soudní - N. č. 7, 24
- správní soudnictví - N. č. 13
  - přezkoumávání rozhodnutí ve věcech zdravotního stavu - N. č. 13
- stát - N. č. 19
  - jednání za stát - N. č. 19
- státní sociální podpora - N. č. 5
  - rodičovský příspěvek - N. č. 5
- státní zástupce - N. č. 35
  - oprávnění - N. č. 35
- statutární město - N. č. 45
- svoboda
  - domovní - N. č. 48, usn. č. 1
- svobodná volba povolání - N. č. 26

- škoda - N. č. 10, 14, 17, 26, 28, 29, 32, 37, 40, 47
  - náhrada škody - N. č. 10, 14, 17, 28, 32, 37, 47
    - stanovení výše - N. č. 10, 14, 17, 32
    - za nemajetkovou újmu - N. č. 17, 37, 47
    - za nezákonné rozhodnutí - N. č. 37
    - způsobené nesprávným úředním postupem - N. č. 17, 47
  - odpovědnost za škodu - N. č. 26, 29, 32, 40, 47
    - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 26, 32, 40, 47

- tíseň - N. č. 1
  - odmítnutí dědictví v tísní - N. č. 1
- tretní řízení - N. č. 20, 32, 38, 48, usn. č. 1
  - dokazování - N. č. 32, 38
    - hodnocení důkazů - N. č. 38
    - nutnost reagovat na námitky uplatněné obžalovaným - N. č. 32
    - znaleckým posudkem - N. č. 32
  - neodkladný úkon - N. č. 48
  - neopakovatelný úkon - N. č. 48
  - odvolací řízení - N. č. 38
  - právo na obhajobu - N. č. 48
  - prohlídka jiných prostor a pozemků - N. č. 48, usn. č. 1
  - průtahy - N. č. 32
  - rozhodnutí - N. č. 48
    - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 48
  - zahájení tretního stíhání - N. č. 20

- trestní stíhání – N. č. 4, 20, 32
  - vydání do ciziny – N. č. 4
  - zahájení – N. č. 20
    - usnesení – N. č. 20
  - zastavení – N. č. 32
- trestný čin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - legalizace výnosů z trestné činnosti – usn. č. 1
    - podvodu – N. č. 32
    - zneužívání pravomoci veřejného činitele – N. č. 38
- účastník řízení – N. č. 11, 12, 34, usn. č. 3
  - rovnost – N. č. 11, 12
  - ustanovení zástupce – N. č. 34
    - odměna za zastupování – N. č. 34
- účetnictví – N. č. 29, 32
- úroky z prodlení – N. č. 21
- usnesení – N. č. 35
  - policejního orgánu – N. č. 35
- Ústavní soud – N. č. 2, 5, 6, 8, 12, 13, 27, usn. č. 2, 4
  - časové účinky derogačních nálezů Ústavního soudu – N. č. 8
  - nepříslušnost – usn. č. 2
  - pravomoc – usn. č. 2
  - rozhodnutí o předběžném opatření – N. č. 2
  - rozhodování o ústavní žalobě proti prezidentu republiky – usn. č. 4
  - řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů – N. č. 5, 12
  - vyslovení protiústavnosti zákona – N. č. 6
  - zastavení řízení před Ústavním soudem – usn. č. 4
  - závaznost nálezů Ústavního soudu – N. č. 27
  - zrušení zákona – N. č. 2, 13
    - uplatnění napadeného ustanovení – N. č. 2
- ústavní stížnost – N. č. 2, 4, 12, 40, usn. č. 3, 5
  - aktivní legitimace – usn. č. 3
  - lhůta k podání – usn. č. 5
  - nepřipustnost – usn. č. 5
    - vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje – usn. č. 5
  - spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu – N. č. 2, 4, 12, 40
  - subsidiarita – usn. č. 5

VĚCNÝ REJSTRÍK

- vazba - N. č. 4
  - vydávací - N. č. 4
- věc důležitá pro trestní řízení - N. č. 32, 35
  - vrácení věci - N. č. 32
  - vydání věci - N. č. 32, 35
    - pořádková pokuta - N. č. 35
- velezrada - usn. č. 4
- veřejné prostranství - N. č. 25
- vlastnické právo - N. č. 25, 42
  - nabytí v dobré víře - N. č. 42
  - nabytí vydržením - N. č. 42
  - omezení ve veřejném zájmu - N. č. 25
    - náhrada za omezení - N. č. 25
- vojenská služba - N. č. 37
  - nenastoupení - N. č. 37
- volby - N. č. 2
  - volba prezidenta republiky - N. č. 2
    - registrace kandidátní listiny - N. č. 2
  - volební soudnictví - N. č. 2
- volební právo - N. č. 2
  - volba prezidenta republiky - N. č. 2
- Všeobecná zdravotní pojišťovna - N. č. 31
- vydání věci - N. č. 32, 35
  - důležité pro trestní řízení - N. č. 32, 35
- vydržení - N. č. 42
- výherní hrací přístroje - N. č. 6
- výklad (interpretace) - N. č. 22, 23, 26, 28, 29, 36, 40
  - doslovný - N. č. 29
  - extrémní - N. č. 23
  - formalistický - N. č. 23, 26, 29, 36
  - jazykový - N. č. 22, 26, 29
  - právní normy - N. č. 23, 28, 40
  - teleologický - N. č. 22
  - ústavně konformní - N. č. 26, 29, 40
- výkon rozhodnutí - N. č. 9, 17, 23, 27, 39, 44
  - náklady - N. č. 17, 27
  - průtahy v řízení - N. č. 17
  - zastavení - N. č. 27
- výzva k vydání věci - N. č. 35
  - v trestním řízení - N. č. 35
    - pořádková pokuta - N. č. 35
- výživné - N. č. 43

VĚCNÝ REJSTRÍK

- vyživovací povinnost - N. č. 43
  - rodičů k dětem - N. č. 43
- zadostiučinění - N. č. 17, 37, 47
- zahájení trestního stíhání - N. č. 20
- zajištění - N. č. 47
  - cizince - N. č. 47
- zákaz nucení k sebeobvinění - N. č. 18, usn. č. 1
- základní práva a svobody - N. č. 17
  - omezení - N. č. 17
  - přiměřenost - N. č. 17
- zákon - N. č. 6
  - přijetí - N. č. 6
  - ústavnost procedury - N. č. 6
- zásada (princip)
  - nemo tenetur se ipsum accusare - N. č. 18, usn. č. 1
  - právní jistoty - N. č. 8, 25, 41
- zastavení řízení - N. č. 7, 30, 46
- zastoupení - N. č. 34
  - advokátem - N. č. 34
- závazek - N. č. 29
- zdravotní pojištění - N. č. 31
- znalec - N. č. 11
  - znalečné - N. č. 11
- znalecký posudek - N. č. 10
- žaloba - N. č. 22, 30, 36, 42, usn. č. 4
  - na určení - N. č. 22, 42
  - na vyklizení nemovitosti - N. č. 36
  - ústavní - usn. č. 4
    - proti prezidentu republiky - usn. č. 4
  - zpětvzetí - N. č. 30

ERRATA

Ve svazku 67 Sbírký náležů a usnesení Ústavního soudu došlo k níže uvedené nepřesnosti, za kterou se omlouváme, a prosíme čtenáře, aby si ji laskavě opravili:

svazek:	strany:	řádek:	původní text:	správné znění:
67	532	8	(N 165/67 SbNU 29)	(N 165/67 SbNU 27)
	543	20	(N 165/67 SbNU 29)	(N 165/67 SbNU 27)
	590	25	(N 173/67 SbNU 113)	(N 173/67 SbNU 111)

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

